

Ellen G. White Estate

ПАТРІАРХИ І ПРОРОКИ

ELLEN G. WHITE

Патріархи і пророки

Ellen G. White

2000

**Copyright © 2012
Ellen G. White Estate, Inc.**

Information about this Book

Overview

This eBook is provided by the [Ellen G. White Estate](#). It is included in the larger free [Online Books](#) collection on the Ellen G. White Estate Web site.

About the Author

Ellen G. White (1827-1915) is considered the most widely translated American author, her works having been published in more than 160 languages. She wrote more than 100,000 pages on a wide variety of spiritual and practical topics. Guided by the Holy Spirit, she exalted Jesus and pointed to the Scriptures as the basis of one's faith.

Further Links

[A Brief Biography of Ellen G. White](#)
[About the Ellen G. White Estate](#)

End User License Agreement

The viewing, printing or downloading of this book grants you only a limited, nonexclusive and nontransferable license for use solely by you for your own personal use. This license does not permit republication, distribution, assignment, sublicense, sale, preparation of derivative works, or other use. Any unauthorized use of this book terminates the license granted hereby.

Further Information

For more information about the author, publishers, or how you can support this service, please contact the Ellen G. White Estate at mail@whiteestate.org. We are thankful for your interest and feedback and wish you God's blessing as you read.

Від видавців

З подякою Богові пропонуємо українському читачеві перше видання книги відомої богонатхненної християнської письменниці Еллен Уайт із п'ятитомної серії «Конфлікт віків».

Книга «Патріархи і пророки» на основі Біблії відкриває історію походження планети Земля, людства і усього живого на Землі, повідомляє про трагедію виникнення гріха і смерті, а також про наслідки відступлення від Бога і Його благословенних законів.

Історична розповідь закінчується останніми роками правління ізраїльського царя Давида. Продовження цієї унікальної історії читач знайде у наступній книзі під назвою «Пророки і царі».

У книзі використано чимало цитат із Біблії. Оскільки книга видається в період, коли лише готується до друку нова українська Біблія, перекладачі і літературні редактори, ставлячи за мету наблизити текст до сучасної української мови, використовували усі існуючі нині переклади, а саме: Пантелеймона Куліша, Івана Огієнка, Івана Хоменка (Святе Письмо) та удосконалений у мовному плані переклад Нового Завіту, здійснений за ініціативою пастора Духонченка у Канаді в 1990 р. У книзі, значно меншим шрифтом, на полях вказані сторінки англійського оригіналу.

Книга «Патріархи і пророки» видається в період становлення української держави, удосконалення рідної мови, коли одночасно існують по кілька варіантів правопису окремих слів, тому надіємось на порозуміння з боку найбільш вимогливих україномовних читачів.

Молимося, щоб важлива істина, викладена у цій літературній праці, стала рясним благословенням для усіх шукачів стежини, що провадить до втраченої небесної Батьківщини. [6]

Зміст

Information about this Book	i
Від видавців	iii
Розділ 1. Чому було допущено гріх?	7
Розділ 2. Творіння	18
Розділ 3. Спокушення і падіння	26
Розділ 4. План викуплення	38
Розділ 5. Випробування Каїна та Авеля	47
Розділ 6. Сиф та Єнох	54
Розділ 7. Потоп	64
Розділ 8. Після потопу	78
Розділ 9. Буквальний тиждень	84
Розділ 10. Вавилонська вежа	90
Розділ 11. Покликання Авраама	97
Розділ 12. Авраам у Ханаані	104
Розділ 13. Випробування віри	118
Розділ 14. Загибель Содома	128
Розділ 15. Одруження Ісаака	142
Розділ 16. Яків та Ісав	149
Розділ 17. Втеча та вигнання	156
Розділ 18. Ніч боротьби	166
Розділ 19. Повернення до Ханаану	174
Розділ 20. Йосиф у Єгипті	184
Розділ 21. Йосиф та його брати	194
Розділ 22. Мойсей	212
Розділ 23. Єгипетські кари	226
Розділ 24. Пасха	241
Розділ 25. Вихід	247
Розділ 26. Від Червоного моря до Синаю	256
Розділ 27. Закон, даний Ізраїлю	268
Розділ 28. Ідолопоклонство біля Синаю	281
Розділ 29. Ворожнеча сатани проти Закону	296
Розділ 30. Скинія та служіння в ній	308
Розділ 31. Гріх Надава й Авігу	323
Розділ 32. Закон і заповіді	328

Розділ 33. Від Сінаю до Кадеша	340
Розділ 34. Дванадцять розвідників	353
Розділ 35. Повстання Корея	362
Розділ 36. В пустелі	374
Розділ 37. Удар по скелі	379
Розділ 38. Подорож навколо Едому	389
Розділ 39. Завоювання Башану	401
Розділ 40. Валаам	407
Розділ 41. Відступництво при Йордані	421
Розділ 42. Повторення Закону	430
Розділ 43. Смерть Мойсея	437
Розділ 44. Перехід через Йордан	448
Розділ 45. Падіння Єрихона	454
Розділ 46. Благословення і прокляття	465
Розділ 47. Союз із гівеонітянами	469
Розділ 48. Розподіл Ханаану	474
Розділ 49. Останні слова Ісуса Навина	486
Розділ 50. Десятина і дари	491
Розділ 51. Божа турбота про бідних	496
Розділ 52. Щорічні свята	503
Розділ 53. Перші судді	510
Розділ 54. Самсон	525
Розділ 55. Отрок Самуїл	535
Розділ 56. Ілій та його сини	542
Розділ 57. Захоплення ковчега филистимлянами	549
Розділ 58. Школи пророків	561
Розділ 59. Перший цар Ізраїлю	570
Розділ 60. Самовпевненість Саула	584
Розділ 61. Відкинення Саула	593
Розділ 62. Помазання Давида	604
Розділ 63. Давид і Голіят	609
Розділ 64. Давид-утікач	615
Розділ 65. Великодушність Давида	627
Розділ 66. Смерть Саула	640
Розділ 67. Спиритизм: стародавній і сучасний	646
Розділ 68. Давид у Ціклазі	653
Розділ 69. Покликання Давида на царство	660
Розділ 70. Царювання Давида	666

Розділ 71. Гріх Давида і каяття	679
Розділ 72. Повстання Авесалома	690
Розділ 73. Останні роки життя Давида	708
Додатки	719

Розділ 1. Чому було допущено гріх?

«Бог є любов» (1Йоан 4:16). Любов — це Божа сутність, Його Закон. Так було завжди і так буде повік. «...Всевишній, Вічноживий, Святий на ім'я, чії шляхи вічні», Він не змінюється, бо в Ньому «нема переміни чи тіні переміни» (Ісаїя 57:15; Авак. 3:6; Якова 1:17).

Кожний прояв Його творчої сили є виявом безмежної любові. Владарювання Боже містить у собі повноту благословень для всіх створених істот. Псалмист говорить: «Рамено Твоє потужне, могутня, здіймається Твоя десниця. Справедливість та право — основа Твого трону, ласка й вірність ідуть перед Тобою. Блаженний народ, що вміє веселитись; у світлі лица Твого, о Господи, він ходить. Ім'ям Твоїм радіють завжди, і справедливістю Твою ідуть вгору. Ти бо еси окраса їхньої потуги, і Твоїм благоволінням іде вгору ріг наш. Бо Господь — щит наш, і Святий Ізраїля — Цар наш» (Псал. 89:14-19).

Історія великої боротьби між добром і злом від того часу, як вона вперше розпочалася, і до остаточного приборкання повстання та цілковитого викорінення гріха, також є виявом незмінної Божої любові.

Володар Всесвіту не був самотнім у Своїх благодіяннях. Він мав Спільника, Котрий міг належним чином оцінити Його наміри та поділити з Ним радість, даючи щастя створеним істотам. «На початку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово. Воно в Бога було на початку» (Йоан 1:1) Христос, Слово, Єдинородний Божий, нероздільний з Вічним Отцем — Єдиний за природою, характером і намірами. Тільки Він Один міг збагнути всі поради і задуми Божі. «І кликнуть ім'я Йому: Дивний Порадник, Бог сильний, Отець вічності, Князь миру» (Ісаїя 9:5).

Його походження «віддавна... від днів віковічних» (Мих.5:1). Син Божий говорить про Себе як про мудрість: «Господь мав Мене почином путі Своєї, перше з творінь Його

[8]

споконвічних... від віку, від початку, раніше, ніж земля поста-ла... Я була при Ньому, при роботі, Я була його втіхою щоденно, усміхалась перед Ним повсякчасно...» (Прип. 8:22-30).

Через Свого Сина Отець створив усіх небесних істот. «...Бо в Ньому все було створене, все... чи то престоли, чи то господства, чи власті, все було Ним і для Нього створене» (Колос. 1:16). Ангели — Божі службові духи, в сяйві світла, що виходить від присутності Господа, на швидких крилах поспішають виконати Його волю. А владарює над ними Помазанець Божий, Котрий є «сяйвом слави та образом істоти Його» і «тримає усе Словом сили Своєї» (Євр. 1:3). «Трон слави, високий від віку», був місцем Його Святого Святинища (Єрем. 17:12); «берло праведності» стало берлом Його царства (Євр. 1:8). «Перед лицем Його слава та велич, сила й краса — у святині Його» (Псал.96:6). «Милість та правда — обличчя Твоє випереджують!» (Псал.89:15).

Правління Боже ґрунтується на Законі любові, тому щастя всіх розумних істот залежить від повної згоди з великими принципами справедливості. Бог бажає, щоб усі створені Ним істоти служили Йому з любові, щоб це служіння було зумовлене розумінням Його характеру. Він не знаходить задоволення у вимушеній покорі; Він дає кожному свободу волі, щоб люди могли добровільно служити Йому.

Доки усі створені істоти виявляли вірність закону любові, в усьому Божому Всесвіті панувала досконала гармонія. Виконання волі Творця було радістю для небесного воїнства.

Відображення Його слави та прославлення Його імені приносило їм насолоду. А оскільки Бога вони любили понад усе, то й у ставленні одне до одного виявляли довір'я і безкорисливість. Жодний фальшивий звук не порушував небесної гармонії.

[9] Але в цьому щасливому царстві відбулася переміна. Знайшовся той, що порушив Закон свободи, дарований Богом усім істотам. Гріх зародився в тому, хто після Христа був звеличений Богом понад усіх, хто володів найбільшою могутністю і славою серед небожителів. Люцифер — «син зірниць», «святий і непорочний» — був першим серед херувимів-хоронителів. Він перебував у присутності великого Творця, і проміння слави, що оточувало вічного Бога, осявало його. «Так говорить Господь Бог: Ти печать досконалості, повен мудрості й корона

краси. Ти перебував у Едемі, саду Божому : усякий дорогий камінь — на одязі твоїй... Ти помазаний херувим-хоронитель, і Я поставив тебе на це; ти перебував на святій горі Божій, ти ходив посеред огнистого каміння. Ти був бездоганний у своїх дорогах від дня твого створення, аж поки не знайшлося в тобі несправедливості» (Єзек.28:12-15).

Поступово Люцифер викохав у собі прагнення до самозвеличення. У Святому Письмі зазначається: «Високо неслоє твоє серце через красу твою; ти втратив свою мудрість через свою красу» (Єзек.28:17). «Ти ж говорив у серці своєму: „вище зір Божих поставлю престол свій... уподібнюсь Всевишньому» (Ісая 14:13-14). Незважаючи на те, що вся слава Люцифера походила від Бога, цей могутній ангел почав вважати її своєю власною. Незадоволений своїм становищем, хоч він і був вшанований більше за всіх небожителів, Люцифер наважився домагатися слави, що належала лише Творцеві. Замість того, щоб спрямовувати увагу, любов і вірність усіх небожителів до Бога, він домагався, щоб вони віддано служили йому, Люциферові. Прагнучи слави, в яку безмежний Бог Отець зодягнув Свого Сина, цей князь ангелів домагався влади, що належала Христу.

Таким чином була порушена досконала гармонія небес. Спроби Люцифера домогтися, щоб небожителі служили йому, а не Творцеві, збентежили їх: вони вважали, що тільки Бог гідний найвищої слави. На небесній нараді ангели умовляли Люцифера упокоритися. Син Божий показав йому велич, доброту і справедливість Творця, священну, незмінну природу Його Закону. Порядок на небесах встановив Сам Бог; порушивши його, Люцифер зганьбив би свого Творця і прирік себе на загибель. Однак це застереження, сповнене безмежної любові та співчуття, лише викликало в нього дух опору. Люцифер дозволив почуттю заздрості до Христа взяти гору, і він сповнився ще більшої рішучості.

Заперечити верховну владу Божого Сина, щоб таким чином піддати сумніву мудрість і любов Божу, стало метою князя ангелів. Для здійснення плану необхідно було мобілізувати всю силу його надзвичайного розуму, який давав змогу Люциферові посідати серед воїнства Божого перше місце після Христа. Але

[10]

Той, Хто дав свободу волі всім створеним Ним істотам, подбав і про те, щоб ніхто не залишився беззахисним перед оманливою вигадкою, за допомогою якої бунтівник намагався виправдати себе. Перш ніж розпочнеться велика боротьба, всі небожителі мали отримати чітке уявлення про волю Господа, Чия мудрість і доброта були джерелом радості.

Цар Всесвіту скликав усі небесні воїнства, аби в їхній присутності показати справжнє становище, яке обіймав Його Син, та Своє ставлення до всіх створених істот. Престол Бога Отця належав як Йому, так і Синові Божому; слава Вічного і Суцього огортала Обох. Перед тронем зібралися незліченні сонми святих ангелів, «десятки тисяч раз по десять тисяч і тисячі тисяч» (Відкр.5:11); ангели, які посідали найвище становище як служителі та піддані, раділи у сяйві світла, яке випромінювала присутність Божества. Цар Всесвіту проголосив перед усіма зібраними небожителями, що нікому, окрім Христа, Єдинородного Божого, не можуть відкритися Його наміри у всій повноті і що Христові належить виконати величні задуми Його волі. Син Божий виконав волю Отця при створенні всіх небесних воїнств, а тому Його, як і Бога, належить шанувати і виявляти Йому вірність. Христос, як і раніше, мав явити божественну силу при створенні Землі та її мешканців. Проте в усьому цьому Він шукав не влади для Себе або самозвеличення всупереч Божому плану, а слави для Отця, прагнучи здійснити Його наміри, сповнені милосердя й любові.

[11] Ангели з радістю визнали верховну владу Христа і впали перед Ним на доказ своєї любові й обожнювання. Люцифер також схилився з ними, але в його серці точилася незрозуміла йому самому запекла боротьба. Істина, справедливість і вірність воювали зі заздрістю і ревнощами. Здавалося, настрої святих ангелів на деякий час передався і йому! У той час, як мелодійні акорди похвального співу, підхоплені тисячами радісних голосів, линули у височінь, він, здавалося, звільнився від духа зла; все його єство сповнилось невимовної любові; його душа, як і всіх безгрішних небожителів, линула в любові до Отця і Сина. Але ось його серце знову сповнилось гордощами від оточуючої його слави. Ним знову опанувало бажання бути вищим за інших, і заздрість до Христа спала-

хнула з новою силою. Люцифер не оцінив високих почестей; яких удостоївся, — особливих дарів Божих, і тому не відчував вдячності до свого Творця. Він тішився власною красою і тим високим становищем, яке обіймав; він прагнув стати рівним Богові. Небесне воїнство любило й шанувало його; ангели із задоволенням виконували його накази; він був зодягнений у мудрість і славу, що перевершувала їх власну. Та все ж Божий Син стояв вище за нього, — як Той, Котрий був рівний у силі та владі Отцеві. Христос брав участь у нарадах Свого Отця, в той час як Люциферові не були відкриті Божі задуми. «Чому, — запитував цей могутній ангел, — Христос володіє верховною владою? Чому Його величають більше за Люцифера?»

Негайно залишивши місце присутності Божої, Люцифер вирішив сіяти дух незадоволення серед ангелів. Він діяв із дивовижною обережністю і деякий час приховував свою справжню мету, вдаючи, нібито благоговіє перед Богом. Він почав сіяти сумнів щодо Законів, якими керувалися небесні істоти, мимохідь зауважуючи, що Закони, можливо, й необхідні для мешканців світів, але ангели, як високоорганізовані істоти, не потребують таких обмежень, бо в усіх своїх діях можуть керуватися власною мудрістю. Він запевняв ангелів, що такі істоти, як вони, не можуть зганьбити Бога, бо всі їхні думки святі і згрішити їм неможливо, як і Самому Богові. Звеличення Божого Сина нарівні з Отцем було представлено як несправедливість щодо Люцифера, котрий, за його словами, також мав право на поклоніння і честь. Він дав їм зрозуміти: якщо князеві ангелів вдасться здобути належне йому високе становище, то це буде великим благом для всього небесного воїнства, бо його мета — свобода для всіх. Але тепер прийшов кінець навіть тій свободі, якою вони користувалися раніше, бо над ними поставили необмеженого у владі Правителя, перед авторитетом Котрого мав схилитися кожний. За допомогою таких майстерно сплетених хитрощів та обману Люцифер швидко досягав успіху в небесних дворах.

Влада, що належала Христові, та Його становище залишалися незмінними. І тільки заздрість Люцифера, поширювана ним неправда, його вимоги бути рівним Христові викликали необхідність показати всім небожителям справжнє становище

[12]

Божого Сина, яким воно було від початку. Проте багато хто з ангелів були засліплені підступністю Люцифера.

Скориставшись любов'ю і довір'ям святих, підлеглих йому істот, Люцифер з такою майстерністю вселив у їхній розум сумнів і незадоволення, що робота, яку він здійснював, залишалася якийсь час прихованою. Божі задуми Люцифер подавав у фальшивому світлі, хибно витлумачуючи і перекручуючи їх, аби викликати суперечності та незадоволення. За допомогою лукавства він довідувався про настрій та погляди тих, хто слухав його, а потім, коли це було йому вигідно, перекручував їхні слова на доказ того, що й ангели нібито не зовсім згодні з правлінням Бога. Підкреслюючи свою абсолютну вірність Богові, він наполягав на зміні Законів небес, що буцімто необхідно для зміцнення божественного правління. Так, сіючи серед підлеглих йому ангелів ненависть до Божого Закону та наділяючи їх почуттям незадоволення, яке було властиве йому самому, Люцифер робив вигляд, що намагається усунути це незадоволення і примирити обурених ангелів зі статутом небес. Таємно роздмухуючи бунтарський дух незгоди, він водночас з неперевершеною майстерністю переконував оточуючих, що його єдина мета полягає в тому, щоб зберегти вірність, гармонію і мир.

[13] Породжений таким чином дух незадоволення здійснював свою згубну роботу. Хоч справа ще не дійшла до відкритого повстання, проте суперечності поміж ангелами помітно зростали. Знайшлися й такі, котрі з прихильністю прислухалися до звинувачень Люцифера на адресу Божого правління. Хоча раніше вони були абсолютно згодні з порядком, встановленим Богом, Зараз, однак, почували себе незадоволеними та нещасними від того, що не могли збагнути Його безмежних задумів. Їм не подобалося й те, що Бог так звеличив Христа. Тепер вони були готові підтримати і наступну вимогу Люцифера — стати рівним Божому Синові. Проте ангели, котрі залишалися вірними і відданими, відстоювали мудрість і справедливість божественного правління та намагалися примирити цю незадоволену істоту з Божою волею. Христос — Син Божий! Він був одне з Богом перше, ніж були створені ангели, і завжди перебував по правиці Отця. Його верховна влада, так багата на

благословення для всіх, що перебувають під Його милостивим покровительством, раніше ніколи не викликала сумніву. Досі ніщо не порушувало гармонію Небес. Чому ж тепер виникла незгода? Ангели, які зберігали вірність, розуміли, що ця незгода може призвести лише до жахливих наслідків, і зі щирим благанням радили невдоволеним ангелам відмовитися від свого наміру і залишатися вірними Богові та Його правлінню.

З великим милосердям, притаманним божественному характеру, Бог довго терпів дії Люцифера. Ніколи раніше на небесах не виявлявся дух незгоди і незадоволення. Це було щось нове — дивне, незрозуміле, таємниче. Люцифер і сам спочатку не розумів справжньої природи своїх почуттів; деякий час він не наважувався висловлювати свої думки і наміри, проте й не докладав зусиль, щоб відігнати їх від себе. Він не усвідомлював, до чого це призведе. Було зроблене все, на що тільки здатні безмежна любов і мудрість, аби переконати Люцифера в його помилці. Безпідставність його незадоволення, наслідки його заколоту — усе це було відкрите йому. Люцифер зрозумів, що він неправий. Він бачив, що «Господь справедливий на кожній дорозі Своєї і святий у всіх Своїх учинках» (Псал.145:17), що божественні Закони справедливі і він мусить визнати це перед усім Небом. Якби Люцифер так і вчинив, він врятував би себе і багатьох ангелів. Тоді він ще не відвернувся повністю від Бога. Хоча й не був херувимом-хоронителем, проте був би поновлений у своїх колишніх правах, якби виявив бажання прийти до Бога, визнаючи мудрість Творця та задовольнившись тим місцем, яке призначив йому Бог у Своєму великому Плані. Надійшов час для прийняття остаточного рішення, і він мав або повністю підкоритися божественній владі, або відверто заявити про повстання. Він уже майже вирішив повернутися до свого Творця, однак гордість не дозволила йому зробити це. Визнати перед усіма власну провину, погодитися з тим, що його домисли були далекими від правди, та цілковито підкоритися владі, несправедливість якої він намагався довести, — вважалось надто великою жертвою для того, хто раніше був удостоєний такої великої честі.

З глибоким співчуттям милосердний Творець намагався врятувати Люцифера та його прихильників із безодні погибелі,

[14]

в яку вони вже готові були поринути. Проте Його милість була хибно витлумачена. Люцифер сприйняв Боже довготерпіння як доказ власної переваги, як знак того, що прийде час, коли Дар Всесвіту поступиться перед його вимогами. Якщо ангели й далі будуть твердо підтримувати його, запевняв Люцифер, то вони ще зможуть домогтися всього, чого бажають. Люцифер вперто відстоював власні позиції, розпочавши, таким чином, велику боротьбу зі своїм Творцем. Ось так Люцифер, «світлоносний», причетний до Божої слави, прислуговуючи їй біля Його трону, через гріх став сатаною, противником Бога і святих істот та губителем тих, котрі за велінням Небес залишилися під його керівництвом і опікою. З презирством, відкинувши докази та вмовляння вірних ангелів, він проголосив їх обманутими рабами. Перевагу, що надавалася Христові, він назвав виявом несправедливості як щодо себе, так і всіх мешканців небес, і проголосив, що не збирається більше терпіти такого посягання на свої та їхні права. Він ніколи вже більше не визнає верховної влади Христа. Він твердо вирішив домогтися слави, яка, за його думкою, призначена для нього, та закликав усіх, хто бажає стати його послідовником, згуртуватися під його проводом. Тим, хто приєднається до нього, він обіцяв нове і краще правління, коли кожний буде користуватися повною свободою. Велика кількість ангелів висловила бажання слідувати за ним. Задоволений прихильністю, з якою були сприйняті його дії, він сподівався повернути на свій бік усіх ангелів і стати рівним Самому Богові, щоб тримати в покорі усіх небожителів.

Але й тоді вірні ангели переконували Люцифера та його прибічників підкоритися Богові; вони говорили їм про результати, які неминуче чекали на них у тому випадку, якщо ті відмовляться підкоритися, — Той, Хто сотворив їх, зруйнує їхню владу та належним чином покарає за зухвалу бунтівливість. Жодний ангел не може безкарно опиратися Божому Запові, який є святим, як і Сам Бог. Вони застерігали всіх не слухатися оманливих слів Люцифера та умовляли його негайно з'явитися зі своїми прихильниками перед лице Боже, визнаючи перед Ним власну помилку, котра спонукала їх піддати сумніву Божу мудрість і владу.

Багато хто були схильні прислухатися до цих порад, розкаяться у своїй невірності, щоб знову знайти ласку в Отця і Сина. Але в Люцифера був наготові новий обман. Тепер вправний заколотник проголосив, що ангели, котрі згуртувалися навколо нього, зайшли в своїй діях надто далеко, щоб можна було повернутися назад; він запевняв їх у тому, що добре обізнаний з божественним Законом і добре знає: на підставі його вимог Бог ніколи не зможе простити їх. Він проголосив, що всі, хто забажає підкоритися авторитетові Небес, будуть позбавлені свого сану й почестей. Що ж до нього, то він більше ніколи не визнає влади Христа. Єдине, що лишається йому та його прихильникам, — говорив сатана, — це відстоювати власну свободу та силою здобути права, яких їм не бажають надати.

Відносно сатани, то він справді зайшов у своїй діях надто далеко, аби повернутися назад. Але цього не можна було сказати про тих, котрі були засліплені його хитрощами. Для них поради й умовляння вірних ангелів відчинили двері надії; якщо б вони прислухалися до застережень, то могли б звільнитися з пастки сатани. Але вони дозволили гордошам, прихильності до свого вождя та бажанню необмеженої свободи настільки заповнити їх, що врешті-решт залишилися глухими до благань божественної любові та милості.

[16]

Бог дозволив сатані діяти доти, доки дух невдоволення не перетворився на відкритий бунт. Потрібно було, щоб він повністю виявив свої плани, аби кожний міг побачити справжній характер і прагнення Люцифера. Помазаний херувим обіймав високе становище; його палко любили всі небожителі, він мав великий вплив на них. Боже правління поширювалося не тільки на мешканців небес, а й на всі створені Ним світи; і Люцифер сподівався, що, коли йому вдасться повести за собою у повстанні небесних ангелів, він зможе зробити це й з усіма світами. Він вміло відстоював власну точку зору, вдаючись до софістики та обману задля досягнення мети. Його сила зваблення була вельми великою.

Зодягнувшись в одяг неправди, він досягав успіху. Всі його вчинки були настільки оповиті таємницею, що ангелам було важко виявити справжній характер його дій. Доки його плани не були розкриті, неможливо було побачити, яке зло

вони собою являли; незадоволення сатани не сприймалося як бунт. Навіть вірні ангели не могли цілком розпізнати характер Люцифера та усвідомити, до чого можуть призвести його дії. Спочатку Люцифер так провадив свою зваблюючу роботу, що сам залишався поза підозрами. Ангелів, яких йому не вдалося повністю перетягнути на свій бік, він звинувачував у байдужості до інтересів небожителів. Він звинувачував їх саме в тих діях, які чинив сам. Його політика полягала в тому, щоб за допомогою хитрощів та лукавства створити хибне уявлення щодо намірів Божих. Те, що було простим і зрозумілим, він зодягав у покров таємничості та, майстерно спотворюючи прості вимоги Єгови, примушував ангелів сумніватися в них. А високе становище, відведене йому в Божественному правлінні, надавало ще більшої ваги його заявам.

[17] Бог міг користуватися лише тими засобами, які узгоджувалися з принципами істини та праведності. Сатана ж міг застосовувати методи, неприйнятні для Бога, — лестощі й обман. Він прагнув спотворити Слово Боже та викликати хибне уявлення про Його правління, заявляючи, що Бог чинить несправедливість, нав'язуючи Свої Закони ангелам і вимагаючи послуху й покори від створених Ним істот. Люцифер шукав тільки самозвеличення. З цієї причини необхідно було показати небожителям і мешканцям усіх світів, що Боже правління є справедливим, а Його Закон — досконалим. Сатана ж викладав всю справу так, ніби саме він прагнув добра для Всесвіту. Усім потрібно було зрозуміти дійсний характер узурпатора та його справжню мету. Необхідний був якийсь час, аби лихі дії викрили Люцифера.

В суперечностях, до яких призвела на небесах поведінка сатани, він звинувачував Бога та принципи Його правління.

Він стверджував, що усе зло — це результат божественного керівництва. Оскільки Люцифер проголосив, що його єдине бажання — поліпшити Закони Єгови, Бог дозволив йому розкрити справжню суть вимог, показавши, до чого можуть призвести запропоновані ним зміни в божественному Законі. Сатану мали засудити його власні дії. Від самого початку він запевняв у своїй непричетності до повстання. Всесвіт повинен був побачити, як буде викрито ошуканця.

Безмежна мудрість не знищила сатану навіть тоді, коли він був скинутий з неба. Оскільки Бог може прийняти тільки служіння любові, то вірність Його творінь повинна ґрунтуватися на переконаності в Його справедливості та доброзичливості. Мешканці Небес та інших світів, котрі не були готовими зрозуміти природу гріха та його наслідки, не могли б побачити справедливості Божої у знищенні сатани. Якби він був знищений одразу, дехто почав би служити Богові не з почуття любові, а через страх. Такими методами неможливо було позбутися впливу сатани і повністю звільнитися від духу повстання. Задля добра Всесвіту впродовж віків йому була дана змога більш повно виявити свої плани, аби все творіння могло побачити у правдивому світлі, що являють собою звинувачення божественної форми правління, а справедливість і милість Бога та непорушність Його Закону більше ніколи не піддавались сумніву.

Повстання сатани мало стати уроком для Всесвіту на усі прийдешні віки — вічним свідченням згубності природи гріха та його жахливих наслідків. Панування сатани, результати його впливу як на людей, так і на ангелів, повинні були показати, до чого може призвести усунення божественної влади. Це мало також свідчити про те, що своїм добробутом усі створені Богом істоти завдячують божественному правлінню. Таким чином, історія цього жахливого експерименту, що вилився у повстання, має вічно застерігати святі істоти, оберігаючи їх від неправильного уявлення щодо природи гріха, від скоєння гріха та покарання за нього. Лише Той, Хто керує Всесвітом, бачить кінець від початку; Він Той, перед Ким відкриті всі таємниці як минулого, так і майбутнього; Він за всім горем, темрявою та руйнацією, спричиненими гріхом, бачить здійснення Своїх намірів любові та благословення. Хоча «хмара та морок круг Нього», але «справедливість та право — підстава престолу Його» (Псал.97:2). Прийде день, коли мешканці Всесвіту — ті, що зберегли вірність, а також невірні, зрозуміють це. «Діло Його досконале, всі бо дороги Його справедливі, — Бог вірний, і кривди немає в Ньому, справедливий і праведний Він» (Втор.32:4).

[18]

[19]

Розділ 2. Творіння

За основу цього розділу взято книгу Буття 1-2

«Словом Господнім учинене небо, а подихом уст Його все його військо... Бо сказав Він — і сталось, наказав — і з'явилося» (Псал.33:6,9). «Землю Ти вгунтував на основах її, щоб на вічні віки вона не захиталась» (Псал. 104:5).

Коли Земля вийшла з рук Творця, вона була напрочуд гарною. Її поверхня не була одноманітною; її вкривали гори, пагорби та рівнини, величні ріки та чудові озера; гори не були неприступними й суворими на вигляд, з багатьма стрімкими підйомами та жахливими прірвами, як за наших днів; гостроверхі скелясті виступи спочивали під шаром родючого фунту, вкритого розкішною рослинністю. Не було ані огидних боліт, ані безплідних пустель. Всюди тишили око граціозні кущі та ніжні квіти. Вершини пагорбів прикрашали дерева, набагато величніші за ті, які існують сьогодні. Повітря, не заражене шкідливими випаровуваннями, було чисте й здорове. Поряд з красою такого ландшафту тьмяніють сади найпишніших палаців. Сонми ангелів насолоджувались цією картиною, радіючи прекрасному твориву Божому.

Після того як була створена земля з її різноманітним тваринним і рослинним світом, людина, вінець Божого творіння, для якої й була приготовлена прекрасна Земля, вийшла на арену дій. Людині було дане владарювання над усім, що бачило її око; Бог сказав: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують... над усією землею... І Бог на Свій образ людину створив... як чоловіка та жінку створив їх». Тут ясно говориться про походження людського роду; божественні слова настільки зрозуміло викладені, що виключають будь-яку можливість неправильних висновків. Бог створив людину за Своєю подобою. Тут немає ніяких таємниць. Немає жодної підстави для припущення, нібито людина виникла внаслідок

поступового розвитку нижчих форм тваринного або рослинного світу. Таке вчення зводить велику роботу Творця до рівня обмежених, людських уявлень. Люди настільки сповнені рішучості позбавити Бога верховної влади над Всесвітом, що принизили людину, шляхом обману позбавивши її достоїнства, пов'язаного з її походженням. Той, Хто створив зоряні світи вгорі та мистецьки забарвив польові квіти, Хто сповнив небо й землю чудесними ознаками Своєї сили, підійшовши до завершення Своєї славної справи і вирішивши поставити володаря над прекрасною Землею, подбав про те, щоб створена Ним істота була гідною руки, котра дала їй життя. Родовід людства, яким його подає Богом натхнене Слово, пов'язує походження людського роду не з мікроорганізмами на певній стадії розвитку, молюсками та членистоногими, а з великим Творцем. Адам — син Божий, незважаючи на те, що був створений з пороку земного.

[20]

Адам, як представник Бога, був поставлений над нижчими істотами. Вони не могли зрозуміти й визнати верховну владу Бога, проте були наділені здатністю любити людину і служити їй. Псалмист говорить: «Учинив Ти його володарем творива рук Своїх, все під ноги йому вмістив: ...польову звірину, птаство небесне... і все, що морськими дорогами ходить» (Псал.8:7-9).

У людині втілювався образ Божий, вона уподібнювалась до Нього і зовні, і за своїм характером. Один лише Христос є «образом істоти» Отця (Євр. 1:3), однак людина створена за Божою подобою. Її природа перебувала в гармонії з Божою волею, розум був здатний збагнути божественні істини; почуття були чистими, а пристрасті та бажання підкорялися розуму. Людина була святою і щасливою, оскільки мала Божу подобу і жила в цілковитому послуші Його волі.

[21]

Створена руками Творця, людина була високою на зріст із бездоганними пропорціями. Її обличчя пашіло здоровим рум'янцем, випромінювало радість життя. Адам був набагато вищим на зріст від сучасних мешканців Землі. Єва — дещо нижча від Адама, проте шляхетної постави і чудової вроди. Безгрішна пара не носила одягу; вони, як і ангели, були зодягнені в сяйво світла і слави. І доки люди залишалися слухняними Богові, ці шати світла вкривали їх.

Створивши Адама, Бог провів перед ним усіх тварин, аби кожній з них він дав ім'я. Адам бачив, що кожний мав пару, але серед них «помочі не знайшлося, щоб подібна до нього була». Серед усіх створених Богом істот на Землі не було нікого, рівного людині. І Бог сказав: «Недобре, щоб бути чоловіку самотнім. Створю йому поміч, подібну до нього». Людина не створена для самотнього життя; вона не була позбавлена рис товариськості. Без дружніх взаємин чарівні краєвиди Едему та приємні заняття в саду не приносили Адамові повного щастя. Навіть спілкування з ангелами не могло задовольнити його потреби в співчутті та дружбі. Серед істот, що оточували Адама, не було подібної до нього, котра б кохала його і була коханою. Сам Бог дав Адамові супутницю. Він подбав про «поміч, подібну до нього», — помічницю, гідну його супутницю, котра в любові та взаєморозумінні була б одне з ним. Єва створена з ребра, взятого від Адама. Це означало, що вона не повинна була ані керувати ним, як голова, ані бути кинутою під ноги і зневаженою; вона мала стати поруч з ним, як рівна йому, котру він мав любити та захищати. Частка Адамова, кістка від кісток і тіло від тіла його, — вона була другим «я». Це свідчить проте, наскільки тісним і ніжним мав бути зв'язок між ними. «Бо ніколи ніхто не зненавидів власного тіла, а годує та гріє його...» (Ефес.5:29). «Покине тому чоловік свого батька та матір свою, та пристане до жінки своєї, — і стануть вони одним тілом» (Бут.2:24).

[22] Бог благословив перший шлюб. Отже, автором цього установлення є Творець Всесвіту. «Шлюб є почесний» (Євр. 13:4). Це один з перших дарів, які Бог дав людині, і є однією з двох постанов, які після гріхопадіння Адам виніс із собою за ворота раю. Коли в шлюбі керуються божественними принципами та підкоряються їм, він буде благословенням та допоможе зберегти моральну чистоту і щастя людського роду. Такий шлюб задовольняє соціальні запити і підносить людину у фізичному, інтелектуальному та моральному відношеннях.

«І насадив Господь Бог рай в Едемі на сході, і там оселив людину, що створив». Усе, створене Богом, було вершиною краси, і для щастя святої пари, здавалося, не бракувало нічого. Але Творець дав їм ще один доказ Своєї любові, приготувавши

сад, який мав стати їхньою домівкою. У цьому саду росли дерева усіх видів, рясно вкриті запашними, приємними на смак плодами. Там були чудові, граціозні на вигляд виноградні лози, що спиналися догори; їхні гілки згиналися під тягарем спокусливих плодів, найрізноманітніших і найбагатших відтінків. Адам і Єва доглядали за віттям виноградної лози, надаючи їм форми альтанки; ця споруда з живого віття, вкритого листям і плодами, служила для них оселею. Там також було багато запашних барвистих квітів. Посеред саду стояло дерево життя, перевершуючи своєю славою усі інші дерева. Його плоди нагадували собою золоті та срібні яблука, які мали силу продовжувати життя. Робота творіння була завершеною. «І були скінчені небо й земля, і все воїнство їхнє». «І побачив Бог усе, що вчинив. І ото, — вельми добре воно!». На землі квітнув Едемський сад. Адам і Єва мали вільний доступ до дерева життя. Жодна пляма гріха або тінь смерті не затьмарювали прекрасне творіння. «Разом співали всі зорі поранні та радісний оклик здіймали всі Божі сини» (Йов 38:7).

Великий Єгова заклав основи Землі, зодягнув увесь світ у красу і наповнив його всім корисним для людини. Усі чудеса землі й моря створені Ним. Велика робота творіння була закінчена за шість днів. І Бог «відпочив у дні сьомім від усієї праці Своєї, яку був чинив. І поблагословив Бог день сьомий, і його освятив, бо в нім відпочив Він від усієї праці Своєї, яку, чинячи, Бог був створив». З великим задоволенням Бог дивився на дію Своїх рук. Усе було досконалим, гідним божественного Автора; і Він спочив не тому, що відчував утому, а просто насолоджувався плодами Своєї мудрості, доброти і відкриттям Своєї слави.

Після того, як Бог задовольнився спокоєм сьомого дня,

Він освятив його, відокремив як день відпочинку для людини. Цього святого дня людина, наслідуючи приклад Творця, повинна спочивати, щоб, милуючись небесами і землею, роздумувати про великі діла Бога-Творця; щоб її серце, зауважуючи докази божественної мудрості та доброти, сповнювалося любові й пошани до свого Творця.

Благословляючи сьомий день, Бог тим самим встановив у Едемі пам'ятник Своїй творчій праці. Субота була дана Адамо-

ві — батькові та представникові усієї людської родини. Дотриманням суботи всі ті, що житимуть на Землі, мали засвідчувати свою вдячність та визнання того, що Бог є їхнім Творцем і законним Повелителем; що вони є ділом рук Божих, підданими Його царства.

Отже, ця постанова була дана усьому людству і мала служити постійним нагадуванням. У ній не містилося нічого нерозумного, і вона не призначалась лише для якогось певного народу.

Бог бачив, що субота вельми важлива для людини навіть у раю. Людина мала потребу, щоб в один із семи днів залишити усі свої заняття й інтереси та глибоко роздумувати над ділами Божими, прославляючи Його силу й доброту. Субота повинна була нагадувати їй про Бога, викликаючи почуття вдячності за те, що все, чим вона насолоджувалася і чим володіла, вийшло з добродійної руки Творця.

Бог бажає, щоб у суботу людина спрямовувала свій погляд на Його діла творіння. Природа звертається до свідомості людей, свідкуючи про живого Бога, Творця і Верховного Правителя. «Небо звіщає про Божу славу, а про чин Його рук розказує небосхил. Оповідує день дневі слово, а ніч ночі показує думку» (Псал. 19:1-2). Краса, в котру зодягнена Земля, є знаком Божої любові. Ми можемо бачити її у шпилястих горах, величних деревах, у бруньках, що розкриваються, та ніжних квітах. Усе свідчить нам про Бога. Субота вічно нагадуватиме нам про Творця, пропонуючи людям відкрити велику книгу природи та читати в ній про мудрість, силу і любов Господа.

Наші прабатьки були створені невинними і святими, проте не були позбавлені можливості згрішити. Бог створив їх вільними у моральному відношенні, здатними оцінити Його мудрість і доброту Божих вимог. Їй була надана повна свобода виявляти послух або ж утримуватися від нього. Вони могли радіти спілкуванню з Богом і святими ангелами, але перш ніж бути визнаними за надійних, яким може належати вічність, вони мали пройти випробування на вірність. Вже на світанку свого існування людина пройшла випробування, метою якого було визначити, чи має вона бажання потурати собі — фатальну пристрасть, яка становила основу падіння сатани.

Дерево пізнання росло поруч з деревом життя посеред саду і мало стати засобом випробування послуху, віри та любові наших прабатьків, їм дозволялося споживати плоди з кожного іншого дерева, однак під страхом смерті заборонялося робити це з плодами дерева пізнання. На першу пару людей також чекали спокуси сатани, але якби вони витримали випробування, то, врешті-решт, були б захищені від його сили, користуючись вічною прихильністю Бога.

Бог підкорив людину владі Закону, виконання якого є необхідною умовою існування. Людина — піддана божественного правління, а без Закону не може існувати жодний керівний устрій. Бог міг би створити людину не здатною порушувати Його Закон; Він міг би втримати руку Адама, щоб той не торкнувся забороненого плоду; але в такому разі людина не була б вільною в моральному відношенні істотою, а звичайним автоматом. Без свободи вибору її послух не був би добровільним, а вимушеним. За таких умов не відбувається становлення характеру.

Такий підхід був несумісний з Планом, який мав Бог щодо мешканців інших світів. Це принизило б гідність людини як розумної істоти та підтвердило б звинувачення у деспотизмі, кинуте Богові сатаною.

Бог створив людину праведною. Він наділив її шляхетними рисами характеру без будь-якої схильності до зла, блискучими розумовими здібностями і створив найсприятливіші умови, щоб людина могла залишатися вірною. Повний і постійний послух був умовою вічного щастя. За таких умов людина могла мати доступ до дерева життя.

Оселя наших прабатьків мала стати зразком для інших, коли їхні діти розселилися б по землі. Ця домівка, прикрашена руками Самого Бога, не була пишним палацом. Людина в своїй гордості приходить у захват від прекрасних і розкішних споруд, хизуючись чином своїх рук; але Бог поселив Адама в саду. Це була його оселя. Блакитне небо було її дахом; земля, вкрита ніжними квітами та зеленим килимом трави, служила за підлогу, а рясно вкриті листям гілки прекрасних дерев були для неї покривом. Стіни оселі прикрашали величні витвори рук Всевишнього Митця. Оточення, в якому перебувала свята

[25]

пара, залишається наукою на всі часи: справжнє щастя — не потурати гордошам і розкоші, а спілкуватися з Богом через Його творіння. Якби люди менше захоплювалися усім штучним, а прагнули б простоти, їхнє життя набагато більше відповідало б тому наміру, який був у Бога на меті при творінні. Гордощі та честолюбство ненаситні, але воістину мудрі знайдуть справжнє, найвище задоволення в тих джерелах радості, котрі Бог пропонує всім.

Мешканцям Едему був доручений сад, щоб «порали його та його доглядали».

Їхнє заняття не було втомлюючим, а приємним і зміцнюючим сили. Бог призначив працю як благословення для людини, заповнюючи її думки, зміцнюючи тіло та розвиваючи здібності. У розумовій та фізичній праці Адам знаходив одне з найвищих задовольень у своєму святому житті. І коли внаслідок непослуху його було вигнано з прекрасної домівки і він був змушений обробляти неподатливу землю, аби забезпечити себе хлібом щоденним, ця сама праця, хоча й дуже відмінна від його приємних занять в саду, стала для нього захистом від спокус і джерелом щастя. Хоча праця іноді приносить втому та страждання, ті, хто розцінюють її як прокляття, глибоко помиляються. Багатії часто з презирством ставляться до робітників, але таке ставлення повністю суперечить Божому задумові при створенні людини. Чого вартує багатство навіть найбільш заможних людей порівняно зі спадком, отриманим Адамом як володарем Землі? І все ж Адам не повинен був проводити час у неробстві. Наш Творець, Який знає, що потрібно людині для щастя, призначив Адамові працю. Лише той, хто працює, знаходить справжню радість у житті. Ангели також старанно працюють; вони є служителями Бога для людських синів. У Творця немає місця для лінивих.

Доки Адам та його помічниця зберігали вірність Богові, вони були володарями Землі. Їм було дане необмежене правління над усім живим. Лев і ягнятко мирно гралися біля них, прилаштовуючись коло їхніх ніг. Щасливі пташки сміливо літали довкола і славили радісним співом свого Творця. Адам і Єва приєднувалися до них, приносячи подяку Отцеві та Синові.

Хоча життя святої пари було життям дітей, перебуваючих під батьківською опікою Бога, проте вони були ще учнями, що навчались у премудрого Творця. Їх відвідували ангели. Їм був дарований привілей спілкуватися зі своїм Творцем; вони бачили Його лице. Споживаючи плоди з дерева життя, Адам і Єва були сповнені енергії і в розумовому розвитку поступалися ангелам лише незначною мірою. Таємниці навколишнього Всесвіту — «чудесні діла Того, Який має досконале знання» (Йов 37:16) — були для них невичерпним джерелом пізнання та радості. Закони і явища природи, котрі людина намагається збагнути впродовж шести тисяч років, були відкриті їхньому розумінню великим Будівничим і Творцем усього. Вони вели розмову з листочками, квітами й деревами, дізнаючись від них про таємниці їхнього життя. Адамові була добре відома кожна жива істота — від могутнього левіафана, що «грається у водах», до крихітної комахи, політ якої можна зауважити лише в промінні сонячного світла. Кожному з них він дав ім'я і був добре обізнаний з характером і звичками усіх істот. Слава Божа в небесах, незліченні світи на своїх орбітах, «рівновага хмар», таємниці світла та звуку, дня і ночі — усе це пропонувалося нашим прабатькам для дослідження. На кожному листочку в лісі або на гірському камені, на кожній сяючій зірочці, — на усьому, що наповнювало землю, повітря й небеса, було написано ім'я Боже. Порядок і гармонія у Всесвіті свідчили про Його безмежну мудрість і силу. Адам і Єва постійно відкривали для себе все нову красу, що наповнювала їхні серця глибокою любов'ю та спонукувала знову й знову висловлювати вдячність Творцеві.

[27]

Якби вони зберегли вірність божественному Законові, їхня здатність пізнавати, радіти й любити постійно вдосконалювалася б. Вони збагачувалися б новими скарбами знань, знаходили б нові джерела радості й отримували все більші розуміння незмірної вічної Божої любові.

[28]

Розділ 3. Спокушення і падіння

За основу цього розділу взято книгу Буття 3

Втративши змогу підбурювати до заколоту на небесах, сатана у своїй ворожнечі проти Бога знайшов нову сферу діяльності — замислив погубити людський рід. Щасливе, сповнене миру життя святої пари в Едемі нагадувало йому про блаженство, втрачене ним навіки. Охоплений заздрістю, він твердо вирішив спонукати Адама і Єву до непослуху, що мало призвести до гріха й покарання за нього. Сатана домагатиметься того, щоб їхня любов перетворилася на недовір'я, а похвальні пісні — на докори Творцеві. Таким чином він не тільки призведе цих невинних істот до того зубожіння, в якому перебував сам, а й знеславить Бога і викличе на небесах глибокий смуток.

Наші прабатьки були попереджені про небезпеку, що загрожувала їм. Небесні вісники розповіли їм історію падіння сатани та про його задуми знищити їх; у всій повноті вони розкрили перед ними суть божественного правління, яке князь зла намагався зруйнувати. Саме непослух справедливим Божим вимогам призвів сатану та його воїнство до падіння. Тому було дуже важливо, щоб Адам і Єва шанували божественний Закон — єдину запоруку порядку і справедливості.

[29] Закон Божий так само святий, як і Сам Бог. Він є відкриттям Його волі, відображенням Його характеру, виявом божественної любові та мудрості. Гармонія усього творіння залежить від цілковитого підкорення всього створеного — як живих істот, так і неживої природи — Законові Творця. Бог запровадив закони, які керують не тільки живими істотами, а й усіма процесами, що відбуваються у природі.

Усе підпорядковане незмінним законам, якими не можна нехтувати. У той час, як усе суще на Землі підкоряється законам природи, тільки людина, єдина з-поміж усього, що населяє землю, підлягає відповідальності перед моральним законом.

Людину — вінець творіння — Бог наділив здатністю розуміти як Його вимоги, так і священні вимоги Його Закону, котрий втілює справедливість і милість; таким чином від людини Він очікував цілковитого послуху.

Мешканці Едему, як і ангели, були піддані випробуванню: вони могли залишатися щасливими лише за тієї умови, що будуть вірними Законові Творця. Вони могли коритися і жити або ж виявити непослух і загинути. Від Бога люди одержали багаті благословення, але у разі знехтування Його волею Той, Який не пощадив ангелів, що згрішили, не зможе пощадити й їх. Порушення Закону позбавить їх Божих дарів, принесе лихо й загибель.

Ангели попереджали Адама і Єву про небезпеку, закликали остерігатися лихих задумів сатани, котрий невтомно докладатиме зусиль, щоб занапастити їх. Доки вони будуть слухняні Богові, лукавий не зможе зашкодити їм, бо в разі потреби всі небесні ангели були б послані їм на допомогу. Якщо б вони дали рішучу відсіч уже першим його спробам, то уникнули б небезпеки, як і небесні посланці. Але достатньо буде лише раз поступитися спокусі, як їхнє єство стане настільки зіпсутим, що вони втратять будь-яку силу й бажання чинити опір сатані.

Дерево пізнання стало перевіркою їхнього послуху та любові до Бога. Господь визнав за потрібне ввести тільки одну заборону щодо користування всім, що було в саду; але якщо вони знехтують Його волею в цьому окремому випадку, то стануть винними у гріху. Сатана не мав змоги скрізь напосідати на них зі спокусами; доступ до мешканців Едему він мав тільки біля забороненого дерева. Варто буде їм зробити спробу дослідити природу цього дерева, як вони стануть беззахисними перед хитрощами спокусника. Ангели просили їх уважно прислухатися до Божого застереження та погодитися із вказівкою, яку Бог вважав за доцільне дати їм.

Аби зробити свою справу непомітно, сатана в якості посередника використав змія — личину, котра якнайкраще підходила до здійснення його мети: обману. Змій був на той час одним із наймудріших і найгарніших створінь на землі. У нього були крила; коли він здійснював політ, вони сліпуче сяяли, виблискуючи золотом. Умостившись серед гілок забороненого дерева,

[30]

рясно вкритих чудовими плодами, ошуканець ласував ними, намагаючись привернути до себе увагу та викликати зацікавленість. Так, причаївшись у мирному саду, губитель чатував на свою здобич.

Ангели застерігали Єву не відлучатися від чоловіка під час щоденних занять у саду: поруч з ним небезпека наразити себе на спокусу була меншою, ніж тоді, коли жінка лишалася на самоті. Але одного разу, захопившись якоюсь приємною справою, вона, сама не зауважуючи того, віддалилася від нього. Зрозумівши, що залишилася одна, Єва відчула похмуре, загрозливе передчуття небезпеки, але відігнала від себе страх, вирішивши, що є достатньо мудрою та сильною, аби розпізнати зло і протистояти йому. Не звернувши уваги на застереження ангелів, Єва незабаром опинилася перед забороненим деревом, дивилася на нього зі змішаним почуттям цікавості та захоплення. Плоди його були чудові, і Єва дивувалася, чому Бог приховав ці плоди від них. Для спокусника надійшла слушна хвилина. Ніби читаючи її думки, він запитав: «Чи дійсно Бог наказав: не їжте з усякого дерева в раю?». Вражена й налякана, Єва, здавалось, почула у словах змія відлуння власних думок. Але змії мелодійним голосом провадив далі свою мову, вправно вихваляючи надзвичайну вроду жінки. І не без задоволення Єва почала прислухатися до цих слів. Замість того, щоб тікати звідти, вона зволікала, зачудовано слухаючи мову змія. Якби до неї звернулася істота, подібна до ангелів, це, можливо, злякало б її, але їй і на думку не спадало, що таке чарівне створіння може бути посередником підступного ворога.

На звабліві слова спокусника Єва відповіла: «З плодів дерева раю ми можемо їсти, але з плодів дерева, що в середині раю», Бог сказав: «Не їжте із нього, і не доторкайтесь до нього, — щоб вам не померти». І сказав змії до жінки: «Умерти — не вмрете! Бо відає Бог, що дня того, коли будете з нього ви їсти, ваші очі розкриються, і станете ви, немов Боги, знаючи добро й зло».

Скуштувавши від Цього дерева, запевняв змії, Адам і Єва зможуть проникнути у вищі сфери буття, осягнути ще більші знання. Адже й він скуштував заборонений плід і завдяки цьому отримав дар мови. Вкрадливо ошуканець натякав на те, що

Господь приховав ці плоди від них через ревності, щоб вони не стали рівними Йому. Саме завдяки дивним властивостям цих плодів наділяти мудрістю та силою Бог заборонив не тільки куштувати їх, а навіть доторкатися до них. Ніби мимохідь спокусник зауважив, що божественне застереження дане тільки на словах; мета його лише налякати їх. Хіба могли вони померти? Чи ж не споживали вони плодів від дерева життя? Бог намагався лише перешкодити їм досягти вищого рівня розвитку й стати щасливішими.

Саме так діє сатана від днів Адама і до теперішнього часу, і його зусилля мають великий успіх. Він спокушує людей з недовір'ям ставитися до Божої любові та піддавати сумніву Його мудрість. Він постійно намагається викликати в них гріховну, нездорову цікавість, невгамовне бажання проникнути в таємниці божественної мудрості та сили. Для багатьох людей, котрі докладають зусиль, аби дослідити те, що Бог вважав за потрібне приховати, залишаються непоміченими відкриті Ним істини, суттєво важливі для спасіння. Сатана спокушує людей до непослуху, примушуючи їх думати, що саме це відкриває їм шлях до чудового світу знань. Однак все це — омана. Окрилені надіями на прогрес, люди, нехтуючи Божими вимогами, стають на шлях, що призводить до виродження й смерті.

Сатана запевняв святе подружжя, що, порушуючи Божий Закон, вони багато чого виграють для себе. А хіба ми не чуємо подібних міркувань сьогодні? Є багато таких, хто твердить про обмеженість людей, слухняних Божим Заповідям, запевняючи, що Його противники нібито мають ширший світогляд і користуються більшою свободою. Хіба ж це не відлуння голосу, що звучав у Едемі: «Дня того, коли будете з нього ви їсти (тобто порушите божественну вимогу), станете, немов Боги»? Сатана вихвалявся, ніби багато чого досягнув, скуштувавши заборонених плодів, проте замовчував той факт, що через переступ його було скинуто з небес. Хоч сатана і прийшов до переконання, що гріх призводить до величезної втрати, однак він приховав своє жалюгідне становище, аби й інші могли зазнати того ж. Так і за наших днів: порушник Закону намагається приховати свою справжню суть; він може претендувати на святість, але такі високі претензії роблять його ще більш

[32]

небезпечним брехуном. Він стає прибічником сатани, зневажаючи Божий Закон; схилиючи й інших чинити те саме, він веде їх до вічної загибелі.

Єва щиро повірила словам сатани, але ця віра не врятувала жінку від покарання за гріх. Вона засумнівалась у словах Божих, і це призвело нещасну до падіння. На суді люди будуть засуджені не за те, що свідомо вірили омані, а за те, що не повірили Істині, знехтувавши можливістю пізнати її. Незважаючи на суперечливі докази сатани, непослух Богові завжди призводить до фатальних наслідків. Ми повинні цілим серцем прагнути до пізнання Істини. Всі науки, які Бог звелів записати в Його Слові, дані нам як застереження і настанови з метою врятувати нас від омани. Нехтуючи ними, ми самі стягуємо на себе загибель. Немає жодних сумнівів: усе, що суперечить Божому Слову, походить від сатани.

[33] Змій зірвав плід із забороненого дерева і поклав до рук Єви, котра майже не опиралась. Потім він нагадав їй власні слова про те, що Бог заборонив їм доторкатися до плодів дерева, щоб не померти. Спожиття плоду, запевняв він, не завдасть їй більшої шкоди, ніж дотик до нього. Побачивши, що з нею нічого лихого не трапилось, Єва стала сміливішою. Коли ж вона побачила, що «дерево було добре для поживи, принадне для очей, і пожадане, щоб набути знання», то «взяла з його плоду та й з їла». Плоди були приємними на смак; скуштувавши їх, вона ніби відчула дію життєдайної сили і уявила собі, нібито підноситься до вищих сфер буття. Без страху Єва продовжувала зривати плоди та їсти. Таким чином, згрішивши, вона стала знаряддям сатани, щоб погубити і свого чоловіка. Перебуваючи в стані не знайомого їй досі неприродного збудження, Єва взяла плодів із забороненого дерева і вирушила на пошуки свого чоловіка. Вона розповіла йому про все, що трапилось.

Обличчя Адама стало сумним. Здавалося, він був вражений і занепокоєний. На слова Єви чоловік відповів, що це, очевидно, був ворог, від якого їх застерігали, і що тепер, згідно з Божим вироком, вона повинна померти. У відповідь Єва вмовляла його з'їсти плоди, повторюючи слова змія про те, що вони не помруть. Вона була переконана, що він правий, оскільки не відчувала жодних проявів Божого невдоволення, навпаки,

перебувала в чудовому, піднесеному настрої, що позначалось в усьому естві жінки, наповненому новим життям; щось подібне, на думку Єви, повинні були відчувати і небесні вісники.

Адам зрозумів, що його подруга порушила Божий наказ, знехтувала тією єдиною заборонаю, яка була випробуванням їхньої вірності та любові. В його душі точилася жахлива боротьба. Він жалкував, що дозволив Єві залишитися на самоті. Але справа була зроблена, і тепер Адам мусить розлучитися з тією, котра приносила йому стільки радості. Як же змиритися з цим? Адам радів спілкуванню з Богом та святими ангелами. Він бачив славу Творця, розумів, яких висот досягло б людство, якби залишилося вірним Богові. Однак через страх втратити той єдиний дар, який у його очах перевершував усе, Адам випустив з уваги всі інші благословення. Кохання до Єви виявилось сильнішим за любов, вдячність і вірність Творцеві. Вона була часткою його самого, і навіть думка про розлуку була нестерпною для нього. Він не усвідомлював того, що Безмежна Сила, Яка створила з пороку земного його самого, — живу, прекрасну істоту, — і з любові до нього дала йому супутницю життя, могла замінити її іншою. Він прийняв рішення розділити її долю: якщо вона повинна померти, — вони помруть разом. А можливо, міркував Адам, мудрий змії сказав правду? Адже Єва стояла перед ним такою ж прекрасною і невинною, якою була раніше, перш ніж засвідчила свій непослух. Нині вона, здавалось, виявляла до нього ще більшу любов. Він не зауважив у ній жодних ознак смерті, а тому вирішив, що зробить цей крок, незважаючи на наслідки. Взявши плід, Адам швидко з'їв його.

[34]

Одразу після цього чоловікові здалося, що він також підноситься до вищої сфери буття, але незабаром думка про гріх сповнила його жахом. Повітря, досі лагідне, завжди однакової температури, здавалось тепер грішному подружжю неприємно холодним. Любов і мир, які раніше сповнювали їхні серця, залишили їх, а замість цього прийшли усвідомлення гріха, страх перед майбутнім, нагота душі. Шати світла, в які Адам і Єва досі були зодягнені, зникли, і вони намагалися знайти для себе якесь покриття. Не могло ж подружжя стати нагим перед очима Бога і святих ангелів!

Тепер Адам і Єва почали усвідомлювати справжню природу гріха. Адам докоряв своїй подрузі за виявлену нею нерозважливість через те, що залишила його і дозволила змієві ошукати себе. Але вони тішили себе думкою про те, що Той, Який дав їм стільки доказів Своєї любові, пробачить цей єдиний переступ і вони не зазнають страшного покарання, якого так жахалися.

Сатана торжествував. Він спокусив жінку поставитися з недовір'ям до Божої любові, засумніватися в Його мудрості та порушити Божий Закон, а через неї призвів до падіння й Адама.

Але Великий Законодавець вже був готовий повідомити Адамові та Єві про наслідки їхнього переступу. Божественна присутність виявила Себе в саду. Раніше, за днів своєї невинності та святості, вони радісно вітали появу Творця; але тепер із жахом тікали від Нього, намагаючись сховатися у найдалших куточках саду. І закликав Господь Бог до Адама і до нього сказав: «Де ти?» А той відповів: «Почув я Твій голос у раю — і злякався, бо нагий я, — і сховався». І промовив Господь: «Хто сказав тобі, що ти нагий? Чи не їв з того дерева, що Я звелів тобі, щоб ти з нього не їв?»

Адам не міг ані заперечити, ані виправдати свій гріх, але замість того, щоб покаятися, спробував перекласти вину на дружину, а отже, на Самого Бога: «Жінка, що дав Ти їй, щоб зі мною була, вона подала мені з того дерева, — і я їв». Адам, котрий з любові до Єви свідомо вирішив вчинити те, що викликало незадоволення Боже, що позбавило його райської оселі та вічного, сповненого радості життя, тепер, після свого падіння, намагався перекласти відповідальність за скоєний ним переступ на свою подругу і навіть на Самого Творця. Наскільки ж жахливою є сила гріха!

Коли Бог запитав у жінки: «Що це ти наробила?», вона відповіла: «Змій спокусив мене, — і я їла». «Для чого Ти створив змія? Чому Ти дозволив йому бути в Едемі?» — здавалось, саме це мала на увазі Єва, намагаючись виправдати власний гріх. Таким чином, Єва, як і Адам, відповідальність за гріхопадіння поклала на Бога. Дух самовиправдання бере свій початок від батька неправди; він виявився у наших прабатьках, як тільки

вони поступилися сатані, і продовжує виявляти себе в усіх синах і дочках Адама. Замість того, щоб смиренно розкаятись у скоєних гріхах, вони намагаються вигородити себе, перекладаючи вину на інших, на обставини або й на Бога, перетворюючи навіть Його благословення на привід до нарікань.

Тоді Господь виголосив вирок змієві: «За те, що зробив ти оце, то ти проклятий над усю худобу, і над усю звірину польову! На своїм череві будеш ти плазувати, і порох ти їстимеш у всі дні свого життя». Через те, що сатана використав змія як свого посередника, божественний вирок не проминув і його. З найпрекраснішої понад усю польову звірину істоти, яка викликала загальне захоплення, він повинен був стати найогиднішим плазуном, котрий викликає страх і ненависть як людей, так і звірів. Слова, сказані змієві після цього, стосувалися безпосередньо сатани, вказуючи на його остаточну поразку і загибель: «І Я покладу ворожнечу між тобою й між жінкою, між насінням твоїм і насінням її. Воно розчавить тобі голову, а ти будеш жалити його в п'яту».

Єві було сказано, що віднині страждання і біль стануть її долею. Продовжуючи, Господь сказав: «До мужа твого пожадання твоє, — а він буде панувати над тобою». При творінні Бог зробив Єву рівною Адамові. Якщо б вони залишилися слухняними Богові, живучи в гармонії з Його великим Законом любові, то завжди були б у згоді й одне з одним; але гріх призвів до суперечностей, і тепер їхній союз і гармонія між ними могли існувати лише за умови, що одна зі сторін повинна підкоритися іншій. Єва згрішила першою; вона піддалася спокусі, всупереч божественному повелінню, віддалитися від свого чоловіка. Через її настирливе прохання згрішив Адам, і тепер вона повинна була підкорятися своєму чоловікові. Якби грішне людство дотримувалося принципів Божого Закону, то навіть цей вирок, зумовлений наслідками гріха, став би для них благословенням. Однак чоловіки, зловживаючи даною їм перевагою, надто часто роблять жіночу долю вкрай гіркою, так що життя жінки перетворюється на важкий тягар.

Єва була щасливою в усіх відношеннях поруч зі своїм чоловіком в Едемській домівці; але подібно до сучасних, невгамовних «Єв», вона тішила себе надією на те, що зможе

[36]

прилучитися до сфери вищої, ніж та, яку призначив для неї Бог. Намагаючись піднятися вище, вона опинилася набагато нижче. Щось подібне чекає на тих, котрі не бажають охоче виконувати свої життєві обов'язки згідно з Божим Планом. Намагаючись посісти становище, до якого Бог їх не готував, чимало жінок покидають ниву, на якій могли б стати благословенням для інших, і ця нива залишається необробленою. Прагнучи до вищої сфери у почуттях, багато жінок жертвують власною гідністю, благородством характеру та залишають невиконаною роботу, призначену для них Небесами.

[37] Господь сказав Адамові: За те, що ти послухав голосу жінки своєї та їв з того дерева, що Я наказав був тобі, говорячи: «Від нього не їж», — проклята через тебе земля! Ти в скорботі будеш їсти від неї всі дні свого життя. Тернину й осот вона буде родити тобі, і ти будеш їсти траву польову. У поті свого лица ти їстимеш хліб, аж поки не вернешся в землю, бо з неї ти взятий. Бо ти порошок, — і до пороку вернешся.

За волею Божою безгрішна пара не повинна була пізнати зло. Бог щедро наділив їх добром, приховавши від них зло. Але, всупереч Його повелінню, вони скуштували плодів забороненого дерева і відтепер Мусили і далі споживати з нього: вони знатимуть, що таке зло, пізнаючи його у всі дні свого Життя. Від цього часу людський рід страждатиме від спокус сатани. Замість праці, яка досі приносила щастя, їхньою долею стануть клопоти і тяжка праця. На них очікують розчарування, горе, біль і, врешті-решт, смерть.

Уся природа, перебуваючи під прокляттям гріха, повинна була свідчити людині про суть і наслідки повстання проти Бога. Створивши людину, Бог поставив її володарем над землею і усім живим. Доки Адам залишався вірним принципам Небес, вся природа підкорялася йому. Та коли він повстав проти божественного Закону, то й нижчі за становищем істоти повстали проти його правління. Так у Своему великому милосерді Господь бажав показати людям святість Свого Закону і на основі їхнього власного досвіду допомогти їм побачити, наскільки небезпечним є відкинення Закону, навіть найменшою мірою.

З любові до людини їй відтоді було призначене життя, сповнене тяжкої праці й турбот. Запровадження такої суворой школи

було необхідним через скоєний людиною гріх, аби навчити її стримувати свій апетит і пристрасті, сформувані самовладання. Це було також частиною великого Божого Плану відродження людини, що зазнала руйнівної та деградуєної дії гріха.

Застереження, дане нашим прабабкам: «В день, коли з'їсиш від нього, ти напевно помреш» (Бут.2:17), не означало, що вони мали померти того ж дня, коли скуштували заборонений плід. Але того ж дня буде винесено вирок, який не підлягатиме зміні. Безсмертя тепер обіцяне їм лише за умови послуху; через свій переступ вони втратили право на вічне життя. Того ж дня вони будуть приречені на смерть.

Щоб вічно жити, людина повинна була постійно споживати плоди з дерева життя. Позбавлена такої можливості, вона поступово втрачатиме життєву енергію та силу, що врешті-решт призведе до смерті, Намір сатани полягав у тому, щоб Адам і Єва своїм непослухом викликали незадоволення Боже; сатана сподівався, що вони, навіть не отримавши прощення, будуть і надалі споживати плоди від дерева життя, і таким чином страждання і гріх існуватимуть вічно. Однак відразу після падіння людини святим ангелам було доручено охороняти дерево життя. Ці ангели перебували в оточенні сяючих променів світла, що нагадували своїм виглядом блискучий меч. Ніхто з родини Адама не міг пройти повз охорону, щоб спожити життєдайні плоди: через це ні один грішник не є безсмертним.

Лавина горя, викликана гріхопадінням наших прабабків, на думку багатьох, є надто жахливим наслідком такого «незначного» переступу, тому вони піддають сумніву мудрість і справедливість Бога в Його ставленні до людини. Однак якби вони глибше замислилися над цим питанням, то зрозуміли б власну помилку. Бог створив людину за Своєю подобою, тобто безгрішною. Землю мали заселити істоти, які стояли тільки трохи нижче за ангелів, але їхню вірність необхідно було випробувати, оскільки Бог не міг дозволити, щоб світ був заселений тими, котрі нехтують Його Законом. І все ж у Своїй великій милості Бог не призначив Адамові надто суворого випробування. Саме через те, що заборона була такою легкою, зробило гріх надзвичайно великим. Якщо Адам не міг

[38]

витримати найменшого випробування, то, зрозуміло, він не зміг би витримати й більш серйозного, відповідального.

Якби Адамові було призначене якесь велике випробування, то люди, серця котрих схиляються до зла, виправдовували б себе, кажучи: «Це — дрібниця, Бог не зважає на такі незначні речі». Таким чином, люди постійно чинили б гріх у тому, що видається їм незначним, не стягаючи на себе людського осуду. Але Господь ясно показав: гріх тією чи іншою мірою є однаково огидним для Нього.

[39] Не послухатися Бога, скуштувавши плід забороненого дерева, та спокусити свого чоловіка і цим вчинити переступ — усе це здавалося Єві дрібницею. Однак їхній гріх відчинив двері перед лавиною горя, що затопила світ. Хто у хвилину спокуси може передбачити жахливі наслідки, до яких призводить один неправильний крок?

Чимало з тих, котрі навчають, ніби Божий Закон є необов'язковим для людини, твердять, що неможливо виконати усі його вимоги. Але якби це було так, то чому ж Адам поніс покарання за переступ? Через гріх наших прабатьків світ сповнився провиною та сумом, і якби не доброта й милість Божа, людство й надалі перебувало б у небезпеці та відчаї. Нехай ніхто не ошукує себе: «Плата за гріх — смерть» (Римл.6:23). І тепер також не можна безкарно порушити Божий Закон, як і тоді, коли був винесений вирок батькові людського роду.

Після гріхопадіння Адам і Єва не могли більше жити в Едемі. Вони палко просили дозволити їм залишитися в домі своєї невинності й радості, Вони визнавали те, що втратили будь-яке право на цю щасливу оселю, але пообіцяли в майбутньому виявляти повний послух Богові. Однак їм було сказано, що їхня природа стала зіпсутою внаслідок гріха; їхня сила чинити опір злу зменшилась, а це дало змогу сатані легше знаходити до них доступ. Якщо, будучи невинними, вони поступилися спокусі, то тепер, свідомо переступивши Закон, матимуть ще менше сили вберегтися від гріха.

Покірно, з невимовним сумом, Адам і Єва попросилися зі своєю чудовою батьківщиною, аби жити на землі, на якій тепер лежало прокляття гріха. Раніше лагідний, стійкий клімат став тепер схильним до різких змін, і милостивий Господь

забезпечив їх одягом зі шкіри, аби захистити тіло від надмірної спеки й холоду.

Коли Адам і його дружина зауважили у зів'ялій квітці та опалому листі перші ознаки смерті, вони сумували з цього приводу більше, ніж люди сьогодні тужать за своїми померлими. Смерть ніжних, тендітних квітів і справді викликала сум, але коли прекрасні дерева почали скидати зі себе листя, це повною мірою відкрило їм сувору істину про те, що смерть — це доля кожної живої істоти.

Едемський сад ще довго залишався на землі після того, як людина змушена була покинути його приємні стежки. Грішному людському родові було дозволено здалеку споглядати [40] домівку своєї невинності: вхід до якої заступала ангельська сторожа. Біля райських воріт, що охоронялися херувимами, відкривалася Божа слава. Адам і його сини приходили туди на поклоніння Богові. Тут вони поновлювали свої обітниць послуху тому Заповіду, порушення якого призвело до втрати Едему. Коли потік беззаконня заповнив світ і нечестя людей стало причиною знищення їх водами потопу, божественна рука, що насадила Едем, забрала його з землі. Але при остаточному відновленні, коли з'являться «нове небо і нова земля» (Відкр.21:1), він буде повернений у ще більшій красі, ніж на початку. Тоді усі, хто дотримувався Заповідей Божих, тішитимуться силою безсмертя біля дерева життя; упродовж нескінченних віків мешканці безгрішних світів бачитимуть у цьому прекрасному саду зразок ідеального Божого творіння, незайманого прокляттям гріха, — зразок того, чим могла б стати вся Земля, якби людина здійснила славний План Творця. [41]

Розділ 4. План викуплення

Гріхопадіння людини сповнило небеса смутком. Створений Богом світ опинився під прокляттям гріха, і населяли його істоти, приречені на страждання і смерть. Здавалось, немає жодного рятунку для порушників Закону. Ангели вже не співали пісень хвали. У небесних оселях панувала глибока скорбота з приводу руйнації, до якої призвів гріх.

Син Божий, прославлений Повелитель небес, з уболінням дивився на грішне людство. Зойки загубленого світу піднімалися до небес, наповнювали Його серце безмежним жалем. Проте божественна Любов склала План викуплення людини. Порушений Божий Закон вимагав смерті грішника. У Всесвіті була лише Одна Особа, Яка задля людини могла задовольнити вимоги Закону. Божественний Закон святий, як і Сам Бог, а тому тільки рівний Богові міг здійснити спокуту за його порушення. Ніхто, крім Христа, не міг звільнити грішну людину від прокляття Закону і знову привести її до згоди з Небесами. Христос вирішив взяти на Себе вину і ганьбу за гріх, настільки образливий для Святого Бога, що навіть розділив Отця і Його Сина. Аби врятувати гинучий рід, Христос мусив зазнати всієї глибини страждання й горя.

[42] У той час, як Він молив Отця, заступаючись перед Ним за грішника, небесні воїнства з величезною зацікавленістю, яку важко передати словами, чекали на остаточне рішення. Довго тривала ця таємна нарада — «рада миру» (Зах.6:13), на якій вирішувалася доля грішних людських синів. План спасіння був розроблений ще до створення Землі, бо Христос — «Агнець, заколений від закладин світу» (Відкр.13:8); однак навіть Цареві Всесвіту коштувало великої боротьби, перш ніж Він міг віддати Свого Сина на смерть задля грішного людства. «Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Єдинородного, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне» (Йоан 3:16). О, таємнице викуплення! Любов Божа до світу, який не любить

Його! Хто може збагнути глибини любові, що «перевершує розуміння»? Протягом нескінченних віків у безсмертних істот, які бажатимуть збагнути таємницю неосяжної любові, вона викликатиме подив і поклоніння.

Бог повинен був явити Себе у Христі і таким чином «примирити світ зі Собою» (2Кор.5:19). Людина так опоганилась гріхом, що самій їй було не під силу увійти в гармонійні відносини з Тим, природою Котрого є чистота і досконалість всіх чеснот. Але Христос, викупивши людину з-під осудження Закону, об'єднав божественну силу з людською неміччю. Таким чином, розкаяння перед Богом і віра в Христа дають змогу занепалим дітям Адама знову стати «синами Божими» (1Йоан 3:2).

У Плані Спасіння з Його безмежною жертвою, котра єдина могла забезпечити спасіння людині, повинно було брати участь усе небо. Коли Христос відкривав ангелам План викуплення, вони не відчували радості, бо розуміли, що спасіння людини коштуватиме їхньому Повелителеві невимовних страждань. Зі сумом і подивом вони слухали Христа, Котрий розповідав їм про те, що змушений буде залишити небеса, атмосферу чистоти, миру, радості, слави та безсмертя, і зіткнутися із земними пороками, зазнати скорбот, ганьби і смерті. Він стоятиме між грішником та покаранням за гріх, і лише небагато людей приймуть Його як Божого Сина. Він залишить високе становище, яке належить Йому, — Величі Небес, — прийде на землю і упокорить Себе як людина, аби на власному досвіді спізнати усі скорботи та спокуси, яких зазнають люди. Це все було необхідно для того, щоб Він зміг «допомогти спокушуваним» (Євр.2:18). А коли Його місія Вчителя закінчиться, Він буде відданий до рук нечестивців і зазнає усякої ганьби і мук, на які тільки сатана буде здатний підбурити їх.

[43]

Він змушений буде померти найжорстокішою смертю, — розп'ятим поміж небом і землею як злочинець. Йому доведеться упродовж довгих годин терпіти такі жахливі страждання, що ангели, не маючи сили дивитися на цю картину, закриватимуть свої обличчя. Йому належить зазнати душевної муки, коли Отець сховає від Нього Своє лице, тому що вина за переступ, тягар гріхів усього світу, перебуватиме на Ньому.

Ангели впали до ніг Свого Повелителя, пропонуючи віддати своє життя як жертву для спасіння людини. Однак життя ангела не могло викупити людину: тільки Той, Хто створив людину, володів силою спасти її. Проте ангели мали брати участь у Плані викуплення. Христос повинен бути «ненадого приниженим перед ангелами, і вкусити смерть» (Євр.2:9). Прийнявши людську природу, він уже не володітиме такою силою, як вони, — тоді вони служитимуть Йому, підтримуючи та потішаючи у стражданнях. Ангели також діятимуть як «службові духи, що посилаються на служіння тим, котрі стануть спадкоємцями спасіння»

(Євр. 1:14). Вони охоронятимуть підданих Царства благодаті від злих ангелів та від темряви, якою сатана постійно намагається їх оточити.

Ставши свідками мук і приниження свого Господа, обурені та прикро вражені ангели зажадають звільнити Його з рук убивць, однак вони не повинні втручатись, аби не перешкодити подіям, свідками яких стануть. Христові належало пережити глузування і наругу нечестивців; це входило в План викуплення, і Він погодився з цим, ставши Відкупителем людини.

[44] Христос запевняв ангелів, що Своєю смертю Він викупить багатьох і знищить володаря держави смерті, знову поверне людям Царство, втрачене ними через порушення Закону. Викуплені стануть Його співспадкоємцями і вічно перебуватимуть з Ним. Гріх та грішники будуть знищені, щоб ніколи вже не порушували спокою неба й землі. Христос закликав небесне воїнство погодитися з Планом Отця і тішитися тим, що Його смерть примирить з Богом людину, яка впала.

Після цього невимовна радість сповнила небеса. Слава і блаженство викупленого світу перевершили навіть муки і жертву Князя життя. У небесних дворах залунали перші акорди пісні, яка мала зазвучати над віфлеємськими пагорбами, — «Слава Богу на висоті, і на землі спокій, у людях добра воля!» (Лука 2:14). Ще з більшою радістю і захопленням, ніж під час творіння Землі, «разом співали всі зорі поранні, та радісний окрик здіймали всі Божі сини» (Йов 38:7).

Вперше про План спасіння людину було повідомлено словами вироку, проголошеного над сатаною в Едемському саду.

Господь сповістив: «Я покладу ворожнечу між тобою й між жінкою, між насінням твоїм і насінням її. Воно розчавить тобі голову, а ти будеш жалити його в п'яту» (Бут.3:15). Цей вирок, проголошений у присутності наших прабатьків, став для них обітницею. Передрікаючи боротьбу поміж людиною і сатаною, він сповіщав і про те, що врешті-решт влада великого супротивника буде знищена. Адам і Єва стояли перед праведним Суддею як злочинці, очікуючи вироку за вчинений переступ, але перш ніж почути про те, що на їхню долю випаде життя, сповнене скорбот і праці, і що вони змушені будуть повернутися до земного пороку, прозвучали слова надії. Хоча могутній ворог і завдаватиме їм страждань, проте остаточна перемога буде за ними.

Коли сатана почув, що між ним та жінкою, між його та її насінням буде посіяна ворожнеча, він зрозумів, що його дії, мета яких — остаточо зіпсувати природу людини, натраплять на перешкоду: людина отримає силу чинити опір його впливові. Однак, коли План спасіння був розгорнутий більш повно, сатана тішився зі своїми лихими ангелами з приводу того, що, призвівши людину до гріхопадіння, він позбавить Сина Божого його високого становища. Сатана оголосив, що досі його плани на Землі здійснювалися з великим успіхом і коли Христос прийме людську природу, Він також може бути переможений; таким чином сатані вдасться запобігти викупленню людського роду, який гине.

[45]

Небесні ангели в усій повноті розгорнули перед нашими прабатьками План, накреслений для їхнього спасіння. Адама та його помічницю запевнили, що, незважаючи на їхній великий гріх, вони не будуть залишені на волю сатани. Син Божий погодився за їхній переступ заплатити Своїм власним життям. Їм буде призначено випробувальний період, і через покаєння та віру в Христа вони зможуть знову стати дітьми Божими.

Жертва, якої вимагав їхній переступ, показала Адамові та Єві священний характер Божого Закону; вони, як ніколи раніше, усвідомили злочинність гріха і його жахливі наслідки. Відчуваючи докори сумління і душевні страждання, наші прабатьки благали, аби покарання не впало на Того, Чия любов була для

них джерелом усякої радості; краще нехай його понесуть вони та їхнє потомство.

Однак їм пояснили, що, оскільки Закон Єгови є основою Божого правління як на небесах, так і на землі, то навіть життя ангела не може бути прийняте як жертва за його порушення. Жодної з Божих Заповідей не можна скасувати або змінити, пристосовуючи до гріховного стану людини; тільки Син Божий, Котрий створив людину, міг викупити її. Як злочин Адама приніс нещастя і смерть, так жертва Христа принесе життя і безсмертя.

Через гріх не тільки людина, а й земля опинилася під владою диявола; вона буде відродженою завдяки Плану викуплення. Після свого сотворення Адам став володарем Землі, але, поступившись спокусі, опинився під владою сатани, «...бо хто ким переможений, той тому й раб» (2Петр.2:19). Коли людина стала в'язнем сатани, її володіння перейшло до того, хто її переміг. Таким чином, сатана став «богом цього світу» (2Кор.4:4). Він незаконним шляхом захопив володіння Землею, яке на початку було віддане Адамові. Але Христос заплатив Своєю Жертвою покарання за гріх, аби не тільки викупити людину, а й повернути їй втрачене володіння. Усе, що було втрачене першим Адамом, буде поновлено Другим. Пророк говорить: «А ти, башто Черідна, підгірку Сіонської доньки, прийде до тебе і дійде старе панування» (Мих.4:8). Апостол Павло також говорить про «завдаток нашого спадку» (Ефес. 1:14). Бог створив землю, щоб на ній мешкали святі й щасливі істоти. Господь «землю вформував та її вчинив, і міцно поставив її; не створив її даремно, — на проживання на ній Він її вформував» (Ісая 45:18). Цей задум здійсниться, коли відновлена Божою силою та звільнена від гріха й смутку земля стане вічною оселею для викуплених. «Успадкують праведні землю, і повік житимуть на ній» (Псал.37:29). «І жодного прокляття більше не буде. І буде в ньому престол Бога та Агнця, а раби Його служитимуть Йому» (Відкр.22:3).

Адам у своїй невинності насолоджувався безпосереднім спілкуванням зі своїм Творцем, але гріх розділив Бога з людиною, і тільки викупна жертва Христа могла перекинути міст через прірву, а людство стало спроможним отримати небесне

благословення і спасіння. Люди вже не мали змоги спілкуватися зі своїм Творцем, але Бог промовлятиме до них через Христа й ангелів.

Адамові були відкриті важливі події в історії людства — від тієї хвилини, коли в Едемі було проголошено божественний вирок, до потопу і далі — аж до Першого приходу Сина Божого. Йому було показано, що, хоча жертва Христа є достатньою для викуплення усього світу, багато хто обиратиме гріховне життя замість покаєння і послуху. З покоління в покоління зростатиме злочинність, і прокляття гріха все більшим тягарем лягатиме на людство, на тварин і землю. Через гріховний спосіб дні життя людини на землі скоротяться. Вона буде вироджуватися в тілесному, розумовому і моральному відношеннях, доки світ не сповниться усяким лихом. Потурання апетитові та пристрастям зроблять людей нездатними розуміти великі істини Плану викуплення. Однак Христос, вірний Своїй меті, задля якої залишив небеса, не втратить Свого інтересу до людини і надалі закликатиме її сховати в Ньому свої слабкості та недоліки. Він задовольнить потреби усіх, котрі з вірою прийдуть до Нього. Завжди житиме невелика частка людей, які зберігатимуть знання про Бога та залишатимуться непорочними серед переважаючого в світі беззаконня.

Були встановлені Богом жертвоприношення для постійного нагадування людині про потребу в сповіданні власних гріхів та визнанні своєї віри в обітованого Відкупителя. Вони призначались для того, щоб закарбувати в свідомості людства, яке згрішило, важливу істину про те, що саме гріх став причиною смерті. Принесення першої жертви було для Адама надзвичайно болісною церемонією. Він мусив власною рукою відібрати життя, яке міг дати тільки Бог. Так уперше він став свідком смерті і зрозумів: якби залишився слухняним Богові, то ані людина, ані тварина не повинні були б помирати. Вбиваючи невинну жертву, Адам здригався від думки, що за його гріх проллється кров непорочного Агнця Божого. Ця сцена дала йому змогу глибше і повніше усвідомити всю глибину свого переступу, котрий ніщо не могло спокутувати, крім смерті улюбленого Божого Сина. Він дивувався Безмежній Любові, котра мала заплатити такий великий викуп за спасіння грішника.

[47]

Похмуре, страшне майбутнє освітила зірка надії, проганяючи горе і відчай.

План викуплення, однак, мав більш глибоке і серйозне призначення, ніж тільки спасіння людини. Христос прийшов на Землю не тільки заради цього; не лише для того, щоб мешканці маленької планети навчилися шанувати Божий Закон так, як він цього заслуговує; План викуплення повинен був виправдати перед Всесвітом характер Бога. Такого результату Своєї великої жертви — її значення для мешканців інших світів, а також для людини — очікував Спаситель, коли напередодні Свого розп'яття сказав: «Нині суд цьому світові; нині князь світу цього буде вигнаний геть. І коли я буду піднесений з землі, то до Себе приверну всіх» (Йоан 12:31-32). Смерть Христа задля спасіння людини не лише відкривала людям дорогу до Небес, а й мала виправдати перед Всесвітом дії Бога та Його Сина у відповідь на повстання сатани. Вона повинна була довести, що Божий Закон залишається незмінним, а також показати суть і наслідки гріха.

[48] Від самого початку велася велика боротьба навколо Закону Божого. Сатана намагався довести, що Бог несправедливий, а Його Закон недосконалий і що задля добра Всесвіту він має бути змінений. Нападаючи на Закон, сатана мав намір скасувати владу Законодавця. Ця боротьба повинна була показати: чи справді божественні постанови недосконалі та підлягають зміні, чи вони бездоганні та непорушні.

Вигнаний з небес сатана сповнився рішучості зробити Землю своїм царством. Спокусивши та перемігши Адама і Єву, він гадав, що опанував світом, «бо вони», говорив він, «обрали мене своїм володарем». Сатана запевняв, що грішникові неможливо отримати прощення, а тому люди, які впали в гріх, стали його законними підданими, а світ — його власністю. Та Бог віддав Свого Єдинородного, улюбленого Сина, рівного Собі, щоб Він зазнав покарання за переступ і таким чином відкрив шлях, яким люди зможуть віднайти Його ласку і повернутися до своєї домівки в Едемі. Христос узявся врятувати людину і звільнити світ з-під влади сатани. Результат великої боротьби, розпочатої на небесах, повинен був вирішитися саме в нашому

світі, саме на тих теренах, на які сатана претендував як на свою власність.

Те, що Христос погодився упокорити Себе, рятуючи грішника, викликало подив Всесвіту. Як міг Той, Котрий управляв всіма зірками та світилами, Який у Своему Провидінні задовольняв потреби кожної істоти у безмежному Всесвіті, відмовитися від належної Йому слави та прийняти людську подобу?! Це стало таємницею, яку бажали збагнути безгрішні істоти інших світів. Коли Христос у людській подобі прийшов у цей світ, усі небожителі з величезною цікавістю спостерігали за кожним Його кроком по заплямованій кров'ю дорозі — від ясел до Голгофи. В очах Небес не залишились непоміченими завдані Христові зневага і глузування, до яких підбурював сатана. Небесні істоти були свідками успіху ворожих сил; сатана постійно згущав темряву, примножуючи горе і страждання людей, в той час як Христос протидіяв йому. Вони стежили за битвою, що точилася поміж світлом та темрявою і яка ставала дедалі запеклішою. І коли Христос у передсмертній агонії на хресті проголосив: «Звершилося!» (Йоан 19:30), — вигуки торжества наповнили усі світи й Небеса. Результат великої боротьби, яка так довго точилась у цьому світі, був виріше-

[49]

ний; Христос вийшов Переможцем. Своєю смертю Він відповів на запитання: чи мають Отець і Син достатньо любові до людей, аби на ділі виявити самозречення і дух жертвовності? Сатана показав свою справжню сутність неправдомовця і вбивці. Тепер стало ясно: якби йому було дозволено управляти небесними істотами, він робив би це, виявляючи той самий дух, що й до людських синів. Голоси усіх вірних мешканців Всесвіту злилися разом, вихваляючи справедливість божественного управління.

Якби можна було змінити Закон, тоді людина могла бути спасенною і без жертви Христа; але той факт, що Христові необхідно було віддати Своє життя за грішний людський рід, є найкращим доказом, що Божий Закон не звільняє грішника від своїх вимог; очевидно також, що плата за гріх — смерть. Зі смертю Христа поразка сатани стала безсумнівною. Якби Закон, як навчає дехто, був скасований на хресті, тоді муки і смерть дорогого Сина Божого послужили б тільки на користь

сатані; князь темряви міг би тріумфувати, бо підтвердилися б його звинувачення проти Божественного правління. Той факт, що Христос поніс на Собі покарання за гріх людини, став для всіх створених Богом істот наймогутнішим аргументом на користь того, що Закон — незмінний, що Бог праведний, милосердний і здатний на самозречення; що безмежна справедливість і милість в Його правлінні поєднуються.

Розділ 5. Випробування Каїна та Авеля

За основу цього розділу взято книгу Буття 4:1-15

Характери Каїна та Авеля, синів Адама, були дуже різними. Авелю був притаманний дух вірності Богові; він зауважував справедливе і милосердне ставлення Творця до грішного роду та із вдячністю прийняв надію на викуплення. Каїн же плекав бунтівні почуття і нарікав на Бога за прокляття, проголошене над Землею і людством через гріх Адама. Він дозволяв своїм думкам зосереджуватися на тому, що призвело сатану до падіння, — підігрував у собі бажання самозвеличення та ставив під сумнів божественну справедливість і авторитет.

Як колись був випробуваний Адам, так були випробувані обидва брати, їхні віра і послух Слову Божому. Їм були відомі умови Плану спасіння людини; вони також розуміли систему жертвоприношень, встановлену Богом. Каїн і Авель знали, що принесенням жертв мала виявлятися їхня віра в Спасителя, прообразом Якого і були жертви; водночас вони визнавали цим, що їхнє прощення повністю залежить від Нього. Брати також знали, що, підкоряючись належним чином вимогам божественного Плану викуплення, вони доводили цим свій послух волі Божій. Без пролиття крові не могло бути відпущення гріхів. Тому принесення в жертву перворідних отари було виявом їхньої віри в кров Христа як обітованого Спасителя. Вони також повинні були приносити Господеві перші плоди землі як жертву подяки.

[51]

Обидва брати спорудили однакові жертовники, і кожний приніс жертву. Авель, згідно з Господнім повелінням, приніс жертву з отари. «І зглянувся Господь на Авеля й на жертву його». З неба зійшов вогонь і поглинув жертву. Але Каїн, нехтуючи цим прямим та ясним наказом Господа, приніс у жертву лише плоди землі. Небо нічим не засвідчило того, що жертва прийнята. Авель благав брата підкоритися Божій вимозі,

але його прохання викликали в Каїна ще більшу рішучість діяти за власною волею. Як старший, він вважав принизливим прийняти напучування брата, погордував його порадою.

Каїн прийшов перед Боже лице з наріканням; в його серці не було віри в обітовану жертву та необхідність її принесення. Його дар не виявляв покаєння в гріхах. Як і чимало із наших сучасників, він вважав за вияв слабкості точно дотримуватися Плану, накресленого Богом, покладаючись у своєму спасінні лише на викупну жертву обітованого Спасителя. Каїн вирішив покладатися на самого себе.

Він стане перед Богом із власними заслугами. Він не принесе ягняти, змішуючи його кров зі своїм даром, але подасть свої плоди — результат власної праці. Він приніс свою жертву так, ніби робив цим Богові ласку, сподіваючись отримати божественне схвалення. Каїн виявив деякий послух, спорудивши жертвовник та принісши на ньому жертву; але його послух не був повним. Він знехтував найважливішим — визнанням своєї потреби у Відкупителя

Щодо їхнього народження та релігійного виховання, то обидва брати були рівними поміж собою. Обидва були грішниками та визнавали справедливість Божих вимог поклонятися Творцеві та віддавати Йому шану. На перший погляд могло здаватися, що їхня релігія була однаковою, але насправді між ними існувала велика різниця.

«Вірою Авель приніс Богові жертву кращу, як Каїн» (Євр.11:4). Авель зрозумів великі принципи викуплення.

[52] Він усвідомлював, що є грішником, бачив, що поміж його душею і спілкуванням з Богом стояли на заваді гріх і смерть як покарання за нього. Відбираючи життя в жертвовної тварини та приносячи її в жертву, він таким чином визнавав вимоги порушеного Закону. В пролитті крові Авель вбачав майбутню жертву — помираючого на Голгофському хресті Спасителя — і, віруючи в примирення, яке мало відбутися, отримував підтвердження того, що він праведний і його жертва прийнята.

Каїн мав такі ж самі можливості пізнати святі істини і прийняти їх, як і Авель. Він не був жертвою свавільного присуду. Неправильно вважати, ніби одному з братів було призначено

бути прийнятим Богом, а другому — відкинутим. Авель обрав віру і послух, Каїн — невір'я і бунт. У цьому вся суть справи.

В особах Каїна й Авеля представлені дві групи людей, які існуватимуть у світі аж до кінця часу. Одна група покладається на жертву за гріх; друга — на власні заслуги; їхня жертва позбавлена сили божественного заступництва, і тому людина не може здобути прихильності Бога. Наші переступи можуть бути прощені тільки через заслуги Ісуса. Хто не відчуває потреби в крові Христа, хто сподівається не божественною благодаттю, а власними ділами заслужити схвалення Боже, — припускається тієї ж помилки, що й Каїн. Не приймаючи очищувальної крові, люди залишаються під осудженням. Бо немає іншого шляху, яким можна було б звільнитися з-під рабства гріха.

Віруючі, які наслідують приклад Каїна, переважають за своєю чисельністю, адже майже кожна фальшива релігія ґрунтується на тому ж принципі: людина може осягти спасіння власними зусиллями. Деякі твердять, що людство потребує не викуплення, а розвитку, що воно саме може облагородити себе, піднести та відродити духовно. Так само, як Каїн сподівався здобути божественну ласку через безкровну жертву, так і ці люди сподіваються піднести людство до божественного рівня без примирення і викуплення. Історія Каїна показує, до чого це призводить. Вона є підтвердженням того, чим може стати людина без Христа. Людство неспроможне відродитися духовно власними силами. Воно схильне шукати не горішнього, Божественного, а долішнього го, сатанинського. Наша єдина надія — Христос. «І нема ні в кому іншому спасіння. Бо під небом немає іншого імені, даного людям, яким належало б спастися нам» (Дії 4:12).

[53]

Правдива віра, яка покладається лише на Христа, виявляється у послуші всім Божим вимогам. Від днів Адама і до теперішнього часу питання послуху Божому Законові залишається причиною великої боротьби. В усі часи були люди, котрі, нехтуючи деякими Заповідями Божими, в той же час твердили, що мають право на Його прихильність. Але Писання свідчить про те, що «віра сприяла ділам його» і що віра, «коли діл не має, — мертва сама по собі» (Яків 2:22,17). Хто

говорить, що пізнав Бога, але «не виконує Його Заповідей, той неправдомовець, і немає в нім правди!» (1Йоан 2:4).

Коли Каїн побачив, що його жертва відкинута, то розгнівався на Господа і на Авеля; він був сердитий на Бога за те, що Той не прийняв жертви, якою людина хотіла замінити жертву, встановлену Богом; на брата ж він був сердитий, оскільки той обрав послух Богові і не підтримав його в повстанні проти Нього, Незважаючи на зневажливе ставлення Каїна до божественного повеління, Бог не залишив його напризволяще, але зволив вдатися до розмови, аби навести на розум людину, яка виявилася такою нерозважливою. І сказав Господь Каїнові: «Чого ти розгнівався, і чого похмурніло обличчя твоє?» Через ангела-посланця було передане божественне застереження: «Коли ти добре роби́тимеш, то чи не будеш прийнятий? А коли недобре; то в дверях гріх підстерігає». Вибір залишався за Каїном. Якщо він довіриться заслугам обітованого Спасителя і підкориться Божим вимогам, то користуватиметься прихильністю. Але якщо опиратиметься у своєму невір'ї та беззаконні, тоді не буде підстав нарікати на те, що Господь відкине його.

[54] Проте, замість того щоб визнати свій гріх, Каїн продовжував скаржитися на Божу несправедливість і виношувати в серці ревності та ненависть до Авеля. Він сердито дорікав своєму братові і намагався втягти його у суперечку щодо Божих дій. Лагідно, але твердо і безстрашно Авель відстоював Божу справедливість і доброту. Він указував Каїнові нашого помилки і намагався переконати, що неправда саме в ньому. Він нагадував про милосердя, виявлене до їхніх батьків Богом, Котрий пощадив їхнє життя, хоча й міг покарати негайним знищенням. Авель переконував Каїна в Божій любові до них, бо інакше Бог не віддав би Свого Сина, невинного та святого, зазнати покарання, якого заслужили вони. Але все це лише розпалювало гнів Каїна. Розум і сумління підказували йому, що Авель правий, але він лютував через те, що той, хто досі прислухався до його порад, тепер наважився не погодитися з ним і він залишиться у своєму незадоволенні без підтримки. У черговому випадку люті Каїн убив свого брата.

Він зненавидів і вбив брата не тому, що Авель вчинив щось погане, але через те, що «лукаві були його вчинки, а брата його

— праведні» (1Йоан 3:12). Так само в усі часи беззаконники ненавиділи тих, хто був кращим за них. Життя Авеля, сповнене послуху і непохитної віри, було для Каїна вічним докором. «Бо кожен, хто чинить зло, ненавидить світло і не йде до світла, щоб не викрилися вчинки його» (Йоан 3:20). Чим яскравіше небесне світло, відображене у характері вірних слуг Божих, тим помітнішими стають гріхи беззаконників і тим рішучіше вони намагатимуться знищити тих, хто порушує їхній спокій.

Вбивство Авеля було першим виявом тієї ворожнечі, про яку Бог сказав, що вона існуватиме між змієм та насінням жінки, — між сатаною та його підданими і Христом з Його послідовниками. Через гріх людини сатана здобув владу над людським родом, але Христос допоможе людям скинути його ярмо. Гнів сатани запалюється щоразу, як тільки душа через віру в Божого Агнца відмовляється служити гріхові. Святе життя Авеля заперечувало твердження сатани про те, що людині неможливо виконати Божий Закон. Коли Каїн, охоплений духом диявола, побачив, що не може керувати Авелем, він настільки розлютився, що позбавив його життя. І де б не знаходилися ті, що стоять на захисті справедливості Закону Божого, проти них повстає той самий дух. Це той дух, котрий протягом усіх століть роздував вогнища, на яких спалювали учнів Христа. Але на жорстокості, яких зазнає послідовник Ісуса, людей підбу- [55] рює сатана зі своїм воїнством, оскільки не можуть примусити його підкоритися своїй владі. Це лють переможеного ворога. Кожний мученик задля Ісуса помер переможцем.

За словами пророка, «вони його перемогли (змія стародавнього, що зветься диявол і сатана) кров'ю Агнца та словом свідчення свого, і не злюбили життя свого навіть до смерті» (Відкр.12:9-11).

Незабаром Каїн-убивця був покликаний відповісти за свій злочин. І сказав Господь Каїнові: «Де Авель, твій брат?» А той відказав: «Не знаю. Чи я сторож брата свого?» Каїн настільки поринув у гріх, що втратив відчуття постійної Божої присутності, Його величі та всевідання, тому й удався до неправди, аби приховати власну провину.

І знову Господь звертається до Каїна; «Що ти зробив? Голос крові брата твого взиває до Мене з землі». Бог дав Каїнові

змогу визнати свій гріх. Він мав доволі часу для роздумів. Каїн усвідомлював, наскільки жахливим був його вчинок і те, що він удався до обману, аби приховати його; але він не позбувся бунтівного духу, і Господь не забарився з винесенням вироку. Божественний голос, Який раніше прохав і застерігав, виголосив жахливі слова: «А тепер ти проклятий від землі, що розкрила уста свої, щоб прийняти кров твого брата з твоєї руки. Коли оброблятимеш землю, вона більше не дасть тобі сили своєї. Втікачем і волоцюгою будеш на землі».

Незважаючи на те, що Каїн заслуговував на смертний вирок за свої злочини, милостивий Творець не відібрав у нього життя, а дав змогу покаятися. Але Каїн ставав все запеклішим, підбурюючи інших до повстання проти божественної влади; він став родоначальником зухвалих, розпусних грішників. Під проводом сатани цей відступник спокушував також інших. Його приклад і вплив зробили свою деморалізуючу роботу; отож, земля зіпсувалася і такою великою мірою сповнилася насильством, що знищення її стало неминучим.

[56] Зберігши життя першого вбивці, Бог дав Всесвітові урок на тему великої боротьби. Чорна історія Каїна та його нащадків стала ілюстрацією того, якими були б наслідки, якби грішникові було дозволено жити вічно, повстаючи проти Бога. Боже довготерпіння привело до того, що нечестиві стали ще нахабнішими та зухвалішими в своїх беззаконнях. Через п'ятнадцять століть після проголошення вироку над Каїном Всесвіт побачив наслідки його впливу та прикладу в злочинності та опоганенні, які заповнили Землю. Тоді стало очевидним, що смертний вирок, проголошений над грішним людством за порушення Божого Закону, був як справедливим, так і милостивим. Чим довше люди жили в гріхах, тим розпуснішими ставали. Божественний вирок, який мав стримати зростання неприборканого беззаконня та звільняв світ від впливу запеклих заколотників, був швидше благословенням, аніж прокляттям.

Сатана постійно, з невичерпною енергією і під численними приводами, працює над тим, щоб показати Бога та принципи Його правління в неправильному світлі. Із надзвичайною силою, застосовуючи далекосяжні, добре продумані плани, він працює над тим, щоб втримати мешканців світу в полоні сво-

го обману. Безмежний і Всевідаючий Бог бачить кінець від початку; щодо гріха Його плани далекосяжні й широкі. Він мав намір не тільки покласти край повстанню, а й показати Всесвіту його сутність. Божий План розгортався, виявляючи як Його справедливість, так і милість, підтверджуючи Божу мудрість і праведність у ставленні до зла.

Святі мешканці інших світів із надзвичайною зацікавленістю спостерігали за подіями на Землі. Стан, у якому перебував світ перед потопом, ясно свідчив їм про наслідки правління, яке Люцифер мав намір встановити на небесах, відкидаючи владу Христа й усуваючи Божий Закон. У свавільних грішниках допотопного світу ангели вбачали підданих сатани, оскільки «всі думки людських сердець були злом повсякденно» (Бут.6:5). Усі почуття, спонукання й уява людини протидіяли божественним принципам чистоти, миру й любові. Це був приклад жахливої зіпсутості, до якої призвело прагнення сатани звільнити Боже твориво від вимог святого Закону.

За допомогою фактів, виявлених у ході великої боротьби, Бог продемонструє принципи Свого правління, які були хибно представлені сатаною й усіма, кого йому вдалося звести. Врешті-решт Божа справедливість буде визнана всім світом, хоча це визнання стане надто запізнлим, аби врятувати заколотників. Співчуття та схвалення Всесвіту — на боці Бога, величний План Котрого, крок за кроком, просувається вперед до свого повного завершення — остаточного викорінення бунту. Тоді виявиться, що всі, хто відмовився від божественних постанов, приєднаються до сатани в боротьбі проти Христа. Коли ж князь світу цього буде засуджений і всі його прибічники розділять його долю, тоді всі небожителі, свідки вироку, проголосять: «Справедливі й правдиві дороги Твої, о Царю святих!» (Відкр.15:3).

[57]

[58]

Розділ 6. Сиф та Єнох

За основу цього розділу взято книгу Буття 4:25-6:2

Адамові був даний ще один син, який мав стати спадкоємцем божественної обітниці й духовного перво-родства. Його назвали Сифом, що значить «призначений», або «відшкодування», бо його мати говорила: «Бог дав мені інше насіння за Авеля, що забив його Каїн». Сиф був поставніший на вигляд, ніж Каїн чи Авель, і схожий на Адама більше за всіх його синів. Це був достойний муж, що йшов по стопах Авеля. Проте добрих рис він успадкував не більше за Каїна. Щодо створення Адама записано: «На подобу Божу Він створив його». Але після гріхопадіння людина народжувала дітей «за подобою своєю та за образом своїм». Якщо Адам створений безгрішним, на подобу Божу, то Сиф, як і Каїн, успадкували грішну природу своїх батьків. Він також довідався про Відкупителя і був навчений праведності. Божественною благодаттю Сиф служив Богові й шанував Його; він працював, як це робив би Авель, якби був живий, щоб повернути грішників до їхнього Творця та навчити їх поважати й слухатися Його.

«У Сифа теж народився був син, і він дав йому ім'я Єнох. Тоді почали закликати ім'я Господнє». Вірні від самого початку поклонялися Богові, однак зі зростанням населення Землі різниця між двома групами людей ставала дедалі помітнішою. Одні відкрито виявляли свою вірність Богові, інші — презирство і непослух.

[59]

До гріхопадіння наші прабабки дотримувалися суботи, встановленої ще в Едемі, і продовжували це робити після вигнання з раю. Вони скуштували гірких плодів непослуху і зрозуміли те, що рано чи пізно зрозуміє кожний, хто зневажає Божі Заповіді: божественні постанови священні та незмінні, а за їх порушення буде покарання. Суботу шанували всі діти Адама, котрі залишалися вірними Богові.

Але Каїн і його нащадки не дотримувались святості дня, в який Бог спочив. Вони встановлювали дні відпочинку і праці на власний розсуд, незважаючи на повеління Єгови.

Проклятий Богом Каїн залишив дім свого батька. Ще раніше він обрав для себе заняття — землеробство; тепер же заснував місто, назвавши його ім'ям свого старшого сина.

Він відійшов від лица Господнього, відкинув обітницю про відновлений Едем, поринувши в пошуки багатства й утіх на землі, проклятій за гріх, і таким чином очолив чималу групу людей, які поклоняються богові цього світу. Його нащадки відзначились у всьому, що стосується досягнень матеріального життя та земного прогресу. Проте вони не шанували Бога і ворогували з Його намірами щодо людини. До злочину вбивства, яке започаткував Каїн, Ламех, п'ятий із його покоління, додав ще й багатожонство; з хвалькуватою зухвалістю він визнавав Бога лише тому, що в обітниці про потомство Каїна вбачав запоруку власної безпеки. Авель був пастухом; він жив у наметах, і нащадки Сифа наслідували його приклад, вважаючи себе «на землі чужинцями й приходьками, прагнучи до кращої, тобто небесної, країни» (Євр. 11:13,16).

Деякий час обидві групи людей жили відокремлено. Нащадки Каїна, поширюючись від місця свого початкового поселення, розсіялися по рівнинах і долинах, де мешкали діти Сифа. Останні, бажаючи уникнути їхнього розтлінного впливу, пішли в гори, де і оселилися. Доки існувало таке відокремлення, їхнє поклоніння Богові зберігало свою чистоту. Але з часом вони поступово почали змішуватися з мешканцями долин. Таке єднання призвело до найгірших наслідків. «І побачили Божі сини людських дочок, що вродливі вони». Діти Сифа, захоплені вродою дочок з роду Каїна, одружувалися з ними, що було неприємно для Господа. Багато з тих, котрі поклонялися Богові, впали в гріх через принади, які тепер постійно були перед їхніми очима, через що втратили святість, якою до цього вирізнялися з-поміж інших. З'єднавшись з нечестивими, вони уподібнилися до них духом і вчинками; вимоги сьомої Заповіді були зневажені; вони «взяли собі жінок із усіх, яких вибрали». Діти Сифа пішли «дорогою Каїновою» (Юда 11); вони захопилися земним багатством і задоволеннями, знехтували

[60]

Заповідями Господніми. Оскільки «люди не вважали за потрібне мати Бога в пізнанні, то вони зникчемніли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце» (Римл. 1:21). Тому «видав їх Бог на розум перевернений» (в.28). Гріх, подібно до смертельної прокази, поширювався по землі.

Майже тисячу років Адам жив серед людей, залишаючись свідком наслідків гріха. Він щиро намагався зупинити потік зла. Йому було дане повеління навчати своє потомство дороги Господньої; він зберігав як скарб і передавав наступним поколінням усе, що Бог відкрив йому. Адам розповідав своїм дітям і дітям дітей аж до дев'ятого покоління про святе й щасливе життя людини в раю. Він повторював історію свого падіння, розповідаючи також про страждання, за допомогою яких Бог навчав його необхідності повного дотримання Вічного Закону; він говорив про те, що Бог у Своїй милості передбачив для їхнього спасіння. Проте тільки деякі прислухалися до його слів. Не раз Адамові доводилося чути грікі докори за гріх, який приніс його нащадкам стільки горя.

Життя Адама було сповнене скорботи, покірливості та розкаяння. Після того, як він залишив Едем, думка про смерть жахала його. Вперше він, як людина, відчув реальність смерті тоді, коли Каїн, його первісток, став убивцею свого брата. Гостро відчуваючи докори сумління за скоєний гріх, зазнавши подвійної втрати через смерть Авеля та відступлення Каїна, Адам мучився під тягарем страждань. Він був свідком того, як світ зазнає дедалі більшого морального занепаду, що мало призвести до його знищення водами потопу; і хоча смертний вирок, виголошений Творцем, спочатку видався Адамові жалюгідним, пізніше, дивлячись упродовж майже тисячі років на наслідки гріха, він зрозумів, що це милість Божа — покласти край життю, сповненому страждань і скорбот.

Незважаючи на беззаконня допотопного світу, той вік не був, як дехто думає, ерою неосвяченості та варварства. Люди мали змогу досягти високого рівня морального й розумового розвитку. Вони володіли неабиякою фізичною міццю, силою інтелекту та перевагами для осягнення духовних і наукових знань, які не мали собі рівних. Буде помилкою вважати, що як довгожителі вони в розумовому плані досягали зрілості

лише в пізньому віці. Інтелектуальні здібності перших людей розвивалися рано, а ті, що мали страх Божий і жили згідно з Його волею, постійно зростали в пізнанні та мудрості протягом усього життя. Якщо б можна було порівняти сучасних прославлених вчених з їхніми однолітками, котрі жили перед потопом, то наскільки б вони поступалися їм і в розумовому, і в фізичному розвитку! В міру того, як життя людини ставало коротшим, а її фізичні сили вичерпувалися, послаблювалися також її розумові здібності. Серед наших сучасників є мужі, котрі віддають науці від двадцяти до п'ятдесяти років свого життя, і світ у захваті від їхніх досягнень. Однак якими обмеженими залишаються їхні знання порівняно зі знаннями тих, чий розумові та фізичні сили розвивалися протягом століть!

Щоправда, наші сучасники здобувають користь з досягнень своїх попередників. Люди видатного розуму, котрі склали плани, досліджували й писали, залишали свої наукові праці послідовникам. Але навіть у цьому відношенні, як і в усьому тому, що стосується звичайних знань; можна лише уявляти, наскільки більшими були переваги людей стародавнього світу! Протягом століть серед них жив той, хто був створений за подобою Божою, про кого Сам Творець сказав: «вельми добре», муж, якого Сам Бог навчив усієї мудрості світу. Від Творця Адам дізнався про те, як був створений світ; він на власні очі бачив події, які мали місце протягом дев'яти століть, і передав свої знання наступним поколінням. Люди, які жили перед потопом, не мали писемності, а отже, і книг, але завдяки великій фізичній силі, інтелекту, чудовій пам'яті вони засвоювали і запам'ятовували інформацію і, в свою чергу, передавали її з повною достовірністю своїм нащадкам. Упродовж декількох століть одночасно жили сім поколінь, котрі мали змогу ділитися одне з одним своїми знаннями і досвідом.

Переваги, якими користувалися мужі того часу в придбанні пізнання Бога через Його творіння, не мали і не мають собі рівних. Той час не був ерою релігійної темряви, а навпаки — періодом великого світла. Увесь світ мав змогу навчатися від Адама, а для тих, що боялися Господа, також були вчителями Христос і ангели. Впродовж багатьох століть серед них залишався сад Божий — німий свідок на користь істини. Біля воріт

[62]

раю, які охороняв херувим, відкривалася слава Божа і сюди приходили перші богопоклонники. Тут вони споруджували свої жертovníки, на яких приносилися жертви. Саме сюди Каїн і Авель приходили зі своїми жертвами і Бог зволив спілкуватися з ними.

Доки можна було бачити Едем, вхід до якого охоронявся ангелами, доти скептики не могли заперечувати його існування. Послідовність творіння, сад, історія двох дерев, так тісно пов'язана з долею людини, — усе це незаперечні факти. Доки жив Адам, мало хто насмілювався заперечувати такі істини, як існування Бога, Його верховну владу і вимоги Божого Закону.

Незважаючи на переважаюче беззаконня, зберігався рід святих мужів; натхненні та облагороджені спілкуванням з Богом, вони жили за небесними принципами. Це були мужі могутнього інтелекту, які володіли надзвичайними знаннями. Перед ними стояло велике та святе завдання — сформуванати праведний характер, викласти науку благочестя не тільки своїм сучасникам, але й прийдешнім поколінням. На сторінках Святого Письма згадуються імена лише декотрих найвидатніших мужів із них; однак протягом усіх віків у Бога були вірні свідки і щирі послідовники.

[63] Про Єноха написано, що він жив шістдесят п'ять років і народив сина. Після цього він ходив з Богом триста років. Уже в ранній період свого життя Єнох любив і боявся Бога, дотримувався Його Заповідей. Він належав до роду святих мужів, хоронителів правдивої віри прабабків обітованого насіння. Від Адама Єнох довідався про трагічну історію гріхопадіння, а також почув радісну — про благодать Божу в Його обітниці, і цілковито довірився Відкупителеві, Котрий мав прийти. Але після народження свого сина-первістка Єнох зазнав більш глибокого духовного досвіду; його відносини з Богом стали ще тіснішими. Відчуваючи себе сином Божим, він ще глибше усвідомив свої обов'язки і відповідальність. Спостерігаючи за любов'ю дитини до батька, за її простодушною вірою в те, що він здатний її захистити, і відчуваючи глибоку, самовіддану ніжність до свого сина-первістка, він засвоїв дорогоцінний урок про чудову любов Бога до людей, явлену в дарі Його Сина та довір'ї, з яким Божі діти можуть ставитися до свого

Небесного Отця. Безмежна, незбагненна Божа любов, виявлена у Христі, стала темою його роздумів і вдень, і вночі; з усією палкістю своєї душі він прагнув відкрити цю любов людям, серед яких жив.

Єнох ходив з Богом не в стані екстазу чи у видінні, але в усіх повсякденних обов'язках життя. Він не став пустельником, що замикається від усього світу, тому що мав виконати роботу для Бога. У спілкуванні зі своєю сім'єю та іншими людьми він, — чоловік, батько, друг і громадянин, — показав себе стійким, непохитним слугою Господа.

Серце Єноха перебувало у згоді з волею Божою, бо «чи йдуть двоє разом, якщо не умовились?» (Амос 3:3). І ця свята мандрівка тривала триста років. Мало знайдеться таких християн, котрі не стали б набагато серйознішими і посвяченішими, якби довідалися про те, що їм вже недовго жити або що прихід Христа вже близький. Але віра Єноха з плином століть ставала дедалі міцнішою, а любов — палкішою.

Єнох був мужем сильного, високо розвинутого інтелекту та всебічних знань; він був удостоєний особливого відкриття від Бога. Однак, незважаючи на те, що Єнох постійно спілкувався з небесами, відчуваючи божественну велич і досконалість, він був найпокірнішою людиною.

Чим тіснішим ставав його зв'язок з Богом, тим більше він відчував власну недосконалість і слабкість.

Пригнічений зростаючим беззаконням нечестивців та побоюючись, щоб їхнє невір'я не послабило його благоговіння перед Богом, Єнох уникав спілкування з ними і багато часу проводив на самоті, віддаючись роздумам і молитві. Так він пильнував перед Господом, прагнучи ясного пізнання Його волі, щоб виконувати її. Молитва для нього була диханням душі; він жив в атмосфері Небес.

Через святих ангелів Бог відкрив Єнохові Свій намір знищити світ потопом, а також повніше розкрив перед ним План викуплення. За допомогою Духа пророцтва Господь показав йому усі покоління, що житимуть після потопу, і великі події, пов'язані з Другим пришествям Христа наприкінці світу.

Єноха хвилювало питання про долю мертвих. Йому здавалось, що як праведні, так і нечестиві перетворяться на земний

порох і цим усе закінчиться. Йому важко було зрозуміти, як праведні можуть воскреснути для вічного життя. У пророчому видінні Єноху були показані смерть Христа, Його славний прихід у славі, в супроводі святих ангелів, щоб звільнити Свій народ з могил. Він також бачив зіпсутість світу перед Другим пришествям Христа, хвалькувате, самовпевнене, свавільне покоління людей, які відкинули єдиного Бога і Господа Ісуса Христа, зневажаючи Його Закон та викупну Жертву. Він бачив праведних, увінчаних славою і честю, та нечестивців, вигнаних від присутності Господа і знищених вогнем.

Єнох став проповідником праведності, розповідав людям про те, що відкрив йому Бог. Люди, маючи страх Господній, шукали спілкування з цим святим мужем, щоб вислухати його повчання і помолитися з ним. Він звершував також громадське служіння, несучи Божу вістку всім тим, які бажали прислухатися до слів застереження. Він трудився не тільки для сифітів. У землі, куди пішов Каїн, щоб сховатися від божественної присутності, Божий пророк також розповідав про чудові події, які бачив у видіннях. «Ось, — говорив він, — іде Господь зі Своїми тисячами святих, щоб суд учинити над усіма і викрити між ними нечестивих в усіх ділах, яке чинило їхнє безчестя» (Юда 14-15).

Він безстрашно викривав гріх. Проповідуючи сучасникам Божу любов, явлену в Христі, він благав їх залишити свої лихі дороги, засуджував пануюче зло та застерігав про те, що суди [65] Божі неминуче спіткають беззаконника.

Уста

ми Єноха донині промовляє Дух Христа. Цей Дух виявляється не тільки в словах любові, співчуття, умовляння; святі мужі покликані говорити не лише приємні речі. Бог вкладає в уста і серця Своїх вісників і такі істини, які за своєю гостротою нагадують двосічний меч.

Слухачі Єноха відчували силу Божу, що супроводжувала його служіння. Деякі прислухалися до застереження і залишали свої гріхи, але більшість глузували з цієї урочистої та серйозної вістки, ставали ще зухвалішими на своїх лихих дорогах.

В останні дні Божі слуги також проголошуватимуть світові подібну вістку, яка сприйматиметься з таким же невір'ям і глузуванням. Допотопний світ відкинув слова застереження того, котрий ходив із Богом. Так само й останнє покоління легковажно поставиться до застережень Господніх вісників.

Невтомно проповідуючи, Єнох ані на мить не втрачав зв'язку з Богом. Чим важчою і нагальнішою була його праця, тим щирішими і наполегливішими були його молитви. Він і надалі, час від часу, залишався на самоті, відокремившись од людського товариства. Провівши деякий час серед людей, для добра котрих працював, навчаючи їх словом і прикладом, він на певний час залишав їх, щоб побути на самоті, відчуваючи голод і спрагу за божественним знанням, яке міг дати тільки Сам Бог. Перебуваючи в постійному спілкуванні з Богом, Єнох усе більше й більше відображав божественний образ. Його обличчя світилося святим світлом, яким сяє лице Ісуса. Після таких спілкувань з Богом навіть невіруючі з благоговінням зауважували, що його обличчя позначене відбитком Небес.

Люди стали настільки зіпсутими, що їх знищення було неминучим. З плином років потік людських злочинів ставав дедалі глибшим, а хмари божественного суду — все темнішими та похмурішими. Але Єнох, цей свідок віри, прямував обраним шляхом незмінно, застерігаючи, благаючи, умовляючи, докладаючи зусиль до того, щоб зупинити потік зла та стримати стріли помсти, хоч грішники, полюбляючи задоволення, нехтували його застереженнями; він мав свідчення, що Бог схвалює його працю, і сумлінно боровся з пануючим злом, доки Бог не забрав його з цього грішного світу до небесних осель, де радість і чистота.

Представники того покоління висміювали нерозважливість Єноха, котрий не збирав для себе золота, срібла та інших земних багатств. Його серце прагнуло вічних скарбів; Він споглядав Небесне Місто. Він бачив Царя у Його славі серед Сіону. Його думки, почуття, розмови були пройняті небесною атмосферою. Чим більшим ставало беззаконня, тим палкіше він прагнув домівки Божої. Хоча він продовжував жити на землі, проте вірою перебував у Царстві світла.

[66]

«Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать» (Матв.5:8). Протягом трьохсот років Єнох прагнув душевної чистоти, аби перебувати в гармонії з Небесами. Протягом трьох століть він ходив з Богом. Щодня прагнув все тіснішого зв'язку, дедалі ближчим ставало спілкування Єноха з Богом, доки Бог не забрав його до Себе. Він стояв на порозі вічного світу; лише один крок відділяв Єноха від блаженної країни, і ось ворота відчинились, і той, хто так довго ходив з Богом на землі, увійшов ними до Святого Міста як первісток з людей.

Його відсутність стала помітною на землі. Вже не чути було голосу, котрий щодня застерігав і навчав. Як праведні, так і нечестиві зауважили, що Єноха немає; гадаючи, що він перебуває у якомусь відлюдному місці, ті, котрі любили його, вдалися до наполегливих розшуків, як пізніше сини пророків розшукували Іллю, однак надаремно. Вони констатували, що його немає, оскільки Бог забрав його.

Згідно з наміром Господнім, перенесення Єноха до небесних осель мало стати важливим уроком. Існувала небезпека, що люди, зауважуючи страшні результати гріхопадіння Адама, впадуть у відчай. Чимало було готових вигукнути: «Яка користь від того, що ми маємо страх Господній і виконуємо Його постанови, адже людство гнітить важкий тягар прокляття і смерть є долею усіх!». Але вказівки, які Бог дав Адамові, які повторював Сиф і втілював у своє життя Єнох, проганяли темряву і заблудження, давали людям надію на те, що як через Адама смерть увійшла у світ, так через обітованого Відкупителя прийдуть життя і безсмертя. Сатана намагався переконати людей, що для праведних не буде на-города, а для грішників — покарання і що людям неможливо виконати божественні постанови. Однак у випадку з Єнохом Бог проголосив, що «Він є, а тим, хто шукає Його, дає нагороду» (Євр. 11:6). Бог показав, що зробить для тих, хто виконує Його Заповіді. Він навчав людей істин про те, що люди взмозі дотримуватися Його Закону; що, навіть живучи серед гріха і розпусти, благодаттю Божою вони можуть протидіяти спокусам, ставати чистими й святими. На прикладі Єноха вони бачили блаженство такого життя; його перенесення було для них доказом правдивості його пророцтва

про майбутнє, яке обіцяло нагороду слухняним — радість, славу і вічне життя, а осудження, горе і смерть — грішникові.

«Вірою Єнох перенесений був так, що не бачив смерті... Бо ще до перенесення свого він отримав свідчення, що догодив Богові» (Євр. 11:5). У світі, через свої беззаконня приреченому на загибель, Єнох перебував у такому тісному спілкуванні з Богом, що йому не довелося стати підвладним смерті. Благочестивий характер цього пророка уособлює святість, якої повинні досягти всі, хто буде «відкупленим від землі» (Відкр.14:3) під час Другого приходу Христа. Як і перед потопом, у світі пануватиме беззаконня. Потураючи нахилам своїх зіпсутих сердець та вченням оманливої філософії, люди повставатимуть проти авторитету Небес. Але діти Божі, такі як і Єнох, шукатимуть чистоти серця і узгодження з Його волею, доки не стануть подібними до Христа. Як і Єнох, вони проповідуватимуть світові про Другий прихід Господа і про суди, що спіткають грішників. Своім прикладом, святими розмовами вони засуджуватимуть гріхи беззаконників. Як Єнох був перенесений на небеса перед потопом, що знищив світ, так і живі праведники будуть підхоплені від землі перед її знищенням вогнем. Апостол писав: «...Не всі ми помremo, та всі перемінимось, — раптом, в одну мить, при останній сурмі: бо засурмить вона — і мертві воскреснуть, а ми перемінимось!...» «Сам-бо Господь із наказом, при голосі Архангела та з Божою сурмою зійде з неба, і першими воскреснуть померлі в Христі; потім ми, що лишилися живими, будемо підхоплені разом із ними на хмарах на зустріч Господеві на повітрі, і так ми завжди будемо з Господом. Отож, потішайте один одного цими словами!» (1Кор. 15:51-52; 1Сол. 4:16-18)

Розділ 7. Потоп

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 6-7

Внаслідок гріхопадіння Адама і вчиненого Каїном вбивства, Земля за днів Ноя перебувала під подвійним прокляттям. Проте це не дуже змінило природу. Хоч занепад був уже помітний, але Земля була щедро обдарована Божим Провидінням. На вершинах пагорбів росли величезні дерева, оповиті виноградними лозами з важкими гронами. Широкі долини, що своєю красою нагадували сади, були вкриті густою зеленню й різнобарв'ям духмяних квітів. Земля в необмеженій кількості родила різноманітні плоди. Деревя своєю величчю, красою та ідеальними пропорціями значно перевершували сучасні. Їхня деревина була міцною і відзначалася високим гатунком; вона нагадувала камінь, за своєю витривалістю мало чим відрізняючись від нього. Земля була багатою на золото, срібло та дорогоцінне каміння.

Людський рід також ще зберігав свою початкову силу. Хоч минуло вже декілька поколінь з того часу, відколи Адам мав доступ до дерева, яке мало властивості продовжувати життя, однак вік людини все ще вимірювався століттями. Якщо б ті довгожителі з їхньою творчою уявою, рідкісними здібностями втілювали в життя свої задуми, присвятили себе служінню Богові, то вони прославили б ім'я Свого Творця по всій землі і відповідали б тій меті, задля якої Бог дав їм життя. Однак вони не зробили цього.

[69]

У той час жило чимало велетнів, — мужів великого зросту та сили, котрі вирізнялися своєю мудрістю і майстерністю у виготовленні найвитонченіших і найпрекрасніших речей. Але вони поблажливо ставилися до беззаконня, їхня вина була такою ж великою, як і майстерність та розумові здібності.

Бог щедро наділив мешканців допотопного світу багатими дарами, але вони використовували Його щедроти для само-

прославлення, зробили їх прокляттям для себе через те, що полюбили більше дари, аніж їхнього Подателя. Золото, срібло, дорогоцінне каміння та добірна деревина використовувалися для спорудження осель; прикрашаючи оселі найвитонченішими витворами мистецтва, ці люди намагалися перевершити один одного.

Вони жили лише задля задоволення бажань своїх пихатих сердець, потопаючи в насолодах і гріхах. Не вважаючи за потрібне пізнавати Бога, ці істоти незабаром почали заперечувати Його існування і стали поклонятися природі, а не Богові, Який створив її. Вони прославляли людську майстерність, поклонялися творінню власних рук і навчали своїх дітей поклонятися зображенням та ідолам.

Серед зелених ланів у затінку величних дерев вони споруджували жертovníки своїм ідолам. Розлогі, вічнозелені гаї присвячувалися для поклоніння фальшивим богам. Ці гаї переходили в прекрасні сади, довгі, звивисті алеї яких були прикрашені статуями; над ними згинали своє гілля, вкрите плодами, різноманітні дерева. Тут було все, чим тільки міг насолоджуватися зір, що могло збудити чуттєві бажання людей і таким чином спокусити їх до участі в поклонінні ідолам.

Люди не бажали знати Бога, а поклонялися предметам, створеним за їхньою власною уявою; через це вони ставали все більш зіпсутими. Псалмист так описує вплив, який справляє ідолопоклонство на його прихильників: «Ті, що виробляють їх, подібні до них; рівно ж і кожний, хто надію на них покладає» (Псал. 115:8). Споглядаючи, ми змінюємося: в цьому полягає закон людського розуму. Людина не може піднятися вище за своє розуміння правди, чистоти та святості. Якщо розум ніколи не підноситься вище від рівня людської природи, якщо вірою він не споглядає безмежної мудрості й любові, то така людина буде занепадати все більше й більше. Ідолопоклонники наділяли своїх богів людськими якостями і пристрастями, тому «характери» ідолів зводили до рівня гріховного людського характеру. Через це вони розбестились. «Побачив Господь, що велике розбещення людей на землі, і увесь нахил думок серця їх — тільки зло повсякденно... І зіпсулась земля перед Божим лицем, і наповнилась земля насильством». Бог дав людям Свої

[70]

Заповіді як правило для життя, але вони порушили Його Закон, і наслідком цього став усякий гріх. Нечестя людей було відвертим і зухвалим, справедливість — потоптана, і зойки пригноблених досягали Небес.

Усупереч божественному повелінню, даному на початку, було запроваджене багатожонство. Бог дав Адамові одну дружину і тим самим виявив Свою волю з цього питання. Але після гріхопадіння люди вирішили чинити за власними гріховними бажаннями, результатом чого стало швидке зростання рівня злочинності і нещастя. Люди не поважали ані шлюбних відносин, ані права власності. Якщо хтось забажав дружини чи майна свого ближнього, він силою відбирав їх, і люди почали хизуватися насильствами. Вони знаходили задоволення в тому, щоб відбирати життя у тварин, вживаючи в їжу м'ясо. Це робило їх дедалі жорстокішими і кровожерливішими; вони ставилися до людського життя з гідною подиву байдужістю.

Світ був ще молодим, як новонароджене немовля, однак беззаконня настільки закорінилося й поширилося, що Бог не міг більше терпіти цього. Він сказав: «Знищу Я людину, яку Я створив, з поверхні землі...» Господь проголосив, що Його Дух не буде постійно змагатися з грішним людством. Якщо вони не припинять опоганювати своїми гріхами світ та його багаті скарби, то Він викреслить їх з-поміж Свого творіння і знищить усе, чим Він з такою любов'ю благословляв їх; Він вигубить польову звірину, рослинний світ, що давав поживу, і перетворить прекрасну Землю на місце спустошення і руїн.

[71]

Серед переважаючого беззаконня Метушалах, Ной та багато інших людей все ж зберігали пізнання правдивого Бога, намагаючись зупинити потік аморальності. За 120 років до потопу Господь через ангела об'явив Ноеві про Свій намір та звелів йому будувати ковчег. Споруджуючи ковчег, Ной повинен був проповідувати про те, що Бог пошле води потопу на землю для знищення нечестивих. Хто повірить його вістці і приготується до цієї події, розкаявшись та здійснивши реформу в своєму житті, ті будуть прощені і спасенні. Єнох також передав своїм нащадкам те, що Бог відкрив йому про потоп, а Метушалах і його сини чули проповідь Ноя, допомагаючи йому в будівництві ковчега.

Бог вказав Ноеві точні розміри ковчега і дав ясні до деталей вказівки щодо його спорудження. Людській мудрості було не під силу здійснити проект споруди, яка відзначалася б такою великою потужністю та витривалістю. Її Творцем був Бог, а Ной — великим будівничим. Ковчег за своєю конструкцією нагадував корпус корабля, який міг би триматися на воді, але в деяких відношеннях він був більше схожий на дім. Ковчег поділявся на три яруси і мав лише одні двері, розташовані збоку. Усі відділення ковчега були сплановані так, щоб їх могло освітлювати світло, що проникало через отвір угорі. У будівництві ковчега використовувалося кипарисове дерево, або дерево гофер, яке мало властивість не псуватися протягом декількох століть. Спорудження цієї гігантської будови потребувало часу і великої праці. Заготівля дощок з велетенських дерев, які мали особливу якість деревини, вимагала значно більше зусиль, ніж сьогодні, навіть з врахуванням потужнішої фізичної сили тодішніх людей. Усе, що тільки могла зробити людина, було зроблене, аби споруда була бездоганною, однак сам по собі ковчег не зміг би витримати стихії, що мала прийти на землю. Тільки Бог міг зберегти Своїх слуг серед розбурханих вод.

«Вірою Ной, будучи попередженим про те, чого ще не бачив, зі страхом побудував ковчег для спасіння дому свого; нею він осудив світ, і став спадкоємцем праведності по вірі» (Євр. 11:7). У той час, як Ной звертався до світу з вісткою перестороги, його власні вчинки свідчили про його щирість. Саме так його віра вдосконалювалась і ставала очевидною. Він був для світу прикладом віри в Боже Слово, Усе, чим володів, Ной вклав у побудову ковчега. Як тільки він почав будувати цей величезний корабель на суходолі, з різних місць приходили люди, аби подивитися на дивне видовище та послухати палкі, переконливі слова незвичайного проповідника. Кожний удар молотка під час будівництва ковчега також був свідченням для народу.

Спочатку, здавалось, чимало людей прийняли вістку застереження; проте вони не щиро розкалися перед Богом. Люди не бажали відмовитися від своїх гріхів. Протягом усього часу, що залишався до початку потопу, їхня віра випробовувалася, однак вони не витримали цього випробування. Переможені пануючим

невірством, вони, врешті-решт, приєдналися до своїх колишніх однодумців, відкидаючи серйозне застереження. Деякі були твердо переконані у словах проповідника, прислухалися до слів перестороги, але навколо них було так багато глузіїв та насмішників, що й вони прониклися тим самим духом і відкинули милостиве запрошення. Незабаром такі люди стали найзухвалішими та найнепокірнішими безбожниками, бо немає людини більш необачної, яка б так глибоко погрузла у гріхах, як та, котра колись отримала світло, але вчинила опір докоряючому голосу Духа Божого.

Не всі представники того покоління були ідолопоклонниками в повному розумінні цього слова. Чимало було таких, котрі вважали себе віруючим у Бога. Ці люди стверджували, що їхні ідоли — це лише символи божества, які допомагають людям мати ясніше уявлення про божественну Істоту. Ця група людей першою відкинула проповідь Ноя. В той час, як вони намагалися представити Бога за допомогою матеріальних предметів, їхній засліплений розум не побачив Його величі та сили; вони втратили уявлення про святість Божого характеру та священну, незмінну природу Його вимог. У міру того, як гріх ставав звичайним явищем, вони все менше й менше усвідомлювали його гріховність і врешті-решт проголосили, що божественний Закон втратив свою силу, а покарання за гріх суперечить Божому характеру. Вони також заперечували той факт, що Його суди можуть відвідати Землю. Якби люди, що жили в той час, були слухняні божественному Законові, то вони впізнали б голос Творця, Котрий застерігав їх через Свого слугу. Але, Відкинувши світло, вони настільки засліпили свій розум, що повірили, ніби вістка Ноя є обманом.

На боці істини не виявилось великої або хоча б переважаючої кількості людей. Увесь світ повстав проти Божої Справедливості та Його Законів, а на Ноя дивилися як на фанатика. Коли сатана спокутував Єву до непослуху Богові, він сказав: «Умерти — не вмрете» (Бут.3:4). Великі, шановані світом мужі та мудреці повторювали те саме. «Божі погрози, — говорили вони, — можуть лише налякати; вони ніколи не здійсняться. Немає підстави для занепокоєння. Такої події, як знищення світу Богом, Котрий створив його, та покарання створених Ним істот,

не станеться ніколи. Будьте спокійні, не бійтеся. Ной — усього лиш безумний фанатик». І світ веселився, висміюючи «глупоту старого обдуреного чоловіка». Замість того, щоб упокоритися серцем перед Богом, вони продовжували опиратися в своєму непослусі та нечесті так, ніби Бог і не звертався до них через Свого слугу.

Але Ной стояв наче скеля серед бурі. Оточений загальною зневагою і глузуваннями, він вирізнявся святістю, чистотою і непохитною вірністю. Його слова відзначалися силою, тому що голос Божий промовляв до людей устами Його слуги. Зв'язок із Богом надавав йому великої сили, а тому впродовж 120 років він проповідував серйозну та урочисту вістку про прийдешні події, які, з точки зору людської мудрості, ніколи не могли відбутися.

Допотопний світ у своїх міркуваннях покладався на те, що протягом століть Закони природи залишалися незмінними. Пори року змінювали одна одну за встановленим спочатку порядком. До того часу ще не було дощу; земля зрошувалася росою або легким туманом. Річки ніколи не виходили з берегів і вільно котили свої води до моря, ПДД- владні незмінним законам води не залишали своїх берегів.

[74]

Та люди, які так міркували, не зауважували в цьому руки Того, Який сказав: «Аж досі ти дійдеш, але не далі» (Йов.38:11).

З плином часу, спостерігаючи, що у природі не відбувається помітних змін, люди, в серця котрих часом закрадався страх, почали заспокоюватись. Вони міркували так, як думає сьогодні багато людей: природа — вища від Бога, а її закони так міцно утверджені, що й Сам Бог не спроможний змінити їх. Якщо навіть припустити, що Ной правий, то природа тоді змушена буде змінити свій порядок. Виходячи з таких міркувань, вони представили вістку Ноя перед світом як вигадку — найбільший обман. Своє презирство до Божого застереження вони виявляли в тому, що продовжували влаштовувати свої свята та пишні бенкети; їли, пили, сіяли і будували, складали плани, які у майбутньому повинні були принести їм значні переваги. Так люди все глибше занурювались у беззаконня, зухвало зневажаючи Божі вимоги і підкреслюючи відсутність страху перед Вічним. Вони запевняли: якби у словах Ноя була хоч частка правди,

то великі, відомі своєю мудрістю, обачливі мужі повірили б у них.

Якби мешканці допотопного світу повірили застереженню і розкаялись у своїх лихих вчинках, то Господь відвернув би Свій гнів, як пізніше Він зробив це з Ніневією. Однак, вперто протидіючи голосу сумління та пересторогам Божого пророка, те покоління наповнило чашу свого беззаконня, і знищення його стало неминучим.

Час випробування мав ось-ось завершитися. Ной вірно виконав усі вказівки, отримані від Бога. Будівництво ковчега у всіх деталях було закінчене так, як звелів Господь; для людей і тварин була заготовлена їжа. Слуга Божий востаннє звернувся до народу із серйозним закликом. Із палким почуттям, яке неможливо описати словами, він благав їх відгукнутись на спасіння, доки його ще можна було знайти. І на цей раз вони не прислухалися до його слів, але зняли крик, насміхаючись і збиткуючись над проповідником. Раптом глумливий натовп стих. Різноманітні звірі, серед яких були як найлютіші, так і найспокійніші, виходили з гір та лісів і повільною процесією рухалися в напрямку до ковчега. Після цього по-

[75]

чувся ніби шум вітру — це з усіх боків злітали птахи. Їх було так багато, що, здавалось, небо потемніло: в бездоганному порядку вони також наближались до ковчега. Тварини виконували Божий наказ, у той час як люди виявляли непослух. Проваджені святими ангелами, вони увійшли до Ноевого ковчега «по двоє, самець і самиця», а чисті тварини — по сім пар. Люди з подивом, а деякі навіть зі страхом спостерігали за цими подіями. Даремно вчених людей просили дати пояснення цьому рідкісному явищу. Це була таємниця, якої ніхто не зміг збагнути. Але серця людей, котрі відкинули світло, настільки закам'яніли, що навіть ця надприродня сцена справила на них враження лише на короткий час. Дивлячись на сонце, яке яскраво світило у своїй славі на землю, зодягнену майже в едемську красу, приречені люди намагалися вгамувати зростаючий неспокій нестямними веселощами; своїми вчинками насильства вони ніби навмисне накликали на себе злиття Божого гніву, який уже запалився.

Бог звелів Ноеві: «Увійди ти і вся твоя родина в ковчег, бо Я побачив тебе одного праведним переді Мною в оцім роді». Світ відкинув застереження Ноя, але його вплив і приклад стали благословенням для сім'ї. Нагородою за вірність і чистоту було спасіння Богом усіх її членів. Яка ж винагорода за батьківську вірність!

Милість вже не благала за грішний людський рід. Польові звірі й небесне птаство увійшли до сховища. Ной і усі його домашні також знаходились там, і «зачинив Господь за ними двері ковчега». Спалах осліплюючого світла осяяв небо, і хмара слави, набагато яскравіша за блискавку, спустилася з неба і стала біля входу до ковчега. Невидимі руки повільно зачинили масивні двері, зрушити які було не під силу тим, хто перебував усередині. Ной знаходився у ковчезі, а ті, що знехтували Божим милосердям, — поза ним. Двері були запечатані печаткою Небес; сам Бог замкнув їх, і тільки Він Один міг відчинити.

Так само зачиняться двері благодаті, коли Христос закінчить заступництво за грішний рід перед Своїм пришествям на хмарах небесних. Тоді божественна благодать вже не стримуватиме нечестивих, і сатана повністю опанує тими, котрі відкинули Божу милість. Вони навіть захочуть знищити народ Божий, але, як Ной був замкнений у ковчезі, так і праведні будуть захищені божественною силою.

[76]

Протягом семи днів після того, як Ной з родиною увійшов до ковчега, не було жодної ознаки бурі, яка насувалася б. За цей час випробовувалась їхня віра. Це був час торжества для навколишнього світу. Боже зволікання лише зміцнило їхню впевненість у тому, що проповідувана Ноем вістка була обманом і потопу ніколи не буде. Незважаючи на серйозні та урочисті події, свідками яких вони були, коли тварини і птахи увійшли до ковчега, а ангел Божий зачинив двері, — вони продовжували розважатися, бенкетувати і навіть глузувати з цих очевидних виявів Божої сили. Натовпи людей збиралися біля ковчегу, висміюючи тих, що перебували в ньому, з нечуваною досі зухвалістю та люттю.

Але на восьмий день темні хмари вкрили небо. Почувся гуркіт грому, що супроводжувався спалахами блискавки. Не-

забаром впали перші великі краплини дощу. Світ ніколи не бачив нічого подібного, і серця людей огорнув жах. Кожного турбувало питання: «Невже Ной був правий, і світ приречений на загибель?!». Небо ставало дедалі похмурішим, а дощ усе більше посилювався. Почулося ревіння звірів, охоплених несамовитим жахом; здавалося, цими безладними зойками вони оплакували як свою, так і долю людей. Тоді «відкрилися всі джерела великої безодні, і розчинилися небесні отвори». Води зливалися із хмару вигляді могутніх водоспадів. Річки вийшли з берегів і затопили рівнини. З неймовірною силою із надр землі також виривалися могутні струмені води, викидаючи на сотні футів угору величезні кам'яні брили, які, падаючи, утворювали глибокі воронки.

Уперше люди бачили, як руйнуються витвори їхніх рук. Розкішні палаци, чудові сади і гаї, в яких стояли їхні ідоли, були знищені блискавками з неба, і усюди лежали порозкидвані уламки. Жертівники, на яких приносилися людські жертви, були зруйновані, а ті, котрі поклонялися біля них, тремтіли від жаху, споглядаючи на силу живого Бога і усвідомлюючи, що вони гинуть унаслідок власної зіпсованості та ідолопоклонства.

[77]

Буря продовжувала шаленіти, розмітаючи в різні боки будівлі, дерева, каміння та ґрунт, Неможливо описати жах, який охопив людей і тварин. Ревіння розбурханої стихії пересилувало голосіння людей, що знехтували авторитетом Божим. Навіть сатана, змушений залишатися посеред розбурханої стихії, побоювався за своє існування. Досі він насолоджувався владою над могутнім людським родом і бажав, щоб люди продовжували жити, щоб чинити власні гидоти та поставати проти небесного Правителя. Тепер сатана проклинав Бога, звинувачуючи Його в несправедливості та жорстокості. Чимало людей, як і сатана, проклинали Бога і, якби змогли, скинули б Його з престолу сили і слави. Інші божеволіли від страху, простягали руки до ковчега і благали впустити їх. Однак даремними були ці благання. їхнє сумління нарешті прокинулось і вони зрозуміли, що є Бог, Котрий керує Всесвітом. Вони палко кликали Його, але надаремно; Він не чув їх, Тієї жахливої години люди побачили, що до загибелі їх призвело порушення Божого Закону. Однак хоча й визнавали свій гріх через страх перед покаранням, проте

не відчували справжнього каяття та огиди до гріха. І якщо б суд над ними було скасовано, вони продовжували б виявляти свою повну зневагу до Неба.

Коли Божі суди прийдуть на землю перед тим, як світ буде знищений вогнем, нерозкаяні люди так само зрозуміють, у чому полягає їхній гріх, а саме: в презирливому ставленні до Його святого Закону. Однак справжнього каяття в них буде не більше, ніж у прадавніх грішників.

Деякі у розпачі намагалися силою удертися до ковчега, але через міцність споруди всі зусилля були даремними.

Інші просто хапалися за ковчег, доки не були змиті розбурханою водою або не зазнали зіткнення з камінними брилами та плаваючими деревами. Коли шалений вітер і хвилі кидали ковчег з боку в бік, здавалось, кожна дощина його здригалася. Крики звірів, що перебували всередині свідчили про той страх і біль, яких вони зазнавали. Але ковчег у повній безпеці продовжував плисти серед розбурханої стихії. Зберегти його було доручено могутнім ангелам.

[78]

Звірі, налякані бурею, кидалися до людей, ніби сподіваючись отримати від них допомогу. Деякі люди прив'язували себе і своїх дітей до сильних тварин, покладаючись на їхню витривалість; рятуючись від великої водиг вони пробували долати найвищі вершини. Інші прив'язували себе до стовбурів величезних дерев, що росли на вершинах пагорбів та гір, але, вирвані з корінням, дерева зникали у вируючій воді разом з людьми, прив'язаними до них. Місця, що обіцяли безпеку, зникали у вирі одне за одним. Коли вода почала підніматися все вище й вище, люди намагалися знайти притулок на найвищих горах. Часто між людиною і твариною точилася боротьба за мізерний клаптик землі, доки обох не змивали потоки.

З найвищих гірських вершин люди дивилися на безмежний океан. Тепер серйозні застереження Божого слуги перестали бути об'єктом презирства та насмішок. Як же палко бажали ці приречені на загибель грішники повернути втрачені можливості! Як вони благали, щоб їм була надана бодай одна година випробування, хоча б мить благодаті, ще одне слово з уст Ноя! Однак вони більше не могли чути лагідного голосу милості. Любов — не менше, ніж справедливість, — вимагала, щоб Бо-

жі суди поклали край гріху. Води помсти заливали останні островки спасіння, і люди, що зневажали Бога, гинули в темних глибинах.

«Словом Божим... тодішній світ, водою потоплений, загинув. А теперішні небо й земля захищені тим самим Словом, і зберігаються для вогню на день суду й загибелі безбожних людей» (2Петр.3:5-7). Наближається ще одна буря. Земля знову буде очищена спустошливим Божим гнівом, а гріх та грішники загинуть.

[79] Гріхи, які вимагали покарання в допотопному світі, існують і в наші дні. Страх Божий залишив серця людей, а до Його Закону вони ставляться з байдужістю і зневагою. Своєю великою любов'ю до всього світського сучасне покоління уподібнюється допотопним людям. Христос сказав: «Бо як було за днів перед потопом: їли, пили, женилися й заміж виходили, аж до того дня, коли Ной увійшов у ковчег, і не знали, аж поки не прийшов потоп та й знищив усіх, — так буде і в прихід Сина Людського» (Матв.24:38-39). Бог засудив людей допотопного світу не за те, що вони їли й пили. Він Сам дав їм у великому достатку плоди землі для задоволення фізичних потреб. Їхній гріх полягав у тому, що вони, вживаючи ці дари, не віддавали подяки своєму Подателю та опоганювали себе, потураючи бажанню свого апетиту без усяких меж.

Саме по собі одруження не було порушенням Закону. Шлюб є задумом Божим, однією з перших постанов, встановлених Творцем. Він дав спеціальні вказівки щодо цього обряду, наділивши його святістю і красою. Однак Божі вказівки були забуті, справжнє призначення шлюбу спотворене; він став служити вдоволенню пристрастей.

Подібне становище зауважується і сьогодні. Люди зловживають тим, що саме по собі є законним. Потурання апетитові не знає меж. Так звані послідовники Христа їдять і п'ють з п'яницями, в той час як їхні імена внесені до церковних книг. Нестриманість послаблює моральні та духовні сили, відкриваючи шлях для потурання низьким пристрастям. Тисячі людей не відчувають жодного морального обов'язку, щоб стримувати свої чуттєві бажання, і стають рабами хтивості. Люди живуть лише задля чуттєвих насолод, заради переваг цього світу і

скороминучого життя. Марнотратство притаманне усім верствам суспільства. Порядність приноситься в жертву задля розкоші та хизування собою. Бажаючи швидко збагатитися, люди нехтують справедливістю, пригноблюють бідних; «раби і людські душі» усе ще продаються і купуються. Обман, хабарництво і злодійство залишаються без осуду як серед вищих, так і нижчих верств. Преса рясніє повідомленнями про вбивства; злочини здійснюються настільки жорстоко та без підстав, що, здається, зникло будь-яке почуття людяності. Ці звірства стали таким звичним явищем, що залишаються майже непоміченими, не викликають жодного подиву. Духом анархії просякнуті цілі народи, а спалахи гніву, які час від часу викликають жах світу, свідчать лише про прихований вулкан пристрастей і беззаконня, який, вийшовши один раз з-під контролю, принесе Землі спустошення. Картини з життя допотопного світу, змальовані на сторінках Богом натхненної Книги, правдиво повідомляють про той стан, до якого прямує сучасне суспільство. Тепер, у нашому столітті, в країнах, що називають себе християнськими, щоденно здійснюються не менш чорні та жахливі злочини, як і ті, за які були знищені прадавні грішники.

[80]

Перед потопом Бог послав Ноя попередити світ, аби люди розкаялись і таким чином уникали загибелі, яка загрожувала. В міру наближення часу Другого пришестя Христа, Господь також посилає Своїх слуг із вісткою застереження, щоб світ приготувався до величної події. Тисячі людей порушують Божий Закон, а Він у Своїй милості закликає їх до слухняності і виконання Його святих повелінь. Усі, хто розкається перед Богом і через віру в Ісуса Христа залишить свої гріхи, отримають прощення. Проте чимало людей вважають, що відмовитися від гріха — надто велика жертва. Через те, що їхнє життя не відповідає високоморальним принципам Божого правління, вони відкидають Його застереження й заперечують авторитет незмінного Закону.

З усієї величезної кількості мешканців допотопного світу лише вісім душ повірили і послушалися Божих слів, переданих через Ноя. Протягом 120 років проповідник праведності застерігав світ про знищення, що наближається, але його словами знехтували. Так буде і тепер. Перш ніж прийде Законодавець,

щоб покарати непокірних, грішників буде попереджено, щоб вони покаялися і зберігали вірність Богові, але для більшості ці застереження будуть даремними. Апостол Петро говорить: ... В останні дні прийдуть зухвалі хулители, які чинитимуть за своїми пожадливістями, і казатимуть: «Де обітниця Його приходу? Бо від того часу, як повмирали наші батьки, від початку творіння, усе залишається без змін» (2Петр.3:3-4).

[81] Хіба ми не чуємо сьогодні повторення цих слів не тільки відверто невіруючими людьми, а й багатьма тими, що проповідують із-за кафедр в нашій країні? «Немає жодних підстав непокоїтись! — вигукують вони. — Перед приходом Христа увесь світ має навернутися і праведність запа- нує на тисячу років. Мир, Мир! Усе залишається таким, яким було на початку. Нехай нікого не бентежить вістка панікерів». Однак таке вчення про тисячоліття суперечить вченню Христа і Його апостолів. Ісус поставив сповнене глибокого змісту запитання: «Та Син Людський, коли прийде, чи на землі знайде віру?» (Лука 18:8). Як бачимо, Він говорить, що стан світу буде таким самим, як і за днів Ноя.

Апостол Павло застерігає нас, що з наближенням часу кінця зростатиме беззаконня: «А Дух ясно говорить, що в останні часи декотрі відступлять від віри, слухаючи духів підступних і наук демонських» (1Тим.4:1). Апостол говорить, що «в останні дні настануть важкі часи» (2Тим.3:1). Далі дає приголошливий перелік гріхів, притаманних людям, які матимуть вигляд благочестя.

Коли час випробування закінчувався, мешканці допотопного світу поринули у збуджуючі розваги і бенкети. Люди, що володіли владою та мали вплив, спрямовували всі свої зусилля на те, аби думки людей були зайняті пошуками задоволень і веселощів, щоб остання серйозна вістка застереження не справила на них відповідного враження.

А хіба не таку ж картину бачимо сьогодні? В той час, як Божі слуги проповідують про скорий кінець, світ у пошуках задоволень поринає у розваги. Безперервна круговерть збуджуючих утіх робить людей байдужими до Бога; істини, здатні врятувати їх від загибелі, що наближається, не справляють на нещасних жодного враження.

За днів Ноя мудреці запевняли, що неможливо знищити світ водою. Так і сьогодні знаходяться вчені мужі, котрі намагаються довести, що світ не може бути знищений вогнем, бо це ніяк не узгоджується із законом природи. Але Бог природи, Творець і Володар її законів, може використати чин Своїх рук для здійснення власних намірів.

Коли великі і мудрі мужі переконали себе в тому, що світ не може бути зруйнований водою, і народ заспокоївся, звільнившись від страху; коли пророчі слова Ноя вважали оманною, а на нього самого дивилися як на фанатика, — саме тоді прийшла година Божа. «Відкрилися всі джерела великої безодні, розчинилися небесні отвори», і глузії загинули у водах пото- [82] пу. З усією своєю хвалькуватою філософією люди надто пізно переконалися, що їхня мудрість — безумство, що Законодавець — могутніший від законів природи, Всесильний не відчуває браку у виборі засобів для виконання Своїх планів. «І як було за днів Ноя, так буде й за днів Сина Людського» (Луки 17:26,30). «День же Господній прийде, як злодій уночі; і тоді небеса з великим шумом перейдуть, а стихії, розпалившись, зруйнуються, земля та діла, що на ній, згорять...» (2Петр.3:10). Коли міркування філософів проженуть страх щодо судів Божих, коли релігійні вчителі проповідуватимуть про довгі віки миру і процвітання, а світ у круговерті справ і задоволень буде садити й будувати, бенкетувати й веселитися, відкидаючи Божі застереження та глузуючи з Його посланців, — «тоді несподівано, [83] прийде на них загибель і вони не уникнуть її» (1Сол.5:3).

Розділ 8. Після потопу

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 7:20-9:17

Вода піднялася до рівня біля 8 метрів над найвищими горами. Бували моменти, коли родині, яка знаходилася всередині ковчега, здавалося, що вони загинуть, оскільки п'ять довгих місяців минуло з того часу, як ковчег, опинившись у полоні вітру та хвиль, здійснював свою мандрівку. Це було велике випробування, але віра Ноя не захиталася; він був упевнений: усім керує божественна рука.

Коли вода почала спадати, Господь направив ковчег до місця, захищеного горами, які збереглися завдяки Його керівництву. Гори знаходилися на невеликій відстані одна від одної і ковчег спокійно погойдувався на хвилях у цій тихій гавані. Це принесло велике полегшення стомленим, змученим розбурханою стихією мандрівникам.

Ной та його домочадці з нетерпінням чекали тієї миті, коли зійде вода і вони знову ступлять на землю. Коли через 40 днів нарешті з'явилися вершини гір, вони випустили крука — птаха, що має гострий зір, — аби дізнатися, чи висохла земля. Але крук, не знаходячи сухого місця, прилітав до ковчега і відлітав. Через сім днів було випущено голубку, але й та, не знайшовши сухого місця, повернулася до ковчега. Ной почекав ще сім днів і знову випустив голубку. Коли вона повернулася ввечері з оливковим листочком у дзьобі, це викликало велику радість. Потім «Ной зняв покрівлю ковчега й побачив: аж ось висохла поверхня землі». Та незважаючи на це, він продовжував терпляче чекати, залишаючись у ковчезі. Оскільки Ной увійшов до нього за Божим повелінням, то й тепер чекав указівки, щоб залишити його.

Нарешті з небес зійшов ангел, відчинив масивні двері, звелівши патріархові і його родині вийти й вивести тварин. У своїй великій радості в день звільнення Ной не забув про Бога,

завдяки милості та опіці Якого він та його родина залишилися живими. Вийшовши з ковчега, Ной перш за все спорудив жертівника і приніс жертви з кожної чистої тварини і птаха на знак подяки Богові за звільнення і на доказ своєї віри у велику Жертву — Ісуса Христа. Це приношення було приємне Господеві; воно принесло зі собою благословення не лише патріархові та його родині, а й усім, хто житиме на землі. І почув Господь пахощі любі, і в серці Своему промовив: «Я вже більше не буду землі проклинати через людину...» Надалі по всі дні землі, сівба і жнива, холод і спека, літо й зима, день і ніч не припиняться!.

У цьому полягає урок для всіх прийдешніх поколінь. Ной вийшов із ковчега на цілком спустошену землю, але перш ніж будувати оселю для себе, спорудив жертівник Богові. Він мав зовсім небагато худоби, збереженої великою ціною, однак з радістю віддав частину Господеві, визнаючи цим, що все належить Йому. Так само і нашим першочерговим завданням повинно бути принесення добровільних пожертвувань Богові. Ми маємо із вдячністю відгукуватися на кожний вияв Його милості й любові до нас як своїм відданим служінням, так і дарами для підтримки Його справи.

Щоб хмари і дощ не викликали в людей постійного страху перед наступним потопом, Господь підбадьорив Ноя і його родину обітницею: «І Я укладу Свій заповіт з вами... і більше не буде потопу, щоб землю нищити... Я веселку Свою покладаю у хмарах, і стане вона ознакою Заповіту між Мною та між землею. І буде, коли над землею наведу Я хмари, то з'явиться веселка у хмарах ...і побачу її, щоб пам'ятати про вічний Заповіт між Богом і кожною живою душею».

Якими великими є ласка та співчуття Божі до Його заблудлих дітей, виявлені у прекрасній веселці, що з'являється на хмарах як ознака Його Заповіту, укладеного з людиною! Господь проголосив, що, дивлячись на веселку, Він завжди пам'ятатиме про Свій Заповіт. Це зовсім не означає, що Бог здатний забути про нього; але Він говорить до нас нашою мовою, щоб ми могли краще розуміти Його. Намір Божий полягав у тому, щоб діти прийдешніх поколінь, запитуючи про те, що означає прекрасна райдуга, яка іноді обрамовує небеса,

могли почути від батьків розповідь про потоп, а також проте, як Всевишній помістив веселку на хмарах — запевнення, що води ніколи вже не зіллються на землю. Таким чином, з покоління в покоління вона свідчитиме про божественну любов до людини, зміцнюючи її довір'я до Бога.

Подібна райдуга оточує на небі престол і сяє навколо голови Христа. Пророк говорить: «Немов веселка, що вид- ніється в хмарі дощового дня, такий був вигляд сяйва навколо (престолу). Так виглядала слава Господня». (Єзек. 1:28). Автор Відкриття писав: «І ось престол стояв на небі, а на престолі Сидячий... а веселка навколо престолу видом подібна була до смарагду» (Відкр.4:2-3). Коли людина через свої лихі вчинки накликає на себе божественні суди, тоді Спаситель, заступаючись за неї перед Отцем, указує на веселку в хмарах, на райдугу навколо престолу і над Його головою як ознаку Божої милості до грішника, котрий кається.

З даним Ноєві запевненням щодо потопу Бог пов'язав одну з найцінніших обітниць Своєї благодаті: «Як Я поклявся, що води вже не затоплять більше землі, так Я клянусь, що на тебе не гніватимусь й не сваритиму тебе! Бо зрушаться гори й горби захитаються, та милість Моя не відійде від тебе, і Заповіт Мого миру не захитається, каже твій милостивий до тебе Господь» (Ісая 54:9-10).

[86] Коли Ной дивився на сильних хижих звірів, котрі разом з ним вийшли з ковчега, він побоювався, щоб його родина, яка налічувала Лише вісім осіб, не була знищена ними. Та Господь послав ангела до Свого слуги з вісткою, яка мала підбадьорити його: «Страх і ляк перед вами буде на кожній земній тварині і на усьому птаству небесному, на всьому, що повзає по землі, і на усіх морських рибках. У ваші руки віддані вони. Усе, що рухається й живе, — буде вам на їжу: так, як дав вам усі зелені рослини — Я віддав вам усе». Досі Бог не дозволяв людям їсти м'ясо; Він бажав, щоб вони харчувалися лише плодами землі. Але тепер, коли вся рослинність була знищена, Бог дозволив їм їсти м'ясо чистих тварин, життя яких було збережене у ковчезі.

Зовнішній вигляд Землі після потопу зазнав змін. Внаслідок гріха над нею тяжіло третє жахливе прокляття. В міру того, як спадала вода, з'являлися гори й пагорби, оточені безкраїм

морем з каламутною водою. Усюди лежали мертві тіла людей і тварин. Господь не міг дозволити, щоб вони залишалися на поверхні, розкладаючись та отруюючи повітря, тому Він учинив землю одним великим кладовищем. Шалений вітер, посланий для того, щоб висушити поверхню землі, з величезною силою змітав останки, зносячи в деяких місцях навіть вершини гір та нагромаджуючи дерева, каміння і брили землі над мертвими тілами. Таким же чином були сховані від людського ока золото, срібло, добірне дерево і дорогоцінне каміння, які збагачували і прикрашали світ перед потопом і які стали для його мешканців кумирами. Під дією могутньої течії води вони опинилися під шарами землі та камінням, а в деяких місцях над ними навіть утворилися гори. Бог бачив: чим більше Він збагачував і посилав добробут грішним людям, тим розбещенішими ставали вони на своїх шляхах. Скарби, за котрі люди повинні були прославляти щедрого Творця, стали об'єктом поклоніння, в той час як Бог був зневажений та знехтуваний.

Важко навіть змалювати безладдя та спустошення на тодішній землі. Гори, колись такі прекрасні своїми ідеальними пропорціями, перетворилися на уламки неправильної форми. Тепер поверхню землі вкривали безладно розкидане каміння та уламки скель. У багатьох місцях від пагорбів і гір не залишилося й сліду, а на місці колишніх рівнин з'явилися гірські хребти. Проте не всюди відбулися такі кардинальні зміни. Місця, в яких раніше земля зберігала найбагатші скарби золота, срібла та дорогоцінного каміння, були позначені найважчими слідами прокляття. Територій, що залишалися незайманими, і тих, де злочин гріха виявив себе меншою мірою, прокляття торкнулося менше.

[87]

Величезні ліси також були поховані під землею. Вони перетворилися на багаті поклади вугілля й нафти, які існують й досі. Вугілля і нафта часто запалюються і горять в надрах землі. Через це розжарюються кам'яні породи, обпалюється вапняк, плавиться залізна руда. Внаслідок взаємодії води з вапном виникає надзвичайно висока температура, що призводить навіть до землетрусів, появи вулканів, газових виділень. Вогонь і вода в поєднанні із залізною рудою та кам'яними породами спричиняють сильні підземні вибухи, подібні до глухого гур-

коту грому. Повітря стає гарячим і задушливим. Відбувається виверження вулканів. Під дією розпечених елементів, які часто не знаходять для себе виходу, земля здригається, її кора здиблюється і підіймається, як морські хвилі. Утворюються великі щілини, які поглинають часом міста, села та гори. Ці дивовижні вияви ставатимуть усе частішими та жахливішими перед Другим приходом Христа і кінцем світу; це ознака його скорої загибелі.

Надра землі — Господній арсенал, з якого була запозичена зброя для знищення стародавнього світу. Джерела води, вивравшись з-під землі, злилися із небесними потоками і зробили свою спустошливу справу. Від часу потопу вогонь, як і вода, став Божою зброєю для знищення вкрай нечестивих міст. Божі суди посилаються для того, щоб ті, які легковажно ставляться до Божого Закону і зневажають Його авторитет, з трепетом визнали Божу силу та Його справедливу верховну владу. Коли люди бачили палаючі гори, з яких виходили вогонь, полум'я та потоки розплавленої лави, що висушувала річки, заливала багатолюдні міста, несучи зі собою загибель і спустошення, — тоді навіть найхоробріші серця сповнювалися жахом, а безбожники та богохульники змушені були визнати безмежну могутність Бога.

[88] Ось що говорять стародавні пророки про ці події: «О, коли б небеса Ти роздер і зійшов, — перед обличчям Твоїм розтопилися б гори; хворост горить від вогню, як кипить вода на вогні, щоб так ім'я Твоє стало відоме Твоїм ворогам, щоб перед обличчям Твоїм затремтіли народи! Коли Ти чинив страшні речі, яких ми не сподівались, — Ти зійшов, і перед обличчям Твоїм розтопилися гори!» (Ісаія 64:1-3). «Господь — у бурі та у хуртовині дорога Його, а хмара — від стіп Його курява. Як загнивається Він на море, то сушить його, і всі ріки висушує» (Наум. 1:3-4).

Під час Другого приходу Христа матимуть місце події, жахливіші від тих, які будь-коли бачив світ. «Гори тремтять перед Ним, а підгірки топніють, перед обличчям Його трясеться земля та вселенна, та всі її мешканці. Хто встоїть перед гнівом Його, і хто стане у полум'ї люті Його?..» (Наум. 1:5-6). «Господи, нахили Своє небо, — й зійди, доторкнися до гір, — і

вони почнуть диміти! Заблищи блискавицею, — й розпорош їх, пошли Свої стріли, і побентеж їх!» (Псал. 144:5-6).

«І покажу чудеса на небі вгорі, і знамення внизу на землі: кров, і огонь, і куріння диму» (Дії 2:19). «І зчинилися блискавки й громи, і стався великий землетрус, якого не було, відколи людина живе на землі. Такий землетрус! Такий великий!.. І зник кожен острів, і не стало гір! І великий град, завбільшки як талант, падав із неба на людей...» (Відкр. 16:18, 20-21).

Коли небесні блискавки з'єднаються з вогнем, що у землі, тоді гори палатимуть, як печі, виливаючи страшні потоки лави, котрі затоплять сади й поля, села й міста. Від розплавлених мас, які потраплять у ріки, закипить вода; з невимовним шаленством потоки розриватимуть масивні скелі, розкидаючи їхні уламки по землі. Річки висохнуть. Земля буде здригатися, всюди відбудуватимуться жахливі землетруси і виверження.

Так Бог знищить нечестивих з лиця землі. Але праведні будуть збережені серед цього хаосу, як був колись збережений Ной. Їхнім сховищем стане Бог, і під Його крилами вони будуть убезпечені. Псалмист говорить: «Бо Господа, охорону мою, Всевишнього ти вибрав своїм притулком! Тебе зло не спіткає...» (Псал.91:9-10). «Бо в час неспокою Він заховає мене в Своїй скинії, сховає мене потаємно в Своїй оселі» (Псал. 27:5).

Обітниця Божа запевняє: «Тому що він любить Мене, Я врятую його; зроблю його славним, — бо знає він ім'я Моє» (Псал. 91:14).

Розділ 9. Буквальний тиждень

Тиждень, як і субота, бере свій початок від створення світу; він був збережений від біблійних часів. Сам Бог відміряв перший тиждень, який мав стати зразком для наступних тижнів аж до кінця часу. Як і всі інші тижні, він складався зі семи буквальних днів. Протягом шести днів відбувалася робота творіння, а сьомого дня Бог спочив, тому Він поблагословив цей день і відокремив його як день відпочинку для людини.

У Законі, даному на Синаї, Бог згадує про тиждень і принципи, що лежать в його основі. Після того, як Він дав повеління: «Пам'ятай день суботній, щоб святити його...», і визначив, що можна робити протягом шести днів і чого не слід чинити сьомого дня, Бог вказав на причину саме такого дотримання тижня, посилаючись на власний приклад:

«Бо шість днів творив Господь небо і землю, море та все, що в них, а дня сьомого спочив, тому поблагословив Господь день суботній і освятив його» (Вих.20:8-11). Ця причина буде для нас приємною і переконливою, якщо приймаємо дні творіння в буквальному значенні. Перші шість днів кожного тижня дані людині для праці, тому що Бог використав цей період часу в першому тижні саме для творчої праці. А сьомого дня людина повинна стримуватися від праці в пам'ять про відпочинок Творця.

[90] Але припущення, що події першого тижня нібито відбувалися впродовж багатьох тисячоліть, влучає в саму основу четвертої Заповіді. Таке припущення заставляє думати, що Творець велить людям дотримуватись буквального тижня в пам'ять про якісь безмежні, невизначені періоди часу. Це зовсім протирічить тим принципам, які Бог застосовує до Свого творіння, робить туманним і невизначеним те, що Він зробив дуже простим. Це ніщо інше, як невір'я в най-підступнішій, а отже, найнебезпечнішій формі; вона так вдало замаскова-

на, що багато людей, які стверджують, що вірять у Біблію, дотримуються хибного припущення і навчають цього інших.

«Словом Господнім створено небеса, а подихом уст Його все його військо..., бо Він сказав — і сталося, наказав — і з'явилося» (Псал.33:6,9). Біблія не визнає довгих століть, протягом яких із хаосу шляхом еволюції виникла Земля. Про кожний новий день творіння Святе Письмо говорить, що він, як і усі наступні, складався з вечора і ранку. Наприкінці кожного дня підводиться підсумок праці Творця. І в кінці першого тижня проголошено: «Ось походження неба й землі, коли вони створені були» (Бут.2:4). Але це зовсім не означає, що дні творіння відрізнялись від звичайних буквальних днів. Кожний день відзначався новим явищем, або витвором, оскільки цього дня Бог творив нову частку Своєї роботи.

Геологи твердять: в самій землі можна знайти докази того, що вона за віком набагато старша, ніж про це повідомляється в книгах Мойсеевих. Були знайдені кістки людей і тварин, зброя, закам'янілі дерева та інші предмети, які своїми розмірами перевершують сучасні, а також ті, що існували тисячі років тому. На підставі цього вчені доходять висновку, що Земля була заселена ще задовго до того часу, до якого можна віднести запис про творіння, і що ті люди були велетнями порівняно з сучасними мешканцями Землі. Таке міркування призвело до того, що багато так званих віруючих у Біблію зайняли позицію, за якою дні творіння — це довгі, невизначені відрізки часу.

Однак без біблійної історії геологія не в стані довести нічого. Ті, котрі так впевнено покладаються на її відкриття, не мають жодного уявлення про розміри людей, тварин і дерев перед потопом та про величезні зміни, які мали місце після потопу. Виявлені рештки, знайдені в землі, свідчать про те, що тодішні умови життя багато в чому відрізнялися від теперішніх, але період часу, протягом якого існували такі умови, може бути встановлений лише на підставі Богом натхненної книги. Історія потопу, висвітлена богонатхненним пером, пояснює те, чого геологія сама по собі ніколи не зможе зрозуміти. За днів Ноя люди, тварини і дерева, які своїми розмірами набагато перевершували сучасні, були поховані під землею і збережені майбутнім поколінням як доказ того, що стародавній

[91]

світ був знищений потопом. Намір Бога полягав у тому, щоб ці знахідки зміцнили віру людей у Богом натхненну історію, однак люди у своїх марнославних міркуваннях припускаються тієї ж помилки, що й мешканці допотопного світу, а саме: хибно використовуючи те, що Бог дав для їхньої користі, вони перетворюють знання на прокляття.

Один із підступних задумів сатани полягає в тому, щоб захопити народ байками невір'я, щоб Закон Божий, простий за суттю, зробити незрозумілим і підбурити людей повстати проти божественного правління. Зусилля сатани особливим чином спрямовані проти четвертої Заповіді, тому що вона надзвичайно ясно вказує на існування живого Бога, Творця неба і землі.

З неослабною енергією люди намагаються пояснити творіння як результат розвитку природних процесів, і такі твердження, всупереч ясным доказам Писання, приймаються навіть так званими християнами. Чимало таких християн перешкоджають дослідженню пророцтв, особливо книг Даниїла та Відкриття, запевняючи: вони настільки заплутані, що їх неможливо зрозуміти; однак ці ж самі особи охоче приймають припущення геологів, які суперечать книгам Мойсея. Але якщо те, що Бог нам відкрив, так важко зрозуміти, то наскільки ж нерозумно приймати звичайні припущення щодо того, чого Він не відкрив!

«Що закрите те належить Господеві, Богові нашому; що ж відкрите — це наше й наших дітей навіки» (Втор.29:28).

[92] Бог, дійсно, не відкрив людям, яким саме чином була здійснена робота творіння. Людська наука не в стані проникнути в таємниці Всевишнього. Його творча могутність така ж незбагненна, як і Його буття.

Бог послав потоки світла нашому світові як у галузі науки, так і мистецтва, але коли люди, що претендують на вченість, підходять до таких важливих питань з чисто людської точки зору, то їхні висновки неминуче будуть хибними. Робити різного роду припущення щодо не відкритого нам у Божому Слові може бути невинною справою, якщо тільки наші теорії не суперечать фактам Святого Письма. Але ті, що залишають Боже Слово і намагаються пояснити Його діла творіння за

допомогою наукових припущень, блукають без карти і компаса в невідомому їм океані. Найвидатніші уми, котрі у своїх дослідженнях не керуються Божим Словом, розчаруються у своїх спробах встановити зв'язок між наукою і Божим Відкриттям. Оскільки Творець та Його діла є вищими від їхнього розуміння і не можливо дати їм пояснення з допомогою законів природи, вони розцінюють біблійну історію як таку, що не заслуговує на довір'я взагалі. Хто сумнівається у правдивості Старого і Нового Завітів, той зробить ще один крок і почне сумніватися в існуванні Бога; таким чином, утративши свій якір, подібні люди будуть залишені на поталу хвилям, доки не розіб'ються об скелі невір'я.

Такі люди обов'язково втратять простоту віри. Дуже важливо твердо вірити в божественний авторитет святого Слова Божого. Біблія не може перевірятися науковими уявленнями людей. Людське знання — ненадійний дороговказ. Скептики, які читають Біблію лише задля критики, можуть через недостатнє розуміння як науки, так і Слова Божого стверджувати, нібито вони виявили існуючі поміж ними суперечності; однак при правильному підході стає очевидним: між наукою і Словом Божим існує ідеальна гармонія. Мойсей писав під керівництвом Духа Божого, і правдива теорія геології ніколи не підтвердить правдивості відкриттів, які суперечать його описам. Будь-яка істина чи то в природі, чи у Слові Божому не суперечить сама собі в усіх своїх проявленнях.

[93]

У Слові Божому міститься чимало питань, на які ніколи не зможуть відповісти навіть найвидатніші вчені. Наша увага повертається до них лише для того, щоб ми могли усвідомити, як багато існує навіть у звичайному буденному житті такого, чого обмежений людський розум, який вихваляється своєю мудрістю, не зможе ніколи повністю збагнути.

Однак мужі науки думають, що вони здатні збагнути й мудрість Божу, — усе те, що Він створив або може створити. Ідея про те, що Бог є обмежений Своїми власними законами, набула широкої популярності. Люди заперечують або ігнорують Його існування, думаючи, що можуть пояснити все, — навіть дію Його Духа на людське серце; такі люди не мають ані благоговіння перед Його Ім'ям, ані страху перед Його силою. Вони не вірять

у надприродне, не розуміють Божих Законів та Його безмежної сили, яка діє в цих законах заради виконання Його волі. Під поняттям «закони природи» Переважно розуміють ті з них, які люди були здатні відкрити і які керують фізичним світом. Та які ж обмежені людські знання і яке неосяжне поле, де Творець може діяти за Своїми власними Законами, незбагненними для обмеженого людського розуму!

Багато хто навчає, що матерія володіє життєвою енергією, має певні властивості, а тому може діяти завдяки притаманній їй енергії; що явища природи перебувають у повній гармонії із незмінними законами, над якими не має влади навіть Сам Бог. Це — фальшива наука, яка не має підтримки в Слові Божому. Природа перебуває на службі у свого Творця. Бог, дійсно, не скасовує Своїх законів і не діє всупереч їм, але завжди використовує їх як Своє знаряддя. Природа свідчить про наявність розуму, активної енергії, які виявляються в її законах і через них. У природі постійно діють Бог Отець і Бог Син. Христос говорить: «Отець Мій донині творить, і Я творю» (Йоан 5:17).

[94] Ось про що співали левіти в гімні, записаному Неємією: «Ти, Господи, єдиний! Ти сотворив небо, небеса небес, і все їхнє впорядження; землю й усе, що на ній... і Ти живиш усе» (Неем.9:6). Щодо нашого світу, то Божа робота творіння є завершеною. Бо «діла Його були завершені від закладин світу» (Євр.4:3). Але Божа енергія все ще в дії, щоб підтримувати Своє творіння. Биттям своїх сердець і диханням усе живе завдячує не якомусь механізму, який одного разу був приведений у дію і продовжує функціонувати внаслідок притаманної йому енергії. Ні, кожний ковток повітря, кожний удар серця є доказом всеохоплюючої турботи Того, Котрим «ми живемо, рухаємось, й існуємо» (Дії 17:28). Земля з року в рік родить щедрий урожай та здійснює оберти навколо Сонця не тому, що володіє якоюсь успадкованою енергією. Рука Божа спрямовує планети і підтримує порядок і гармонію їхнього руху на небесах. Точним рухом планет у Всесвіті керує Божа рука. «Хто зорі виводить за їхнім числом та кличе ім'ям їх усіх! І ніхто не загубиться через всесильність та всемогутність Його» (Ісая 40:25). Це завдяки Його силі зеленіють рослини, з'являється

листя, розквітають квіти... «Він зрощує траву на горах» (Псал. 147:8), завдяки Йому долини стають родючими. «Вся звірина лісова... чекає від Бога своєї поживи», і кожна жива істота — від найменшої комахи до людини — щоденно залежать від Його Провидіння та турботи. Про це чудово сказав псалмист: «Всі вони чекають Тебе. ... Даєш їм — вони збирають, руку Свою розкриваєш — добром насичуються» (Псал.104:27-28). Боже Слово має владу над стихіями: «Він укриває хмарами небо і посилає на землю дощ... Дає сніг, немов вовну, розпо-рошує паморозь, як порох» (Псал.147:8,16), «Коли голос Його забринить, — у небесах шумлять води, і підіймає Він хмари із країв землі. Він з блискавками дощ проливає і вітер виводить із сховищ Своїх...» (Єрем.10:13).

Бог основа всього. Кожна правдива наука співзвучна Його творінню; будь-яка істинна освіта провадить до послуху Зако-нам Його правління. Наука відкриває перед нами нові чудеса; вона підіймається вгору і досліджує нові глибини, однак не знаходить нічого, що суперечило б божественному відкриттю. Лише неуцтво може посилатися на наукові докази, підтри-муючи хибне уявлення про Бога, але книга природи і Слово Боже пояснюють одне одного. Усе це навчає нас поклонятися Творцеві, і наша віра в Його Слово не буде сліпою.

[95]

Жодний смертний розум не здатний збагнути буття, могутності, мудрості та чину рук Безмежного. Богонатхнен-ний автор говорить: «Чи Божу істоту ти можеш збагнути, чи знаєш аж до кінця Всемогутнього? Вона вища від неба, — що зможеш вдіяти? Вона глибша від шеолу, — як пізнаєш її? Її міра — дов-ша за землю, і ширша від моря!» (Йов 11:7-9). Найгеніальніші земні уми не можуть збагнути Бога. Люди можуть постійно досліджувати, постійно навчатися, і все ще залишатимуться безмежні простори для пізнання.

Діла творіння свідчать про Божі могутність і велич. «Небе-са розповідають про Божу славу, а про чин Його рук розказує небозвід» (Псал.19:2). Хто приймає Боже Слово за свого пора-дника, для того наука стане допоміжним засобом до розуміння Бога. «Бо невидиме Його, вічна сила Його і Божество через розглядання творіння видимі» (Римл.1:20).

[96]

Розділ 10. Вавилонська вежа

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 9:25-27;
11:1-9

Для того, щоб знову заселити безлюдну Землю, не щодавно омиту водами потопу від моральної скверни, Бог зберіг єдину сім'ю — Ноя, котрому Він сказав: «Бо Я побачив тебе праведним переді Мною у роді цім» (Бут. 7:1). Проте між трьома синами Ноя дуже швидко стала помітною велика розбіжність, яка була властива ще допотопному світові. Симові, Хамові та Яфетові, котрі мали стати засновниками людського роду, були притаманні риси характеру, які пізніше виявилися у їхніх нащадках.

Ной під впливом божественного натхнення передрік майбутнє трьох великих народів, що походитимуть від цих родоначальників людства. Вказуючи на нащадків Хама, Ной, посилаючись на сина, а не на батька, проголосив: «Проклятий нехай буде Ханаан, — він буде рабом рабів у своїх братів». Зухвалий злочин Хама свідчив про те, що в його душі вже давно зникла синівська пошана до батька; його поведінка відкривала зіпсутий нечестивий характер. Лихі риси назавжди збереглися в Ханаана та його нащадках, котрі своїми постійними гріхами стягнули на себе Божі суди.

З іншого боку, пошана, виявлена Симом і Яфетом до батька, а отже, до божественних постанов, обіцяла краще майбутнє їхнім нащадкам. Про цих синів сказано: «Благословенний Господь, Бог Сима, — і нехай Ханаан буде йому рабом! Нехай Бог поширить Яфета, нехай він живе в наметах Сима, — і нехай Ханаан буде йому рабом!» З роду Сима мав вийти вибраний народ — народ Божого Заповіту та обітований Відкупителя Єгова вважався Богом Сима. Від нього походитимуть Авраам і народ ізраїльський з якого мав також вийти Христос. «Блаженний народ, що Господь — йому Бог!» (Псал. 144:15). І Яфет

«пробуває в наметах Симо-вих». Нащадки Яфета мали стати спільниками особливих євангельських благословень.

Покоління Ханаана опустилося до найнижчих форм поганства. Хоча, за пророчим прокляттям, воно було приречене на рабство, виконання вироку відкладалося протягом довгих століть. Бог терпів нечестя та розбещеність хананіїв, доки вони не переступили межі божественного терпіння. В результаті втратили своє володіння і стали слугами нащадків Сима та Яфета.

Пророцтво Ноя не було деспотичним виявом гніву чи ласки. Не воно визначало характер і долю його синів, а лише показувало, яким буде результат обраного ними життя та сформованого характеру. Пророцтво свідчило про Божий намір щодо них та їхніх нащадків, зумовлений їхнім власним характером і поведінкою. Як правило, діти успадковують нахили і вдачу батьків, наслідуючи їхній приклад: отже, гріхи батьків від покоління до покоління повторюються в їхніх дітях. Так, нечестя і нешанобливість Хама повторювалися в його нащадках, стягаючи прокляття впродовж багатьох поколінь. «Одна помилка погубить багато добра» (Екл.9:18).

З іншого боку, як щедро була винагороджена повага Сима до свого батька і яка видатна плеяда праведників належить до цього роду! «Знає Господь дні невинних... і над потомством його благословення» (Псал.37:18,26). «Знай же, що Господь, Бог твій, — справедливий Бог; Бог вірний, що дотримується заповіта і милості до тих, котрі люблять Його та дотримуються Його Заповідей на тисячу поколінь» (Втор. 7:9).

Деякий час нащадки Ноя продовжували жити серед гір, де зупинився ковчег. Однак унаслідок збільшення їхньої чисельності виникло відступництво, яке швидко призвело до розділення. Ті, котрі вирішили забути свого Творця та звільнитися від вимог Його Закону, відчували постійне роздратування через повчання та приклад своїх богобоязливих сусідів; через деякий час вони вирішили відокремитись від тих, котрі поклонялися Богові, тому й вирушили до Шинь-арської рівнини, що розкинулася на берегах Євфрату. Їх приваблювали краса цього місця і його родючий ґрунт; у цій долині вони вирішили оселитися. Тут вони задумали побудувати місто, а в ньому

вежу — настільки велику, щоб стала чудом світу. Цим також ставалося за мету перешкодити людям утворювати поселення в різних місцях. Бог наказав розселитися по всій землі, заповнити її та обробляти, а будівничі Вавилонської вежі мали намір утримати весь народ в одному місці та заснувати монархію, яка поступово заволоділа б усією землею. Таким чином, їхнє місто стало б центром всесвітньої імперії, а його слава викликала б загальне захоплення і пошану світу та принесла б визнання його засновникам. Велична вежа, яка сягала б небес, мала стати пам'ятником могутності та мудрості її будівничих, увічнюючи їхню славу для всіх прийдешніх поколінь.

Мешканці Шинейської рівнини недовіряли Божому Заповітові, згідно з яким Він уже ніколи не приведе на землю вод потопу. Чимало з них взагалі заперечували існування Бога, пояснюючи трагедію потопу дією природних сил. Інші ж вірили в надприродну Істоту, Котра знищила допотопний світ, і їхні серця, подібно до Каїнового, повставали проти Неї. А ще спорудження вежі мало на меті забезпечити собі порятунок на випадок потопу. Зводячи будівлю, висота якої перевищувала б рівень води під час потопу, люди сподівалися захистити себе від будь-якої небезпеки. Піднявшись до хмар, вони також хотіли збагнути причини потопу. Уся ця справа була розрахована на те, аби ще більше зміцнити гордість будівничих, відвернути думки майбутніх поколінь від Бога та ввести їх в ідолопоклонство.

[99] Хоча будівництво вежі ще не було повністю завершене, проте частину її відвели під житло для будівельників. Інші приміщення були пишно обставлені, прикрашені і посвячені ідолам. Люди тішились своїми успіхами, виславляли срібних і золотих богів, кидаючи виклик Правителю небес і землі. Раптом робота, яка так успішно просувалася, припинилася. З неба були послані ангели, щоб звести нанівець наміри будівничих. Вежа досягла вже чималої висоти, і робітники, які перебували вгорі, не могли безпосередньо спілкуватися з тими, хто був внизу; тому на різних рівнях висоти ставились люди, котрі отримували згори повідомлення про потрібні матеріали або якісь вказівки щодо роботи, і передавали ці відомості тим, хто стояв нижче. Одного разу, коли інформація надходила саме

таким чином, сталося змішання мов; отож знизу робітники посилали матеріали, які були не потрібні зверху, виконували не ті розпорядження, які були дані. Внаслідок цього виникли плутанина і тривога. Уся робота зупинилась. Про подальше взаєморозуміння чи співпрацю не могло бути й мови. Розгнівані та розчаровані будівничі, не в змозі пояснити дивне непорозуміння, що виникло поміж ними, почали дорікати одне одному. Їхня співдружність переросла у розбрат і кровопролиття. Блискавки з неба, як знак Божого незадоволення, зруйнували верхню частину вежі, скинувши її на землю... Люди змушені були визнати, що є Бог, Котрий панує на небесах.

Досі усі люди розмовляли однією мовою, а тепер кожний приєднувався до тієї групи, мову якої розумів; таким чином, одні пішли в одному напрямку, інші — у протилежному. «І розпорошив їх звідти Господь по поверхні всієї землі» — так через розділення заселялась людьми земля; Господній намір виконався за допомогою саме тих засобів, якими люди бажали перешкодити йому.

Але скільки це коштувало тим, хто повстав проти Бога!

За Його намірами люди мали розійтися по землі, засновуючи нації (країни) в різних її куточках та несучи зі собою пізнання Божої волі, аби світло Правди яскраво сяяло наступним поколінням. Ной, вірний проповідник праведності, жив після потопу 350 років, Сим — 500; отож, їхні нащадки мали змогу ознайомитися з Божими вимогами, дізнатися про те, як Бог повівся з їхніми батьками. Та вони не хотіли слухати ці неприємні для себе істини, не мали жодного бажання зберегти в душі пізнання Бога; тому пізніше, через змішання мов, вони певною мірою були позбавлені спілкування з тими, котрі могли дати їм світло.

Будівничі Вавилонської вежі плекали в собі дух незадоволення, ображаючись на Бога. Замість того, щоб із вдячністю згадувати про Його милість до Адама та милостивий Заповіт із Ноем, вони нарікали на Його суворість, що виявилась у вигнанні першої пари з Едему та знищенні світу потопом. Однак, нарікаючи на Бога як на суворого деспота; вони підпорядковували себе найжорстокішому тиранові. Сатана всіма силами намагався викликати в людей зневагу до жертвоприношень,

[100]

які були прообразом смерті Христа, а оскільки їхній розум був затьмарений ідолопоклонством, Божий противник навчив їх фальшивої жертви — принести на жертівник їхнім богам власних дітей. Люди відвернулися від Бога, а тому на зміну божественним якостям — справедливості, чистоті й любові — прийшли пригноблення, насильство, жорстокість і свавілля.

Мешканці Вавилону вирішили встановити незалежне від Бога правління. Хоча серед них були люди, які мали страх перед Господом, однак і вони були введені в оману хитрощами нечестивих, втягнуті в їхні підступні плани. Заради своїх вірних дітей Господь зволікав зі Своїми судами, даючи людям час виявити свій справжній характер. І коли це трапалося, сини Божі намагалися переконати їх відмовитися від власного задуму, але люди об'єдналися в своїх зухвалих діях, спрямованих проти Неба. Якщо б їм було дозволено діяти без перешкод, вони деморалізували б світ, котрий переживав ще своє дитинство. Їхня співдружність народилась у бунті проти Бога, а царство було встановлене з метою самозвеличення; Бог у ньому був позбавлений і керівництва, і честі. Якщо б цій співдружності було дозволено існувати, внаслідок її могутнього впливу із землі остаточно зникла б праведність, а разом з нею — мир, щастя і безпека. Божественні постанови — «святі і праведні, і добрі» (Римл. 7:12) — люди намагалися б підмінити законами, які задовольняли б вимоги їхнього егоїстичного та жорстокого серця.

[101]

Люди, що мали страх перед Господом, благали Його втрутитися. «І зійшов Господь, щоб побачити місто та башту, що людські сини будували». Через милість до світу Він зруйнував задум будівничих, пам'ятник їхньої зухвалості.

З любові до них Він змішав їхню мову, не давши їм таким чином змоги здійснити свої бунтівні наміри. Бог довго терпить гріховність людей, даючи їм достатньо можливостей покаятись, але Він помічає усі їхні лихі задуми, спрямовані на те, щоб протидіяти авторитету Його справедливого і святого Закону. Час від часу невидима рука, що тримає скіпетр правління, змушена приборкувати нечестя. Це незаперечний доказ того, що Творець Всесвіту, Який володіє безмежною мудрістю, любов'ю

та істиною, є Верховним Правителем неба і землі; ніхто не може безкарно зневажати Його владу.

Лихі задуми будівничих Вавилонської вежі закінчилися ганьбою і поразкою. Пам'ятник їхньої гордині став пам'ятником безумству. Однак люди продовжують йти тим самим шляхом, — покладаючись на себе і відкидаючи Божий Закон. Цей принцип намагався втілити в життя сатана серед небожителів; ним керувався і Каїн, коли приносив свою жертву.

І в наш час люди продовжують зводити високі вежі. Безбожники засновують свої теорії на наукових припущеннях, відкидаючи відкриття Слова Божого. Вони дозволяють собі критикувати Боже правління, зневажають Його Закон і вихваляються необмеженими можливостями людського розуму. А через те, «що за вчинок лихий скоро не чиниться присуд, то серце людських синів повне бажання чинити зло» (Екл.8:11).

Чимало людей з так званого християнського світу відвертаються від простих біблійних наук, будують своє віровчення на людських вигадках і приємних для слуху байках, вказуючи на споруджену ними вежу як на засіб, за допомогою якого можна досягти Небес. Люди із захопленням прислухаються до красномовних слів, які навчають, що грішник не помре, а спасіння можна осягти і без послуху Божому Закону. Якби так звані послідовники Христа керувалися Божим мірилом, вони прийшли б до єдності, але доки людська мудрість буде підноситися над Його Святим Словом, доти існуватимуть розділення, суперечки та розбрат. Замішання, що існує і в наш час поміж ворогуючими віровченнями та сектами, отримало влучну назву «Вавилон», яку біблійне пророцтво (Відкр.14:8; 18:2) застосовує до церков останнього часу, що полюбили світ.

[102]

Чимало є й таких, котрі сподіваються влаштувати для себе рай завдяки багатству та владі. Вони «сміються й злісно говорять про утиск, говорять бундючно» (Псал.73:8), топчуть людські права і зневажають божественний авторитет. Ці гордії можуть деякий час мати велику владу та успіх у всіх своїх починаннях, але кінець їхній буде жалюгідним та гірким.

Час Божих судів надходить. Всевишній зійде, аби подивитися, що збудували людські сини. Він виявить Свою верховну владу; витвори людської гордості будуть зруйновані. «Господь

споглядає з небес і бачить усіх синів людських, приглядається з місця оселі Своєї до всіх мешканців землі» (Псал 33:13-14). «Господь обертає раду народів у ніщо; Він нівечить задуми людські. Задум Господній навіки стоятиме, думки Його серця

[103] — на вічні віки!» (Псал.33.10-11)

Розділ 11. Покликання Авраама

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділ 12

Після вавилонського змішання мов, коли народ розсіявся, ідолопоклонство знову поширилося майже по всій землі; Господь врешті-решт залишив запеклих беззаконників на їхніх гріховних шляхах. З роду Симового Він обрав Авраама, любивши його хоронителем Свого Закону для прийдешніх поколінь. Авраам виріс в атмосфері марновірства і язичництва. Навіть дід його батька, завдяки котрому збереглося правдиве знання про Бога, поступився перед спокусливим впливом оточення, і «служили вони не Єгови, а іншим богам». Але істинна віра не повинна була згаснути. Бог завжди зберігав залишок; який продовжував служити Йому. Завдяки Адаму, Сифу, Єноху, Метушалаху, Ноеві, Симу дорогоцінне відкриття Його волі було збережене в кожному поколінні. Ця священна відповідальність була покладена на сина Тераха. Спокуси ідолопоклонства чатували на нього на кожному кроці, але даремно. Вірний серед невірних, незіпсутий загальним відступництвом, він залишався шанувальником єдиного правдивого Бога: «Господь близький до всіх, хто кличе до Нього, хто кличе до Нього в істині!» (Псал. 145:18). Бог відкрив Авраамові Свою волю і ознайомив його з вимогами Вічного Закону та з Планом спасіння, який мав виконатися через Христа.

Авраамові була дана обітниця, особливо дорога для людей того часу, — про численність його нащадків та національну велич. «Народом великим тебе Я зроблю, поблагословлю Я тебе, і звеличу ім'я твоє, — І будеш ти благословенним». До цієї додавалася ще одна обітниця для спадкоємця віри, дорожка за всі інші: з його родоводу мав вийти Відкупитель світу: «І благословляться в тобі всі племена землі». Проте першою умовою для виконання цієї обітниці мало стати випробування віри; від нього вимагалася жертва.

[104]

І було Слово Боже до Авраама: «Вийди зі своєї землі, і від родини своєї, і з дому батька свого до краю, який Я тобі покажу». Щоб Бог міг приготувати Авраама до його великої місії хоронителя священних істин, він повинен був залишити оточення, в якому зростав. Вплив родини і друзів перешкодив би вихованню, яке Господь мав намір дати Своему слугі. Тепер, коли Авраам особливим чином був пов'язаний з Небом, він повинен був жити серед чужих. Він мав бути особливим мужем, характер якого відрізнявся б від усього світу. Авраам не міг дати пояснення своїм вчинкам, і навіть друзі не розуміли його. Духовні предмети потрібно розуміти духовно, тому мотиви та вчинки Авраама не сприймалися його родичами-язичниками.

«Вірою Авраам скорився покликові йти в країну, яку мав потім отримати в спадщину, пішов, не знаючи, куди йде» (Євр. 11:8). Беззаперечний послух Авраама є одним із най-разючіших доказів віри в усій Біблії. Віра була для нього «підставою сподіваного, впевненістю у невидимому». Покладаючись на божественну обітницю, не маючи жодної зовнішньої ознаки у тому, що вона виконається, він залишив свій дім, рідних, батьківщину і пішов, не знаючи, куди Бог поведе його. «Вірою він перебував в обітованій землі, як на чужій, мешкаючи у наметах з Ісааком та Яковом, співспадкоємцями тієї ж обітниці» (Євр. 11:9).

Випробування, якого зазнав Авраам, було не з легких; від нього вимагалася чимала жертва. Його зв'язували тісні узи з батьківщиною, родиною і домівкою, проте він без вагань підкорився поклику. Він не ставив питань про Обітовану землю: чи родючий там ґрунт, чи здоровий клімат, чи добре там середовище і чи володіє той край можливостями для намноження багатства. Бог сказав — і Його слуга повинен послухатися; найщасливішим місцем на землі було для нього те, яке йому призначив Бог.

І в наш час чимало людей проходять через такі ж випробування, що й Авраам. Голос Божий не промовляє до них безпосередньо з небес, але Він закликає їх через вчення Свого Слова та події, допущені Провидінням. Можливо, від них вимагається залишити кар'єру, яка обіцяє багатство і славу, товариство, друзів, вигідні зв'язки і навіть відмовитися від

рідних, щоб іти дорогою, яка є нічим іншим, як шляхом самозречення, нестатків і жертвності. Бог має для них роботу, а спокійне й легке життя, друзі та родичі стоятимуть на перешкоді формування саме тих рис характеру, які необхідні для виконання цієї роботи... Бог відвертає їхню увагу від людського авторитету, людської сили, аби вони відчували потребу в Його допомозі та залежали повністю від Нього; щоб Він міг відкрити Себе їм. Хто готовий, відгукнувшись на заклик Провидіння, залишити свої виплекані мрії та коло друзів? Хто візьме на себе нові обов'язки та вирушить у невідомі місця, охоче й наполегливо працюючи для Бога і розцінюючи втрати як надбання задля Христа? Той, хто чинить так, має віру Авраама і розціпить з ним «у безмірнім багатстві славу вічної ваги», порівняно з якою «страждання теперішнього часу нічого не варті» (2Кор.4:17; Римл.8:18).

Уперше Авраам почув небесний поклик, коли проживав в Урі Халдейському; підкоряючись покликові, він рушив до Харану. До цього місця його супроводжував батько з родиною, котрі поєднували ідолослужіння з поклонінням правдивому Богові. Тут Авраам залишався до смерті Тера- ха. Але божественний голос звелів йому покинути місце поховання батька і йти далі. Нахор, його брат, разом зі своїми домашніми вирішив триматися свого дому та ідолів.

Крім Сарри, Авраамової дружини, тільки Лот, син Гарана, котрий давно помер, вирішив розділити з патріархом його мандрівне життя. Так чи інакше, а з Месопотамії вийшла чимала група людей. Авраам на той час уже мав багато овець та іншої худоби, що на Сході вважалося основним багатством; він також мав чимало слуг і помічників. Він

залишав землю своїх батьків, щоб уже ніколи не повернутися сюди, а тому взяв із собою все, що мав: «І ввесь маєток, який набули, і людей, що придбали у Харані». Серед цих людей було чимало таких, котрі керувалися вищими спонуканнями, аніж чисто особисті інтереси і робота. Під час перебування в Харані Авраам і Сарра наvertsали душі до поклоніння і служіння правдивому Богові. Ці люди приєдналися до родини патріарха, і супроводжували - його до Обітованої землі. «Та й рушили

[106]

в дорогу, щоб іти до краю Ханаанського. І вони прибули до краю Ханаанського».

Першим місцем, в якому зупинилися, називалось Сихем. Під тінню дубів Море, в широкій зеленій долині з оливковими гаями й дзвінками джерелами, між горою Евал, з одного боку, і Гарізім — з другого, Авраам розкинув свої намети. Патріарх увійшов у прекрасну землю — «до краю водних потоків, джерел та безодень, що виходять у долині й на горі, до краю пшениці, й ячменю, і винограду, і фіги, і гранату, до краю оливкового дерева та меду» (П.Зак.8:7-8). Але для послідовника Єгови і пагорби, вкриті лісами, і родюча долина, здавалося, були оповиті похмурою тінню, бо «хананеянин тоді проживав у цій краї». Авраам осягнув заповітну мету своєї подорожі, однак земля, в яку він прийшов, була заселена чужинцями та охоплена ідолопоклонством. У гаях споруджувалися вівтарі фальшивим богам, а на сусідніх пагорбах приносилися людські жертви. Хоч Авраам безмежно довіряв божественній обітниці, проте не без лихих передчуттів розкинув свого намета. Тоді Господь явився Аврааму й сказав: «Я дам оцей край потомству твоєму». Запевнення в божественній присутності зміцнило віру Авраама в те, що він не залишений під владою нечестивих. «І він збудував там жертівника Господеві, що явився йому». Авраам незабаром рушив далі і помандрував до Бет-Елу, де знову збудував жертівника і прикликав ім'я Господнє.

[107] Авраам, «друг Божий», залишився для нас гідним наслідування прикладом. Де б він не розкидав свого намета, поруч споруджував жертівника і прикликав ім'я Господнє. Його життя було життям молитви. Спорудивши жертівника, він закликав увесь табір до ранішнього та вечірнього богослужіння. Коли ж вирушали в дорогу, то залишали після себе жертівник. З часом серед кочівників Ханаану знаходилися такі, котрі приймали Авраамове повчання, і коли хтось із них зустрічав на своєму шляху жертівника, то знав, хто тут побував раніше. Розкинувши свого намета, він відбудовував жертівник і поклонявся живому Богові.

Авраам йшов далі на південь, і знову його віра зазнала випробування. Небо не посилало дощу; струмки в долинах висохли, а траву випалило сонце. Для скотини та овець не було

пасовищ, і голод загрожував усьому таборіві. Чи не засумнівався тепер патріарх у керівництві Провидіння? Чи не озирався він з жалем на родючі халдейські рівнини? У скрутний час, коли одне лихо приходило на зміну іншому, всі із нетерпінням стежили за Авраамом, бажаючи знати, як він поведеться далі. Спостерігаючи його незмінний спокій і непохитну віру, люди відчували, що є надія. Вони були переконані що Бог є його Другом; Він і надалі провадитиме Авраама.

Авраам не міг дати пояснення діям Провидіння; його сподівання не здійснилися, але він твердо вірив обітниці:

«Поблагословлю Я тебе, і звеличу ім'я твоє, — і будеш ти благословенням». Палко молячись, він роздумував, як зберегти життя своїх людей і отар худоби, проте не дозволяв обставинам захитати його віру в Божі слова. Аби уникнути голоду, Авраам рушив до Єгипту. Він не відмовився від Хаанау, але опинившись у скрутному становищі, не повернувся до Халдейської землі, з якої вийшов, де на той час не бракувало хліба; він шукав лише тимчасового пристановища, яке було б якомога ближче до Обітованої землі, сподіваючись незабаром повернутися туди, куди його привів Бог.

Господь у Своему Провидінні допустив Авраамові таке випробування, щоб навчити його покірності, терпінню та довір'ю — наукам, які потрібно було записати для добра усіх тих, хто в майбутньому зазнаватиме труднощів. Бог провадить Своїх дітей невідомими для них дорогами, але Він не забуває і не залишає тих, хто довіряється Йому. Господь дозволив, щоб лихо спіткало Йова, але не залишив його. Він допустив, щоб улюблений Йоан перебував самотньо у засланні на Патмосі, але Божий Син відвідав його і у видінні показав картини безсмертної слави. Бог допускає випробування для Свого народу, аби через вірність і послух вірні могли духовно збагатитись і щоб їхній приклад став джерелом натхнення для інших. «Бо Я свідомий щодо задумів, які маю про вас, — говорить Господь, — задумів на щастя, а не на зло» (Єрем.29:11). Саме суворі випробування нашої віри, коли здається, що Бог забув про нас, призначені для того, щоб наблизити нас до Христа; аби усі свої тягарі ми поклали біля Його ніг і знайшли мир.

[108]

Бог завжди випробовував Свій народ у горнилі горя та страждань. Тільки в розпеченій печі чисте золото християнського характеру звільняється від усяких домішок. Ісус спостерігає за цим процесом; Йому добре відомо, що потрібно для того, аби очистити дорогоцінний метал, в якому відображалось б сяйво Його любові. У суворих, тяжких випробуваннях Бог виховує Своїх слуг. Зауваживши в людині здібності, які можуть бути використані для успіху Його справи, Він піддає її випробуванню. У Своему Провидінні Він ставить їх у таке становище, в якому випробовується характер та виявляються вади і слабкості, про які вона і не здогадувалася. Господь дає змогу виправити ці вади і приготуватися до участі в Його служінні. Вказуючи людям на їхні слабкості, Бог навчає їх поклатися на Нього, бо Він — єдина допомога та захист. Так Він досягає Своєї мети. Пройшовши таку школу виховання й дисципліни, вони виявляються готовими до звершення грандіозного задуму, задля якого їм були дані ці здібності. Як тільки Бог покличе їх до праці, вони будуть готові; небесні ангели співпрацюватимуть з ними у справі, яка має бути здійснена на Землі.

[109] В Єгипті виявилось, що й Авраам не позбавлений людських слабкостей і недоліків. Приховавши той факт, що Сарра є його дружиною, він виявив своє недовір'я божественному піклуванню, відсутність тієї високої віри й мужності, благородним прикладом яких до цього часу служило його життя. Сарра була гарна на вроду, і він не сумнівався в тому, що єгиптяни домагатимуться гарної чужинки і в своїх спробах заволодіти нею, не соромлячись, уб'ють її чоловіка. Він навіть вважав, що не вдається до обману, видаючи Сарру за свою сестру, адже вона насправді була донькою його батька, але — не матері. Однак подібне приховування справжніх відносин поміж подружжям було обманом. Бог не схвалює жодного відхилення від абсолютної чесності. Через невір'я Авраама Сарра опинилась у великій небезпеці. Єгипетський цар, почувши про її вроду, звелів привести жінку до палацу, маючи намір взяти її собі за дружину. Але Господь у Своїй великій милості захистив Сарру, вдаривши царський дім поразками. Таким чином монарх довідався правду; обурений тим, що став жертвою обману, він докорив Авраамові і повернув йому дружину, кажучи: «Що це

ти мені вчинив?.. Для чого ти сказав: вона моя сестра? Я й узяв її собі за жінку. Ось тобі твоя жінка, — візьми та й іди!»

Цар виявив велику ласку до Авраама; навіть після непорозуміння фараон не дозволив, щоб Авраамові та його людям завдали якоїсь шкоди, але звелів воїнам охороняти їх, доки вони не залишать його володінь. У той час діяли закони, які забороняли єгиптянам спілкування з чужоземними пастухами, наприклад, не дозволялося їсти або пити з ними. Відпускаючи Авраама, фараон повівся з ним великодушно і ласкаво, але звелів йому вийти з Єгипту, бо не наважувався залишати гостя в себе.

Не усвідомлюючи цього, фараон мало не завдав Авраамові серйозної шкоди, але Бог втрутився і врятував царя від великого гріха. Фараон вбачав у цьому чужинцеві мужа, котрий користується шаною Небесного Бога; він побоявся залишити в своєму царстві людину, до якої так очевидно була виявлена божественна ласка. Якби Авраам залишився в Єгипті, його зростаюче багатство та слава викликали б заздрість та пожадливість у єгиптян; вони могли б заподіяти йому зло, за що довелося б поплатитися монархові, й на царський дім знову впали б кари.

Застереження, дане фараонові, послужило захистом для Авраама в його подальших взаємовідносинах із язичниками: те, що сталося у Єгипті, не залишилося таємницею. Всім стало очевидним: Той Бог, Котрому поклоняється Авраам, захистить Свого слугу, а за будь-яку шкоду, заподіяну йому, доведеться поплатитися. Дуже небезпечно скривдити когось із дітей Небесного Царя. Говорячи про вибраний народ, за який Бог «царям докоряв», кажучи: «Не доторкуйтеся до Моїх вибраних, і пророкам Моїм не робіть лихого» (Псал. 105:14-15), псалмист посилався на досвід, пережитий Авраамом.

Існує цікава подібність між досвідом Авраама в Єгипті й тим, чого зазнали його нащадки через століття. Як він, так і вони прийшли в Єгипет через голод і деякий час перебували там. Божественні суди, виявлені для їхнього захисту, викликали страх у єгиптян; збагачені дарами язичників, вони залишили країну з великим майном.

[110]

[111]

Розділ 12. Авраам у Ханаані

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 13-15;
17:1-6; 18

Авраам повернувся до Ханаану «вельми багатий на худобу, на срібло й на золото». Лот усе ще залишався з ним; вони знову прийшли до Бет-Елу і розкинули свої намети біля спорудженого ними раніше жертівника. Незабаром голови родин переконалися, що намноження багатства завдає чимало клопотів. Під час труднощів і випробувань вони жили між собою в повній згоді; тепер же, у дні добробуту, виникла небезпека розбрату. Для їхніх отар бракувало пасовищ, і суперечки, які часто виникали між пастухами, поставили їхніх господарів перед необхідністю розумно вирішити цю справу. Стало очевидним, що їм доведеться розділитися. Авраам був старшим від Лота за віком, посідав вище становище як у родинному так і суспільному житті, а також перевершував Лота багатством, однак першим запропонував залагодити справу мирно. Хоча Сам Бог віддав Авраамові всю землю, він великодушно відмовився від цього права.

«Нехай сварки не буде між мною і між тобою,— сказав він, поміж пастухами моїми і твоїми, бо близька ми рідня.

Хіба не увесь край перед тобою? Віддалися від мене! Як підеш ти ліворуч, — то я піду направо, а як ти звернеш праворуч, — то я подамся ліворуч».

У цих словах виявився шляхетний, безкорисливий дух Авраама. Як багато людей за подібних обставин будь-якою ціною намагаються відстояти власні права та переваги! Скільки сімей було зруйновано через це! У скількох церквах мало місце розділення, через що свята істина стає об'єктом презирства та глузування з боку нечестивих! Щоб не було «сварки між мною та між тобою», сказав Авраам, «бо ми рідня»! Рідня не тільки в буквальному розумінні, а й як шанувальники істинного Бога.

Божі діти в усьому світі становлять одну сім'ю, і між ними повинен панувати такий же дух любові й миру.

«Любіть одне одного братньою любов'ю, випереджайте одне одного пошаною» (Римл.12:10), — проголошує вчення нашого Спасителя. Постійна люб'язність одне до одного, бажання робити ближнім те, чого нам би хотілось отримати від них, наполовину звільнило б наше життя від зла. Дух самозвеличення — це дух сатани, але серце, котре плекає в собі любов Христа, керуватиметься любов'ю, яка не шукає свого... Такі особистості прислухаються до божественної поради: «Нехай кожен дбає не тільки про себе, але також про інших» (Филип.2,4).

Хоча Лот власним добробутом був зобов'язаний Авраамові, він все ж не виявив вдячності до свого благодійника. За законом ввічливості Лот мав би надати Авраамові можливість зробити вибір, однак він діяв егоїстично, намагаючись скористатися усіма перевагами. «І звів Лот свої очі, і побачив усю околицю Йорданську, що наводнювалась аж до Цоару, — ... неначе Господній сад, як єгипетський край». Найгарнішим місцем у всій Палестині була Йорданська долина і значною мірою нагадувала втрачений Рай; своєю красою і родючістю вона не поступалася рівнинам на берегах Нілу, нещодавно залишеним ними. Там були багаті розкішні міста, переповнені ринки яких обіцяли вигідну торгівлю. Засліплений картинами земного багатства, Лот не думав про моральне й духовне зло, з яким йому доведеться там зустрітися. Мешканці рівнини були «дуже грішні перед Господом», але він цього не знав, а якщо й знав, то не надавав великого значення. «І вибрав собі Лот всю околицю Йорданську,... розкладаючи намети аж до Содому». Він і не здогадувався, якими будуть наслідки цього егоїстичного вибору!

[113]

Розлучившись із Лотом, Авраам знову отримав обітницю від Господа про володіння усією тією землею. Незабаром він вирушив до Хеврону, отаборився в діброві Мамре, де спорудив жертівника Господеві. Залишивши Лотові небезпечну розкіш Содомської долини, Авраам, котрому було більш до вподоби просте патріархальне життя, оселився серед вільних просторів нагір'я з його оливковими гаями та виноградниками, хвилюю-

чими ланами пшениці та просторими пасовищами, оточеними пагорбами.

Народи, по сусідству з якими жив Авраам, шанували його як могутнього князя, мудрого й талановитого вождя. Вплив Авраама поширювався і на них. Його життя і характер, які помітно відрізнялися від способу життя ідолопоклонників, свідчили на користь правдивої віри. Його відданість Богові була непохитною; люб'язність і добродійність викликали довір'я та дружні почуття, а його невідомість велич — повагу й пошану.

Свою релігію Авраам не ховав ревниво як коштовний скарб, який може належати лише власникові. Для правдивої релігії це недопустимо, оскільки такий дух суперечить принципам Євангелія. Якщо Христос перебуває в серці, неможливо приховати або затьмарити світло Його присутності. Навпаки, воно ставатиме з дня на день усе яскравішим, у міру того як ясне проміння Сонця Праведності розвіюватиме імлу егоїзму та гріха, що огортає душу.

Діти Божі є представниками Бога на Землі, і Він бажає, щоб вони були світильниками серед моральної темряви цього світу. Розсіяні по всій землі, в містах і селах, вони є Божими свідками, каналами, через які невіруючий світ дізнається про Його волю і чудеса Божої благодаті. Його намір полягає в тому, щоб усі, причетні до великого спасіння, стали Його місіонерами. Благодіяння християнина — мірило, за допомогою якого люди світу оцінюють Євангеліє. Випробування, перенесені з терпінням, вдячність за послані благословення, лагідність, доброта, милосердя і любов, котрі постійно виявляються в житті, є світлом християнина в цьому світі на відміну від тієї темряви, що панує в егоїстичному, ненаверненому серці.

[114]

Багатий вірою, шляхетний у своїй великодушності, непохитний у послусі, скромний у простоті свого мандрівного життя, Авраам виявився також мудрим дипломатом та сміливим і здібним воїном. Незважаючи на те, що він був відомий як проповідник нової релігії, троє братів-царів, правителів Амореїських ривнин, серед яких жив Авраам, засвідчили своє дружнє ставлення до нього, запропонували укласти з ним союз для більшої безпеки, тому що в країні панували насильство й утиски. Неза-

баром в Авраама виникла нагода скористатися своїм правом союзника.

Кедор-Лаомер, цар Еламу, чотирнадцять років тому завойовав Ханаан та наклав на його мешканців данину. Але деякі князі повстали, і тоді Еламський цар разом із чотирма союзниками знову вирушив до країни, щоб примусити її до покори. Об'єднаними силами п'ятеро ханаанських князів виступили проти поневолювачів у долині Сіддїм, але зазнали повної поразки. Більша частина армії була розбита, а ті, що залишилися живими, втекли в гори. Переможці пограбували міста, понівечили долини і відійшли з багатою здобиччю, забравши зі собою велику кількість полонених, серед яких був і Лот з родиною.

Авраам, який мирно жив у дубових гаях Мамре, довідався від одного з утікачів про битву та лихо, що спіткало його небожа. Він не тримав зла на Лота за його невдячність. Керуючись любов'ю, яку відчував до Лота, дядько вирішив врятувати небожа. Покладаючись перш за все на божественне керівництво, Авраам приготувався до війни. З числа своїх людей він вибрав 318 вправних слуг, вихованих у страхі Божому, навчених слухатися свого господаря і володіти зброєю. Його союзники — Мамре, Ешкол та Анер — також приєдналися до нього зі своїми людьми, і всі разом кинулися навздогін за загарбниками. Еламський цар та його союзники отаборилися в Дані, на північному кордоні Ханаану. Захоплені перемогою, вони, забувши про обережність, влаштували бенкет. Патріарх розділив людей так, щоб оточити увесь табір, і вночі напав на нього. Блискавична та несподівана атака увінчалася швидкою перемогою. Еламський цар був убитий; його армія, охоплена панікою, зазнала повної поразки. Лот із родиною та інші полонені з усім своїм майном були звільнені, і переможцям дісталася велика здобич.

[115]

Ця перемога стала можливою завдяки Аврааму, котрий покладався на Бога. Послідовник Єгови не тільки зробив велику послугу країні, а й виявився доблесним мужем. Усі переконалися, що праведність — це не боягузтво і що релігія Авраама сприяла мужності для захисту прав покривджених.

Цей героїчний вчинок зробив Авраама вельми впливовим серед навколишніх племен. При його поверненні цар Содому вийшов зі своїм почтом вшанувати переможця. Він запропонував героєві взяти усю здобич і просив повернути лише полонених. За військовим правилом здобич належала переможцеві, але Авраам вирушив у похід не задля наживи, тому він відмовився скористатися нещастям інших, а тільки попросив, щоб його союзники отримали належну їм частку.

Мало є таких, котрі, зазнавши подібного випробування, повелися б так благородно, як Авраам. Мало хто встояв би перед спокусою отримати таку багату здобич. Приклад Авраама — це докір своєкорисливості. Авраам поважав принципи справедливості та гуманності. Його поведінка — втілення божественного правила: «І будеш любити ближнього свого, як самого себе» (Левит 19:18). «Підіймаю свою руку, — сказав він, — до Господа, Бога Всевишнього, Творця неба й землі, — що я ні нитки, ні ремінця від сандалів, нічого не візьму з того всього, що належить тобі, щоб ти ке сказав: збагатив я Авраама». Він не хотів дати жодного приводу думати, ніби утрутився у війну задля наживи і що своїм добробутом завдячує їхнім дарам і ласці. Бог обіцяв благословити Авраама, і вся слава повинна була належати Йому.

Привітати патріарха-переможця вийшов Мелхиседек, цар Салиму, котрий виніс хліб та вино, аби його армія могла підкріпити свої сили. Як «священик Бога Всевишнього», він поблагословив Авраама і подякував Господеві, Котрий звершив таке велике визволення через Свого слугу. «І Авраам дав йому десятину з усього».

[116] З радістю Авраам повертався до своїх наметів та отар, однак його непокоїли тривожні думки. Він був мирною людиною, по можливості уникав ворожнечі й суперечок, і тепер із жахом згадував про криваву різанину, свідком якої став. Авраам розумів: народи, військам яких він завдав поразки, без сумніву, вдаватимуться до набігів на Ханаан, а він стане особливим об'єктом для помсти. Якщо через це він буде втягнутий у міжплеменні чвари, то мирному і спокійному життю прийде кінець. Більше того, Авраам ще не заволодів Ханааном, до того

ж не сподівався мати спадкоємця, над котрим би здійснилася обітниця.

У нічному видінні Авраам знову почув божественний голос: «Не бійся, Аврааме, — промовив Князь над князями, — Я тобі щит, нагорода твоя вельми велика». Але Авраам був настільки пригнічений недобрими передчуттями, що не міг, як колись, беззастережно повірити в цю обітницю. Він молився, щоб отримати видимий доказ того, що вона виконається. Як же могла виконатися обітниця Заповіту, якщо Авраам не мав сина? «Що Ти дасиш мені, — сказав він, — коли я бездітним залишаюсь»? «І хтось зі слуг мого дому стане моїм спадкоємцем». Він запропонував усиновити свого вірного слугу Еліезера і зробити його спадкоємцем. Проте Бог запевнив Авраама, що спадкоємцем буде його власний син. Він звелів йому вийти з намету і поглянути на незлічену кількість зірок, що виблискували на небі. Коли Авраам дивився на зорі, він почув голос: «Таким буде насіння твоє!» «Увірував Авраам Божові, і це йому залічено в праведність» (Римл.4:3).

Однак патріарх усе ще просив дати йому якусь видиму ознаку, котра зміцнила б його віру і була б доказом для прийдешніх поколінь, — доказом того, що Бог виконає Свої милостиві задуми щодо них. Господь зволив укласти Заповіт зі Своєю слугою, використовуючи звичаї, до яких удавалися люди під час укладення урочистої угоди. Згідно з божественним повелінням, Авраам приніс у жертву трирічних теля, козу й барана, розсік кожну тварину та порозкладав шматки на невеликій відстані один від одного. Окрім цього, він приніс у жертву горлицю і молодого голуба, котрих, проте, не розсікав. Коли це все було зроблено, Авраам із благоговінням пройшов поміж розкладеними частинами жертвних тварин, даючи урочисту клятву завжди слухатися Бога. Виявляючи пильність і наполегливість, він залишався біля принесених у жертву тварин аж до заходу сонця, оберігаючи від опоганення та хижих птахів, які могли пожерти їх. Коли сонце вже готове було сховатися за обрієм, Авраам поринув у глибокий сон. Господь відкрив йому, що він не одразу заволодіє Обітованою землею і що його потомки зазнають страждань, перш ніж замешкають у Ханаанській землі. Авраамові був також відкритий План викуплення, що

[117]

передбачав смерть Христа — велику жертву, — і Його прихід у славі. Авраам бачив також Землю, відновлену у своїй едемській красі, Що буде дана йому у вічне Володіння як остаточне і повне виконання обітниці.

На підтвердження цього Заповіту Бога з людьми, дим, ніби з печі, та полум'я вогню — символи божественної присутності — пройшли поміж розсіченими жертвами та поглинули їх. Знову Авраам почув Божий голос, який підтвердив обітницю дати його нащадкам Ханаанську землю: «...від річки Єгипту аж до великої річки Єфрата».

Після того, як Авраам прожив у Ханаані близько двадцяти п'яти років, йому з'явився Господь і сказав: «Я Бог Всемогутній!

Ходи перед лицем Моїм, і будь непорочний». У благоговінні патріарх упав на лице своє, а голос продовжував: «Я, Господь — ось Мій Заповіт із тобою: ти станеш батьком багатьох народів».

На знак виконання цього Заповіту його ім'я Аврам було змінене на Авраам, що означало «батько багатьох». Сара отримала ім'я Сарра — «княгиня», бо, як запевнив божественний голос, «вийдуть з неї народи, і царі народів...».

В цей час Авраамові було вказано на обряд обрізання як «печатю праведності через віру, яку мав ще в необрізанні» (Римл.4:11). Цього обряду повинні були дотримуватися патріарх і його нащадки: на знак того, що вони посвячували себе на служіння Богові, відокремлюючись від ідолопоклонників, і що Бог вважав їх Своїм особливим скарбом. Дотриманням цього обряду вони свідчили, що виконувати муть умови Заповіту, укладеного з Авраамом. Вони не повинні були укладати шлюбів із язичниками, бо це позбавило б їх шанобливого ставлення до Бога та Його святого Закону, наражаючи на спокусу переймати гріховні звичаї навколишніх народів і впадаючи в ідолопоклонство.

[118]

Бог сподобив Авраама великої честі. Небесні ангели відвідували його, розмовляючи з ним як із другом. Коли суди Божі мали відвідати Содом, це також не було приховано від Авраама, і він став заступником перед Богом за грішників. Його зустріч з ангелами — чудовий приклад гостинності.

Одного літнього спекотного полудня патріарх сидів біля входу до намету, милуючись тихим і мирним краєвидом, коли раптом у далечині помітив трьох подорожніх, що наближалися до нього. Неподалік від його намету незнайомці зупинилися, ніби радячись, яким шляхом іти їм далі. Не чекаючи, поки вони звернуться до нього з будь-яким проханням, Авраам швидко підвівся — і, щоб подорожні не вирушили в протилежному напрямку, поспішив за ними; він з особливою люб'язністю попросив їх вшанувати його, зупинившись у нього для перепочинку. Авраам власноручно приніс води, щоб гості могли обмити вкриті дорожнім пилом ноги. Доки вони відпочивали у затінку, він потурбувався про їжу для прибулих. Коли все було подане, у той час як вони їли, господар шанобливо стояв біля них. Цей вчинок люб'язності Бог розцінив настільки важливим, що про нього згадується в Його Слові; через тисячу років натхненний Божим Духом апостол писав: «Не забувайте гостинності, бо деякі через неї не знаючи, прийняли ангелів» (Євр. 13:2).

В своїх гостях Авраам побачив лише трьох втомлених подорожніх, навіть не здогадуючись, що серед них був Той, Кому він міг беззастережно поклонитися. Однак незабаром виявилася правда суть небесних посланців. Незважаючи на те, що вони на цей раз були виконавцями Божого гніву, до Авраама, мужа віри, вони звернулися зі словами благословення. Хоча Бог відзначає кожне беззаконня і суворо карає за переступи, все ж Він не знаходить задоволення від покарання. Справа знищення є чужою для Того, Хто має безмежну любов.

«Таємниця Господня для тих, хто боїться Його» (Псал.25:14). Авраам вшанував Бога, і Господь виявив йому шану, прийнявши до Своєї Ради та відкривши Свої наміри. «Чи Я від Авраама втаю, що маю зробити?» — сказав Господь. «Через те, що скарги із Содому й Гомори вельми великі, і що гріх їхній став дуже тяжким, зійду ж Я та побачу, чи воно так насправді, яку скаргах, що доходять до Мене... щоб знати». Богіві добре була відома міра провини мешканців Содома, але Він вжив чисто людський вислів, щоб справедливість Його дій стала зрозумілою. Перш ніж послати Свої суди на беззаконників, Він піде Сам, щоб довідатися про їхні вчинки; якщо вони

не перейшли межі божественної милості, то Він усе ж дасть їм час для спокутування.

Двоє небесних посланців пішли, залишивши Авраама наодинці з Тим, Хто, як тепер він довідався, був Божим Сином. Муж віри благав за мешканців Содома. Одного разу він врятував їх своїм мечем, а тепер намагався спасти молитвою.

Лот із родиною усе ще мешкав там, і безкорислива любов, яка спонукала Авраама звільнити їх з еламітського полону, тепер намагалась врятувати їх від гніву божественних судів, якщо, звичайно, на це буде Божа воля.

З глибокою пошаною і покірливістю Авраам невідступно просив: «Оце я осмілюся був говорити до Господа свого, я ж порох та попіл», У ньому не було жодної самовпевненості, не було хизування власною праведністю. Він не просив милості й ласки на підставі свого послуху або тих жертв, на які пішов задля виконання Божої волі. Сам будучи грішником, він заступався за грішників. Таким Духом повинні бути сповнені всі, хто наближається до Бога. Однак при цьому Авраам виявив довірливість дитини, яка благає свого дорогого батька.

Він наблизився до небесного Посланця, ревно наполягаючи на своєму проханні. Хоча Лот був і мешканцем Содома, він не брав участі в нечестивих справах його жителів. Авраам вважав, що в цьому багатолюдному місті повинні бути дце й інші прибічники правдивого Бога. І тому він благав: «Не може бути, щоб Ти вчинив так, щоб Ти погубив праведного з нечестивим... не може так бути від Тебе. Чи ж Той, Хто всю землю судить, не вчинить правди?». Авраам не обмежився од ним лише проханням, він багаторазово повторював їх. Посмілішавши від того, що його прохання були вислухані, він настоював, аж доки не отримав запевнення: якщо знайдеться хоча б десять праведних, то задля них місто буде помилуване.

[120] Любов до людей, які гинуть, надихала Авраама до молитви. Ненавидячи гріхи цього розпусного міста, він бажав спасіння для грішників. Глибока зацікавленість Авраама долею мешканців Содома свідчить про турботу, яку ми повинні виявляти до нерозкаяного грішника. Ми маємо плекати ненависть до гріха, але водночас — жалість і любов до грішника. Навколо нас душі, що прямують до загибелі, такої ж безнадійної та жахливої,

яка спіткала Содом. Кожний день є для когось останнім днем випробування. Щогодини хтось відходить у вічність, де вже ніколи не почує про Божу милість. Де ж той голос остороги, який би благав беззаконника рятуватися від жахливої загибелі? Де руки, які б простягнулися до грішника, щоб врятувати його від смерті? Де ті, котрі б в покорі і з непохитною вірою благали Бога за нього?

Дух, виявлений Авраамом, — дух Христа. Сам Божий Син є великим Заступником за грішника. Той, Хто заплатив за викуплення людської душі, добре знає її ціну. Відчуваючи до гріха огиду, на яку тільки здатна Бездоганна Чистота, Христос виявив до грішника любов, яку може збагнути лише Безмежна Милість. У смертній агонії на хресті, знемагаючи під жахливим тягарем гріхів усього світу, Він молився за тих, хто знущався над Ним і вбивав Його: «Отче, прости їм, — бо не знають, що роблять» (Луки 23:34).

Про Авраама написано, що він був названий «другом Божим» і стане «отцем усіх віруючих» (Яків 2:23; Римл.4:11). Ось Боже свідчення щодо цього вірного патріарха: «Авраам послухав Мого голосу і виконував те, що Я звелів виконувати: Заповіді Мої, Постанови й Закони Мої». І знову: «Я знаю, що він накаже сином своїм і домові своєму по собі. І будуть вони дотримуватися дороги Господньої, аби чинити справедливість та право для того, щоб Господь здійснив на Авраамові, що сказав про нього». Покликання Авраама було справою великої честі, оскільки він мав стати батьком народу, котрий протягом багатьох століть буде захисником і хоронителем Божої правди для світу, — народу, через котрого благословляться усі інші народи Землі під час приходу обітованого Месії. Але Той, Хто покликав Авраама, визнав його гідним цього. Бог виносить присуд. Той, Хто читає потаємні думки та правильно оцінює людину, говорить: «Я знаю його» (Бут. 18:19).

[121]

Авраам не міг зрадити істину задля своїх егоїстичних цілей. Бог знав, що він виконуватиме Його Закон та чинитиме справедливість і правду. І він не тільки матиме страх Господій, а й плекатиме віру у своєму домі. Він наставлятиме свою родину в праведності. Божий Закон стане правилом життя для його домівки.

Домочадцями Авраама були понад тисячу душ. Для усіх, котрі приймали його науку і поклонялися єдиному Богові, табір Авраама ставав рідною домівкою; тут, як у школі, вони готувалися, щоб стати представниками правдивої віри. Таким чином, на ньому лежала велика відповідальність. Авраам виховував майбутніх голів сімей, котрі у власних домівках керуватимуться Божими методами правління.

У давнину батько був головою і священиком своєї родини; його влада поширювалася на дітей навіть тоді, коли у них з'являлися власні сім'ї. Нащадки Авраама були навчені дивитися на нього як на авторитет у релігійних та світських справах. Авраам намагався увічнити таку патріархальну систему правління, оскільки вона допомагала зберегти знання про Бога. Необхідно було згуртувати усіх членів свого роду і таким чином поставити перепону на шляху ідолопоклонства, котре встигло вже широко розповсюдитись і вкоренитись. Усіма можливими засобами Авраам намагався уберегти своїх людей від контактів із язичниками та ознайомлення з їхніми ідолопоклонницькими обрядами, тому що знав: дружба зі злом поступово послаблює принципи. Найбільша увага приділялася тому, щоб закрити шлях перед будь-якою формою фальшивої релігії, закарбовуючи у свідомості людей велич і славу живого Бога як єдиної Істоти, гідної поклоніння.

Це був мудрий план, розроблений Самим Богом: уберегти Свій народ, наскільки це було можливо, від контактів із язичниками, щоб Божий народ проживав відокремлено і не змішувався з іншими народами. Він відокремив Авраама від його родичів-ідолопоклонників, щоб патріарх міг навчати й виховувати свою родину далеко від спокус, які оточували їх у Месопотамії, і щоб його нащадки з покоління в покоління зберігали в чистоті правдиву віру.

[122]

Любов Авраама до своїх дітей і домочадців спонукувала його стояти на варті релігійних переконань, передавати знання божественних постанов як най коштовнішу спадщину, яку він тільки міг передати їм, а через них — усьому світові. Усі вони були навчені, що перебувають під владою Небесного Бога. Не повинно бути жодного утиску з боку батьків чи непослуху з боку дітей. Божий Закон визначав кожному його обов'яз-

ки, і лише через послух йому щастя і добробут могли бути збереженими.

Особистий приклад Авраама, мовчазне свідчення його повсякденного життя були постійною наукою. Його непохитна чесність і чистота, добродійність, безкорислива ввічливість і люб'язність, які викликали захоплення царів, були відчутними і в сім'ї. Його життя було приємними пахощами, а благородство і краса характеру свідчили всім про його зв'язок з Небом. Авраам не нехтував найскромнішим слугою. В його домі не існувало одного закону для господаря, а іншого — для слуг; ставлення до багатого було таким самим, як і до бідного. З усіма він поводився справедливо і милосердно як зі співпадкоємцями великого дару життя.

Авраам «заповість домові своєму»... Не мало бути ані гріховної недбалості у приборканні лихих якостей характеру його дітей, ані слабовольної нерозумної поблажливості; не могло було й мови про те, щоб жертвувати принципами обов'язку, поступаючись при цьому сліпій любові. Авраам повинен був не тільки правильно навчати дітей, а й утверджувати авторитет справедливих, праведних законів.

Як мало в наш час таких, котрі б наслідували приклад Авраама! Надто багато батьків сповнені сліпих, егоїстичних почуттів, які вони помилково називають любов'ю; внаслідок цього діти залишаються в полоні неприборканих пристрастей і незрілого судження, діючи за власною волею. Це є найбільшою жорстокістю по відношенню до молоді і великим злом для світу. Батьківська поблажливість вносить в сім'ю і суспільство безладдя. Вона зміцнює у дітях бажання задовольняти свої примхи, замість того щоб підкоритися божественним вимогам. Таким чином, діти виростають, не маючи жодного бажання виконувати Божу волю, передаючи свій безбожний, непокірний дух власним дітям та онукам. По-

дібно до Авраама батьки повинні навчити своїх дітей тому, що знають самі. Вони мають знати, що послух батькам — це перший крок на шляху до послуху Богові

Нешанобливе ставлення до Божого Закону навіть деяких релігійних керівників породжує чимало зла. Широкого поширення набуло вчення про те, що божественні постанови вже не

обов'язкові для людини; таке вчення справляє на моральність людей такий самий згубний вплив, як ідолопоклонство. Ті, що намагаються послабити вимога святого Божого Закону, завдають нищівного удару по самій основі сімейного та державного правління. Релігійні батьки, котрі не дотримуються Божих постанов, не зможуть заповісти своєму домові ходити дорогою Господа. Божий Закон не став для них особисто правилом життя. Їхні діти, створюючи пізніше власні сім'ї, не відчують жодної відповідальності, не можуть навчити своїх дітей того, чого самі не були навчені. Ось чому сьогодні так багато безбожних сімей, ось чому так вкоренилася та поширилася розбещеність. Доки батьки самі від щирого серця не ходитимуть в Законі Господньому, вони не зможуть повести за собою і своїх дітей. Щодо цього необхідна докорінна реформація, її повинні зазнати і батьки, і служителі; вони потребують Божої присутності у своїх сім'ях. Якщо люди бажають стати свідками зміну власному житті, їм необхідно принести Його Слово в свої родини, зробивши Його постійним радником. Навчайте дітей, що Боже Слово є Його голосом, якому необхідно беззастережно підкорятися. Терпляче, доброзичливо й невтомно навчайте своїх дітей, як їм жити, щоб догодити Богові. Діти, виховані в таких умовах, будуть підготовлені до зустрічі з філософією, що пропагує невір'я. Біблія стане основою їхньої віри, і її не зможуть захитати брудні потоки скептицизму.

[124] Надто багато родин нехтують молитвою. Батьки не мають часу для вранішнього і вечірнього богослужіння. Вони не можуть приділити навіть декілька хвилин, щоб подякувати Богові за Його велике милосердя; за благословенні промені сонця та краплі дощу, завдяки яким усе пишно зростає; за охорону святих ангелів. Вони не знаходять часу попросити в молитві божественної допомоги і керівництва, постійної присутності Ісуса в їхній родині. Вони беруться за роботу, як це зробив би віл або кінь, — без єдиної думки про Бога, про Небеса. Хоч їхні душі настільки дорогоцінні, що Божий Син, не бажаючи, щоб вони безнадійно загинули, віддав Своє життя задля їхнього викуплення, вони не виявляють жодної вдячності за Його велику доброту.

Подібно до прадавніх патріархів, заявляючи, що любимо Бога, ми повинні споруджувати жертівник Господеві, де б нам не довелося розкинути свого намета. Якщо мав би прийти час, коли кожний дім стане домом молитви, то цей час — настав. Батьки й матері, якнайчастіше підносьте свої серця до Бога в покірних молитвах за себе та своїх дітей. Нехай батько як священник родини приносить на жертівник Божий поранню і вечірню жертву, а дружина й діти приєднуються до нього в молитві та славослів'ї. В такому домі перебуватиме Ісус.

Кожна християнська оселя повинна випромінювати світло святості. Тоді любов виявлятиметься на ділі. Нею повинно бути просякнуте сімейне життя; виявом любові будуть увага й доброта, лагідна і безкорислива люб'язність. Існують християнські родини, в яких цей принцип втілюється в життя; родини, в яких поклоняються Богові і панує справжня любов. З таких домівок вранішні та вечірні молитви підносяться до Бога, як запашний фіміам, а Його благословення і милості сходять на прохачів, як вранішня роса.

Добре впорядкований християнський дім є могутнім свідченням про реальність християнської релігії, аргументом, якого не можуть спростувати невіруючі. Усі зможуть побачити, що в такій сім'ї діє сила, яка справляє добрий вплив на дітей, і що з ними — Бог Авраама. Якщо б родини так званих християн створювались за правильним релігійним зразком, вони справляли б могутній вплив для добра. Вони насправді стали б «світлом світові». Небесний Бог звертається до кожного віруючого — батька й матері — зі словами, з якими Він колись звертався до Авраама: «Бо вибрав Я його, щоб він наказав дітям своїм і домові своєму по собі. І будуть вони дотримуватися дороги Господньої, щоб творити справедливість і суд, щоб Господь здійснив на Авраамові те, що обіцяв йому».

Розділ 13. Випробування віри

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 16;
17:18-20; 21:1-14; 22:1-19

Без жодного сумніву Авраам прийняв обітницю про сина, проте не дочекався, щоб Бог виконав Своє Слово у Свій час і Своїми засобами. Виконання обітниці було відкладене, щоб випробувати його віру в Божу силу; та Авраам не витримав цього випробування. Переконана в неможливості мати дитину в похилому віці, Сарра запропонувала власний план виконання божественного наміру, згідно з яким Авраам міг взяти одну з її служниць за другу дружину. Багатожонство в ті часи поширилося настільки, що вже не вважалося гріхом, однак воно було порушенням Божого Закону, що фатально позначилося на святості й спокої родинних стосунків. Шлюб Авраама з Агар мав погані наслідки не лише для його сім'ї, а й для майбутніх поколінь.

Задоволена пошаною, якій сприяло нове становище — дружини Авраама, та сподіваючись стати матір'ю великого народу, що вийде від неї, Агар стала гордою та зарозумілою, з презирством почала ставитися до своєї господині. Взаємні ревності порушували мир колись щасливої родини. Змушений вислуховувати скарги обох жінок, Авраам марно намагався відновити єдність. Хоч саме через настирливі прохання Сарри він одружився з Агар, нині вона докоряла йому як винуватцеві у всьому. Сарра хотіла прогнати свою суперницю, та Авраам не дозволив зробити цього, бо Агар мала стати матір'ю його дитини і, як він щиро сподівався, обіцяного сина. Оскільки ж вона була служницею Сарри, Авраам все ще залишав її в розпорядженні господині. Зарозуміла Агар не зносила суворого ставлення до неї, причиною якого була її власна зухвалість. «І Сарра гнобила її. І втекла Агар від обличчя її».

Вона втекла до пустелі, і коли самотньо сиділа біля джерела перед нею у людській подобі з'явився Господній ангел. Звертаючись до жінки зі словами: «Агаро, Саррина служниці...», він нагадав їй про її становище та обов'язок, а потім звелів: «Вернися до пані своєї, — і підкорися під її руку» Проте разом із докором їй були дані слова потіхи: «Прислухавсь Господь до твоєї недолі... Сильно розмножу потомство твоє, і буде воно незліченне». І на вічну згадку про Божу милість їй було дане повеління назвати дитину Ізмаїлом, що значить: «Бог почує».

Коли Авраамові було вже близько ста років, Бог знову повторив йому Свою обітницю, запевняючи, що майбутній спадкоємець народиться від Сарри. Але Авраам усе ще не розумів цього. Його думки одразу ж звернулися до Ізмаїла з надією на те, що саме через нього мають виконатися милостиві Божі наміри. Відчуваючи любов до сина, він ви тукнув: «Хоча б Ізмаїл жив перед лицем Твоїм!». І знову було повторено обітницю, причому словами, які не залишали жодного сумніву: «Саме Сарра, твоя жінка, сина народить тобі, а ти дасиш ім'я йому Ісаак. І Свого Заповіта Я з ним складу». Однак Бог не залишив поза увагою і молитву батька. «А щодо Ізмаїла, — сказав Він, — Я почув тебе: Ось Я поблагословлю його... великим народ зроблю його».

З народженням Ісаака, на яке вони чекали впродовж усього життя, сповнилися їхні найзаповітніші мрії, що принесло радість у намети Авраама і Сарри. Та для Агар ця подія була крахом старанно виплеканих честолюбних планів. Ізмаїла, котрий уже став юнаком, усі в таборі вважали спадкоємцем багатств Авраама та благословень, обіцяних його нащадкам. Тепер же раптом він залишався осторонь; розчаровані мати і син зненавиділи сина Сарри. Загальна радість ще більше запалила їхні ревнощі — Ізмаїл навіть відважився відверто насміхатися над спадкоємцем Божої обітниці. Розуміючи, що непокірна вдача Ізмаїла буде джерелом постійних незгод, Сарра звернулася до Авраама з проханням відіслати Агар та Ізмаїла геть зі стану. Це завдало патріархові великих страждань. Як він може прогнати Ізмаїла, класного сина, якого так ніжно кохає? У відчаї Авраам палко благав Бога вказати йому правильний шлях. Господь через святого ангела звелів йому виконати ба-

[127]

жання Сарри; його любов до Ізмаїла й Агар не повинна бути перешкодою на шляху відновлення єдності та щастя в його сім'ї. Ангел також потішив Авраама обітницею про те, що, хоч Ізмаїл і буде відлучений від батьківського дому, Бог не залишить його;

Він збереже йому життя, і той стане родоначальником великого народу. Авраам послухався слів ангела, хоч це завдало йому невимовних страждань. Зі сповненим великого горя серцем, він відіслав Агар та свого сина.

Вказівка, дана Авраамові щодо святості подружніх відносин, повинна була стати уроком на всі часи. Вона свідчить про те, що права і щастя цього союзу необхідно старанно оберігати, навіть ціною великої жертви. Сарра була єдиною законною дружиною Авраама. Її права дружини й матері не повинна була розділяти жодна інша особа. Сарра поважала свого чоловіка, і через це в Новому Завіті про неї згадується як про приклад, гідний наслідування. Але Сарра не бажала, щоб ніжні почуття Авраама належали іншій, і Господь не докоряє їй за те, що вона наполягала на усуненні суперниці.

Як Авраам, так і Сарра не повірили в силу Божу, і саме ця помилка призвела Авраама до одруження з Агар.

Бог покликав Авраама стати батьком усіх віруючих, і його життя мало бути зразком віри для прийдешніх поколінь. Однак його віра не була досконалою. Авраам засвідчив своє недовір'я Богові, коли утаїв, що Сарра була його дружиною, а потім ще раз: одружившись з Агар. Але щоб він все ж міг досягнути у питанні віри найвищого рівня, Бог піддав його іншому випробуванню, найтяжчому з усіх, які будь-коли мала зазнати людина. В нічному видінні він отримав наказ вирушити в землю Морія і там, на горі, яка буде вказана йому, принести в жертву цілопалення свого сина.

[128]

Коли Авраам отримав це повеління, йому було вже сто двадцять років. Навіть серед свого покоління його вважали людиною похилого віку. Замолоду Авраам мав сили зносити будь-які труднощі, сміливо зустрічаючи небезпеку, але тепер вже не було юнацького вогню й запалу. Людина у розквіті сил може сміливо зустрічати труднощі та нещастя, від яких завмиратиме її серце в старості, на краю могили. Та Бог приберіг

Своє останнє, найбільш болісне випробування для Авраама на той час, коли роки вже лягли важким тягарем на його плечі, а душа прагнула відпочити від турбот і праці.

Патріарх проживав у Вірсавії, оточений добробутом і шаною. Він мав велике багатство, і правителі тієї землі поважали Авраама як могутнього князя. На рівнинах, що простягалися за його табором, випасалися тисячі овець та інша худоба. З усіх боків стояли намети його васалів — сотень вірних слуг. На його очах виріс і досягнув розквіту сил син обітниці. Здавалося, що Небеса нарешті увінчали благословенням жертвне життя того, хто терпляче чекав на здійснення своєї надії.

У послусі віри Авраам залишив свою країну, в якій були поховані його батьки, покинув рідну домівку. Він став подорожнім у землі свого спадку. Авраам довго чекав народження обітованого спадкоємця. За Божим наказом він відіслав свого сина Ізмаїла. І тепер, коли ця, така бажана дитина починала мужніти і патріарх, здавалося, вже бачив виконання своїх сподівань, його спіткало випробування, тяжче за всі інші.

Повеління було дане в словах, які завдали великої муки та болю батьківському серцю: «Візьми свого сина, твого єдиного, Ісаака, якого любиш ...та принеси його там в ці- лопалення». Ісаак був світлом його дому, потіхою старості і, що найголовніше, спадкоємцем обіцяних благословень. Втрата такого сина навіть через трагічний випадок або хворобу завдала б чимало мук та болю люблячому батькові; його вкрита сивиною голова похилилася б під тягарем горя, але він отримав наказ власноруч пролити кров сина. Це видавалося старшому чоловікові страшним і неймовірним.

Сатана одразу ж почав навіювати Авраамові думку про те, що він, судячи з усього, введений в оману; хіба ж бо- жественний Закон не велить: «Не вбивай», Бог не може вимагати того, що колись заборонив. Вийшовши з намета, Авраам звернув свій погляд на мирну блакить безхмарного неба та пригадав обітницю, дану йому майже п'ятдесят років тому, про те, що насіння його буде таким же незліченим, як зорі. Якщо ця обітниця має здійснитися через Ісака, то як він може бути відданий на смерть? Авраам був спокушуваний думати, що він помиляється. Охоплений сумнівом і душевною мукою, батько

опустився на землю і молився так, як ніколи раніше, прохаючи Бога підтвердити правдивість Його повеління: чи справді він повинен виконати цей жахливий обов'язок? Згадавши ангелів, посланих, щоб відкрити йому Божий намір про знищення Содома, котрі принесли Авраамові обітницю щодо цього ж таки сина — Ісаака, він попрямував на місце, де вже декілька разів зустрічав небесних вісників, сподіваючись побачити їх там знову та отримати подальші вказівки. Але ніхто не прийшов йому на допомогу, щоб полегшити страждання. Здавалося, з усіх боків Авраама огорнула темрява. А слова божественного повеління продовжували звучати в його свідомості: «Візьми свого сина, твого єдиного, Ісаака, якого любиш...» Він повинен виконати це повеління, він не може більше зволікати. Наближався світанок, треба було вирушати в дорогу.

Повернувшись до намета, Авраам підійшов до того місця, де Ісаак спав глибоким, спокійним сном, притаманним юності та невинності. На якусь мить погляд батька затримався на дорогому обличчі сина; затремтівши від хвилювання, він відвернувся і підійшов до Сарри, яка також спала. Чи збудити її, щоб вона могла ще раз обійняти свою дитину? Чи сказати їй про Божу вимогу? Він бажав зняти тягар зі свого серця, розділивши з дружиною цю жахливу відповідальність. Однак думка про те, що вона може перешкодити йому, стримала Авраама. Ісаак був Сарриною радістю і гордістю. Він був її життям, і материнська любов могла не погодитись на таку жертву.

[130] Нарешті Авраам збудив сина, сказавши йому про Боже повеління принести жертву на далекій горі. Ісаак не раз ходив з батьком на поклоніння до якогось із жертівників, що стали своєрідними віхами на дорогах його мандрювань. Тому це запрошення не викликало в юнака здивування. Вони швидко приготувалися в дорогу. Були зібрані в'язанки хмизу, які поклали на осла, і в супроводі двох слуг мандрівники вирушили.

Батько і син мовчки крокували поруч. Патріарх, пригнічений страшною таємницею, не мав настрою розмовляти. Він думав про свою дружину, люблячу матір, і про той день, коли повернеться до неї один. Авраам добре знав, що коли ніж відбере життя в її сина, він пройде також і через материнське серце.

Перший день — найдовший у житті Авраама — повільно наближався до свого кінця. В той час, коли син і молоді слуги спали, Авраам цілу ніч провів у молитві, усе ще сподіваючись, що з'явиться небесний вісник і скаже, що випробування закінчене, і тоді юнак неушкодженим зможе повернутися до матері. Однак змучена батьківська душа не відчула полегшення. Ще один довгий день, ще одна ніч упокорення й молитви, а слова повеління, згідно з якими він мав залишитися бездітним, постійно звучали в його свідомості. Сатана був поруч, навіюючи сумнів і невір'я, але Авраам силкувався не піддаватись. Коли третього дня вони вже були готові продовжувати путь, патріарх, поглянувши на північ, побачив обіцяний знак — хмарину слави над горою Морія — і переконався, що голос, Який промовляв до нього, все ж походив з Небес.

Навіть тепер Авраам не нарікав на Бога, але укріпляв свою душу в роздумах про докази Господньої милості та вірності. Цей син був так несподівано даний йому; хіба Той, Хто дав Авраамові такий дорогоцінний дар, не мав права забрати те, що належало Йому? Вірою страдалець пригадав обітницю: «В Ісаакові буде насіння тобі», — потомство незліченне, як пісок на березі моря. Ісаак був дитиною чуда, то ж хіба сила, яка дала йому життя, не могла відновити його? Вдивляючись поглядом віри у невидиме, Авраам ухопився за божественне слово, розуміючи, що «Бог має силу й воскресити з мертвих» (Євр. 11:19).

[131]

Проте ніхто, крім Бога, Не міг збагнути, якою великою була жертва батька, котрий віддавав свого сина на смерть. Бажанням Авраама було, щоб ніхто, окрім Бога, не був свідком їхнього прощання. Він звелів слугам залишитися, додавши: «Я й хлопець підем аж туди, і поклонимося, і повернемося до вас». Дрова були покладені на Ісаака, котрий мав бути принесеним у жертву. Батько узяв ножа й вогонь, і вони піднялися разом на вершину гори. Юнак дивувався про себе, яким чином так далеко від отар може знайтися жертвна тварина. Нарешті хлопець заговорив: «Батьку мій!.. Ось вогонь та дрова, а де ж ягня на цілопалення?». О, яке це було випробування! Як пройнялося серце Авраама, коли він почув любі йому слова — «Батьку мій!». Ні, не зараз, ще не час відкритися синові.

Авраам відповів: «Бог знайде Собі ягня на цілопалення, сину мій!».

На призначеному місці вони спорудили жертівника і поклали на нього дрова. Тоді тремтячим голосом Авраам передав синові божественну вістку. З жахом та подивом довідався Ісаак про долю, що чекала на нього, однак не чинив опору. Він, якщо б тільки побажав, міг уникнути цього. Убитий горем старець, виснажений боротьбою, яка точилася в його серці протягом трьох останніх страшних днів, не зміг би протистати сильному та енергійному юнакові. Але Ісаак, з дитинства навчений довіряти і з готовністю слухатися, довідавшись про Божий намір, покійно підкорився. Він поділяв віру Авраама і вважав для себе честю те, що покликаний віддати своє життя в жертву Богові. З ніжністю юнак намагався розділити батьківське горе і підбадьорити того, котрий тремтячими руками прив'язував сина до жертівника.

Ось уже сказані останні слова любові, пролиті останні сльози, востаннє вони обнялися. Батько заносить ножа, щоб убити свого сина, як раптом його рука затрималась. Ангел Божий озвався з неба до патріарха: «Аврааме, Аврааме!». Він швидко відповів: «Ось я!». І знову голос промовив: «Не протягай своєї руки на хлопця і нічого йому не чини, бо тепер Я бачу, що ти богобійний і не пожалів для Мене сина свого, одинака».

[132] Тоді Авраам побачив овна, «що заплутався у гущавині». Він негайно приніс іншу жертву «замість сина свого». У своїй радості та вдячності Авраам дав нову назву цьому місцю: «Єгова-іре» — «Господь угледить».

На горі Морія Бог знову підтвердив Свій Заповіт, урочиствою клятвою обіцяючи Авраамові благословити його та його насіння в усіх прийдешніх поколіннях: «Клянуся Собою, — це слово Господнє, — за те, що ти вчинив це, і не пощадив сина свого, одинака свого, то Я поблагословлю тебе вельми, й дуже розмножу потомство твоє, немов зорі на небі, і немов той пісок, що на березі моря. Твої потомки займуть міста твоїх ворогів. У твоєму потомстві благословляться усі народи землі через те, що ти послушався Мого голосу».

Великий вчинок віри Авраама, немов вогняний стовп, освітлює дорогу Божим слугам в усі віки і покоління. Авраам

не шукав для себе відмовки, щоб не виконати волі Божої. Протягом трьох днів подорожі було достатньо часу, щоб пороздумувати, піддати сумніву Божі слова. Якби тільки він був схильний до цього, то міг би дійти висновку, що через вбивство сина багато людей дивитимуться на нього як на вбивцю, другого Каїна; через такий вчинок його вчення буде відкинута і зневажене, а він — позбавлений можливості робити добро своїм співвітчизникам. Авраам міг би виправдати свій непослух, посилаючись на похилий вік. Але патріарх не вдавався до жодної з подібних відмовок. Авраам був людиною, він мав такі ж почуття та уподобання, які маємо ми, але він не запитував, яким чином виконається обітниця, якщо Ісаака не стане. Він не шукав відповіді у своєму, сповненого болю серці. Він знав, що Бог справедливий і праведний у всіх Своїх вимогах, а тому ні на йоту не відступив від Його повеління.

«Авраам повірив Богові, і це зараховано йому в праведність; і він був названий другом Божим» (Якова 2:23). Апостол Павло писав: «Тож знайте, що ті, хто вірує, — сини Авраамові» (Гал.3:7). Але про віру Авраама свідчили його вчинки: «Чи Авраам, отець наш, не ділами виправдався, коли поклав Ісаака, сина свого, на жертівника? Чи бачиш, що віра сприяла його ділам, і ділами віра досягла досконалості?» (Якова 2:21-22). Багато людей не розуміють зв'язку між вірою й ділами. Такі люди кажуть: «Тільки віруйте в Христа — і будете спасенні. Вам не потрібно виконувати Закон». Однак справжня віра виявляється в послуші. Ось що сказав Христос, звертаючись до невіруючих юдеїв: «Коли б ви були Авраамові діти, то чинили б діла Авраамові» (Йоан 8:39). А про батька віруючих Господь сказав: «Авраам послушав Мого голосу і виконував те, що Я звелів виконувати: Заповіді Мої, Постанови й Закони Мої» (Бут.26:5). Апостол Яків писав: «Так само й віра, коли немає діл, — мертва сама по собі» (Якова 2:17). Йоан, котрий присвятив любові так багато рядків, звертається до нас: «Бо любов до Бога, щоб ми дотримувались Його Заповідей» (1Йоан 5:3).

[133]

За допомогою символів та обітниці Бог «благовістив Авраамові» (Гал.3:8). Вірою патріарх очікував Відкупителя, що мав прийти. Христос сказав юдеям: «Отець ваш Авраам був

радий побачити день Мій; і він побачив, і зрадив» (Йоан 8:56). Овен, принесений у жертву замість Ісаака, символізував собою Божого Сина, Котрий мав стати жертвою за нас. Коли людина, порушивши Божий Закон, була приречена на смерть, Отець, звернувши погляд на Свого Сина, сказав грішникові: «Живи, Я знайшов викуп».

Бог звелів Авраамові вбити свого сина, щоб закарбувати в його свідомості реальність Євангелія, а також випробувати його віру. Мука, якої він зазнав протягом трьох чорних днів страшного випробування, була допущена, щоб він на власному досвіді міг, бодай частково, зрозуміти всю велич жертви, яку приніс Безмежний Бог задля викуплення людини. Жодне інше випробування не завдало б Авраамові таких душевних мук, як принесення в жертву свого сина. Бог віддав Свого Сина на смерть, сповнену страждань і ганьби. Ангелам, котрі були свідками приниження і душевних мук Божого Сина, не було дозволено втручатись, як це трапилось у випадку з Ісааком. Ніхто не сказав: «Досить!». Цар слави віддав Своє життя задля спасіння грішного людського роду. Хіба може щось бути сильнішим за доказ безмежного співчуття і любові Божої? «Той, Хто Сина Свого не пожалів, а видав Його за всіх нас, як же з Ним і не дарує нам всього?» (Римл.8:32).

[134] Жертва, що вимагалася від Авраама, мала послужити не лише для його власного добра та добра прийдешніх поколінь; вона також мала стати уроком для безгрішних мешканців небес та інших світів. Поле боротьби між Христом і сатаною — це поле, на якому звершується План викуплення, — є підручником для Всесвіту. Через те, що Авраамові забракло віри в обітницю Божі, сатана звинувачував його перед ангелами і перед Богом у тому, що Його слуга не виконав умов Заповіту і тому не гідний Його благословень. Бог бажав довести вірність Свого слуги перед усім небом, показати, що ніщо, окрім цілковитого послуху, не може бути прийняте Ним, а також більш повно відкрити перед ними План спасіння.

Небесні істоти стали свідками сцени, коли зазнали випробування віра Авраама та покірливість Ісаака. Це випробування було набагато тяжчим за те, якого зазнав Адам. Дотримання умов заборони, покладеної на наших прабатьків, не спричи-

няло страждань, але повеління, дане Аврааму, вимагало від нього у вищій мірі важкої жертви. Небеса із подивом та захопленням спостерігали за беззастережним послухом Авраама. Його вірність отримала схвалення Небес. Звинувачення сатани виявилися неправдивими. Бог проголосив, звертаючись до Свого слуги: «Бо тепер Я знаю, що ти бого- бійний, і [незважаючи на всі звинувачення сатани] не пожалів для Мене сина свого, одинака». Божий Заповіт з Авраамом, скріплений клятвою перед мешканцями інших світів, свідчить про те, що Бог винагороджує послух.

Навіть ангелам було важко збагнути таємницю викуплення — зрозуміти, що Повелитель небес, Божий Син, повинен померти за гріхи людини. Наказ, даний Авраамові щодо принесення в жертву його сина, збудив інтерес усіх небесних істот. З надзвичайною серйозністю спостерігали вони за кожним кроком виконання цього повеління. Коли на запитання Ісаака: «Де ж ягня на цілопалення»? — Авраам відповів: «Бог углядить ягня Собі»; коли була затримана рука батька, вже готового принести в жертву свого сина, коли овець, котрого Бог приготував, був принесений у жертву замість Ісаака, — саме тоді було пролите світло на таємницю викуплення. Навіть ангели у той момент набагато глибше зрозуміли чудовий План, передбачений Богом для спасіння людини (1Петр. 1:12).

Розділ 14. Загибель Содома

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділ 19

Найпрекраснішим серед міст Йорданської долини був Содом, розташований на рівнині, яка своєю родючістю і красою нагадувала Сад Господній. Вона була рясно вкрита пишною тропічною рослинністю. Це була земля пальмових та оливкових дерев, родючих виноградників. Протягом усього року вона духмяніла пахощами квітів. На полях дозрівав багатий врожай, а на оточуючих долину пагорбах випасалися отари овець та іншої худоби. Мистецтво і торгівля також сприяли збагаченню цього гордовитого міста рівнини. Скарби Сходу прикрашали його палаци, а каравани пустелі постачали його ринки всілякими цінними товарами. Без особливих турбот і праці задовольнялась будь-яка потреба, і життя видавалося суцільним святом. Загальний добробут породжував розкіш і гордощі. Неробство і багатство роблять черствими серця людей, котрі ніколи не знали злиднів та горя. Багатство та бездіяльність зміцнювали потяг до задоволень, і люди віддавалися чуттєвим насолодам.

«Ось, — говорить пророк, — який був злочин твоєї сестри Содомі: гординя; ненажерливість та безжурне ледарство.

Такі були злочини її та її дочок, а вбогому та бідному вона не допомагала. І загордились вони, і робили гидоти перед Моїм обличчям. І побачивши оце, Я їх відкинув» (Єзек. 16:40-49).

[136] Ніщо інше не є таким бажаним для людей, як багатство і безтурботне життя, однак саме це породжує гріхи, через які були знищені міста рівнини. Внаслідок марного бездіяльного життя люди стали жертвою спокус сатани, втратили Божу подобу, стали схожими швидше на сатану. Неробство — одне з найбільших проклять, яке тільки може спіткати людину; пороки та злочини йдуть слідом за ним. Бездіяльність послаблює розум, спотворює мислення, розтліває душу. Сатана висліджує свою здобич, готовий погубити незахищені душі, які своїм

бездіяльним життям дають йому змогу непомітно оволодіти ними під тією чи іншою привабливою маскою. Найбільшого успіху сатана досягає тоді, коли приступає до людей в часи бездіяльності.

У Содомі панували веселощі та розгул, бенкети та пияцтво. Найогидніші тваринні пристрасті залишалися неприборканими. Люди відверто кидали виклик Богові та Його Законіві, насолоджувалися вчинками насильства. Хоч вони й мали перед собою приклад допотопного світу і знали про його знищення Божим гнівом, проте не звертали зі своєї нечестивої дороги.

За часу переселення Лота до Содома розтління ще не стало таким повсюдним, і Бог у Своїй милості дозволив променям світла засяяти серед моральної темряви цього міста. Коли Авраам звільнив узятих у полон людей з рук еламитів, увага населення міста була привернена до правдивої віри. Мешканці Содома знали Авраама, але його служіння невидимому Богові було об'єктом їхніх глузувань. Однак перемога Авраама над вельми переважаючими силами ворога, його великодушність, що виявилась у ставленні до полонених і захоплених трофеїв, збудили подив і захоплення. Хоч мужність і доблесть Авраама були високо оцінені людьми, проте кожний був переконаний в тому, що патріарх став переможцем завдяки божественній силі. Його благородство і безкорисливість, чужі для своєкорисливих мешканців Содома, стали ще одним доказом переваги релігії, яку Авраам вшанував своєю мужністю та вірністю.

Мелхиседек, поблагословивши Авраама, визнав Єгову Джерелом його сили й перемоги: «Благословенний Авраам від Бога Всевишнього, що створив небо й землю. І благословенний Бог Всевишній, що видав у руки твої ворогів твоїх» (Бут.14:19-20). Бог у Своему Провидінні промовляв до цих людей, але останній промінь світла був ними відкинутий, як і всі інші попередження. І ось наступила для Содома остання ніч. Хмари помсти вже нависли, кидаючи свою тінь на приречене місто. Проте люди не помічали цього.

Вони продовжували мріяти про багатство та насолоди в той час, як ангели-губителі вже наближалися до Содому.

Цей останній день нічим не відрізнявся від попередніх. Вечірні сутінки згущалися над прекрасним, впевненим у своїй

безпеці містом. Неперевершений своєю красою пейзаж купався в променях призахідного сонця. Вечірня прохолода спонукала мешканців міста залишити свої оселі, і натовпи шукачів задоволень блукали в пошуках розваг.

У сутінках двоє подорожніх підійшли до міських воріт. Вони, очевидно, були мандрівниками, котрі мали намір зупинитися тут на ніч. Ніхто не міг запідозрити у цих скромних на вигляд подорожніх могутніх вісників божественного правосуддя; а безтурботна галаслива юрба і не здогадувалась, що цієї ночі своїм ставленням до прибульців вони досягнуть найвищої міри беззаконня, прирікаючи горде місто на загибель. Однак серед громадян Содому знайшовся один чоловік, котрий виявив доброту та люб'язність до незнайомців, запросивши їх до свого дому. Лот також не знав, ким насправді вони були, але ввічливість і гостинність були його звичаєм, часткою релігії — наукою, яку він засвоїв від Авраама. Якщо б він не плекав у собі духа ввічливості, то міг би загинути разом з іншими мешканцями Содома. Чимало домівок, зачиняючи свої двері перед мандрівником, зачиняють їх перед Божим вісником, який приніс би їм благословення, надію і мир.

Кожний вчинок, яким би малим він не був, містить у собі вплив на добро або на зло. Вірність або ж недбалість у виконанні найменших обов'язків може відчинити двері найбагатшим благословенням або найбільшому лихові. Саме в малому випробовується характер. Щоденні діла самозречення, зроблені з радістю і від щирого серця, викликають схвалення Боже. Ми повинні жити не для себе, а для інших. Лише забуваючи про своє «я», плекаючи у собі дух любові та безкорисливості, можемо зробити Своє життя благословенням. Невеликі вияви уваги та люб'язності можуть загалом зробити життя щасливим, а нехтування ними значною мірою сприяє людському нещастю.

[138]

Знаючи про наругу, якої зазнавали мандрівники в Содомі, Лот вважав своїм обов'язком захистити їх на самому початку, запросивши зупинитись у своєму домі. Сидячи біля воріт, він одним з перших зауважив подорожніх, які наближалися до міста. Вставши, він привітав їх і, кланяючись, люб'язно сказав: «Панове мої, зайдіть до дому вашого раба та переночуйте». Але вони, ніби відмовляючись від гостинності, відповіли: «Ні,

ми будемо ночувати на вулиці». Такою відповіддю вони ставили перед собою дві мети: перевірити щирість Лота, а говорячи про свій намір залишитися на вулиці, де вони, мовляв, перебуватимуть у безпеці, створити враження, нібито нічого не знають про характер мешканців Содома. Їхня відповідь ще більше укріпила Лота в його рішучості не залишати їх на милість юрби. Він наполягав доти, доки вони не поступилися, після чого провів їх до свого дому.

Лот сподівався, що приховає свій намір від гультаїв, які зібралися біля воріт, а тому повів незнайомих до дому кружним шляхом; але вагання й зволікання, наполегливі умовляння Лота привернули до них увагу, і не встигли вони ще лягти спати, як юрба беззаконників оточила дім. Це була досить велика група — і молодих, і людей похилого віку, — охоплених полум'ям найогидніших пристрастей. Мандрівники поцікавилися звичаями міста, і Лот застеріг їх, щоб вони не виходили вночі з дому. Саме в цей момент почулися насмішки та вигуки юрби, яка вимагала, аби незнайомці вийшли до них.

Розуміючи, що, розсердившись, вони можуть вдатися до насильства та вдертися в дім, Лот вийшов до них і спробував умовити їх: «Благаю вас, браття мої — сказав він, — не чиніть лихого!» Він вжив слово «браття» в розумінні «сусіди», сподіваючись привернути їх до себе і присоромити за ганебні наміри. Та його слова лише додали олії до вогню. Їхню лють можна було порівняти хіба-що з шумом бурі. Вони глузували з Лота за те, що він збирався стати їм суддею, і погрожували вчинити з ним ще гірше, аніж з його гостями. Вони кинулися б на нього і розірвали б на шматки, якби на допомогу не прийшли Божі Ангели. Небесні вісники, «простягнувши свої руки, впровадили Лота до його ж будинку, а двері замкнули».

Наступні події показали, ким насправді були гості Лота. «А людей, що при вході до дому зібрались, вони вразили сліпотою, — від малого і до великого. І ті мучилися, шукаючи виходу». Якби вони не були вражені ще й духовною сліпотою, зробивши свої серця закам'янілими, то Боже покарання налякало б їх та примусило б відмовитися від лихих вчинків. Та ця остання ніч не позначилася гріхами, більшими за ті, що були вчинені ними раніше; але милість, яку так довго люди відкидали, врешті-

решт перестала за них благати. Мешканці Содома переступили межу божественного довготерпіння — невидиму риску між Його Терпінням і гнівом. Полум'я Божої помсти вже готове було запалитись у долині Сіддім. Нарешті Ангели відкрили Лотові мету свого приходу: «Ми знищимо це місце, бо збільшився зойк перед Господом на мешканців його, і Господь послав нас, щоб знищити його».

Подорожні, котрих Лот щойно намагався захистити, те-пер пообіцяли Лотові захист та порятунок тих членів його родини, котрі вийдуть разом з ним з нечестивого міста. Коли, нарешті, змучена юрба розійшлася, Лот вийшов попередити своїх дітей. Він повторив слова ангелів: «Уставайте, вийдіть із цього місця, бо Господь знищить місто». Але тим видавалося, що він жартує. Вони сміялися з його, як їм здавалося, забобонного страху. Його доньки поділяли настрої своїх чоловіків.

Вони тут добре влаштувалися, були задоволені життям і не бачили нічого, що свідчило б про небезпеку. Усе було так, як і раніше. Вони мали багато майна і не могли повірити в те, що прекрасний Содом буде знищений.

Зі сумом Лот повернувся додому і розповів про свою невдачу. Тоді ангели звеліли йому разом з дружиною і двома дочками, які ще залишались у його домі, вийти з міста.

[140] Але Лот zvolікав. Хоч він і страждав душею, щодня споглядаючи на вчинки насильства, проте не мав повного уявлення про те ганебне, огидне беззаконня, яке чинилося в цьому порочному місті. Він не розумів жахливої необхідності злиття Божих кар, які мали покласти край гріху. Декотрі діти Лота були міцно прив'язані до Содома, а його дружина відмовлялася залишити місто без них. Думка про те, що він мусить покинути тих, котрі були для нього найдорожчими на землі, здавалася нестерпною. Важко було залишати і свій розкішний дім та багатства, надбані працею усього життя, і вийти з міста бідним подорожнім. Убитий горем, Лот zvolікав, не бажаючи рушати в дорогу. Якщо б не Божі ангели, всі вони загинули б під руїнами Содома. Небесні посланці взяли Лота, його дружину і дочок за руки та й вивели з міста. Там ангели залишили їх і повернулися до Содома, щоб здійснити свою нищівну справу. І ось — Той, Кого благав Авраам, наблизився до Лота. В усіх містах долини

не знайшлося навіть десятиох праведників; але у відповідь на прохання патріарха один чоловік, що мав страх Господній, все ж був врятований від загибелі. Сильним голосом, що не допускає заперечень, було дане повеління: «Рятуй свою душу, — не оглядайся позад себе і не затримуйся ніде в околиці. Ховайся на гору, щоб тобі не загинути». Віднині вагання або зволікання були б фатальними. Один лише тужливий погляд, звернений на приречене місто, одна лише мить зволікання з жалю залишити такий прекрасний дім могли коштувати їм життя. Божественні суди, готові вже вибухнути шаленством, затримувалися, даючи змогу нещасним біженцям утекти.

Але Лот, приголомшений та наляканий, благав, що немає сили виконати наказ; він побоювався, що якесь лихо або смерть можуть спіткати його в дорозі. Життя у нечестивому місті, серед беззаконня та невір'я, послабило його віру. Князь небес був біля нього, а він благав за своє життя, побоюючись, що Бог, Котрий виявив до нього стільки турботи і любові, не збереже його. Лотові слід було б цілковито довіритися божественному Посланцеві, віддаючи свою волю та життя до рук Господніх без будь-яких сумнівів. Та, подібно до багатьох інших, він намагався сам подбати про себе: «Ось близько місто, щоб утекти туди, та й воно — маленьке. Нехай сховаюсь я туди — чи ж не маленьке воно? — Дозволь мені у ньому врятуватись». Згадане тут місто називалося Бела; пізніше його стали йменувати Цоар. Воно знаходилось на відстані декількох миль від Содома і, подібно до нього, було розпусним і також приреченим на загибель. Але Лот просив, щоб це місто було збережене, наголошуючи на мізерності свого прохання; і його бажання було виконане. Господь запевнив його: «Гаразд, зроблю тобі й цю милість, не зруйную міста, про яке ти говориш».

О, яка велика милість Божа до Його дітей, котрі помиляються! Знову прозвучало урочисте повеління поспішати, оскільки вогненна буря була готова от-от знятися. Але одна з утікачок насмілилась озирнутися і подивитися на приречене місто — і стала пам'ятником Божого суду. Якщо б Лот без будь-яких вагань підкорився повелінню ангелів та без єдиного протесту або прохання чимдуж тікав у гори, його дружина також могла б врятуватися. Своїм прикладом він спас би її від гріха, який

[141]

визначив її долю. Але зволікання і вагання чоловіка перешкодили їй з належною серйозністю поставитися до божественного повеління. Хоч вона й покинула місто, та її серце приліпилося до Содома і вона загинула разом з ним.

Дружина Лота повстала проти Бога, тому що Його суди призвели до втрати нею багатства і дітей. Хоч Бог зробив їй велику ласку, покликавши вийти з нечестивого міста, вона вважала, що з нею обійшлися жорстоко, оскільки багатство, накопичене впродовж багатьох років, мало загинути. Замість того, щоб бути вдячною за порятунок, жінка самовпевнено озирнулася назад, жалкуючи про долю тих, які відкинули божественне попередження. Її гріх свідчив про те, що вона не заслуговувала на життя, за збереження якого відчувала так мало вдячності.

Ми повинні остерігатися легковажного ставлення до засобів, які Бог у Своїй милості посилає для нашого спасіння. Деякі християни кажуть: «Мені байдуже, чи буду я спасеним, якщо друг мого життя або мої діти не спасуться зі мною».

[142] Вони вважають, що небо не буде для них небом без тих, які так дорогі для них на землі. Однак чи мають ті, котрі так думають, правильне уявлення про свої особисті взаємовідносини з Богом, чи беруть вони до уваги Його велику милість і ласку, виявлені до них? Невже вони забули про те, що їхнім обов'язком любові, честі й вірності є служіння своєму Творцеві та Відкупителеві? Голос милості звертається до всіх, то ж чи повинні ми відкинути любов Спасителя, Котрий кличе нас до Себе, через те, що наші друзі не приймають її? Викуплення душі обійшлося надто дорого. Христос заплатив за наше спасіння непомірно велику ціну, і ніхто з тих, хто гідно оцінив цю велику жертву та достоїнство людської душі, не відкине з презирством запропоновану Богом благодать тільки тому, що так роблять інші. Саме через те, що інші нехтують Його справедливими вимогами, ми мали б бути ще стараннішими, аби шанувати Бога і допомогти прийняти Його любов усім тим, на кого маємо вплив.

«Сонце зійшло над землею, коли Лот прибув до Цоару». Ясне вранішнє проміння, здавалося, несло зі собою мир і добро всім містам долини. На вулицях почалася звичайна щоденна метушня, кожний був зайнятий своєю справою: одні поспішали

на роботу, інші — шукали задоволень. Зяті Лота все ще посміювалися, згадуючи про залякування і застереження старого.

Буря знялася раптово і несподівано, як грім серед ясного неба: Господь злив із небес вогонь і сірку на міста і родючу долину; їхні палаци і храми, розкішні оселі, сади й виноградники, весела юрба любителів задоволень, котрі ще минулої ночі ображали небесних посланців, — усе було спалене. До неба, як із величезної печі, підносився дим. А прекрасна Сіддїмська долина перетворилася на пустелю, яка вже ніколи не буде відбудованою або заселеною — на свідчення для усіх поколінь про неминучість Божих судів за гріх. У полум'ї, яке знищило міста рівнини, є застереження і для наших часів. Ми маємо можливість засвоїти страшний і серйозний урок про те, що, хоча Божа милість довготерпить грішника, все-таки існує межа, яку люди не повинні переступати. Коли ж вони роблять це, тоді милість забирається від них і починає діяти суд.

За словами Відкупителя світу, існують тяжчі гріхи, аніж ті, за які були знищені Содом і Гомора. Люди, котрі чують Благую вістку, що кличе грішників до покаяння, і не приймають її, завинили перед Богом більше, ніж мешканці Сід

[143]

дїмської долини. Але ще більшим є гріх тих, котрі кажуть, що знають Бога і дотримуються Його Заповідей, в той час як своїм характером і повсякденним життям зрікаються Христа. У світлі застереження, даного Спасителем, доля Содома є серйозною пересторогою не тільки для запеклих грішників, а й для тих, хто легковажно ставиться до світла і переваг, посланих Небесами.

Вірний Свідок звертається до Ефеської церкви з такими словами: «Маю проти тебе: ти залишив свою першу любов. Отож, пам'ятай, звідки ти впав, і покайся, і твори перші діла.

Коли ж ні, то скоро прийду до тебе, і зрушу твого світильника з його місця, якщо не покаєшся» (Відкр.2:4-5). З ніжністю та співчуттям, більшими, ніж ті, які притаманні серцю земного батька, що прощає свого заблудного страждаючого сина, Спаситель чекає, щоб ми прийняли Його дари любові та прощення. Він звертається до нас: «Верніться ж до Мене, і вернусь Я до вас» (Мал.3:7). Але якщо грішник уперто відмовляється прислухатися до голосу, який запрошує його з таким співчуттям,

ніжністю і любов'ю, то врешті-решт він буде залишений у темряві. Серце, котре так довго відкидало Божу милість, стає запеклим у гріхах і нечутливим до впливу Божої благодаті. Жахлива доля спіткає ту душу, про яку благаючий Спаситель востаннє скаже: «Він прилучивсь до ідолів... — залишмо його!» (Осія 4:17). Судного дня містам Йорданської долини буде відрадніше, аніж тим, хто пізнав любов Христову, але відвернувся від неї, обравши задоволення гріховного світу.

Якщо нехтуєте дарами, які пропонує вам Божа милість, поміркуйте про довгий список вчинків, які свідчать проти вас у небесних книгах; там фіксуються всі беззаконні діла народів, родин і кожної людини зокрема. Терпіння Боже може тривати довго. Бог кличе людей розкаятись і пропонує їм Своє прощення, а водночас ведуться записи в небесних книгах. Однак наступить момент, коли буде підведено ризику; людина прийме остаточне рішення і власним вибором визначить свою долю. Тоді прийде час виконатися Божим судам.

[144] Сьогодні стан релігійного світу викликає занепокоєння. До Божої благодаті ставляться легковажно. Безліч людей відкидають Закон Єгови, «навчаючи наукам — заповідям людським» (Матв. 15:9). У багатьох церквах переважає невір'я — не в широкому розумінні цього слова, коли відкрито заперечується Біблія; саме невір'я, зодягнене в одежі християнства, підриває віру в Біблію як відкриття від Бога. Щира побожність і живе благочестя поступилися місцем порожньому формалізму. І, як результат цього, стали переважати відступництво й любов до чуттєвих насолод. Христос проголосив: «Як було за днів Лотових... так буде й того дня, коли Син Людський з'явиться» (Луки 17:28,30). Щоденна хроніка подій свідчить про виконання Його слів. Світ із надзвичайною швидкістю наближається до загибелі. Незабаром зіллються Божі суди, а гріх і грішники, будуть знищені. Наш Спаситель говорить: «Зважайте на себе, щоб ваші серця не обтяжувалися обжерливістю, пияцтвом і життєвими клопотами, і щоб день той на вас не прийшов несподівано. Бо він, немов сітка, захопить всіх, що живуть по всій землі» — всіх тих, чиї інтереси зосереджуються на цьому світі. «Тож пильнуйте, і кожного часу моліться, щоб могли ви уникнути усього того, що має відбутись, та стати перед Сином

Людським» (Лука 21:34-36). Перед знищенням Содома Бог послав вістку до Лота: «Рятуй своє життя: не оглядайся позад себе, і не затримуйся ніде в околиці. Ховайся на гору, щоб тобі не загинути». Той самий голос застереження чули й учні Христа перед зруйнуванням Єрусалима. «А коли ви побачите Єрусалим, військом оточений, тоді знайте, що наблизилося до нього спустошення. Тоді ті, хто в Юдеї, нехай у гори тікають» (Лука 21:20-21). Не можна було зволікати, гаючи час на те, щоб захопити з собою щось із майна; щоб спастись, необхідно було дорожити кожною хвилиною.

Це був вихід, рішуче відокремлення від нечестивих, утеча задля спасіння життя. Так було за днів Ноя, Лота, так було і з учнями Христа (християнами) перед зруйнуванням Єрусалима; так буде і в останні дні. В наш час Божий голос знову дає вістку застереження, наказуючи Своєму народові відмежуватися від переважаючого в світі беззаконня.

Розтління і відступництво, які пануватимуть у релігійному світі в останні дні, були показані пророкові Йоанові у видінні про Вавилон, «місто велике, що панує над царями земними» (Відкр.17:18). Перед його зруйнуванням з неба лунає заклик: «Вийди від неї, народ Мій, щоб не бути вам спільниками в гріхах її, і щоб не зазнати покарань її» (Відкр. 18:4). Як і за днів Ноя та Лота, має відбутися помітне відокремлення від гріха та грішників. Між Богом та світом не може бути жодного компромісу, не може бути повороту назад для придбання земних скарбів. «Не можете служити Богові й мамоні» (Матв.6:24).

Як і мешканці Сіддінської долини, люди мріють про мир і добробут. «Рятуй свою душу!» — чується застереження Божих ангелів, але звучать й інші голоси: «Не хвилюйся, бо немає жодної причини для тривоги». Маса людей проголошують: «мир та безпека», в той час як небеса звіщають скору загибель, яка має спіткати беззаконників. У ніч, що передувала їхній загибелі, мешканці міст рівнини віддавалися розвагам і задоволенням, висміюючи застереження і попередження Божого Посланця; однак нечестивці загинули у полум'ї, тієї ж ночі двері милості назавжди зачинилися для безтурботних мешканців Содома. Не вічно з Бога будуть глузувати і нехтувати Ним. «Оце день Господній приходить, невблаганний; обурення й

[145]

полум'я гніву, щоб землю зробити пустелею, а грішних знищити з неї» (Ісаїя 13:9). Чимало мешканців Землі відкинуть Божу милість, і їх спіткає несподівана, остаточна загибель. Але той, хто прийме застереження, перебуватиме «під покровом Всевишнього і спочиватиме в тіні Всемогутнього». Його істина — щит та огорожа для них. їм дано обітницю: «Довготою днів насичу його, і він побачить спасіння Мое» (Псал. 91:1,4,16).

Лот недовго жив у Цоарі. Як і в Содомі, там панувало беззаконня, і він не наважився залишатися в місті, побоюючись за його знищення. І дійсно, незабаром Цоар був знищений за Божим присудом. Лот пішов у гори і жив там у печері, позбавлений усього, задля чого піддав свою сім'ю спокусам нечестивого міста. Однак прокляття Содома знайшло його й там. Гріховна поведінка його дочок була наслідком спілкування з лихим товариством нечестивого міста.

[146] Його аморальність настільки позначилася на їхньому характері, що вони вже не могли відрізнити добро від зла. В

результаті єдиними нащадками Лота стали моавітяни та амонітяни — нечестиві язичницькі племена, бунтівники проти Бога та запеклі вороги Його народу.

Як різьбаче відрізнялося життя Лота від життя Авраама! Колись вони були друзями, здійснювали служіння на одному жертівнику, мешкали поруч у наметах, але яка відстань пролягла тепер поміж ними! Лот обрав Содом з його задоволеннями і перевагами. Залишивши Авраамового жертівника із його щоденним жертвоприношенням живому Богові, він дозволив своїм дітям перебувати серед розбещених ідолопоклонників. Проте у своєму серці він ще мав страх Божий, і у Писанні про нього сказано, що був праведним; у глибині своєї праведної душі він страждав щодня, чуючи розмови та зауважуючи насильство і злочини, яким був безсильний запобігти. Врешті-решт він був урятований, як «головешка, вихоплена з вогню» (Зах.3:2); але, втративши майно, дружину, дітей, він мешкав у печерах, як дикий звір, вкривши ганьбою свою сивину; світові він залишив не покоління праведних людей, а два язичницьких народи, котрі ворогували з Богом і Його народом, доки чаша їхніх беззаконь не наповнилась і вони не були приречені на

загибель. Які жахливі наслідки лише одного нерозважливого кроку!

Мудрець радить: «Не мордуйся, щоб мати багатство, — перестань так мудрувати». «Пожадливий робить нещасним свій дім, хто ж подарунки ненавидить, той житиме» (Прип.23:4; 15:27). Апостол Павло писав: «А ті, хто хочуть багатіти, впадають у спокуси та в тенета, і в безліч нерозумних й шкідливих пожадливоростей, що штовхають людей у прірву та погибель» (1 Тим. 6:9).

Лот оселився у Содомі з рішучим наміром уберегти себе від нечестя та заповісти це своєму домові. Але він зазнав повної поразки. Розтлінне гріховне оточення справило згубний вплив на його віру, а контакти його дітей з мешканцями Содома об'єднали до певної міри їхні інтереси. Наслідки цього очевидні.

Чимало людей і сьогодні припускаються такої ж помилки. При виборі місця проживання вони враховують більше тимчасові переваги, аніж той моральний та соціальний вплив, якого зазнають вони та їхні сім'ї. Люди обирають прекрасну, родючу місцевість або кращий добробут, однак спокуси оточують їхніх дітей, і надто часто вони потрапляють у товариства, несприятливі для виховання побожності та формування праведного характеру. Аморальність, невір'я, байдужість до духовних речей має тенденцію протидіяти впливові батьків. Молодь завжди може побачити приклади протистояння батьківській та божественній владі; багато хто, заприязнившись з безбожниками та невіруючими, пов'язують власну долю з Божими ворогами.

Бог бажає, щоб, обираючи місце своєї домівки, ми перш за все враховували моральний та релігійний вплив, якого знаємо там ми та наші сім'ї. Звичайно, не з нашої волі ми можемо потрапити у тяжке становище, і не зможемо мати такого оточення, якого б бажали, але в такому разі, куди б нас не привело почуття обов'язку, Бог допоможе нам уникнути розтління, якщо будемо пильнувати й молитися, покладаючись на благодать Христа. Однак без крайньої необхідності ми не повинні наражати себе на вплив, несприятливий для формування християнського характеру. Якщо ми добровільно обираємо середовище, в якому панують світський дух і не-

[147]

вір'я, то засмучуємо Бога і проганяємо святих ангелів із наших осель.

Хто домагається для своїх дітей земного багатства та шани ціною вічності, наприкінці виявить, що такі переваги є жахливою втратою. Подібно до Лота, багато хто побачать загибель власних дітей і ледве самі врятують свої душі. Праця їхнього життя виявиться даремною, а саме життя — сумною невдачею. Якщо б вони осягли правдиву мудрість, то менше дбали б про земні блага для власних дітей, а забезпечили б їм право на безсмертну спадщину.

[148] Спадок, який Бог обіцяв дати Своему народові, не в цьому світі. Авраам не володів землями «навіть на крок» (Дії 7:5). Він дійсно мав велике багатство, але витрачав його на славу Божу і для добра, не вважаючи цей світ своєю батьківщиною. Господь покликав Авраама залишити спів-вітчизників-ідолопоклонників, обіцяючи дати йому Ханаанську землю у вічну власність. Проте ані він, ані його син, ані онук не отримали її. Коли Авраамові потрібно було місце для поховання, він змушений був купити його у хананців. Єдиною його власністю в Обітованій землі стала гробниця, висічена в печері Махпела.

Але Боже Слово не залишилося марним, хоча воно не здійснилося повністю навіть тоді, коли юдейський народ оселився в Ханаані: «А обітниці дані були Авраамові й насінню його» (Гал.3:16). Сам Авраам повинен був оволодіти спадщиною. Може видатися, що виконання Божої обітниці надовго відкладається, оскільки «в Господа один день — немов тисяча років, а тисяча років — немов один день» (2Петр.3:8), але в призначений час «воно обов'язково здійсниться, не спізниться» (Аввак.2:3). Спадщина Авраама та його насіння охоплювала не тільки Ханаан, а й усю землю. Так говорить апостол: «Не через закон була дана обітниця Авраамові і нащадкові його, що він буде спадкоємцем світу, але через праведність по вірі» (Римл.4:13). Біблія підкреслює, що обітниці, дані Авраамові, виконуються через Христа. Усі, що належать Христові, є нащадками «Авраама й за обітницею спадкоємці» «спадщини нетлінної й непорочної, та нев'янучої», — землі, очищеної від прокляття гріха (Гал.3:29; 1Петр.1:4). Бо «царство, і панування, і велич царств під усім небом буде дане народові

святих Всевишнього», а «покірні успадкують землю, і будуть насолоджуватись повним миром» (Дан. 7:27; Псал.37:11).

Бог показав Авраамові його безмежну спадщину, і він жив цією надією. «Вірою він перебував в обітованій землі, як на чужій, мешкаючи у наметах з Ісааком та Яковом, співспадкоємцями тієї ж обітниці, бо він чекав міста з непохитною основою, якого Архітектором і Будівничим є Бог» (Євр. 11:9-10). Про нащадків Авраама написано: «Усі вони повмирили у вірі, не одержавши обітниць, а тільки здалека бачили їх, і раділи, та говорили про себе, що вони на землі чужинці й приходьки» (в. 13). Тут, на землі, ми повинні жити як мандрівники й чужинці, якщо бажаємо «кращої країни, тобто небесної» (в. 16). Ті, котрі є дітьми Авраама, прагнутимуть увійти до міста, на яке чекав він і якого «Будівничим та Архітектором є Бог».

[149]

Розділ 15. Одруження Ісаака

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділ 24

Авраам постарів та очікував наближення смерті, однак йому потрібно було зробити ще одну справу, яка мала відношення до виконання обітниць щодо його нащадків. За божественним призначенням Ісаак повинен був посісти місце Авраама як хоронитель Божого Закону та родоначальник вибраного народу. Але він досі залишався неодруженим. Мешканці Ханаану були ідолопоклонниками, і Бог заборонив Своему народові укладати з ними шлюби, знаючи, що це призведе до відступництва. Патріарх побоювався, щоб його син не одружився в оточенні, яке згубно впливало б на нього. Непохитна віра Авраама в Бога та послух Його волі знайшли своє відображення в характері Ісаака; здатний на глибокі почуття, він був м'яким і поступливим вдачею. Об'єднавши своє життя з особою, котра не мала страху Божого, він опинився б у небезпеці принести в жертву принципи задля збереження гармонії в сім'ї. На думку Авраама, вибір дружини для сина був серйозною та вельми важливою справою. Він переживав, щоб син не одружився з тією, яка відверне його від Бога.

[150] У давнину, як правило, шлюбні справи залагоджували батьки; такий звичай був і у тих, котрі поклонялися Богові. Звичайно, нікого не примушували вступати в шлюб з тими, кого вони не любили; але у виборі друга життя молоді люди все ж керувалися радою своїх досвідчених, богобоязливих батьків. Порухення цього правила вважалося ганьбою щодо батьків і навіть злочином.

Ісаак, покладаючись на батьківську мудрість і любов, охоче віддав цю справу в його руки, вірячи, що Сам Бог допоможе зробити відповідний вибір. Думки патріарха полинули до батьківської родини, що проживала в Месопотамії. Хоч вони й мали відношення до ідолопоклонства, все ж володіли знанням

про правдивого Бога і поклонялися Йому. Ісаак не повинен був залишати Ханаан та йти до них; але, можливо, серед них знайдеться та, котра залишить свій дім і об'єднається з ним, зберігаючи в чистоті поклоніння живому Богові. Цю важливу справу Авраам доручив своєму «найстаршому слугі» — побожному, досвідченому мужеві з тверезим судженням, котрий довго і вірно служив йому. Він зажадав від слуги урочисто запрягтися перед Господом, що той не візьме для Ісаака дружину з хананеянок, але обере дівчину з Нахорового дому, з Месопотамії. Він також звелів йому не брати Ісаака туди. Якщо не знайдеться дівчини, яка б погодилася залишити батьківський дім, тоді посланець буде вільний від своєї клятви. Патріарх підбадьорив слугу, який мав виконати цю важку і делікатну справу, запевнивши, що Бог увінчає його місію успіхом. «Господь Бог Небесний, — сказав він, — що взяв мене з дому батька мого й з краю мого народження... Він пошле Свого ангела перед обличчям твоїм».

Без зволікань слуга вирушив у дорогу. Він узяв зі собою десять верблюдів для своїх людей і весільний супровід на зворотню путь; приготувавши подарунки для майбутньої дружини Ісаака та її подруг, вирушив у далеку подорож до Дамаска, а звідти далі, до родючих рівнин, що межували з великою рікою Сходу. Прибувши до Харана, «міста Нахора», слуга зупинився за міським муром біля криниці, куди жінки приходили ввечері по воду. Це був час тривожних роздумів. Результати зробленого ним вибору відіграватимуть важливу роль не тільки для сім'ї його господаря, а й для майбутніх поколінь. Але як людина могла зробити мудрий вибір серед зовсім незнайомих йому людей? Згадавши слова Авраама, що Бог пошле Свого ангела перед ним, він щиро молився про керівництво Боже. У родині свого господаря він звик до незмінного виявлення доброти та гостинності й тепер просив, щоб люб'язний вчинок допоміг йому визначити дівчину, яку обирає Бог.

Не встиг слуга помолитися, як надійшла відповідь. Серед жінок, що зібралися біля криниці, одна привернула його увагу своїми ввічливими манерами. Коли вона відійшла від криниці, незнайомиць підійшов до неї і попросив трохи води з глечика, якого вона тримала на плечі. Дівчина люб'язно погодилася,

[151]

запропонувавши набрати води і для його верблюдів — таку послугу зазвичай виконували навіть князівські дочки, напуваючи овець та худобу батьків. Таким чином йому був даний бажаний знак. Дівчина була «вельми вродлива з обличчя», а залюбки виявлена нею люб'язність свідчила про добре серце та енергійну, жваву вдачу. Досі божественна рука була з ним. Піднісши чемній дівчині багаті дарунки на знак вдячності за її доброту, посланець розпитав дівчину про її батьків, а дізнавшись, що вона — донька Бетуїла, Авраамово-го небожа, «він схилив свою голову і вклонився Господеві».

Слуга запитав, чи в домі її батька є місце переночувати, та, висловлюючи вдячність, сказав їй про свій зв'язок з Авраамом. Повернувшись додому, дівчина розповіла про все, що сталося, і Лаван, її брат, поквапився привести незнайомця та його супутників до їхнього гостинного дому.

Еліезер не доторкнувся до їжі, доки не розповів про своє доручення, про молитву біля криниці та про всі подальші події. Потім він сказав: «А тепер, якщо милосердя та правду ви чините з паном моїм, то скажіть мені; коли ж ні, — то скажіть мені, і я звернуся праворуч або ліворуч». Відповіддю було:

«Від Господа пішло це діло, — не можемо сказати тобі ні злого, ні доброго. Ось перед тобою Ревекка, — візьми та й іди, і нехай вона стане жінкою сина пана твого, як Господь призначив».

Після того, як сім'я дала свою згоду, запитали в Ревекки, чи згодна вона вирушити в таку далеку від батьківського дому землю, аби стати дружиною Авраамового сина. Дійшовши висновку, що Бог обрав її стати дружиною Ісааківі, дівчина відповіла: «Піду».

[152] Слuzі, який передбачав радість свого господаря від такого успішного результату власної місії, не терпілося вирушити додому. Вранці караван рушив у зворотну путь. Авраам проживав тоді у Вірсавії, а Ісаак, котрий наглядав за отарами батька, що паслися на суміжних з нею землях, повернувся до батьківського шатра, очікуючи на прибуття посланця з Харана. І вийшов Ісаак на прогулянку в поле, як вечір наставав. І він звів свої очі, і побачив, — ось верблюди йдуть. І Ревекка звела свої очі, та й Ісаака побачила, — і злізла з верблюда. І сказала

вона до раба: «Хто отой чоловік, що полем іде нам назустріч?» А раб відповів: «То мій пан». І вона покривало взяла, та й накрилась. І раб розповів Ісаакові про всі події, які сталися. І впровадив її Ісаак до намета Сарри, матері своєї. І взяв він Ревекку, і за жінку йому вона стала, і він її покохав. І Ісаак був утішений по смерті матері своєї.

Авраам зауважував, якими були результати шлюбів тих, хто боявся Бога, і тих, які не мали Божого страху, — від днів Каїна і до його часу. Наслідки його шлюбу з Агар, шлюбних зв'язків Ізмаїла та Лота були очевидними. Брак віри у Авраама і Сарри призвів до появи на світ Ізмаїла, до змішання праведного насіння з нечестивими. Батьківському впливові на сина протидіяла рідня його матері, ідолопоклонники, та дружини-язичниці Ізмаїла. Ревнощі Агар та жінок, котрих вона обрала за дружин Ізмаїлові, звели навколо його сім'ї стіну, яку Авраам так і не міг подолати.

Правда, виховання, яке Ізмаїл отримав від Авраама у ранньому дитинстві, не минулося безслідно, однак під впливом своїх жінок він припустився ідолопоклонства в сім'ї. Розлучений з батьком, озлоблений чварами в родині, позбавлений любові до Бога і Його страху, Ізмаїл став отаманом у пустелі, провадячи розгнуждане, розбишацьке життя, і «рука його була на всіх, а рука всіх — на ньому» (Бут. 16:12). Пізніше він розкався у своїх лихих вчинках і навернувся до Бога свого батька, проте його нащадки успадкували риси його характеру. Могутній народ, що вийшов від нього, мав буйну вдачу, це були язичники — постійне джерело неприємностей і лиха для нащадків Ісаака.

Дружина Лота була егоїстичною жінкою, позбавленою релігійності; саме через її вплив Лот відокремився від Авраама. Якщо б не вона, Лот не залишився б у Содомі, позбавлений поради мудрого, богобійного патріарха. Вплив дружини і мешканців цього нечестивого міста призвів би його до відступництва від Бога, якби не мудрі наставлення, які він отримав у дитинстві від Авраама. Одруження Лота і вибір ним Содома для проживання були першими ланками в ланцюгу подій, що принесли чимало лиха багатьом поколінням.

[153]

Жоден із тих, хто має страх Божий, не з'єднає свого життя з людиною, котра не боїться Його, щоб не наразити власну душу на небезпеку. «Чи йдуть двоє разом, якщо не умовились?» (Амос 3:3). Щастя і добробут шлюбу залежать від єдності обох сторін, але між віруючим і невіруючим існує величезна розбіжність у бажаннях, смаках, прагненнях. Вони служать різним панам, між якими не може бути жодної згоди. Якими б святими і справедливими не були принципи одного з подружжя, вплив невіруючого супутника життя постійно віддалятиме його від Бога.

На того, який вступив у шлюб, не знаючи Бога, а потім навернувся до Нього, покладається ще більша відповідальність за збереження подружньої вірності, якою б великою не була різниця в їхніх поглядах на релігію та віру. Однак Божі вимоги мають перевищувати усі земні зв'язки, якщо навіть вони викличуть випробування і переслідування. Така вірність, якщо вона виявляється в душі любові та лагідності, може навернути невіруючого до Бога. Але шлюб християнина з невіруючим у Біблії заборонений. Господь звелів: «До чужого ярма з невірними не впрягайтесь» (2Кор. 6:14,17-18).

Ісаак удостоївся особливої честі від Бога, ставши спадкоємцем обітниць, які несли благословення світові; і хоча йому було на той час сорок років, він підкорився волі батька, котрий вибір дружини для нього довірив досвідченому і богобоязливому слугі. Результат цього шлюбу, як засвідчує Писання, — це зворушлива, прекрасна картина сімейного щастя. «І впровадив її Ісаак до намета Сарри, матері своєї. І взяв він Ревекку за жінку, і він її покохав. Ісак був утішений по смерті матері своєї».

[154] Яка різниця між поведінкою Ісаака та молодих людей нашого часу, навіть так званих християн! Дуже часто молоді люди вважають, що у виборі об'єкта своїх почуттів вони можуть радитися лише зі самими собою, що це справа, до якої ані Бог, ані батьки аж ніяк не можуть бути причетними. Ще задовго до того, як юнаки і дівчата досягають зрілого віку, вони вважають себе цілком компетентними зробити вибір самостійно, без допомоги батьків. Декількох років подружнього життя, як правило, достатньо, щоб зрозуміти свою помилку, але здебіль-

шого буває вже надто пізно, щоб запобігти згубним наслідкам. Брак мудрості та самовладання, який підштовхнув зробити поспішний вибір, дедалі посилює зло, доки, нарешті, шлюб не перетвориться на важке ярмо. Багато хто через це стають нещасними у цьому житті та втрачають надію на життя вічне.

Якщо й існує якесь питання, котре необхідно уважно розглянути, запитавши поради старших і більш досвідчених людей, — то це питання шлюбу. Перед тим, як буде зроблено крок, що зв'яже двох людей на все життя, потрібно, як ніколи раніше, обрати Біблію за свого радника та в молитві просити божественного керівництва.

Батьки ніколи не повинні забувати, що вони відпові- [176] дальні за майбутнє щастя своїх дітей. Довір'я, виявлене Ісааком до батьківської думки, було результатом виховання, яке навчило сина бути послухним. Вимагаючи від власних дітей поваги до батьківського авторитету, Авраам своїм щоденним життям свідчив про те, що авторитет і влада батька ґрунтується не на егоїзмі та жорстокості, а на любові, яка дбає про добробут і щастя дітей.

Батьки і матері мають усвідомлювати покладений на них обов'язок бути радниками для молоді в їхніх почуттях, щоб вони дарували їм тим, котрі будуть для них відповідними супутниками в житті. Вони повинні вважати своїм обов'язком через навчання й особистий приклад за допомогою Божої благодаті так формувати характер своїх дітей з раннього віку, аби вони були чистими і благородними, щоб їх приваблювало лише добре й правдиве. Подібне прагне до подібного і може гідно оцінити його. Насаджуйте замолоду в душах дітей любов до істини, чистоти й доброти; такі люди шукатимуть товариства тих, хто має подібні риси.

Нехай батьки прагнуть у своєму сімейному житті та характері виявляти любов і добродійства Небесного Отця. Нехай у вашому домі завжди буде сонячно. Для ваших дітей це буде більшим благословенням, аніж гроші чи маєток. Нехай любов, яку вони бачили у своїй сім'ї, завжди живе в їхніх серцях, щоб вони могли згадувати про дім свого дитинства як про місце, де панують майже небесний мир і щастя. В сім'ї кожний має свій характер, а це нагода для тренування терпіння та вибачливості;

[155]

любов і самодисципліна можуть з'єднати всіх у найтісніший союз.

Справжня любов — це високий святий принцип, який не має нічого спільного з тим почуттям, яке народжується під впливом почуттів, а потім під час тяжких випробувань одразу ж згасає. Вірно виконуючи обов'язки у батьківському домі, молодь готує себе до створення власного сімейного вогнища. Нехай вони навчаться саме тут самозречення, доброти, люб'язності та християнської чуйності. В такому разі у них ніколи не згасне любов; той, хто виходить з такої родини, щоб створити власну, знатиме, як зробити щасливою ту, котру обрав подругою життя.

[156] Тоді шлюб замість того, щоб бути кінцем любові, буде її початком.

Розділ 16. Яків та Ісав

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 25:19-34;

27

Сини Ісаака, близнюки Яків та Ісав, разюче відрізнялися один від одного і за способом життя, і за характером. Цю розбіжність передрік Божий ангел ще перед їхнім народженням. Коли у відповідь на сповнену тривоги молитву Ревекки ангел повідомив, що вона народить двох синів, він також відкрив і їхнє майбутнє. Кожний з них стане родоначальником могутнього народу, але один буде більший за другого, і молодший матиме перевагу над старшим.

Ісав виростав, звикши задовольняти свої бажання та зосереджувати усі свої інтереси на дочасному, теперішньому. Не терплячи обмежень, він насолоджувався свободою та шаленим духом перегонів, рано обравши життя мисливця. Проте Ісав був улюбленцем батька. Спокійного, миролюбного пастиря приваблювали сміливість і сила старшого сина, котрий, не знаючи страху, блукав по горах і відлюдних місцях, а повертаючись додому, приносив для батька дичину і захоплюючі розповіді про своє сповнене пригод життя.

Вдумливого, старанного і дбайливого Якова, який більше думав про майбутнє, ніж про теперішнє, влаштувало домашнє життя, де він доглядав худобу та обробляв землю. Мати цінувала його терпіння і наполегливість, ощадливість і передбачливість. Його почуття були постійними і сильними; його ніжна, невтомна увага приносила їй набагато більше щастя, аніж різкі та бурхливі вияви синівської любові Ісава. Ревекка більше любила Якова.

[157]

Обітниці, дані Аврааму і повторені його синові, стали для Ісаака й Ревекки джерелом великих надій і бажань.

Ісав та Яків знали про ці обітниці. Вони були навчені цінувати первородство, надаючи йому великої ваги, оскільки воно

передбачало не тільки успадкування значної частини земного багатства, а й духовні переваги. Хто отримував його, той ставав священиком своєї родини, і з його нащадків мав вийти Відкупитель світу. З іншого боку, на того, хто володів первородством, накладалися певні обов'язки.

Хто бажав успадкувати його благословення, повинен був присвятити своє життя на служіння Богові. Як і Авраам, він мав виявити послух до божественних вимог. У питаннях шлюбу, сімейних відносин, у суспільному житті ця людина повинна була враховувати Божу волю.

Ісаак ознайомив своїх синів з цими перевагами й умовами, відверто заявивши, що Ісав як старший син володіє правом первородства. Але Ісав не мав ані посвячення, ані бажання провадити релігійне життя. Вимоги щодо духовного первородства стали для нього ненависним обмеженням. Божий Закон як умову божественного Заповіту з Авраамом Ісав вважав рабським ярмом. Звикши потурати своїм примхам, він нічого так не бажав, як свободи робити усе, що йому до вподоби. Все щастя життя Ісава зосереджувалося у силі й багатстві, бенкетах і розвагах. Він насолоджувався необмеженою свободою свого бурхливого, мандрівного життя.

Ревекка пам'ятала слова ангела і, володіючи більшою проникливістю, ніж її чоловік, краще розуміла характер своїх синів. Вона була переконана, що успадкування божественних обітниць призначалося Якову. Вона повторювала Ісааківі слова ангела, але прихильність батька належала старшому синові, і він залишався непохитним у своєму рішенні.

[158] Яків довідався від матері, що, за божественними словами, право первородства належатиме йому, і він сповнився невимовного бажання заволодіти перевагами, які воно мало принести. Не батьківського багатства так палко бажав Яків, — він прагнув осягнути духовне первородство. Спілкуватися з Богом, як це робив праведний Авраам, приносити викупну жертву за свою родину, стати родоначальником вибраного народу та обітованого Месії, успадкувати безсмертні скарби благословень Заповіту — ось переваги і почесні, які запалювали в ньому найпалкіші бажання. Його думки постійно були звернені до майбутнього; він прагнув успадкувати невидимі благословення.

Приховуючи своє палке бажання, Яків слухав розповіді батька про зміст духовного первородства і дбайливо зберігав у своєму серці все, що дізнався від матері. Думка про це не залишала його ані вдень, ані вночі, доки не стала заповітною мрією життя. Однак, хоч Яків і підносив вічне понад дочасні благословення, він особисто ще не пізнав Бога, Котрого шанував. Його серце не було відроджене божественною благодаттю. Він вважав, що обітниця про нього не могла здійснитися, доки право первородства зберігалось за Ісавом; тому він постійно роздумував над тим, яких йому вжити заходів, щоб отримати благословення, котрими його брат так мало цінував, але які були вельми дорогими для нього.

Коли одного разу Ісав повернувся з полювання змучений та голодний і попросив у брата їжі, яку той саме готував, Яків, одержимий лише однією думкою, вирішив не втрачати нагоди і запропонував братові вгамувати голод ціною первородства. «Ось я умираю, — вигукнув нерозважний мисливець, що звук задовольняти всі свої бажання, — то навіщо ж мені оте первородство?». І за миску сочевичного варива він розпрощався її своїм первородством, скріпивши угоду клятвою. Варто йому було трохи почекати, і він знайшов би поживу в наметах свого батька, але, задовольняючи миттєве бажання, Ісав легковажно знехтував славним спадком, який Сам Бог пообіцяв його батькам. Він жив лише теперішнім і був готовий пожертвувати небесним задля земного, проміняти славне майбутнє на задоволення миттєвого бажання.

«І знехтував Ісав первородством своїм». Звільнившись від нього, він навіть відчув полегшення. Тепер на його шляху немає перешкод; він може робити все що заманеться. Як багато людей задля задоволення нерозумного бажання, що помилково називають свободою, і тепер продають своє первородство, яке дає їм право на чисту святу вічну спадщину на Небесах!

[159]

Зачарований зовнішнім блиском земних принад, Ісав одружився з двома Хетовими дочками. Вони були язичницями, а тому їхнє ідолопоклонство завдавало багато гірких страждань Ісаакові й Ревеці. Ісав порушив одну з умов Заповіту, яка забороняла шлюби між вибраним народом та язичниками. Проте Ісаак усе ще залишався непохитним у своєму намірі віддати

йому первородство. Ані докази Ревекки, ані палке бажання Якова отримати це благословення, ані байдужість Ісава до обов'язків, яке воно накладало, не могли змінити наміру батька.

Минали роки, і нарешті старий, вже незрячий Ісаак, відчуваючи наближення смерті, вирішив більше не зволікати і благословити старшого сина. Проте, зважаючи на незгоду Ревекки і Якова, він вирішив здійснити цю урочисту церемонію таємно. Згідно зі звичаєм влаштовувати у таких випадках бенкет, патріарх звелів Ісаву: «Вийди в поле, і спіймай мені здобич мисливську. І зготуй мені смачну їжу, яку я люблю... щоб поблагословила тебе душа моя, перш ніж помру».

Ревекка здогадалася про його наміри. Вона була переконана: це суперечить Божій волі, яку Він відкрив, а сім'ї загрожує небезпека викликати Боже незадоволення через позбавлення молодшого сина того становища, до якого він покликаний Богом. Даремно вона намагалася переконати у цьому Ісаака, і нарешті жінка вирішила вдатися до хитрощів.

Як тільки Ісав вирушив виконувати доручення батька, Ревекка взялась за здійснення свого плану. Вона розповіла Якову про те, що планується, наполягаючи на необхідності негайних дій, аби лише перешкодити благословенню Ісава, — цьому остаточному та безповоротному акту. Вона запевнила сина: якщо він виконуватиме її вказівки, то отримає обіцяне Богом.

[160] Яків не без вагань погодився з планом, запропонованим матір'ю. Думка про те, що він має ошукати батька, привела його у відчай. Він розумів, що такий гріх принесе швидше прокляття, аніж благословення. Але, незважаючи на докори сумління, син вирішив виконувати вказівки матері. У Якова не було наміру говорити відверту неправду, але, опинившись перед батьком, він вирішив, що відступати вже надто пізно, і таким чином здобув бажане благословення шляхом обману.

Задум Ревекки і Якова здійснився, але обман приніс їм велике лихо та сум. Бог, дійсно, оголосив, що Яків отримає первородство, і якби вони з вірою очікували цього, Він виконав би Своє Слово у призначений Ним час. Але подібно до багатьох так званих Божих дітей у наш час, вони не захотіли передавати цю справу в Його руки. Ревекка пізніше гірко каялася в тому, що дала синові таку недобру пораду і стала

причиною їхньої розлуки — вона вже більше ніколи не побачила його обличчя. З того часу, як отримав первородство, Яків опинився під душевним тягарем самоосудження. Він згрішив проти батька, брата, власної душі і проти Бога. За короткий час — якусь одну годину — він скоїв те, в чому розкаювався усе своє життя. Ця сцена воскресала в його пам'яті протягом усіх наступних років, коли лихі вчинки його синів не раз шматували його душу.

Не встиг Яків залишити намета батька, як туди увійшов Ісав. Хоч він і продав своє первородство, скріпивши угоду урочистою клятвою, проте був сповнений рішучості отримати батьківські благословення, незважаючи на претензії брата. Право первородства, окрім духовних благословень, передбачало й земні, дочасні переваги: він мав стати головою сім'ї і заволодіти подвійною часткою батьківського добра. Таких благословень він не міг не оцінити. «Нехай встане мій батько, — сказав він, — і хай їсть із здобичі мисливської сина свого, щоб душа твоя благословила мене!».

Тремтячи від здивування та відчаю, старий незрячий батько зрозумів, що його ошукали. Надії, які він так довго й дбайливо плекав, зазнали краху, й Ісаак гостро відчув, яким розчаруванням це обернеться для його старшого сина. Проте у батьківській голові сяйнула думка, яка переконувала його в тому, що саме Боже Провидіння розладнало його плани, аби трапилося те, чому він так уперто хотів перешкодити.

[161]

Він згадав слова ангела, сказані Ревеці, і, незважаючи на гріх, в якому завинив тепер Яків, побачив у ньому того, котрий міг краще виконати Божі наміри. Коли слова благословення були на його устах, він під натхненням Божого Духа, навіть зрозумівши, що сталося, підтвердив слова, які, не усвідомлюючи того, проголосив над Яковом: «Я поблагословив його; і він буде благословенний».

Ісав мало дорожив благословенням, доки воно було доступне йому, але як же він бажав заволодіти ним тепер, коли воно залишило його назавжди! З усією силою заговорила у ньому нестримана, пристрасна натура, а його розпач і гнів були жалюгідні. З гірким, неймовірно голосним благанням, він звернувся до батька: «Поблагослови мене також, батьку мій! Невже ти

не залишив мені благословення?» Проте слова обітниці вже не можна було взяти назад. Тепер він вже не міг повернути первородство, яке так легковажно проміняв.

За «саму поживу», задля миттєвого задоволення апетиту, який він так і не навчився приборкувати, Ісав продав свій спадок, а коли зрозумів власну помилку, було вже надто пізно, аби повернути благословення. «Не міг перемінити думок батька, хоч і просив про те зі слізьми» (Євр. 12:16-17).

Ісав не був позбавлений можливості через покаєння віднайти Божу прихильність, проте повернути собі первородство він уже не міг. Його розпач був викликаний не усвідомленням гріха; він не бажав примиритися з Богом. Ісав засмутився не з приводу свого гріха, а через його наслідки.

Через байдужість до божественних благословень і вимог Ісав названий у Писанні «нечестивим» (в.16). Він уособлює тих, хто недооцінює викуплення, яке здійснив для них Христос, і задля земного й скороминущого готовий пожертвувати своїм небесним спадком. Тисячі душ живуть лише теперішньою хвилиною, не задумуючись про майбутнє та не виявляючи до нього жодного інтересу. Як Ісав, вони вигукують: «Будем їсти та пити, бо завтра помremo!» (1Кор. 15:32). Вони керуються власними бажаннями і воліють відмовитися від найціннішого, аби не вдаватися до самозречення. Коли виникає необхідність вибору — відмовитися від задоволення нездорового апетиту чи від небесних благословень, обіцяних тим, які знають, що таке самозречення, і мають страх Божий, — вимоги апетиту беруть гору, а Богом і Небесами, по суті, нехтують. Скільки людей, навіть тих, котрі називають себе християнами, вперто потурають своїм уподобанням, шкідливим для здоров'я, і таким чином роблять душу нечутливою. Коли обов'язок вимагає очиститися від усякої скверни тіла і духа, звершуючи святиню в страхі Божому, вони почувають себе ображеними. Розуміючи, що неможливо залишатися зі своїми шкідливими уподобаннями і водночас досягти Неба, вони доходять висновку: якщо дорога до вічного життя є такою важкою, то вони не йтимуть нею.

[162]

Багато хто продає своє первородство задля чуттєвих насолод. Приноситься в жертву здоров'я, послаблюються розумові

сили, втрачається Небо, — і все задля миттєвої насолоди, задоволення власних бажань. Усе це послаблює і псує людський характер. Як було з Ісавом, котрий надто пізно схаменувся і усвідомив, що він втратив, так буде і в день Божий з тими, які проміняли свою небесну спадщину на задоволення егоїстичних бажань.

[163]

Розділ 17. Втеча та вигнання

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 28-31

Наляканий гнівом Ісава, котрий погрожував йому смертю, Яків залишив батьківський дім як вигнанець; однак батьківське благословення залишилось на ньому. Ісаак нагадав йому також про обітницю Заповіту, звелівши, щоб він — спадкоємець обітниці — обрав собі дружину з родини своєї матері в Месопотамії. Однак Яків вирушив у самотню подорож з великою тривогою. З однією лише палицею в руці він мав пройти сотні кілометрів місцевістю, яку населяли дикі кочові племена. Охоплений відчуттям страху та розкаяння, Яків намагався уникати людей, щоб розгніваний брат не натрапив на його слід. Він побоювався, що назавжди втратив благословення, яке Бог мав намір дати йому; сатана ж був постійно поруч зі своїми спокусами.

Увечері наступного дня Яків був уже далеко від наметів свого батька. Він почував себе вигнанцем і розумів, що до цього лиха призвели його власні недобрі дії. Морок розпачу гнітив його душу, позбавляючи відваги молитися. Опинившись у повній самотності, він, як ніколи раніше, відчував потребу у Божому захисті. Ридаючи, в глибокій покорі, Яків визнав свій гріх та просив про якийсь знак на доказ того, що Бог не залишив його остаточно. Його обтяжене серце не знаходило спокою. Яків утратив будь-яку впевненість у собі й боявся, що

[164]

Бог його батьків відкинув його.

Та Бог не залишив Якова. Його милість все ще перебувала над недовірливим, грішним Божим слугою. Господь у Своему милосерді відкрив Якову Того, в Кому він мав потребу, — Спасителя. Він згрішив, але його серце сповнилося вдячності, коли йому було вказано шлях, ідучи котрим, він міг повернути собі Божу милість.

Втомлений мандрівкою, подорожній ліг на землю, поклавши під голову замість подушки камінь. Уві сні він побачив сліпучо сяючі східці, які спиралися на землю, а вершиною сягали небес. Цими східцями підіймалися і спускалися ангели; зверху він побачив Господа слави, і з небес почувся Його голос: «Я Господь, Бог Авраама, батька твого, і Бог Ісаака». Земля, на якій він зараз лежав як вигнанець і втікач, була обіцяна йому та його нащадкам із запевненням: «І поблагословляться в тобі та в нащадках твоїх усі племена землі». Колись цю обітницю було дано Авраамові й Ісаакові, а тепер Бог повторив її Якову. А щоб ще більше підбадьорити й потішити Якова в його самотності та відчаї, до нього були звернені слова: «І ось Я з тобою, і буду тебе пильнувати скрізь, куди підеш, і поверну тебе до цієї землі, бо Я не покину тебе, аж поки не зроблю усього, що Я сказав тобі».

Господь знав про лихе середовище, яке оточуватиме Якова, про небезпеку, на яку він буде наражатися. У Своїй милості Він відкрив розкаяному втікачеві майбутнє, аби той міг зрозуміти божественні наміри щодо нього і приготуватися долати спокуси, які неминуче спіткають його, коли він опиниться один серед ідолопоклонників і людей, що замислюють лихе. Перед ним завжди мав бути високий взірець, який необхідно наслідувати, а свідомість того, що Бог використовує його, аби здійснити Свої наміри, стане постійним стимулом до вірності.

У цьому видінні Якову був також відкритий План викуплення, хоча й не повністю, але в тих деталях, які були йому на той час необхідні. Таємничі східці, показані йому уві сні, були тими сходами, про які згадував Христос у розмові з Натанаїлом. Він сказав: «Відтепер ви побачите небо відкритим та ангелів Божих, що підіймаються та спускаються до Людського Сина» (Йоан 1:51). Перед тим, як людина повстала проти Божого правління, вона могла вільно спілкуватися з Богом.

Гріх Адама та Єви розділив Небеса із Землею; людина більше не могла мати спілкування зі своїм Творцем. Проте світ не був залишений у безнадійному стані. Сходи символізують собою Ісуса — призначеного Богом Посередника у цьому спілкуванні. Якби Він Своїми заслугами не перекинув міст через прірву, утворену гріхом, ангели, які здійснюють служіння, не

змогли б спілкуватися з грішною людиною. Христос з'єднає слабку та безпомічну людину з Джерелом безмежної сили.

Усе це було показано Якову уві сні. Хоча він одразу зрозумів значення цього відкриття, однак великі незбагненні істини стали для нього предметом роздумів упродовж усього життя, дедалі повніше розкриваючись перед ним.

Яків пробудився від сну серед глибокої нічної тиші. Сповнене сяйвом видіння зникло. Перед його очима були тільки нечіткі обриси самотніх гір та небо, вкрите сяючими зірками.

Але урочисте відчуття присутності Божої не полишало Якова.

У цьому самотньому місці Всевишній незримо був поруч. «Справді, Господь перебуває на цьому місці, а я й не знав!.. Це ніщо інше, як дім Божий, це брама небесна».

І встав Яків рано-вранці, і взяв каменя, що поклав увечері собі під голову, і поставив його за пам'ятника, і вилив оливу на його верх. Згідно зі звичаєм відзначати важливі події,

Яків встановив пам'ятник Божій милості, щоб кожного разу, як ітиме цією дорогою, зупинитися на священному місці та поклонитися Господеві. І назвав він це місце «Бет-Ел», тобто «Дім Божий». З почуттям глибокої вдячності вибраний Божий муж повторив обітницю, що Бог перебуватиме з ним, після чого урочисто поклявся: «Якщо Бог буде зі мною, і збереже мене на дорозі, якою ходжу, і дасть мені хліба їсти та одягу одягнутись, і я з миром вернуся до дому батька свого, то Господь буде мені Богом, і цей камінь, що я поставив за пам'ятника, буде домом Божим. І з усього, що дасиш Ти мені, я дам десятину Тобі!».

Цими словами Яків не мав на меті ставити Богові якісь умови. Господь ще раніше пообіцяв йому добробут, а тому ця клятва була виявом вдячності, яка наповнювала його серце за отримане ним запевнення в Божій любові й милості.

[166]

Яків усвідомлював, що Бог виявляє до нього певні вимоги, які він повинен визнати, і ці особливі вияви Божої прихильності вимагають від нього повної віддачі. Так само кожне злите на нас благословення повинно викликати почуття вдячності до Подателя всіх благ. Християнинові слід частіше переглядати своє минуле життя, щоб із вдячністю згадувати безцінні випадки Божого втручання: коли Бог підтримував його у випро-

буванні; вказував дорогу, коли все навколо здавалося темним і жахливим, зміцнював слабючі сили. Усе це потрібно сприймати як докази невтомного піклування небесних ангелів. Беручи до уваги численні благословення, християнин з вдячністю і покорюю в серці повинен частіше запитувати себе: «Чим я відплачу Господеві за всі добродійства Його щодо мене?» (Псал. 116:12).

Наш час, наші таланти, майно необхідно присвятити Тому, Котрий передав усі ці благословення в наше розпорядження. Щоразу, коли Бог особливим чином посилає нам порятунок або коли отримуємо нові несподівані докази Його благовоління, ми повинні визнати Божу доброту, виявляючи свою вдячність не лише на словах, а й, подібно до Якова, приносячи дари і пожертвування на Його справу. Ми постійно приймаємо Божі благословення і тому повинні постійно давати. «З усього, що даси Ти мені, — сказав Яків, — я дам десятину Тобі». Чи повинні ми, отримавши повне світло і переваги Євангелія, задовольнитись, даючи Богові менше, аніж ті, хто жив у минулі, менш сприятливі часи? Ні! Якщо ми користуємося більшими благословеннями, то чи не покладає це на нас відповідно і більших обов'язків? Та якою ж низькою буває оцінка, якими марними виявляються спроби виміряти за допомогою математичних розрахунків час, гроші і любов порівняно з Божою безмежною любов'ю і незбагненно коштовним даром!.. Десятини для Христа!? О, мізерні копійки, — ганебна винагорода за те, що коштує так багато! З Голгофського хреста Христос закликає до повного посвячення. Тому усе, що ми маємо, усе наше єство ми повинні присвятити Богові.

З новою, твердою вірою в божественні обітниці, впевнений у присутності та керівництві небесних ангелів, Яків продовжував свою подорож «до краю синів Сходу» (Бут.29:1). Однак, як же відрізнялася його поява тут від прибуття сюди майже сто років тому Авраамового слуги! Слуга прибув з поштом і караваном верблюдів, з багатими дарами із золота й срібла, а Яків був самотнім мандрівником зі стертими до крові стопами ніг, єдиним майном якого була його палиця. Як і слуга Авраама, Яків зупинився біля криниці. Саме тут він зустрів Рахіль, молодшу доньку Лавана. Тепер послугу зробив Яків, відкотивши каменя

від криниці та напоївши худобу. Коли стало відомо, що вони — родичі, Яків отримав запрошення завітати в дім Лавана. Хоч він прийшов із порожніми руками, без супроводу слуг, однак уже за кілька тижнів його старанність і спритність виявили себе повною мірою, так що прибульця просили залишитися. За домовленістю він повинен був сім років служити Лаванові за Рахіль.

За стародавнім звичаєм наречений для затвердження шлюбної угоди повинен був заплатити батькові нареченої певну суму грошима або товаром, як дозволяли йому обставини. Це розцінювалося як гарантія укладення шлюбу. Батьки вважали небезпечним довіряти долю своїх дочок чоловікам, які не могли матеріально забезпечити сім'ю. Якщо вони не були заощадливими й енергійними у веденні господарства, у придбанні худоби і земель, це викликало побоювання, що вони так і не досягнуть нічого у житті. Для випробування тих, котрі нічого не мали, щоб заплатити за дружину, була передбачена одна умова: юнакові дозволялося служити в батька дівчини, яку він покохав; строк служби залежав від установленого посагу. Коли прохач сумлінно виконував свою службу і показав себе в усіх відношеннях гідним, йому віддавали дівчину за дружину, а посаг, отриманий батьком за доньку, вручали їй, зазвичай, під час весілля. Однак у випадку з Рахілью та Лією Лаван вчинив егоїстично, утримавши в себе посаг, який їм належав; саме це вони мали на увазі, коли перед виходом із Месопотамії зазначили: «Бо ти продав нас, і справді з'їв наше срібло».

[168] Цей стародавній звичай, хоч ним деколи й зловживали, як це трапилося з Лаваном, мав, однак, і добрі результати. Вимагаючи в молодого чоловіка служби за наречену, батьки запобігали поспішному одруженню, а це давало змогу випробувати глибину його почуттів, а також переконатися в його здатності утримувати сім'ю.

В наш час багато лиха спричинено тим, що люди обирають протилежний шлях. Часто трапляється так, що молоді люди до одруження мають дуже мало можливостей пізнати звички, характери одне одного і все те, що має відношення до щоденного життя; ті, що з'єднують своє життя біля вівтаря, виявляються, фактично, чужими один для одного. Надто пізно вони доходять

висновку, що не підходять одне одному, і як наслідок — стають нещасними на все життя. Часто дружина й діти страждають від лінощів, беспорядності або порочних звичок чоловіка й батька. Якщо б, за стародавнім звичаєм, характер молодих людей був перевірений до шлюбу, тоді можна було б уникнути великого нещастя.

Сім років Яків вірно служив за Рахіль, і ті роки «через любов його до неї були в його очах, як кілька днів». Але егоїстичний, скупий Лаван, бажаючи втримати при собі такого цінного працівника, вдався до обману, підмінивши Рахіль Лією. Через те, що Лія була причетною до обману, Яків відчував, що не зможе полюбити її. У відповідь на докори обуреного Якова Лаван запропонував йому прослужити ще сім років за Рахіль. У той же час батько наполягав на тому, щоб Яків не проганяв Лію, оскільки це було б ганьбою для сім'ї. Так Яків опинився у нестерпно тяжкому становищі; врешті-решт він вирішив залишити Лію в себе і все ж одружитися з Рахіллю. Рахіль назавжди залишилась його коханою дружиною, та перевага, виявлена до неї, викликала заздрість і ревності, тому життя чоловіка було отруєне постійним суперництвом між сестрами-дружинами.

Двадцять років Яків залишався в Месопотамії, працюючи на Лавана, котрий, незважаючи на те, що вони були родичами, намагався скористатися усіма вигодами від їхнього зв'язку. За своїх двох дочок він вимагав чотирнадцять років тяжкої праці, а потім разів десять міняв нагороду Якову. Але Яків служив старанно і вірно. Слова, сказані ним Лавану під час їхньої останньої розмови, яскраво свідчать про ту невтомну пильність, з якою він захищав інтереси свого вимогливого господаря: «Я вже двадцять років із тобою. Вівці та кози твої не давали мертвого плоду, а баранів отари твоєї я не їв. Розшарпаного диким звіром я не приносив до тебе, — я сам ніс ту шкоду. Від мене ти домагався того, що було вкрадене вдень або вночі. Бувало, що вдень з'їдала мене спекота, а вночі холод, і мій сон втікав з моїх очей».

Удень і вночі пастир повинен був пильнувати свої отари, їм загрожував напад розбійників, а також диких звірів, котрі були у великій кількості; сміливо нападаючи на отари, вони

завдавали їм великого спустошення, якщо належним чином не охоронялися. У Якова було чимало помічників, які дбали про численні отари Лавана, однак уся відповідальність за них лежала на ньому. У деякі пори року він мусив невідлучно бути при отарах; у суху пору наглядав, щоб худоба не гинула від спраги, а в найхолодніші місяці — від сильних нічних морозів. Яків був старшим пастирем; слуги, що працювали під його керівництвом, були помічниками. Якщо пропадала якась із овець, втрата лягала на старшого пастиря; він же в свою чергу суворо питав зі слуг, яким був доручений догляд за отарою, яка погано доглядалась.

Образ старанного, турботливого пастиря, його сповнене ніжності співчуття до безпорадних істот, довірених його опіці, використовували богонатхненні письменники, змальовуючи найдорогоцінніші істини Євангелія, — Христос Своїм ставленням до людей завжди порівнювався з пастирем.

Він бачив, що після гріхопадіння Його вівці приречені на загибель на темних дорогах гріха. Аби врятувати цих заблудлих, Христос відмовився від честі та слави Отця. Він говорить: «Загиблу вівцю відшукаю, а сполошену поверну, поранену перев'язу, а хвору зміцню... Я спасу отару Свою, і вона не буде здобиччю... і звірина земна не жертиме їх» (Єзек.34:16, 22, 28). Голос Христа закликає до Його кошари, яка буде «удень тінню від спеки, і захистом та укриттям від негоди й дощу» (Ісаїя 4:6). Він невтомно піклується про Своїх овець. Він зміцнює слабких, допомагає страждаючим, бере на руки ягнят і носить їх на Своїх грудях. Його вівці люблять Його. «За чужим же не підуть, а будуть утікати від нього, — бо не знають вони чужого голосу» (Йоан 10:5).

[170]

Христос говорить: «Пастир добрий покладає життя своє за овець. А наймит і той, хто не пастир, якому вівці не свої, коли бачить, що вовк наближається, то кидає вівці й тікає, а вовк їх хапає й розганяє. А наймит утікає тому, що він наймит і не дбає про вівці. Я — Пастир добрий, і знаю Своїх, і Мої знають Мене» (вв.11-14).

Христос — Архипастир — довірив опіку Своєї отари служителям, молодшим пастирям. Він велить їм працювати з такою ж старанністю, з якою працював Він, усвідомлюючи священ-

ну відповідальність за справу, котру Він доручив їм. Христос урочисто закликає їх бути вірними, годувати отару, зміцнювати слабких, підбадьорювати змучених та охороняти від хижих вовків.

Задля спасіння овець Христос віддав Своє життя і бажає, щоб ця любов стала для інших пастирів прикладом для наслідування. Проте «наймит... кому вівці не свої», не зацікавлений по-справжньому в отарі. Він працює тільки задля винагороди і дбає лише про себе. Він зацікавлений переважно у власній вигоді, а не в добробуті своїх підопічних; у час небезпеки він утече, залишивши отару.

Апостол Петро напучує молодших пастирів: «Пасіть отару Божу, яка у вас, доглядаючи за нею не з примусу, але добровільно, не для ганебної користі, а щиро, і не пануйте над спадком Божим, але подавайте приклад для стада» (1Петр. 5:2-3). Павло писав: «Пильнуйте себе та всієї отари, над якою вас поставив Святий Дух, щоб пасти Церкву Божу, яку Він придбав власною кров'ю. Бо я знаю, що по моїм відході увійдуть між вас вовки люті, які отари щадити не будуть» (Дії 20:28-29).

Усім тим, які турботу й тягарі, що випадають на долю вірного пастиря, вважають неприємною справою, апостол докоряє словами: «Не з примусу, але добровільно, не для ганебної наживи, а щиро» (1Петр. 5:2). Усіх невірних слуг Архипастир з готовністю звільнить. Церква Христова куплена Його кров'ю, і кожний пастир повинен розуміти, що за овець, довірених йому, принесена безмежна жертва. Він повинен усвідомлювати безцінну вартість кожної з них і невтомно дбати про їхнє добро. Пастир, сповнений духом Христа, наслідуватиме Його самовідданий приклад, постійно піклуючись про добробут своїх підопічних; така отара стане щасливою. [171]

Усі повинні будуть дати ретельний звіт про своє служіння. Господар запитає у кожного пастиря: «Де стадо, що було дане тобі, ті пишні твої вівці?» (Єрем. 13:20). Хто виявиться вірним, той отримає велику нагороду. «А коли Архипастир з'явиться, то одержите нев'янучого вінка слави» (1Петр. 5:4).

Коли Яків, утомлений службою в Лавана, вирішив повернутися до Ханаану, він сказав своєму тестеві: «Відпусти мене, і я піду до свого місця, на свою батьківщину. Дай же жінок і

дітей моїх, що за них служив тобі, щоб я міг піти, бо ти знаєш службу мою, яку я відбув для тебе». Але Лаван наполягав, щоб він залишився, кажучи: «Я зрозумів, що поблагословив мене Господь через тебе». Він зауважив, що завдяки опіки та праці зятя його маєток збільшився.

Яків сказав: «Те мале, що було в тебе до мене, розмножилося і стало великим». Однак із плином часу Лаван почав заздрити великому маєткові Якова, котрий «дуже-дуже змужнів... І було в нього багато отар, і невольниці, і раби, і верблюди, і осли». Сини Лавана поділяли задрощі батька, і їхні злісні розмови дійшли до Якова. «Яків забрав усе, що було в нашого батька. І з того, що було в батька нашого, зробив собі все це багатство. І зауважив Яків з Лава нового обличчя, що він інший до нього, ніж був учора, позавчора».

Яків давно б залишив своїх лукавих родичів, якби не боявся зустрічі з Ісавом. Тепер він відчув ще й небезпеку з боку Лаванових синів, які дивилися на його багатство як на власне і могли б удатися до спроб відібрати його силою. Яків у великому збентеженні та тривозі не знав, як йому вчинити. Однак, пам'ятаючи милостиві обітниці у Бет-Елі, він виклав свою справу перед Богом і просив Його керівництва. Уві сні він отримав відповідь на свою молитву: «Вернися до краю батьків своїх і до місця твого народження. А Я буду з тобою».

[172] Відсутність Лавана виявилася слушною нагодою для відходу. Швидко зібравши овець і худобу, відправивши її вперед, Яків разом зі своїми дружинами, дітьми і слугами переправився через Єфрат, прямуючи до Плеяду, що знаходився на кордоні Ханаану. Через три дні Лаван довідався про втечу і кинувся услід, наздогнавши їх на сьомий день. Розгніваний Лаван готовий був силою повернути втікачів, на що був спроможний, бо перевага була на його боці. Втікачі опинились у великій небезпеці.

Лише завдяки втручання Бога, Котрий захистив Свого слугу, Лаван не здійснив ворожого наміру. Я міг би накоїти вам лиха, — сказав Лаван, — але Бог вашого батька цієї ночі сказав до мене: «Вважай, не говори з Яковом ані доброго, ані злого». Де означало, що він не повинен був силою повертати його або заманювати принадними обіцянками.

Лаван не віддав своїм дочкам їхнього посагу і завжди поводився з Яковом неширо й суворо; з притаманним йому лицемірством він докоряв зятеві за таємну втечу, через що він, батько, втратив можливість влаштувати прощальний бенкет або, принаймні, попрощатися з дочками й онуками.

У відповідь Яків відверто викрив егоїзм і жадібність Лавана, нагадавши йому про власну чесність і вірність, свідком якої той був: «Якби не був зі мною Бог батька мого, Бог Авраамів, Той, Кого боїться Ісаак, — сказав Яків, — то тепер ти відіслав би мене з порожніми руками... Біду мою й труд рук моїх Бог бачив, — і розсудив учора вночі».

Лаван не мав що заперечити і запропонував укласти Заповіт миру. Яків погодився з цією пропозицією, і вони наскладали великий пагорб, — кам'яну браму на знак їхнього союзу. Цю споруду Лаван назвав Міцпа, що означає «вартівня». І сказав Лаван: «Нехай наглядає Господь між мною і між тобою, коли ми розійдемося один від одного».

І сказав Лаван Якову: «Ось ця купа каміння і цей стовп, якого поставив між мною й тобою. Свідок — оцей копець, і свідок цей стовп, що я не перейду повз нього до тебе, і ти не перейдеш до мене повз цю купу та цей стовп з ворожим наміром. Розсудить між нами Бог Авраамів і Бог Нахорів, Бог їхнього батька». Яків поклявся Тим, Кого боявся його батько Ісаак.

Для підтвердження ухвали вони влаштували бенкет. Ніч минула в дружньому спілкуванні. На світанку Лаван зі своїми людьми вирушив у дорогу. Це розділення поклало край будь-яким зносинам поміж дітьми Авраама та мешканцями Месопотамії.

Розділ 18. Ніч боротьби

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 32-33

Хоч Яків залишив Падан-арам за божественною вказівкою, та все ж, йдучи дорогою, по якій він, утікач, ішов двадцять років тому, він був сповнений страху та недобрих передчуттів. Гріх, який Яків учинив, обманувши батька, завжди був перед ним. Божий обранець розумів, що його тривале вигнання було прямим наслідком цього гріха. Такі думки не давали чоловікові спокою ні вдень, ні вночі, а докори сумління робили подорож сумною. Побачивши вдалині пагорби рідного краю, патріарх відчув особливе хвилювання. Перед ним в усіх деталях постало минуле. Разом з тим спогади про вчинений гріх перепліталися з думками про Божу милість, виявлену до нього, та про божественні обітниці допомоги і керівництва.

У міру того, як подорож Якова наближалася до свого кінця, думки про Ісава викликали в нього дедалі тривожніші передчуття. Після втечі Якова Ісав вважав себе єдиним спадкоємцем батьківського маєтку. Чутки про повернення Якова могли викликати в нього побоювання, що Яків претендуватиме на спадок. Тепер Ісав міг завдати братові багато лиха, напавши на нього не тільки через бажання помститися, а й щоб остаточно відстояти своє право на володіння багатством, яке він уже давно вважав своїм.

[174] І знову Господь послав Якову ознаку Своєї божественної турботи. Коли він мандрував на південь від гори Гілеад, два загони небесних ангелів оточили караван, супроводжуючи його в дорозі, немов сторожа. Яків пригадав своє давнє видіння у Бет-Елі, а доказ того, що божественні посланці, які подарували йому надію та мужність під час втечі з Ханаану, були його хоронителями й під час повернення, приніс полегшення його стурбованому серцю. І сказав він: «Це Божий табір!» — і назвав це місце «Маханаїм» — «два загони ангелів», або «два табори».

Однак Яків розумів, що все ж необхідно подбати про власну безпеку. Тому відіслав послів до брата з метою примирення, навчивши їх, з якими словами мали звернутися до Ісава. Ще до народження двох братів було провіщено, що старший служитиме молодшому, отож, аби спогади про це не стали причиною озлоблення, Яків сказав слугам, що посилає їх до свого «пана Ісава», а вони, ставши перед ним, мали назвати свого господаря: «Слуга твій Яків». Аби розвіяти побоювання, ніби молодший брат повертається жебраком, щоб узяти свою частину батьківського спадку, Яків звелів їм сказати: «І маю я вола та осла, і отару, і раба, і невільницю. І я послав розказати про це панові моему, щоб знайти милість в очах твоїх».

Проте слуги повернулися без жодної відповіді, сповіщаючи, що Ісав нічого не сказав на дружні слова, але в супроводі чотирьохсот чоловік рухається їм назустріч. Було ясно, що він вирішив помститися. Жах охопив увесь табір. «Яків дуже злякався і збентежився». Він уже не міг повернути назад, а йти вперед також боявся. Його неозброєні, беззахисні люди були зовсім не готові до такої зустрічі. Тому він розділив їх на два загони: якщо один з них прийме удар на себе, інший матиме змогу втекти. Зі своєї численної отари брат послав Ісаву щедрі дарунки разом із дружнім посланням. Він робив усе, що було в його силах, аби спокутувати вину перед братом та відвернути небезпеку, а тоді в покорі й розкаянні благати про божественний захист: Господи, що сказав Ти мені: «Вернися до краю свого, і до місця свого народження, — і Я буду допомагати тобі». Я не вартий усіх тих милостей і всієї вірності, які Ти виявив Своему слугі, бо тільки зі своєю палицею перейшов я цей Йордан, а тепер виріс у два табори. Збережи ж мене від [175] руки мого брата, від руки Ісава, бо боюсь я його, щоб він не прийшов та не повбивав він мене і матерів з дітьми.

Вони вже підійшли до річки Яббок, і коли настала ніч, Яків переправив свою сім'ю через потік, а сам залишився на березі. Він вирішив провести ніч у молитві, бажаючи залишитися на самоті з Богом. Лише Він міг пом'якшити серце Ісава, тільки в Ньому була єдина надія патріарха.

Це була безлюдна гірська місцевість, лігвище диких звірів та сховище для розбійників і вбивць, Беззахисний, самотній

Яків у глибокому відчаї впав на землю. Була північ. Усе, що було дорогим для нього в житті, знаходилось тепер далеко, наражаючись на смертельну небезпеку. Думка про те, що саме через його гріх над невинними людьми нависла така загроза, була найнестерпнішою; зі щирими благаннями та сльозами Яків молився Богові. Раптом на нього опустилась чиясь сильна рука. Гадаючи, що це ворог і хоче відібрати в нього життя, Яків намагався вирватися з рук нападника. У темряві вони боролися одне з одним. Хоч не було сказано жодного слова, Яків напружував усі свої сили, не поступаючись ні на мить. У боротьбі за власне життя він відчував, що свідомість вини важким тягарем гнітить його душу; гріхи постали перед ним, віддаляючи від Бога. Охоплений страшним розпачем, він згадав Божі обітниці і від усього серця почав благати Божої милості.

Боротьба тривала майже до світанку, аж раптом незнайомиць торкнувся стегна Якова, і той відразу ж почав кульгати. Тільки тепер патріарх зрозумів, ким був його супротивник: він боровся з Небесним Посланцем і через це не міг перемогти, хоча й докладав майже надлюдських зусиль. Це був Христос, «Ангел Заповіту», що явив себе Якову. Скалічений, відчуваючи гострий біль, патріарх не відпускав Його. У повному знесиленні та розкаянні він, припавши до Ангела, «плакав і благав Його» (Осія 12:5) про благословення. Він повинен отримати запевнення, що його гріх прощено. Навіть фізичний біль не міг примусити його відмовитися від цієї мети. Під кінець рішучість патріарха ста- [176] ла ще більшою, а віра — міцнішою та палкішою. Намагаючись звільнитися, Ангел наполягав: «Пусти Мене, бо зійшла досвітня зоря», але Яків відповів: «Не пушу Тебе, поки не поблагословиш мене». Якщо б у словах Якова зазвучала хвалькувата самовпевненість, він був би вмить знищений, але це була впевненість людини, яка, визнаючи власну нікчемність, покладає надію на Бога, Котрий вірний у дотриманні Свого Заповіту.

Яків «боровся... з Ангелом, — і переміг» (Осія 12:4). Своєю покірливістю, розкаянням і самовідреченням грішна, смертна людина перемогла Велич Небес. Тремтячими руками він ухопився за Божі обітниці, й Безмежна Любов не могла не відповісти на благання грішника.

Тепер Яків ясно усвідомив свою помилку, яка призвела його до гріха, примусивши вдатися до обману, аби заволодіти правом первородства. Тоді він не довіряв Божим обітницям, а власними силами намагався досягти того, що Бог здійснив би Свого часу і Своїми шляхами. На доказ того, що гріх Якова прощений, замість імені, яке нагадувало про гріх, йому було дане інше ім'я — на згадку про його перемогу. «Не Яків (ошуканець) буде вже ім'я твоє, — сказав Ангел, — але Ізраїль, бо ти змагався з Богом і з людьми, та й переміг».

Яків отримав благословення, якого так прагнула його душа. Гріх, який він учинив, вдавшись до хитроців і обману, був прощений. Криза в його житті минула. Сумнів, сором і докори сумління донині отруювали йому існування, але тепер відбудеться зміна. Яким же солодким було це примирення з Богом! Яків уже не боявся зустрічі з братом. Бог, Котрий простив його гріх, міг пом'якшити серце Ісава, щоб і той також прийняв його розкаяння і покірливість.

У той час, як Яків боровся з Ангелом, до Ісава був посланий інший небесний вісник. Уві сні Ісав побачив життя свого брата за минулі двадцять років, упродовж яких він перебував у вигнанні, далеко від батьківського дому; він став свідком горя Якова, коли той дізнався про смерть матері; Ісав бачив брата в оточенні Божих ангелів. Цей сон Ісав розповів своїм воїнам, звелівши їм не чинити Якову жодного зла, бо Бог його батька був з ним.

[177]

Нарешті два табори зустрілися — військові люди на чолі з отаманом пустелі та Яків зі своїми дружинами, дітьми, пастухами й слугами, в супроводі величезних отар овець та іншої худоби. Спираючись на палицю, патріарх вийшов назустріч воїнам. Він був блідий і після нещодавньої сутички кульгав; хоча він ішов повільно, тамуючи біль і зупиняючись на кожному кроці, проте його лице сяяло радістю і миром.

Побачивши цього скаліченого страждальця, «побіг Ісав назустріч йому, і обняв його, і впав на шию його, і цілував його. І вони заплакали». Навіть серця грубих воїнів Ісава були зворушені такою сценою. Незважаючи на те, що він розповів їм свій сон, вони не могли пояснити зміну, що сталася з їхнім воєначальником. Хоча і зауважили неміч патріарха, проте не

могли навіть припустити, що саме ця слабкість зробила його сильним.

Тієї ночі болісних мук біля Яббоку, коли смерть уже, здавалося, була перед ним, Яків усвідомив, якою марною є людська допомога, якою хиткою є віра в міць людини. Він побачив, що допомогу можна очікувати лише від Того, перед Ким він так тяжко згрішив. Безпорадний і недостойний, Яків благав у Бога обітницю про Його милість до грішника, який кається. Ця обітниця стала для нього впевненістю в тому, що Бог простить і прийме його. Швидше небо й земля минуться, аніж не виконається це слово; саме ця віра підтримувала його в час тієї жахливої боротьби.

Досвід, який пережив Яків тієї ночі боротьби і мук, символізує випробування, через яке повинен пройти Божий народ напередодні Другого приходу Христа. Пророк Єремія, котрому у небесному видінні був показаний той час, писав: «Почули ми голос страху, переляку, й немає спокою... і кожне обличчя поблідло. Ой горе, бо це великий день, -- немає подібного до нього! Це час недолі для Якова, та з нього він буде врятований!» (Єрем.30:5-7).

[178] Коли заступництво Христа за людей закінчиться, тоді розпочнеться час горя. Доля кожної людини вже буде вирішена, і більше не буде викупної крові для очищення від гріхів. Коли Ісус закінчить Своє заступницьке служіння перед Богом за людство, тоді прозвучать урочисті слова: «Неправедний нехай чинить неправду ще, і нечистий нехай ще опоганюється. А праведний нехай ще творить правду, а святий — нехай ще освячується!» (Відкр 22:11). Тоді Божий Дух, Котрий стримував зло, буде забраний від Землі. Так само, як Якову загрожувала смерть від руки розгніваного брата, так і Божий народ опиниться в небезпеці бути знищеним нечестивими. І як патріарх боровся цілу ніч, щоб урятуватися від руки Ісава, так і праведники день і ніч кликатимуть до Бога про порятунок від ворогів, котрі оточуватимуть їх.

Сатана звинувачував Якова перед Божими ангелами, домагаючись права знищити його за скоєний гріх; він підбурих Ісава виступити проти нього, а протягом усієї довгої ночі боротьби патріарха нагадував йому про гріх, щоб позбавити мужності

й примусити залишити Бога. Коли Яків у відчаї вхопився за Ангела і зі сльозами благав Його, Небесний Посланець, випробовуючи його віру, також нагадав йому про гріх і намагався звільнитися від нього. Однак це не зупинило Якова. Він знав, що Бог милосердний, і повністю віддався на Його милість. Яків нагадував про своє розкаяння і благав про порятунок. Згадуючи своє минуле життя, він мало не впав у розпач, але не відпустив Ангела; з голосінням і плачем, які свідчили про жахливі душевні муки, він продовжував благати, доки не переміг.

Таким буде досвід Божого народу в його останній боротьбі із силами зла. Бог випробує їхню віру й непохитність, впевненість у тому, що Його сила здатна врятувати їх. Сатана намагатиметься викликати в них страх, навіюючи думки про те, що їхнє становище безнадійне, а гріхи надто великі, аби бути прощеними. Вони глибоко усвідомлюватимуть свої недоліки і, згадуючи власне життя, втратять усяку надію. Але пам'ятаючи про велику Божу милість, відчуваючи щире розкаяння, ці люди благатимуть Його про здійснення обітниць, даних у Христі для безпомічних грішників, що каються. їхня віра не захитається від того, що вони не отримають негайної відповіді на свої молитви. Вони міцно триматимуться Божої сили, як Яків тримався Ангела, а їхні душі благатимуть: «Не пущу Тебе, поки не поблагословиш мене».

[179]

Якби Яків спочатку не розкався в тому, що згрішив, оманною здобувши первородство, Бог не почув би його молитви і навіть у Своїй милості не зберіг би йому життя. Так і під час великого горя: якщо у Божому народі залишаться якісь невизнані гріхи перше, ніж жах і муки спіткають його, він буде переможений; розпач уб'є їхню віру, і вони не наважаться благати Бога про порятунок. Хоча Божі діти й будуть глибоко усвідомлювати власну негідність, проте в них не залишаться прихованих гріхів, які потрібно було б викривати. їхні провини будуть змиті викупною кров'ю Христа, і вони навіть не згадають про них.

Сатана переконує багатьох людей у тому, що Бог залишить без уваги їхню невірність у незначних життєвих справах. Але Своїм ставленням до Якова Господь показав, що Він жодним чином не схвалює зло і не мириться з ним. Усі, котрі намага-

тимуться виправдати або приховати свої гріхи, через що вони залишатимуться в небесних книгах невизнаними та непростеними, будуть переможені сатаною. Чим більше такі люди претендуватимуть на релігійність, чим почесніше становище посідатимуть, тим сумнішою виявиться їхня доля в Божих очах і тим неминучішою буде перемога великого противника.

Однак історія Якова запевняє, що Бог не залишить тих, котрі були спокушені згрішити, але навернулися до Нього у щирому розкаянні. Завдяки самовідреченню і непохитній вірі Яків отримав те, чого не зміг здобути власними зусиллями. Так Бог показав Своєму слuzі, що тільки божественна сила і благодать можуть дати йому благословення, якого він так прагнув.

Подібним буде досвід тих, хто житиме в останні дні. Оточені небезпеками, охоплені розпачем, вони повинні будуть покладатися лише на заслуги викупної жертви. Власними зусиллями ми нічого не можемо досягти. У всій своїй безпорадності та недостойності маємо покладатися на заслуги розп'ятого і воскреслого Спасителя. Жоден із тих, хто чинитиме так, не загине. Довгий чорний список наших переступів знаходиться перед очима Безмежного. Там повний перелік — жодна провина не забута. Але Той, Хто в давнину чув благання Своїх слуг, почує й нашу молитву віри і простить наші переступи. Він обіцяв — і дотримає Свого слова.

[180]

Яків переміг, тому що був стійким і рішучим. Його досвід свідчить про силу наполегливої молитви. Саме тепер ми повинні засвоїти урок такої постійної молитви і непохитної віри. Найбільші перемоги — як Церкви Христової в цілому, так і кожного християнина, зокрема, — не здобуваються завдяки здібностям, освіченості, багатству чи прихильності людей. Дійсні перемоги здобуваються в потаємних місцях у розмові з Богом, де щира віра в муках внутрішньої боротьби хапається за могутню руку Всемогутнього.

Хто не бажає залишити усякий гріх і цілим серцем шукати Божого благословення, той не отримає його. Але всі, хто, подібно до Якова, міцно триматимуться за Божі обітниці й залишатимуться такими ж непохитними й наполегливими, як він, переможуть, як переміг Яків. «Хіба Бог не захистить вибраних

Своїх, що волають до Нього день і ніч, хоч і баряться захищати їх? Кажу вам, що Він захистить їх скоро» (Лука 18:7-8)

[181]

Розділ 19. Повернення до Ханаану

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 34-35, 37

Перейшовши Йордан, Яків «прибув щасливо до міста Сихем у краї Ханаанському» (Бут.33:18). Таким чином, молитва патріарха у Бет-Елі про те, щоб Бог привів його в мирі до рідного краю, була здійснена. Деякий час він мешкав у Сихемській долині. Саме тут Авраам більше, ніж сто років тому, вперше розташувався табором, спорудив свій перший жертівник на Обітованій землі. Тут Яків «купив кусок поля, де поставив намета свого, з рук синів Гамора, батька Сихема, за сто срібняків. І поставив там жертівника, і назвав його: Ел-Елогей-Ізраїль, — Господь,

Бог Ізраїля» (в.19-20). Яків, подібно до Авраама; поставив жертівника Господеві біля свого намета, скликаючи щодня домочадців до вранішньої й вечірньої жертви. Там він також викопав криницю, прийшовши до якої через сімнадцять століть, Син Якова — Спаситель, і відпочиваючи одного спекотного полудня, розповідав Своїм зачудованим слухачам про «Джерело тієї води, що тече в життя вічне» (Йоан 4:14).

[182] Перебування Якова та його синів у Сихемі закінчилося насильством і кровопролиттям. Його єдина донька зазнала ганьби та горя, а двоє її братів вдалися до вбивства; усе місто було зруйноване і знищене у відплату за беззаконня, яке вчинив необачний юнак. Початком подій, що призвели до таких жахливих наслідків, був учинок доньки Якова, котра «вийшла... щоб подивитися на дочок того краю», наражаючи себе на небезпеку безбожного товариства.

Хто шукає задоволень серед людей, які не бояться Бога, той ступає на територію сатани, накликаючи на себе спокуси.

Підступна жорстокість Симеона та Левія не була безпідставною, проте їхня розправа над мешканцями Сихема була тяжким гріхом. Вони старанно приховували свої наміри від

Якова, і звістка про помсту сповнила його жахом. Засмучений обманом і насильством з боку своїх синів, він тільки й спромігся сказати: «Ви завдали мені горя, бо зробили мене ненависним для мешканців цього краю... Ми люди нечисленні, а вони зберуться та й поб'ють мене, і буду знищений я та мій дім». Але про його сум та огиду до цього кривавого злочину свідчать також слова, сказані ним з цього приводу майже через п'ятдесят років, на смертній постелі в Єгипті: «Симеон і Левій — брати, їхня зброя — знаряддя насильства. Хай до їхньої змови не входить душа моя, і нехай не прилучиться слава моя до їх громади... Проклятий нехай буде гнів їхній, бо він був запеклим, та їхня лютість, бо тяжка вона!» (Бут.49:5-7).

Яків розумів: те, що сталося, викликало глибоке приниження. Його сини виявили жорстокість і обман. В його таборі були такі, що вклонялися фальшивим богам; ідолопоклонство певною мірою пустило коріння навіть у його сім'ї. Чи не вчинить із ними Бог так, як вони на те заслуговували, чи не віддасть їх на помсту навколишнім народам?

У той час коли Якова пригнічували ці переживання, Господь звелів йому вирушити на південь, до Бет-Елу. Думка про це місце нагадала патріархові не тільки його видіння, в якому він бачив ангелів і чув Божі обітниці милості, а й про те, як він там поклявся, що Господь буде його Богом. Яків вирішив: перш ніж вони прийдуть на те священне місце, його дім повинен очиститися від опоганення ідолами. Тому всім, хто був у його таборі, він звелів: «Усуньте чужинних богів, які є серед вас, і очистьтеся, і змініть свою одіж. Встаньмо, і йдім до Бет-Елу, і зроблю я там жертівника Богові, Котрий відповів мені в день мого утиску, і був зі мною в дорозі, якою ходив я».

[183]

З глибоким хвилюванням Яків знову розповів історію перших відвідин Бет-Елу: як він залишив батьківський дім самотнім утікачем, рятуючи своє життя, і як Господь з'явився йому в нічному видінні. Коли Яків згадав, як незвично Бог повівся з ним, у нього потепліло на душі.

Його діти також були зворушені цією упокорюючою силою; він використав найефективніший засіб, аби підготувати їх до поклоніння Богові, коли вони прийдуть до Бет-Елу. «І вони віддали Якову всіх чужинних богів, які були в їхніх руках, і

сережки, що в їхніх вухах, а Яків сховав їх під дубом, що перед Сихемом».

Бог наслав страх на мешканців тієї землі, так що вони не вдалися до жодної спроби помститися за кровопролиття в Сихемі. Без перешкод мандрівники прибули до Бет-Елу.

Тут Господь знову з'явився Якову і повторив йому обітницю Заповіту: «І поставив Яків пам'ятника на тому місці, де Він говорив із ним, пам'ятника кам'яного».

У Бет-Елі Якова спіткала гірка втрата — смерть Девори, няні Ревекки, котра разом зі своєю господинею прийшла з Месопотамії до Ханаанської землі й уже довгий час була членом сім'ї його батька, користуючись повагою та пошаною. Присутність цієї літньої жінки була для Якова дорогоцінною ланкою, що з'єднувала його з дитинством, особливо з матір'ю, яка так ніжно і палко любила його. Похорон Девори став настільки сумною подією, що дуб, під яким її поховали, став називатись «дубом плачу». Не можна залишити поза увагою того, що сповнене вірного служіння життя Девори, а також горе, яким стала втрата цього друга сім'ї, стали гідними того, щоб пам'ять про них була збережена на сторінках Слова Божого.

Бет-Ел знаходився на віддалі лише двох днів шляху від Хеврону, але Якова в цей час спіткало велике горе — смерть Рахілі. Чотирнадцять років він служив за неї, і через його кохання праця не здавалася йому важкою. Наскільки глибоким і сильним було це почуття, видно з того, що через багато років у Єгипті, коли Яків лежав при смерті і Йосиф прийшов відвідати свого батька, патріарх, згадуючи своє життя, сказав:

[184] «коли я прийшов з Ладану, померла на моє нещастя Рахіль у краї ханаанським на дорозі, коли було вже зовсім недалеко до Ефрати. І я поховав її там, при дорозі до Ефрати» (Бут.48:7). Утрата Рахілі була особливим епізодом, про який він згадав в історії його довгого та неспокійного життя.

Перед смертю Рахіль народила другого сина. Вже прощаючись з життям, вона назвала дитину Бен-Оні, «син мого болю». Але батько дав йому ім'я Веніамин, що значить «син моєї правиці», або «моя сила». Рахіль поховали там, де вона померла, спорудивши на тому місці пам'ятник.

По дорозі до Єфрату ще один злочин ліг темною плямою на родину Якова, внаслідок чого Рувим, первородний син був позбавлений переваги і почестей первородства.

Нарешті подорож Якова підійшла до кінця, «коли прийшов він до Ісаака, свого батька, до Мамре, тобто Хеврону, де жив Авраам та Ісаак». Тут він залишався до смерті свого батька. Для Ісаака, немічного та незрячого, сповнене доброти й уваги ставлення сина, котрий так довго був відсутнім, стало потіхою в самотньому, позначеному важкими втратами житті.

Яків та Ісав зустрілися біля смертного ложа батька. Колись старший брат чекав такої нагоди як можливості помститися, але з того часу його почуття зазнали великої зміни. Яків, цілком задоволений духовними благословеннями первородства, відмовився від батьківського багатства, яке переходило йому як спадок на користь старшого брата. Це була та єдина спадщина, яку цінував і якої так прагнув Ісав. Вони вже не мали один до одного заздрощів або ненависті, однак розлучилися; Ісав рушив до гори Сеїр. Щедрий на благословення Бог, окрім духовного скарбу, якого він так прагнув, дарував Якову і земне багатство. Маєток обох братів був таким великим, що вони не могли «пробувати разом, і край їх тимчасового замешкання не міг вмістити їх через їхню худобу». Ця розлука відповідала божественному наміру щодо Якова. Оскільки в релігійних віруваннях братів була велика розбіжність, краще для них було жити окремо.

Ісав і Яків однаковою мірою отримали пізнання про Бога, обидва мали змогу ходити дорогами Його Заповідей і користуватися Його ласкою; однак це не було їхнім спільним бажанням. Брати пішли різними дорогами, відстань між ними ставала дедалі глибшою та ширшою.

Те, що Ісав був позбавлений благословення спасіння, не було результатом упередженого Божого вибору. Дари Його благодаті через Христа доступні для всіх. Не існує іншого вибору, окрім того, який робить сама людина і який може призвести її до загибелі. Бог виклав у Своєму Слові умови, додержуючись яких кожна душа може отримати вічне життя; це — послух Його Заповідям через віру в Христа.

Бог надає перевагу характеру, який узгоджується з Його Законом; кожний, хто відповідатиме нормам Його вимог, увійде до Царства Слави. Сам Христос сказав: «Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить» (Йоан 3:36). Не кожен, хто каже до Мене: «Господи, Господи!», увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі (Матв. 7:21). А у книзі Відкриття Він проголошує: «Блаженні ті, котрі додержуються Заповідей Його, щоб мати право доступу до дерева життя і увійти ворітьми в місто» (Відкр.22:14). Саме про такий вибір, що має відношення до спасіння людини, говорить Слово Боже.

Кожна душа, яка зі страхом і трепетом здійснює своє спасіння, вважається обраною. Обраним є той, хто, зодягнувшись у повну зброю Божу, змагатиметься добрим подвигом віри. Обраним можна вважати того, хто пильнуватиме в молитві, досліджуватиме Писання і уникатиме спокус. Обраним є той, хто збереже віру і виконуватиме кожне слово, що виходить із Божих уст. Умови викуплення пропонуються всім, однак його результатами користуватимуться ті, хто підкорився цим умовам.

[186] Ісав знехтував благословеннями Заповіту. Він більше цінував дочасні скарби, ніж духовні блага, тому й отримав те, чого прагнув. Його відокремлення від Божого народу стало наслідком зробленого ним свідомого вибору. Яків обрав спадщину віри. Він намагався отримати її за допомогою хитрощів, підступу та обману, але Бог подбав про те, щоб його гріх послужив для його виправлення. Проте, незважаючи на всі гіркі досвіди наступних років, Яків ніколи не відхилився від власної мети і не відмовлявся від свого вибору. Він зрозумів: удаючись до людських засобів і хитрощів з метою отримання благословення, він цим самим воював з Богом. Після тієї ночі боротьби біля Яббоку Яків став іншою людиною. Від його самовпевненості не залишилося й сліду, а отже, й від колишнього лукавства. Замість хитрощів і обману його життя відзначалося простотою та правдивістю. Він засвоїв важливий урок — спиратися на руку Всемогутнього, серед випробувань та нещасть з покірністю приймати Божу волю. Все негідне у його характері загинуло у

полум'ї вогненної печі, справжнє золото було очищене, і віра Авраама та Ісаака відобразилась у житті Якова в усій повноті.

Гріх Якова та низка подій, до яких він призвів, звичайно, справили свій лихий вплив, принісши гіркі плоди в характері та житті його синів. Ставши дорослими, вони виявили глибокі пороки. Наслідки багатоженства наклали відбиток на сім'ю. Це страшне зло висушило джерело любові і послабило найсвятіші узи. Ревнощі матерів робили гіркими сімейні стосунки; діти вирости лихими і свавільними, завдаючи батькові чимало клопоту й горя.

Однак серед них був один, котрий дуже відрізнявся вдачею, — Йосиф, старший син Рахілі, рідкісна фізична краса якого, здавалося, була відображенням внутрішньої краси душі та духа. Цнотливий, енергійний та життєрадісний характер юнака свідчив про непохитні моральні принципи. Він прислухався до повчань батька і підкорявся Богові. Якості, які пізніше зробили його славним у Єгипті, — делікатність, вірність і правдивість, — виявляли себе у його щоденному житті. Залишившись без матері, він горнувся до батька, даруючи йому свою любов та ніжність; і Яків усім серцем полюбив дитину, що народилась йому в старості. Він «любив Йосифа над усіх дітей своїх».

Проте навіть це ніжне почуття стало причиною лиха та суму. Яків вчинив необачно, показавши, що віддає перевагу Йосифові; це викликало ревнощі його інших синів. Йосифа глибоко турбували недобрі вчинки братів, однак його лагідні умовляння ще більше розпалювали їхню ненависть та обурення. Йосиф не міг дивитися, як вони грішать проти Бога, і тому про все розповів батькові, сподіваючись, що своїм авторитетом той вплине на синів і вони виправляться.

Яків намагався не викликати в них гніву своєю різкістю або суворістю. З глибоким почуттям він висловлював стурбованість за дітей, благаючи їх із повагою поставитись до його сивини: не ганьбити його імені й, що найголовніше, — не зневажати Бога своїм нешанобливим ставленням до Божих Заповідей.

Засоромлені тим, що їхня нечестива поведінка стала відомою, брати Йосифа вдали, ніби розкаюються, приховуючи свої справжні почуття, і стали ще жорстокішими після цього викриття.

Подарунок, необачно зроблений батьком Йосифові, — дорогий одяг, туніка, яку зазвичай носили знатні люди, — послужив для його синів ще одним доказом його особливої прихильності, викликавши підозру, що батько має намір, обійшовши старших дітей, віддати первородство синові Рахілі. Їхня злість ще більше зросла, коли одного разу хлопчик розповів старшим братам свій сон. «Ото ми в'яжемо снопи серед поля, — сказав він, — і ось мій сніп почав вставати, та й став. І ось навкруги ваші снопи, — та й вклоняються снопові моєму».

«Чи справді ти царюватимеш над нами, чи справді володітимеш нами?» — вигукнули його брати, сповнені гніву і заздрощів.

Незабаром Йосифові приснився ще один сон, схожий на попередній, котрий він також розповів їм: «... Ось сонце, місяць та одинадцять зірок вклоняються мені». Цей сон, як і попередній, був витлумачений без особливих зусиль. Батько, присутній при цьому, сказав із докором: «Що то за сон, що снився тобі? Чи справді прийдемо ми, я та матір твоя і брати твої, щоб уклонитися тобі до землі?». Незважаючи на удавану суворість слів, Яків вірив у те, що Господь відкриває Йосифові майбутнє.

[188] Вродливе обличчя юнака, що стояв перед братами, сяло від натхнення Святого Духа, і вони не могли дивитися на нього без захоплення. Але брати не бажали залишити свої лихі дороги і зненавиділи чистоту, яка стала докором їхнім гріхам. В їхніх серцях був присутній той самий дух, який колись впливав на Каїна.

У пошуках пасовиськ для отар брати змушені були переходити з місця на місце і часто місяцями не бували вдома. Незабаром після цього випадку вони вирушили до землі, яку їхній батько придбав у Сихемі. Час минав, але від них не було жодних відомостей, і батько почав побоюватись за їхню безпеку, пам'ятаючи про жорстокість, з якою вони колись поставилися до мешканців Сихема. Тому він послав Йосифа, щоб той розшукав їх і повідомив йому, як їм ведеться. Якби Яків знав про справжні почуття своїх синів щодо Йосифа, то ніколи не дозволив би йому залишатися наодинці з братами, але вони старанно усе це приховували.

З радісним серцем Йосиф попрощався з батьком. Ані старий чоловік, ані юнак навіть не здогадувалися про те, які події матимуть місце перед тим, як вони зустрінуться знову. Коли після довгої, самотньої подорожі Йосиф прибув до Сихема, він не знайшов там ані братів, ані їхніх отар. Розпитавши про них, він вирушив до Дотаїна. Йосиф уже пройшов більше п'ятдесяти миль, і необхідно було подолати ще п'ятнадцять; але він поспішав, забувши про втому. Він бажав швидше побачити своїх братів, котрих, незважаючи на їхню жорстокість, продовжував любити, і розвіяти батьківську тривогу.

Брати помітили його наближення, але їхні серця, сповнені лютої ненависті, не пом'якшилися від думки про довгу дорогу, яку Йосиф пройшов, аби побачити їх, про його втому і голод, про вияв гостинності та братерської любові, яких він чекав від них. Побачивши одяг Йосифа, що свідчив про особливу батьківську любов до нього, вони сповнилися шаленства: «Ось іде сновидець!» — глузливо вигукнули вони. Заздрощі і бажання помсти, які вони так довго виношували, тепер повністю опанували ними. Давайте вб'ємо його, — вирішили вони, — і вкинемо до однієї з ям, та й скажемо: «Дикий звір з'їв його!» І побачимо, що буде з його снами.

Якби не Рувим, вони виконали б свій намір. Йому забракло духу стати співучасником у вбивстві брата, і він запропонував укинути його до ями, залишивши там на загибель; сам же крадькома мав намір врятувати Йосифа і повернути батькові. Умовивши всіх погодитися з його пропозицією, Рувим залишив їх, побоюючись, що не зможе приховати своїх почуттів і справжні наміри стануть очевидними.

Йосиф наблизився до братів, не підозрюючи про небезпеку; він тішився, що довгі пошуки увінчалися успіхом, але його охопив жах, коли замість очікуваного привітання він зустрів сердиті, мстиві погляди. Юнака схопили, зірвали з нього одяг. Насмішки та погрози вказували на те, що Йосифа чекає смерть. На його благання ніхто не звертав уваги. Він опинився повністю у владі цих знавіснелих людей. Волочачи по землі, його грубо притягли до глибокої ями і вкинули в неї. Переконавшись у тому, що він не зможе звідти втекти, брати залишили його помирати з голоду, в той час як самі «сіли попоїсти хліба».

[189]

Проте декому з них було не по собі; не всі відчували задоволення від помсти. Незабаром вдалині брати побачили подорожуючих. Це був караван ізмаїльтян, що проживали за Йорданом; вони прямували до Єгипту з прянощами та іншим товаром. Нараз Юда запропонував продати брата цим купцям-язичникам, замість того щоб залишити його в ямі на загибель. Усунувши його таким чином зі своєї дороги, брати залишаються чистими від його крові. «Бо він брат нам, — наполягав він, — він наше тіло». Усі погодилися з такою пропозицією, і Йосифа швидко витягли з ями.

Коли юнак побачив купців, страхітлива правда постала перед ним у всій повноті. Доля раба була страшнішою за смерть. Охоплений жахом, він благав то одного, то іншого з братів, але даремно. Деякі навіть мали почуття жалю, але страх бути висміяними примушував їх мовчати. Кожний усвідомлював, що вони зайшли надто далеко, щоб відступати. Якщо пощадити Йосифа, він, безперечно, розповість про все батькові, котрий не подарує їм жорстокого поводження з улюбленим сином. Закам'янівши серцями, залишаючись глухими до благань, вони віддали Йосифа до рук купців-язичників. Караван рушив, і незабаром вони втратили його з поля зору.

[190]

Рувим повернувся до ями, але Йосифа там не було. Стривожений, відчуваючи докори сумління, він роздер свій одяг і, звертаючись до братів, вигукнув: «Немає хлопця! А я, — куди я піду?» Довідавшись про долю Йосифа та зрозумівши, що його вже не повернути, Рувим змушений був приєднатися до решти братів у спробі приховати свою провину. Зарізавши козеня, вони вмочили одяг Йосифа у його кров і принесли батькові, говорячи, нібито знайшли цю річ в полі й побоюються, чи часом це не одяг їхнього брата. «Пізнай-но, — сказали вони, — чи це не вбрання твого сина?» Вони з жахом чекали цієї хвилини, та все ж не були готовими до такого несамогового болю, безмежного горя, свідками якого їм довелося стати. Це «вбрання мого сина... — сказав Яків. — Дикий звір його з'їв... Справді розшарпаний Йосиф!» Даремно сини і доньки намагалися потішити його. «І роздер Яків одіж свою, і зодягнув веретище на стегна свої, і багато днів справляв жалобу по синові своєму». Час, здавалося, не приніс полегшення його

горю. «У жалобі зійду я до сина мого в шеол», — довго чувся зойк розпачу. Молоді люди, жахаючись свого вчинку, однак, боячись докорів батька, продовжували приховувати свою вину, яка тепер здавалася їм незмірно великою.

[191]

Розділ 20. Йосиф у Єгипті

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 39-41

А тим часом Йосиф разом із тими, кому він тепер належав, прямував до Єгипту. Караван рухався в південному напрямку до кордонів Ханаану, і хлопець здалеку міг навіть бачити пагорби, серед яких розташувалися намети його батька. У самотності та невимовному горі він гірко заривав, згадавши люблячого батька. І знову в його уяві постала сцена, що мала місце в Дотаїні. Юнак бачив навіжених братів, відчував на собі їхні люті погляди.

В його пам'яті ще звучали дошкульні образи у відповідь на його відчайдушні благання. Від думки про майбутнє в нього завмирало серце. Яка ж зміна відбулася в його житті — улюблений син став нікчемним, безпорадним рабом! Що чекало на нього в чужій країні, — самотнього, без друзів і близьких? На якийсь час Йосифом заволоділо безнадійне почуття горя та страху. Але за Божим Провидінням навіть це переживання повинно було стати для нього благословенням. За декілька годин він засвоїв те, чого не міг би навчитися за усі роки. Батько, незважаючи на сильну і ніжну любов до сина, завдав йому шкоди через свою пристрасть та поблажливе ставлення до нього. Переваги, які він так немудро надавав йому, викликали гнів у його братів і підштовхнули їх на жорстокий вчинок, який розлучив його з домом. Наслідки цього також позначились і на його характері. Тепер доведеться виправляти допущені помилки. Він уже ставав самовпевненим та вибагливим. Звикнувши до ніжної батьківської опіки, юнак відчував, що не готовий боротися з труднощами, які чекали на нього у гіркому, позбавленому тепла житті чужинця та раба.

Тоді подумки Йосиф звернувся до Бога свого батька. З дитинства він був навчений любити і боятися Його. Не раз у наметі батька він чув розповідь про видіння, яке бачив Яків,

коли залишив свій дім як вигнанець і втікач. Він знав про Господні обітници для Якова, а також про те, як вони здійснилися, коли в скрутну годину з'явилися Божі ангели, аби навчити, потішити та захистити його.

Йосиф знав про Божу любов, яка подбала про Відкупителя для людей. Тепер усі ці дорогоцінні науки ясно постали в його пам'яті. Йосиф вірив, що Бог його батьків залишиться і його Богом. У ту хвилину він повністю віддав себе Господеві. Хоронитель Ізраїлю не залишив його в землі вигнання.

Йосиф із трепетом поставив перед собою високу мету — залишитися вірним Богові за будь-яких обставин і чинити так, як личить підданому Небесного Царя. Він цілим серцем служитиме Господеві, стійко переноситиме випробування, що випадуть на його долю, та вірно виконуватиме всі обов'язки. Цей день став поворотним у житті Йосифа. Пов'язані з ним жахливі події перетворили розпеченого юнака на вдумливого, сміливого та витриманого мужа.

Прибувши до Єгипту, купці продали Йосифа Потіфарові, начальникові царської охорони, на службі в котрого він перебував аж десять років. Тут на його долю випали неабиякі спокуси. Він жив серед ідолопоклонників. Ушанування фальшивих богів, яке відбувалося з царською пишністю, стало частиною культури цієї багатой та найбільш розвинутої на той час цивілізації. Однак Йосиф зберіг свою простоту і вірність Богові. З усіх боків його оточували пороки, але він ніби не помічав їх. Він не дозволяв своїм думкам зосереджуватися на заборонених темах. Бажання завоювати прихильність єгиптян не могло примусити його приховувати власні переконання. Якщо б він спробував це зробити, то був би переможений спокусою, але він не соромився релігії батьків і не докладав найменших зусиль, аби приховати своє поклоніння Єгови.

«І був Господь з Йосифом, а він став щасливим чоловіком... І побачив його пан, що Господь з ним і що в усьому, що він робить, Господь щастить рукам його». З дня на день довір'я Потіфара до Йосифа зростало, і врешті-решт він зробив його доморядником усього свого маєтку. «І він позоставив усе, що мав, у руці Йосифовій. І не знав він при ньому нічого, окрім хліба, що їв».

Помітні успіхи та вдача, з якою закінчувалася кожна справа, доручена Йосифові, не були результатом якогось чуда: його працьовитість, дбайливість та енергійність завершувались божественним благословенням. Йосиф пояснював свої успіхи Божою милістю; і навіть його господар-ідолопоклонник вважав, що в цьому приховується таємниця його нечуваного процвітання. Однак без наполегливих, цілеспрямованих зусиль неможливо досягти успіху.

Бог був прославлений вірністю Свого слуги. Божий намір полягав у тому, щоб на тлі ідолопоклонства чистота і праведність віруючого в Бога юнака становила різкий контраст і щоб, таким чином, серед темряви язичництва засяяло світло небесної благодаті. Благородство, делікатність і вірність Йосифа завоювали серце царедворця, котрий почав дивитися на нього швидше як на сина, а не раба. Спілкуючись з високопоставленими вченими мужами, юнак вивчав мови, отримав знання в галузі науки та веденні справ, здобувши таким чином освіту, необхідну для майбутнього прем'єр-міністра.

Однак доброчесність і віра Йосифа мали пройти через вогненне випробування. Дружина його господаря намагалася схилити молодого чоловіка до порушення Божого Закону. Досі Йосиф залишався чистим від розтління, яке великою мірою процвітало в цій язичницькій країні; але ця спокуса виявилась несподіваною, сильною та звабливою, — як він поведеться тепер? Йосиф добре розумів, до чого призведе опір. З одного боку, на нього чекали приховування правди, прихильність жінки, подарунки, а з іншого — ганьба, ув'язнення, а то й смерть.

[194] Усе його майбутнє залежало від рішення, яке він обере в цю хвилину. Чи переможе принцип? Чи залишиться Йосиф і надалі вірним Богові? З невимовною тривогою ангели спостерігали за цією сценою.

Відповідь Йосифа свідчить про силу релігійних принципів. Він виправдає довір'я свого земного господаря і залишиться вірним Небесному Господеві, чого б це йому не коштувало. Багато хто дозволяють собі перед всевидючим Богом і святими ангелами те, чого не наважилися б зробити в присутності людей, але перша думка Йосифа була про Бога. «Як же я вчиню це велике зло і згрішу перед Богом?» — сказав він.

Якщо б ми завжди усвідомлювали, що Бог бачить усе, що робимо і говоримо, та що Він веде точний запис наших слів і вчинків, з яким пізніше нам доведеться зустрітися, тоді ми боялися б згрішити. Нехай юнаки та дівчата пам'ятають: де б вони не перебували і що б не робили, — вони знаходяться у Божій присутності. Жодний наш учинок не залишиться непоміченим. Ми не можемо приховати наші дороги від Всевишнього. Людські закони, хоч часом і суворі, часто порушуються, що залишається непоміченим, а отже, безкарним. Однак цього не можна сказати про Божий Закон. Грішник не сховається навіть під покровом найтемнішої ночі. Хоч він, можливо, вважає, що його ніхто не бачить, однак для кожного вчинку є невидимий свідок. Навіть сердечні наміри відкриті божественному зору. Кожний вчинок, слово і думка людини визначаються з такою точністю, ніби в цілому світі існує лише ця людина і увага Небес зосереджена тільки на ній.

Йосиф постраждав через свою чистоту, оскільки його спокусниця помстилася йому, звинувативши в огидному злочині, після чого він був кинутий до в'язниці. Якби Потіфар повірив у звинувачення, висунуте його дружиною проти Йосифа, молодий єврей поплатився б життям; але скромність і чесність, якими постійно відзначалась поведінка Йосифа, свідчили про його невинність. І все ж, щоб врятувати репутацію дому державного сановника, Йосиф був знеславлений і позбавлений волі.

Спочатку тюремники дуже суворо поводитися з Йосифом. Псалмист говорить: «Кайданами мучили ноги його, залізо ввійшло в його тіло, аж до часу виповнення слова Його; слово Господнє його випробувало» (Псал. 105:18-19). Світло характеру Йосифа сяяло навіть у темряві в'язниці. Він зберіг тверду віру та терпіння. Хоча за багаторічне і вірне служіння з ним повелися досить жорстоко, це не зробило його замкнутим і недовірливим. Він був сповнений миру, що є плодом невинності й чистого сумління; Йосиф віддав свою справу Богові. Він не думав про образи, які були завдані йому, забув про своє горе, намагаючись полегшувати страждання інших. Навіть у в'язниці він знайшов для себе заняття. Бог визначив йому пройти підготовку в школі скорбот, щоб пізніше використати його для

[195]

більш корисної справи; і він не ухилявся від необхідного йому виховання. Ставши у в'язниці свідком пригноблення й тиранії, дивлячись на наслідки, до яких призводить ІУЮ-чин, він навчився справедливості, співчуттю та милості, що допомогло йому в майбутньому мудро й милосердно користуватися своєю владою.

Поступово молодий чоловік завоював довір'я начальника тюремного дому, і згодом усі в'язні були віддані під нагляд Йосифа. Його поведінка у в'язниці — чесність, якою відзначалося його повсякденне життя, та співчуття до тих, котрі переживали горе і розпач, — відкрили шлях до майбутнього добробуту та слави Йосифа.

Кожний промінь світла, який ми проливаємо на інших, повертається до нас. Кожне добре та співчутливе слово, сказане засумованим, кожна спроба полегшити долю пригноблених, кожний дар нужденному стануть благословенням для того, хто чинить це від щирого серця!

До в'язниці за якусь провину були вкинуті пекар і чашник царя, і Йосиф був приставлений до них як наглядач. Одного ранку, зауваживши їхні сумні обличчя, Йосиф співчутливо поцікавився причиною смутку. Виявилось, що кожний з них бачив надзвичайний сон, і їм хотілося дізнатися про його значення. «Чи ж не в Бога відгадки? — сказав Йосиф. — Розкажіть мені». Коли кожний розповів свій сон, Йосиф пояснив їм, що вони означають: через три дні чашник посяде своє колишнє місце і, як раніше, подаватиме фараонові чашу з вином, а пекаря, за царським наказом, стратять. В обох випадках усе сталося так, як і було передречено.

[196]

Фараонів чашник був надзвичайно вдячний Йосифові як за потішаюче тлумачення сну, так і за доброту, неодноразово виявлену до нього. Йосиф, посилаючись на своє несправедливе ув'язнення, зворушливо просив згадати про його справу перед фараоном. «Тільки ж згадай про мене, як буде тобі добре, — сказав він, — і зроби милість мені: згадай про мене перед фараоном, і виведи мене з цього дому. Бо я, справді, вкрадений із Краю єврейського, та й тут я не зробив нічого, щоб мене вкинути до цієї ями». Сон старшого дворецького збувся з усіма подробицями, але коли йому знову була явлена милість, він

забув про свого благодійника. Ще два роки Йосиф залишався в'язнем. Надія, що зародилася в його серці, поступово згасла; окрім інших мук, йому завдала болю гіркота людської невдячності.

Однак божественна рука вже простягнулась, щоб відчинити в'язничні ворота. В одну ніч правитель Єгипту побачив два сні, які, найімовірніше, вказували на одну й ту ж подію і, здавалося, віщували якесь велике лихо. Він не міг зрозуміти їхнього значення, і це не давало йому спокою. Ворожбити й мудреці його царства не могли витлумачити цих снів. Збентеження та розпач фараона зростали, і весь палац був охоплений жахом. Загальне хвилювання нагадало старшому дворецькому про його власний сон, відтак він згадав і про Йосифа, відчув докори сумління за свою забудькуватість і невдячність. Він одразу ж розповів цареві про свій сон, сон старшого пекаря, а також, як вони були витлумачені в'язнем-євреєм і це пророкування здійснилося.

Для фараона вважалось принизливим звертатися за допомогою до чужинця й раба, а не до ворожбитів і мудреців свого царства, але він був готовий скористатися послугами будь-кого, аби тільки отримати душевний спокій. Негайно послали за Йосифом. Скинувши із себе в'язничний одяг, Йосиф поголився і постригся, оскільки його волосся за час перебування у в'язниці дуже відросло. Після цього Йосифа повели до фараона.

[197]

І промовив фараон до Йосифа: «Снився мені сон, та нема того, хто б відгадав його. А я чув про тебе, ти можеш вислухати сон і відгадати його». А Йосиф сказав до фараона:

«Не я — Бог дасть у відповідь мир фараонові». Відповідь Йосифа свідчила про його смирення та віру в Бога. Він скромно відмовився від честі, яку виявляли до нього як до мудреця. «Це не моє». Тільки Бог може відкривати таємниці.

Тоді фараон розповів свої сні: «Ось я стою на березі Річки. І ось виходять із Нілу сім корів ситих і гарних на вигляд. І вони паслися на лузі. Але за ними виходять сім корів інших, марних та дуже поганих виглядом і худих тілом. Таких бридких, як вони, я не бачив у всій країні Єгипетській. І ті погані та худі корови пожерли сім корів перших, ситих.

Та хоч вони їх з'їли, та не було й знаку, що вони ввійшли до черева їхнього, — і вигляд їхній був поганий, як напочатку. І я

прокинувся. А потім побачив я у сні знов, аж ось вилонюються з одного стебла сім колосків повних і добрих.

Та ось виростає за ними сім інших колосків, сухих, тонких, спалених східним вітром. І проковтнули ті тонкі колоски сім колосків добрих. Я розповів це ворожбитам, але немає такого, хто б мені роз'яснив».

«Сон фараонів — один він, — сказав Йосиф. — Що Бог робить, те Він звістив фараонові...» Мало бути сім років великого достатку. Врожаї з полів та садів будуть, як ніколи, багатими. Після цього прийдуть сім років голоду. «Іне буде видно того достатку в краї через голод, що настане потім, бо він буде дуже тяжкий»... Повторення сну було доказом того, що така подія станеться неодмінно і то найближчим часом. «Отож, — продовжував він, — нехай фараон призначить чоловіка розумного й мудрого, і нехай поставить його над єгипетською землею. Нехай фараон настановить урядників над країною, і нехай за сім літ достатку збирають п'ятину врожаю єгипетської землі. І нехай вони позбирають усю їжу тих добрих років, що приходять, і нехай вони зсипають збіжжя під керівництво фараона, для їжі по містах, і нехай зберігають. І буде та їжа про запас для краю на сім голодних років». Пояснення було настільки розумним і логічним, а порада, дана Йосифом, такою зваженою та мудрою, що в достовірності не виникало жодних сумнівів. Але кому можна довірити виконання цього плану? Від того, наскільки мудро буде зроблено вибір, залежала доля народу. Фараон був стривожений. Деякий час вирішувалося питання призначення. Від старшого дворецького монарх довідався про мудрість і розважливість Йосифа, виявлені ним в управлінні в'язницею; було очевидно, що він володіє неабиякими організа-торськими здібностями. Чашник, відчуваючи докори сумління, намагався спокутувати власну невдячність, вихваляючи свого благодійника; подальші розпитування фараона підтвердили правдивість його слів. В усьому царстві не знайшлося іншого мужа, крім Йосифа, який володів мудрістю виявити небезпеку, що загрожувала царству, та вказати на необхідність приготування до неї. Цар переконався, що саме він був тією людиною, котра якнайкраще здійснить запропоновані ним особисто плани. Було очевидним, що на ньому спочиває божественна сила і

[198]

серед царських сановників немає нікого, хто зміг би успішно провадити державні справи під час кризи. Те, що він єврей і раб, було несуттєвим порівняно з його очевидною мудрістю та зваженим судженням. «Чи знайдеться чоловік, як оцей, що Дух Божий у нім?» — сказав цар своїм радникам.

Призначення було погоджене і, на превеликий свій подив, Йосиф почув слова: «Оскільки Бог відкрив тобі це все, то немає такого розумного й мудрого, як ти. Ти будеш над домом моїм, а слів твоїх уст буде слухатися увесь народ мій. Тільки трон я буду вищим від тебе». Після цього фараон наділив його атрибутами, які вказували на високе становище. І зняв фараон персня зі своєї руки, та й дав його на руку Йосифові, і зодягнув його в одягу вісонну, а на шию йому повісив золотого ланцюга. І зробив, що він їздив його другим повозом, і кричали перед обличчям його: «Кланяйтеся!».

«Він поставив його господарем над домом своїм і управителем над усім мастком своїм, щоб він наглядав за царськими вельможами і повчав дорадників його мудрості» (Псал. 105:21-22). Йосиф був узятий із в'язниці, щоб обійняти високу посаду правителя усієї єгипетської землі. Це

[199]

була вельми почесна посада, однак пов'язана з труднощами та небезпеками.

Кожен, хто посідає високе становище, перебуває в небезпеці. Як під час бурі залишаються неушкодженими невибагливі квіти долини, в той час як величні дерева, що зростають на верхів'ях гір, бувають вирвані з корінням, так і люди, котрі зберігають чесність і чистоту в непростих обставинах життя, можуть впасти через спокуси, до яких призводять земна слава та почесні.

Але характер Йосифа залишився незмінним як під час неволі, так і під час добробуту. І у в'язниці, і в палаці фараона він не втратив своєї вірності Богові. Залишаючись чужинцем в язичницькій землі, розлучений зі своїми рідними, котрі поклонялися Богові, він щиро вірив, що божественна рука спрямовує його кроки; відчуваючи постійну залежність від Бога, він старанно виконував свої обов'язки. Завдяки Йосифові фараон і визначні мужі Єгипту дізналися про правдивого Бога; і хоч вони залишалися ідолопоклонниками, однак навчилися поважати

принципи, які зауважували втіленими в житті та характері того, хто поклонявся Єгови.

Яким чином Йосиф зумів набути таку мудрість, непохитність характеру та праведність? З раннього дитинства він навчився підкорятися голосу обов'язку, а не власним бажанням; чесність, дитяче довір'я та благородство характеру юнака принесли гідні плоди в зрілому віці. Чисте, скромне життя сприяло енергійному розвитку як фізичних, так і розумових сил. Спілкування з Богом через споглядання Його творіння, роздуми про величні істини, довірені спадкоємцям віри, підносили й ушляхетнювали його духовну природу, розширяючи кругозір і зміцнюючи розум, чого не могла б зробити жодна інша освіта. Чесне ставлення до обов'язків будь-якої посади — від найскромнішої до найвищої — розвинуло здібності Йосифа, зробивши придатним виконувати його високе служіння. Хто живе в гармонії з волею Творця, розвине в собі найдосконаліший і найблагородніший характер. «Страх Господній — це мудрість, а відступ від злого — це розум» (Йов. 28:28).

[200]

Лише дехто розуміє, який вплив справляють життєві дрібниці на формування характеру. Усе, до чого ми маємо відношення, не позбавлене значення. Різноманітні обставини, з якими щодня зустрічаємось, призначені для випробування нашої вірності; вони готують нас до виконання більших завдань. Вірність принципам, виявлена в щоденному житті, привчає ставити вимоги обов'язку вище за власні бажання і спонукання. Душа, яка пройшла таке виховання, не захитається у виборі між добром і злом, як тремтяча од вітру тростина. Такі люди залишаються вірними своєму обов'язку, оскільки привчили себе до вірності та правдивості. Вірність у найменшому дає їм силу бути вірними і у великому.

Праведний характер дорожчий за офірське золото. Без нього ніхто не зможе бути звеличеним і вшанованим. Але характер не передається по спадковості. Його неможливо придбати за гроші. Висока мораль і прекрасні душевні якості — не випадковість. Найбільші дари не матимуть цінності, якщо їх не вдосконалювати. Формування шляхетного характеру є справою цілого життя. Його здобувають наполегливістю та старанні-

стю. Бог надає можливості, а успіх залежить від того, як вони будуть використані.

[201]

Розділ 21. Йосиф та його брати

За основу цього розділу взято книгу Буття, розділи 41:54-56;
42-50

З початком урожайних років розгорнулися приготування до голоду, що мав надійти. В усіх головних містах Єгипту під керівництвом Йосифа були споруджені величезні сховища і проводилося необхідне приготування для збереження надлишків очікуваного врожаю. Це робили впродовж семи років достатку, аж поки збіжжя, зібраного в сховищах, було так багато, що його перестали рахувати.

Аж ось настали сім років голоду, які передрік Йосиф. І настав голод по всіх краях, а в єгипетській країні був хліб.

Коли ж зголодніла уся єгипетська країна, народ став звертатись до фараона, вимагаючи хліба. І сказав фараон усьому Єгиптові: «Ідіть до Йосифа. Що він вам скаже, те робіть.

І був той голод на всій поверхні землі. І відчинив Йосиф усе, що було в них, і продавав поживу Єгиптові».

Голод поширився і на Ханаанську землю, став особливо відчутним в тій частині країни, де проживав Яків. Довідавшись про великі запаси, зроблені єгипетським фараоном, десять синів Якова вирушили в дорогу, щоб купити хліба.

Коли вони прийшли до Єгипту, їх разом з іншими спрямували до царського управляючого. «Та й уклонилися йому обличчям до землі. І впізнав Йосиф братів своїх, а вони не впізнали його». Фараон змінив його єврейське ім'я на інше, до того ж як мало був подібний прем'єр-міністр Єгипту до підлітка, якого вони продали ізмаїльтянам! Коли Йосиф побачив своїх братів, які вклонилися йому, він пригадав свої сни, і перед його очима постали картини минулого. Від його проникливого погляду не сховалося й те, що між ними не було Веніямина. Невже й він став жертвою підступної жорстокості цих безжалісних людей? Він вирішив дізнатися правду. «Ви

[202]

шпигуни, — суворо сказав він до них, — ви прибули вивідати слабі місця цієї землі».

А вони відповіли: «Ні, пане наш, раби твої прибули купити їжі. Ми всі — сини одного чоловіка, ми правдиві. Раби твої не були шпигунами». Йосифові хотілося знати, чи вони й надалі залишилися такими ж зухвалими, як тоді, коли він жив з ними, а також отримати якісь відомості про родину. Однак він чудово знав, якими неправдивими можуть бути їхні слова. Йосиф повторив своє звинувачення, а вони відповіли: «Дванадцяттеро твоїх рабів — брати ми, сини одного чоловіка в ханаанському краї. А наймолодший тепер із батьком нашим, а одного нема».

Удаючи, що він сумнівається в правдивості їхніх слів та все ще вважає їх шпигунами, правитель заявив, що випробує їх; вони змушені будуть залишитися в Єгипті, а один із них нехай піде та приведе сюди молодшого брата. Якщо вони не погодяться на таку умову, до них поставляться як до шпигунів. Але сини Якова не могли погодитися з такою пропозицією, оскільки для виконання її знадобиться багато часу, а їхні сім'ї будуть приречені на голод; та й хто ж із них наважиться вирушити сам у дорогу, залишивши братів у в'язниці? Що він скаже батькові? Було очевидно, що їх стратять або зроблять рабами, а як ще й Веніямин прийде сюди, то, мабуть, лише для того, щоб розділити їхню долю. Вони вирішили краще залишитися і страждати разом, аніж завдати батькові нового горя, забравши в нього єдиного сина, що залишився. Братів вкинули до в'язниці, де вони перебували три дні.

За той час, коли Йосиф був у розлуці з братами, сини Якова дуже змінилися. Колись заздрісні, бунтівливі, лукаві, жорстокі, мстиві, вони, зазнавши лиха, стали виявляти такі якості характеру, як безкорисливість, щирість у відносинах один із одним, відданість батькові, авторитет якого визнавали, незважаючи на те, що самі вже досягли зрілого віку.

[203]

Три дні в єгипетській в'язниці брати провели в гірких роздумах про свої минулі гріхи. Якщо не приведуть Венямина, то їх обов'язково звинуватять у шпигунстві, а вони майже не сподівалися, що батько погодиться відпустити Венямина. Третього дня Йосиф прикликав братів до себе. Він не наважувався затримувати їх довше. Його батько, уся родина і

без того вже, напевно, страждали від голоду. «Зробіть от що — і залишитеся живиш, — сказав Він, — бо я боюся Бога. Якщо ви правдиві, то нехай один брат ваш буде у в'язнений в темниці, а ви йдіть, занесіть хліб для заспокоєння голоду ваших домів. А свого наймолодшого брата приведіть до мене, — і будуть потверджені ваші слова, — ви не повмираєте».

На цю пропозицію вони погодились, хоча й висловлювали побоювання, що батько не відпустить з ними Веніями-на. Йосиф розмовляв з ними через перекладача, а тому, не підозрюючи, що правитель їх розуміє, вільно перемовлялися між собою в його присутності. Вони картали себе за жорстоке поводження з Йосифом: «Справді, винні ми за нашого брата, бо бачили недолю душі його, коли він благав нас, а ми не послушали. Тому то прийшло це нещастя на нас!» Рувим, котрий мав намір звільнити його в Дотаїні, додав: «Чи не говорив я вам, кажучи: не грішіть проти хлопця, — та ви не послушали. А оце й кров його жадається». Йосиф, слухаючи ці розмови, не міг приховати своїх почуттів; він вийшов і гірко заплакав. Повернувшись, звелів зв'язати Симеона та відвести його до в'язниці. Вибір випав на Симеона, оскільки він був підбурювачем і головною діючою особою під час жорстокого поводження зі своїм братом.

Перш ніж відпустити братів, Йосиф звелів забезпечити їх зерном і таємно від них покласти гроші кожному в його мішок. їм також видали корм для тварин на зворотний шлях. Дорогою один з них відкрив мішок і з подивом виявив у ньому вузлик зі сріблом. Почувши про це, усі стривожилися і полякалися, запитуючи один в одного: «Що це Бог нам зробив?» Чи був це знак Господньої милості, чи Він бажає покарати їх за їхні [204] гріхи, стягнувши на них нове лихо? Брати знали, що Бог бачив усі гріхи, і вважали, що тепер карає за них.

З нетерпінням Яків чекав на повернення своїх синів; і коли вони прибули, увесь стан зібрався навколо них, жадібно слухаючи розповіді про те, що трапилося. Тривога і важке передчуття сповнили кожне серце. Здавалося, що за вчинками єгипетського правителя приховувався якийсь лихий задум; їхні побоювання підтвердились, коли, відкривши свої мішки, брати виявили в них чужі гроші. Старий батько з розпачем вигукнув:

«Ви позбавили мене дітей: Йосифа нема, і Симеона нема, а тепер Веніямина заберете? Усе те на мене!» Рувим відповів: «Двох синів моїх уб'єш, коли не приведу його до тебе! Дай же його на відповідальність мою, а я поверну його до тебе». Та ці нерозважливі слова не заспокоїли Якова. Його відповіддю було: «Не піде з вами мій син, бо брат його помер, а він сам позостався... А трапиться з ним нещастя в дорозі, якою підете, то в смутку зведете мою сивину до шеолу!»

Однак посуха тривала й далі, і з плином часу запаси хліба, привезеного з Єгипту, майже вичерпалися. Сини Якова добре розуміли, що повертатися до Єгипту без Веніямина було марною справою. В них ще жевріла надія на те, що батько змінить своє рішення, і мовчки очікували розв'язки. Усе густішою ставала тінь неминучого голоду; на занепокоєних обличчях своїх близьких старець читав загальну потребу, і нарешті сказав: «Підіть, купіть нам трохи їжі!»

Юда відповів: «Як ти відпустиш брата нашого з нами, то ми підемо й купимо їжі. А якщо не пошлеш, не підемо, бо чоловік той сказав нам: Не побачите лиця мого без вашого брата з вами». Зауваживши вагання батька, він продовжував: «Пошли ж юнака зі мною, і встаньмо, та й ходім, і будемо жити, і не повмираємо і ми, і ти, і наші діти». Він сказав, що бере на себе відповідальність за свого брата і готовий, щоб провина залишилася на ньому по всі дні, якщо він не приведе Веніямина додому.

Яків більше не міг наполягати на своєму і звелів синам збиратися в дорогу. Він наказав їм також узяти для правителя дарунок, на який можна було спромогтися в їхній спустошливій голодом землі: «Трохи бальзаму, і трохи меду, пахощів, і ладану, дактилів, і мигдалів», — а також подвійну суму грошей. «А брата вашого заберіть, — і встаньте, ідіть до того мужа». Коли сини вже були готові вирушити в цю непевну подорож, старий батько піднявся і, звівши до неба руки, помолився: «А Бог Всемогутній нехай дасть вам милосердя перед лицем цього мужа, і нехай він відпустить іншого вашого брата й Веніямина. А мені, якщо вже бути бездітним, то нехай я буду бездітним».

Знову брати прибули до Єгипту і стали перед Йосифом. І коли той побачив Веніямина, сина своєї матері, його охопило

глибоке хвилювання. Однак, приховавши власні почуття, Йосиф звелів привести їх до себе додому та приготувати обід. Прибувши до палацу правителя, брати дуже стривожилися, побоюючись, що з них спитають за гроші, знайдені в мішках. Вони вважали, що це було влаштовано навмисне — як привід, щоб зробити їх рабами. У відчаї вони почали радитися з домоправителем Йосифа, розповівши йому про обставини свого приходу до Єгипту, а на доказ власної невинності сказали, що принесли назад гроші, знайдені в їхніх мішках, а також і гроші для купівлі нового зерна, додавши при цьому: «Ми не знаємо, хто поклав наше срібло до наших мішків». Той чоловік відповів їм: «Мир вам! Не бійтеся! Бог ваш і Бог вашого батька дав вам скарб до ваших мішків. Срібло ваше прийшло до мене». Вони заспокоїлися, і коли Симеон, звільнений з в'язниці, приєднався до них, відчули, що справді Бог милостивий до них.

Коли правитель знову зустрівся з ними, вони, підносячи дарунки, покійно «поклонилися йому до землі». І знову Йосиф згадав свої сни і, привітавши гостей, поспішив запитати: «Чи усе гаразд з вашим старим батьком, про якого ви розповідали? Чи він ще живий?» — «Гаразд рабові твоєму, батькові нашому. Ще він живий,» — почулось у відповідь, і брати знову вклонилися йому. Тоді погляд Йосифа зупинився на Веніяминові, і він запитав: «Чи це є ваш наймолодший брат, про якого ви мені розповідали?.. Нехай Бог буде милостивий до тебе, мій сину!» І, більше не в змозі подолати почуття ніжності, він нічого не міг сказати, — «і, ввійшовши до іншої кімнати, заплакав там».

[206]

Опанувавши собою, Йосиф повернувся, і бенкет розпочався. За звичаєм, єгиптянам не дозволялося вживати їжу разом із чужинцями. Тому синів Якова посадили за окремий стіл. Йосиф, відповідно до свого високого становища, їв окремо, а єгиптяни також мали окремі столи. Коли всі посідали, брати були здивовані, побачивши, що їм подавали їжу у відповідності з віком. Йосиф «посилав страви від себе до них», причому Веніяминові призначалось усього більше, ніж іншим. Виявляючи Веніяминові знаки уваги, Йосиф мав на меті довідатися, чи не ставляться вони до меншого брата з тією ж заздрістю і ненавистю, яку колись виявляли до нього? Усе ще не підозрюючи, що Йосиф розуміє їхню мову, брати продовжували

перемовлятися між собою. Таким чином він мав можливість дізнатись про їхні справжні почуття. Однак Йосиф ще раз хотів випробувати їх, і перед тим, як спорядити в дорогу, наказав покласти свою срібну чашу у мішок наймолодшого брата.

З радістю брати вирушили в дорогу. Симеон і Веніамин також були з ними, тварини навантажені зерном, а тому всі відчували, що щасливо уникнули небезпек, які, здавалось, переслідували їх. Але як тільки брати дійшли до околиці міста, їх наздогнав управляючий Йосифа з категоричним запитанням: «Нащо ви заплатили злом за добро? Хіба це не та чаша, що з неї п'є пан мій, і що нею він віщує? І зле ви зробили, що вчинили таке». Вважалося, що ця чаша має властивість визначати, чи є в речовині, що знаходилась в ній, отрута. За тих часів такий посуд високо цінувався як захист від отруєння з метою вбивства.

У відповідь на звинувачення управляючого мандрівники промовили: «Нащо пан наш говорить такі слова? Далеке рабам твоїм, щоб учинити таке. Те ж срібло, що знайшли ми в отворах наших мішків, ми вернули тобі з краю Ханаанського. Тож як би ми могли вкрасти з дому пана твого срібло чи золото? У кого із рабів твоїх чаша буде знайдена, той помре, а ми також станемо рабами нашому панові» — «Тож як ви сказали, так нехай і буде! — відказав управляючий. — У кого чаша буде знайдена, той стане мені за раба, а ви будете чисті».

[207]

Відразу ж розпочався обшук. «І поспішно поспускали вони кожен свого мішка», і управляючий оглянув кожного, починаючи від Рувима і до наймолодшого. Чаша була знайдена в мішку Веніямина.

Брати роздерли свій одяг на знак крайнього розпачу і повільно рушили до міста. Через дану ними обіцянку Веніамин був приречений на довічне рабство. Вони пішли за управляючим до палацу і, побачивши правителя, який ще був там, попадали перед ним на землю. «Що це за вчинок ви зробили? — запитав той. — Хіба ви не знали, що такий муж, як я, справді відгадає?» Цими словами Йосиф намагався примусити їх зізнатися у своєму гріху. Він ніколи не претендував на те, що володіє силою віщування, але хотів, аби вони повірили, що він може читати таємниці їхнього життя.

Юда відповів: «Що нам сказати панові нашому? Що говорити? Чим виправдатись? Бог знайшов провину твоїх рабів! Ось ми раби панові нашому, і ми, і той, в руках якого була знайдена чаша».

«Далеке мені те, що хочете зробити ви, — почулось у відповідь. — Чоловік, в руці котрого була знайдена чаша, — він буде мені рабом! А ви йдіть із миром до вашого батька».

У глибокому розпачі Юда наблизився до правителя і благав: «О мій пане, нехай скаже раб твій слово до вух пана свого, і нехай не палає гнів твій на раба твого, бо ти такий, як фараон». Зворушливими, красномовними словами він змалював горе батька, котрий втратив Йосифа, та його небажання відпустити з ними до Єгипту Веніямина, бо він був його єдиним сином, що залишився від Рахілі, яку Яків так ніжно кохав. «А тепер, — продовжував він, — коли я прийду до раба твого, мого батька, а юнака не буде з нами, — а душа його зв'язана з душею хлопця, — то, коли він побачить, що юнака немає, то помре. І зведуть твої раби сивину раба твого, нашого батька, у смутку до шеолу. Бо раб твій поручився за юнака батькові своєму, кажучи: Коли я не приведу його до тебе, то згрішу перед батьком своїм на всі дні! Тепер отже благаю тебе, нехай же твій раб залишиться замість юнака невільником панові моєму. А юнак нехай іде зі своїми братами! Бо ж як я прийду до батька свого, коли юнака зо мною не буде? Не хочу бачити того нещастя, що спіткає мого батька».

[208]

Йосиф був задоволений. Він побачив у своїх братах плоти щирого розкаяння. Вислухавши благородне прохання Юди, він наказав, щоб усі, окрім братів, вийшли, і тоді, ридаючи вигукнув: «Я — Йосиф... Чи живий ще мій батько?..»

Від страху й подиву брати стояли як укопані. Невже ж то цей правитель Єгипту був їхнім братом Йосифом, якому вони заздрили і хотіли вбити, продавши врешті-решт як раба? Вони пригадали своє жорстоке ставлення до нього. Згадали, як глузували з його снів та намагалися не допустити виконання. Разом з тим у їх здійсненні прийняли безпосередню участь; були повністю в його владі, і Йосиф, напевно, помститься за вчинене йому зло.

Зауваживши їхню розгубленість, Йосиф лагідно сказав: «Підійдіть же до мене!» Коли брати підійшли, він сказав: «Я Йосиф, ваш брат, якого ви продали до Єгипту. Тепер же не сумуйте, і нехай не буде жалю в ваших очах через те, що ви продали мене сюди, бо це Бог послав мене перед вами для збереження вашого життя». Усвідомлюючи, що вони вже досить настраждалися за свою жорстокість до нього, Йосиф, з притаманним йому благородством, намагався розвіяти їхній страх і звільнити від гірких докорів сумління.

«Бо ось два роки, — продовжував він, — голоду на землі, і ще буде п'ять років: не буде ні оранки, ні жнив. І послав мене Бог перед вами зберегти вас на землі, і зберегти ваше життя великим визволенням. Виходить тепер, — не ви послали мене сюди, а Бог. І Він зробив мене батьком фараонові, владикою усього дому його та управителем усього краю Єгипетського. Поспішіть, і йдіть до батька мого, та й скажіть йому: отак говорить син твій Йосиф: Бог зробив мене володарем усього Єгипту. Прийди ж до мене, не гайся! І осядеш у землі Гошен, і будеш коло мене ти, і діти твої, і діти дітей твоїх, і дрібна та велика худоба твоя, і все, що твоє. Я буду утримувати тебе там, бо голод продовжуватиметься ще п'ять років, аби не потрапив ти у злидні, твій дім, і все, що твоє. І ось очі ваші й очі брата мого Веніямина бачать, що це мої уста говорять до вас... І припав він на шию Веніямину, братові своєму, та й заплакав, і Венямин плакав на шиї його. І цілував він усіх братів своїх, і плакав з ними... А після того розмовляли брати його з ним». [209]

Вони покійно визнали свій гріх і благали у нього прощення. Брати довго мучилися через болісні докори сумління і тепер тішились, що їхній брат живий.

Вістка про те, що сталося, швидко дійшла до фараона, котрий, бажаючи віддячити Йосифові, підтвердив запрошення, дане правителем для його сім'ї, словами: «Добро усього Єгипетського краю — ваше». Брати вирушили додому зі щедрими запасами провізії, з возами та всім необхідним для переїзду їхніх родин і слуг до Єгипту. Венямина Йосиф обдарував коштовними дарунками більше за всіх. Побоюючись, щоб між ними дорогою додому не виникло суперечки, він дав їм наказ: «Не сваріться в дорозі!»

Сини Якова повернулися до батька з радісною вісткою: «Йосиф ще живий, і... він владарює над усім Єгипетським краєм». Спочатку старий батько був приголомшений, бо не міг повірити в почуте; але побачивши цілу валку возів, нав'ючених тварин та Венямина, котрий знову був біля нього, він переконався, що це правда, і в пориві великої радості вигукнув: «Досить! Ще живий Йосиф, мій син! Піду ж та побачу його, поки помру!»

Десятьом братам довелося ще раз принизити себе. Тепер вони визнали перед батьком той обман та жорстокість, які вже стільки років отруювали і його, і їхнє життя. Яків не підозрював синів у такому огидному вчинку, але побачивши, що все вийшло на добро, простив і благословив своїх грішних дітей.

Незабаром батько і його сини, їхні родини, а також худоба та безліч слуг вирушили до Єгипту. З радісним серцем вони здійснювали свою мандрівку, і коли прибули до Беер-Шеви, патріарх приніс жертви подяки, благаючи Господа послати їм запевнення в тому, що Він буде супроводжувати їх. У нічному видінні Яків почув божественне слово: «Не бійся піти до Єгипту, бо Я зроблю тебе там великим народом. Я піду з тобою до Єгипту, і Я також виведу тебе звідти».

[210] Запевнення: «Не бійся піти до Єгипту, бо Я зроблю тебе там великим народом», — мало дуже велике значення. Авраамові була дана обітниця, що його потомство стане незліченим, як небесні зорі, але вибраний народ намножувався все ще повільно. До того ж в землі Ханаанській не було умов для становлення нації, яка була передречена Богом. Вони жили серед язичницьких племен, які мали перебувати там до «четвертого покоління». Якщо б нащадкам Ізраїля довелося стати в Ханаані численним народом, то для цього їм потрібно було або прогнати мешканців цього краю, або ж розселитися поміж ними. Перша умова, згідно з божественним планом, була неможливою, а змішавшись із хананеями, вони опинилися б у небезпеці впасти в ідолопоклонство. В Єгипті ж були усі умови для здійснення божественного задуму. Родюча, рясно зрошувана частина землі, яка була надана їм, сприяла їхньому швидкому зростанню. Відраза, яку викликало в єгиптян їхнє

заняття, — «для Єгипту кожен пастух отари — огида», — дозволяла їм залишатися відокремленим, особливим народом, не брати жодної участі в ідолопоклонстві Єгипту.

Досягши кордонів Єгипту, мандрівники відразу ж рушили до землі Гошен. Туди прибув і Йосиф на колісниці, у супроводі царського почту. Однак він забув про все: і про пишність, яка його оточувала, і своє високе становище; лише одна думка володіла цілим його єством, лише одне палке бажання сповнювало серце. Коли Йосиф побачив мандрівників, що наближалися, почуття любові, яке він приборкував стільки довгих років, спалахнуло з новою силою. Зіскочивши з колісниці, він поспішив назустріч батькові. І впав йому на шию, та й плакав довго... І промовив Ізраїль до Йосифа: «Нехай тепер я помру, побачивши обличчя твоє, бо ти ще живий!».

Йосиф узяв зі собою п'ятьох братів, щоб представити їх фараонові та отримати від нього дозвіл на землю, яка мала стати місцем проживання в майбутньому. З почуттям вдячності до свого прем'єр-міністра монарх міг удостоїти їх честі обійняти певні державні посади; але Йосиф, вірний поклонник Єгови, намагався уберегти своїх братів від спокус, на які вони могли б наражатися при дворі язичницького фараона, тому порадив чоловікам чесно відповісти на запитання царя щодо їхнього роду занять. Сини Якова прислухалися до його поради, обережно зробивши натяк на те, що вони лише на деякий час прийшли до цієї землі і не збираються назавжди оселятися тут, зберігаючи, таким чином, за собою право залишити країну будь-якого часу. Фараон віддав їм для проживання, як і обіцяв, «найліпше місце цього краю» — країну Гошен. [211]

Незабаром після прибуття Йосиф привів до фараона свого батька. Для патріарха було незвично опинитися в царських палатах; однак він постійно спілкувався з Наймогутнішим Царем серед величної природи, і тепер, усвідомлюючи таку перевагу, звів руки і поблагословив фараона.

Під час першої зустрічі з Йосифом Яків говорив так, ніби в цей радісний час, коли настав кінець його тривогам і смуткові, він мав би помирати. Проте ще сімнадцять років було даровано йому прожити в мирному відлюдді землі Гошен. Ці щасливі роки разюче відрізнялися від попередніх. Він бачив

у своїх синах плоди справжнього розкаяння; його сім'я мала всі умови, щоб перетворитися на могутній народ; вірою він все ж покладався на певну обітницю про майбутнє оселення в Ханаані. Яків був оточений любов'ю і турботою, на яку лише був спроможний управитель Єгипту; щасливий, що його давно втрачений син знову з ним, він мирно доживав свої дні.

Відчуваючи наближення смерті, Яків послав за Йосифом. Твердо довіряючи Божій обітниці щодо володіння Ханааном, він сказав: «Не поховай мене в Єгипті. Я ляжу з батьками своїми; ти винесеш мене з Єгипту, і поховаєш в їхньому гробі». Йосиф пообіцяв так зробити, однак Яків цим не задовольнився; він примусив його урочисто запрягтися, що його буде поховано в гробівці його батьків — у печері Махпела.

Ще одна важлива справа вимагала вирішення. Сини Йосифа повинні були офіційно увійти до числа дітей Ізраїлю.

[212] Тому Йосиф, прийшовши на своє останнє побачення з батьком, привів зі собою Єфрема та Манасію. Ці юнаки за материнською лінією належали до найвищого чину єгипетського священства, а становище батька відкривало їм дорогу до багатства і слави, якщо б вони вирішили поєднати свою долю з єгиптянами. Однак Йосиф бажав, щоб вони залишилися зі своїм народом. Він засвідчив свою віру в обітницю Заповіту і бажав, щоб його сини відмовилися від усіх почестей Єгипетського царства надавши перевагу життю серед зневажених пастуших племен, котрим були довірені Божі істини.

Яків сказав: «А тепер два сини твої, Єфрем і Манасія, народжені тобі в єгипетським краї до прибуття мого до Єгипту, — вони мої! Як Рувим і Симеон, будуть мої». Вони мали бути усиновлені як його власні діти і стати родоначальниками окремих племен. Таким чином, одна з переваг первородства, яку втратив Рувим, повинна була перейти до Йосифа, а саме — подвійна частка в Ізраїлі.

Яків від старості погано бачив і не підозрював про присутність молодих людей, однак, зауваживши їхні нечіткі постаті, запитав: «Хто вони?» Коли йому сказали, він звелів: «Підведи ж їх до мене, — і я їх поблагословлю».

Коли юнаки наблизились, патріарх обійняв, поцілував їх і урочисто поклав руки на їхні голови для благословення. По-

тім Яків помолився: «Бог, що перед обличчям Його ходили батьки мої Авраам та Ісаак, що пасе мене, відколи існую аж до цього дня, Ангел, що рятує мене від усього лихого, — нехай поблагословить цих юнаків». У ньому не було більше самопевненості або віри в людську мудрість чи хитрість. Його захисником і підтримкою був Бог. Він не нарікав на лихі дні, яких зазнав у минулому. Випробування та смуток тих днів Яків уже не вважав за знаряддя, спрямоване «проти» нього. У пам'яті збереглися лише спогади про Божу любов і милість, які супроводжували його на життєвій дорозі.

Після благословення Яків дав своєму синові обітницю, залишаючи наступним поколінням, які житимуть протягом довгих літ рабства і скорбот, свідчення своєї віри: «Ось я вмираю... А Бог буде з вами, і поверне вас до краю ваших батьків!».

Біля смертного ложа зібралися усі сини Якова. Закликавши їх, батько сказав: «Зійдіться та послухайте ви, сини Якова, і прислухайтеся до Ізраїля, вашого батька; а я сповіщу вам, що вас спіткає наприкінці днів». Не раз з тривогою він думав про майбутнє своїх дітей, намагаючись уявити собі майбутнє різних поколінь. Тепер, коли його діти очікували останнього благословення, на ньому спочивав Дух пророцтва і в пророчому видінні йому відкрилося майбутнє його нащадків. Яків називав одне за одним імена своїх синів, змальовуючи характер кожного та передвіщаючи в декількох словах майбутнє кожного покоління. «Рувиме, — ти мій перворідний, моя міць і початок сили моєї, верх величності й могутності!»

[213]

Такими словами батько показав становище, яке міг посісти Рувим як первородний син, але його тяжкий гріх, учинений в Едері, довів, що він виявився негідним цього благословення. Яків продовжував: «Мінливий, як вода, — ти не матимеш переваги».

Священство призначалося Левію; царство й обітниця про майбутнього Месію — Юді; подвійна частка спадщини -- Йосифові. Покоління Рувима ніколи не посідало високого становища в Ізраїлі, не було таким численним, як покоління Юди, Йосифа чи Дана, і одним з перших виявилось у полоні.

За віком після Рувима йшли Симеон та Левій. Обидва вони виявили жорстокість до мешканців Сихема, а також більше за всіх завинили, продавши Йосифа. Про них було сказано: «Поділю їх в Якові, і розпорошу в Ізраїлі!».

При обчисленні Ізраїлю, безпосередньо перед входом до Ханаану, покоління Симеона виявилось найменшим. Мойсей, виголошуючи своє останнє благословення, не згадав про Симеона. Під час заселення Ханаану це покоління отримало лише невелику частку в спадку Юди, а сім'ї, які пізніше набули сили, утворили окремі поселення за межами Святої землі. Левій також нічого не отримав у спадщину, окрім 48 міст, що знаходилися в різних куточках краю. Однак їхня вірність Єгови в той час, коли інші покоління відступили від Нього, сприяла призначенню їх на священне служіння у святині; таким чином прокляття змінилось на благословення.

Вінець благословень первородства отримав Юда. Значення цього імені — «хвала» — повністю розкрите в пророцтві про нього:

[214]

«О Юдо, — хвалитимуть тебе твої брати!

Рука твоя — на шії твоїх ворогів,
сини батька твого тобі вклоняться.

Юда — лев молодий!

Ти, мій сину, вертаєшся зі здобичі:

прихилився він, ляг, як лев
й як левиця, — хто підійме його?

Не відійметься берло від Юди,
ані з його бедер законодавець,
поки прийде Примиритель,
і Йому послух народів».

Лев — цар лісів — вдалий символ цього покоління, з якого вийшов Давид і Син Давидів — Примиритель, правдивий «Лев з племені Давидового», Котрому врешті-решт уклоняться усі царства і всі народи віддадуть шану.

Більшості своїх дітей Яків передрік щасливе майбутнє. Нарешті він дійшов до Йосифа, і серце батька сповнилось не-

вимовним почуттям, коли він зливав благословення «на голову обранця з-поміж братів своїх»:

«Йосиф — вітка родюча,
Гілка родюча над джерелом,
її віття по муру спинається.,
Засмучували його та з луку стріляли,
і зненавиділи його стрільці.
Та залишився міцним його лук,
і стали міцні рамена його рук, —
від рук Сильного Бога Якового,
звідти Пастир, твердиня синів Ізраїлевих.
Проси Бога, свого Отця, —
і Він допоможе тобі,
проси Всемогутнього —
і Він благословить тебе
благословенням небес, що на висоті,
благословенням безодні, що долі лежить,
благословеннями перс та утроби.
Благословення батька твого стали сильнішими
від благословення батьків моїх, —
аж до пожаданих висот віковічних.

[215]

Нехай вони впадуть на голову Йосифову,
на маківку вибраного з-поміж братів своїх!».

Яків завжди був мужем глибокої та сильної любові. Він любив своїх синів ніжною любов'ю; і його передсмертне свідчення не було виявленням упередженості або образи. Він простив їх усіх і любив до кінця життя. Батьківська ніжність знаходила своє вираження лише в словах підбадьорення і надії, але на ньому спочивала Божа сила, і під Божим натхненням він був змушений виголосити правду, якою б гіркою вона не була.

Виголосивши останнє благословення, Яків повторив розпорядження щодо місця свого поховання. «Я прилучаюся до своєї рідні... Поховайте мене коло батьків моїх у печері, що на полі Махпели... Там поховано Авраама й жінку його Сарру,

там поховали Ісаака та його дружину Ревекку, і там поховав я Лію». Так останній учинок його життя мав стати виявом його віри в обітницю.

Останні роки Якова були наче тихий, погідний вечір після тривожного й виснажливого дня. Над його стежкою нависали темні хмари, але захід життя був ясным, а передсмертні години опромінені небесним сяйвом. Писання говорить: «На час вечора з'явиться світло» (Зах. 14:7). «Спостерігай за непорочним та дивися на праведного, бо кінець такого є мир» (Псал.37:37).

Яків дійсно згрішив і тяжко страждав. Від того дня, як він, учинивши великий гріх, змушений був тікати з батьківських наметів, виснажлива праця, клопоти і скорботи супроводжували його впродовж багатьох років. Безпритульний утікач, розлучений з матір'ю, яку вже ніколи більше не побачив, він сім років служив за кохану дівчину тільки задля того, щоб бути жорстоко ошуканим; двадцять років вибраний Божий перебував на тяжкій службі у скупого й жадібного родича; був свідком, як зростає його багатство й підрастають власні сини, але як мало радості він знаходив у власній сім'ї, де виникало стільки суперечок і розділень; прикро вражений ганьбою доньки, помстою її братів, смертю Рахілі, потворним злочином Рувима, гріхом Юди, жорстоким обманом і злобою щодо Йосифа, о, який довгий і похмурий перелік нещасть розгортався перед його очима! Знову й знову Яків пожинав плоди того першого лихого вчинку! Знову й знову він бачив у своїх синах повторення гріхів, у яких і сам був винуватим. Однак якою б гіркою не була ця наука, вона зробила свою справу. Покарання, хоча й тяжке, принесло «мирний плід праведності» (Євр. 12:11).

[216]

Святе Письмо правдиво й точно відзначає помилки добрих людей, які користувалися прихильністю Бога; про їхні помилки говориться навіть більше, ніж про чесноти. Цей факт багатьох вражає, даючи невіруючим привід глузувати з Біблії, Але одним з найсильніших аргументів правдивості Писання є те, що в ньому не замовчуються факти і не приховуються гріхи головних діючих осіб. Людина настільки схильна до упередження, що її розповіді не можуть бути абсолютно безсторонніми. Якби Біблію писали не богонатхненні мужі, вона, без сумніву, змальовувала б характери своїх славних героїв у більш прива-

бливому світлі. Але Біблія передає їхні досвіди такими, якими вони були насправді.

Мужі, котрі користувалися Божою ласкою і котрим Він довірив велику відповідальність, часом піддавалися спокусам і грішили, подібно як і ми сьогодні боремося, вагаємося і часто впадаємо в гріх. Їхнє життя з усіма помилками і нерозважливими вчинками відкрите перед нами як для нашого підбадьорення, так і для застереження. Якби вони були зображені бездоганними, тоді ми з нашою гріховною природою могли б впадати у відчай від власних помилок і невдач. Але дивлячись, як інші провадили боротьбу з розчаруваннями, котрих зазнаємо й ми, як вони, подібно до нас, були переможені спокусами, однак, набравшись духу, долали їх благодаттю Божою, отримуємо підбадьорення у боротьбі за праведність. Подібно до тих, які, хоч часом і падали, але підіймалися знову й отримували Боже благословення, ми також можемо стати переможцями силою Ісуса. З іншого боку, історія їхнього життя залишається застереженням для нас. Вона свідчить про те, що Бог у жодному разі не виправдає грішника. Він зауважує гріхи в тих, котрі користуються Його особливою ласкою, ще суворіше, ніж гріхи тих, які отримали менше світла і на яких покладено меншу відповідальність. [217]

Після поховання Якова серця братів Йосифа знову сповнилися страхом. Незважаючи на його доброту, усвідомлення власної вини вселяло в них недовір'я і підозру. Можливо, він гаявся з помстою, гадали вони, через повагу до батька, але тепер покарання за злочин, яке так довго затримувалося, спіткає їх. Вони не наважилися з'явитися перед його лице, але послали сказати: Батько твій заповів перед своєю смертю, кажучи: «Отак скажіть Йосифові: Прошу, вибач гріх братів твоїх та їхню провину, бо вони тобі зло заподіяли. А тепер вибач гріх рабам Бога батька твого!» Ці слова зворушили Йосифа до сліз; його брати, набравшись мужності, прийшли, впали до його ніг, кажучи: «Ось ми раби тобі!» Йосиф глибоко і безкорисливо любив своїх братів, і думка про те, що вони побоюються помсти з його боку, завдавала болю, ранила його душу. «Не бійтеся, — сказав він, — бо хіба ж я замість Бога? Ви задумували проти мене зло, але Бог вивів це на добро, щоб зробити так,

як є сьогодні, — заховати при житті великий народ! А тепер не лякайтеся, — я буду утримувати вас та дітей ваших!».

Життя Йосифа співзвучне життю Христа. Саме заздрість спонукала братів Йосифа продати його в рабство; вони сподівалися, що перешкодять йому стати величнішим за них. І коли Йосиф був узятий до Єгипту, вони тішили себе, що його сні вже не тривожитимуть їх, оскільки вони зробили все, аби нічого не збулося. Але Бог розпорядився, щоб своїми діями вони сприяли виконанню того задуму, якому так хотіли перешкодити. Так само і юдейські священники та старійшини заздрили Христові, побоюючись, що Він поверне до Себе увагу усього народу, яка належала їм. Вони віддали Його на смерть, щоб Христос не став царем, але саме цим сприяли здійсненню того, проти чого боролися.

[218] Завдяки рабству в Єгипті Йосиф врятував родину свого батька; однак це не применшувало вини його братів. Хоча розп'яттям Христа вороги зробили Його Відкупителем людства, Спасителем грішників, Володарем усього світу; хоча Бог у Своему Провидінні використав ці події для Своєї слави і добра людства, злочин Його убивць не став від цього менш жахливим та огидним.

Як Йосифа власні брати продали язичникам, так і Христос був проданий Своїм найзапеклішим ворогам одним зі Своїх учнів. Як Йосиф був незаконно звинувачений і вкинтий до в'язниці через свою непорочність, так і Христос був зневажений і відкинутий, тому що Його праведне, сповнене самозречення життя стало докором для грішника; хоча на Ньому не було жодної вини, Він був засуджений на підставі фальшивого свідчення. Терпіння і покірливість, з якими Йосиф зносив несправедливість та утиски, його готовність прощати, благородство, яке він виявив до своїх жорстоких братів, уособлюють покірність Спасителя, Котрий без нарікань зносив злобу і знущання нечестивих, а також Його прощення не тільки Своїх убивць, а й усіх, хто приходить до Нього, визнаючи власні гріхи і шукаючи прощення. Після смерті батька Йосиф ще прожив 54 роки. Він ще побачив дітей Єфрема до третього покоління; сини Ма- хіра, сина Манасіїного, також виростили на колінах у Йосифа. Він бачив, як його народ намножувався

і процвітав, а тому протягом усього свого життя непохитно вірив, що Бог поверне Ізраїля до Обітованої землі.

Відчувши наближення кінця, Йосиф зібрав навколо себе родичів. Хоч він користувався великою пошаною у фараоновому краї, Єгипет залишався для нього місцем вигнання. Його остання воля — свідчення того, що Богом обраний Йосиф пов'язав свою долю з Ізраїлем. Останніми його словами були: «Бог обов'язково згадає вас, і виведе із цієї землі до Краю, про який присягнув Авраамові, Ісаакові та Якову». Він узяв урочищу клятву з Ізраїлевих синів, що вони винесуть його останки до Ханаанської землі. «І упокоївся Йосиф у віці ста десяти років. І забальзамували його, і він був покладений у гробницю в Єгипті». Протягом усіх наступних століть тяжкої праці ця домовина, нагадуючи передсмертні слова Йосифа, була для Ізраїля свідченням того, що їхнє перебування в Єгипті є тимчасовим, спрямовувала сповнені надії погляди до Обітованої землі, стверджуючи, що звільнення неодмінно прийде.

[219]

Розділ 22. Мойсей

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 1-4

Аби прогодуватися під час голоду, єгиптяни продавали фараонові свою худобу і землі, доки врешті-решт не прирекли себе на вічне рабство. Йосиф обачно потурбувався про їхнє звільнення. Він дозволив їм орендувати землю зі щорічною виплатою п'ятої частини врожаю.

Але дітям Якова не ставились такі умови. Враховуючи послугу, яку Йосиф зробив Єгиптові, їм не тільки віддали частину землі для проживання, а й звільнили від сплати податків, щедро забезпечуючи хлібом під час голоду. Фараон привселюдно визнав, що лише завдяки милосердному заступництву Йосифового Бога — в Єгипті панував добробут, в той час як інші народи гинули від голоду. Він також зауважив, що правління Йосифа сприяло процвітанню його царства, і на знак вдячності оточив родину Якова царськими милостями.

Але минав час, і великий муж, котрому Єгипет багато чим був зобов'язаний, а також покоління, що зазнало благословень від його трудів, зійшли у могилу. «І став над Єгиптом новий цар, котрий не знав Йосифа». Не можна сказати, що він не знав про послуги, зроблені Йосифом його народові, а просто не бажав визнавати їх, роблячи все для того, аби вони пішли в небуття. І сказав він до народу свого: «Ось народ Ізраїлевих синів численніший і сильніший від нас! Станьмо ж мудріші за нього, щоб він не множився! Бо коли трапиться війна, то приєднається й він до ворогів наших, — буде воювати проти нас, і вийде з цього краю».

[220]

На цей час ізраїльтяни стали дуже численним народом; вони «плодилися сильно, розмножувались, й ставали надзвичайно сильними. І наповнився ними той край». Завдяки батьківському піклуванню Йосифа та милості фараона, котрий правив у

той час, ізраїльтяни швидко заселили країну. Але вони поведилися, як особливий народ, котрий не має нічого спільного з єгиптянами у звичаях та релігії; їхня зростаюча чисельність викликала страх у фараона й народу, які побоювалися, що в разі війни вони об'єднаються з ворогами Єгипту. Однак з політичних міркувань вигнання їх з країни було небажаним. Серед ізраїльтян було чимало талановитих, досвідчених умільців, які великою мірою сприяли процвітанню держави; фараон потребував таких робітників для спорудження своїх величних палаців і храмів. Таким чином він поставив їх на один рівень з єгиптянами, котрі продали себе разом зі своїм майном державі. Незабаром до них були приставлені наглядачі, й ізраїльтяни стали рабами в повному розумінні слова. «І Єгипет змушував синів Ізраїля тяжко працювати. І вони робили важким їхнє життя нелюдською працею коло глини та коло цегли, і коло всякої праці на полі... Але чим більше його гнобили, тим більше він множився».

Фараон та його радники сподівалися підкорити ізраїльтян тяжкою працею і таким чином зменшити їхню чисельність, придушити в народі дух незалежності. Зазнавши в цьому поразки, вони вдалися до жорстокіших заходів. Жінкам, рід занять яких давав змогу виконувати цей наказ, було наказано знищувати при народженні єврейських дітей чоловічої статі. Ініціатором цієї справи, звичайно, був сатана. Він знав, що з ізраїльського народу має вийти Визволитель, і, підбурюючи царя на вбивство дітей, сподівався перешкодити божественним планам. Але жінки боялися Бога і не наважувалися виконувати жорстокий наказ. Це було до вподоби Господеві, і Він благословляв їх добром. Розгніваний невдачею, фараон вдався до ще жорстокіших заходів. Усім єгиптянам було дозволено вистежувати безпорадні жертви і вбивати їх. І наказав фараон усьому народові своєму, говорячи: «Кожного народженого єврейського сина — кидайте до Річки, а кожную дочку — залишайте при житті!».

[221]

У той час, коли цей наказ ввійшов у силу, в Амрама та Йохаведи, побожних ізраїльтян з племені Левія, народився син. Немовля було вродливе, і батьки, вірячи, що час визволення

Ізраїлю наближається і що Бог поставить визволителя для Свого народу, вирішили врятувати малюка.

Віра в Бога зміцнювала їх, і вони «не злякалися наказу царевого» (Євр. 11:23).

Протягом трьох місяців матері щастило ховати дитину. Однак, розуміючи, що далі не зможе переховувати хлопчика, вона зробила з очерету невеличку корзину, обмазала його липким мулом і смолою, щоб не просочувалася вода, і, поклавши туди хлопчика, поставила його в зарослях очерету коло берега річки. Сама жінка не наважилася стерегти його, щоб не поплатитися життям разом з дитиною, але це робила сестра хлопчика, Маріям, яка з удаваною байдужістю прогулювалась поруч, насправді уважно спостерігала за тим, що трапиться з її маленьким братиком.

Там були й інші охоронці. У палких молитвах мати доручила дитину Божій опіці, й невидимі ангели перебували біля її нехитрого сховища. Ангели привели туди і доньку фараона. Невеличка корзинка зацікавила її, і, побачивши у ній прегарну дитину, вона одразу ж усе зрозуміла. Сльози немовляти викликали в неї жалість, і вона сповнилася співчуттям до невідомої матері, яка вдалася до такого засобу, аби врятувати життя свого дорогого малюка. Донька фараона вирішила врятувати дитину: він буде її сином! Маріям потай стежила за кожним рухом жінки; побачивши, що до дитини ставляться ласкаво, вона наважилася підійти ближче і згодом запропонувала: «Чи не піти й не покликати тобі жінку-мамку з єврейок, щоб вона вигодувала тобі дитину?» Та погодилася.

Сестра поспішила до матері, щоб принести їй щасливу вістку; не гаючись, обидві прийшли до фараонової дочки. «Візьми оце дитячко, та вигодуй його для мене. А я дам тобі за це плату», — сказала царівна.

[222]

Бог почув молитви матері, її віра була винагороджена. З глибокою вдячністю вона взялася за виконання свого, тепер вже позбавленого небезпеки, радісного завдання. Мати старанно використала можливість, щоб виховати дитину для Бога. Вона вірила, що його життя збережене для виконання якоїсь великої місії; знала також, що незабаром його потрібно буде віддати його царственій матері і хлопчик перебуватиме в ото-

ченні, котре зможе відвернути його від Бога. Усе це спонукало її ставитися до виховання сина з більшою старанністю й увагою, аніж до решти своїх дітей. Вона намагалася прищепити йому Божий страх та любов до істини і справедливості, палко молилась, аби малюк був збережений від усього, що може зіпсувати його. Вона пояснювала йому безумство і гріховність ідолопоклонства, з раннього віку привчила поклонятися й молитися живому Богові, Котрий Єдиний може почути його і допомогти в будь-якій скруті.

Матір утримувала сина так довго, як тільки могла, але коли йому виповнилося дванадцять років, вони змушені були розлучитися. Зі своєї скромної оселі хлопчик був узятий до царського палацу фараонової доньки і «став їй за сина». Однак навіть тут він не забув про те, що чув з дитинства. Науку, засвоєну від матері, неможливо забути. Вона стала для юнака щитом, який захищав від гордощів, невір'я і пороку, що процвітали серед розкоші царського двору.

Яким же важливим за своїми наслідками виявився вплив цієї єврейської жінки, котра була лише полонянкою й рабинєю! Усе майбутнє життя Мойсея, велика місія, яку він виконав як вождь Ізраїлю, свідчать, наскільки важливою є праця матері-християнки. Жодна інша робота не зрівняється з цією! Доля дітей значною мірою перебуває в руках їхніх матерів. Матір справляє вплив на становлення мислення й характеру не тільки для цього життя, а й для вічності. Вона сіє насіння, яке проросте і принесе плоди на добро або на зло. Її завдання — творити прекрасний образ не на полотні чи з мармуру, але закарбовувати в душі дитини божественний образ. Особлива відповідальність покладається на неї за формування характеру дітей в ранньому дитинстві. Враження, справлені на розум дитини, який лише розвивається, залишаються на все життя. Батьки повинні починати навчати і виховувати своїх дітей з ранніх літ, щоб виростити їх справжніми християнами. Діти доручені нашій опіці, і ми повинні виховувати їх не в якості спадкоємців престолу земного царства, але як царів для Бога, котрі будуть правити впродовж нескінченних віків.

Нехай кожна мати усвідомлює, якою дорогоцінною є її праця, за яку прийдеться звітувати урочистого й страшного

судного дня. Тоді виявиться, що чимало людських невдач і злочинів стали результатом байдужості та недбалості тих, чий обов'язком було поставити дитячі ніжки на вірну дорогу. Тоді стане очевидним, що багато тих, чий геній, праведність і святість були благословенням та світлом для світу, завдячують своїм успіхом і впливом принципам, прищепленим матерями-християнками, котрі розуміли силу молитви.

При дворі фараона Мойсей здобув найвищу цивільну та військову освіту. Монарх вирішив зробити свого всиновленого онука спадкоємцем престолу, і юнака почали готувати до цього високого становища. «І Мойсей, навчений всієї премудрості єгипетської, був міцний у словах та в ділах своїх» (Дії 7:22). Здібностями воєначальника він здобув визнання єгипетської армії; усі вважали його визначною особою. Сатана зазнав поразки. Саме та постанова, яка прирікала єврейських дітей на смерть, була використана Богом, аби дати освіту та виховання майбутньому вождеві Божого народу.

Від ангелів старійшини Ізраїлю дізналися про те, що наближається час їхнього звільнення і що Мойсей є тим мужем, якого Бог використає для цієї місії. Ангели також сповістили Мойсеєві, що Єгова обрав його, аби звільнити від рабства Божий народ. Припускаючи, що ізраїльський народ досягне свободи силою зброї, він чекав нагоди, щоб повести єврейські військові загони проти єгипетських армій. Маючи це на увазі, він стежив за своїми почуттями, щоб його прихильність до названої матері та фараона не завадила йому виконати Божу волю.

[224] За єгипетськими законами, усі, котрі перебували на фараоновому престолі, повинні були стати членами священицької касті; і Мойсей, як очевидний спадкоємець престолу, мав бути посвяченим у таємниці національної релігії. Цей обов'язок був покладений на єгипетських священиків. Однак, незважаючи на те, що Мойсей був наполегливим і невтомним учнем, він не піддавався на умовляння брати участь у поклонінні єгипетським богам. Йому погрожували, що він втратить престол, і попереджали, що донька фараона відмовиться від нього, якщо він буде вперто дотримуватися єврейської віри. Але Мойсей був непохитним у своєму рішенні поклонятися єдиному Бого-

ві, Творцеві неба і землі. Він переконував жерців і єгиптян у тому, яким безумством є їхнє забобонне вшанування мертвих предметів. Ніхто не міг заперечити його доказів або змінити наміри; деякий час до його непохитності ставилися поблажливо, враховуючи високе становище і прихильність, якою він користувався як у фараона, так і серед народу.

«Вірою Мойсей, коли виріс, відрікся зватися сином дочки фараонової, обравши краще страждати з народом Божим, аніж мати тимчасову гріховну насолоду. Він ганьбу Христову вважав більшим багатством, ніж скарби єгипетські, бо він дивився на Божу нагороду» (Євр. 11:24-26). Мойсей був гідний того, щоб мати зверхність серед великих Землі, виблискувати у дворах найславнішого царства і володіти його скіпетром. Геніальний розум підніс Мойсея над великими мужами усіх часів. Як історик, поет, мислитель, полководець і законодавець він не знав собі рівних. Хоч йому міг належати тодішній світ, він, однак, володів моральною силою, аби відмовитися від звабливих перспектив багатства, величі та слави, і захотів «краще страждати з народом Божим, аніж мати тимчасову гріховну насолоду».

Мойсей знав про остаточну нагороду, яку отримують скромні, покірні Божі слуги, порівняно з якою дочасна земна слава, багатство — порох. Розкішний палац фараона і царський престол використовувалися як приманка для Мойсея, але він знав, що в царських палатах гніздяться гріховні задоволення, які змушують людей забути про Бога. Його погляд був спрямований вище — не на пишний престол і царську корону, а на високі почесті, яких удостаються святі Всевишнього у Божому Царстві, не опоганеному гріхом.

[225]

Очима віри він бачив нетлінний вінець, який Цар Небес покладе на чоло переможця. Ця віра допомогла йому відвернутися від сильних світу цього і з'єднати долю з приниженим, бідним зневаженим народом, котрий волів краще слухатися Бога, ніж служити гріху.

Мойсей залишався при царському дворі до сорока років. Він часто роздумував про жалюгідне становище свого народу і, відвідуючи братів-рабів, підбадьорював їх запевненнями, що Бог подбає про їхнє звільнення. Обурений несправедливістю

та утисками, він палав гнівом помститися за зло. Одного разу побачивши, як єгиптянин б'є ізраїльтянина, він утрутився і вбив єгиптянина. Крім ізраїльтянина, інших свідків не було, і Мойсей негайно закопав тіло в піску. Таким чином він показав, що готовий відстоювати права свого народу, і сподівався, що народ підійметься на боротьбу за свободу. «Він думав, що брати зрозуміють, що рукою його Бог дає їм визволення, але вони не зрозуміли» (Дії 7:25). Ці люди ще не були готові здобути свободу. Наступного дня Мойсей побачив, що двоє євреїв сваряться, причому один з них був явно неправий. Мойсей докорив кривдникові, котрий в свою чергу кинув йому у вічі зустрічне обвинувачення, не визнаючи таким чином за ним права втручатися в їхні справи та їдко нагадавши про здійснений ним злочин: «Хто тебе настановив за начальника та за суддю над нами? Чи ти хочеш убити мене, як вбив єгиптянина?».

Ця справа швидко стала відомою єгиптянам, і чутка про неї у досить перебільшеному вигляді дійшла до фараона. Вона була представлена цареві як справа надзвичайної ваги: Мойсей мав намір підняти свій народ проти єгиптян, скинути існуючу владу і захопити престол; його життя створює загрозу дня існування царства. Монарх негайно виніс Мойсееві смертний вирок, вирішивши, що доки той живий, державі загрожує небезпека. Але, дізнавшись, що на нього чекає, Мойсей втік до Аравії.

[226] Господь не залишив Мойсея: він знайшов притулок у домі їтра, священика і князя Мідіянської землі, котрий також поклонявся живому Богові. Через деякий час Мойсей одружився з однією з його дочок і залишався протягом 40 років на службі у свого тестя, випасаючи його отари.

Убивши єгиптянина, Мойсей учинив таку ж помилку, якої не раз допускалися його батьки, беручись власноручно за роботу, яку обіцяв виконати Бог. Божа воля полягала не в тому, щоб звільнити Свій народ за допомогою зброї, як гадав Мойсей, але Божою силою, щоб слава належала виключно Йому. Однак навіть цей необачний вчинок Бог використав для здійснення Свого наміру. Мойсей був ще не готовий для виконання своєї великої місії. Йому потрібно було засвоїти урок віри, подібний до того, якому колись навчилися Авраам та Яків, а саме: покла-

датися не на людську силу чи мудрість, а на Божу могутність у виконанні Його обітниць. І ще багато чого потрібно було засвоїти Мойсееві на самоті серед гір. У школі самозречення і нестатків він мав навчитися терпінню і самовладанню. Перш ніж стати мудрим правителем, він повинен був стати послухним. Його серце мало перебувати в повній гармонії з Богом, оскільки лише таким шляхом Ізраїль міг пізнати Божу волю. Власний життєвий досвід мав навчити Мойсея виявляти батьківську турботу до всіх, хто потребував допомоги.

На думку багатьох людей, можна було б обійтися без цих довгих років тяжкої праці та невідомості, оскільки, як вважали вони, це велика втрата часу. Однак Безмежна Мудрість покликала того, хто мав стати вождем Його народу, до скромної пастирської праці впродовж 40 років. Виховавши в собі такі риси, як самозречення, дбайливість, ніжна турбота про свою отару, Мойсей став чуйним, терпеливим пастирем Ізраїлю. Жодна людська наука чи культура не змогли б дати йому того, що він придбав на основі цього досвіду.

Мойсей зрозумів, що тепер повинен багато чого забути з того, чому колись навчився. Усе, що оточувало його в Єгипті, — любов названої матері, високе становище фараонового онука, на кожному кроці розпуста, вишуканість, витонченість і містицизм фальшивої релігії, пишність язичницьких обрядів, урочиста граціозність архітектури і скульптури — усе залишило глибокий слід в юній душі і певною мірою вплинуло на формування звичок та характеру. Час, інші обставини, спілкування з Богом могли стерти ці враження. Від самого ж Мойсея вимагалася боротьба не на життя, а на смерть, щоб відмовитися від помилок і прийняти істину; Сам Бог мав стати його Помічником, особливо коли боротьба буде понад людські сили.

Усі, вибрані здійснювати Божу роботу, також мають людські слабкості. Однак вони не повинні бути людьми стереотипних звичок і характеру, яких задовольняло б подібне становище. Вони щиро бажають осягнути Божу мудрість і навчитися працювати для Нього. Ось що писав апостол: «А якщо кому з вас не вистачає мудрості, то нехай просить у Бога, Який всім дає щедро, і не докоряє, — і буде вона йому дана» (Яків 1:5). Але

[227]

доки людям подобається перебувати в темряві, вони не отримують божественного світла. Щоб прийняти Божу допомогу, людина повинна усвідомити власну немічність і недосконалість, сконцентрувати свою увагу на великій зміні, що має відбутися в ній; вдатися до палкої, наполегливої молитви та дій. Недобрі звички і нахили необхідно відкинути; перемога може бути отримана лише тоді, коли людина докладає рішучих зусиль, щоб позбутися цих помилок і підкоритися принципам праведності. Є чимало таких, котрі ніколи не досягнуть того становища, яке могли б посісти, оскільки чекають, поки Бог зробить за них те, що вони, отримавши від Нього силу, могли б зробити самі. Усі, котрі можуть приносити користь, повинні пройти через сувору школу розумової і моральної дисципліни; Бог допоможе їм, з'єднавши божественну силу з людською.

Відокремлений від світу bastіоном гір, Мойсей перебував наодинці з Богом. Величезні храми Єгипту більше не хвилювали його уяву своїми забобонами й оманю. В урочистій пишності віковичних скель він бачив велич Всевишнього, усвідомлюючи, якими незначними та нікчемними були порівняно з Ним боги Єгипту. Усе навколо носило відбиток величі Творця. Мойсей відчував, що перебуває в Божій присутності, осяяний Його силою. Від колишньої гордості та самовпевненості не залишилося й сліду. Життя в пустелі, сповнене суворої простоти, допомогло позбутися спогадів про розкіш та зручності Єгипту. Мойсей став терпеливим, сповненим благоговіння, покірним, «найлагіднішим за всяку людину, що жила на землі» (Числ.12:3), однак сильним своєю вірою у всемогутнього Бога Якова.

[228]

Минали роки. Мойсей, мандруючи з отарами відлюдними місцями, роздумував над долею свого пригнобленого народу; він згадував про те, як Бог повівся з його батьками, та про обітницю, що залишалась спадком вибраного народу; вдень і вночі він молився за Ізраїль. Небесні ангели оточували його своїм світлом. Тут, натхнений Святим Духом, Мойсей написав книгу Буття. Довгі роки, проведені у відлюдді пустелі, принесли рясні благословення не тільки МОЙсеєві та його народові, а й світові в усіх наступних поколіннях.

«І сталося по багатьох днях, — помер цар Єгипту. Сини ж Ізраїлеві стогнали від праці та голосили. І їхній лемент від тяжкої роботи знявся до Бога. І почув Бог їхній стогін. І згадав Бог Свій Заповіт з Авраамом, Ісааком та Яковом. І Бог бачив синів Ізраїлевих, і зглянувся над ними». Надійшов час звільнення Ізраїля. Але Божий намір мав виконатися шляхом, який би засоромив людську гордість. Визволитель повинен був виступити як скромний пастир лише з посохом у руках; Бог же мав перетворити цей посох на символ Своєї сили.

Одного разу, випасаючи отари біля Хориву, «Божої гори», Мойсей побачив кущ, охоплений полум'ям, — гілки, листя та стовбур палали вогнем, але не згорали. Він підійшов ближче, аби подивитися на це диво, коли із вогню почув голос, що кликав його на ім'я. Тремтячими вустами Мойсей відповів: «Ось я». Він отримав застереження не наближатися і поставився до цього з повним благоговінням: «Здійми взуття своє з ніг своїх, бо місце, на якому стоїш, — земля свята!.. Я Бог батька твого, Бог Авраама, Бог Ісаака й Бог Якова». Це був Той, Хто з'являвся його батькам у минулому як Ангел Заповіту. «І закрив Мойсей обличчя своє, боячись глянути на Бога».

Смиренням і благоговінням повинна відзначатися поведінка усіх, котрі приходять у присутність Божу. В ім'я Ісуса ми можемо з відвагою приступати до Нього; але ми не повинні чинити цього із зухвалою самовпевненістю; як ніби Бог перебуває на одному рівні з нами. Є люди, які звертаються до Великого Всемогутнього і Святого Бога, Котрий перебуває в неприступному світлі, як до рівного собі, а то й нижчого за себе. Є й такі, котрі в Його домі поводяться так, як не наважилися б поводитись у приймальні земного правителя. Такі люди повинні пам'ятати, що вони знаходяться у присутності Того, Кому поклоняються серафими, Перед Ким ангели закривають свої обличчя. Бог гідний найбільшої шани, і всі, котрі по-справжньому усвідомлюють Його присутність, схилитимуться в покорі перед Ним і, подібно до Якова, після побаченого Божого видіння, вигукнуть: «Яке страшне оце місце! Це ніщо інше, як дім Божий, це брама небесна».

Мойсей стояв перед Богом, охоплений благоговійним страхом, а голос продовжував: «Я справді бачу бідування Свого

народу, що в Єгипті, і чую його голосіння через його гнобителів. Я знаю болі його. Тому Я зійшов, щоб визволити його з єгипетської руки та вивести з цієї землі до краю гарного й просторого, що тече молоком та медом... А тепер іди ж, Я посилаю тебе до фараона, і виведи з Єгипту народ мій, синів Ізраїлевих!»

Вражений і наляканий цим повелінням, Мойсей відсахнувся зі словами: «Хто я, щоб іти до фараона і вивести з Єгипту синів Ізраїлевих?». Однак у відповідь було сказано: «Я буду з тобою! А ось тобі знак того, що Я послав тебе: коли ти виведеш народ із Єгипту, то ви будете служити Богові на оцій горі».

Мойсей подумав про труднощі, з якими йому доведеться зустрітися: про сліпоту, невір'я та невігластво свого народу, більшість з якого майже втратила знання про Бога. Як ото, — сказав він, — я прийду до Ізраїлевих синів та й скажу їм: «Бог ваших батьків послав мене до вас», а вони запитають мене: «Яке їм'я Його?» Що я скажу їм? Надійшла наступна відповідь: Я Той, Хто Є (Єгова)... Отак скажеш Ізраїлевим синам: «Суший послав мене до вас».

[230] Мойсею було наказано перш за все зібрати ізраїльських старшин — найшляхетніших з-поміж них, котрі були праведниками, сумували з приводу рабства, — та передати їм Божу вістку разом із обітницею про звільнення. Після цього він мав зі старійшинами стати перед фараоном і сказати йому: «Господь, Бог євреїв, зустрів нас. Тож ми підемо в триденну дорогу в пустиню принести жертви Господеві, Богові нашому».

Мойсей був попереджений про те, що фараон чинитиме опір і не відпустить Ізраїля. Проте Божий слуга не повинен був утрачати мужності, бо Господь використає цю відмову як можливість виявити Свою силу перед єгиптянами та Своїм народом. «Тоді Я простягну Свою руку і вдарю Єгипет усіма Моїми чудесами, що творитиму серед нього, а тоді він відпустить вас».

Мойсееві також було сказано, що євреї повинні узяти зі собою в дорогу. Господь сповістив: «І коли будете виходити, не підете з порожніми руками! Бо кожна жінка позичить у сусідки своєї і в господині свого дому речі срібні і золоті та одягу». Єгиптяни збагатилися за рахунок непосильної праці

ізраїльтян, і тепер, коли перед ними була далека дорога, вони мали право вимагати винагороду за роки виснажливої праці. Євреї мали просити в єгиптян коштовності, які було б неважко нести, а Бог обіцяв дати їм милість в очах єгиптян. Могутні чудеса, здійснені задля їхнього звільнення, викличуть жах у гнобителів, так що прохання рабів будуть задоволені.

Труднощі, що чекали на Мойсея, здавалися йому нездоланними. Що він міг сказати своєму народові на доказ того, що Бог насправді послав його? Та ж вони, — сказав він, — не повірять мені і не послухають голосу мого, бо скажуть: «Господь не явився тобі». Після цього йому було дано доказ, який справив враження навіть на нього самого. Мойсей отримав наказ кинути свою палицю на землю. Коли він це зробив, «палиця стала гадюкою. І втік Мойсей від неї». Йому було сказано схопити гадюку за хвіст; в його руці вона перетворилася знову на палицю. Потім Мойсей отримав наказ покласти руку собі за пазуху. Він послухався, але коли «витягнув її, — аж ось рука його побіліла від прокази, як сніг!» Отримавши повеління знову покласти руку за пазуху, він зробив це і, вийнявши її, побачив, що рука стала здоровою, як усе тіло його. Господь запевнив Мойсея, що Його народ, а також фараон, побачивши подібні ознаки, переконаються в тому, що серед них перебуває Той, Котрий могутніший за єгипетського царя.

[231]

Але Божий слуга все ще був пригнічений думкою про надзвичайне, неймовірне завдання, яке чекало на нього. У відчаї й страсі він удався ще до однієї відмови — нездатності легко і швидко розмовляти. «О Господи — я не речистий ні учора, ні позавчора, ані відтоді, коли Ти говорив до Свого раба, бо я тяжкомовний і тугоязичий». Він давно вже не був серед єгиптян і тому не володів добре їхньою мовою, як тоді, коли жив серед них.

Господь сказав йому: «Хто дав уста людині? Або Хто робить німим, чи глухим, видючим, чи невидючим, — чи ж не Я, Господь?» З цими словами було дане ще одне запевнення в божественній підтримці: «А тепер іди, а Я буду в устах твоїх, буду навчати тебе, що маєш говорити». Але Мойсей продовжував благати, щоб для цієї місії було обрано більш компетентну особу. Спочатку відмовки пояснювалися скромністю і невпев-

неністю в собі; але після того, як Господь пообіцяв усунути всі труднощі та увінчати успіхом його місію, усі подальші відмови і скарги на непридатність свідчили про недовір'я Мойсея до Бога. Усе це вказувало на те, що в Мойсея були побоювання в тому, що Бог не в стані приготувати його для тієї великої роботи, до якої покликав, або ж у тому, що Він помилився у виборі потрібної людини.

Мойсей був посланий до свого старшого брата Аарона, котрий, щоденно користуючись мовою єгиптян, досконало володів нею. Мойсееві було сказано, що Аарон вийде йому назустріч. Наступні слова Господа прозвучали як беззастережне повеління: «Ти промовлятимеш до нього, вкладатимеш слова вуста його, а Я буду з устами твоїми й з устами його, і навчатиму вас, що маєте робити. Він промовлятиме за тебе до народу. І станеться, — він буде тобі устами, а ти будеш йому замість Бога. І ти візьмеш із собою оцю палицю, якою чинитимеш чудеса». Більше Мойсей не міг опиратися, оскільки усяка причина щодо відмовок була усунена.

[232]

Коли Мойсей отримав Божий наказ, він був невпевненим у собі, неговірким і боязким. Його пригнічувало усвідомлення власної неспроможності стати вустами Бога Ізраїлевого. Але, нарешті відважившись, він взявся за цю справу усім своїм серцем, повністю покладаючись на Господа. Величність місії привела в дію найкращі сили його єства. Бог поблагословив його невимушений послух, і Мойсей став багатообіцяючим красномовним мужем, котрий володів самовладанням і цілковито відповідав найсерйознішій справі, будь-коли довірений людині. Це приклад того, як Бог гартує характери тих, котрі повністю довірилися Йому і беззастережно підкоряються Його повелінням.

Людина отримає і силу, і вміння, якщо прийме обов'язки, які Бог покладає на неї, і від усього серця намагатиметься вірно їх виконувати. Якими б скромними не були становище чи здібності, людина, котра прагне щиро виконувати свою роботу і довіряється божественній силі, досягне справжньої величі. Якби Мойсей, беручись за виконання цього великого завдання, покладався на власні силу, мудрість та енергію, він засвідчив би цим свою повну непридатність до виконання такої роботи.

Той факт, що людина розуміє свою слабкість, свідчить про те, що вона усвідомлює всю серйозність довіреної їй справи, а тому шукатиме сили й поради у Бога. Повернувшись до свого тестя, Мойсей повідомив його про бажання відвідати братів у Єгипті. Їтро погодився, благословивши: «Іди в мирі!» Разом із дружиною та дітьми Мойсей вирушив у путь. Він не наважився відкрити мету своєї місії, щоб отримати дозвіл для сім'ї супроводжувати його. Однак навіть ще не дійшовши до Єгипту, Мойсей вирішив повернути родину назад, до Мідіянської землі. Внутрішній страх перед фараоном та єгиптянами, гнів котрих він відчув 40 років тому, відбивав у Мойсея бажання повертатися до Єгипту; але після того, як, підкоряючись божественному повелінню, він вирушив туди, Господь відкрив йому, що ворогів уже нема серед живих.

По дорозі з Мідіянської землі Мойсей отримав приголомшливе, страшне попередження, яке вказувало, що Господь незадоволений ним. Мойсей побачив ангела, котрий ніби погрожував негайно знищити його. Мойсей не отримав жодного пояснення, але пригадав, що знехтував виконанням однієї з Божих вимог. Поступившись умовлянням дружини, він не здійснив над своїм молодшим сином обряду обрізання. Це було нехтуванням умови, через яку дитина отримувала право на благословення Заповіту, укладеного Богом з Ізраїлем; така недбалість з боку вибраного вождя могла послабити в очах народу значення божественних постанов. Ціпфора, побоюючись, щоб її чоловік не помер, сама виконала цей обряд; після того ангел дозволив Мойсеєві продовжувати подорож. Мойсей наражатиметься на великі небезпеки при виконанні своєї місії, та його життя могло бути збережене лише завдяки охороні святих ангелів. Але, знехтувавши обов'язком, про який він знав, Мойсей не міг залишатися в безпеці, оскільки ангели Божі не могли б уберегти його.

У час горя, безпосередньо перед Другим пришествям Христа, життя праведних буде збережене лише завдяки служінню небесних ангелів; але порушник Божого Закону не матиме охорони. Ангели не зможуть захистити тих, які знехтували хоча б одним із божественних повелінь.

[233]

[234]

Розділ 23. Єгипетські кари

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 5-10

Отримавши наказ від ангелів, Аарон вийшов назустріч своєму братові, з яким так давно не бачився; біля Хориву, у безлюдді пустелі, вони зустрілися. І розповів Мойсей Ааронові «всі слова Господа, Котрий послав його, і про всі ознаки, які Він показав йому» (Вих.4:28). Разом вони вирушили до Єгипту і, прибувши до землі Гошен, зібрали усіх старійшин Ізраїлю. Аарон повторив їм усе, що Бог говорив Мойсею, а потім народові були показані ознаки, які Бог дав Мойсееві. «І повірив народ; і почувши, що Господь відвідав Ізраїлевих синів, і зглянувся на біду їх, — вони схилилися і поклонилися до землі» (в.31).

Мойсееві була також дана вістка для царя. Два брати увійшли в палац фараона як посланці Царя царів і промовляли вони від Його імені: «Так говорить Господь, Бог Ізраїля: відпусти Мій народ, щоб відзначили вони Мені свято в пустелі».

«Хто такий Господь, щоб я мав слухати Його голосу та відпустити Ізраїля? — домагався фараон. — Не знаю Господа й Ізраїля не відпущу!»

А вони відповіли: «Бог євреїв зустрів нас; отже хочемо піти на три дні ходу в пустиню, і принести там жертву Господеві, Богові нашому, щоб не вдарив Він нас мором або мечем».

[235] Чутки про двох братів, а також про те, яку зацікавленість вони викликали серед народу, вже дійшли до царя. Він

запалав гнівом. «Чому ви, Мойсею та Аароне, відриваєте народ від його праці? Ідіть до своїх справ!» — сказав він. Країна вже зазнала збитків від утручання чужинців. Згадавши про це, фараон додав: «Так багато цього народу, більше як мешканців цієї землі, а ви хочете відтягати їх від їхніх робіт».

У рабстві ізраїльський народ певною мірою втратив знання Божого Закону і відступив від Його постанов. Суботою

переважно нехтували; вимоги наглядачів, цілком імовірно, не давали змоги святити її. Але Мойсей пояснив своєму народові, що послух Богові — це перша умова звільнення. Спроби відновити святість суботи не залишилися непоміченими для їхніх гнобителів (Додаток 1).

Роздратований фараон підозрював ізраїльтян у намірі повстати проти нього. Невдоволення є результатом неробства, вважав фараон; він подбає про те, щоб у них не залишалося часу для виконання небезпечних задумів. Цар негайно вжив заходів, щоб зробити їхні кайдани ще важчими і таким чином зламати їх незалежний дух. Того ж дня були видані укази, які робили працю ізраїльського народу ще нестерпнішою і тяжкою. Найбільш поширеним будівельним матеріалом у тій країні була висушена на сонці цегла; з такого матеріалу робили стіни найвишуканіших будівель, після чого їх облицьовували каменем; виробництво цегли потребувало величезної кількості рабів. Аби цегла не тріскалась, до глини домішували посічену соломую, а отже, була потреба у великих кількостях соломи. Фараон звелів, щоб з того часу не постачати більше робітникам соломи, — нехай вони самі її заготовляють, у той час як норма виробітку цегли залишалася без змін.

Цей наказ викликав серед ізраїльтян велику тривогу по всій країні. Єгипетські наглядачі призначили помічників з євреїв, котрі мали стежити за працею своїх підопічних і нести всю відповідальність за її виконання. Коли царський указ набув сили, народ розпорошився по цілій країні, щоб збирати стерню та соломую, але виявилось, що виконати звичний об'єм робіт неможливо. За це наглядачів з євреїв жорстоко били.

[236]

Люди гадали, що утиск походить від наглядачів, а не від фараона, тому пішли до нього зі своїми скаргами. На їхній протест фараон відповів їдкими словами: «Нероби ви, нероби! Тому й говорите: Ходімо, принесім жертву Господеві». Їм було наказано братися за свої обов'язки і не сподіватися на полегшення. Повертаючись від фараона, вони зустріли Мойсея й Аарона і промовили до них: «Нехай розсудить та покарає вас Господь, бо ви зробили нас ненависними в очах фараона та його рабів, — ви дали меча в їхні руки повбивати нас!»

Вислухавши ці докори, Мойсей дуже зажурився. Страждання народу стали ще тяжчими. По цілій країні було чути стогін старих і молодих, — всі як один звинувачували його в нещасті, яке спіткало їх. З гірким почуттям Мойсей прийшов перед лице Боже, кажучи: «Господи, чому ти допустив таку кривду цьому народові? Чому Ти послав мене? Бо з того часу, як прийшов я до фараона, щоб промовляти Твоїм ім'ям, він ще більшу кривду почав чинити цьому народові; насправді ж Ти не визволив народу Свого». Йому була дана відповідь: «Ось побачиш, що зроблю Я фараонові; він буде змушений рукою сильною відпустити їх. Більше того, він вижене їх із краю свого». Господь знову нагадав Мойсееві про Заповіт, що Бог уклав з його батьками, і дав запевнення, що цей Заповіт здійсниться.

Протягом усього періоду єгипетського рабства серед ізраїльтян жили люди, котрі продовжували поклонятися Єгові. Вони були глибоко занепокоєні тим, що на очах їхніх дітей щодня звершуються язичницькі гидоти і їх також змушують поклонятися фальшивим богам. У своєму горі ці особистості благали Господа про звільнення з єгипетського ярма і згубного впливу ідолопоклонства. Вони не приховували своєї віри і навіть оголосили єгиптянам, що поклоняються Творцю неба і землі — єдино правдивому, живому Богові. Вони перелічували докази Його існування і могутності, починаючи від днів творіння і до часу Якова. Таким чином, єгиптяни мали змогу ознайомитися з релігією євреїв, але, вважаючи принизливим для себе навчатися від рабів, намагалися звести тих, що поклоняються Богові, обіцянками нагороди, а коли це не мало успіху, вдавалися до погроз і жорстокості.

[237]

Старійшини Ізраїлю силкувались підтримати згасаючу віру своїх братів нагадуванням про обітниці, дані їхнім батькам, звертали увагу на пророчі передсмертні слова Йосифа щодо їхнього визволення з Єгипту. Декотрі охоче слухали і навіть вірили в це. Інші, враховуючи обставини, в яких тепер опинилися, втрачали усяку надію. Єгиптяни, довідавшись, про що говорять раби, глузували з їхніх сподівань, висловлюючи презирство до Божої сили. Єгиптяни нагадували євреям про те, що вони є нацією рабів, і уїдливо говорили: «Якщо ваш

Бог справедливий, милосердний і володіє більшою силою, ніж єгипетські боги, то чому Він не зробить вас вільним народом?». Вони ставили в приклад самих себе. Єгиптяни поклонялись богам, які, на думку ізраїльтян, були фальшивими, однак стали багатим і могутнім народом. Вони також запевняли, що саме їхні боги благословили їх усіма благами і дали їм ізраїльтян за рабів, хизувалися тим, що мали владу пригноблювати і знищувати поклонників Єгови. Сам фараон хвалився, що Бог євреїв не звільнить їх з його руки.

Подібні слова вбивали останню надію багатьох ізраїльтян. Вони навіть почали вірити, що справа виглядає саме так, як стверджують єгиптяни. Вони дійсно були рабами, котрі повинні були зносити усі тягарі, якими жорстокі наглядачі вважали за потрібне обтяжувати їх. Єврейських дітей переслідували і вбивали, а їхнє власне життя було ще тяжчим. Однак вони продовжували поклонятися Небесному Богові. Якщо Єгова — справді Бог над усіма богами,

Він, безперечно, не залишить їх у рабстві ідолопоклонників. Разом з тим ті, котрі залишалися вірними Богові, розуміли: внаслідок відступництва Ізраїля від Бога, — змішуючись через шлюби з язичницькими народами, впадаючи в ідолопоклонство, — Господь допустив, щоб вони стали рабами. Вони переконували своїх братів, що Бог незабаром скине ярмо гнобителів.

Євреї сподівалися досягти волі без жодного особливого випробування своєї віри, без страждань і нестатків. Але вони ще не були готовими до звільнення. Їхня віра в Бога була малою; вони не бажали терпляче зносити труднощі, через що Він не вважав за потрібне діяти задля них. Чимало було й таких, котрі вважали за краще залишатися рабами, аніж зносити труднощі, пов'язані з переселенням до чужої країни, а деякі настільки перейняли звичаї єгиптян, що воліли взагалі залишитися в Єгипті. Саме тому Господь не звільнив їх при першому вияві Своєї сили перед фараоном. Він так направляв події, щоб тиранія єгипетського царя могла виявитися повною мірою і щоб водночас Бог міг відкритися Своему народові. Коли люди побачать Божу справедливість, силу і любов, у них виникне бажання залишити Єгипет і присвятити себе на

[238]

служіння Йому. Завдання Мойсея було б набагато легшим, якби більшість ізраїльтян не стали настільки зіпсутими, що не бажали залишати Єгипет.

Господь звелів Мойсееві знову йти до народу і повторити обітницю про звільнення, запевняючи людей у Божественній прихильності. Він виконав наказ, але люди не бажали його слухати. У Писанні сказано: «... Та вони не слухали Мойсея через легкодухість та тяжку роботу». Знову Мойсееві було дане божественне повеління: «Піди і скажи фараонові, цареві єгипетському, нехай він відпустить Ізраїлевих синів зі свого краю». Розчарований Мойсей відповів: «Ізраїлеві сини не послухали мене, — як же послухає мене фараон?» Йому було сказано взяти зі собою Аарона, разом з ним стати перед фараоном і знову зажадати, щоб він «відпустив Ізраїлевих синів зі свого краю».

Він був попереджений про те, що монарх не поступиться, аж доки Бог не відвідає Єгипет Своїми карами та не виведе Ізраїля, удавшись до особливого вияву Своєї сили. Перед злиттям кожної поразі Мойсей повинен був розповісти про її характер і наслідки, аби цар міг уникнути її, якщо, звичайно, забажає. Після кожного відкинутого ним попередження прийде інше, більш грізне покарання, доки горде серце фараона не впокориться і він не визнає Творця небес і землі правдивим, живим Богом. Господь бажав дати єгиптянам змогу переконатися в тому, якою марною є мудрість їхніх великих мужів і якими безпорадними — їхні боги, якщо вони опиратимуться повелінням Єгови. Він покарає єгипетський народ за ідолю-служіння та примусить замовкнути хвалькувату мову, якою вихваляються благословення, отримані від бездушних ідолів.

[239]

Бог прославить Своє Ім'я, інші народи також затремтять, почувши про дії Його могутніх рук, а Божий народ залишить ідолопоклонство і в чистоті поклонятиметься Йому.

Знову Мойсей та Аарон відвідали пишні палати єгипетського фараона. Там, серед величних колон і сяючих прикрас, багатих розписів і статуй язичницьких богів, два представники поневоленого народу стали перед монархом наймогутнішого на той час царства, аби повторити Боже повеління про звільнення Ізраїля. Фараон зажадав від них чуда на доказ божественної

природи їхнього доручення. Мойсееві й Ааронові було сказано, як їм діяти в разі, якщо висуватиметься така вимога, і ось Аарон узяв палицю і кинув її перед фараоном. Вона перетворилася на змію. Монарх послав за своїми «мудрецьми та ворожбитами», котрі «кинули кожен палицю свою, — і ті поставали зміями. Та Ааронова палиця проковтнула палиці їхні». Сповнившись ще більшої рішучості, фараон проголосив, що його чарівники не поступаються силою перед Мойсеєм й Аароном; він назвав Господніх слуг шахраями, гадаючи, що може безкарно протистояти їхнім вимогам. Хоча він і знехтував словами Божих слуг, проте, стримуваний божественною силою, не заподіяв їм лиха.

Божа рука, а не сила чи здібність Мойсея та Аарона звершувала чудеса, явлені ними перед фараоном. Ці ознаки і чудеса мали переконати фараона в тому, що великий «Я є» послав Мойсея і що обов'язок царя — відпустити Ізраїля для служіння живому Богові. Чарівники також показали подібні ознаки і чудеса, оскільки вони звершували їх не лише своєю майстерністю, але й силою свого бога — сатани, котрий допомагав їм імітувати діяльність Єгови.

Насправді ж палиці чарівників не перетворилися на зміїв. Застосувавши чари за допомогою великого ошуканця, вони створили лише видимість чуда, адже сатані не під силу перетворити палиці на живих зміїв. Князь зла, хоч і володіє усією мудрістю і могутністю ангела, все ж не має сили творити або давати життя; цей привілей належить виключно Богові. Але, що було під силу сатані, він здійснив, здійснивши підробку. На думку сторонніх спостерігачів, палиці перетворилися на зміїв. У це також повірили і фараон, і його придворні. Зовні вони нічим не відрізнялися від змія; на якого перетворилася палиця Мойсея. Хоча Господь зробив так, що справжній змій проковтнув фальшивих, навіть це, на думку фараона, було не виявом Божої сили, а результатом того, що Мойсей був більш вправний у чаклунстві, ніж царські слуги. Бажаючи виправдати власну впертість, з якою він опирався божественному повелінню, фараон шукав приводу, щоб викликати зневагу до чудес, які Бог здійснив через Мойсея. Сатана дав йому саме те, чого він хотів. Діючи через ворожбитів, він змусив єгиптян пові-

[240]

рити, що Мойсей та Аарон — лише чарівники та ворожбити, а вістка, яку вони принесли, походить не від Бога, а тому не заслуговує жодної уваги. Таким чином, сатана за допомогою власної підробки досягнув мети. Єгиптяни стали ще сміливішими у своєму опорі, а фараон зробив своє серце запеклим проти істини. Сатана сподівався також похитнути віру Мойсея й Аарона щодо божественного призначення їхньої місії, щоб перемога була за його слугами. Він не бажав, щоб ізраїльський народ звільнився з рабства і служив живому Богові.

Здійснюючи чудеса через ворожбитів, князь зла мав перед собою значно важливішу мету. Він добре знав, що Мойсей, звільнивши синів Ізраїлю від рабського ярма, стане символом Христа, Котрий повинен визволити людську сім'ю з-під влади гріха. Він також знав, що коли з'явиться Христос, матимуть місце великі чудеса як доказ світові, що Його послав Бог. Сатана побоювався за свою владу. Займаючись підробкою чудес, які Бог здійснював через Мойсея, він сподівався не тільки перешкодити визволенню Ізраїля, а й домогтися того, щоб убити в людях, які житимуть у наступних поколіннях, віру в чудеса Христа. Сатана постійно намагається імітувати діяльність Сина Божого, зміцнити свою владу та Вимоги. Він змушує людей розцінювати чудеса Христа як результат людської майстерності та сили. Таким чином він вбиває у багатьох душах віру в Христа як Божого Сина, змушуючи їх відкинути милостиві дари благодаті, які пропонує План спасіння.

[241]

Мойсей та Аарон отримали повеління вийти наступного ранку на берег річки, куди зазвичай приходив фараон. Повноводий Ніл був джерелом їжі й багатства усього Єгипту; річці поклонялися як богові, і монарх щодня приходив сюди для здійснення релігійних обрядів. Тут брати знову повторили Боже повеління, а потім, простягнувши руку з палицею, вдарили нею по воді. Води священного потоку перетворилися на кров, риба загинула, а від річки поширювався неприємний запах. Вода в оселях і та, що зберігалася в резервуарах, також перетворилася на кров. Але «так само зробили єгипетські чарівники своїми чарами», і «повернувся фараон, і ввійшов до дому свого, і було йому й це байдуже». Сім днів тривала кара, але безрезультатно.

І знову була простягнута палиця над водами, і з річки вийшли жаби та й розлізлися по всій землі. Вони наповнили будинки, зайняли спальні, покої, позалазили навіть у печі та діжки для тіста. Єгиптяни вважали жаб священними, тому не наважувалися знищувати їх; дуже скоро присутність цих слизьких істот стала нестерпною. Ними кишів навіть палац фараона, і той із нетерпінням чекав, коли врешті-решт можна буде позбутися їх. Ворожбитам вдалося зробити видимість чуда, викликавши також появу жаб, проте позбутися їх вони не змогли. Побачивши це, фараон дещо упокорився. Він послав за Мойсеєм та Аароном і сказав: «Благайте Господа, і нехай виведе ці жаби від мене й від народу мого, а я відпущу народ той, — і нехай приносять жертви для Господа!». Нагадавши фараонові про його минулі хвастощі, брати попросили його призначити час, коли їм помолитися, щоб кара була усунена. Цар призначив наступний день, у глибині душі сподіваючись, що за цей час жаби зникнуть самі; таким чином він надіявся врятуватися від гіркою приниження, яким, на його думку, було впокорення перед Богом Ізраїля. Проте кара тривала до призначеного часу, після чого жаби вимерли по всій єгипетській землі, але сморід від їхніх мертвих тіл занечистив повітря.

Господь міг би в одну мить перетворити їх на порошок, але Він не зробив цього, щоб цар і його народ не вважали це наслідком ворожбитства або чаклунства, на зразок того, чим [242] займалися чарівники. Мертвих жаб збирали цілими купами. Це було для фараона й усього Єгипту доказом, якого не могла заперечити їхня порожня філософія, а саме: це не чари, а суд Небесного Бога.

«І побачив фараон, що сталось полегшення, і знову стало запеклим серце його». За Божим повелінням Аарон простягнув свою руку, і земний порошок перетворився на мошки в усьому Єгипетському краї. Фараон звелів ворожбитам зробити те саме, але вони не змогли. Таким чином виявилось, що сатана не може вчинити усього, що робить Бог. Самі ворожбити визнали: «Це перст Божий!» Та фараон все ще залишався непохитним.

Оскільки прохання і застереження виявилися безрезультатними, прийшла наступна кара. Про час її приходу було сказано наперед, щоб її поява не була приписана випадковості. Мухи

наповнили оселі, роїлися по всій землі так, що «нищилась земля через ті рої мух». Укуси великих отруйних мух були вельми болісними як для людей, так і тварин. Як і було передречено, ця кара не торкнулася землі Гошен.

Нарешті фараон дозволив ізраїльтянам принести жертву в Єгипті, але вони відмовилися, не прийнявши таких умов. «Не годиться чинити так, — сказав Мойсей, — ми маємо приносити жертви, якими гидують єгиптяни, і вони вкаменували б нас!» Тварини, яких євреї приносили в жертву, вважалися у єгиптян священними; до них ставилися з таким благоговінням, що вбити одну з них навіть випадково вважалося злочином, гідним смертної кари. Євреї не могли здійснити свого служіння в Єгипті, не завдавши образи своїм господарям; Мойсей знову запропонував фараонові відпустити народ до пустелі на три дні дороги. Монарх погодився і благав Божих рабів помолитися, аби ця кара була усунена. Вони обіцяли зробити так, але застерегли його, щоб він не поведився з ізраїльтянами лукаво. Кара була усунена, але серце фараона зробилося запеклим через постійний опір; він і надалі відмовлявся поступитися.

[243] Тоді було завдано ще жахливішого удару: худобу єгиптян, яка була на пасовиськах, вразила моровиця. Загинули як священні тварини, так і в'ючні: корови, воли, вівці, коні, верблюди й осли. Єгиптянам було сповіщено, що на євреїв ця кара не пошириться, і фараон, пославши людей до осель ізраїльтян, упевнився в правдивості слів Мойсея.

«З худоби Ізраїлевих синів не загинуло ані одне». Однак фараон і далі залишався упертим.

Потім Мойсееві було наказано взяти попелу з печі та кинути його «до неба на очах фараонових». Цей акт був сповнений глибокого змісту. За 400 років до цього Бог показав Авраамові, що його народ зазнає у майбутньому пригноблення, вдавшись до таких символів, як дим з печі та полум'я вогню. Бог сказав тоді, що судитиме їхніх гнобителів і виведе поневолених із великим майном. У Єгипті ізраїльський народ довго знемагав у печі страждань. Цей вчинок Мойсея став запевненням для них у тому, що Бог пам'ятає про Свій Заповіт і час визволення надійшов.

Коли Мойсей кинув попіл до неба, дрібні порошинки розсіялися по всій Єгипетській землі, і де б вони не падали, «понаривали чиряки на людях й на скотині». Досі священики та ворожбити підтримували фараона в його протидії Богові, але надійшла кара, яка торкнулася навіть їх. Уражені огидною і болісною хворобою, жалюгідні через вихвалання своєю силою, вони не могли більше боротися з Богом Ізраїлю. Увесь народ мав змогу пересвідчитись у тому, якою помилкою було вірити в чарівників, неспроможних захистити навіть самих себе.

Однак серце фараона ставало дедалі запеклішим. Тепер Господь послав до нього таку вістку: «Бо цього разу Я пошлю всі кари Мої на тебе, і на рабів твоїх, і на народ твій, щоб ти пізнав, що немає на всій землі Такого, як Я!.. І лише для цього Я пощадив тебе, щоб показати на тобі Мою силу». Не слід вважати, ніби Бог дав йому життя саме з цією метою, та все ж Його Провидіння так керувало подіями, що він зійшов на престол у час, призначений для визволення Ізраїлю. Хоча цей зарозумілий тиран через власні злочини позбавив себе милості, все ж життя царя було збережене, аби через його впертість Господь міг здійснити Свої чудеса в Єгипетській землі. Перебігом подій керує Боже Провидіння. Бог міг посадити на престол милосерднішого царя, який не наважився б опиратися [244] могутнім виявам божественної сили. Але в такому разі не здійснилися б Господні наміри. Він допустив, щоб Його народ зазнав жорстокості єгиптян і щоб ізраїльтяни не були зведені згубним впливом ідолопоклонства. Ставленням до фараона Господь показав Свою огиду до ідолопоклонства та рішучість, з якою Він каратиме жорстокість та утиск.

Про фараона Бог сказав: «Я зроблю запеклим серце його, — і він не відпустить народу» (Вих.4:21). Жодна надприродна сила не була застосована для того, щоб зробити твердішим серце царя. Бог дав фараонові найразючіші докази божественної сили, але монарх уперто відмовлявся прийняти світло. Кожний відкинутий ним вияв безмежної сили робив його ще запеклішим у повстанні проти Бога. Насіння протистояння, яке він посіяв, відкинувши перше чудо, принесло свої плоди. Він продовжував дотримуватися власного шляху, стаючи дедалі за-

пеклішим, а його серце — все більш кам'яніло, доки не побачив холодних облич своїх мертвих дітей-первістків.

Бог звертається до людей через Своїх слуг, посилаючи застереження та викриваючи гріх. Він кожному дає змогу виправити свої помилки, щоб вони не вкорінилися і не стали рисами характеру; але якщо хтось не бажає виправитися, то божественна сила втручається, аби запобігти наслідкам його власних дій. З кожним разом людині дедалі легше зробити цей крок. Вона робить своє серце нечутливим до дії Святого Духа; продовжуючи відкидати світло, особистість опиняється в такому становищі, коли навіть найвагоміший вплив не може справити на неї належного враження.

Хто піддався спокусі один раз, зробить це набагато швидше наступного разу. Кожне повторення гріха послаблює опір, засліплює очі та приглушує голос сумління. Кожне насіння поблажливості принесе свій плід. Бог не зробить чуда, аби перешкодити врожаю. «Бо що тільки людина посіє, те й пожне» (Гал.6:7). Хто виявляє зухвале невір'я, холодну байдужість до божественної істини, починає лише те, що сам посіяв. Ось чому безліч людей із байдужістю стоїків сприймають істини, які колись хвилювали їх до глибини душі. Вони посіяли насіння, нехтуючи істиною та опираючись їй, тому й починають такий урожай.

[245]

Хто заспокоює своє порочне сумління думкою про те, що зможе зійти з гріховного шляху, варто йому лише цього захотіти; хто сподівається, що може легковажити закликами милості, не ризикуючи стати несприйнятливим до них, той чинить це, наражаючись на велику небезпеку для себе. Віддавшись великому бунтівникові, вони гадають, що в хвилину крайньої потреби, коли будуть оточені з усіх боків небезпеками, зможуть обрати собі іншого вождя. Однак це вже не легко зробити. Їхній характер виявляється настільки повно сформованим під впливом виховання, досвіду та поблажливого ставлення до гріха, що в той критичний час вони вже не зможуть придбати подобу Ісуса. Якби на їхній дорозі не засяяло світло, справа виглядала б інакше. Божа Милість могла б втрутитись, даючи їм змогу прийняти її пропозиції, але оскільки світло вже довгий час відкидалось і зневажалось, то врешті-решт воно буде забране.

Фараон був попереджений про наступну кару — у вигляді граду — такими словами: «А тепер пошли, позаганяй свою худобу та усе, що твоє, в полі. Кожна людина й скотина, що залишиться в полі і не буде забрана додому, — буде побита градом, і вони повмирають». Дощ або град були незвичайним явищем у Єгипті, і такої грози, яка була провіщена, ніхто ніколи не бачив. Чутка про це швидко поширилась, і ті, що повірили слову Господа, забрали свою худобу, а хто знехтував цим попередженням, — залишив її в полі. Таким чином, милість Божа була явлена і в судах. Народ був випробуваний; і виявилось, що в багатьох душах зародився Божий страх через виявлення Його сили.

Як і було передречено, знялася гроза; грім і град, змішаний з блискавицями, такий страшенний, що «не бувало такого у всім Єгипетським краї, відколи тут живуть люди. І повибивав той граду всім Єгипті усе, що на полі, — від людини аж до скотини! І всю польову рослинність побив той град, а кожне польове дерево поламав!» Руйнацією та спустошенням позначився шлях ангела-губителя. І тільки земля Гошен була помилувана. Так єгиптянам було показано, що ця земля перебуває під охороною живого Бога, що стихії підкоряються Його голосу і єдиний порятунок — послух Йому.

[246]

Увесь Єгипет тремтів перед страшним злиттям божественного суду. Фараон спішно послав за братами, і коли ті з'явилися, вигукнув: «Згрішив я тим разом! Господь — справедливий, а я та народ мій — несправедливі! Благайте Господа, і досить вже тих Божих громів та граду! А я відпущу вас, і ви більше не залишитесь». Мойсей відповів: «Як вийду з міста, то простягну руки свої до Господа, — громи перестануть, а град припиниться, — щоб ти знав, що Господня земля! А ти й раби твої, — знаю я, ще не побоїтеся Господа Бога!»

Мойсей розумів, що боротьба ще не закінчилась. Визнання фараона та його обіцянки не були результатом докорінної зміни його поглядів або серця, а були викликані страхом і стражданням. Проте Мойсей пообіцяв виконати його прохання, щоб не давати володареві Єгипту приводу для подальшого опору. Незважаючи на шалену бурю, пророк вийшов, і фараон разом з усіма своїми прибічниками стали свідками того, як сила Єгови

зберегла Божого посланця. Вийшовши з міста, Мойсей «протяг руки свої до Господа, — і припинились громи та град, а дощ також не лив більше на землю». Але як тільки фараон заспокоївся, його серце знову стало впертим.

Тоді Господь сказав Мойсееві: «Увійди до фараона, бо Я зробив запеклим серце його та серце рабів його, щоб показати інші ознаки Мої серед нього, і щоб ти розповідав синові своєму та онукові, що Я зробив в Єгипті, а також про ознаки Мої, що вчинив Я серед них. І ви дізнаєтесь, що Я — Господь!» Господь виявляв Свою силу, щоб зміцнити віру ізраїльського народу в Нього — єдиного правдивого, живого Бога. Він бажав також представити незаперечний доказ того, яку різницю Він робить поміж ними та єгиптянами, щоб усі народи зрозуміли, що євреї, яких вони зневажали і гнобили, перебувають під захистом Небесного Бога.

Мойсей попередив монарха: якщо він і надалі виявлятиме впертість, його спіткає інша кара — сарана, яка вкриє лице землі та з'їсть всю зелень, що залишилась після граду; більше того, вона наповнить усі оселі і навіть царський палац. Такої кари, за його словами, «не бачили твої батьки та батьки батьків твоїх від дня існування їх на землі аж до сьогодні!»

Фараонові придворні стояли, вражені жахом. Втрата худоби завдала країні великих збитків. Багато людей загинуло від граду. Ліси були знищені; врожай загинув. Дуже швидко єгиптяни втрачали те, що придбали працею євреїв. Усій країні загрожував голод. Князі та придворні оточили фараона, гнівно вимагаючи: «До яких пір цей накликаємо на нас нещастя? Відпусти цих людей, — і нехай вони служать Господеві, Богові своєму. Чи ти не бачиш, що гине Єгипет?»

Знову покликали Мойсея й Аарона, і монарх сказав їм: «Ідіть, служіть Господеві, Богові вашому. Хто має йти?»

Вони відповіли: «Ми підемо з молоддю нашою та зі старими нашими, зі синами нашими та з дочками нашими, з вівцями та волами нашими підемо, — бо в нас свято Господнє».

Фараон розлютився. «Нехай буде так, Господь із вами, — закричав він, — коли я відпущу вас і дітей ваших! Та глядіть, бо щось лихе ви задумали. Тож нехай ідуть самі чоловіки, та й служать Господеві, оскільки саме того ви бажаєте». І вигнано

їх від фараона. Фараон мав намір погубити ізраїльтян тяжкою працею, однак тепер робив вигляд, ніби глибоко зацікавлений у їхньому добробуті, ніжно турбується за їхніх дітей. Насправді ж він бажав утримувати дітей і жінок в якості заручників, змушуючи таким чином чоловіків повернутися.

Мойсей простягнув свою палицю над землею — повіяв східний вітер і приніс зі собою сарану. «Дуже багато! До цього не було такої сарани, та й потім ніколи не буде!» Хмари сарани закрили небо, потемніла земля; і поїла сарана усі рештки зелені. Фараон поспішно послав за пророками і, коли вони прийшли, сказав: «Згрішив я Господеві, Богові вашому, та й перед вами! А тепер простіть же мій гріх ще цього разу, і помоліться до Господа, вашого Бога, — нехай лише відверне від мене цю смерть!» Вони так і зробили. І знявся сильний західний вітер та й поніс сарану до Червоного моря. Але фараон і цього разу закам'янів у своєму рішенні.

Єгиптяни були на межі відчаю. Кари, яких вони вже встигли зазнати, здавалися нестерпними, і люди сповнилися жахом перед майбутнім. Народ поклонявся фараонові як представникові їхнього божества, але тепер чимало з них переконались, що він чинив опір Тому, Кому підкорялись усі стихії. А поневолені євреї, користуючись такими надзвичайними перевагами, ставали дедалі впевненішими у своєму визволенні. Наглядачі вже не наважувалися гнобити їх, як раніше. Увесь Єгипет був охоплений потаємним страхом, щоб пригноблений народ не повстав і не помстився за заподіяне зло. Люди, затамувавши подих, запитували: «Що буде далі?».

[248]

Раптом землю вкрила темрява, така густа і непроглядна, що здавалася «відчутною на дотик». Люди нічого не бачили, навіть саме повітря, здавалося, стало густим настільки, що було важко дихати. «Не бачили один одного, і ніхто не рухався зі свого місця три дні! В оселях же Ізраїлевих синів було світло».

Сонце і місяць були об'єктами поклоніння єгиптян; у цій таємничій темряві як народ, так і його боги були вражені силою, яка стала на захист поневолених (Додаток 2). Однак якою б жахливою не була ця кара, вона свідчила про Боже милосердя і Його небажання губити. Бог дав людям час на

роздуми та покаяння, перш ніж піддати їх останньому, найжахливішому покаранню.

Нарешті страх все ж примусив фараона піти на подальші поступки. Наприкінці третього дня темряви він прикликав Мойсея і погодився відпустити ізраїльтян за умови, що вони залишать дрібну та велику худобу. «Не зостанеться ані копита... — відповів непохитний єврей, — бо ми й самі не знаємо, чим служитимемо Господеві, поки не прибудемо туди». Не в силі більше стримувати себе, цар вибухнув гнівом: «Іди геть від мене! Стережися, щоб ти більше не з'являвся переді мною, бо того дня, коли побачиш лице моє, ти помреш!» Фараон почув у відповідь: «Правду сказав ти... Я більше уже не побачу лица твого».

«Мойсей став дуже великим в Єгипетській краї в очах фараонових рабів та в очах усього народу». Він викликав у єгиптян благоговійний страх. Фараон не наважився заподіяти йому шкоди, оскільки єгипетський народ вбачав у ньому єдину людину, здатну звільнити його від кар. Вони бажали, щоб ізраїльтянам було дозволено вийти з Єгипту. І тільки фараон та жерці до кінця опиралися вимогам Мойсея.

[249]

Розділ 24. Пасха

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 11; 12:1-32

Коли перед єгипетським фараоном уперше була поставлена вимога про звільнення Ізраїлю, він був попереджений і про найстрашнішу кару. Мойсей отримав повеління сказати фараонові: «Так сказав Господь: Син Мій, Мій первенець — то Ізраїль. І кажу тобі: відпусти Мого сина, — щоб він Мені служив. А коли не захочеш відпустити його, то знай, Я вб'ю твого сина, твого первородного» (Вих.4:22- 23). Ізраїльський народ, якого єгиптяни зневажали, був ушанований Богом як хоронитель Його Закону. Завдяки особливим благословенням і привілеям євреї мали перевагу серед інших народів як первороджений син серед своїх братів.

Кара, про яку на самому початку був попереджений Єгипет, повинна була прийти наостанку. Бог — довготерпеливий і багатомилостивий — ніжно турбується про істоти, створені за Його подобою. Якби втрата худоби й урожаю привела Єгипет до покаяння, діти не загинули б; але народ уперто опирався божественному повелінню, тому було завдано останнього удару.

Мойсееві під страхом смерті було заборонено з'являтися перед фараоном, але непокірний монарх повинен був почути останню вістку від Бога, і Мойсей знову прийшов до нього, виголошуючи жахливий вирок: «Так сказав Господь! Опівночі Я пройду через Єгипет. І помре кожен первісток єгипетської землі від первістка фараона, що сидить на своїм троні, до первістка невольниці, що за жорнами, і все первородне з худоби. І здійметься велике ридання по всій Єгипетській землі, якого не бувало, і більше не буде. А в усіх синів Ізраїлевих — від людини й аж до скотини — навіть пес не гавкне ні на людину, ні на скотину, щоб ви знали, що Господь ставить різницю між Єгиптом і між Ізраїлем. І прийдуть усі ці раби твої до мене і

[250]

поклоняться мені, кажучи: Вийди ти та весь народ, що слухає тебе. Після цього я вийду».

Перед виконанням цього вироку Господь через Мойсея дав вказівку ізраїльському народові щодо виходу з Єгипту, наголошуючи особливим чином на тому, як їм уникнути кари, що має надійти. Кожна сім'я — сама або разом з іншою — повинна була заколоти ягня або козеня «без вади» і горсткою ісопу покрити кров'ю «на обидва бокові одвірки і на верхній одвірок у домах», щоб ангел-губитель, проходячи опівночі, обминув такий дім. Вони повинні були спожити печене ягня з прісним хлібом та гіркими травами вночі; їсти його, за словами Мойсея, вони мали наступним чином: «Стегна ваші підперезані, взуття ваше на ногах ваших, а палиця ваша в руці вашій, і будете їсти його з поспіхом. Це Пасха для Господа!»

Господь об'явив: «І перейду Я тієї ночі по Єгипетським краї і повбиваю в Єгипетській землі кожного первородного від людини аж до скотини. А над усіма єгипетськими богами вчиню суд... І буде кров знаком на домах, де перебуватимете ви, — і побачу ту кров, і обмину вас. І не впаде на вас згубна кара, коли Я каратиму Єгипетський край».

На згадку про це велике визволення усі наступні покоління ізраїльського народу повинні були щорічно відзначати цей день. «І стане той день для вас пам'яткою, і будете святкувати його, як свято для Господа, у всі роди ваші! Як постанову вічну будете святкувати його!» Відзначаючи це свято в усі наступні роки, вони мали розповідати дітям історію свого великого визволення, як звелів Мойсей: «То відкажете: це жертва — Пасха в честь Господа, що обминув дома Ізраїлевих синів в Єгипті, коли побивав Єгиптян, а дома наші зберіг».

[251]

Крім того, первісток — від людей і від худоби — належав Господеві й лише через викуп міг знову стати власністю людини. Так Ізраїль мав виявляти свою вдячність за те, що його первістки, які за законом повинні були розділити долю первістків Єгипту, тобто загинути, завдяки викупній жертві милостиво збережені: «Бо кожен первородний Мій, — говорить Господь, — того дня, коли Я ударив кожного первістка в Єгипетським краї, Я посвятив Собі кожного первістка в Ізраїлі від людини аж до скотини, — Мої вони будуть» (Числ.3:13). Після того,

як Господь встановив служіння в шкіні, Він обрав для Себе покоління Левія для служіння в святині замість первородного серед Ізраїлевих синів. «Мені вони дані з-поміж Ізраїлевих синів, замість первородного з Ізраїлевих синів... узяв Я їх Собі» (Числ.8:16). Проте весь народ на знак вдячності за Божу милість повинен був вносити викуп за первородних синів (Числ. 18:15-16).

Пасха повинна була не лише нагадувати про звільнення з Єгипту, а й символічно вказувати на значно більше викуплення, яке мав здійснити Христос, звільняючи Свій народ з рабства гріха. Жертовне ягня уособлює Божого Агнця, в Котрому — наша єдина надія на спасіння. Апостол Павло писав: «Бо наша Пасха, Христос, за нас у жертву принесений» (1Кор.5:7). Потрібно було не тільки заколоти пасхальне ягня, а й покропити його кров'ю одвірки; так само й людина приймає заслуги Христової крові. Ми повинні вірити, що Він помер не тільки за увесь світ, а й за кожного із нас особисто. Ми маємо прийняти Його викупну жертву особисто для себе.

Ісоп, за допомогою якого кропили кров'ю, став символом очищення; його використовували для очищення прокажених і тих, хто занечистився дотиком до мертвого тіла. Молитва псалмиста свідчить про те, яке велике значення надавалося цьому символу: «Очисти мене ісопом — і буду чистий, обмий мене — і стану біліший від снігу» (Псал.51:9).

Ягня необхідно було приготувати цілим; не можна було зламати ні одної його кістки, як і жодна кістка Божого Агнця, Котрий мав померти за нас, не повинна була бути зламана (Йоан 19:36). Це символізує повноту жертви Христа.

М'ясо потрібно було з'їсти. Недостатньо лише вірити в Христа для отримання прощення гріхів, — вірою ми постійно отримуємо від Нього духовну силу і поживу через Його Слово. Христос сказав: «Якщо ви не будете їсти тіла Сина Людського й пити кров Його, то не матимете в собі життя. Хто їсть тіло Моє і п'є кров Мою, той має вічне життя» (Йоан 6:53-54). Пояснюючи значення цих слів, Він сказав: «Слова, які Я говорив вам, це дух і життя» (в.63). Ісус прийняв Закон Свого Отця, втілив його принципи у власному житті, виявив його дух і показав його благодіючий вплив на серце. Апостол

Йоан писав: «І Слово сталося тілом, і перебувало між нами, повне благодаті та істини, і ми бачили славу Його, славу як Єдинородного від Отця» (Йоан 1:14). Послідовники Христа повинні бути учасниками Його досвіду. Вони приймають і засвоюють Боже Слово, щоб воно стало силою, яка керує усіма спонуканнями та вчинками. Силою Христа вони змінюються за Його подобою, відображаючи божественні якості. Вони повинні їсти тіло і пити кров Божого Сина, інакше не матимуть у собі життя. Дух і життя Христа мають стати духом і життям Його учнів.

Ягня потрібно було споживати з гіркими травами на спогад про гіркоту єгипетського рабства. Так само й ми, приймаючи тіло та кров Христа, робимо це з розкаяним серцем, пам'ятаючи про свої гріхи. Вживання у їжу прісного хліба також мало своє значення. У законі про Пасху ясно вказано, щоб під час святкування цього свята в їхніх оселях не було жодної закваски; цієї постанови суворо дотримувалися усі юдеї. Подібним чином усі ті, хто бажає прийняти від Христа життя й поживу, повинні звільнитися від закваски гріха. Апостол Павло писав, звертаючись до Коринтської церкви: «Отож, очистьте стару закваску, щоб стати вам новим тістом... бо наша Пасха, Христос, за нас у жертву принесений. Тому святкуймо не із старою закваскою, ані в розчині злоби й лукавства, але з опрісноками чистоти та істини!» (1Кор.5:7-8).

[253]

Перш ніж отримати свободу, поневолений народ повинен був виявити свою віру в те, що велике визволення здійсниться. На їхніх оселях мав бути знак крові; необхідно було також відокремити себе й свої сім'ї від єгиптян, зібравшись усім разом у власному будинку. Якби ізраїльтяни знехтували хоча б однією з цих вказівок, якби вони не подбали про відокремлення своїх дітей від єгипетських; якби, заколовши ягня, не покропили його кров'ю одвірків або наважилися вийти з дому, їм би загрожувала небезпека.

Вони могли б щиро вірити, що зробили все необхідне для спасіння, але щирість не врятувала б їх. Усі, котрі не прислухалися б до Господніх вказівок, втратили б своїх первістків від руки губителя.

Саме послухом народ мав засвідчити свою віру. Так само всі, котрі сподіваються на спасіння через заслуги Христової крові, повинні усвідомити, що й вони особисто мають докласти зусиль, аби отримати спасіння. Хоча від покарання за гріх нас може звільнити лише Христос, ми, в свою чергу, повинні залишити гріх і обрати послух. Людина спасається вірою, а не ділами, однак віра виявляється у вчинках. Бог віддав Свого Сина на смерть як умилювання за гріх; Він явив світло правди, дорогу життя, створив для людини сприятливі умови, дав постанови та переваги, і тепер людина має можливість скористатися цими рятівними засобами, вона повинна цінувати і використовувати засоби, надані їй Богом, а саме: вірити і підкорятись усім божественним вимогам.

Коли Мойсей передав Ізраїлю Божі вказівки щодо визволення, то «схилився народ, — і вклонивсь до землі». Світла надія на свободу, жахливе усвідомлення кари, що насувалася на гнобителів, турботи і клопоти, пов'язані з поспішним виходом, — усе це на деякий час поглинуло почуття вдячності до милосердного Визволителя. Чимало єгиптян почали визнавати Бога євреїв як єдино правдивого Бога; вони навіть благали дозволити їм знайти захист у домах ізраїльтян, коли ангел-губитель прохідиме землю. Їх приймали з радістю, і вони поклялися з того часу служити Богові Якова і вийти з Єгипту разом із Божим народом.

Ізраїльтяни виконали Божі вказівки. Потай вони швидко приготувалися в дорогу. Збиралися сім'ями, пасхальне ягня було приготовлене і спечене на вогні, були готові й опрісноки та гіркі трави. Батько як священик сім'ї кропив кров'ю одвірки і заходив до оселі, де вже знаходилася його сім'я. Мовчки, поспіхом вони споживали пасхальне ягня. Охоплений благоговінням, народ молився і чекав, а серце кожного первородного — чи то сильного чоловіка, чи малої дитини — трепетно билось, охоплене невимовним страхом. Батьки і матері стискали в обіймах своїх улюблених первістків, думаючи про той жахливий удар, який мав бути завданий тієї ночі. Проте в жодну оселю Ізраїлевих синів не завітав ангел смерті. Знак крові — знамено захисту Спасителя — залишався на їхніх дверях, і губитель обминув їх.

[254]

Опівночі «сталосся велике ридання в Єгипті, бо не було дому, де б не було померлого». Усі первістки краю, «від первенця фараона, що сидить на своїм престолі, аж до первенця полоненого, що у в'язничному домі, і кожного первородного скотини» загинули від руки губителя. Гордість кожної сім'ї великого єгипетського царства була вельми принижена. Почулися крики й голосіння ридаючих. Фараон і його придворні з блідими обличчями тремтячи стояли, вражені невимовним жахом. В цей час фараон згадав свої слова: «Хто Господь, щоб слухатись слова Його, і відпустити Ізраїля? Не знаю Господа, і Ізраїля не відпущу!»

Тепер його гордість, що кинула виклик Небесам, була перетворена на порох. І покликав фараон Мойсея та Аарона вночі та й сказав: «Устаньте, вийдіть з-посеред народу мого ви самі, і сини Ізраїлеві. І йдіть, служіть Господеві, як ви домагались! Також дрібну вашу худобу, і скотину велику забирайте, як ви бажали; ідіть геть і поблагословіть мене». Царські радники і увесь народ також квапили ізраїльтян вийти із краю, поспішно бо казали: «Усі ми помремо!»

[255]

Розділ 25. Вихід

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 12:34-51;
13-15

З палицями в руках, підперезані, взуті в сандалі ізраїльтяни мовчки стояли, охоплені благоговійним страхом, з серцями, сповненими надії, очікуючи царського указу про свій вихід. До світанку вони вже були в дорозі. Під час злиття пораз — прояву Божої сили, яка запалила віру в серцях рабів і навела жах на їхніх поневолювачів, ізраїльтяни поступово почали сходитись до землі Гошен; і хоча їхній вихід відбувся зненацька, дещо все ж було зроблено для організації та керівництва величезною масою людей; людей поділили на групи, на чолі яких стали призначені керівники.

Вийшли з Єгипту «близько шестисот тисяч чоловік піхоти, крім дітей, а також багато різноплеменного люду піднялися з ними». Серед ізраїльтян були не тільки спонукувані вірою в Ізраїлевого Бога; більше було таких, котрі лишень бажали врятуватися від кар, або ж таких, що пішли за загальною масою через цікавість, викликану пануючим усюди збудженням. Такі люди завжди були перешкодою і пасткою для Ізраїлю.

Народ узяв також зі собою «дрібну й велику худобу, дуже великий маєток». Це була власність ізраїльтян, які не продали свого майна фараонові, як це вимушені були зробити єгиптяни. Яків та його сини привели зі собою до Єгипту свої отари, де вони вельми розмножились. Перед виходом з Єгипту ізраїльтяни, за вказівкою Мойсея, зажадали винагороди за свою підневільну працю, і єгиптяни, котрі дуже бажали звільнитися від їхньої присутності, не відмовляли їм. Раби вийшли, забравши добро, награбоване в них їхніми поневолювачами.

То був день завершення подій, відкритих Авраамові в пророчому видінні за кілька століть до цього: «Потомки твої будуть чужинцями в землі не своїй; будуть рабами вони, і гнітитимуть

[256]

їх чотириста років. Але над народом, якому служитимуть вони, Я вчиню суд і вони вийдуть з великим маєтком» (Бут.15:13-14) (Додаток 3). Минуло 400 років. «І сталося саме того дня — вийшли всі Господні війська з Єгипетського краю». Залишаючи Єгипет, ізраїльський народ виніс зі собою дорогоцінний спадок — кості Йосифа, що стільки часу очікували виконання Божої обітниці і у важкі роки неволі нагадували Ізраїлю про визволення.

Замість того, щоб іти до Ханаану прямою дорогою через землю филистимлян, Господь звелів народові рушити на південь, до берегів Червоного моря. Бо Бог сказав: «Щоб не пожалкував народ, коли прийдеться йому вести війну, і не повернувся до Єгипту». Якби вони спробували перейти через землю филистимлян, то зустріли б на своєму шляху великі перешкоди: филистимляни могли прийняти їх за рабів, що втекли від своїх господарів, а тому неодмінно розпочали б з ними війну. Ізраїльтяни не були готові до сутички з таким сильним і войовничим народом. Маючи мале знання про Бога та слабку віру в Нього, вони, злякавшись, розчарувалися б. Неозброєні, не навчені воювати, ізраїльтяни були морально пригнічені довгими роками неволі, а до того ж з ними були жінки, діти, вівці та інша худоба. Обираючи їм шлях до Червоного моря, Господь цим засвідчив, що Він — не тільки Бог караючий, а й співчутливий.

[257] «І вони рушили з Суккоту і отаборилися в Етамі, на границі з пустелею. А Господь йшов перед ними вдень у стовпі хмари, щоб провадити їх дорогою, а вночі — в стовпі вогню, щоб світити їм, так що вони могли йти вдень і вночі.

Не відступав хмаряний стовп удень і стовп огню вночі перед народом». Псалмист говорить: «Він хмару простяг неначе покривало, а вогонь — на освітлення ночі» (Псал. 105:39; див. також 1 Кор.10:1-2). Знамено невидимого Вождя завжди було з ними. Вдень хмара вказувала їм дорогу або, як покривало, простягалася над усім народом, захищаючи від палючої спеки, потішаючи мандрівників прохолодою і вологою серед посушливої, спраглої пустелі. Вночі вона перетворювалася на вогняний стовп, що освітлював увесь табір, постійно запевняючи ізраїльтян у божественній присутності.

В одному з найпрекрасніших та потішаючих уривків прощтва Ісаї йдеться про стовп хмарний і вогняний — символ Божої турботи про Його народ у великій остаточній боротьбі зі силами зла. «І створить Господь над усяким житлом на Сіонській горі та над місцем зібрання — удень хмару, вночі ж дим і блиск вогню полум'яного, бо слава Господня буде над усім, мов захист, мов намет, щоб удень давати тінь від спеки, і захист та укриття від негоди й дощу» (Ісая 4:5-6).

Шлях пролягав через похмуру, безкраю пустелю. Ізраїльтяни вже почали хвилюватися, чи туди вони прямують? Вони втомилися від тяжкого шляху, і в деякі серця почав закрадатися страх перед можливим переслідуванням з боку єгиптян. Тим часом хмара просувалася вперед, і вони йшли за нею. Далі Господь звелів Мойсею повернути до скелястого міжгір'я над морем і отаборитися там. Бог відкрив йому, що фараон буде переслідувати ізраїльтян, але Він прославиться як їхній Визволитель.

По Єгипту розійшлася чутка, що ізраїльський народ замість того, щоб залишитися в пустелі для поклоніння, рухається в напрямку до Червоного моря. Радники повідомили фараона, що раби втекли, щоб ніколи вже не повертатись назад. Єгиптяни картали себе за нерозсудливість, з якою повірили, що причиною смерті первістків була Божа сила. Їх знамениті мужі, заспокоївшись від страху, намагалися пояснити явища покарань з точки зору природних процесів. «Що це ми зробили, відпустивши Ізраїля від праці на нас?» — жалкували єгиптяни. [258]

Фараон зібрав свою армію: «шість сотень добірних колісниць, і всі інші колісниці Єгипту» — вершників, полководців та піших воїнів. Фараон особисто, в оточенні вельмож, очолив армію, готову до наступу. Щоб здобути ласку богів і таким чином досягти успіху в цій експедиції, армію супроводжували жерці. Фараон мав намір залякати ізраїльтян своєю величчю і силою. Єгиптяни також побоювались, щоб їхня вимушена поступка Богові Ізраїля не викликала глузування навколишніх народів; але якщо тепер вони продемонструють силу, повернувши втікачів, то відновлять свою славу і знову матимуть рабів.

Євреї отаборилися біля моря, води якого, здавалось, були нездоланною перешкодою на їхньому шляху, а масивні гори у південному напрямку також не давали змоги рухатися вперед. Раптом вони помітили вдалині блиск зброї та колісниці, що було свідченням про наближення великої армії. Їхня несподівана поява звіщала про те, що переслідування було в повному розпалі. Серця ізраїльтян охопив жах. Деякі кликали до Господа, але більшість поспішили до Мойсея, докоряючи йому: «Хіба через те, що не було кладовищ в Єгипті, ти забрав нас умирати в пустині? Що це ти накоїв, що вивів нас із Єгипту? Хіба ми тобі цього не казали ще в Єгипті: дай нам спокій! Ми будемо служити Єгиптові! Бо ж краще для нас рабство в Єгипті, аніж смерть у пустині!».

Мойсей був дуже стривожений тим, що його народ виявляє так мало віри в Бога, незважаючи на те, що вони неодноразово бачили вияв Божої сили задля їхнього ж добра. Як вони можуть звинувачувати його в труднощах і небезпеці виходу, коли він лише виконує чітке повеління Бога? Відомо ж, що без Божого втручання не було жодної змоги врятуватись. Але Мойсей не боявся наслідків ситуації, в якій вони опинилися, тому що підкорявся божественному повелінню. Його відповідь народові свідчила про спокій і впевненість: «Не бійтеся! Стійте, і побачите спасіння Господа, що вчинить вам сьогодні. Бо єгиптян, яких бачите сьогодні, більше не побачите вже повіки! Господь буде воювати за вас, а ви будьте спокійні!».

[259]

Домогтися, щоб така велика маса людей зберігала спокій, чекаючи втручання Господа, було нелегкою справою. Не звичні до дисципліни та самовладання, вони розшаленіли і втратили здатність розумно мислити. Гадаючи, що от-от потраплять до рук гнобителів, ізраїльтяни зчинили гучний лемент і голосіння. Дивовижний хмарний стовп рушив на знак того, що Бог велить їм йти вперед, але тепер люди роздумували, чи не було це передвістям страшного лиха: чи не Він завів їх у цю безвихідь? Так у їхній хворобливій уяві Божий ангел постав як провісник нещастя.

Але коли єгипетське військо наблизилося, сподіваючись на легку здобич, хмарний стовп велично піднісся у небо, обминув ізраїльтян і опустився перед єгипетською армією. Темрява, не-

мов стіна, залягла поміж переслідувачами і переслідуваними. Втративши з поля зору табір євреїв, єгиптяни змушені були зупинитися. Темрява ставала все густішою, але хмара, що стояла поміж ними стіною, була яскравим світлом для євреїв, — в таборі було ясно, як вдень. Надія знову воскресла в серцях ізраїльтян. Мойсей підніс свій голос до Господа. І промовив Господь до Мойсея: «Що ти до Мене кличеш? Скажи синам Ізраїлевим, нехай вирушають! А ти підійми свою палицю і простягни руку свою на море, і розділи його, — і нехай пройдуть Ізраїлеві сини сушею через середину моря».

Псалмист, оспівуючи перехід ізраїльського народу через море, сказав: «Через море дорога Твоя, а стежка Твоя — через води великі, і не видно було Твоїх слідів. Ти провадив народ Свій, немов ту отару, рукою Мойсея та Аарона» (Псал. 77:20-21). Коли Мойсей простягнув свій жезл, води розступились і Ізраїль увійшов у середину моря, немов на суходіл, а хвилі стояли стіною по обидва боки. Світло від вогняного Божого стовпа падало на запінені хвилі, освітлюючи дорогу, яка широкою борозною розітнула море, гублячись в далечині, біля невидимого берега.

«А єгиптяни погналися, і рушили за ними всі фараонові коні й колісниці його, та усі його вершники до середини моря. В ранішню сторожу поглянув Господь на єгипетський табір із стовпа вогню й хмари, та й привів у замішання єгипетський табір». На їхній подив, таємнича хмара перетворилася на вогняний стовп. Чути було гуркіт грому, небо освітлювали спалахи блискавки. «Лилася струмом вода з хмар, тучі видали грім, там і сям Твої стріли літали. Гуркіт грому Твого у небесному вихорі; а блискавки освітили круг земний; тремтіла й тряслася земля!» (Псал. 77:18-19).

[260]

Охоплені жахом єгиптяни розгубилися. Опинившись серед розбурханих стихій, в яких їм чувся голос розгніваного Бога, вони намагалися повернутись назад до берега. Але Мойсей знову простягнув жезл, і здіблені води, що вирували й кипіли, нетерпляче чекаючи на свою жертву, кинулися на неї з великою силою і поглинули єгипетське військо в темній безодні.

Коли настав ранок, ізраїльський народ побачив те, що залишилося від могутнього війська своїх ворогів, — берег був укри-

тий тілами у військових обладунках. Одна-єдина ніч принесла повний порятунок від найжахливішої загибелі. Величезна кількість безпорадних людей — рабів, які не звикли воювати, жінок, дітей і худоби, попереду у яких було море, а позаду — могутнє військо Єгипту, — стала свідком того, як для них відкрився шлях через води, і тоді, коли загибель здавалася неминучою, вороги були потоплені. Порятунок став можливим лише завдяки Єгови; саме до Нього вони з подякою і вірою звернули свої серця. Почуття людей вилилися в піснях хвали. Дух Божий спочив на Мойсеї, і народ підхопив його радісний гімн подяки — найдавніший і один із найвеличніших гімнів, відомих людині.

«Я буду співати Господеві,
 бо дійсно звеличився Він, —
 коня й вершника його кинув у море!
 Моя сила та пісня — Господь,
 і Він став мені Спасителем!
 Він мій Бог, — і прославлю Його,
 Він Бог батька мого, — і звеличу Його!
 Господь — Муж війни, Єгова — Йому ім'я!
 Колісниці фараонові й військо його вкинув у море,
 а вибірні його трійкові у Червоному морі затоплені.
 Безодні їх позакривали, зійшли до глибин, як той камінь!

[261]

Правиця Твоя, Господи, прославилась силою,
 правиця Твоя розгромила ворога, Господи!..
 «Хто подібний Тобі серед богів, о Господи?
 Хто подібний Тобі у Святості величній?
 Страшний у славі твориш чудеса!..
 Милосердям Своїм проводив народ, якого визволив,
 Своєю силою Ти ввів у житло Своєї святині!
 Почули народи — і затремтіли...
 Напали на них страх та жах,
 через велич рамена Твогого замовкли, як камінь,
 аж поки перейде народ Твій, о Господи,
 аж поки перейде народ, що його Ти набув!

Ти їх уведеш, і їх посадиш на гору спадку Твого,
на місці, яке вчинив, Господи, житлом Своїм...»

(Вих. 15:1-17)

Немов гучний голос безодні, лунав величний спів численного ізраїльського сонму. Цю пісню підхопили жінки Ізраїля, котрі разом із Маріям, сестрою Мойсея, повиходили з бубнами й танцями. Далеко над пустелею і морем лунав радісний спів, відбиваючись ехом у горах: «Співайте Господеві, бо дійсно звеличився Він».

Ця пісня та велике звільнення, яке в ній оспівується, залишили слід, котрий ніколи не зітреться з пам'яті єврейського народу. З покоління в покоління її повторювали пророки і співці Ізраїлю, підкреслюючи, що Єгова є силою і визволенням для тих, хто довіряє Йому. Ця пісня — надбання не тільки єврейського народу. Вона вказує на майбутнє знищення усіх ворогів праведності, на остаточну перемогу Божого Ізраїлю. Пророк на острові Патмос бачив безліч людей, одягнених у білий одяг, котрі перемогли і стояли «на морі склянім, змішаному з вогнем, і мали гуслі Божі. І співали вони пісню Мойсея, раба Божого, і пісню Агнця» (Відкр.15:2-3).

«Не нам, Господи, не нам, але імені Своему дай славу за милість Твою, за правду Твою!» (Псал.115:1). Ось яким духом пройнята пісня, якою Ізраїль оспівує своє визволення; цей самий дух повинен перебувати в серцях усіх, хто любить і боїться Бога. Звільнивши наші душі від рабства гріха, Бог здійснив для нас визволення значно більше, ніж визволення євреїв біля Червоного моря. Подібно до євреїв у давнину, ми повинні славити Господа серцем, душею й устами «за чудеса Його синам людським». Хто роздумує над великими Божи-ми милостями і не забуває навіть найменших Його дарів, той підпережеться радістю і серце його співатиме Господеві. Благословення, які отримуємо щодня з руки Божої, а понад усе — смерть Ісуса, Який віддав Своє життя, щоб подарувати нам щастя й небеса, повинні стати для нас джерелом постійної вдячності. Яку милість, яку незрівнянну любов виявив Бог до нас, нещасних грішників, з'єднавши нас зі Собою, щоб ми були

[262]

Його особливим скарбом! Яку жертву приніс наш Відкупитель, щоб ми могли називатися Божими дітьми! Прославляйте Бога за благословенну надію, запропоновану нам у великому Плані викуплення, за небесну спадщину і Його багаті обітниці, прославляйте Його за те, що Ісус живе, аби заступатися за нас.

«Хто жертву подяки приносить, той шанує Мене», — говорить Творець (Псал.50:23). Усі небожителі однодушно прославляють Бога. Нам потрібно навчитися ангельської пісні нині, аби ми могли співати її тоді, коли станемо в їхні сяючі лави. Скажемо разом із псалмистом: «Хвалитиму Господа, поки живу, співатиму Богу моєму, аж поки існую!» «Хай Тебе вихваляють народи, о Боже, хай славлять Тебе всі племена!» (Псал. 146:2; 67:6).

Бог у Своєму Провидінні привів євреїв до неприступних гір над морем, щоб виявити Свою силу у їх визволенні та належним чином упокорити гордих поневолювачів-єгиптян. Бог міг би спасти ізраїльтян й іншим чином, але Він обрав саме такий шлях, аби випробувати їхню віру та зміцнити довір'я до Нього. Якби змучений, наляканий народ повернув назад в той час, як Мойсей наказав рухатися вперед, Бог ніколи не відкрив би для них шляху. «Вірою вони перейшли Червоне море, немов суходолом» (Євр. 11:29). Підійшовши до самої води, ізраїльтяни засвідчили цим, що вірять слову Божому, яке передав їм Мойсей. Вони зробили все, що було їм під силу, а тоді Всемогутній Ізраїлів розділив море і проклав для них дорогу.

[263]

Це великий урок на всі часи. Часто життя християнина сповнене небезпек й обов'язків, які видаються непосильними. В уяві постають картини, що передвіщають загибель попереду, рабство або смерть — позаду. Але Божий голос наказує: «Іди вперед». Ми повинні підкоритися цьому повелінню, навіть якщо наші очі нічого не бачать у темряві і ми відчуваємо холодні хвилі біля своїх ніг. Перешкоди, що заважають нам рухатися вперед, ніколи не зникнуть перед тими, хто сумнівається і вагається. Хто бариться з послухом, очікуючи, коли зникне остання тінь сумніву і не загрожуватиме невдача або поразка, — ніколи не стане слухняним. Голос невір'я нашптує: «Давай почекаємо, поки зникнуть усі перешкоди і ми ясно побачимо

шлях». Але віра сміливо кличе вперед, усього сподіваючись та ні в чому не сумніваючись.

Хмара стала для єгиптян стіною темряви, в той час як для євреїв — великим струменем світла, яке освітлювало весь табір і шлях перед ними. Так само події, допущені Провидінням, укидають невіруючого у темряву і розпач, у той час як для віруючої душі вони сповнені світлом і миром. Шлях, яким веде Бог, може пролягати через пустелю або море, але це найбільш безпечний шлях.

[264]

Розділ 26. Від Червоного моря до Синаю

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 15:22-27;
16-18

Від Червоного моря ізраїльтяни знову рушили в дорогу під проводом хмарного стовпа. Перед їхніми очима відкривалась досить похмура картина: позбавлені рослинності гори, неродючі рівнини, а далеко позаду простягалось море, берег якого був укритий тілами їхніх ворогів. Однак свідомість здобутої свободи сповнювала серця радістю, а тому ніхто не нарікав.

Але за три дні подорожі вони не могли знайти води. Взяті зі собою запаси води скінчилися. Ізраїльтяни втомлено брели спаленою сонцем пустелею, не маючи чим вгамувати спрагу. Мойсей, якому ця місцевість була знайома, знав те, чого не знали інші, а саме: у Марі, на найближчій стоянці, джерельна вода була непридатною до пиття. З великою тривогою він спостерігав за хмарним стовпом, який вказував дорогу. Мойсей зовсім занепав духом, коли в народі почулися радісні крики: «Вода! Вода!» Щасливі люди з нетерпінням кинулися до джерела, як раптом розпачливий зойк вирвався з сотень уст — вода виявилася гіркою.

[265] Охоплені жахом і відчаєм, вони докоряли Мойсееві за те, що повів їх такою дорогою; люди забули, що Мойсея, як і їх, провадила таємнича хмара, позначена божественною присутністю. Прикро вражений Мойсей вчинив те, що забули зробити вони. Він ревно благав Бога про допомогу.

«І показав йому Господь дерево, і він кинув його у воду, — і стала вода солодкою!». Так через Мойсея була дана Ізраїлеві обітниця: «Коли дійсно ти будеш слухатись голосу Господа, Бога твого, і робитимеш слушне в очах Його, і будеш дотримуватись Заповідей Його, і виконувати всі постанови Його, то ні одної з хвороб, що Я навів на Єгипет, не наведу на тебе, бо Я — Господь, Лікар твій!».

З Мари ізраїльтяни вирушили до Еліму, де знайшли «дванадцять водних джерел та сімдесят пальм». Тут вони зупинилися на кілька днів, перш ніж рушити до пустелі Сін. Через місяць після виходу з Єгипту вони вперше отаборилися в пустелі. Запаси провізії, взяті зі собою, почали вичерпуватися. Рослинність у пустелі була бідною, і їхні отари зменшувалися. Як прогодувати таку кількість народу? Сумніви терзали їхні душі, і люди знову почали ремствувати. Навіть начальники і старійшини разом із народом нарікали на вождів, поставлених Богом: «Коли б ми були повмирили від Господньої руки в Єгипетській краї, коли ми сиділи коло казанів з м'ясом, коли ми їли хліба досхочу! А то вивели ви нас у цю пустиню, щоб поморити голодом усю громаду».

Досі ізраїльтяни ще не страждали від голоду; їхні щоденні потреби задовольнялися, але вони побоювалися за майбутнє. Вони не могли уявити, яким чином можна прогодувати таку величезну кількість народу під час переходу через пустелю, і вже уявляли своїх дітей знемагаючими від голоду. Господь допустив, щоб сталися труднощі на їхньому шляху і закінчилися запаси їжі, щоб їхні серця звернулися до Того, Хто завжди залишався їхнім Визволителем. Якщо у своїй потребі вони кликатимуть Його, то Він, як і раніше, даруватиме їм очевидні знаки Своєї любові й турботи. Бог обіцяв: якщо вони будуть слухняні Його Заповідям, то жодна хвороба не наблизиться до них; тому з їхнього боку було гріхом виявляти таке недовір'я до Бога, вважаючи, що вони та їхні діти можуть померти голодною смертю.

[266]

Господь обіцяв бути їхнім Богом, прийняти їх як Свій народ та запровадити до великого й доброго краю, але вони готові були занепадати духом від кожної перешкоди, що зустрічалася на шляху в той край. Дивним чином Бог вивів їх із єгипетської неволі, аби піднести, ушляхетнити і зробити славним народом на Землі. Але їм спочатку потрібно було зустрітися з труднощами і витерпіти нестатки. Бог звільняв їх від морального виродження та занепаду, готуючи до того, щоб вони могли посісти почесне місце серед інших народів, прийняти важливі священні істини. Якщо б вони вірили Богові, пам'ятаючи проте, що Він вчинив для них, то легко зносили б незручності,

нестатки і навіть справжні страждання; але ізраїльтяни виявляли довір'я до Господа лише тоді, коли бачили постійні докази Його сили.

Вони забули про гірке рабство в Єгипті, не пам'ятали милосердя і Божої сили, явленої у звільненні їх з неволі, забули, як їхні діти були помилувані в той час, коли ангел-губитель убивав усіх первородних в Єгипті. Вони забули про величний вияв божественної сили біля Червоного моря, забули, що в той час, як вони безпечно прямували дорогою, відкритою для них, вороже військо, кинувшись у погоню, було потоплене морськими водами. Ізраїльтяни лише зосереджували свою увагу на сьогочасних незручностях і випробуваннях, замість того щоб сказати: Бог учинив велике для нас; хоч ми були рабами, Він робить нас великим народом, — вони нарікали на тяжку дорогу, прагнучи, щоб втомлююча мандрівка якомога швидше закінчилася.

Історія життя ізраїльського народу в пустелі стала своєрідним літописом, щоб духовний Божий Ізраїль, який житиме аж до кінця часу, міг скористатися нею для свого добра. Це оповідь про те, що Бог учинив мандрівникам пустелі під час їхніх блукань, коли вони зазнавали голоду, спраги і втоми; про дивний вияв Божої сили задля полегшення їхніх страждань; це, зрештою, застереження для Його народу в усі віки. Різноманітні досвіди євреїв були школою, в якій вони готувалися до обітованого Ханаану. Бог бажає, щоб Його народ, котрий живе в наш час, старанно, з покірним серцем вчився на випробуваннях, через які пройшов стародавній Ізраїль, робив правильні висновки і готувався увійти до небесного Ханаану.

[267]

Чимало є таких, котрі, дивлячись на ізраїльтян, дивуються їхньому невір'ю і наріканням, вважаючи, що вони особисто не виявили б такої невдячності. Проте, коли їхня віра піддається випробуванню, навіть незначному, вони виявляють не більше довір'я і терпіння, ніж стародавній Ізраїль. У скрутних обставинах ці люди ремствують, виявляючи незадоволення процесом, до якого Бог вдається, аби очистити їх. Хоча сьогоденні потреби задовольняються, чимало є таких, котрі не бажають довірити Богові своє майбутнє, тому й живуть у постійному страхі перед майбутнім, яке може спіткати їх і від якого стра-

ждатимуть діти. Інші постійно очікують якогось лиха або ж перебільшують труднощі, тому їхні очі засліплені, не бачать багатьох благословень, за які слід було б дякувати Богові.

Зустрічаючи на своєму шляху перешкоди, які викликають тривогу і нарікання, люди замість того, щоб шукати допомоги в Бога — єдиного Джерела сили, — віддаляються від Нього.

Чи справедливо виявляти таке невірство з нашого боку? Хіба є причини залишатись невдячними і недовірливими? Ісус — наш Друг; Небеса зацікавлені в нашому добробуті, а наше занепокоєння і страх засмучують Святого Божого Духа. Не дозволяйте, щоб вами опанував неспокій; він аж ніяк не допомагає зносити випробування, а лише мучить і втомлює людину. Не залишайте місця недовір'ю до Бога, через що приготування на випадок непередбаченого, яке може спіткати нас у майбутньому, стає головною метою життя, неначе наше щастя повністю залежить від земних благ. Бог не бажає, щоб Його народ обтяжував себе клопотами. Однак наш Господь не запевняє, що ми не зустрінемо небезпек на своєму шляху. Він не обіцяє негайно забрати Свій народ зі світу гріха і зла, але показує надійне сховище. Він запрошує втомлених і стурбованих: «Прийдіть до Мене усі знеможені та обтяжені, — і Я вас заспокою!». Здійміть із себе ярмо тривоги і світських турбот, в яке ви впряглися власноруч, і «візьміть на себе ярмо Моє, навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, — і знайдете спокій душам вашим» (Матв. 11:28-29). Ми можемо знайти спокій і мир у Бозі, поклавши усі наші турботи на Нього, бо Він піклується про нас (1Петр.5:7).

[268]

Апостол Павло писав: «Стережіться, брати, щоб у когось із вас не було серця лукавого і невірного, щоб вам не відступити від Бога Живого!» (Євр.3:12). Пам'ятаючи про те, що Бог учинив для нас, наша віра має бути міцною, діяльною і тривалою. Замість нарікання і скарг з наших сердець повинні виходити слова: «Благослови, душе моя, Господа, і все нутро моє — святе ім'я Його! Благослови, душе моя, Господа, і не забувай усіх добродійств Його!» (Псал. 103:1-2).

Бог пам'ятав про потреби Ізраїлю. Він сказав ізраїльському вождеві: «Зіллю дощем з неба хліб для вас». Народові було дане повеління збирати манну, але рівно стільки, скільки необ-

хідно на один день, а шостого дня — подвійну норму, аби не порушувати святість суботи.

Мойсей запевнив громаду, що людські потреби будуть задоволені: «Увечері Господь дасть вам м'яса на їжу, а вранці хліба досхочу», — і додав: «А ми що? Не на нас наріканні ваші, а на Господа!». Пізніше звелів Ааронові звернутись до громади: «Наблизьтеся до Господа, бо Він почув ваші нарікання». В той час, як Аарон говорив, «поглянули вони на пустиню, — аж ось слава Господня показалася в хмарі». Сяйво, ніколи ще не бачене ними, свідчило про божественну присутність. За допомогою подібних явищ, що впливали на почуття, люди мали отримати знання про Бога. Вони повинні були усвідомити, що їхнім вождем була не людина на ім'я Мойсей, але — Всевишній Бог, Імені Якого повинні боятися, і Його голосу слухатися.

Коли надійшов вечір, стан оточили величезні зграї перепелиць — стільки, що вистачило для всієї громади. А вранці на поверхні землі лежало щось «крупноподібне, дрібне як іней», «як коріяндрове насіння». Народ назвав це манною. Мойсей сказав: «Це хліб, що дав вам Господь на їжу». Люди збирали манну, і її вистачало усім. Ізраїльтяни «мололи її жорнами, товкли в ступі, варили в казані, робили з неї коржі» (Числа [269] 11:8). «А смак її — як тісто з медом». Вони отримали повеління збирати щоденно по гомеру на людину і не залишати манни до ранку. Дехто спробував притримати її до наступного дня, але манна стала непридатною для споживання. Манну треба було збирати вранці на цілий день, а те, що лишалося на землі, тануло під промінням сонця.

Під час збирання манни виявилось, що декотрі назбирали більше, а інші менше зазначеної норми, але, коли «зміряли вони гомером, — не мав зайвого той, хто зібрав більше, а хто зібрав менше, не мав нестачі». У другому Посланні до коринтян апостол Павло, пояснюючи цей текст, наголошує, які практичні уроки можна з нього запозичити: Не треба, щоб іншим було полегшення, а вам тягар, але щоб була рівномірність для всіх. Нині ваш надлишок на поповнення їхньої нестачі, а потім їхній надлишок на поповнення вашого нестатку, щоб рівномірність була, як написано: «Хто мав багато, той не мав зайвого, а хто мав мало, — не мав недостатку» (2Кор. 8:13-15).

Шостого дня ізраїльтяни зібрали по два гомери на людину. Начальники громади поспішили повідомити Мойсея про те, що зроблено. Він відповів: «Це те, що звелів Господь: завтра повний спочинок, свята субота для Господа.

Що маєте пекти, — печіть, а що варити, — варіть, а все, що залишиться, сховайте про запас до ранку». Вони так і зробили і побачили, що позостале не зіпсувалося. І сказав Мойсей: «їжте його сьогодні, бо сьогодні субота для Господа. Сьогодні не знайдете його на полі. Шість днів будете збирати його, а дня сьомого, в суботу, не буде його».

Бог вимагає, щоб Його святого Дня сьогодні дотримувалися так само непорушно, як і за часів стародавнього Ізраїлю. Усі християни повинні розцінювати повеління, дані євреям, як постанови Єгови, дані для них особисто. День напередодні суботи повинен стати днем приготування до її святих годин. Наші особисті справи в жодному разі не повинні поширюватися на святі години. Однак Бог звелів опікуватися хворими і стражденними; робота, яка необхідна для полегшення їхнього стану, є справою милосердя, а не порушенням суботи. Разом з тим усякої непотрібної та зайвої роботи в суботу слід уникати. Багато хто легковажить, відкладаючи до початку суботи дрібні справи, які можна було б зробити в день приготування. Цього не повинно бути. Робота, яку ви не встигли виконати до початку суботи, повинна залишатися невиконаною, доки цей святий день не закінчиться. Таке ставлення до суботи навчить легковажних людей пам'ятати про те, що всю роботу необхідно виконувати протягом шести робочих днів.

[270]

Щотижня під час довгих років блукань пустелею ізраїльтяни були свідками потрійного чуда, яке мало закарбувати в їхній свідомості святість суботнього дня: шостого дня випадала подвійна кількість манни; сьомого дня її не було зовсім, а частина, призначена для суботи, залишалася свіжою й солодкою; якщо ж її залишали на будь-який інший день, — вона ставала непридатною до вжитку.

В усьому, що пов'язане з манною, бачимо переконливий доказ того, що субота, як це намагається дехто довести, не встановлена в час проголошення Закону на Синаї. Ще до того, як ізраїльтяни підійшли до Синаю, вони вже знали, що святість

суботи є для них обов'язковою. Той факт, що вони щоп'ятниці збирали подвійну норму манни, готуючись таким чином до суботнього дня, в який вона не випадатиме, постійно нагадував їм про священну природу дня спокою. І коли хтось виходив збирати манну в суботу, Господь запитував: «Доки ви будете відмовлятися від виконання Заповідей Моїх та Законів Моїх?».

«Ізраїлеві сини їли туманну сорок років, аж до прибуття їх до заселеного краю, їли манну аж до приходу їх до границі Ханаанського краю». Протягом 40 років, день у день, манна, що посиалася таким чудодійним чином, нагадувала їм про постійну опіку та ніжну Божу любов. Бог, за словами псалмиста, давав їм «хліб небесний». «Хліб ангельський їла людина» (Псал.78:24-25), тобто їжу, приготовлену ангелами. Вживаючи «небесний хліб», люди щоденно переконувалися: Божа обітниця для них вбереже їх від усякого нестатку так, ніби вони жили серед родючих рівнин Ханаану, серед хвилюючих ланів збіжжя.

[271] Манна, що падала з неба для насичення Ізраїлю, уособлювала Того, Хто прийшов від Бога, щоб дати життя світові. Ісус сказав: «Я — хліб життя! Батьки ваші їли манну в пустині, і померли. Це Хліб, Який сходить із небес... коли хто споживатиме хліб Цей, той повік житиме. А хліб, який дам Я, то є тіло Моє, яке Я за життя світу віддам» (Йоан 6:48-51). Серед обітниць благословень Божого народу у вічному житті говориться: «Переможцеві дам їсти сокровенну манну» (Відкр.2:17).

Залишивши пустелю Сін, ізраїльтяни розташувалися табором у Ріфідімі. Там не було води, і вони знову висловили недовір'я до Божого Провидіння. У своїй сліпоті й самовпевненості люди прийшли до Мойсея з вимогою: «Дай нам води, щоб напитись!» Проте терпіння не зрадило Мойсея. «Чого ви сваритеся зо мною? Навіщо спокушаєте Господа?» — сказав він їм. Розгніваний народ вигукнув: «Навіщо це ти випровадив нас із Єгипту? Щоб повбивати спрагою нас, дітей наших та отари наших?» Коли вони були щедро забезпечені їжею, то зі соромом згадували своє невір'я і нарікання, обіцяючи в майбутньому довіряти Господеві; але незабаром ізраїльтяни забули про свою обіцянку, не витримали першого ж випробування своєї віри. Хмарний стовп, що провадив їх, здавалося, був

оповитий жахливою таємницею. «А Мойсей — хто він такий?» — запитували вони.

Яку мету він переслідував, виводячи їх із Єгипту? їхні серця знову сповнилися підозрою й невірством; вони зухвало звинувачували його в намірі погубити їх та дітей їхніх через нестачі й труднощі, щоб таким чином заволодіти їхнім майном. У пориві гніву й обурення ізраїльтяни були готові каменувати Мойсея.

У відчаї Мойсей кликав до Господа: «Що маю зробити цьому народові?» Він отримав повеління узяти свій жезл, за допомогою якого творив чудеса в Єгипті, та й вийти разом зі старійшинами Ізраїлю перед народом. І сказав Господь Мойсею: «Ось Я стану перед тобою там на скелі, в Хориві, і коли вдариш по скелі, — лине із неї вода, і питимуть люди».

Він послухався — вирвався живий потік води, і напоєний був народ. Господь у Своїй великій милості, замість того щоб звеліти Мойсееві піднести палицю і стягнути на незадоволеннях у своєму нечесті начальників народу страшні кари, на зразок тих, що спіткали Єгипет, зробив його жезл знаряддям визволення.

[272]

«Він розсік скелю в пустині, і щедро усіх напоїв, як з безодні. Звелів потокам зі скелі ринути, і води текли, немов ріки» (Псал. 78:15-16). Мойсей ударив по скелі, але поруч із ним стояв захований у хмарний стовп Син Божий, Котрий і викликав потік життєдайної води. Не тільки Мойсей і старійшини, а й усі зібрані, що стояли на відстані, бачили славу Господню, але якби хмара зникла, вони загинули б від вражаючого сяйва, яке оточувало Того, Хто перебував у хмарі.

Відчуваючи спрагу, народ спокушував Бога, кажучи: «Є Господь серед нас, чи нема?» Якщо Бог привів нас сюди, то чому ж Він не дає нам води, як дав хліб? Виявляти таке невірство — злочин, і Мойсей побоювався, що їх спіткають Божі суди, І назвав він це місце «Масса (випробування) і Мерива (сварка)» на згадку про їхній гріх.

Тепер ізраїльтянам загрожувала нова небезпека. Через те, що вони нарікали на Бога, Він піддав їх нападкові ворога.

Амаликитяни, жорстоке войовниче плем'я, що мешкало в тій місцевості, виступили проти них і побили слабких та

втомлених ізраїльтян, які йшли останніми. Мойсей, знаючи, що народ не готовий до битви, звелів Ісусові Навину вибрати воїнів із різних поколінь і повести їх наступного дня проти ворога; він же у цей час стоятиме на верхів'ї гори з Божим жезлом у руці. Наступного дня Ісус Навин та його люди напали на ворога, тоді як Мойсей, Аарон і Хур вийшли на верхів'я гори, щоб бачити поле бою. Піднісши руки до неба, тримаючи Божу палицю, Мойсей молився про успіх ізраїльського війська. У ході битви всі зауважили: доки його руки були піднесені догори — перемагав Ізраїль, а коли він опускав їх, — перемога була за ворогом. Коли Мойсей утомився, Аарон та Хур підтримували його руки аж до заходу сонця; і ворог почав утікати.

[273] Підтримуючи руки Мойсея, Аарон та Хур показали цим народові, що їхній обов'язок — підтримувати свого вождя в його тяжкій праці; він же отримує слово від Бога, щоб передати їм. Учинок Мойсея також вказував на те, що Бог триматиме долю ізраїльтян у Своїх руках; доки вони поклада- датимуться на Нього, Він воюватиме за них і підкорятиме їхніх ворогів; але, коли вони перестануть надіятись на Нього і покладатимуться на власну силу, тоді стануть слабшими навіть за тих, хто не знає Бога, і вороги подолають їх.

Як перемагали євреї, коли руки Мойсея були піднесені до неба у заступництві за них, так перемагатиме Божий Ізраїль, який вірою ухопиться за силу Свого всемогутнього Помічника. Проте божественна сила повинна поєднуватися з людськими зусиллями. Мойсей знав: Бог не перемаже їхніх ворогів, якщо Ізраїль залишиться бездіяльним. У той час, коли великий вождь був на зв'язку з Господом, Ісус Навин разом зі своїми відважними воїнами докладав усіх зусиль, щоб розбити ворогів Бога та Ізраїлю.

Після поразки амаликитян Бог звелів Мойсею: «Напиши це на пам'ятку в книзі та вклади Ісусові в серце, що повністю зітру Я пам'ять Амаликову з-під небес». Перед смертю великий вождь передав своєму народові урочисте доручення: «Пам'ятайте, що зробив з вами Амаліку в дорозі, після виходу з Єгипту, як він напав на тебе в дорозі і повбивав між тобою всіх ослаблених, що відставали, коли ти був стомлений та знесилений; і він не боявся Бога... мусиш стерти пам'ять Амаліка

з-під небес. Не забудь же!» (Втор.25:17-19). Про цей нечестивий народ Господь ска- зав: «Рука Амалика проти престолу Єгови» (Вих.17:16).

Амаликитяни були обізнані щодо Господнього характеру та Його верховної влади, але не мали страху Божого, наважилися чинити опір Його могутності. Чудеса, здійснені Мойсеєм в Єгипті, стали об'єктом глузувань амаликитян, які насміхалися над побоюваннями навколишніх народів. Вони поклялися своїм богам знищити євреїв, аби жоден із них не врятувався, вихвалялися, нібито Бог Ізраїлів безсилий перешкодити їм. Ізраїльтяни нічим їм не загрожували і не завдали жодної шкоди. Їхня агресія була безпідставною. Знищенням Божого народу вони прагнули показати всім свою ненависть до Бога, виявити відкритий непослух. Амаликитяни здавна були запеклими грішниками, а їхні злочини волали до Бога про помсту, однак Його милість все ще кликала їх до покаяння; здійснивши напад на втомлених, беззахисних ізраїльтян, амаликитяни підписали цим вирок собі. Бог піклується про найслабших Своїх дітей. Жодна жорстокість або насильство над ними не залишаються непоміченими Небом. Божа рука, як щит, простягається над усіма, хто любить і боїться Його; нехай люди остерігаються цієї руки, бо вона тримає меч правосуддя.

[274]

Недалеко від того місця, де тепер отаборились ізраїльтяни, проживав Їтро, Мойсеїв тесть. Їтро чув про звільнення євреїв і тепер вирушив, щоб зустрітися з ними та повернути Мойсееві його дружину і двох синів. Вісники повідомили великого вождя про їхнє наближення, і він із радістю вийшов назустріч, а після привітань запровадив до свого намета. Через небезпеки, пов'язані з виходом ізраїльського народу з Єгипту, Мойсей відіслав свою сім'ю до тестя, але тепер знову міг насолоджуватися їхнім товариством. Мойсей розповів Їтро про всі ті чудеса, які Бог учинив Ізраїлю. Це втішило патріарха, котрий благословив Господа; разом із Мойсеєм та старійшинами він приніс жертви і узяв участь в урочистому бенкеті, влаштованому на згадку про милість Божу.

Їтро, котрий деякий час залишався з ними, дуже швидко зауважив, якими важкими були обов'язки, покладені на Мойсея. Підтримувати лад і дисципліну серед численної маси

необізнаного і недосвідченого народу було неабиякою справою. Мойсей, визнаний народом керівник і суддя, змушений був піклуватися не тільки про загальні інтереси народу та визначати обов'язки; до нього зверталися також із різними спірними питаннями. Це був своєрідний засіб, що давав йому змогу навчати людей, як він сам про це сказав: «...Оголошую постанови Божі та закони Його». Та Ітро не схвалював цього, кажучи: «Занадто тяжка для тебе праця. Не під силу справитись з нею тобі одному. Справді стомишся ти». Він порадив Мойсееві призначити відповідних людей, поставивши їх тисячниками, сотниками і десятниками. Вони мають бути «мужами здібними, богобоязливими, справедливими, некористолюбними». Вони мали судити визначені справи, тоді як найскладніші та найсерйозніші питання надалі підлягали розгляду Мойсеєм, котрий, за сло-
[275] вами його тестя, повинен стати «посередником для народу перед Богом, підносячи справи до Нього». «І навчай їх постановам і законам, вказуй їм шлях, яким вони мають іти, і справи, які повинні робити». Ця порада була прийнята; вона не тільки принесла полегшення Мойсееві, а й сприяла запровадженню кращого порядку.

Господь особливо вшанував Мойсея, творячи його руками чудеса; але він, хоча й вибраний, щоб навчати інших, не вважав себе за такого, котрий не потребує навчання. Вибраний вождь Ізраїлю охоче прислухався до порад побожного мідіянського священика та скористався його мудрим планом.

З Рефідіму народ рушив далі, йдучи за хмарним стовпом. Їхній шлях пролягав через випалені сонцем рівнини, стрімкі гори й скелясті бескиди. Часто, коли ізраїльтяни перетинали піщані пустелі, суворі гори, немов бастіони, заступали їм шлях, створюючи враження, що дорога вперед неможлива. Та підійшовши ближче, вони зауважували, що стіна гір не була монолітною, в різних місцях виявлялися ущелини, і їхньому погляду відкривалися нові простори. Тепер вони йшли глибоким межигір'ям, укритим дрібним камінням. Це була велична, вражаюча картина. Поміж скель, що на сотні футів підносилися з обох боків, наскільки сягало око, можна було бачити живий потік людей, овець та іншої худоби. А перед ними в урочистій величі здіймалася гора Синай. Хмарний стовп зупинився на її

вершині, і люди розкинули намети на рівнині біля її підніжжя. Це місце повинно було стати їхньою домівкою майже на рік. Уночі вогняний стовп запевняв їх у божественному захисті, а під час їхнього сну землю м'яко вкривав небесний хліб.

Світанок золотив темні хребти гір, а сяючі сонячні промені, що проникали у вузькі та глибокі ущелини, видавалися змученим мандрівникам променями милості від престолу Божого. Величні й разом з тим суворі гори, що оточували їх з усіх боків, стояли в своїй самотності, як величні пам'ятники вічності. Ця картина викликала почуття урочистості й благоговіння. Людина починала усвідомлювати, якою слабкою й нерозумною вона є в присутності Того, Хто «гори ті зважив на вазі, а взгір'я — шальками» (Ісаїя 40:12). Тут Ізраїль мав отримати найпрекрасніше об'явлення, будь-коли дане Богом людям. Тут Господь зібрав Свій народ, щоб, проголошуючи святий Закон, показати йому священний характер Божих вимог. У душах ізраїльтян мали відбутися величезні, докорінні зміни, тому що неволя і довгий час перебування серед ідолопоклонників призвели їх до згубних наслідків, позначилися на характерах і звичках; Бог працював над тим, щоб дати їм пізнання про Себе, піднести на вищий моральний рівень.

[276]

[277]

Розділ 27. Закон, даний Ізраїлю

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 19-24

Невдовзі після того, як Ізраїль отаборився біля Синаю, Мойсей був покликаний зійти на гору для зустрічі з Богом. Він піднявся стрімкою кам'янистою стежкою і наблизився до хмари, яка свідчила про присутність Єгови. Це був час, коли Ізраїль мав увійти в тісні та особливі відносини із Всевишнім Богом — стати Церквою і народом, який перебуває під правлінням Божим. Від імені Божого Мойсей повинен був проголосити народові: «Ви бачили, що Я зробив Єгиптянам, як носив вас на крилах орлиних, і привів до Себе. Тож тепер, якщо справді послухаетесь Мого голосу і будете дотримуватись Заповіту Мого, то станете Моєю власністю з-поміж усіх народів, бо вся земля — Моя! А ви будете в Мене царством священиків, народом святим».

Повернувшись до табору, Мойсей скликав старійшин Ізраїлю і передав божественну вістку. Ізраїльтяни відповіли: «Усе, що Господь говорив, зробимо!». Таким чином, вони уклали урочистий Заповіт з Богом, пообіцявши прийняти Його як свого Правителя, завдяки чому стали в особливому значенні цього слова Його підданими.

[278] Знову їхній вождь піднявся на гору, і Господь промовив до нього: «Ось Я до тебе прийду в густій хмарі, щоб чув народ, коли Я говоритиму з тобою, і щоб повірив і тобі навіки». Зустрічаючи на своєму шляху труднощі, ізраїльтяни були схильні нарікати на Мойсея й Аарона, звинувачуючи їх у тому, що вони вивели Ізраїль з Єгипту, аби погубити їх. Господь мав намір вшанувати Мойсея перед ними, щоб вони могли довіряти його настановам. Бог бажав, аби проголошення Його Закону відбулося велично та благоговійно, що відповідало б святому Божому характеру. Люди мали усвідомити, що до всього, пов'язаного зі служінням Богові, слід ставитися із незвичайною

шанобливістю. Господь сказав Мойсееві: «Іди до людей, і освячуй їх сьогодні і завтра, і нехай вони виперуть одягу свою. І нехай вони будуть готові до третього дня, бо третього дня зійде Господь на гору Синай на очах усього народу». Протягом днів, що передували цій події, всі мали присвятити час серйозному приготуванню, щоб гідно з'явитися перед Богом. Як тіло, так і одяг мали бути чистими. І коли Мойсей вказуватиме їм на гріхи, вони повинні були вдатися до посту й молитви, упокоривши себе, щоб їхні серця могли очиститися від усякого зла.

Згідно з даним повелінням були зроблені відповідні приготування; виконуючи подальші вказівки, Мойсей звелів огородити гору, щоб ані людина, ані тварина не могли ступити на священну територію. Якби хтось наважився хоча б доторкнутися до неї, покаранням за це мала бути негайна смерть.

Уранці третього дня очі всіх присутніх були звернуті до гори; її вершину вкривала густа хмара, яка дедалі більше темніла й згущалася, опускаючись все нижче й нижче, аж доки вся гора не була оповита темрявою, ніби ховаючи в собі страхітливую таємницю. Почувся звук, схожий на голос сурми, скликаючи народ на зустріч з Богом, і Мойсей підвів ізраїльтян до підніжжя гори. З густої темряви виривалися яскраві блискавки, а серед оточуючих гір було чути відлуння грому. «А гора Синай — уся димувала через те, що Господь зійшов на неї у вогні! І підіймався той дим, немов дим з горна, і вельми затремтіла вся гора». В очах усього зібрання народу «слава Господня була, як пожираючий вогонь на вершині гори». «І роздавався голос сурми, котрий ставав все сильнішим і могутнішим». Ознаки присутності Єгови були такими страшними, що ізраїльський народ тремтів, і всі попадали долілиць перед Господом. Навіть [279] Мойсей вигукнув: «Я боюся й увесь тремчу!» (Євр. 12:21).

Але ось грім стих, уже не чути було сурми; земля також не хиталася. Запанувала урочиста тиша, після чого почувся Божий голос. Стоячи на горі в оточенні ангелів і оповитий густою темрявою, Господь проголосив Свій Закон. Пізніше Мойсей, змальовуючи цю сцену, говорить: «Господь від Синаю прийшов, з'явивсь нам із Сеїру, засяяв з гори з Парану, і прийшов із Меріва-Кадешу. По правиці Його — вогонь Закону

палає. Справді Він любить народи. Всі святії Його — у руці Твоїй, і вони припадають до ніг Твоїх, слухають мови твоєї» (П.Зак.33:2-3).

Єгова явив Себе не тільки в страшній величі Судді та Законодавця, а й як милосердний Покровитель Свого народу: «Я — Господь, Бог твій, Котрий вивів тебе із землі єгипетської з дому рабства». Той, Котрий, як вони вже знали, був Провідником та Визволителем, що вивів їх із Єгипту, проклав дорогу через море і знищив фараона та його військо, показавши, що Він вищий над усіма богами Єгипту, — проголошував тепер Свій Закон.

Цей Закон був призначений не лише для євреїв. Бог удостоїв їх честі бути охоронцями і виконавцями Його Закону — священного спадку для цілого світу. Принципи Десяти-слів'я стосуються усього людства, вони дані всім людям для навчання й управління. Десять Заповідей, коротких, всебічних та авторитетних, вказують на обов'язки людини щодо Бога і ближніх; всі вони ґрунтуються на величному, фундаментальному принципі любові: «Люби Господа Бога твого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю, і всім своїм розумом, і свого ближнього, як самого себе» (Лука 10:27; див. також П.Зак. 6:4-5; Левіт 19:18). Ці принципи детально викладені в Десяти Заповідях і можуть бути застосовані до всіх обставин людського життя.

[280] «Нехай не буде в тебе інших богів крім Мене!». Єгова, Одвічний, Існуючий Сам у Собі, Джерело життя і Вседержитель; лише Він гідний найвищої пошани і поклоніння. Ця Заповідь забороняє людині обирати інший об'єкт поклоніння, відводячи йому перше місце в своїх почуттях та служінні. Усе те, що стає настільки дорогим для нас, що послаблює нашу любов до Бога або заважає служити Йому належним чином, стає для нас богом, ідолом.

«Не робитимеш ніякого тесаного кумира, ані того, що на небі вгорі, і що на землі внизу, і що в воді нижче землі. Не поклоняйся їм і не служи їм».

Друга Заповідь забороняє поклонятися істинному Богові в зображеннях та образах. Чимало язичницьких народів запевняли, що їхні ідоли — усього лиш образи або символи, за

допомогою яких вони поклоняються правдивому божеству; однак Бог назвав таке служіння гріхом. Спроба представити Одвічного Бога за допомогою матеріальних предметів спотворює уявлення людини про Бога. Це також відволікає людину від роздумів про безмежну досконалість Єгови, спрямовує її увагу на творіння, а не на Творця. Оскільки поняття людини про Бога примітивне, то й сама вона починає вироджуватись.

«Я — Господь, Бог твій, Бог ревливий». Близькі, священні відносини Бога з Його народом символічно представлені у вигляді шлюбу. Оскільки ідолослужіння являє собою духовний перелюб, то й незадоволення Господа з цього приводу відповідно названо ревністю.

«...Що карає беззаконня батьків на дітях, до третього і четвертого покоління тих, котрі ненавидять Мене».

Діти неминуче страждатимуть від наслідків гріховних дій своїх батьків, але в жодному разі не будуть покарані за батьківську вину, хіба що вони також братимуть участь у гріхах батьків. Однак діти, зазвичай, ідуть слідами своїх батьків. Через спадковість і приклад, який являють батьки, діти стають учасниками їхніх гріхів. Згубні звички, спотворені смаки, аморальність, як і фізичні недуги і виродження, передаються по спадковості від батька до сина — і так до третього і четвертого поколінь. Ця страшна істина з притаманною їй руйнівною силою повинна стримувати людей від гріха.

«...І творить милість до тисячного покоління тих, котрі люблять Мене, і додержуються Моїх Заповідей». Друга Заповідь, забороняючи поклоніння фальшивим богам, закликає поклонятися істинному Богові. Тим же, котрі вірно служать Йому, обіцяна милість, і не лише до третього й четвертого поколінь (як у випадку з ненавидячими Бога, котрим загрожує Його гнів), а до тисячі родів.

«Не прикликатимеш Імені Господа, Бога твого, марно, бо не залишить Господь безкарним того, хто прикликатиме Його Ім'я надаремно».

Ця Заповідь не тільки забороняє давати неправдиві клятви і божитися, а й недбало або легковажно вживати Ім'я Боже, забуваючи про величний зміст, який міститься у ньому. Ми зневажаємо Бога, коли необдуманно згадуємо про Нього в розмовах,

засвідчуємо Ним у незначних справах або часто й бездумно повторюємо Його Ім'я. «Святе та грізне Його ім'я!» (Псал. 111:9). Поміркуйте про велич, чистоту і святість Бога, щоб ваше серце постійно перебувало під враженням притаманних Йому чеснот; святе Боже Ім'я слід вимовляти шанобливо й урочисто.

«Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість днів працюватимеш і робитимеш всю працю свою, а день сьомий — субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ні ти, ні син твій, ні дочка твоя, ні раб твій, ні невільниця твоя, ні худоба твоя, ані чужинець, що перебуває у твоєму дворі. Бо шість днів творив Господь небо та землю, море та все, що в них, а сьомого дня спочив, тому поблагословив Господь день суботній і освятив його».

Субота представлена тут не якоюсь новою постановою, але такою, якою була встановлена при творінні. Про неї потрібно пам'ятати і дотримувати її на згадку про роботу, здійснену Творцем, Вказуючи на Бога як на Творця неба і землі, субота допомагає відрізнити правдивого Бога від усіх фальшивих богів. Усі, хто святкує сьомий день, доводять тим самим, що вони є поклонниками Єгови. Таким чином, субота стане ознакою вірності людини Богові, доки на Землі залишатимуться люди, котрі служитимуть Йому! Четверта Заповідь — єдина з усіх десяти, яка містить у собі Ім'я і титул Законодавця. Вона єдина вказує на те, Чією владою було дано Закон. Таким чином, субота є Божою печаткою, що скріплює Божий Закон, доводячи цим його достовірність і обов'язковість.

[282]

Бог дав людині шість днів для праці, і Він вимагає, щоб люди виконували свою роботу протягом цих шести трудових днів. Справи невідкладної необхідності та милосердя не забороняється робити в суботу; за хворими і страждаючими має бути здійснений постійний догляд, однак роботи, якої можна уникнути, старанно уникайте. «Якщо ради суботи ти стримаєш ногу свою, щоб не чинити своїх забаганок у день Мій святий, і будеш називати суботу приємністю, днем Господнім святим та шанованим, і шануватимеш її, не йдучи в дорогу, залишиш свої справи та переговори...» (Ісаїя 58:13). В перелік заборон входять «даремні слова» і «переговори». Обговорення ділових

справ або накреслення якихось планів у суботу Бог вважає фактичним виконанням роботи. Щоб зберегти суботу в святості, ми не повинні дозволяти своїм думкам навіть зосереджуватися на земних речах. Ця Заповідь стосується усіх, хто перебуває в нашому домі. Усі домочадці не повинні займатися земними справами в цей священний відрізок часу. Об'єднайтеся усі, щоб своїм добровільним служінням вшанувати Бога в Його святий день.

«Шануй Твого батька та матір Твою, щоб довголітнім був ти на землі, яку Господь, Бог твій, дасть тобі».

Батьки мають право на виняткову любов і пошану, яка не повинна належати жодній іншій особі. Сам Бог, Який поклав на них відповідальність за душі, довірені їхній опіці, призначив, щоб у ранні роки дитячого життя батьки посідали для них місце Бога. Тому той, хто не визнає законної влади своїх батьків, не визнає і Божого авторитету. П'ята Заповідь вимагає від дітей не лише поважати, коритися і слухати своїх батьків, а й ставитися до них із любов'ю й ніжністю, полегшувати тягар їхніх турбот, стояти на варті їхньої репутації, а також бути для них підтримкою і потіхою в старості. Ця Заповідь також стосується поваги до служителів та начальників, а також всіх тих, кого Бог наділив владою.

Це, за словами апостола, «перша заповідь з обітницею» (Ефес.6:2). Для Ізраїлю, котрий сподівався незабаром увійти до Ханаану, вона обіцяла за умови послуху довге життя у тому доброму краї; однак ця Заповідь має ще ширше значення, поширюється на увесь Ізраїль Божий і обіцяє вічне життя на землі, звільненій від прокляття гріха.

[283]

«Не вбиватимеш». Усякі вчинки несправедливості, що мають тенденцію вкорочувати життя; дух ненависті та помсти або потурання якійсь пристрасті, що призводить до шкідливих наслідків щодо інших чи змушує нас виявляти до них недоброчинність (бо «кожен, хто ненавидить брата свого, є людино-вбивця»); егоїстичне нехтування турботами про нужденних або тих, хто страждає; необмежене потурання власним бажанням або непотрібне обмеження чи надмірна праця, що руйнують здоров'я, — усе це більшою або меншою мірою є порушенням шостої Заповіді.

«Не чини перелюбу». Ця Заповідь забороняє не лише аморальні вчинки, а й хтиві думки, бажання і все, що може викликати їх. Не тільки наша поведінка повинна відзначатися моральною чистотою, а й таємні наміри та бажання серця. Христос, викладаючи людям глибокий зміст Божого Закону та Його вимог, зазначив, що нечиста думка або погляд є таким же гріхом, як і переступ.

«Не кради». Ця заборона поширюється як на явні гріхи, так і на таємні, скоєні конкретно особою чи суспільством. Восьма Заповідь засуджує викрадення людей, работоргівлю, забороняє вести загарбницькі війни. Вона засуджує злочинство і грабіжництво, вимагає беззастережної чесності в найдрібніших життєвих справах. Вона забороняє шахрайство в торгівлі та вимагає справедливого розрахунку з боргами та у видачі належної платні. Ця Заповідь говорить про те, що будь-яка спроба скористатися недосвідченістю, слабкістю або нещастям іншої людини відзначається в небесних книгах як обман.

[284] «Не свідкуй неправдиво на свого ближнього». Сказана нами неправда, кожна спроба або намір обманути ближнього підпадає під цю Заповідь. Під неправдою розуміється будь-який намір обманути. Наші погляди, жести, вираз обличчя можуть так само красномовно говорити неправду, як і слова. Кожне навмисне перебільшення, натяк, розраховані на те, щоб справити хибне або перебільшене враження, навіть виклад фактів із метою ввести в оману є неправдою. Ця Заповідь забороняє будь-яку спробу зашкодити репутації нашого ближнього — чи то спотворенням фактів, чи недобрими припущеннями, наклепами або плітками, Навіть навмисне замовчування правди, яке може зашкодити іншим, є порушенням дев'ятої Заповіді.

«Не жадай дому ближнього свого, не жадай жінки ближнього твого, ані раба його, ані невільниці його, ані вола його, ані осла його, ані чого небудь, що належить ближньому твоєму». Десята Заповідь влучає в самий корінь гріха, застерігаючи від самолюбних бажань, які призводять до гріховних учинків. Хто, дотримуючись Божого Закону, утримується навіть від потурання гріховному бажанню заволодіти тим, що належить іншому, той не буде винним і у несправедливому вчинку щодо ближніх.

Такими були десять священних Заповідей Десятислів'я, виголошених серед грому і вогню, з дивними виявами сили та величі всемогутнього Законодавця. Проголошення Божого Закону супроводжувалося надзвичайним виявленням Його сили і слави, тому що Бог хотів закарбувати цю сцену в пам'яті людей та викликати в них глибоку пошану до Законодавця, — Творця неба і землі. Він також бажав показати людям святість, важливе значення і незмінність Свого Закону.

Ізраїльський народ був охоплений жахом. Здавалося, тремтячі людські серця більше не витримають тієї страхітливої сили, яка супроводжувала Божі вислови. Коли велике мірило правди постало перед людьми, вони, як ніколи раніше, усвідомили огидний характер гріха і власну провину, якою вона була в Божих очах. Із жахом та благоговінням люди відсахнулися від гори. Народ заволав до Мойсея: «Говори з нами ти, і ми слухатимемо, а нехай не промовляє з нами Бог, щоб ми не повмирили». Ізраїльський вождь відповів: «Не бійтеся, це лише для випробування вашого, і щоб страх Його був з вами, і щоб ви не грішили». Однак народ продовжував залишатися подалік, з жахом спостерігаючи за усім, що відбувалося, в той час як Мойсей «підійшов до темної хмари, де був Бог».

[285]

Люди, засліплені та зіпсуті рабством і язичництвом, не були готові повною мірою оцінити глибоке значення принципів, викладених у Десяти Божих Заповідях. Щоб вони могли краще зрозуміти вимоги Десятислів'я та втілювати їх у життя, їм були дані додаткові постанови, які мали відношення до принципів, закладених в основу Божого Закону, і служили їм ілюстрацією. Ці постанови були названі судами, оскільки були втіленням безмежної мудрості та справедливості, і судді мали судити народ згідно з цими постановами. На відміну від Десяти Заповідей, вони дані безпосередньо Мойсеєві, котрий мав оголосити їх народові.

Перша з цих постанов стосувалася слуг. У тодішні часи, за рішенням суддів, злочинців інколи продавали у рабство; в інших випадках позикодавці продавали своїх боржників, а бідність змушувала людей продавати навіть самих себе та власних дітей. Однак єврей не міг бути довічно проданим

у рабство. Строк його служби обмежувався шістьма роками; сьомого року він мав отримати свободу.

Викрадення людей, навмисне вбивство, повстання проти батьківського авторитету каралися смертю. Дозволялося мати рабів неізраїльського походження, але їхнє життя і права також суворо охоронялися. Вбивця раба підпадав під покарання; ушкодження, заподіяне рабові його господарем, навіть якщо це була втрата одного зуба, давало рабові право на свободу.

Ізраїльтяни самі нещодавно були рабами, і тепер, коли трапилася нагода мати власних рабів, вони повинні були остерігатися, щоб не плекати в собі духа жорстокості та надмірної вимогливості, від яких страждали під ярмом єгипетських наглядачів. Спогади про власне рабство допоможуть їм зглянутися над становищем раба, виявляючи співчуття та доброту, спонукатимуть ставитися до інших так, як вони хотіли б, щоб ставилися до них.

[286] Особливо оберігалися права вдів і сиріт; припис вимагав чуйного ставлення до їхнього безпомічного становища. «Бо коли ти пригнічуватимеш їх, — об'явив Господь, — і вони кликатимуть до Мене, то Я почую їхній зойк, і запалає гнів Мій, і повбиваю вас мечем; жінки ваші стануть вдовами, а діти — сиротами». Чужинців, що приєдналися до Ізраїлю, також оберігали від утиску і несправедливості. «А чужинця не гнобитимеш, оскільки ви пізнали душу чужинця, бо самі були чужинцями в Єгипетській краї».

Заборонялося брати лихварський процент із бідних. Одяг бідного або рядно, взяте у заставу, необхідно було повернути до заходу сонця. Від винного у крадіжці вимагалось подвійне відшкодування збитків. Ці постанови вчили також поважати суддів і правителів, застерігали суддів від несправедливого суду, виправдання винного і хабарництва. Наклеп і лихослів'я також були заборонені; закон вимагав виявляти доброту навіть до особистих ворогів.

Народові знову нагадали про священний обов'язок щодо суботи. Були встановлені річні свята, коли всі мужі народу мали збиратися перед лицем Господнім, приносячи Йому вдячні жертви і перші плоди щедрих Божих дарів. Мета всіх цих постанов була очевидною: вони не були виявленням деспотичної

влади, але служили для блага Ізраїлю. Господь сказав: «І будете Мені святими людьми», тобто гідними схвалення святого Бога.

Мойсей повинен був записати ці закони і старанно зберігати їх як основу національного закону разом із Десятьма Заповідями, для пояснення яких вони були дані — умову виконання Божих обітниць для Ізраїлю.

Ізраїльтяни отримали від Єгови наступну вказівку: «Ось Я посилаю Ангела перед лицем твоїм, щоб Він охороняв у дорозі тебе і щоб провадив тебе до того місця, яке Я приготував. Шануй Його і голосу Його слухайся! Не бунтуйся проти Нього, бо Він не стерпить ваших переступів, — бо їм'я Моє в Ньому. Коли ж слухатимеш Його голосу, і робитимеш усе, що Я говорю, то Я ворогуватиму з ворогами твоїми, і гнобитиму твоїх гнобителів». В усіх мандрюваннях Ізраїлю по пустелі їхнім Провідником був Христос, Який перебував у хмарному і вогняному стовпі. Вже тоді серед них перебував Той, Хто представлений у символах як прийдешній Спаситель; Він давав Мойсееві повеління щодо народу і став для ізраїльтян єдиним Джерелом благословення.

[287]

Зійшовши з гори, Мойсей оповів народові всі Господні слова та усі закони. Увесь народ одноголосно відповів: «Усе, про що сказав Господь, зробимо!». Господні слова і клятву, якою вони заприсяглися, Мойсей вписав у книгу.

Потім відбулося затвердження Заповіту. Біля підніжжя гори було споруджено жертівника, біля нього встановлено дванадцять стовпів «задля дванадцяти Ізраїлевих племен» як свідок прийняття ними Заповіту. Після цього молоді люди, вибрані для служіння, здійснили жертвоприношення.

Покропивши жертівника кров'ю, Мойсей «узяв книгу Заповіту та й прочитав вголос перед народом». Ще раз урочисто прозвучали умови Заповіту, і кожний міг зробити вибір: дотримуватися їх чи ні. Ізраїльтяни й раніше обіцяли слухатися Божого голосу, але тепер після того, як Його Закон був проголошений, а Його принципи дуже докладно викладені, люди пізнали усю сутність Заповіту. Знову весь народ одностайно відповів: «Усе, що сказав Господь, зробимо й будемо слухняними!» Коли ж Мойсей оголосив народові усі Заповіді за Законом, він узяв кров козлів та телят... та й покропив саму книгу, і лю-

дей, говорячи: «Це кров Заповіту, що заповідав для вас Бог!» (Євр.9:19-20).

Тепер потрібно було зробити певні приготування, щоб остаточно утвердити правління Єгови над вибраним народом. Мойсей отримав повеління: «Вийди до Господа ти й Аарон, Надав і Авігу, та сімдесят Ізраїлевих старійшин, і вклоніться здалека. А Мойсей нехай підійде до Господа один...» У той час, як народ поклонявся біля підніжжя гори, вибрані мужі були покликані зійти на гору. Сімдесят старійшин мали допомагати Мойсееві в правлінні над Ізраїлем, і Бог злив на них Свого Духа, удостоїв їх бачити Його велич і силу. «І вони побачили Ізраїлевого Бога; під ногами Його наче плита із сапфіру й така чиста, немов саме небо».

Вони бачили не саме Божество, а споглядали лише славу Його присутності. Раніше вони були б не в змозі знести це видовище, але вияв Божої сили, викликавши благоговійний страх, привів їх до покаяння; вони споглядали Божу славу, Його чистоту та милість і нарешті змогли наблизитися до Того, на Кому зосереджувалися їхні думки.

[288]

Тепер Мойсей та «слуга його» Ісус Навин були покликані на зустріч із Богом. Оскільки вони мали бути деякий час відсутніми, вождь призначив замість себе Аарона та Хура, яким допомагали старійшини. «Вийшов Мойсей на гору, і хмара закрила її. І слава Господня спочивала на горі Синай». Протягом шести днів хмара як особливий знак Божої присутності вкривала гору, однак увесь цей час Бог не виявляв Себе і не звіщав Своєї волі. Протягом цих днів Мойсей чекав, коли Всевишній покличе його. Він отримав повеління: «Вийди до Мене на гору, і будь там», — і хоч його терпіння і послух зазнали випробування, він не втомився від чекання і не залишив свого поста. Очікування стало для нього часом приготування і ретельного самодослідження. Навіть цей улюблений Божий слуга не міг одразу стати в Його присутності та перенести Його славу. Шість днів він мав бути наодинці з Богом і, досліджуючи своє серце, роздумувати про Нього і молитись; тільки після того він міг бути готовим до безпосереднього спілкування зі своїм Творцем.

На сьомий день, у суботу, Мойсей був покликаний увійти в хмару. На очах усього Ізраїлю густа хмара розкрилася, і засяяла слава Господня, вигляд якої був наче вогонь пожираючий. «І увійшов Мойсей у середину хмари, і вийшов на гору. Мойсей пробував на горі сорок днів та сорок ночей». Шість днів підготовки не входили в число сорока днів, проведених Мойсеєм на горі. Упродовж цих шести днів Ісус Навин був разом із Мойсеєм, разом із ним споживав манну та пив з джерела, що стікало з гори. Але Ісус не увійшов з Мойсеєм до хмари. Він залишився поза хмарою; очікуючи повернення Мойсея, він продовжував щодня їсти й пити, тоді як Мойсей постив протягом усіх тих сорока днів.

Під час перебування на горі Мойсей отримав вказівки щодо побудови святині, в якій особливим чином мала виявитися Божа присутність. «І нехай збудують Мені святиню, — і перебуватиму серед них» (Вих.25:8), — таким було Боже повеління. Утретє прозвучало повеління про дотримання суботи. «Це ознака навіки поміж Мною та поміж Ізраїлевими синами», — об'явив Господь. «Щоб ви пізнали, що Я — Господь, Котрий освячує вас!.. І будете пильнувати суботу, бо вона святість для вас... Хто здійснюватиме в цей день роботу, той буде викорінений з-поміж народу» (Вих.31:17,13-14). Були дані також вказівки щодо негайного спорудження скинії для служіння Богові. Народ міг дійти висновку, що буде виправданий, навіть якщо працюватиме над її спорудженням у суботу, оскільки скинія призначалася для Божої слави і народ мав велику потребу в місці для поклоніння. Щоб уберегти їх від цього гріха, було дане особливе застереження. Навіть святість і невідкладність особливої роботи для Бога не повинні були штовхати їх на порушення святого Божого дня спокою. Відтепер народ удостоївся постійно перебувати в присутності свого Небесного Царя. «І Я перебуватиму серед Ізраїлевих синів, — і буду їм Богом». «І те місце буде освячене Моєю славою» (Вих.29:45,43), — такі запевнення дані Мойсеєві. Йому також були передані Десять Заповідей — символ Божої влади та втілення Його волі, написані перстом Самого Бога на двох кам'яних таблицях (П.Зак.9:10; Вих.32:15-16); вони повинні були зберігатися недоторканими

[289]

в святині, що мала стати видимим центром служіння усього народу.

Від нації рабів ізраїльтяни були піднесені над усіма народами, щоб стати особливим скарбом Царя царів. Бог виділив їх серед світу, довіривши святі істини. Він зробив їх хоронителями Свого Закону, маючи намір зберегти через них знання про Себе серед людей. У світі, огорненому темрявою, мало засяяти небесне світло; усі народи повинні були почути заклик залишити ідолопоклонство і служити живому Богові. Якби ізраїльтяни правильно виконали це доручення, вони перетворилися б на могутню силу в цьому світі.

Бог був би їхнім Захисником, Він звеличив би їх понад усі інші народи. Через них Він відкрив би Своє світло і правду, а вони, перебуваючи під Його святим і мудрим правлінням, стали б прикладом того, наскільки служіння Йому має перевагу над ідолопоклонством в усіх його формах.

[290]

Розділ 28. Ідолопоклонство біля Синаю

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 32-34

Час, протягом якого був відсутній Мойсей, став для Ізраїлю часом чекання й невизначеності. Люди знали, що він разом з Ісусом Навином піднявся на гору та увійшов у густу темну хмару; знизу вони могли бачити цю хмару, яка закрила собою вершину гори; час від часу її освітлювали блискавки від божественної присутності. З нетерпінням люди чекали повернення Мойсея. В Єгипті вони звикли до думки, що божество має бути втілене в матеріальну форму; їм важко було вірити в невидиму Істоту, доводилося шукати в Мойсея допомоги для підтримки своєї віри. Тепер же він був узятий від них. Минали дні, тижні, а він усе ще не повертався. І хоча хмара продовжувала залишатися на місці, багато хто у таборі почав гадати, що їхній вождь покинув їх або що його знищив усепожираючий вогонь.

Чекаючи на повернення Мойсея, люди мали час замислитися над Законом Божим, який був проголошений для них, приготувати свої серця до прийняття подальших Божих об'явлень. Та вони не захотіли витратити на це час; проте, якби ізраїльтяни використали цю нагоду, щоб отримати повніше розуміння Божих вимог, впокорили свої серця перед Ним, то були б захищені від спокуси. Але вони не скористалися тією можливістю і незабаром показали себе безтурботними, неуважними і розгнуданими людьми; передусім це стосувалося великої кількості різноплеменного люду, що приєднався до них. Вони нетерпляче очікували моменту, щоб вирушити в дорогу до Обітованого краю, де течуть молоко і мед. Але благодатний край був обіцяний їм лише за умови послуху, та вони про це забули. Деякі з них навіть пропонували повернутися до Єгипту, але яким би не було рішення — йти вперед до Ханаану чи повернутися назад у Єгипет, — народ сповнився рішучості не чекати більше на Мойсея.

[291]

Безпорадні у відсутності свого вождя, вони, як і колись, вдалися до забобонів. Іноплемянники почали першими виявляти нетерпіння та ремствувати; ці люди стали ініціаторами відступництва, що мало місце пізніше. Серед тварин, яких обожнювали єгиптяни, були воли і телята; і люди, які звикли поклонятися цим ідолам в Єгипті, запропонували вилити золоте теля для поклоніння. Народ бажав мати зображення ідола, який уособлював би Бога і провадив їх замість Мойсея. Бог не дав людині уявлення про те, яким є Його вигляд, або подоба, і заборонив представляти Його якимось матеріальним предметом.

Великі чудеса в Єгипті та біля Червоного моря повинні були зміцнити віру народу в Бога як невидимого всесильного Ізраїлевого Помічника, — єдиного правдивого Бога; бажання ж людей спостерігати видимі вияви Його присутності було вдоволене явленням хмарного і вогняного стовпа, який провадив їх, а також об'явленням Його слави на горі Синай. І хоча хмара Божої присутності залишалася перед їхніми очима, серця повернулися до єгипетського ідолопоклонства, через що славу невидимого Бога вони представили подобою вола!

[292] Судова влада у відсутності Мойсея була покладена на Аарона, і тому величезний натовп зібрався біля його намета з вимогою: «Зроби нам бога, щоб він ішов перед нами, бо той Мойсей, муж, що вивів нас із Єгипетського краю, — не знаємо, що з ним сталося» (Додаток 4). Хмара, вважали вони, яка досі провадила їх, тепер, напевне, назавжди залишиться на горі; вона більше не буде їхнім дороговказом. Тому замість неї вони повинні зробити собі якогось ідола, і у випадку, якщо вони вирішать повернутися до Єгипту, то знайдуть ласку в очах єгиптян, принісши зі собою цього ідола, якого вони визнали своїм богом.

Така критична ситуація потребувала присутності мужа, котрий відзначався б стійкістю, рішучістю, безстрашністю та мужністю, для якого честь Бога була б дорожчою за прихильність народу, власну безпеку і навіть життя. Однак цей вождь Ізраїлю не мав таких рис. Аарон слабо опирався народові, а його вагання і боязкість у такий вирішальний момент додали людям ще більшої рішучості. Заколот дедалі набирав сили. Зда-

валося, натовпом опанувало якесь сліпе, безтямне шаленство, хоча серед них були й такі, які залишалися вірними Заповіту з Богом; але більшість народу відступила від Нього. Тих небагатьох, які наважилися назвати подібну акцію ідолопоклонством, чекало брутальне ставлення, і врешті-решт серед загального збудження та заворушення вони поплатилися своїм життям.

Аарон побоювався за себе, і замість того, щоб повестися благородно, відстоюючи Божу честь, поступився вимогам людей. Його першим кроком було повеління зібрати серед народу і принести до нього золоті сережки; він сподівався, що гордість змусить їх відмовитися від такої жертви. Але люди охоче відмовилися від своїх прикрас; саме з них він і зробив лите теля, — щось на зразок єгипетських божків. Народ проголосив: «Оце твій бог, Ізраїлю, що вивів тебе з Єгипетського краю!». Аарон безсоромно дозволив заподіяти Єгови таку образу. Але це ще не все. Зауваживши, з якою радістю сприйнято золотого бога, він спорудив перед ним жертівника, проголосивши: «Завтра свято для Господа!». Сурмачі сповістили про це увесь табір. «І повставали вони рано-вранці, і принесли жертву цілопалення, і мирні жертви. І засів народ до їди та до пиття, і встали, щоб забавлятися». Під приводом «свята Господнього» вони віддалились обжерливості і розпусним гулянкам.

Як часто і у наш час любов до задоволень наряджається у «вигляд благочестя»... Релігія, що дозволяє людям під час здійснення культових обрядів задовольняти свої егоїстичні або чуттєві бажання, залишається такою ж приємною для більшості сучасних людей, як і для стародавнього Ізраїлю. І тепер знаходяться поступливі Аарони, котрі, обіймаючи авторитетні посади в церквах, поступаються неосвяченим бажанням людей, заохочуючи їх тим самим до гріха.

Лише декілька днів минуло з того часу, як євреї уклали урочистий Заповіт з Богом, обіцяючи слухатися Його голосу. Тремтячи від жаху, вони стояли тоді перед горою і слухали Господні слова: «Хай не буде у тебе інших богів переді Мною». Божа слава все ще перебувала над Синаєм на очах усього народу, але вони відвернулися від неї і вимагали собі інших богів. Вони «зробили тельця на Хориві, і поклонялися ідоліві. І вони змінили свою славу на образ бика» (Псал. 106:19-20).

Хіба можна виявити ще більшу невдячність чи завдати зухвалішої образи Тому, Котрий явив Себе їм як ніжний Отець і всемогутній Цар!

Мойсей, котрий перебував на горі, був попереджений про відступництво у таборі. Він отримав вказівку негайно повертатися. «Скоріше іди вниз, — було Боже повеління, — бо зіпсувався народ твій, якого ти вивів з Єгипетського краю. Надто швидко зійшли вони зі шляху, що Я вказав їм, — зробили собі лите теля, і поклонилися йому». Бог міг одразу ж покласти край цим діям, але Він дозволив людям досягти найвищої точки беззаконня, щоб покарання Ним зради і відступництва стало для усіх уроком.

Божий Заповіт із Його народом став таким чином недійсним, і Він оголосив Мойсееві: «Тож тепер запиши Мене, — і нехай запалає гнів Мій на них, і Я знищу їх, а від тебе виведу великий народ». Ізраїльський народ і особливо іноплеменники, постійно повставатимуть проти Бога. Вони також нарікатимуть на свого вождя і засмучуватимуть його своїм невір'ям і впертістю; привести їх до Обітованого краю буде тяжкою і болісною справою. Гріхи вже позбавили їх Божої ласки, а справедливість вимагала їхньої смерті. Тому Господь запропонував знищити ізраїльтян і утворити від Мойсея могутній народ.

[294] «Залиши Мене, —... і Я винищу їх», — прозвучали слова Бога. Якщо Бог вирішив знищити Ізраїля, то хто міг заступитися за нього? Скільки є таких, які залишили б грішників на волю вибраної ними долі! Скільки є таких, які з радістю проміняли б сповнене тяжкої праці, клопотів і жертвовності життя, нагородою за яке є невдячність і нарікання, на спокій і шану, особливо, якщо ця пропозиція походить від Самого Бога?

Але Мойсей зауважив підставу для надії там, де, на перший погляд, були лише розчарування та гнів. Божі слова «залити Мене» він сприйняв не як заборону заступництва, а як заохочення до нього, розуміючи, що ніщо інше, окрім молитов Мойсея, не може врятувати Ізраїля і що коли він наполягатиме, Бог помилує Свій народ. Він став благати лице Господа, Бога свого, та й сказав: «Навіщо, Господи, розпалюється гнів Твій на народ

Твій, якого Ти вивів з Єгипетського краю силою великою та міцною рукою?».

Бог засвідчив, що Він зрікся Свого народу. Звертаючись до Мойсея, Він говорив про ізраїльтян: «Народ твій, якого ти вивів із Єгипетського краю». Але Мойсей скромно відзначив, що не він був вождем Ізраїлю. Ізраїльтяни були не його люди, а Божі: «Народ Твій, якого Ти вивів з Єгипетського краю потужною силою та міцною рукою». Навіщо, — наполягав, — мали б єгиптяни говорити: «На лихо Ти їх вивів, щоб повбивати в горах, та винищити їх з поверхні землі?».

За кілька місяців, що минули з того часу, як Ізраїль вийшов з Єгипту, вістка про чудове визволення поширилася серед усіх навколишніх народів. Язичники були охоплені страхом і недобрими передчуттями. Усі хотіли побачити: що Бог Ізраїлю вчинить для Свого народу? Якби тепер вони були знищені, вороги торжествували б, а Бог був би знеславлений. У такому випадку єгиптяни претендували б на правдивість своїх звинувачень: замість того, щоб попровадити Свій народ до пустелі для жертвоприношення, Він зробив їх самих жертвою. Вони не брали б до уваги гріхів Ізраїлю, а знищення народу, якого Він так чудово прославив, стало б докором Божому Імені.

Яка ж велика відповідальність покладена на людей, котрих Бог удостоїв великої честі прославити Його Ім'я на Землі! Як вони повинні остерігатися гріха, щоб не стягнути Його судів і щоб Його ім'я не зазнало ганьби від невірних!

[295]

Коли Мойсей заступався за Ізраїля, його страх поступився місцем глибокій зацікавленості й любові до тих, кому він, ставши знаряддям у Божих руках, зробив так багато. Господь вислухав його благання і задовольнив безкорисливу молитву. Бог випробував Свого слугу; Він піддав перевірці його вірність і любов до грішного, невдячного народу, і Мойсей з честю витримав це випробування. Його відданість Ізраїлю впливала не із самолюбних спонукань. Добробут вибраного Божого народу був для нього дорожчим за особисту честь, ціннішим за перевагу стати батьком могутнього народу. Богові були до вподоби його вірність, простота серця та чесність, і Він доручив йому, вірному пастирю, великий обов'язок — привести Ізраїль до обіцяного краю.

Коли Мойсей, котрий ніс «таблиці свідoctва», та Ісус Навин спускалися з гори, вони почули крики і галас збудженої юрби, охопленої шаленством. Перше, що спало на думку Ісусові Навину, професійному воїнові, — що на ізраїльтян напали вороги. «Крик бою в таборі!» — вигукнув він. Але Мойсей точніше визначив причину галасу. Звуки, що долинали, свідчили не про битву, а про гулянку. «Це не гомін переможців, і не поразки плач — я чую голос співу!».

Наблизившись до табору, вони побачили людей, які з криками витанцьовували навколо свого ідола. Це була сцена язичницького гуляння, імітація ідолопоклонницьких свят Єгипту — як же вона відрізнялася від урочистого, благоговійного поклоніння Богові! Мойсей був приголомшений. Щойно він перебував у присутності Божої слави і, хоч був попереджений про події в таборі, проте не був готовий стати свідком аж такого жахливого виродження Ізраїлю. Він запалав гнівом. На знак огиди до їхнього злочину він кинув кам'яні таблиці на землю, і вони розбилися перед очима народу; це свідчило про те, що Бог розірвав Свій Заповіт з ізраїльтянами, оскільки вони порушили його.

[296] Опинившись у таборі, Мойсей пройшов через натовпи бенкетуючих; узявши ідола, він кинув його у вогонь. Те, що від нього залишилося, Божий слуга перетворив на порох і вкинув його до потоку, що виходив з гори; після цього він примусив народ пити цю воду. Так була показана повна нікчемність бога, якому вони поклонялися.

Великий вождь покликав свого брата, який був винуватий у тому, що сталось, і суворо запитав: «Що тобі заподіяли ці люди, що ти гріх великий навів на них?». Аарон намагався захистити себе, посилаючись на голосні вимоги людей і запевняючи, що, якби він не виконав їхніх наполягань, вони б заподіяли йому смерть. «Нехай не палає гнівом мій пан, — сказав він, — ти сам знаєш цей народ, і як їх тягне до зла. І вони сказали мені: зроби нам бога, щоб ішов перед нами, бо той чоловік Мойсей, що вивів нас із Єгипетського краю, — не знаємо, що з ним сталося. І сказав я до них: хто має золото, — поздіймайте з себе. І вони віддали його мені, а я кинув у вогонь, — і вийшло оте теля». Він хотів змусити Мойсея повірити, що сталося чудо: золото,

вкинута у вогонь, під дією надприродної сили перетворилося на теля. Однак ці виправдання і відмовки не допомогли йому. Він отримав по заслугах як головний винуватець.

Та обставина, що Аарон більше за всіх був благословенний і вшанований, робила його гріх ще огиднішим. Саме Аарон, «святий Господній» (Псал. 106:16), зробив ідола і оголосив свято. Призначений стати устами Мойсея, про кого Сам Бог засвідчив: «Я знаю, що він добре буде говорити» (Вих.4:14), не зупинив ідолопоклонників у їхньому зухвалому намірі, який став викликом Небесам. Той, кого використав Бог, щоб покарати єгиптян та їхніх богів, спокійно міг слухати, як народ вихваляв литого боввана: «Оце твій бог, Ізраїлю, що вивів тебе з Єгипетського краю!». Він, котрий мав честь бути із Мойсеєм на горі, спостерігав славу Господню, бачив, що в явленні тієї слави не було нічого, що могло б спонукати до створення ідола, проміняв цю славу на подобу вола. Той, кому Бог доручив керівництво народом у відсутності Мойсея, схвалив бунт. «А на Аарона Господь дуже розгнівався, так, що хотів знищити його» (П.Зак.9:20). І все ж у відповідь на щире заступництво Мойсея життя Аарона було збережене; упокорившись та розкаявшись у великому гріху, він знову заслужив ласку в Божих очах.

[297]

Якби Аарон мав відвагу стати на захист справедливості, незважаючи на наслідки, він міг би не допустити відступництва. Коли б він залишався Непохитним у вірності Богові та звернув увагу на небезпеку, яка виходила від Синаю, нагадавши людям про урочистий Заповіт із Богом, коли вони обіцяли підкорятися Його Закону, то зло можна було б зупинити. Але готовність Аарона задовольнити бажання людей, спокій та впевненість, з якими він узявся за виконання їхніх планів, надали їм сміливості зробити ще більший гріх, аніж той, що спав їм на думку спочатку.

Народ пізніше порівнював суворі докори Мойсея, його обурення, з яким він розбив священні таблиці Закону, коли повернувся у табір і протистав бунтівникам, з приємною мовою та улесливими манерами його брата, і симпатії людей, звичайно, були на боці Аарона. Щоб виправдати себе, Аарон намагався всю відповідальність за виявлену особисту слабкість, свою поступливість вимогам людей перекласти на народ; та незва-

жаючи на це, люди були в захопленні від його делікатності та терплячості. Але Бог судить інакше, ніж людина. Поступливість Аарона та його бажання усім догодити засліпили йому очі, й він не помічав, наскільки мерзенним був дозволений ним злочин. Його поведінка, що схвалювала гріх в Ізраїлі, коштувала життя тисячам людей. Як же відрізнялася поведінка Мойсея, котрий, вірно виконуючи Божий вирок, зумів показати, що добробут Ізраїлю для нього дорожчий за власний добробут, славу й життя!

Серед усіх гріхів, за які нас карає Бог, найтяжчими вважаються ті, які спонукають інших чинити зло. Бог бажає, щоб Його слуги довели свою вірність, чесно засудивши гріх, яким би болісним не був цей процес. Люди, удостоєні виконувати божественну місію, не повинні бути слабкими, поступливими пристосуванцями. Вони не прагнуть самозвеличення або уникнення неприємних обов'язків, але з непохитною вірністю виконують Божу справу.

[298]

Хоча Бог вислухав молитву Мойсея і пощадив Ізраїля, однак відступництво мало бути покаране по справедливості. Якщо беззаконня і непокора, в які з дозволу Аарона впав народ, не були б негайно знешкоджені, вони переросли б у повстання, призводячи людей до нечестя й неминучої загибелі. Зло потрібно було викоринити шляхом найсуворіших дій. Ставши у воротах табору, Мойсей звернувся до народу: «Хто за Господа — до мене!». Хто не завинив у відступництві, повинен був стати праворуч Мойсея, а ті, що були винні, але розкаялись, — ліворуч. Народ виконав наказ. Виявилось, що покоління Левія не взяло участі в ідолослужінні. Серед інших поколінь було чимало таких, які, хоча й згрішили, але засвідчили тепер своє розкаяння. Однак більшість людей, переважно з «різноплеменного люду», яка наполягала на тому, щоб зробити литого ідола, досі залишалася серед затятих бунтівників. В ім'я Господа, Бога Ізраїлевого, Мойсей звелів тим, хто стояв праворуч від нього і не заплямував себе ідолопоклонством, підперезатися мечами і знищити усіх нерозкаяних. «І полягло з народу того дня близько трьох тисяч чоловік». Призвідники беззаконня були поголовно знищені, незважаючи на своє становище, родинні

зв'язки чи дружбу; але всі, хто покаявся і впокорився, були помилувані.

Ті, що здійснювали цей страшний суд, діяли на підставі божественного авторитету, виконуючи вирок Небесного Царя. Остерігайтеся, щоб у своїй сліпоті не засудити й не звинуватити ближніх, але коли Бог наказує виконати Його вирок над нечестивими, необхідно Йому підкоритися. Ті, котрі виконали цю болісну справу, засвідчили свою відразу до бунту та ідолопоклонства, більш повно присвятили себе на справу служіння правдивому Богові. Господь оцінив їхню вірність, виділивши особливим чином покоління Левія.

Ізраїльтяни зрадили Царя, Котрий рясно обдарував їх усіма благами і владі Котрого вони добровільно поклялися підкорятися. З метою утвердження божественного правління зрадників спіткала справедлива кара. Проте навіть у цьому була виявлена Божа милість. Відстоюючи Свій Закон, Бог водночас надав свободу вибору і можливість розкаятись усім. Винищені були лише ті, котрі вперто не бажали розкаятись.

Гріх необхідно було покарати на свідчення навколишнім народам — Бог не підтримує ідолопоклонства. Здійснюючи правосуддя над винними, Мойсей, як зняряд-
[299] дя Боже, повинен був залишити в письмовій формі урочисте і грізне засудження цього злочину. Коли ізраїльтяни засуджували б у майбутньому ідолопоклонство сусідніх племен, їхні вороги у відповідь на це звинувачували б їх у тому, що народ, котрий називав Єгови своїм Богом, зробив лите теля і поклонявся йому біля Хориву. Після того, що сталось, хоча вони й змушені будуть визнати цей ганебний факт, все ж ізраїльтяни зможуть розповісти про страшну долю порушників Закону на доказ того, що їхній гріх не був схвалений або виправданий.

Любов не менше ніж справедливість вимагала, щоб гріх був покараний. Бог є не тільки Охоронцем, а й Повелителем Свого народу. Він знищує запеклих бунтівників, щоб вони й інших не призвели до загибелі. Зберігши життя Каїна, Бог показав Всесвіту, до яких наслідків призводить непокараний гріх. Вплив, який справили на потомків Каїна його життя та вчення, призвів увесь світ до такого стану морального занепаду, що його необхідно було знищити водами потопу. Історія

допотопного світу свідчить про те, що довголітнє життя не може вважатись благословенням для грішника. Велике Боже довготерпіння не змогло покласти край нечестю. Чим довшим було життя людей, тим зіпсу- тішими вони ставали.

Так було і з відступництвом біля Синаю. Якщо б гріх не був відразу покараний, наслідки виявилися б такими самими. Землю спіткало б розтління, як і за днів Ноя. Пощада відступників породила ще більше зло, аніж те, причиною якого стало збереження життя Каїнові. Божа милість допускає страждання тисяч людей, аби мільйони могли бути збереженими від каруючих судів. Для спасіння багатьох людей Бог змушений карати їх невелику кількість. Більше того, коли люди відступили від Бога, вони втратили право на Його захист, і в такому разі увесь народ наражався на небезпеку з боку ворогів.

[300] Якби зло не було відразу знищене, ізраїльтяни незабаром стали б здобиччю своїх численних могутніх ворогів. Для добра Ізраїлю і на науку всім прийдешнім поколінням необхідно було відразу ж покарати злочин. Не меншою милістю щодо самих грішників було й те, що їхнім гріховним діям був одразу ж покладений край. Якщо б їхнє життя було збережене, то той самий дух, який спонукав їх до повстання проти Бога, виявився б у ненависті й розбраті, доки врешті- решт вони не знищили б одні одних. Саме через любов до світу, до Ізраїлю і навіть до грішників так швидко і з такою страшною суворістю був покараний цей злочин.

Коли народ опам'ятався й усвідомив потворність свого переступу, жах охопив увесь табір. Люди боялися, що кожний, хто завинив у злочині, буде знищений. Зглянувшись на їхнє горе, Мойсей пообіцяв благи Бог за них.

«Великого гріха допустились ви, — сказав він, — а тепер я зійду до Господа, — може, спокутую ваш гріх...» Він пішов і, сповідаючись перед Богом, сказав: «О, величезним гріхом завинили ці люди, — вони зробили собі золотого бога! О, коли б Ти простив їхній гріх! А як ні, — то викресли мене з книги Своєї, яку Ти написав». Відповіддю було: «Хто згрішив проти Мене, того викреслю із книги Своєї. А тепер іди, веди цей народ туди, куди Я заповідав тобі. Ось Мій ангел йтиме перед тобою. А як навідаюсь до них, я покараю їх за їхній гріх!».

Молитва Мойсея спрямовує наші думки до небесних записів, які містять імена усіх людей; в них вірно зазначені вчинки — добрі Чи погані. У книзі життя записані імена тих, котрі будь-коли служили Богові. Якщо ж хтось із них відходить від Бога, продовжуючи вперто грішити, робить своє серце твердим і нечутливим для впливу Святого Духа, то імена таких на суді будуть викреслені з книги життя, і в результаті їх спіткає загибель. Мойсей розумів, якою страшною буде доля грішника; водночас, якщо б ізраїльський народ мав бути відкинутим Господом, то він бажав, щоб і його ім'я було викреслене разом з їхніми; він не в змозі буде дивитися, як Божі суди падатимуть на тих, котрі були так милостиво визволені. Посередництво Мойсея у молитві за Ізраїль є прикладом заступництва Христа за грішників. Але Господь не дозволив, щоб Мойсей, подібно до Христа, поніс на собі вину грішників. «Хто згрішив проти Мене, — сказав Він, — того викреслю із книги Своєї».

З глибоким сумом народ ховав померлих. Три тисячі впали від меча; незабаром після цього у таборі почалася моровиця; їх було також попереджено, що божественна присутність надалі не супроводжуватиме їх у дорозі. Єгова оголосив: «Я ж Сам не піду серед вас, — бо ви народ тугоший, щоб Я не вигубив вас в дорозі». Потім надійшло повеління: «Поздіймайте ваші прикраси з себе, а Я вже знаю, що чинитиму з вами». Увесь табір зараз перебував у жалобі. У покорі та розкаянні «поздіймали Ізраїлеві сини свої прикраси під горою Хорив».

[301]

Згідно з божественним повелінням, намет, що служив тимчасовим місцем поклоніння, був винесений «далеко поза табір». Це було ще одним доказом того, що Бог залишив їх. Він з'являтиметься лише Мойсееві, а не народові. Люди гостро відчували цей докір, багатьох мучило сумління; їм здавалося, що усе це віщує ще більше лихо. Чи не тому Господь забрав Мойсея з табору, щоб повністю знищити їх? Проте вони не були залишені без надії. Намет було розкинуто поза табором — Мойсей назвав його «скинією зібрання». Усі, хто щиро розкаювався і бажав повернутися до Господа, входили до неї, щоб визнати там власні гріхи і стримати Його милість. Коли ж люди поверталися до своїх наметів, Мойсей входив до скинії. З напруженою увагою народ чекав якоїсь ознаки, яка свідчила б

про те, що заступництво прийняте. Якщо Бог захоче зустрітися з ним, тоді можна буде сподіватися, що не будуть повністю знищені. Коли хмарний стовп з'являвся і зависав над входом до скинії, народ плакав від радості, «підводився та й вклонявся, кожен при вході до намету свого».

Мойсеєві були добре відомі порочність і сліпота доручених його опіці людей; він знав ті труднощі, з якими йому прийде-тьця боротись. Але Божий слуга розумів: щоб управитись з цим народом, необхідна допомога Єгови. Мойсей благав про більш повне відкриття Божої волі та запевнення в Його присутності. Дивися, — Ти кажеш мені: веди цей народ, але Ти не сповістив мене, кого пошлеш зо мною. А ще Ти сказав: «Я знаю твоє ім'я, і ти знайшов ласку в очах Моїх. Тож коли я справді знайшов ласку в очах Твоїх, то об'яви мені дорогу Свою, щоб я пізнав Тебе і знайшов ласку в очах Твоїх. Зглянься й на те, що це народ Твій».

[302]

Господь йому відповів: «Я Сам піду з тобою і введу тебе у спокій». Однак Мойсея це не задовольнило. Його душу пригнічувала думка про жахливі наслідки, які очікують Ізраїль у тому випадку, якщо Бог залишить Свій народ в жорстокості та нерозкаяності. Йому було важко погодитись з тим, що він не матиме нічого спільного зі своїми братами, а тому молився, щоб Божий народ знову знайшов ласку в Його очах і щоб ознака Його присутності й надалі супроводжувала їх у дорозі. «Якщо Ти Сам не йтимеш, то не виводь нас звідси. Та й по чому мені пізнати, що я знайшов ласку в очах Твоїх, я і народ Твій? Чи ж не тим, що Ти підеш із нами? Тим і будемо відрізнятись, я та народ Твій від усіх народів, що на поверхні землі».

І Господь сказав: «Те, що ти зараз бажаєш, зроблю, бо ти знайшов ласку в очах Моїх, і Я знаю ім'я твоє». Та пророк усе ще продовжував благати. Він отримав відповідь на усі свої молитви, але його душа прагнула все більших доказів Божої милості. Тепер він просив того, чого не просила ще жодна людина: «Покажи мені славу Свою».

Бог не докорив йому за самовпевненість, але милостиво відповів: «Я покажу перед тобою всю Мою славу». Неприхована слава Божа; ні один смертний не міг споглядати її і

залишитися живим, але Мойсееві було обіцяно, що він побачить божественну славу такою мірою, в якій здатний буде витримати її. Знову він був покликаний на гірську вершину, а потім рука, котра створила світ, котра «гори переставляє, й не знають вони» (Йов.9:5), узяла цю людську посудину з пороку земного, могутнього мужа віри, й поставила його в ущелині скелі в той час, коли перед ним переходитиме слава Божа і все добро Його.

Цей досвід, а найбільше обітниця, що Божественна присутність супроводжуватиме його, запевнили Мойсея в тому, що його справа матиме успіх; він вважав це набагато важливішим за всю мудрість Єгипту й за всі свої досягнення як державного діяча і полководця. Жодна земна сила, майстерність чи знання не можуть зрівнятися з постійною присутністю Бога.

Для грішника найстрашніше — упасти в руки живого Бога, але Мойсей стояв один у присутності Вічного і не відчував страху, бо його душа перебувала в гармонії з волею Творця. Псалмист говорить: «Коли б я бачив беззаконня у серці своєму, то Господь не почув би мене» (Псал.66:18). Але «благовоління Господа до тих, що бояться Його, і Свій заповіт Він відкриває їм» (Псал. 25:14).

[303]

Божество сповістило про Себе: «Господь, Господь, — Бог милосердний, і ласкавий, довготерпеливий, і многомилостивий та вірний, Котрий зберігає ласку для тисяч, прощає беззаконня, злочин і гріх, та не залишає нічого без кари».

«Мойсей швидко впав на коліна й вклонився до землі». І знову він благав Бога пробачити беззаконня Свого народу та прийняти їх як Свій спадок. Його молитва була почута. Господь милостиво обіцяв ще раз явити Ізраїлю Свою ласку і задля нього здійснити такі чудеса, які «не були вчинені на всій землі і в жодного народу».

Протягом 40 днів і ночей Мойсей залишався на горі, й увесь цей час, як і першого разу, його життя було збережене чудодійним чином. Нікому більше не було дозволено піднятися з ним на гору; під час його відсутності ніхто не міг навіть наблизитися до гори. За Божим велінням патріарх приготував дві кам'яні таблиці й узяв їх зі собою на гору; і знову Господь

«написав на таблицях слова Заповіту — Десять Заповідей» (Додаток 5).

Задовгий час, проведений у спілкуванні з Богом, обличчя Мойсея почало відображати славу божественної присутності. Коли він сходив з гори, його обличчя випромінювало сліпуче сяйво, хоча він і не знав про це. Таке ж сяйво освітлювало обличчя Стефана, коли він стояв перед своїми суддями. «Всі, що сиділи в синедріоні, дивлячись на нього, бачили лице його, як лице Ангела!» (Дії 6:15). Аарон і увесь народ відсахнулися від Мойсея, «боялися підійти до нього». Зауваживши їхнє збентеження і страх, але не знаючи причини цього, він просив їх наблизитися. Мойсей розповів їм про Божу обітницю примирення, запевнивши, що вони знову віднайдуть ласку в Його очах. У голосі Мойсея люди відчували лише любов і благання; нарешті один ізраїльтянин наважився наблизитися до нього. Охоплений благоговійним страхом, не в змозі нічого сказати, він мовчки вказав на обличчя Мойсея, а потім на небо. Великий вождь зрозумів значення цього жесту. Усвідомлення своєї провини, думка про те, що вони все ще перебувають під божественним осудом, не давали людям змоги зносити небесне світло, яке сповнило б їх радістю, якби вони залишались слухняними Богові. Відчуття провини викликає страх. Вільна від гріха душа не матиме бажання ховатися від небесного світла.

[304]

Мойсей мав багато чого розповісти їм; зрозумівши причину їхнього страху, він закрив своє лице покривалом і робив так щоразу, коли повертався до табору після спілкування з Богом.

Цим сяйвом Господь бажав дати Ізраїлю уявлення про святу, високу природу Свого Закону та славу Євангелія, відкриту у Христі. Коли Мойсей був на горі, Бог представив йому не тільки таблиці Закону, а й поділився Планом спасіння. Мойсей бачив, що всі прообрази і символи іудаїзму вказували на жертву Христа, і небесне світло, що зливалося з Голгофи, з не меншою силою, аніж слава Божого Закону, променіло на обличчі Мойсея. Те божественне світло символізувало славу Заповіту, видимим посередником якого був Мойсей — представник єдиного правдивого Заступника.

Слава, що відобразилася на обличчі Мойсея, є прообразом благословень, які завдяки посередництву Христа отримає

Божий народ, котрий дотримується Його Заповідей. Вона свідчить про те, що чим тіснішим буде наш зв'язок із Богом, чим глибшим — пізнання Його вимог, тим більше ми уподібнюватимемося до божественного образу і тим палкішим буде наше бажання стати співучасниками божественного єства.

Мойсей став прообразом Христа. Подібно до того, як заступник Ізраїлю закривав своє обличчя, оскільки сяйво слави було нестерпним для народу, так і Христос, божественний Посередник, прийшовши на Землю, сховав Свою божественність під людським тілом. Якби Він прийшов зодягненим у небесне сяйво, то не зміг би наблизитись до грішників. Вони не знесли б слави Його присутності. Тому Він упокорив Себе і прийшов у «подобі гріховного тіла» (Римл.8:3), щоб таким чином відшукати пропавших і підняти їх із прірви гріха.

[305]

Розділ 29. Ворожнеча сатани проти Закону

Перша спроба сатани знищити Божий Закон, до якої він удався, коли перебував серед безгрішних небожителів, здавалося, на деякий час мала успіх. Тоді було зваблено чимало ангелів, однак очевидна перемога сатани закінчилася поразкою, відлученням від Бога і вигнанням з Небес.

Коли цей конфлікт повторився на Землі, сатана, на перший погляд, знову здобув перемогу. Через переступ людина стала його в'язнем, існування людини на Землі перейшло під контроль архібунтівника. Здавалося, сатані був відкритий шлях до встановлення незалежного царства; він кинув виклик владі Бога та Його Сина. Але План спасіння дав людині змогу знову увійти в гармонію з Богом через дотримання Його Закону; він дав змогу як людині, так і Землі бути врешті-решт викупленими з-під влади лукавого.

Знову сатана зазнав поразки і знову вдався до омани, сподіваючись перетворити свою поразку на перемогу. Щоб підбурити грішний людський рід до повстання, він звинуватив Бога у несправедливості, через те, що Він дав можливість людині порушити Його Закон. «Чому Бог, знаючи наслідки гріха, — говорив майстерний спокусник, — дозволив, щоб людина зазнала випробування, згрішила та накликала на себе страждання і смерть?». І діти Адама, забувши про Боже довготерпіння та милість, завдяки яким їм було дане ще одне випробування, не приймаючи до уваги чудової і страшної жертви, якої коштувало Цареві неба повстання сатани, прислухалися до нашіптувань спокусника і нарікали на Того, Хто Єдиний міг врятувати їх від згубної сили гріха.

І сьогодні тисячі душ повторюють ті самі заколотницькі нарікання на Бога. Вони не розуміють, що позбавити людину свободи вибору — означає відібрати в неї привілей бути розумною істотою і перетворити її на звичайний автомат. Бог не бажає силувати волю людини, котра була створена морально

вільною істотою. Як і мешканців всіх інших світів, послух людини мав бути випробуваний, але вона ніколи не може опинитися в таких умовах, коли поступка гріху була б крайньою необхідністю. Бог не дозволить, щоб людину спіткали спокуса або випробування, яким вона не зможе опиратися. Бог подбав про те, щоб у людини було все необхідне і вона ніколи не зазнала б поразки в боротьбі зі сатаною.

Коли люди намножились на Землі, майже увесь світ був охоплений бунтівним духом. Знову здавалося, що сатана отримав перемогу. Але всемогутня сила ще раз зупинила беззаконня, очистивши Землю від морального бруду водами потопу.

Пророк говорить: «Бо коли звершуються на землі Твої суди, то мешканці світу навчаються правди. Хоч був би нечестивий помилуваний, проте справедливості він не навчиться... а на величність Господа він не зверне уваги!» (Ісая 26:9-10). Так сталося після потопу. Врятувавшись від Його судів, мешканці Землі знову повстали проти Господа. Двічі світ відкинув Божий Заповіт та Його постанови. Як допотопний світ, так і нащадки Ноя відмовилися від божественної влади. Тоді Бог уклав Заповіт із Авраамом та обрав народ, котрий мав стати хоронителем Його Закону. Однак сатана одразу ж почав розставляти свої тенета, щоб спокусити і знищити цей народ. Діти Якова були спокушені укладати шлюби із язичниками і поклонятися їхнім ідолам. Та Йосиф залишався вірним Богові; його відданість являла собою постійне свідчення на користь правдивої віри. Аби загасити це світло, сатана використав заздрість Йосифових братів, через що був проданий як раб до язичницької країни. Проте Бог керував подіями так, щоб єгипетський народ міг отримати пізнання про Нього. І в домі Потіфара, і у в'язниці Йосиф пройшов школу, яка в поєднанні зі страхом Божим підготувала його до високої посади прем'єр-міністра держави. З фараонового палацу його вплив і знання про Бога поширювались по всій країні. Ізраїльський народ у Єгипті процвітав і багатів, а ті, котрі залишалися вірними Богові, користувалися великим впливом. Язичницькі жерці з тривогою спостерігали за тим, як нова релігія завойовує симпатії народу. Підбурювані сатаною, керуючись його ворожістю проти Небесного Бога, вони вирішили загасити це світло. їм була доручена освіта

[307]

спадкоємця престолу; і під впливом духу рішучої протидії Богові та відданості ідолослужінню був сформований характер майбутнього монарха; це призвело до утисків і жорстокості щодо євреїв.

Протягом 40 років після втечі Мойсея з Єгипту перемога, здавалося, була на боці ідолопоклонства. Надія Ізраїлю з року в рік згасала. І фараон, і увесь єгипетський народ хизувалися своєю могутністю, зневажаючи Ізраїлевого Бога. Свого апогею трагедія досягла за часів фараона, котрому протистав Мойсей. Коли вождь ізраїльського народу став перед фараоном з вісткою від «Єгови, Ізраїлевого Бога», його відповідь: «Хто Господь, щоб мені слухатись слова Його?.. Не знаю Господа», — свідчила не про незнання правдивого Бога, а про зневагу до Його могутності. Від початку і до кінця опір, який чинив фараон божественному повелінню, був наслідком ненависті та зухвальства, а не його необізнаності.

[308] Хоч єгиптяни дуже довго відкидали світло пізнання Бога, Господь усе ще продовжував посилати їм можливість розкаятися. За днів Йосифа Єгипет став притулком для Ізраїлю. Бог був ушанований добротою, виявленою до Його народу, і тепер Він — довготерпеливий, повільний на гнів і повний співчуття, дозволив, щоб на здійснення кожного з Його судів був обумовлений свій час; єгиптяни, котрі зазнали страждань саме від тих істот, яким поклонялися, отримали доказ могутності Єгови, а тому всі, хто лише бажав, могли підкоритися Богові й уникнути Його судів. Фанатизм і впертість фараона тільки сприяли поширенню пізнання про Єгову, внаслідок чого багато єгиптян почали служити Йому.

Саме через те, що ізраїльтяни були надто схильні до зв'язків із язичниками і переймали їхнє ідолопоклонство, Бог допустив, щоб вони прийшли в Єгипет, де Йосиф користувався великим впливом і були сприятливими умови для того, щоб далі залишатися особливим народом. Крім того, безпросвітне ідолопоклонство єгиптян, їх жорстокість і насилля щодо євреїв в більш пізній період їхнього перебування в Єгипті повинні були викликати в них огиду до ідолопоклонства та спонукати шукати рятунку в Бога своїх батьків. Саме цей задум сатана використав для досягнення власної мети, затьмаривши розум

ізраїльтян та призивши до того, що вони стали переймати звичаї своїх гос- подарів-язичників. Через забобони і марновірство, якими супроводжувалося в Єгипті поклоніння тваринам, євреї в часи свого рабства не мали змоги приносити правдиві жертви. Внаслідок відсутності такого служіння їхні погляди не спрямовувались до великої Жертви, а тому віра ослабла. Коли надійшов час визволення Ізраїлю, сатана поставив собі за мету протистати Божим намірам. Він твердо вирішив утримати цей численний народ, який налічував понад Два мільйони душ, у темряві незнання й забобонів. Народ, який Бог обіцяв благословити, намножити і зробити могутньою силою на Землі, щоб через нього відкрити світові пізнання Своєї волі і який мав стати хоронителем Його Закону, — саме цей народ сатана намагався утримати в темряві та рабстві, щоб стерти з його свідомості пам'ять про Бога.

Коли перед фараоном були здійснені чудеса, сатана також був тут, аби знешкодити їхній вплив і таким чином не допустити, щоб фараон визнав верховну владу Бога і підкорився Його повелінню. Сатана докладав усіх сил, імітуючи Божу роботу і протидіючи Його волі. Та всі його дії призвели лише до того, що відкривалась дорога для більших проявів божественної сили та слави, через що існування та верховна влада правдивого і живого Бога стали ще більш очевидними для ізраїльтян і всього Єгипту. [309]

Господь визволив Ізраїль могутнім виявленням Своєї сили і судами, які здійснив над усіма єгипетськими богами. «І Він з радістю вивів народ Свій, зі співом — вибраних Своїх... щоб виконували Його Заповіді та закони Його берегли» (Псал. 105:43,45). Він звільнив ізраїльтян з неволі, щоб запровадити до доброї землі — краю, який приготував у Своему Провидінні для них як сховище від ворогів, і де вони могли б жити під тінню Його крил. Бог бажав наблизити їх до Себе, постійно тримаючи у Своїх обіймах; у відповідь на Божу доброту і милість, виявлені до них, вони не повинні були мати інших богів перед Ним, живим Богом, але звеличувати і прославляти Його ім'я по всій Землі.

За роки неволі в Єгипті чимало ізраїльтян великою мірою втратили пізнання Божого Закону, змішавши його постанови з

язичницькими звичаями і традиціями. Бог привів їх до Синаю, де особисто проголосив Свій Закон.

Сатана та злі ангели теж знаходилися там. Навіть у той час, коли Бог проголошував Свій Закон народові, сатана складав плани, як спокусити його до гріха. Він був переконаний, що на очах у Небес здолає вибраний Божий народ. Призвівши їх до ідолопоклонства, сатана надіявся звести нанівець дієвість усього поклоніння Богові, бо ж чи може людина облагородити себе, якщо вона обожнює те, що є нижчим від неї самої і символічно представлене витвором її власних рук? Якщо б пощастило зробити людей настільки сліпими щодо сили, величі та слави безмежного Бога, що вони уявляли б Його у вигляді кумира або навіть у подобі тварини чи плазуна; якщо вони настільки забудуть про свою божественну спорідненість і про те, що створені за подобою свого Творця, що поклонятимуться цим огидним і мертвим предметам, — тоді відкриється шлях до аморального занепаду; злі пристрасті не будуть більше стримуватись, і сатана зможе отримати повну владу над людьми.

[310]

Уже там, біля підніжжя Синаю, сатана почав здійснювати свої плани щодо знищення Божого Закону, продовжуючи справу, розпочату ним на небі. Протягом 40 днів, поки Мойсей перебував на горі з Богом, сатана був зайнятий тим, щоб сіяти сумніви, відступництво і повстання. В той час, як Бог писав Свій Закон, який Мойсей мав передати народові Заповіту, ізраїльтяни, порушивши вірність Єгови, вимагали золотих богів! Коли Мойсей залишив місце грізної присутності божественної слави зі Заповідями Закону, який ізраїльтяни пообіцяли виконувати, він побачив народ, котрий, відкрито зневажаючи Божі приписи, схилився у благоговінні перед золотим кумиром.

Призвівши Ізраїль до богозневаги, якої вони завдали образові Єгови, сатана мав намір погубити їх. Оскільки ізраїльтяни засвідчили своє повне виродження, цілковиту байдужість до привілеїв і благословень, запропонованих Богом, а також до своїх урочистих і неодноразових запевнень у вірності, то Господь, на думку сатани, мав би відлучити їх від Себе і залишити на загибель. Таким чином буде знищене Авраамове насіння обітниці, яке мало зберегти знання про живого Бога і

з котрого мав вийти Той, Хто був справжнім Насінням жінки і Котрий мав перемогти сатану. Великий бунтівник задумав знищити Ізраїля і таким чином розладнати Божі плани. Однак він знову зазнав поразки. Незважаючи на скоєні гріхи, ізраїльський народ не був знищений. У той час, як гинули люди, котрі вперто трималися відступництва сатани, усі, котрі упокорилися і розкаялися, були милостиво прощені. Історія цього гріха мала постійно нагадувати про небезпеку ідолопоклонства та його наслідки, про справедливість, довготерпіння й милість Божу.

Всесвіт був свідком подій, що відбувалися біля Синаю. При зіткненні двох сил стала очевидною прірва між Божим правлінням і правлінням сатани. Знову безгрішні мешканці інших світів мали нагоду побачити наслідки відступництва сатани і ту форму правління, яку він запровадив би на небі, якби мав таку можливість. Підбурюючи людей порушувати другу Заповідь, сатана мав на меті спотворити їхнє уявлення про Божество. Усунувши четверту Заповідь, він зможе домогтися того, що вони цілковито забудуть Бога. [311]

Божі вимоги стосовно того, щоб Йому поклонялися і вшановували Його над язичницькими богами, зумовлені тим, що Він — Творець, а всі інші істоти своїм існуванням завдячують Йому. Про це повідомляється в Біблії. Пророк Єремія писав: «А Господь — Бог правдивий, Він — Бог Живий та Цар Вічний!.. боги, що неба й землі не створили, погинуть з землі та з-під неба цього! Він Своєю силою землю створив, Своєю премудрістю Всесвіт утвердив, і небо розпросторив Своїм розумом». «Кожна людина тупіє в своєму знанні, кожен золотар соромиться свого боввана, бо вилитий ним ідол, — омана, і немає в ньому духа! Марнота вони, праця на сміх, -- в час покарання вони загинуть. Не така частка Яковава, бо Господь Творець усього» (Єрем.10:10-12, 14-16).

Субота, як пам'ятник творчої Божої сили, вказує на Нього як на Творця неба і землі. Отже, субота залишається постійним свідомством на користь Його буття, нагадує про Його велич, мудрість і любов. Якби субота завжди непорушно й свято дотримувалася на Землі, то не було б жодного атеїста чи ідолопоклонника.

Субота, яка бере свій початок з Едему, є давньою, як сам світ. Її дотримувалися усі патріархи з часу створення нашої Землі. Під час єгипетського поневолення наглядачі примушували ізраїльтян порушувати суботу, і вони значною мірою втратили розуміння її святості. Коли на Синаї був проголошений Закон, то перші слова четвертої Заповіді: «Пам'ятай день суботній, щоб святити його», — вказували на те, що субота була встановлена задовго до цього, її походження сягає днів творіння. Щоб стерти зі свідомості людей пам'ять про Бога, сатана поставив собі за мету знищити цей величний пам'ятник. Якщо люди забудуть Свого Творця, вони виявляться нездатними опиратися силі зла, стануть легкою здобиччю сатани.

[312] Ворожнеча сатани проти Божого Закону сприяла тому, щоб воювати з кожною Заповіддю Десятислів'я. З великим принципом любові й вірності Богові, Отцеві всіх, тісно пов'язаний принцип синівської любові та послуху. Неповага до батьківського авторитету незабаром призведе до неповаги Божого авторитету. Тому сатана докладає всіх зусиль, аби послабити обов'язки, що накладає на людину п'ята Заповідь. Язичницькі народи звертали мало уваги на принцип, закладений в основу цієї Заповіді. Серед багатьох народів існував звичай кидати напризволяще або навіть відбирати життя в батьків, котрі досягли такого віку, коли вже були не в змозі утримувати себе. До матері в сім'ї також виявляли мало пошани, а по смерті чоловіка вона повинна була в усьому слухатися найстаршого сина. Мойсей закликав, щоб діти слухалися своїх батьків, але коли ізраїльтяни відійшли від Господа, вони знехтували п'ятою Заповіддю, як і усіма іншими.

Сатана — «вбивця споконвіку» (Йоан 8:44); як тільки він здобув владу над людським родом, то не тільки підбурював людей ненавидіти й убивати одне одного, але й зухвало зневажати Божий авторитет, через що порушення шостої Заповіді стало характерною рисою їхньої релігії.

Через спотворені уявлення про божественні якості язичницькі народи почали вірити, що принесення людей в жертву — необхідна умова прихильності божества; під видом різних форм ідолопоклонства здійснювалися найстрашніші жорстокості. Одним з них був звичай проводити дітей через вогонь

перед ідолами. Якщо дитина залишалася після такого випробування неушкодженою, народ вірив, що їхні жертви прийняті, а на цю дитину дивилися як на таку, що користується особливою прихильністю богів; її наділяли особливими перевагами і в подальшому житті вона користувалася великою пошаною; якими б тяжкими не були злочини такої людини, вона залишалася непокараною. Але варто було комусь із дітей, яких переводили через вогонь, отримати опіки, як його доля була вирішена. Народ вірив, що богів можна умилостивити, тільки відібравши в цієї дитини життя, тому її приносили в жертву. За часів великого відступництва такі гидоти певною мірою мали місце і серед ізраїльського народу.

В ім'я релігії здавна порушувалася й сьома Заповідь. Найвідразливіші та найрозпусніші обряди стали частиною язичницького богопоклоніння. Самі боги були представлені аморальними, а тому ті, що поклонялися їм, давали волю найогиднішим пристрастям. Панували нечувані пороки, а релігійні свята відзначалися неприхованою глибокою аморальністю.

[313]

З самого початку історії світу люди почали практикувати багатожонство. Це був один з гріхів, що сприяв Божому гніву на допотопний світ. Однак після потопу він знову набув великою поширення. Сатана задумав спотворити шлюб: викликати легковажне ставлення до його обов'язків, позбавити святості; сатана бачив у цьому найбільш надійний спосіб, за допомогою якого йому вдасться зруйнувати Божу подобу в людині та відчинити двері стражданню і порокам.

Уже від початку великої боротьби сатана прагнув показати Божий характер у фальшивому світлі та підняти повстання проти Його Закону; складалося навіть враження, нібито ці дії сатани увінчались успіхом. Чимало людей повірили обману сатани і повстали проти Бога. Однак серед пануючого зла Божі задуми неухильно наближалися до свого завершення; перед усіма створеними розумними істотами Бог демонстрував Свою справедливість і доброту. Через сатанинські спокуси увесь людський рід виявився порушником Божого Закону, але завдяки жертві Його Сина був відкритий шлях, яким люди можуть повернутися до Бога. Через благодать Христа вони виявлятимуть послух Закону Отця. Таким чином, у кожному

столітті, незважаючи на дух повстання та відступництво, Бог знаходив людей, які залишались вірними Йому, — народ, у серці котрого є Його Закон (див. Ісаїя 51:7).

[314] Обманом сатана звів ангелів; так само він діяв серед людей протягом усіх століть і так чинитиме до кінця. Якщо б він відкрито заявляв про свою війну проти Бога та Його Закону, тоді люди остерігалися б його, але він діє замасковано, змішуючи правду з оманною. Найнебезпечнішою є та неправда, яка змішана з істиною. Таким чином формуються хибні погляди, які поневолюють і руйнують душу. З їхньою допомогою сатана веде за собою світ. Та наближається день, коли його, здавалося б, успішна діяльність прийде до свого завершення.

Бог покладе край повстанню, повністю викривши ту роботу, яка замасковано здійснювалася стільки часу. Все розумне Боже творіння побачить наслідки правління сатани і ті плоди, до яких призвело відкинення божественних постанов. Божий Закон буде повністю виправданий. Кожний переконається, що усі Божі вчинки мали на меті утвердження вічного добра для Його народу і всіх створених Ним світів. Сам сатана визнає перед Всесвітом справедливість Божого правління і праведність Його Закону.

Недалеким той час, коли Бог підведеться, щоб відстояти Свій зневажений авторитет. «Бо Господь ось виходить із місця Свого карати мешканців землі за їхні провини» (Ісаїя 26:21). «І хто витерпить день Його прибуття, і хто встоїть, коли Він з'явиться?» (Мал.3:2). Ізраїльському народові через його гріховність було заборонено наближатися до гори, на яку мав зійти Бог, аби проголосити Свій Закон, оскільки сліпуча слава Його присутності могла знищити їх. Якщо саме таким було виявлення Божої сили на тому місці, яке Він обрав для проголошення Свого Закону, то наскільки жажливішим має бути Його суд, коли Він прийде, щоб виконати ці священні постанови! Як того великого дня відплати зможуть встояти перед Його славою ті, хто зневажав Його авторитет? Події, що викликали в народі жах на Синаї, стали прообразами сцен суду. Звук сурми скликав Ізраїль на зустріч із Богом. Голос архангела і Божа сурма зберуть з усієї Землі як живих, так і воскреслих мертвих перед обличчям Судді. Отець і Син у супроводі сонму

ангелів зійдуть на гору. У великий день суду Христос прийде «у славі Отця з ангелами Своїми» (Матв. 16:27). Тоді Він сяде на престолі Своєї слави, і перед Ним зберуться усі народи.

Коли на Синаї була явлена божественна присутність, слава Господня в очах усього Ізраїлю була подібна до пожираючого вогню. Так само коли Христос прийде у славі зі Своїми святими ангелами, вся Земля освітиться яскравим світлом Його присутності. «Іде наш Бог, — і не мовчить. Палаючий вогонь перед Ним, а навкруги Нього сильна буря! Він кличе з висоти небеса, і землю — народ Свій судити» (Псал.50:3-4). Від Нього виходитиме потік вогню, від якого розплавляться стихії, а земля та діла, що на ній, згорять. «З'явиться з неба Господь Ісус з ангелами сили Своєї, у вогні полум'яному, щоб відплатити тим, хто Бога не знають і не слухають Євангелія» (2Сол. 1:7-8).

[315]

Від часу свого творіння людина не була свідком такого виявлення божественної сили, як тоді, коли на Синаї був проголошений Закон. «Тряслася земля, навіть небо розтавало перед Богом, Синай тремтів перед Богом, Богом Ізраїлю!» (Псал.68:9). Серед найжахливіших конвульсій природи, з хмари почувся Божий голос, подібний до звуку сурми. Гора тряслася від підніжжя до вершини, а ізраїльський народ, блідий і тремтячий від страху, впав долілиць на землю. Той, Чий голос захитав землю, проголосив: «Ще раз захитаю не тільки землю, але й небо» (Євр. 12:26). Писання говорить: «Господь загримить з височини, і з мешкання святого Свого Свій голос подасть», «небо й земля затремтять» (Єрем.25:30; Йоїл 4:16). Того великого дня, прихід якого наближається, небо сховається, «згорнувшись, немов той сувій» (Відкр.6:14). Кожна гора й острів зрушаться зі свого місця. «Хитатиметься земля, немов п'яний, і гойдатиметься, мов халупа. Стане вельми тяжким її гріх; впаде вона й більше не встане!» (Ісая 24:20).

«Тому то ослабнуть всі руки... всяке обличчя поблідне... і кожне серце людини зневіриться. І вони налякаються, болі та муки їх схоплять». «Я покараю весь світ за зло, — говорить Господь, — ...бундючності злочинця покладу край, а гордість насильників принижую!» (Ісая 13:7-8, 11; Єрем.30:6).

Коли Мойсей, отримавши таблиці Заповіту, залишив божественну присутність, грішний Ізраїль не міг знести світла

[316] слави, яким променіло його обличчя. Так само грішники не зможуть дивитися на Божого Сина, коли Він з'явиться у славі Свого Отця, оточений усім небесним воїнством, щоб судити тих, хто порушував Його Закон і не прийняв Його викуплення. Ті, що відкинули Божий Закон і зневажали кров Христа, «земні царі, і вельможі та тисячники, багаті та сильні... сховаються у печери та в ущелини скель; вони скажуть до гір та до скель: упадіть на нас і закрийте нас від лиця Того, Хто сидить на престолі, і від гніву Агнця! Бо прийшов великий день гніву Його, і хто встояти може?» (Відкр. 6:15-17). «Повикидає людина того дня кротам і кажанам божків своїх срібних і божків своїх золотих, що собі наробила, щоб їм поклонятися, аби лише самому сховатися у печери й розщілини скель від страху Господнього і від слави величі Його, коли Він встане збудити землю!» (Ісая 2:20-21).

Тоді всі побачать, що повстання сатани проти Бога закінчилося крахом як для нього самого, так і всіх тих, хто захотів стати його підлеглим; сатана примушував вірити, що порушення Закону принесе їм чимало добра, але тепер вони побачать, що «плата за гріх — смерть». «Бо ось надходить день, що неначе піч палає. Тоді всі горді та злочинці будуть як солома, — і спалить їх день той, що прийде, — говорить Господь Сил, — і не позоставить їм ні кореня, ані галузки» (Мал.4:1). Сатана, корінь усякого гріха, і всі беззаконники як його галузки, будуть повністю знищені. Гріхові й усякому лиху та нещастю, які він приніс зі собою, буде покладено край. Псалмист говорить: «Ти ... нечестивого знищив, ім'я їхнє Ти викреслив на вічні віки!.. О, вороже! Кінець руйнуванню твоєму на віки» (Псал.9:6-7).

Але Божим дітям немає чого боятися бурі божественного суду. «Господь — буде надією для Свого народу і силою си- нам Ізраїлевим!» (Йоїл 4:16) (англ.пер.). День, який принесе загибель і жах порушникам Божого Закону, для слухняних буде «невимовною й славною радістю». «Позбирайте до Мене святих Моїх, — говорить Господь, — що при жертві вступили в Заповіт зо Мною». І небеса проголосять правду Його, що Бог — Суддя».

«І ви знову побачите різницю між праведним та нечестивим, між тим, хто Богові служить, та тим, хто не служить Йому»

(Мал.3:18). «Почуйте Мене усі, котрі знають правду, народе, в серці якого Мій Закон... Ось Я забираю з твоєї руки чашу запаморочення... більше його вже не будеш пити!.. Я, — Я ваш Утішитель!» (Ісаія 51:7, 22, 12). «Бо зрушаться гори й пагорби захитаються, та милість Моя не відійде від тебе, і Заповіт Мого миру не захитається, — каже твій милостивий Господь» (Ісаія 54:10). [317]

Наслідком великого викуплення стане те, що світ знову користуватиметься Божим благоволінням. Усе, втрачене через гріх, відновиться. Не тільки людина, а й Земля буде відкуплена, щоб стати вічною оселею послушних. Протягом шести тисяч років сатана боровся за панування над Землею. Нарешті здійсниться споконвічний Божий намір, який Він мав при творінні. «І приймуть царство святі Всевишнього і володітимуть царством повіки й повіки вічні» (Дан. 7:18).

«Від сходу сонця і аж до заходу його прославляйте Господне Ім'я!» (Псал.113:3). «Господь буде єдиний того дня, і єдине Ім'я Його; І стане Господь царем над усією землею» (Зах.14:9). Писання говорить: «Навіки, Господи, слово Твоє стоїть непохитно в небесах»; «всі накази Його справедливі, — встановлені на вічні віки!» (Псал. 119:89; 111:7-8). Священні Заповіді, які сатана зненавидів і намагався знищити, будуть вшановані усім безгрішним Всесвітом. І «як земля вирощує рослинність свою, і як огорог родить насіння своє, так Господь Бог виростить праведність і славу перед усіма народами» (Ісаія 61:11). [318]

Розділ 30. Скинія та служіння в ній

За основу цього розділу взято книгу Вихід, розділи 25-40;
Левит, розділи 4, 16

Коли Мойсей перебував на горі, йому було дано повеління: «І нехай збудують Мені Святиню, — і перебуватиму серед них»; він також отримав детальні вказівки щодо побудови скинії. Через відступництво Ізраїль втратив благословення божественної присутності, тому деякий час спорудження Святині для Бога було неможливим. Але після того як ізраїльтяни знову здобули прихильність небес, великий вождь узявся за виконання божественного повеління.

Бог обдарував надзвичайною майстерністю і мудрістю людей, обраних для будівництва священної споруди. Сам Бог дав Мойсееві план будівлі з точним зазначенням розмірів і форм, а також який слід використовувати матеріал для виготовлення усіх предметів обстановки. Святиня, збудована людськими руками, була задумана як «образ правдивої... небесної» (Євр. 9:23-24), — це мініатюрна копія небесного храму, де Христос, великий Первосвященик, після принесення Себе в жертву мав здійснювати служіння для блага грішника. Бог показав Мойсееві на горі небесне Святилище, звелівши зробити все відповідно до поданого зразка. Мойсей ретельно записав усі вказівки і передав вождям народу.

[319] До спорудження Святині необхідно було здійснити підготовчу роботу, що вимагала матеріальних затрат; була необхідність у великій кількості найдорогоцінніших та найдорожчих матеріалів, однак Господь міг прийняти лише добровільне приношення. «Від кожного мужа, хто схоче дати добровільно, візьмете приношення для Мене» — таким було божественне повеління, яке Мойсей передав усьому згромадженню. Відданість Господеві і дух жертвності були першими вимогами у справі спорудження Святині, в якій мав перебувати Всевишній.

Увесь народ відгукнувся одностайно. «І приходили усі охочі серцем і кого заохотив дух його, і приносили пожертви Господеві на побудову Скинії Заповіту та всіх потреб його, і на священні шати. І приходили чоловіки з жінками, усі щедро-сердні, і приносили браслети, і сережки, і персні, підвіски і всякі золоті речі; окрім тих, що приносили, як золоті дари для Господа.

І кожна людина приносила що мала: блават, пурпур, і кармазин, і тонке полотно, і вовну козину, і баранячі на червоно пофарбовані шкури, і шкіри сині.

Кожен, хто міг, жертвував сріблом або міддю, приносив їх як приношення Господу, і кожен, у кого знайшлось, приніс акаційне дерево, що могло знадобитись при роботі.

І кожна жінка, що мала хист, пряла руками своїми, і приносила пряжу: блакить і пурпур, і кармазин, і тонке полотно. І всі жінки, спонукані серцем, пряли козину вовну.

А начальники поприносили дорогоцінне каміння оніксу, і каміння, щоб встановлювати до ефоду та для нагрудника, і пахощі, і оливу на освітлення і оливи для помазання, і для запашного кадила» (Вих.35:22-28).

У той час, як споруджувалася святиня, увесь народ — старі й молоді, чоловіки, жінки і діти — продовжували приносити свої дари, доки люди, призначені виконувати роботу, не повідомили, що приношень вже достатньо і навіть більше, ніж потрібно. Тоді Мойсей звелів оголосити по усьому таборі: «Ні чоловік, ні жінка нехай не роблять уже жодних жертв для Святині. І було стримано народ від приношень». Нарікання ізраїльського народу і Божі суди, які спіткали його за гріхи, записані як застереження для всіх прийдешніх поколінь. Але відданість ізраїльтян, завзяття та щедрість є також прикладом, гідним наслідування. Кожен, хто любить Бога і цінує благословення Його священної присутності, виявить такий самий дух жертвовності у справі спорудження дому, де Бог зустрічатиметься з ними. Вони матимуть бажання принести Господеві найкращі дари, якими володіють. Після спорудження дому для Бога не повинно залишитись жодних боргів, бо це ганьба для Нього. Усе, що потрібне для завершення будови, повинно приноситися добровільно, в необхідній кількості, щоб ті, які

працюють, могли сказати, подібно до будівничих храму: «Не приносьте більше пожертв».

Скинія була споруджена так, щоб її можна було розбирати і переносити під час усіх мандрювань Ізраїлю. Тому вона повинна бути малою, не більш, ніж 55 футів (біля 17 м) у довжину, 18 футів (5,5 м) у ширину й висоту. Проте це була велична споруда. Для виготовлення Скинії та предметів, що мали знаходитися в ній, використовувалося дерево акації, яка менше, ніж інші породи дерев, котрі можна було знайти на Синаї, піддається гниттю. Стіни являли собою вертикальні дошки, вставлені у срібні гнізда та прикріплені кільцями до стовпів; усе це було вкрите золотом, від чого складалося враження, ніби вся споруда виготовлена із суцільного золота. Дах Скинії складався з чотирьох верств покривал: нижній шар — «зі суканого вісону, і блакиті, і пурпуру та з кармазину з херувимами мистецької роботи», три інші — з козячої вовни, баранячих на червоно пофарбованих шкір, а також із синіх шкір, покладених так, щоб забезпечити повний захист скинії.

Святилище було розділене на два відділення чудовою, розкішною завісою, або покривалом, підвішеним на позолочених стовпах; така ж завіса закривала вхід до першого відділення. Ці завіси, як і внутрішнє покриття, що утворювало стелю, були найкрасивішої гами кольорів — голубого, пурпурового і темно-червоного, — які чудово поєднувалися: вкриті візерунками із золотих і срібних ниток, зображали херувимів, ангелів, які мають відношення до служіння в небесній Святині та є службовими духами для Божого народу на Землі.

[321]

Священний намет знаходився на відкритій території, що звався двором, і був відгороджений завісами, або ширмами з вісону, прикріпленими до мідних стовпів. Вхід до подвір'я був зі сходу, і закривався завісами з коштовної матерії мистецької роботи, хоч і не настільки розкішними, як завіси Святині. Завіси подвір'я були майже наполовину нижчі за стіни. Скинії, тому ззовні її було добре видно. На подвір'ї біля входу стояв мідний жертівник всепалення. На ньому спалювались усі жертви, що приносилися Господеві; роги жертівника кропилися викупною кров'ю. Між жертівником і входом до Скинії стояла мідна умивальниця, виготовлена із дзеркал, добровільно

пожертвуваних ізраїльськими жінками. Тут священики повинні були обмивати руки і ноги щоразу, коли входили до святині або наближалися до жер- тівника, щоб здійснити всепалення Господеві.

У першому відділенні, або у Святому, знаходився стіл для показного хліба, семисвічник і жертівник кадиння. Стіл для показного хліба стояв з північної сторони. І стіл, і вінець, що його прикрашав, були вкриті чистим золотом. Щосуботи на цьому столі священики клали дванадцять свіжоспечених хлібів — по дві купи і скроплювали їх ладаном. Хліб, який забирали, вважався святим; його могли їсти тільки священики. З південного боку знаходився свічник із сімома лампадами. Його галузки, прикрашені золотими квітами витонченої роботи, нагадували лілії. Весь свічник був зроблений із суцільного зливка золота. Оскільки в Скинїї не було вікон, свічник ніколи не гасили, і вони вдень та вночі освітлювали приміщення. Перед завісою, яка відокремлювала Святе від Святого святих — місця безпосередньої Божої присутності — стояв золотий кадильний жертівник. На ньому вранці та ввечері священик кадив фіміам; роги жертівника мазали кров'ю жертви за гріх, а у великий день викуплення його кропили кров'ю. Вогонь на цьому жер- тівнику був запалений Самим Богом, і його свято оберігали. Вдень і вночі по усій Святині та навкруг неї поширювалися пахощі святого фіміаму.

За внутрішньою завісою знаходилося Святе святих — місце прообразного служіння примирення і заступництва; ця своєрідна ланка єднала небо і землю. У цьому відділенні стояв ковчег, зроблений з акації, ззовні й зсередини вкритий золотом, обрамлений угорі золотим вінцем. Ковчег був Місцем збереження кам'яних таблиць, на яких Сам Бог написав Десять Заповідей. Тому він називався ковчегом Божого свідоцтва, або ковчегом Заповіту: Десять Заповідей були основою Заповіту, укладеного між Богом та Ізраїлем.

Віко священного ковчега називалося престолом благодаті. Воно також було зроблене із суцільного зливка золота, над яким з обох боків здіймалися два золотих херувими. Одне крило кожного херувима було піднесено догори, а інше, на знак пошани і смирення, прикривало тіло (Єзек.1:11). Поза

[322]

херувимів — обличчя звернені одне до одного, а погляди з благоговінням спрямовані вниз, на ковчег, — символізувала шанобливе ставлення небожителів до Божого Закону та їхнє зацікавлення у здійсненні Плану спасіння.

Над престолом благодаті знаходилася Шекіна — знак божественної присутності; поміж двома херувимами Бог оголошував Свою волю. Іноді божественні слова передавав первосвященникові голос із хмари. Часом світло зливалося на ангела, що стояв праворуч, і це означало схвалення або прийняття; якщо ж тінь або хмара вкривала херувима, що стояв ліворуч, то це означало несхвалення або відкинення.

Божий Закон, що зберігався в ковчезі, був великим мірилом праведності та суду. Цей Закон оголошував смерть тому, хто його порушував, але над Законом містився престол благодаті, над яким відкривалася Божа присутність; завдячуючи примиренню, грішник, що розкався, отримував прощення. Так у служінні Христа задля нашого відкуплення, символічно представленому служінням у святині, «милість та істина спіткалися, справедливість та мир поцілувалися» (Псал.85:11).

[323] Людська мова нездатна змалювати ту славу картину, яка відкривалася всередині святині: облицьовані золотом стіни відбивали світло золотого свічника, різнокольорові, розкішні завіси із сяючими на них зображеннями ангелів, стіл і жертівник кадіння також виблискували золотом; за другою завісою був священний ковчег із таємничими херувимами, а над ним — свята Шекіна, видима слава присутності Єгови, — все це було лише слабким відображенням слави Божого храму на небесах, великого центру Божої діяльності з метою спасіння людини.

На побудову святині пішло майже півроку. Коли вона була закінчена, Мойсей перевірів усю роботу будівничих, порівнюючи її зі зразком, показаним йому на горі, та звіряючи із вказівками, отриманими від Бога. «Як Господь наказав, так і зробили вони. І поблагословив їх Мойсей». З великим зацікавленням ізраїльтяни юрилися навкруги, щоб подивитися на священну споруду. В той час, як вони з почуттям задоволення благоговійно споглядали цю картину, хмарний стовп опустився над святинею та огорнув її.

«А слава Господня наповнила Скинію». Божественна велич була присутньою там, і навіть Мойсей деякий час не міг увійти до Скинії. З величезним хвилюванням народ сприйняв ознаку того, що чин людських рук прийнятий. Жодним вигуком вони не засвідчили свою радість. Усіх охопило відчуття урочистості та благоговіння. Почуття, що переповнювали серця людей, вилилися в сльозах радості й тихих щирих словах подяки за те, що Бог удостоїв їх Своєю присутністю.

Згідно з божественним повелінням для служіння у святині було обране покоління Левія. З найдавніших часів кожний чоловік був священиком у своїй сім'ї. За днів Авраама священство вважалося первородним правом найстаршого сина. Тепер замість усіх первістків Ізраїлю Господь прийняв покоління Левія для служіння у святині. Удостоївши їх такої честі, Він тим засвідчив, що схвалює їхню вірність, виявлену у служінні Йому та у виконанні Його судів над Ізраїлем, який відступив і став поклонятися золотому тельцю. Але право священства в поколінні Левія поширювалося лише на сім'ю Аарона. Тільки Аарон та його сини мали право служити перед Господом; на інших представників цього покоління був покладений обов'язок догляду за Скинією та предметами, що в ній знаходилися.

Вони повинні були допомагати священикам під час служіння, але не мали права приносити жертви, кадити фіміам або дивитися на святі предмети без покриття.

[324]

Священики відповідно до їхнього служіння повинні були носити спеціальний одяг. «І зробиш священні шати для брата свого Аарона на славу й красу», — таким було божественне повеління, дане Мойсееві. Одяг звичайного священика був лляний, білий, суцільнотканий. Він сягав майже ступнів ніг, а по талії підперізувався білим лляним поясом із блакитними, пурпуровими і червоними нитками. Лляна митра, або завій, доповнював верхню одіж. Мойсееві біля палаючого куща було наказано зняти взуття, бо земля, на якій він стояв, була свята. Так само священики не могли входити до святині у взутті, бо порох, що приставав до нього, занечищував святе місце. Перш ніж увійти до святині, вони залишали своє взуття на подвір'ї, а також обмивали руки і ноги перед служінням у скинії або біля жертівника всепалення. Це повинно було постійно нагадувати,

що бажаючи перебувати в присутності Бога повинні очиститися від усякого опоганення.

Одяг первосвященика, відповідно до його високого становища, був майстерно виготовлений із коштовної матерії. Крім лляної одежі звичайного священика, він носив ще блакитні шати, також суцільноткані. Поділ довкола був прикрашений золотими дзвіночками і гранатовими яблуками із блакитних, пурпурових і червоних ниток. Зверху священик одягав ефод, — верхню вкорочену ризу, зіткану із золотих, блакитних, пурпурових, темно-червоних та білих ниток. Ефод підперезувався поясом мистецької роботи тих самих кольорів. Ефод був без рукавів, а його гаптовані золотом рамена прикрашали два оніксові камені, на яких були викарбувані імена дванадцятьох поколінь Ізраїлю.

[325] На ефод одягався нагрудник, найсвятіший атрибут священницького одягу. Він виготовлявся з тієї ж матерії, що й ефод, і мав форму квадрата, шириною і довжиною в одну п'ядь. Нагрудник прикріплювався до рамен блакитним шнуром, з'єднаним із золотими каблучками. Нагрудник був обрамлений різноманітним коштовним камінням, — тим самим, що утворюють дванадцять підвалин Божого міста. Нагрудник прикрашали дванадцять каменів у золотих оправках, по чотири в ряд, на яких, як і на каменях, що на раменах, були викарбувані імена поколінь Ізраїлю. Господь повелів: «І буде носити Аарон імена Ізраїлевих синів у суднім нагруднику на серці своїм, як буде входити до святині, — на повсякчасну пам'ять перед Господнім лицем» (Вих.28:29). Так і Христос, Великий Первосвященик, Котрий Своєю кров'ю заступається перед Отцем за грішників, носить у Своєму серці ім'я кожної покаяної віруючої душі. Псалмист говорить: «А я вбогий та бідний, — за мене подбає Господь» (Псал. 40:18).

З правого і лівого боків нагрудника розташовувалися два великих камені із надзвичайним блиском. Вони були відомі під назвою урім і тумім. За допомогою цих каменів первосвященик дізнавався про Божу волю. Коли на Божий суд виносили якісь питання, ореол світла навколо коштовного каменя праворуч був ознакою божественної згоди, тобто схвалення, а хмарка, що затіняла камінь ліворуч, свідчила про відмову, несхвалення.

До митри первосвященика, що являла собою білий лляний зав'яз, прикріплювалась блакитним шнуром золота дощечка з написом: «Святиня для Господа». Усім своїм виглядом і поведінкою священики повинні були викликати в людях почуття святості Бога і Його служіння, чистоти, яка вимагалася від кожного, хто приходив перед Боже лице.

Не лише святиня, а й усе служіння священиків служили «образом й тінню небесного» (Євр.8:5). Оскільки усе це було вельми важливим, Господь через Мойсея дав ясні й точні вказівки щодо кожного пункту прообразного служіння.

Служіння у Святині поділялося на щоденне і річне. Щоденне служіння здійснювалося на жертівнику всепалення на подвір'ї Скин'ї та у Святому, а річне — у Святому Святих.

Жодний смертний, крім первосвященика, не повинен був бачити внутрішнього відділення святилища. Туди лише раз на рік міг увійти первосвященик, та й то після надзвичайно ретельного й урочистого приготування. З тремтінням він входив перед Боже лице, в той час як народ у благоговійному мовчанні чекав на його повернення, занепокоєний ревні молитви про божественне благословення. Первосвященик здійснював перед престолом благодаті примирення за Ізраїль. Бог зустрічався з ним у хмарі слави. Варто було первосвященикові затриматися там довше, ніж звичайно, як народ сповнявся страхом, щоб через їхні або його гріхи він не був знищений Господньою славою.

Щоденне служіння складалося з вранішнього й вечірнього жертвоприношень, кадіння пахоців на золотому жертівнику та спеціальних жертв за особисті гріхи. Так само приносилися жертви суботні, новомісячні та з нагоди інших свят.

Щоранку і щовечора на жертівнику спалювалося однорічне ягня з відповідними хлібними приношеннями, символізуючи цим щоденне посвячення народу Єгови, постійну залежність від викупної крові Христа. Бог ясно вказав, що кожна жертва, принесена для служіння у святині, повинна бути «без вади» (Вих. 12:5). Священики уважно оглядали всіх тварин, приведених для жертвоприношення, відмовляючись від тих, у яких знайдено будь-яку ваду. Тільки жертва «без вади» могла символізувати досконалу чистоту Того, Хто мав принести Себе в жертву як

«непорочного і чистого Агнця» (1Петр. 1:19). Апостол Павло вказує, що ці жертви були прикладом того, якими повинні бути послідовники Христа. Він говорить: «Тож благаю вас, браття, Божим милосердям, — повіддавайте ваші тіла на жертву живу, святу, приємну Богові, як розумне служіння ваше» (Римл.12:1).

Нам потрібно віддати себе на служіння Богові і прагнути до того, щоб наша жертва була якомога досконалішою. Бог буде задоволений, коли ми віддамо Йому як живу жертву те найкраще, чим володіємо. Хто любить Його усім серцем, той бажатиме якнайповніше посвятити Йому на служіння своє життя; такі особистості постійно робитимуть усе, аби досягти гармонії свого єства із законами, які учинять їх здатними виконувати Божу волю.

[327] Під час кадіння пахоців священик мав змогу найповніше відчутти присутність Бога — більше, ніж при будь-якому іншому акті щоденного служіння. Оскільки внутрішня завіса святині не досягала стелі, Божу славу над престолом благодаті можна було якоюсь мірою бачити з першого відділення. Коли священик кадив фіміамом перед Господом, він звертав свій погляд в бік ковчега і, коли хмара кадіння здіймалася, божественна слава опускалася на престол благодаті, наповнюючи Святе Святих. Часто вона так заповнювала собою обидва відділення, що священик змушений був відходити до дверей скинії.

Як у прообразному служінні священик вірою дивився на престол благодаті, якого не міг бачити, так і Божий народ повинен сьогодні засилати свої молитви до Христа, Великого Первосвященника, Котрий, залишаючись невидимим для людського ока, заступається за віруючих у небесному Святилищі.

Фіміам, що підносився з молитвами Ізраїлю, символізує заслуги і заступництво Христа, Його досконалу праведність, яка через віру зараховується Його народові, завдяки якій Бог приймає поклоніння грішних істот. Перед завісою Святого Святих стояв жертівник вічного заступництва, а перед Святим — жертівник постійного відкуплення. Завдяки крові та кадінню можна було приступити до Бога. Ці символи вказували на Великого Посередника, через Якого грішники можуть наблизити-

тися до Єгови; лише через Нього віруюча душа, що розкаялась, може отримати милість і спасіння.

У той час, як священники вранці та ввечері входили до Святого для кадіння фіміаму, на жертівнику зовнішнього двора була приготовлена для приношення щоденна жертва.

Це був особливий час для молільників, котрі збиралися біля скин'ї. Перш ніж увійдуть у Божу присутність, що було можливим лише через служіння священника, вони мали уважно дослідити власні серця та визнати гріхи. Повернувшись обличчям до Святого, всі вони промовляли тихі молитви. Таким чином моління підносилися з хмарою пахощів, а їхня віра спиралася на заслуги обітованого Спасителя, символічно представленою викупною жертвою. Години ранкового і вечірнього богослужіння вважалися священними; для всього ізраїльського народу це був особливий час, призначений для поклоніння. Навіть пізніше, коли євреї в якості полонених розпорошилися по далеких країнах, вони продовжували звертати у визначений час свої обличчя до Єрусалима та заносили моління Ізраїлевому Богові.

[328]

Цей звичай є прикладом для християн, який закликає їх до вранішньої та вечірньої молитов. Бог не схвалює церемоній, позбавлених духа правдивого поклоніння, проте Йому надзвичайно приємно бачити тих, котрі люблять Його і вранці та ввечері схиляються перед Єговою в молитві, благаючи прощення за вчинені гріхи, а також благословень, які так їм необхідні.

Показний хліб завжди лежав перед Господом як постійне приношення, що було частиною щоденної жертви. Він називався «показним хлібом», або «хлібом присутності», тому що завжди знаходився у присутності Господа як визнання того, що людина постійно перебуває в залежності як від насущної дочасної, так і духовної поживи, яку можна отримати від Бога лише завдяки посередництву Христа, Бог годував Ізраїля у пустелі небесним хлібом, і євреї продовжували бути залежними від Його щедрості як у фізичній їжі, так і в духовних благословеннях. Як манна, так і показний хліб вказували на Христа — Живий Хліб, Котрий завжди перебуває у присутності Бога задля нас. Він Сам сказав: «Я — Хліб Живий, Котрий з неба

зійшов» (Йоан 6:48- 51). На хліб ставили ладан. Коли щосуботи хліб заміняли свіжим, тоді ладан спалювали на жертівнику як спомин перед Богом.

Найважливішою частиною щоденного служіння було жертвоприношення, що здійснювалося за окремих людей. Грішник, який каявся, приводив тварину до воріт Скинії й, поклавши руку на голову жертви, визнавав свої гріхи, тим самим символічно перекладаючи їх зі себе на невинну жертву. Потім він власноручно вбивав тварину, а священник заносив кров до Святого і кропив нею перед завісою, за якою стояв ковчег із Законом, порушеним грішником. Церемонія символізувала перенесення гріха за допомогою крові до Святині. У деяких випадках кров не заносилася до Святого (Додаток 6), але м'ясо жертви повинен був з'їсти священник, як звелів Мойсей Аароновим синам, кажучи: «Бог дав її вам, щоб зняти гріхи з громади» (Левит.10:17)¹. Обидві церемонії символізували перенесення гріха з розкаяного грішника, що кається, до Святині.

[329]

Ось таке служіння здійснювалося день у день протягом року. Таким чином, гріхи Ізраїлю, перенесені до святині, занецищували її, тому була потреба в особливому служінні очищення від гріхів. Бог звелів, щоб служіння очищення здійснювалось в кожному зі священних відділень, а також для жертівника, щоб «очистити його та освятити його від нечистоти Ізраїлевих синів» (Левит 16:19).

Раз на рік Великого Дня примирення первосвященик заходив до Святого Святих для очищення Святині. Здійсненням цього ритуалу закінчувалося річне служіння.

В день примирення до воріт Скинії приводили двох молодих козлів і кидали щодо них жереб: «Один жеребок для Господа і один жеребок для відпущення». Козла, на якого випадав перший жереб, заколювали як жертву за гріх, принесену за народ. Священик повинен був занести його кров за завісу та покропити нею престол благодаті. «І очистить він Святиню від нечистоти Ізраїлевих синів, від їхніх переступів та усіх

¹ Український переклад І.Огієнко є хибним, оскільки замість слова «Бог» стоїть «я», тобто Мойсей. — Прим. ред.

гріхів їхніх. Те ж саме він зробить зі Скинією Заповіту, що знаходиться з ними серед їхньої нечистоти».

«І покладе Аарон обидві руки свої на голову живого козла, і визнає над ним усі гріхи Ізраїлевих синів, усі їхні провини та усі їхні гріхи, і покладе їх на голову козла, та й випустить його через призначеного чоловіка в пустиню. І понесе той козел на собі усі їхні гріхи в землю безлюдну...». Тільки після того, як козел був висланий геть, народ міг вважати, що звільнився від тягаря гріхів. Доки здійснювалося служіння примирення, кожна людина повинна була упокоряти свою душу. Усі справи відкладалися, і весь ізраїльський народ проводив цей день в урочистому чеканні, упокорюючись перед Богом у молитві, пості й глибокому дослідженні серця.

За допомогою річного служіння народ навчався важливих істин примирення. Під час жертв за гріх, що приносилися протягом року, тварина заступала місце грішника, однак кров жертви не могла здійснити повного примирення за гріх. Вона була лише засобом, за допомогою якого гріх переносився до Святині. Приносячи кров, грішник визнавав авторитет Закону, каявся у провинах за порушення Закону та виявляв свою віру в Того, Котрий мав узяти на Себе гріхи світу; однак це не звільняло його повністю від осудження Закону. В день примирення первосвященик, приносячи жертву за всю громаду, заходив до Святого Святих з кров'ю і кропив нею престол благодаті, під яким знаходилися таблиці Закону. Так задовольнялися вимоги Закону, який вимагав життя грішника. Потім священик, як посередник, брав на себе гріхи і, залишаючи Святиню, виносив тягар вини усього Ізраїлю. Біля дверей скинії він покладав руки на голову козла відпущення та визнавав над ним «усі гріхи Ізраїлевих синів, всі їхні провини та усі їхні гріхи», перекладаючи їх на голову козла. А оскільки козла, який ніс на собі гріхи, відсиляли геть, то вважалося, що народ звільнявся від цих гріхів назавжди. Таким було служіння, яке являло собою «образ і тінь небесного» (Євр.8:5).

Як уже згадувалося, Мойсей будував земну Святиню за зразком, показаним йому на горі. Це був «образ для часу теперішнього, коли приносяться дари та жертви». Ті два священних відділення були «образами небесного». Христос, — наш

Великий Первосвященик, — «Священнослужитель святилища й правдивої шкіни, яку збудував Господь, а не людина» (Євр.9:9,23; 8:2). Коли апостолові Йоану був показаний у видінні Божий храм на небі, він побачив, що «перед престолом горіли сім свічників вогняних». Він також бачив ангела, котрий тримав «золоту кадильницю. І було йому дано багато фіміаму, щоб він поклав його з молитвами усіх святих на золотий жертівник, що перед престолом» (Відкр.4:5; 8:3). Пророкові було дозволено оглянути перше відділення небесної Святині, і він побачив там «сім світильників вогнених» і «золотого жертівника», представлених золотим свічником і жертівником кадіння у земній святині. Знову «розкрився храм Божий на небі» (Відкр. 11:19) і він, зазирнувши за внутрішню завісу, що закривала Святе Святих, побачив «ковчег Заповіту Його» (Відкр.11:19), представлений священним ковчегом, якого виготовив Мойсей для збереження Божого Закону.

Мойсей збудував земну святиню «за зразком, якого побачив». Апостол Павло писав, що «шкіни і увесь посуд богослужбовий» були «образами небесного» (Дії 7:44; Євр,9:21, 23). Апостол Йоан стверджував, що бачив Святиню на небі. Святиня, в якій Ісус нині здійснює задля нас служіння, є величним оригіналом, копією якого була святиня, побудована Мойсеєм.

Жодна земна споруда не може передати грандіозність і славу небесного храму — місця перебування Царя царів, де «тисячі тисяч служать Йому і десятки тисяч стоять перед Ним» (Дан. 7:10), — храму, сповненого славою вічного престолу, де серафими, — його сяючі вартіві, — благоговійно ховають свої обличчя. Проте важливі істини про небесну Святиню і величну роботу, що здійснюється в ній задля викуплення людини, викладені за допомогою земної Святині та здійснюваного у ній служіння.

Після вознесіння Спаситель мав розпочати Своє служіння як наш Первосвященик. Апостол Павло писав: «Бо Христос увійшов не в рукотворну Святиню, що була на зразок, але в саме небо, щоб з'явитися тепер перед Божим лицем за нас» (Євр.9:24). Подібно до того, як служіння Христа поділялося на дві великі частини, кожна з яких охоплювала певний період часу і відігравала важливу роль у служінні небесної Святині, так

і прообразне служіння складалося з двох частин — щоденного та річного, які здійснювалися в різних відділеннях Святині.

Як Христос після вознесіння став перед Божим лицем, принісши Свою кров за грішників, котрі каються, так і священник під час щоденного служіння кропив кров'ю жертівної тварини у Святому, заступаючись за грішника.

Хоча кров Христа і звільняла розкаяного грішника від осудження Закону, проте не знищувала гріх: він залишатиметься в небесних книгах у Святилищі до остаточного примирення. Так і в прообразному служінні кров жертви за гріх знімала гріх із того, хто каюся, але цей гріх залишався у святині до дня примирення.

[332]

Великого дня відплати мертві будуть суджені, «як записано в книгах, згідно із вчинками їхніми» (Відкр.20:12). Потім, завдяки заслугам викупної крові Христа, гріхи всіх грішників, котрі щиро розкаялися, будуть викреслені з небесних книг. Таким чином Святиня очиститься, тобто звільниться від записів гріхів. У прообразному служінні ця велика робота примирення, або знищення гріхів представлена служінням у день примирення, тобто очищенням земної Святині, коли кров'ю жертви усувалися гріхи, що занеци-щували Святиню.

Як при остаточному примиренні гріхи щиро розкаяних людей будуть викреслені з небесних книг (про них більше не буде згадано і вони не прийдуть на пам'ять), так і в прообразному служінні їх відправляли з козлом відпущення до пустелі, назавжди звільняючи від них народ.

Оскільки сатана є ініціатором гріха, безпосереднім підбурювачем до всіляких гріхів, які стали причиною смерті Божого Сина, то справедливість вимагає, щоб він урешті-решт зазнав покарання. Діяльність Христа задля викуплення людей та очищення Всесвіту від гріха закінчиться усуненням гріха з небесної Святині та перекладенням його на сатану, котрий і зазнає остаточного покарання. Так і в прообразному служінні річне служіння завершувалося очищенням Святині та визнанням гріхів над головою козла відпущення.

Таким чином, служіння в Скинїї, а пізніше у храмі щоденно відкривало людям великі істини, пов'язані зі смертю і служінням Христа; раз на рік вони подумки переносилися до

[333] заключних подій великої боротьби між Христом і сатаною та остаточного очищення Всесвіту від гріха і грішників.

Розділ 31. Гріх Надава й Авігу

За основу цього розділу взято книгу Левит, розділи 10-11

Після освячення шкіни були посвячені на служіння священики. Церемонії посвячення тривали сім днів, і кожна з них відзначалась особливим служінням.

На восьмий день священики приступили до здійснення служіння. Аарон разом із синами приніс жертви, які вимагав Бог, і, піднявши руки до неба, поблагословив народ. Усе було вчинено так, як звелів Бог; Він прийняв жертву і явив Свою славу особливим чином — зійшов вогонь від Господа і спалив жертву на жертівнику. Охоплений благоговінням, народ з великою цікавістю спостерігав за чудесним проявом божественної сили. Люди усе це розцінювали як доказ Божої слави і ласки; вони виявили свої почуття у загальному славослів'ї; люди попадали долілиць, відчуваючи, що перебувають у присутності Єгови.

Але незабаром родину первосвященика спіткало несподіване страшне лихо. Під час служіння, коли молитви подяки народу підносилися до Бога, двоє синів Аарона узяли кожний свою кадильницю та запалили в них пахощі для приємного кадіння перед Господом. Однак вони порушили Його повеління, використавши «чужий вогонь». Для кадіння ці священики взяли звичайний вогонь замість священного, який запалив Сам Бог і звелів використовувати з певною метою. За цей гріх вогонь зійшов від Господа та й спалив їх на очах усього народу. [334]

Після Мойсея та Аарона Надав і Авігу посідали найвище становище в Ізраїлі. Господь ушанував їх особливим чином, дозволивши разом з 70 старійшинами побачити Його славу на горі. Але це не могло виправдати ні їхнього гріха, ані поблажливого ставлення до нього. Ці мужі отримали велике світло, під час сходження ізраїльських князів на гору мали перевагу спілкуватися з Богом і перебувати у світлі Його слави; однак це не надавало їм жодного права лестити себе думкою, нібито

вони можуть безкарно грішити, а Бог, Який удостоїв їх такої честі, не каратиме суворо за їхнє беззаконня.

У подібних міркуваннях приховується фатальна помилка. Чим більше людина отримала світла та переваг, тим більшою святістю та чеснотами вона повинна володіти — у відповідності із отриманим світлом. Усе, що не відповідає таким вимогам, Бог не може прийняти. Великі благословення чи привілеї не повинні заохочувати до безтурботності. Вони ніколи не дають тим, котрі мають їх, дозволу на гріх, або підстави вважати, нібито Бог не буде вимогливим до них. Усі переваги, якими наділяє Бог, призначені на те, щоб запалити дух, додати ревності в праці й сили для виконання Його святої волі.

Надав та Авігу від молодих років не були навчені самовладання. Поступливість батька, його нездатність відстоювати істину призвели до того, що він занедбав виховання власних дітей. Сини звикли задовольняти свої бажання. Звичка потурати собі настільки вкорінилася, що перед нею виявилось безсилим навіть усвідомлення священного обов'язку. Вони не були навчені шанувати авторитет батька, а тому не розуміли необхідності повного послуху у виконанні Божих вимог. Недоречна поблажливість, виявлена Аароном до своїх синів, призвела до стягнення ними Божого гніву.

[335] Бог бажає навчити людей, що приступати до Нього потрібно з шанобливістю та благоговінням, як Він Сам наказав це робити. Господь приймає лише повний послух. Для Бога було недостатнім, щоб в урочистий час служіння все було зроблено майже так, як Він звелів. Бог проголосив прокляття над тими, хто відійшов від Його Заповідей і не робив різниці між буденним і святим. Він звіщає устами пророка: «Горе тим, хто зло називає добром, а добро — злом, що з темряви роблять світло, а зі світла — темряву... Горе мудрим у власних очах та розумним перед самими собою... що за хабар роблять винуватого правим, а правому відмовляють у його правах... бо вони відкинули Закон Господа Саваота, і погордували словом Святого Ізраїлевого!» (Ісаїя 5:20-24). Нехай ніхто не обманюється, вважаючи, ніби якась частина Заповідей має несуттєве значення, або що Бог погодиться на заміну Своєї вимоги чимось іншим. Пророк Єремія говорить: «Хто щось колись сказав і воно сталося без

Господнього веління?» (П.Єрем.3.37). У Божому Слові немає жодної вказівки, за невиконання якої людині не довелося б відповідати. Хто ж замість повного послуху обирає для себе іншу дорогу, побачить, що «кінець її — стежка до смерті» (Прип. 14:12).

І сказав Мойсей до Аарона, та до Елиазара й до Ітамара, синів його: «Голів ваших не відкривайте, і одеж ваших не роздирайте, — щоб вам не померти... бо на вас олива Господнього помазання». Великий вождь нагадав своєму братові Божі слова: «Серед близьких моїх Я буду освячений, і перед усім народом буду прославлений». Аарон мовчав. Смерть синів, така несподівана і через такий жахливий гріх, який, як він тепер зрозумів, був наслідком нехтування ним своїми обов'язками, — відкликнулась болем у серці батька, але він не давав волі своїм почуттям. Жодним проявом горя він не повинен був створити враження, ніби підтримує гріх, щоб не дати народові причини нарікати на Бога.

Господь бажав, аби народ зрозумів справедливість Його виправних заходів, і щоб інші мали страх. В Ізраїлі були такі, для котрих це жахливе покарання мало послужити застереженням, врятувати їх від зловживання Божим довготерпінням, поки вони ще своєю поведінкою не вирішили власної долі.

Хибне співчуття грішникові, який намагається виправдати свій гріх, не може мати божественного схвалення. Гріх настільки притуплює моральну чуттєвість людини, що вона навіть не усвідомлює усієї потворності свого вчинку; без переконливої сили Святого Духа вона залишатиметься до певної міри сліпою щодо власного гріха. Обов'язок Христових слуг — вказати грішникам на небезпеку, що їм загрожує. Ті, котрі зводять цю роботу нанівець, приховуючи від грішників справжню природу гріха та наслідки, до яких він призводить, нерідко тішать себе думкою, нібито виявляють цим милосердя. Однак їхні дії спрямовані на те, щоб протиставити й перешкодити роботі Святого Божого Духа; вони заколисують грішника, котрий знаходиться на краю загибелі, і таким чином стають співучасниками його провини й приймають на себе страшну відповідальність за його нерозкаяність. Багато, о як багато людей загинуло через таке невірне співчуття.

Надав та Авігу ніколи не вчинили б цього фатального гріха, якби були тверезими. Вони знали: перш ніж увійти до Святині, в якій перебувала божественна присутність, необхідне ретельне й урочисте приготування; але через свою нестриманість стали негідними святого покликання. Їхній розум був затьмарений алкоголем, а моральна чуттєвість настільки притупилася, що вони не могли побачити розбіжності між святим і буденним. Ааронові та його синам, що ще залишилися живими, було дане застереження: «Вина та п'яного напою не пий ані ти, ані сини твої з тобою при вході вашим до Скинії Заповіту, — щоб вам не померти. Це вічна постанова для ваших поколінь; розрізняйте між святістю й між несвятістю, між чистим і нечистим, та навчайте Ізраїлевих синів усіх постанов, про що говорив до них Господь».

Вживання алкогольних напоїв ослаблює тіло, затьмарює розум, руйнує моральність. Воно заважає людям зрозуміти недоторканість святині та обов'язковість виконання Божих вимог. Усі, на кого покладалися священні обов'язки служіння, повинні були відзначатися справжньою поміркованістю, щоб їхній незатьмарений розум міг відрізнити добро від зла, аби вони твердо відстоювали принципи та діяли мудро, справедливо і милостиво.

[337] Такий самий обов'язок покладено на кожного послідовника Христа. Апостол Петро наголошує: «Але ви — вибраний рід, царственне священство, народ святий, люд власності Божої» (1Петр.2:9). Бог вимагає, щоб наше служіння було до вподоби Йому. Вживання алкогольних напоїв завжди матиме наслідки, подібні до тих, яких зазнали ці священники Ізраїлю. Сумління стане нечутливим до гріха; людина настільки призвичаїться до нього, що вже не бачитиме різниці між буденними і святими речами. Як в такому разі ми зможемо відповідати мірилові божественних вимог? «Хіба ви не знаєте, що ваше тіло — є храмом Духа Святого, Який живе у вас, Якого ви маєте від Бога, і ви не свої? Адже ви куплені дорогою ціною. Отож прославляйте Бога в тілі своєму та в дусі своєму, бо вони Божі» (1Кор.6:19- 20). «Отож, чи ви їсте, чи п'єте, чи що інше робите, — усе робіть на Божу славу» (1Кор. 10:31). До Христової церкви усіх століть звернене урочисте та страшне

застереження: «Якщо хто зруйнує Божий храм, того покарає Бог, тому що храм Божий святий, а цей храм — ви!» (1Кор.3:17). [338]

Розділ 32. Закон і заповіді

Адам і Єва при творінні отримали пізнання Божого Закону; їм були відомі його вимоги, Заповіді були записані в їхніх серцях. Коли людина згрішила, Закон не зазнав змін, але для того, щоб вона могла знову стати на шлях послуху Богові, була запроваджена особлива система служіння. Було дано також обітницю про Спасителя і призначено жертвоприношення, які вказували на смерть Христа як на величну жертву за гріх. Але якби Божий Закон ніколи не порушувався, то не існувало б смерті, і не було б потреби у Спасителі, а отже, не було б потреби і в жертвах. Адам навчав своїх нащадків Божому Закону; ці знання передавалися від батька до сина впродовж усіх наступних поколінь. Однак, незважаючи на те, що Бог милостиво подбав про всі необхідні для викуплення людини заходи, лише декотрі особистості прийняли їх, виявляючи послух. Через переступи світ настільки занурився в пороки, що виникла необхідність очистити його від розтління водами потопу. Ной та його сім'я дотримувалися Закону; Цей муж навчав своїх нащадків дотримуватися Десяти Заповідей. Коли люди знову відійшли від Бога, Він обрав Авраама, про котрого сказав: «Авраам послухав Мого голосу, і виконував те, що Я звелів виконувати: Заповіді Мої, Постанови й Закони Мої» (Бут.26:5). Авраамові був даний обряд обрізання — символ посвячення на служіння Богові, — обітниця: усі, хто його прийняв і дотримуватимуться Божого Закону, будуть чистими від ідолопоклонства. Нащадки Авраама не дотримувались обітниці, про що свідчила їхня схильність до укладення союзів з язичниками та запозичення їхніх звичаїв, що пізніше обумовило причину їхнього перебування в єгипетській неволі. Внаслідок близьких стосунків ізраїльтян з ідолопоклонниками і рабської залежності від єгиптян, божественні Постанови зазнали ще більшого спотворення внаслідок впливу порочного й жорстокого язичницького вчення. Тому, вивівши ізраїльтян з

[339]

Єгипту, Господь зодягнений у славу, в оточенні Своїх ангелів зійшов на Синай, звідки велично і страшно проголосив Свій Закон перед усім ізраїльським народом.

Але навіть тоді Він не довірив Свої Заповіді пам'яті народу, здатного забувати його вимоги, але написав їх на кам'яних таблицях. Таким чином Бог подбав про те, щоб позбавити Ізраїль усякої змоги змішувати язичницькі традиції з Його святими Постановами, Його вимоги — з людськими обрядами і звичаями. Однак Бог не обмежився лише тим, що дав людям Десять Заповідей.

Оскільки народ виявляв здатність легко піддаватись спокушенню, Господь вирішив не залишати без своєї охорони жодної лазівки, через яку могла б увійти спокуса. Мойсей отримав Повеління записати суди та закони, дані йому Богом, з докладним поясненням вимог. Ці вказівки про обов'язки людини щодо Бога, одне до одного та до чужинців були нічим іншим, як принципами, покладеними в основу Десяти Заповідей, прокоментованими і поданими настільки зрозуміло, що була усунена можливість будь-якої помилки. Вони призначені для того, щоб оберігати святість Десяти Заповідей, написаних на кам'яних таблицях.

Якби людина виконувала Божий Закон, який був даний Адамові після гріхопадіння, якого дотримувались Ной і Авраам, то не виникло б жодної необхідності в обряді обрізання. І якби нащадки Авраама дотримались Заповіта, символом якого було обрізання, вони ніколи не впали б в ідолопоклонство і їм не довелося б зазнати єгипетського рабства; вони зберігали б Божий Закон у серцях, і не виникло б жодної необхідності проголошувати його на Синаї або писати на кам'яних таблицях. Якби народ втілював у життя принципи Десяти Заповідей, тоді не було б потреби в додаткових Постановах, даних Мойсеєві. [340]

Система жертвоприношень з часів Адама також була спотворена його нащадками. Язичницькі забобони, ідо- лослужіння, жорстокість, аморальність зіпсували просте, сповнене великого значення служіння, встановлене Богом. Тривале спілкування з ідолопоклонниками призвело до того, що ізраїльський народ запозичив багато язичницьких звичаїв, запровадивши їх у своє боготклоніння. Тому на Синаї Господь дав ясні

вказівки щодо жертвоприношень. Після спорудження скинії Бог спілкувався з Мойсеєм із хмари слави, що перебувала над престолом благодаті, й дав йому точні вказівки щодо системи жертвоприношення і форм служіння у Святині. Саме таким чином Мойсей отримав церемоніальний закон і записав його у спеціальну книгу. Різниця була у тому, що Закон Десяти Заповідей, проголошений на Синаї, Бог записав власноручно на кам'яних таблицях, які свято зберігалися в ковчезі.

Багато хто намагається звести ці дві системи в одну; вдаючись до віршів, у яких йдеться про церемоніальний закон, ці люди силкуються довести, що моральний Закон скасований; але це ні що інше, як перекручення Писань. Розбіжність між двома системами велика й очевидна. Церемоніальний закон складався з прообразів, які вказували на Христа, Його жертву і священство. Євреї повинні були виконувати всі ритуали закону з його жертвами й обрядами доти, доки прообраз не зустрінеться з реальністю, що стало можливим через смерть Христа, — Божого Агнца, Який узяв на Себе гріхи всього світу. Відтоді всі жертвоприношення припинилися. Саме цей закон Христос «взяв із середини та й прибив його на хресті» (Колос.2:14). Але про Божий Закон Десяти Заповідей псалмист говорить: «Навіки, Господи, слово Твоє на небесах пробуває» (Псал. 119:89). Сам Христос запевняє: «Не думайте, що Я прийшов порушити Закон... Істинно кажу вам...»; далі Христос робить особливий наголос на словах: «Доки небо й земля не минеться, — жоден значок із Закону не минеться, аж поки не збудеться все» (Матв.5:17-18). Тут Христос не просто викладає

[341] ви-моги Божого Закону, але запевняє, що ці вимоги існуватимуть доти, доки будуть існувати небо й земля. Божий Закон непорушний, як і Його престол. Божі вимоги залишатимуться в силі протягом усіх віків.

Неємія про Закон, проголошений на Синаї говорить: «І Ти зійшов на гору Синай, говорив з ними з Небес, і дав їм справедливі суди, та правдиві закони, устами та Заповіді добрі» (Неєм.9:13). А Павло, «апостол язичників», проголосив: «Тому то Закон святий, і Заповідь свята, праведна, і добра» (Римл. 7:12). Це визначення не може мати відношення ні до чого

іншого, окрім Десяти Заповідей; саме цей Закон велить: «Не пожадай» (в. 7).

Хоча смерть Спасителя й поклала край законові прообразів і символів, та вона аж ніяк не звільнила від обов'язку, який покладає на людину моральний Закон. Навпаки, вже сам факт, що Христові необхідно було померти задля викуплення порушень цього Закону, є доказом того, що він незмінний. Люди, які стверджують, що Христос прийшов скасувати Закон Божий і покінчити зі Старим Заповітом, говорять про юдейську епоху як про вік темряви, уявляючи собі релігію євреїв лише як сукупність форм і обрядів. Однак це є помилкою. На сторінках священної історії, де йдеться про відносини Бога з Його вибраним народом, можна зауважити палаючі сліди великого «Я Є!» (Я есмь). Ніколи людські діти не ставали свідками більших проявів Божої сили та слави, аніж тоді, коли Він, Єдиний, був визнаний правителем Ізраїлю і коли Він дав Закон Своему народові. Скіпетр правління тримала не людська рука, і величні Постанови невидимого Царя Ізраїлю сприймалися з невимовним благоговінням. В усіх цих об'явленнях Божа слава відкривалася через Христа. Не тільки в час приходу Спасителя, а й упродовж усіх віків після гріхопадіння й обіцяного відкуплення «Бо у Христі Бог примирив світ із Собою...» (2Кор.5:19). Христос був основою і центром системи жертвоприношення як за часів патріархів, так і в юдейські часи. З часу гріхопадіння наших прабатьків між Богом та людством не існувало прямого зв'язку. Отець віддав увесь світ до рук Христа, щоб через Його посередницьке служіння викупити людину та відстояти авторитет і святість Божого Закону. Усяке спілкування між небом і грішним людством здійснюється через Христа. Це Божий Син дав нашим прабатькам обітницю викуплення. Це Він відкривався патріархам. Адам, Ной, Авраам, Ісаак, Яків та Мойсей збагнули суть Євангелія. Вони очікували спасіння від Того, Котрий зайняв місце людини і поручився за неї. Святі мужі давнини спілкувалися зі Спасителем, Який у людському тілі мав прийти в наш світ, а декотрі з них розмовляли з Христом і небесними ангелами віч-на-віч.

[342]

Христос не тільки провадив євреїв по пустелі, в особі Ангела, в Котрому перебувало Ім'я Єгови і Котрий, зодягнений у

хмарний стовп, ішов поперед народу, — саме Він і дав Закон Ізраїлю (Додаток 7)

Оточений величчю на Синаї, Христос у присутності всього народу проголосив Десять Заповідей Закону Отця. Саме Він вручив Мойсееві Закон, написаний на кам'яних таблицях.

Це Христос звертався через пророків до Свого народу. Апостол Петро у Листі до християнської церкви писав, що пророки «звіщали про благодать, призначену вам. Вони досліджували, на котрий чи на який час показував Дух Христов, суцїй в них, коли Він сповіщав про Христові страждання і наступну за ними славу» (1Петр.1:10-11). Христос звертається до нас зі сторінок Старого Завіту. «Бо свідчення Ісусове, — то дух пророцтва» (Відкр. 19:10).

Перебуваючи серед людей та навчаючи їх, Христос спрямовував їхні думки до Старого Завіту. Він говорив юдеям: «Дослідіть Писання, бо через них ви думаєте мати вічне життя, — вони ж свідчать про Мене» (Йоан 5:39). У той час Писання складалося лише з книг Старого Завіту. І знову Божий Син проголошує: «Вони мають Мойсея й Пророків, — нехай слухають їх!» А далі додає: «Якщо Мойсея й Пророків не слухають, то навіть коли б хто й із мертвих воскресне, — не повірять!» (Лука 16:29, 31).

[343]

Церемоніальний Закон був даний Христом. Навіть тоді, коли його вже не потрібно було дотримуватися, апостол Павло показав євреям його справжні значення та цінність, вказуючи на те місце, яке він посідає в Плані викуплення та по відношенню до діяльності Христа; великий апостол назвав цей закон славним, гідним свого божественного Творця. Урочисте служіння у Святині символізувало великі істини, які повинні були відкритися у прийдешніх поколіннях. Хмара пахощів, що здіймалася разом з молитва- ми Ізраїлю, символізує Його праведність; лише завдяки їй молитва грішника може бути почута Богом; заколена жертва всепалення вказувала на прийдешнього Відкупителя, а сяйво у Святому святих було видимим знаком божественної присутності. Таким чином протягом усіх віків темряви й відступництва в серцях людей зберігалася жива віра, доки не надійшов час приходу обітованого Месії.

Ісус був світлом Свого народу — Світлом для світу ще до того, як прийшов на Землю в людському тілі. Перші промені світла, що пронизували темряву, в яку гріх огорнув світ, походив від Христа. Кожний промінь небесного світла, який освітлює мешканців Землі, походить від Нього. У Плані викуплення Христос — Альфа й Омега — Перший і Останній.

Відтоді, як Спаситель, проливши Свою кров для відпущення гріхів, вознісся на небеса, щоб «з'явитися перед Божим лицем за нас» (Євр.9:24), з Голгофського хреста і з Небесного Святилиця зливаються потоки світла. Але отримавши повноту світла, ми не повинні нехтувати і тим світлом, яке в давнину посилалося людям через символи, що вказували на прийдешнього Спасителя. Євангеліє Христа проливає світло на життєвий устрій євреїв, вказуючи на важливе значення церемоніального закону. В міру того, як відкриваються нові істини, а те, що було відоме від початку, постає в більш повному світлі, характер і наміри Бога у Його відносинах із вибраним Божим народом стають зрозумілішими. Кожний додатковий промінь світла, який ми отримуємо, дає глибше розуміння Плану відкуплення, є втіленням божественної волі у спасінні людей. Ми зауважуємо нову красу і силу Богонатхненного Слова та з більшим інтересом досліджуємо його сторінки.

Багато хто вважає, що це Бог спорудив стіну розділення поміж євреями і світом; що це Він значною мірою позбавив решту людства Своєї любові та турботи, зосередивши її виключно на Ізраїлі. Але в наміри Бога не входило, щоб Його народ робив таку межу розділення між собою та своїми ближніми. Серце Безмежної Любові відкрите для усіх мешканців Землі. Хоч вони й відкинули Бога, Він постійно намагався відкритися їм, аби вони скористалися Його любов'ю. Він дарував вибраному народові Своє благословення, щоб він в свою чергу міг бути благословенням для інших.

Бог покликав Авраама, благословив і вшанував його; вірність патріарха стала світлом для людей у тих країнах, де він жив. Авраам не цурався людей. Він підтримував дружні стосунки з правителями навколишніх народів, і декотрі з них ставилися до нього з великою повагою, а Його чесність, безкорисливість, хоробрість і великодушність уособлювали Божий

[344]

характер. Небесний Бог через Свого представника відкривався мешканцям Месопотамії, Ханаану, Єгипту і навіть Содома.

Так, через Йосифа Бог відкрив Себе єгипетському народові, а також усім іншим країнам, які мали зв'язки з цим могутнім царством. Чому Господь вирішив так звеличити Йосифа серед єгиптян? Бог міг би вдатися до якогось іншого засобу у здійсненні Своїх намірів щодо дітей Якова, але Він бажав зробити саме Йосифа світлом і тому підніс його до рівня царського палацу, аби через нього всюди поширювалося небесне світло. Своєю мудрістю та справедливістю, чистотою та добродієм у повсякденному житті, відданістю інтересам народу, який належав до числа ідолопоклонників, Йосиф уособлював Христа. В особі свого благодійника, якому був вдячний і якого прославляв увесь Єгипет, цьому язичницькому народові повинна була відкритися любов Творця та Відкупителя.

[345] Через Мойсея Бог також проливав світло перед престолом наймогутнішого царства Землі, щоб усі бажаючі могли пізнати правдивого і живого Бога. Це світло було послане єгиптянам, перш ніж над ними простерлася караюча Божя рука. Після звільнення Ізраїлю з Єгипту вістка про Божу силу поширилася по всіх краях. Навіть войовничі мешканці добре укріпленого Єрихону тремтіли. «Як почули ми про це, — сказала Рахав, — і впало наше серце, і не стало духу в людях зі страху перед вами, бо Господь Бог ваш — Він Бог на небесах угорі й на землі внизу!» (І.Нав.2:11). Через століття після виходу з Єгипту филистимські жерці нагадували своєму народові про єгипетські кари та застерігали, щоб ті не чинили опору Богові Ізраїля. Бог покликав, благословив і звеличив Ізраїль не для того, щоб через послух Його Закону лише вони одні могли користуватися Його ласкою і стати єдиним об'єктом Його благословень; через них Бог бажав відкрити Себе усім мешканцям Землі. Саме з цією метою Він звелів їм залишатись особливим народом, не мати нічого спільного з навколишніми язичницькими народами.

Ідолопоклонство і всі пов'язані з ним гріхи були огидні для Бога, і тому Він звелів Своєму народові не змішуватися з іншими племенами, не «чинити за вчинками їх», щоб не забути Бога. Він заборонив укладати шлюби з язичниками, щоб їхні серця не відвернулися від Нього.

Як тоді, так і тепер необхідно, аби Божий народ був чистим, вільним від світського бруду. Віруючі не повинні захоплюватися світським духом, бо це суперечить істині і праведності. Однак Бог також не бажає, щоб Його народ у своїй самоправедній недосяжності відокремився від світу і не справляв на нього жодного впливу.

В усі часи послідовники Христа, подібно до свого Вчителя, мали бути світлом для світу. Спаситель сказав: «Не може сховатися місто, яке стоїть на вершині гори. І не запалюють світла, щоб поставити його під посудину, але на свічник, — і світить воно всім у домі», — тобто у світі. Він додає: «Так нехай і ваше світло світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла і прославляли Отця вашого Небесного» (Матв.5:14-16). Саме так діяли Єнох, Ной, Авраам, Йосиф та Мойсей. Саме так, за Божим задумом, мав чинити Його народ Ізраїль.

Через те, що серця народу були сповнені невір'ям, ними опанував сатана; вони приховали своє світло замість того, щоб зливати його на навколишні народи. Перебуваючи під впливом духу фанатизму, вони або запозичували беззаконні звичаї язичників, або відмежовувалися від усіх в своїй гордій винятковості, ніби Божа любов і турбота призначалися лише їм одним.

[346]

Подібно до того, як у Біблії представлено два закони: один незмінний і вічний, а другий — тимчасовий, дочасний, так існують і два Заповіді. Заповіт благодаті вперше був укладений з людиною в Едемі; після гріхопадіння людина отримала божественну обітницю про те, що насіння жінки зітре змієві голову. Цей Заповіт пропонував усім людям прощення та зміцнюючу Божу благодать для послуху в майбутньому через віру в Христа. Він також обіцяв їм вічне життя за умови збереження вірності Божому Заповіті. Таким чином патріархи отримали надію на спасіння.

Цей Заповіт відновлений з Авраамом через обітницю: «І всі народи землі благословляться в насінні твоєму» (Бут.22:18). І ця обітниця вказувала на Христа. Авраам розумів це (Гал. 3:8,16) і вірив, що Христос може дати прощення гріхів. Ця віра була зарахована йому в праведність. Заповіт із Авраамом також підтримував авторитет Божого Закону. Господь з'явився

Авраамові зі словами: «Я Бог Всемогутній! Ходи перед лицем Моїм, і будь непорочний!» (Бут.17:1). Ось яким було Боже свідчення про Його вірного слугу: «Авраам послухав голосу Мого, і виконував те, що Я звелів: Заповіді Мої, Постанови й Закони Мої» (Бут.26:5). І Господь об'явив йому: «І Я укладу заповіт Мій між Мною й тобою, і між твоїми потомками в їхніх поколіннях, як вічний Заповіт, щоб бути Богом тобі і нащадкам твоїм» (Бут.17:7).

Хоч цей Заповіт був укладений з Адамом і відновлений з Авраамом, він не міг бути утвердженим до смерті Христа. Він існував як Божа обітниця з того часу, як було вперше згадано про викуплення; його приймали вірою, але після того, як Заповіт був затверджений Христом, він став називатися Новим Заповітом. Основою цього Заповіту є Божий Закон, а сам Заповіт — лише засобом, за допомогою якого люди знову могли перебувати в гармонії з божественною волею, бути слухняними Божому Закону.

[347] Інша угода, названа в Писанні «Старим Заповітом», була укладена між Богом та Ізраїлем на Синаї і затверджена кров'ю жертви. Заповіт Авраама затверджений кров'ю Христа, був названий «другим», або «Новим Заповітом», оскільки кров, якою він запечатаний, пролилася після крові першого Заповіту. Те, що Новий Заповіт був дійсним за днів Авраама, впливає з того, що він був в той час підтверджений як обітницею, так і Божою клятвою «у двох тих незмінних речах, в яких неможливо для Бога сказати неправду» (Євр.6:18).

Але якщо Заповіт з Авраамом містив обітницю викуплення, то для чого ж був укладений ще Заповіт на Синаї?

В час своєї неволі народ великою мірою втратив знання про Бога Та принципи, закладені в основу Заповіту з Авраамом. Визволяючи ізраїльтян з Єгипту, Бог бажав показати їм і Свою силу, і милість, щоб вони любили Його і довіряли Йому. Він привів їх до Червоного моря, де переслідувані єгиптянами, вони, здавалося, не мали порятунку: тоді вони повинні були усвідомити свою немічність і потребу в божественній допомозі. Тоді Бог визволив їх. Серця ізраїльтян сповнилися любов'ю та вірою в Його силу, яка була здатна допомогти їм. Він з'єднав їх зі Собою як їхній Визволитель від неволі.

Однак необхідно було донести до свідомості людей глибоку за своїм значенням істину. Проводячи життя серед ідолопоклонства та аморальності, вони не мали правдивого уявлення про Божу святість і надзвичайну гріховність власних сердець; про свою абсолютну неспроможність власними силами дотримуватися Божого Закону; про потребу в Спасителі. Усього цього їм треба було навчитись.

Бог привів їх до Синаю, явив там Свою славу, дав Закон з обітницею великого благословення за умови послуху. «Колі щиро послухаетесь Мого голосу й будете дотримуватись Заповіту Мого, то... ви будете в Мене царством священиків, народом святим» (Вих.19:5-6). Люди не усвідомлювали власної гріховності, не розуміли, що без Христа не зможуть виконувати Божий Закон; без вагання вони уклали Заповіт з Богом. Вважаючи, що можуть самі досягти праведності, вони проголосили: «Усе, що сказав Господь, зробимо й будемо послухні!» (Вих.24:7). Ізраїльтяни були свідками того, як у страхітливій величі проголошувався Закон, тремтіли від жаху біля підніжжя гори; однак минуло лише декілька тижнів після того, як вони розірвали Заповіт з Богом, поклоняючись литому ідолі. Розірвавши Заповіт, вони вже не могли розраховувати на Божу прихильність; тепер, відчуваючи власну гріховність й потребу в прощенні, зрозуміли необхідність у Спасителі, Котрий був відкритий у Заповіті з Авраамом та в прооб-разних жертвоприношеннях. Таким чином із любов'ю і вірою ізраїльтяни з'єдналися з Богом як своїм Визволителем із рабства гріха. Вони були готові оцінити благословення Нового Заповіту.

[348]

Умовами Старого Заповіту були: «Щоб людина, дотримуючись Його, жила». «Тому, хто їх (закони) виконує, вони дають життя» (Єзек.20:11; Левит 18:5), але «проклятий, хто не дотримується слів цього Закону, не виконує їх!» (Втор. 27:26). «Новий Заповіт» укладений на «кращих обітницях», -- на обітницях прощення гріхів та Божій благодаті, яка відновить серце і приведе його до гармонії з принципами Божого Закону. «Ось який Заповіт Я укладу з домом Ізраїлю, -- каже Господь: Вкладу Закон Мій у їхнє нутро, і на їхньому серці його напишу... їхню провину прощу, і не буду вже згадувати їхнього гріха» (Єрем.31:33-34).

Той самий Закон, котрий був написаний на кам'яних таблицях, закарбовується Святим Духом на скрижалях серця. Замість намагання досягти власної праведності, ми приймаємо праведність Христа. Його кров очищує нас від наших гріхів. Його послух приймається замість нашого. Після того серце, відновлене Святим Духом, приносить «плоди Духа». Благодаттю Христовою ми житимемо в послусі Божому Законові, записаному в наших серцях. Маючи Христового Духа, ми будемо наслідувати Його вчинки. Через пророка Він говорить про Себе: «Твою волю чинити, Мій Боже, я хочу, і Закон Твій — у Мене в серці» (Псал.40:9). Живучи серед людей, Христос проголосив: «Отець не залишив Мене Самого, бо Я завжди роблю те, що Йому до вподоби» (Йоан 8:29).

[349] Апостол Павло ясно вказував на зв'язок між вірою і Законом у Новому Завіті. Він писав: «Отже, виправдавшись вірою, маємо мир з Богом через Господа нашого Ісуса Христа». «Тож чи не знищуємо ми Закон вірою? Зовсім ні! Ми підтверджуємо Закон». «Оскільки Закон був безсилий спасти від гріха, будучи ослабленим плоттю», — тобто він не міг виправдати людину, яка за своєю гріховною природою не могла дотримуватись його, — то «Бог послав Сина Свого в подобі гріховної плоті в жертву за гріх, і осудив гріху плоті, щоб виправдання Закону здійснилося в нас, які живуть не за плоттю, а за Духом» (Римл.5:1; 3:31; 8:3-4).

Бог діє однаково в усі часи, хоч Його сила виявляється неоднаковою мірою і різними способами, відповідно до потреб людини в той чи інший час. Починаючи від Першої євангельської обітниці, протягом патріархальної та юдейської епох і аж до нашого часу поступово здійснюються Божі наміри в Плані викуплення. Спаситель, представлений у прообразному служінні через обряди й ритуали юдейського закону, — є саме Тим Спасителем, Якого відкриває нам Євангеліє. Хмари, що огортали Його божественний образ, розвіялися, сутінки й тіні зникли, й Ісус, Відкупитель світу, постає перед нами у всій досконалості. Він, Котрий проголосив Закон на Синаї, передавши Мойсееві Постанови церемоніального закону, є також Тим, Хто виголосив Нагірну проповідь. Великі принципи любові до Бога, які Він поклав за основу Закону й Пророків, — лише

повторення того, що було сказане Ним через Мойсея до єврейського народу: «Слухай Ізраїлю: Господь, Бог наш — Господь один! І люби Господа, Бога Твого, усім серцем своїм, і всією силою своєю!» (Втор.6:4-5). «І будеш любити ближнього свого як самого себе» (Левит 19:18). Обидва закони, викладені одним і Тим же Учителем; Божі вимоги такі ж незмінні, як і принципи Його правління. Бо все виходить від Того, в Кому «немає переміни і ні тіні зміни» (Яків 1:17).

[350]

Розділ 33. Від Сінаю до Кадеша

За основу цього розділу взято книгу Числа, розділи 11-12

Будівництво Скинії ізраїльський народ розпочав не відразу після прибуття на Сінай; ця священна споруда була встановлена на початку другого року після виходу з Єгипту. Після цього мали місце такі події, як освячення священників, святкування Пасхи, перепис ізраїльського народу та завершення усіх підготовчих робіт, необхідних для нормального функціонування громадянської та релігійної систем; отже, євреї ще майже рік залишалися біля Сінаю. Тут їхнє служіння набуло більш визначеної форми; були дані закони для управління народом, що сприяло покращенню їхньої організованості ще до того, як вони увійшли до Ханаанської землі.

Система управління в Ізраїлі відрізнялася найдосконалішою організацією, що вражала як своєю завершеністю, так і простотою. Той самий, гідний подиву порядок, що виявляється у досконалості й упорядкованості усього Божого творіння, панував і в єврейському суспільстві. Центром влади і управління, Повелителем Ізраїлю був Сам Бог. Мойсей, призначений Богом вождь народу, від Його імені втілював у життя Небесні закони. Пізніше була обрана Рада із 70 старійшин, щоб допомагати Мойсееві розглядати справи народу. Далі йшли священники, котрі радилися з Богом у святині. Начальники, або князі, керували поколіннями; їм підпорядковувались «тисячники, сотники, п'ятдесятники і де- ситники»; нарешті були ті, котрі виконували обумовлені для них обов'язки (Втор. 1:15). Єврейський табір відзначався суворим порядком. Народ поділявся на три великі групи, кожна з яких посідала певне місце в таборі. В центрі знаходилась Скинія; це було місце перебування невидимого Царя. Навколо неї були розташовані священники і левити. За ними таборилися усі інші племена.

[351]

Левитам був доручений догляд за Скинією та усіма її предметами як під час стоянок, так і в дорозі. Коли табір вирушав в дорогу, вони повинні були розбирати священний Намет, а прийшовши на нове місце стоянки, — знову споруджувати його. Жодній людині з іншого покоління під страхом смерті не дозволялося наближатися до Скинії. Левити поділялися на три групи — нащадків трьох синів Левія, і кожній з цих груп відводилося певне становище та робота. Перед самою Скинією знаходилися намети Мойсея й Аарона. На південь розташовувалися сини Кегатові, в обов'язки яких входило піклуватися про Ковчег та інші предмети Скинії; на північ — сини Мерарі, котрим було доручено догляд за стовпами Скинії, її підставками, дошками і т.п.; позаду таборилися сини Гершонові, які доглядали за завісами та покриттям Скинії.

Місце кожного покоління було визначене. Вони повинні були вирушати в дорогу і таборитися — кожне під своїм прапором, як наказав Господь: «Отаборяться Ізраїлеві сини кожен при своїм прапорі, за ознакою дому свого батька, — навпроти Скинії Заповіту і навколо стануть та- бороом... Як вони стоятимуть у таборі, так і рушатимуть, — кожен на своєму місці під своїм прапором» (Числ.2:2,17). Різноплеменний люд, що супроводжував Ізраїль від Єгипту, не мав права розташовуватися поряд з поколіннями; вони повинні були розміщуватись неподалік від табору, а їхнє потомство виключалося з Господньої громади до третього покоління (Втор.23:7-8).

Згідно з Божим повелінням, у таборі та на його околицях повинні були підтримуватися бездоганна чистота і суворий порядок. Були також запроваджені правила щодо належного санітарного стану прилеглої до табору території.

[352]

Кожний, хто був з якоїсь причини нечистим, не мав права входити у табір. Ці заходи були вкрай необхідні для збереження здоров'я такої великої кількості народу, а також для підтримки бездоганного порядку і чистоти, що зумовлювало присутність в Ізраїлі Святого Бога. Так Він звелів: «Бо Господь, Бог твій, знаходиться посеред твого табору, щоб визволяти тебе і віддавати тобі в руки ворогів твоїх. Тому мусить твій табір бути святим...» (Втор.23:15).

У всіх мандрах Ізраїлю «Ковчег Заповіту Господнього йшов перед ними... щоб знайти місце для зупинки» (Числ. 10:33). Священний Ковчег, якого носили сини Кегата і в якому зберігався святий Божий Закон, очолював процесію. Перед ковчегом йшли Мойсей та Аарон; їх супроводжували священники зі срібними сурмами. Вони отримували вказівки від Мойсея, і передавали їх народові голосом сурми. В обов'язки начальника кожної групи людей входило з точністю передавати накази, які повідомлялися звуком сурми. Тих, хто нехтував виконанням таких наказів, карали смертю.

Бог є Богом порядку. На Небесах панує досконалий лад; діяльність небесних ангелів відзначається суворою дисципліною й послухом. І взагалі, успіх приходить лише тоді, коли існує порядок та узгодженість дій. Сьогодні Бог у виконанні Своєї справи вимагає не меншого порядку і дисципліни, ніж за днів Ізраїлю. Усі, хто працює для Нього, повинні діяти розсудливо, не допускаючи недбалості за принципом: «як-небудь». Бог бажає, щоб Його справа здійснювалася правильно і точно, аби Він міг відзначити її печаткою Свого схвалення.

[353] Сам Бог керував Ізраїлем під час його мандрівки. Хмарний стовп періодично опускався, вказуючи на місце для табору, і залишався над Скинією доти, доки ізраїльтяни повинні були там перебувати. А коли їм потрібно було рушати далі, хмарний стовп знову високо здіймався над священним наметом. Щоразу, коли треба було зупинитись або рушати в дорогу, звучав урочистий голос. І бувало, коли Ковчег вирушав, то Мойсей промовляв: «Устань же, о Господи, і хай розпорошаться Твої вороги! Нехай розбіжаться Твої ненависники від обличчя Твого». А коли він зупинявся, то говорив: «Спочинь, о Господи, серед незліченних тисяч Ізраїля!» (Числ. 10:35-36).

Між Синаєм і Кадешем, що на кордоні з Ханааном, було лише одинадцять днів дороги; бажаючи, якомога швидше увійти в обітовану країну, ізраїльтяни, отримавши нарешті від хмарини знак, вирушили в дорогу. Єгова здійснив великі чудеса, щоб вивести їх з Єгипту, то ж яких благословень можна було сподіватись тепер, коли вони прийняли Його своїм Правителем та уклали з Ним Заповіт, за яким Всевишній визнавав їх Своїм вибраним народом!

Однак багато хто неохоче залишав обжите місце. Ізраїльтяни вже мало не почали вважати його своїм домом. Під захистом гранітних скель, далеко від інших народів, Бог зібрав Свій народ, щоб вручити йому Свій святий Закон.

Вони любили звертати свій погляд на священну гору, на сивих вершинах і скелястих бескидах якої так часто відкривалася божественна слава. Це місце, тісно пов'язане з присутністю Бога і святих ангелів, стало для них настільки священним, що байдуже, а то й з радістю залишити його видавалося їм неможливим.

Проте сурма подала голос, і увесь табір вирушив у дорогу; в центрі, як звичайно, несли Скинію; кожне покоління знаходилося на призначеному місці під своїм родинним прапором. Усі з нетерпінням хотіли побачити, в якому напрямку поведе їх хмара. Коли ж вона повернула на схід, де вдалині виднілося лише безладне нагромадження гір, таких похмурих і самотніх, серця багатьох огорнули туга й сумніви.

Чим далі вони йшли, тим важчим ставав шлях. Він пролягав через кам'янисті ущелини та неродючі пустелі. Навкруги простягалась безкрая, «пуста й незаселена земля», «суха», «земля тіні смертної», по «якій ніхто не ходив, і там не оселюється людина» (Єрем.2:6). Скелясті ущелини, наскільки сягало око, були заповнені чоловіками, жінками й дітьми, возами й запряженими в них волами, довжелезними стадами овець та іншої худоби. Вони рухалися вперед повільно і важко. Після тривалої зручної стоянки люди не були готові зносити небезпеку й незручності дороги. І

[354]

Після трьох днів подорожі в народі почулися нарікання. Початок їм поклав різноплеменний люд, з яких більшість так і не приєдналися повністю до Ізраїлю; вони постійно шукали причини, аби висловити своє незадоволення. Цих людей не влаштовував напрямок, в якому їх вів Мойсей; вони постійно нарікали, незважаючи на те, що Мойсея, як і їх усіх, провадила дивовижна хмара. Незадоволення передавалося як заразна хвороба, і незабаром охопило увесь табір.

Люди знову почали вимагати м'яса. Хоч вони були забезпечені манною у достатній кількості, їх це не задовольняло. Під час єгипетської неволі ізраїльтяни були змушені харчуватися

найпростішою їжею, але нестатки і тяжка праця робили і її значною мірою бажаною. Однак багато єгиптян, що приєдналися до них, звикли до вишуканих харчів; саме вони почали нарікати першими. Перед наближенням народу до Сінаю вони, не задовольняючись манною, почали ремствувати, і Господь у відповідь на їхні вимоги дав їм м'яса, але тільки на один день.

Бог без особливих зусиль міг би забезпечувати їх м'ясом, як і манною, але таке обмеження було необхідним для їхнього ж добра. Він мав намір забезпечувати їх їжею, яка дійсно відповідала їхнім потребам, аніж збуджуючі наїдки, до яких чимало з них призвичаїлися в Єгипті. Їхні смаки, замість спотворених, мали стати здоровими, щоб отримувати задоволення від їжі, яка від початку призначалася людині -- від плодів землі, які Бог дав Адамові та Єві в Едемі. Саме з цієї причини ізраїльтяни були позбавлені м'ясної їжі.

Сатана спокушував їх розцінювати таке обмеження як несправедливе й жорстоке. Він викликав у них пожадливість до забороненого, оскільки розумів, що нестриманість і потурання апетитові призведуть до загострення хтивих почуттів, а тоді вже йому буде значно легше опанувати людьми. Ведучи наступ на людину, автор хвороб і страждань вибирає найбільш її вразливі місця, які може використати з найбільшим успіхом. Вже з того часу як Єва погодилася скуштувати заборонений плід, він через спокушування апетитом значною мірою вводить людей у гріх. Вдавшись до тих самих заходів, сатана змусив Ізраїля нарікати на Бога. Нестриманість у їжі й питті призводить до потурання тваринним пристрастям, відкриваючи шлях до нехтування усіма моральними обов'язками. Зустрівшись зі спокусою, такі люди майже безсилі чинити їй опір.

Бог вивів ізраїльтян з Єгипту, щоб оселити їх у Ханаанській землі — зробити чистим, святим і щасливим народом. Для досягнення цієї мети вони мали пройти школу дисципліни й виховання як для добра власного, так і своїх нащадків. Якби вони приборкали свій апетит, виявляючи послух Його мудрим обмеженням, то слабкості та хвороби були б їм невідомі. Нашадки ізраїльтян визначалися б як фізичним, так і розумовим здоров'ям. Їм були б притаманні такі якості, як чітке усвідомлення істини й обов'язку, проникливий розум і здорові

міркування. Однак небажання підкоритися Божим обмеженням і вимогам значною мірою перешкодило їм у досягненні високого ідеалу, який поставив перед ними Бог; вони не отримали благословень, які Він готовий був злити на них.

Псалмист говорить: І спокушали Бога в своїм серці, прохаючи їжі в своїй пожадливості. І говорили вони проти Бога кажучи: «Чи Бог зможе в пустелі трапезу приготувати?» Тож ударив Він у скелю — і води линули з неї, і потекли потоки! «Але чи зможе Він також дати нам хліба? Чи може Він дати м'яса народові Своєму?» Тому-то почув це Господь і розгнівався (Псал.78:18-21).

Нарікання й обурення були частим явищем у дорозі від Червоного моря до Сінаю, але Бог пробачав їм через їхнє незнання та сліпоту, не карав за гріхи. Все ж після того, як Він відкрився ізраїльтянам біля Хориву, вони отримали велике світло, ставши свідками величч, могутності та милості Бога, через Що їхнє невір'я й незадоволення стали ще тяжчим гріхом. Більше того, вони уклали Заповіт, прийняли Єгову своїм Царем, пообіцявши підкорятися Його владі. Тепер вже їхнє нарікання розцінювалося як повстання, яке вимагало негайного і належного покарання, щоб таким чином уберегти ізраїльський народ від анархії та загибелі. «І загорівся між ними Господній вогонь, і пожер їх у кінці табору» (Числ.11:1). Найзапекліші бунтівники загинули від блискавки з хмарного стовпа.

[356]

Охоплені жахом люди благали Мойсея заступитися за них перед Господом. Він зробив це, і вогонь погас. На згадку про кару Мойсей назвав те місце Тавера — «згарище».

Але зло, яке прийшло на зміну попередньому, було ще гіршим. Здавалося, ті, котрі залишилися живими, мали б упокоритися й покаятися після такої страшної кари, але вони нарікали ще більше. Всюди збиралися люди, ридаючи й голосячи біля своїх наметів. І захотілося мішаній юрбі, що була між ними, їсти так, що й Ізраїлеві сини також стали плакати, говорячи: «Хто нагодує нас м'ясом? Ми пригадуємо рибу, що задарма їли в Єгипті, огірки й дині, і пір, і цибулю, і часник. А тепер душа наша прагне: немає нічого, — лише манна перед очима». Так люди виявили незадоволення їжею, яку дав їм Творець. Проте вони мали постійний доказ, що саме ця їжа відповідає їхнім

потребам, бо, незважаючи на труднощі, яких зазнавали, в усіх племенах не було жодного хворого.

Мойсей занепав духом. Він благав, щоб Ізраїль не був знищений, навіть якщо з його покоління мав би вийти великий народ. У своїй любові до них він благав, щоб кра- ще його ім'я було викреслене з книги життя, аніж вони залишаться на загибель. Задля них він ризикував усім, і ось що отримав у відповідь! В усіх своїх труднощах і навіть уявних стражданнях вони звинувачували його; через їхнє гріховне нарікання тягар турботи й відповідальності, покладений на Мойсея, став удвічі важчим, від чого він захитався. У відчаї вождь навіть піддався спокусі виявити недовір'я до Бога. Його молитва була подібна до скарги: «Чому вчинив Ти таке зі Своїм слугою? Чому я не знайшов ласки в очах Твоїх, що Ти поклав тягар усього народу на мене?... Звідки мені взяти м'яса, щоб нагодувати увесь цей народ? Ось вони плачуть передо мною, говорячи: «Дай же нам їсти м'яса! Не під силу мені одному нести увесь люд цей; тяжкий він для мене!»

[357] Господь почув молитву Мойсея і звелів покликати 70 старійшин Ізраїлю, які досягли поважного віку, були дос- тойними мужами, мали здорове мислення й досвід. «Візьми їх до Скинії Заповіту, — сказав Бог йому, — нехай стануть вони там із тобою. Я зійду, і буду розмовляти там із тобою, і візьму від Духа, що на тобі, і покладу на них, — і вони нестимуть із тобою тягар народу, щоб не одному тобі нести його».

Господь дозволив Мойсееві вибрати найвірніших і найбільш відповідальних мужів, котрі розділили б з ним тягар, їхній вплив допомагав би стримувати шаленство народу і заспокоювати повстання. Проте таке високе обрання призвело і до серйозних негативних наслідків. Вони ніколи не були б обрані, якби Мойсей виявив віру відповідну з тими доказами Божої сили та доброти, свідком яких він не раз був. Але він дивився на свої труднощі й обов'язки, значно перебільшуючи їх і майже забувши про те, що був лише знаряддям, за допомогою якого діяв Бог. Мойсей не мав виправдання, що навіть найменшою мірою потурав власному духові нарікання, який був прокляттям для всього Ізраїлю. Якби він цілковито покла-

дався на Бога, Господь незмінно провадив би його, посилаючи силу в усіх критичних ситуаціях.

Мойсей отримав повеління приготувати народ до того, що Бог збирався зробити для нього. «Освятіться назавтра, і будете їсти м'ясо; оскільки ви плакали перед Господом, говорячи: «Хто дасть нам їсти м'яса, бо так добре було нам в Єгипті?» Дасть Господь вам м'яса, і ви будете їсти. Не один день ви їстимете, і не два дні, і не п'ять днів, і не десять днів, і не двадцять днів, але цілий місяць, аж поки не знудиться й не спротивіє вам, бо ви знехтували Господом, Котрий серед вас, і плакали перед Ним, нарікаючи: Чаго це ми вийшли з Єгипту?»

«Мойсей здивовано вигукнув: Народу, між яким я обертаюсь, шістсот тисяч піхоти, а Ти сказав: Я дам їм м'яса, щоб їли цілий місяць. Хіба вистачило б для них м'яса, якби навіть повбивати всю дрібну і велику скотину? Хіба вистачило б для них, коли б виловити усю морську рибу?» Господь докорив Мойсея за його невір'я: «Чи ж Господня рука вкоротилась? Тепер ти побачиш, чи справдиться Моє слово, чи ні».

[358]

Мойсей передав громаді Господні слова і повідомив про призначення 70 старійшин. Розпорядження, дане великим вождем цим вибраним мужам — зразок правосуддя сучасним суддям і законодавцям. «Вислуховуйте справи ваших братів і судіть справедливо між будь-ким і його братом та між чужинцем його. Коли судите, не зважайте на особу; вислуховуйте як малого, так і великого; не бійтеся людини, бо суд — Божий!» (Втор. 1:16-17).

Потім Мойсей прикликав 70 старійшин до Скинії. «І зійшов Господь у хмарі, та й говорив з ними; і взяв від Духа, що був на ньому, і поклав на сімдесятьох старших; як тільки спускався на них Дух, то вони пророкували, а як відходив, переставали». Як і Христові учні в день П'ятидесятниці, вони отримали силу згори. Бог бажав таким чином приготувати їх до праці та вшанувати перед усією громадою, аби люди довіряли їм, як мужам, які за божественним обранням, мали разом з Мойсеєм управляти в Ізраїлі.

І знову народ став свідком благородного, позбавленого егоїзму духу великого вождя. Двоє чоловік із 70, котрі через скромність вважали себе негідними обійняти таке відповід-

альне становище, не приєдналися до своїх братів біля Скинії; але Божий Дух зійшов на них там, де ті знаходились, і вони також отримали пророчий дар. Довідавшись про це, Ісус Навин захотів виправити таке порушення, побоюючись, що воно може призвести до розділення. Ревнуючи за честь свого начальника, він сказав: «Пане мій Мойсею, заборони їм!» А Мойсей відповів: «Чого ти заздриш замість мене? О, якби ж то увесь Господній народ став пророками! Коли б то Господь зіслав Свого Духа і на них!»

[359] Сильний вітер, що подув зі сторони моря, приніс зграї перепелиць — «десь на день ходу в один бік і на день ходу — в другий, навколо табору, і коло двох ліктів поверх землі» (Числ.11:31). Увесь той день і ніч, і наступного дня народ був зайнятий збиранням їжі, надісланої таким дивовижним чином. Птиці було заготовлено у величезній кількості. «Навіть хто назбирав найменше, мав десять хомерів²». М'ясо зібраних перепелиць сушили, так що запасів, як і було обіцяно, вистачило на цілий місяць.

Хоч ця їжа взагалі не була найкращим засобом для підтримання здоров'я, Бог дав її народові, оскільки люди наполегливо бажали цього; вони не задовольнялись тим, що було дано для їхнього добра. Невгамовні бажання були задоволені, але якими ж стражданнями людям довелося розплачуватись за це! Вони їли без міри, а тому покарання за таке зловживання не загаялося прийти. «І вдарив Господь їх дуже тяжким мором». Велика кількість людей захворіла на лихоманку, а ті, що найбільш завинили, були вражені нею відразу ж, як тільки скуштували їжі, якої так бажали.

У Гацероті, наступній стоянці після Тавери, на Мойсея чекало ще більш гріке випробування. Аарон і Маріям посідали високе керівне становище в Ізраїлі. Обоє отримали пророчий дар і, згідно з божественним Провидінням, співпрацювали з Мойсеєм у справі визволення євреїв. «Перед тобою послав Я Мойсея, Аарона та Маріям» (Мих.6:4), — сказав Господь через пророка Михея. Сильна вдача Маріям виявилась вже в дитинстві, коли вона, ще мала дівчинка, стежила на березі

²Хомер, або кор — біля 180 кг (прим. ред.).

Нілу за маленьким кошичком, в який було покладено маленьке немовля — Мойсея. Бог використав її самовладання і розум, щоб зберегти життя майбутнього визволителя Свого народу. Щедро наділена поетичним і музичним даром, Маріям повела за собою в пісні і танку ізраїльських жінок на березі Червоного моря. Своєю популярністю серед народу та прихильністю Небес вона поступалася лише Мойсею та Ааро- ну. Однак те саме зло, що викликало розділення на небесах на самому початку, зародилося і в серці цієї ізраїльтянки; як це Часто буває; у своєму незадоволенні вона не залишилася без підтримки.

Мойсей, призначаючи 70 старійшин, не порадився з Аа- ро- ном і Маріям, що й викликало в них заздрість. Під час відвідин Їтро, коли ізраїльтяни перебували на шляху до Синаю, готов- ність, з якою Мойсей прийняв пораду тестя, також викликала в його брата та сестри побоювання, що його вплив на великого вождя сильніший від того, що ма- ли вони. Їм здавалося, що у вирішенні питання про створення ради їхнім становищем і авторитетом знехтували. Маріям і Аарон так до кінця й не зрозуміли той великий тягар турбот і відповідальності, який був покладений на Мойсея; оскільки ж вони були призначені допомагати йому, то вважали себе керівниками нарівні з ним і тому були проти призначення інших помічників.

[360]

Мойсей розумів важливе значення великої праці, дорученої йому. Водночас він усвідомлював власне безсилля і обирав Бога своїм радником. Аарон же був набагато вищої думки про себе і тому менше покладався на Бога. Він не виправ- дав виявленого йому довір'я, засвідчивши слабкість характеру — малодушно поступився, дозволивши народові впасти в ідо- лопоклонство біля Синаю. Тепер Маріям і Аарон, засліплені ревністю і честолюбством, забули про це. Аарон, дійсно, був вельми вшанований Богом призначенням його сім'ї на свя- щенство, але це ще більше підігрівало в ньому бажання са- мозвеличення. І казали вони: «Чи тільки з Мойсеєм Господь говорив? Чи ж не говорив Він також із нами?» Вважаючи себе вибраними Богом нарівні з Мойсеєм, вони претендували на той же авторитет і становище.

Піддавшись духові незадоволення, Маріям знайшла при- чину для ремствування саме втих подіях, якими особливим

чином керував Бог. Їй не подобався шлюб Мойсея. Її родинна і національна гордість була вражена тим, що він обрав жінку не з ізраїльського, а з іншого народу. До Ціппори ставилися в таборі з погано прихованим презирством.

Хоч дружину Мойсея і називали «кушитянкою (ефіоп-ляпкою)» (Числ.12:1), вона була мідіянітянкою, а отже, належала до нащадків Авраама. Своєю зовнішністю вона відрізнялася від єврейського народу тим, що була дещо смаглявішою за них. Ціппора хоч і не була ізраїльтянкою, однак поклонялася правдивому Богові. Несмілива і сором'язлива, вона була ніжною, люблячою і вболіваючою жінкою, яку хвилювали страждання інших. Саме через це Мойсей, прямуючи до Єгипту, відіслав її назад до мідянського краю. Він бажав уберегти її від того болю, якого завдали б їй поразки, що мали спіткати єгиптян.

Коли Ціппора повернулася до свого чоловіка в пустелю, вона побачила, як тривоги й клопоти виснажують його здоров'я; своїми побоюваннями вона поділилася з батьком, котрий і запропонував заходи для полегшення його праці. Це стало основною причиною неприязні, яку Маріям відчувала до Ціппори. Гостро переживаючи уявну зневагу, виявлену до неї та Аарона, вона вважала дружину Мойсея головною винуватницею, через яку Мойсей нібито вже не шукав їхніх порад так, як робив це раніше. Якби Аарон твердо став на захист справедливості, він міг би приборкати зло, яке виникло, але замість того, щоб вказати Маріям на гріховність її поведінки, він співчутливо вислуховував усі її скарги, ставши таким чином співучасником її ревнощів.

Мойсей вислуховував звинувачення мовчки. За довгі роки тяжкої праці та чекання в мідянському краї він виховав у собі покірливість та довготерпіння, які допомогли йому терпляче зносити невір'я і нарікання народу, а також гордість і задрість тих, котрі мали бути його постійними помічниками. Мойсей став найлагіднішою людиною на землі; ось чому йому, а не комусь іншому, були даровані божественна мудрість і керівництво. Писання говорить: «Він провадить покірних у правді, і лагідних навчає дорогам Своім» (Псал.25:9). Бог провадить покірних, бо вони сприйнятливі до науки й охоче приймають повчання. Вони щиро бажають знати волю Божу і чинити її.

Обітниця Спасителя така: «Коли хто хоче чинити волю Його, той довідається про це вчення, чи від Бога воно» (Йоан 7:17). Бог говорить через апостола Якова: «А якщо кому з вас не вистачає мудрості, то нехай просить у Бога, Який дає всім щедро і без докорів, — і буде вона йому дана» (Яків 1:5). Але Божа обітниця стосується лише тих, хто бажає від усього серця йти за Господом. Бог не силує нічєї волі; через те Він не може провадити тих, які надто зарозумілі, аби навчатися, і хто вперто вирішив йти власною дорогою. Про людину двоєдушну, котра прагне свого, хоч і запевняє, нібито виконує Божу волю, написано так: «Нехай така людина не думає, що одержить щось від Господа» (Яків 1:7).

[362]

Бог обрав Мойсея, наділивши його Своїм Духом, а тому Маріям і Аарон своїми наріканнями завинили не лише перед вибраним вождем, а й перед Самим Богом. Змовників було прикликано до Скинії, де вони зустрілися віч-на-віч з Мойсеєм. «І зійшов Господь у стовпі шари, і став при вході Скинії, та й покликав Аарона й Маріям». їхній пророчий дар був незаперечним; Бог міг говорити з ними у видіннях і снах, Але Мойсей, про якого Бог сказав, що «у всім домі Моїм він довірений», був удостоєний тіснішого спілкування. З ним Бог говорив устами до вуст. «Як же ви посміли нарікати на Мойсея, Мого слугу? І палаючи гнівом на них, Господь відійшов». Як ознака Божого незадоволення, хмара залишила Скинію, а Маріям виявилась ураженою хворобою. Вона стала «прокаженою, збілівши, як сніг». Аарон був помилуваний, але покарання Маріям стало для нього суворим докором. Тепер їхня гордість була кинута на землю. Аарон визнав гріх і благав, щоб його сестра не була залишена на загибель від огидної та смертельної кари. У відповідь на молитву Мойсея Маріям була очищена від прокази, однак повинна була протягом семи днів залишатися поза табором. Тільки після того, як Маріям покинула табір, символ Божої прихильності знову спочив над Скинією. На знак поваги до її високого становища та суму з приводу того удару, якого вона зазнала, увесь народ залишався в Гацероті, очікуючи її повернення.

Такий прояв Господнього незадоволення мав послужити застереженням для всього Ізраїлю, щоб в зародку придушити

дух незадоволення і непідкорення керівництву. Якби заздрість і невдоволення Маріям не були належним чином покарані, вони призвели б до великого зла. Заздрість — це одна з найбільш притаманних сатані рис, які можуть виявитися в людині; за своїми наслідками вона найбільш згубна. Мудрець говорить: «Лютість жорстока, а гнів — шалений, але хто здатний перед заздрістю встояти?» (Прип.27:4). Саме заздрість призвела до того, що небесна гармонія була порушена, а потурання їй принесло людям невимовне зло. «Бо де заздрість і сварка, там безладдя і всяке зле діло!» (Яків 3:16).

Не слід думати, що говорити про інших погане або ставати судцями їхніх спонукань або вчинків — невинна справа. «Хто брата свого обмовляє або судить його, той обмовляє Закон і судить Закон. А коли ти Закон осуджуєш, то ти не виконавець Закону, а суддя» (Яків 4:11). Є лише Один Суддя, «котрий і висвітлить заховане у темряві і виявить задуми сердець» (1Кор.4:5). Хто привласнює право судити ближніх і виносити їм вирок, той незаконно відбирає це право від Творця.

Біблія особливим чином застерігає нас від того, щоб з легкістю не звинувачувати тих, кого Бог покликав бути Його посланцями. Апостол Петро, описуючи запеклих грішників, говорить: «Зухвалі свавільні, що не бояться лихословити високих осіб; тоді як ангели, переважаючи їх міццю і силою, не несуть до Господа зневажливого суду на них» (2Петр.2:10-11). Апостол Павло, повчаючи тих, котрі поставлені керувати Церквою, писав: «Не приймай скарги на пресвітера, хіба що при двох чи трьох свідках» (1Тим.5:19).

Той, Хто поклав на людей тяжку відповідальність бути керівниками і вчителями Його народу, питає з кожного, як ті поводитися з Його слугами. Ми повинні шанувати тих, кого звеличив Бог. Покарання, якого зазнала Маріям, має стати докором усім, хто піддається почуттю заздрості і ремствує проти тих, на кого Бог поклав тягар Своєї праці.

Розділ 34. Дванадцять розвідників

За основу цього розділу взято книгу Числа, розділи 13-14

Через одинадцять днів після того, як євреї залишили гору Хорив, вони отаборилися в Кадеші, в пустелі Паран, недалеко від обітованого краю. Було запропоновано послати людей, які могли б оглянути ту землю. Мойсей виклав цю справу Господеві; було отримано дозвіл обрати для цієї місії по одному з начальників від кожного покоління. Люди були обрані, і Мойсей звелів їм піти розвідати землю, дізнатись, що вона собою являє — її стан та природні багатства, який народ там мешкає — сильний чи слабкий, малий чи численний; вони повинні були також розвідати, чи родючий там ґрунт, і принести плодів з того краю.

Посланці оглянули всю землю — від її південних до крайніх північних кордонів. Розвідники повернулися через 40 днів. Ізраїльський народ плекав у серці райдужні сподівання і з нетерпінням очікував їхнього повернення. Вістка про повернення розвідників передавалася від покоління до покоління, викликаючи загальну радість. Люди вибігали назустріч посланцям, котрі щасливо уникнули небезпек ризикованої справи. Розвідники принесли плодів тієї землі як доказ родючості її ґрунту. Оскільки це була пора дозрівання винограду, вони доставили настільки велике гроно, що його несли двоє чоловік. Вони також узяли плодів фігових і гранатових дерев, якими ряснів той край.

[365]

Народ тішився, що незабаром заволодіє таким чудовим краєм. Уважно, намагаючись не пропустити жодного слова, вони слухали, про що розповідали розвідники Мойсею. «Прибули ми до краю, куди ти послав нас; — почали вони, — він і справді тече молоком та медом, а оце плоди його!»

Прислухаючись із захопленням до кожного слова, люди були готові за Господнім словом негайно ж вирушити, щоб

заволодіти землею. Але після того як розвідники описали краю і родючість краю, усі вони, за винятком двох, заговорили про труднощі та небезпеки, які чекатимуть на ізраїльтян при завоюванні Ханаану, звичайно, представляючи їх у перебільшеному вигляді. Вони перераховували могутні народності, що населяли різні частини краю, говорячи про те, що їхні міста великі й обнесені мурами, а народи, які живуть у них, сильні, і їх неможливо підкорити. Вони згадали й про велетнів, синів Єнакових, а тому, вважали вони, не варто й мріяти, що ізраїльтяни зможуть заволодіти такою землею.

Після цього картина змінилася. В міру того як розвідники висловлювали думки своїх сповнених невір'я і розчарувань сердець, які їм навіював сатана, надія і відвага народу поступалися місцем малодушному відчаю. Невір'я цих мужів кинуло похмуру тінь на всю громаду, і могутня Божа сила, яка так часто виявлялася для добра вибраного народу, виявилась забутою. Люди не бажали замислитися над тим, що Той, Хто провадив їх аж до цього часу, без сумніву, дасть їм цю землю; вони забули, як чудово Бог врятував їх від гнобителів, проклавши дорогу посеред моря та знищивши переслідувачів — військо фараона. Вони відвернулися від Бога і діяли так, ніби все залежало тільки від сили зброї.

У своєму невір'ї вони применшили Божу силу, засумнівавшись у всемогутності руки, яка досі надійно провадила їх. Нарікаючи на Мойсея та Аарона, ізраїльтяни повторили свою стару помилку. От і прийшов кінець усім нашим райдужним сподіванням, говорили вони, виявляється, ми подолали такий шлях з Єгипту, аби оволодіти лише цією пустелею. Вони знову звинувачували своїх вождів у тому, що ті ошукували народ і

[366]

принесли Ізраїлю стільки лиха.

У своєму розчаруванні народ дійшов до відчаю. Знялося тужливе голосіння, тверезі думки потонули у вирі та сум'ятті обурених голосів. Калев оцінив ситуацію і відважився стати на захист слова Божого, роблячи усе можливе, аби протистати лихому впливові своїх малодушних товаришів. На деякий час народ стих, прислухаючись до слів підбадьорення і надії про обітовану землю. Він не заперечував, що міста тієї країни дійсно укріплені високими мурами, а хана-неяни — сильні

войовничі люди. Але ж Бог пообіцяв цю землю Ізраїлеві. «Ми таки підемо й заволодіємо нею, — наполягав Калев, — в нас стане сили, щоб перемогти!»

Однак десятеро інших розвідників перервали його, і в ще похмуріших, ніж раніше, фарбах змальовували усі перешкоди. «Ми не зможемо напасти на той народ, — заявили вони, — бо він сильніший від нас... А усі люди, яких ми бачили там, високі на зріст. Там ми бачили велетнів, синів Єнакових, з роду велетнів; і самим нам здавалось, що ми наче та сарана, і такими напевно були й ми в їхніх очах».

Ці мужі, обравши невірний шлях, уперто чинили опір Калеву та Ісусові Навину, Мойсееві і Богові. З кожним кроком вони ставали ще запеклішими. Вони були сповнені рішучості зупинити усяку спробу заволодіти Ханааном. Задля збереження свого недоброго впливу на народ десять розвідників вдавались навіть до брехні: «Це земля, яка поїдає своїх мешканців», — твердили вони. Окрім того, що це свідчення саме по собі погане, воно було ще й брехливим. Ці люди суперечили самі собі. Проголосивши, що край той родючий та багатий і населяють його велетні, вони не давали собі звіту в тому, що усе це було б неможливим, якби клімат краю був настільки не здоровим, що земля «поїдала б своїх мешканців». Нічого подібного не було. Та коли люди відчиняють свої серця невір'ю, вони віддають себе в руки сатани, і вже ніхто не зможе передбачити, як далеко він їх заведе.

«Тоді учинила вся громада великий зойк і заголосила. І люди плакали тієї ночі». Відразу ж вибухнуло повстання, піднявся бунт, оскільки сатана повністю опанував людьми, і вони, здавалося, збожеволіли. Ізраїльтяни проклинали Мойсея та Аарона, забувши навіть про те, що Бог чує їхні нечестиві слова і Ангел Його присутності, що перебував у хмарному стовпі, є свідком жахливих приступів люті. Вони з гірким жалем кричали: «О, якби ми були померли в Єгипетському краї, або щоб ми померли в цій пустелі!» А потім увесь свій гнів вони вилили на Бога: «Навіщо Господь провадить нас до того краю? Щоб нам полягти від меча? Щоб жінки та діти наші стали здобиччю? Чи ж не краще нам повернутися до Єгипту?» І сказали вони одне одному: «Оберімо собі вождя та й повернемось до Єгипту!»

[367]

Таким чином вони звинувачували в обмані не лише Мойсея, а Самого Бога за те, що Він обіцяв їм дати землю, якою вони неспроможні заволодіти. Ізраїльтяни настільки далеко зайшли у своєму безумстві, що навіть обрали з-поміж себе провідника, який повів би їх назад до землі їхнього страждання та неволі, звідкіля їх визволила рука Всемогутнього.

У приниженні й розпачі «впали Мойсей та Аарон на обличчя свої перед усією громадою Ізраїлевих синів», не знаючи, що зробити, аби втримати їх від такого необачного, гарячкового кроку. Калев та Ісус Навин робили спроби втихомирити бунтівників. Розірвавши свою одежу — свідчення великого горя й обурення, — вони кинулися в гущу народу; їхні дзвінкі голоси пересилили вируючі вигуки та голосіння охопленого бунтом народу: «Земля, що нею переходили ми, щоб оглянути її, — земля та вельми хороша! Якщо Господь уподобає Собі нас, то впровадить до тієї землі і дасть її нам, бо то земля, що справді тече молоком та медом. Тільки не бунтуйте проти Господа, і не бійтеся народу того краю, бо вони — мов хліб для нас! Захисту в них немає, а з нами Господь, — не бійтеся їх!»

Хананеї на той час вже доповнили міру свого беззаконня, і Господь не міг більше терпіти їх. Без Божої охорони вони мали стати легкою здобиччю. Згідно із Заповітом, укладеним Богом, ця земля була обіцяна Ізраїлю. Але народ повірив фальшивому повідомленню розвідників, яке і ввело всю громаду в оману. Зрадники зробили свою справу. Якби лише двоє дали хибний звіт, а усі десять закликали б народ заволодіти землею в ім'я Господнє, то і в такому разі люди, напевно, прислухалися б до поради двох, а не десятих. Таким великим було невір'я. В даному ж випадку лише двоє стали на захист правди, тоді як десятиро підбурювали до повстання.

Невірні розвідники зчинили крик, погрожуючи Калеву та Ісусу Навину; чимало людей почали кричати, щоб вірних мужів закидати камінням. Знавісніла юрба схопила каміння, аби розправитися з Калевом та Ісусом Навином. Люди вже кинулися вперед, волаючи, як божевільні, коли раптом каміння повипадало з рук, а вони самі завмерли, тремтячи від страху. Бог втрутився, щоб запобігти кровопролиттю. Слава Його присутності у вигляді палаючого вогню осяяла Скинію. Весь

народ дивився на Господнє знамення. Хтось, могутніший за них, явив Себе, і тепер вже ніхто не наважувався протидіяти. Розвідники, що принесли погану вістку, попадали на землю; від жаху вони намагалися сховатися в своїх наметах.

Тоді Мойсей підвівся й увійшов до Скинії. Господь об'явив йому: «Ударю його поразою і вигублю їх; а від тебе виведу народ більший і сильніший, ніж вони». Але Мойсей знову став благати за свій народ. Він не міг погодитися з тим, щоб вони загинули, а від нього вийшов могутніший народ. Звертаючись до Божого милосердя, він благав: Нехай же звеличиться сила Господа мого, як Ти обійде: «Господь довготерпеливий, і багатомилостивий...» Прости ж провину цього народу з великого милосердя Свого, як прощав Ти цьому народові від Єгипту й аж досі!

Господь пообіцяв пощадити Ізраїля від негайного знищення, але через невір'я й малодушність ізраїльтян Він не міг виявити Своєї сили в підкоренні їхніх ворогів. Тому у Своїй милості Він звелів їм обрати єдино безпечну дорогу і повернутися назад до Червоного моря.

Народ, охоплений бунтом, кричав: «О, якби ми померли... в цій пустелі!» Тепер це бажання могло бути задоволеним. Господь об'явив: «Як ви наговорили в Мої вуха, так Я зроблю з вами. У цій пустелі поляжуть ваші трупи —усі, що були перелічені, усім вашим числом від двадцяти років і старше... А діти ваші, що про них ви казали, мовляв, стануть вони здобиччю ворогові, Я їх введу туди і вони пізнають країну, якою ви знехтували». А про Калева Він сказав: «Але раб Мій Калев за те, що у нього був інший дух і він виконував накази Мої, Я введу його до краю, куди він ходив, і потомство його успадкує його». Подібно до того як розвідники звершували подорож 40 днів, так і Ізраїль мав блукати по пустелі ще 40 років.

[369]

Коли Мойсей повідомив народу божественне рішення, лють перетворилася на скорботу. Люди зрозуміли, що вони покарані справедливо. Десятьох невірних розвідників вдарила від Бога поразка, і вони померли на очах усього Ізраїлю; в смутній долі, що спіткала їх, кожна людина вбачала власну долю.

Здавалось, що ізраїльтяни щиро розкаюються у своєму гріхові, насправді ж вони сумували не стільки з приводу своєї невдячності та непослуху, скільки через наслідки лихої поведінки. Коли вони зрозуміли, що Господь не змінить Свого вироку, то знову стали свавільними і оголосили, що не повернуться назад до пустелі. Наказуючи їм відійти від володінь їхніх ворогів, Бог випробовував їхню покірність і виявив, що вона не була правдивою. Вони розуміли, що тяжко згрішили, давши волю поганим почуттям та роблячи спроби знищити двох розвідників, які переконували їх в необхідності послуху Богові; разом з тим вони боялись, що припустилися страшної, фатальної за своїми наслідками помилки. Їхні серця не змінилися, і вони лише чекали приводу, щоб вдатися до подібного ж повстання. Це повністю відкрилось, коли Мойсей, спираючись на Божий авторитет, звелів їм повернутися в пустелю.

[370] Божественне рішення, за яким Ізраїль не увійде до Ханаану ще 40 років, принесло Мойсееві, Ааронові, Калеву й Ісусу Навину гірке розчарування, але вони покійно підкорилися цьому рішенню. Однак ті, котрі нарікали на Бога, бажаючи повернутися до Єгипту, гірко плакали й уболівали за втраченим; вони зрозуміли, що благословення, якими вони знехтували, забрані від них. Їхні скарги тоді були безпідставними, але тепер Бог послав їм справжню причину для ридань. Якби вони жалкували про свій гріх, викритий перед ними, то Бог не виголосив би такого вироку; але люди побивалися й тужили через покарання, яке мали понести; їхня печаль не була розкаянням і тому про скасування вироку не могло бути й мови.

Ніч минула в голосіннях, але з настанням ранку до ізраїльтян повернулася надія. Вони вирішили спокутувати свою малодушність. Коли Господь звелів заволодіти землею, вони відмовились; тепер же, коли Він наказав повернутися назад, вони знову виявили себе такими ж бунтівниками. Вони вирішили самі напасти на той край і заволодіти ним. Можливо, гадали вони, Бог схвалить їхню сміливість і змінить Свій вирок.

Їхнім обов'язком і перевагою було увійти у цей край в час, призначений Богом, але через впертість і зневагу це право було відібране від них. Сатана досягнув своєї мети, перешкодивши їм увійти до Ханаану; тепер же він штовхав їх, щоб вони

всупереч божественній забороні вчинили саме те, що відмовилися зробити згідно з Божою вимогою. Підбуривши їх таким чином вдруге на повстання, великий ошуканець знову здобув перемогу. Вони засумнівалися в Божій силі, яка в поєднанні з їхніми зусиллями дозволила б їм заволодіти Ханааном, а тепер сподівалися досягти цього самого власними зусиллями, незалежно від божественної допомоги. «Згрішилими проти Господа, — кричали вони, — ми вийдемо, і будемо воювати так, як заповідав нам Господь, Бог наш» (Втор. 1:41). Як же жорстко засліпив їх гріх! Господь ніколи не давав їм наказу «йти і воювати». В Його наміри входило, щоб вони заволоділи обітваною землею не силою зброї, а беззастережним послухом Його повелінням.

Хоч серця людей не змінилися, однак вони були змушені визнати свій гріху тому, що вчинили нерозумно, вчинивши бунт після повернення розвідників. Тепер вони оцінили благословення, які так необачно відкинули, визнали, що не увійшли до Ханаану тільки через власне невірство. «Згрішили ми...», — говорили вони, визнаючи, що завинили в цій справі саме вони, а не Бог, Котрого так запекло звинувачували у невиконанні обітниць, які Він дав їм. Хоч їхнє визнання і не було плодом правдивого покаяння, все ж воно послужило виправданням Божої справедливості щодо них.

[371]

Так Господь діє і сьогодні: через визнання людьми Його справедливості прославляється Боже Ім'я. Коли люди, заявляючи про свою любов до Нього, починають скаржитися на Боже Провидіння, нехтувати Його обітницями і, піддавшись спокусі, об'єднуються з ангелами темряви, щоб розладнати Божі наміри, Господь часто створює такі обставини, щоб ці люди, хоч вони й не зазнали справжнього каяття, могли усвідомити власний гріх, негідність своєї поведінки та справедливість і милість Бога, виявлені в Його ставленні до них. Саме так Бог протидіє силам темряви, викриваючи їх чорні справи. І хоч людина цілковито не позбулася того духа, який підштовхнув її до лихого вчинку, все ж зроблене нею визнання відстоює Божу честь і виправдовує Його вірних слуг, які, викриваючи гріх, наражаються на опозицію та наклепи.

Так станеться й тоді, коли на землю буде врешті-решт злитий Божий гнів. Коли прийде Господь «зі Своїми тисячами святих, щоб учинити суд над усіма», Він також звинуватить «всіх нечестивих за всі вчинки, які чинило їхнє безчестя» (Юда 14-15). Тоді кожний грішник побачить і визнає справедливість свого осудження.

Незважаючи на божественне рішення, ізраїльтяни готувалися до завоювання Ханаану. Маючи військові обладунки та зброю, вони були, на їхню думку, повністю готові до бою, однак якими жалюгідними ці люди були в очах Господа та Його вбитих горем слуг! Коли, майже через 40 років, Господь звелів Ізраїлю захопити Єрихон, Він пообіцяв, що піде з ними. Попереду війська несли Ковчег з Його Законом. Призначені Ним вожді керували діями людей під божественним наглядом. При такій ситуації з ними не могло трапитись жодного лиха. Нині ж вони вирушили назустріч ворожим арміям всупереч Божому повелінню, незважаючи на серйозну заборону своїх вождів, без Ковчега і без Мойсея.

Сурми засурмили тривогу, і Мойсей поспішив застерегти: «Чому ви переступаєте Господній наказ? Не пощастить вам! Не вирушайте, бо Господа немає серед вас, і поб'ють вас вороги ваші. Перед вами амалікітяни і хананеяни, і ви поляжете від їхнього меча».

[372]

Хананеї вже чули про таємничу силу, яка оберігала цей народ, та про чудеса, здійснені задля нього, і нині вони зібрали потужне військо, щоб відбити напад загарбників. Наступаюча армія була без воєначальника. Жодна молитва не здійснювалася до Бога з проханням дарувати перемогу. Ізраїльтяни відчайдушно кинулися в бій, сподіваючись змінити долю, що чекала на них, або полягти в бою.

Хоч вони не мали досвіду ведення війни, все ж чимала кількість озброєних чоловіків сподівалася раптовим, шаленим наступом зламати опір ворога. Вони самовпевнено кинули виклик ворогові, котрий спочатку не наважувався нападати на них.

Хананеї розташувалися на скелястому плато, куди можна було дістатися лише важкодоступними переходами, стрімкими й небезпечними стежками. Через те численна армія ізраїльтян

могла зробити лише одне: щоб їхня поразка була якнайжахливішою. Вони повільно просувалися гірськими стежками, перетворюючись на мішені безпощадних ударів ворога, який знаходився вгорі. На них з гуркотом котилися масивні брили каміння, позначаючи свій шлях кров'ю вбитих. Ті, кому все ж вдавалось досягти вершини, були виснажені важким підйомом; зустрівши відчайдушний опір, вони відступали з великими втратами. Поле, на якому відбувалася ця кривава різня, було вкрите мертвими тілами. Ізраїльська армія зазнала повної поразки. Загибель і смерть стали наслідками повстання.

Змушені врешті-решт відступити, ті, що вціліли, «повернувшись... плакали перед Господом, — але Господь не слухав» (Втор. 1:45). Блискуча перемога ворогів Ізраїлю, які з трепетом очікували наближення могутнього війська, надала їм рішучості для подальшого опору. Усе, що вони раніше чули про чудеса, які Бог здійснював для Свого народу, тепер розцінювалось ними як обман, вселяло впевненість у тому, що немає жодної причини для страху. Ця перша поразка Ізраїля, що надала такої сміливості й рішучості хананеям, дуже ускладнила подальше завоювання краю. Ізраїльтянам нічого більше не залишалось, як залишити перемігшого ворога і відійти в пустелю, знаючи, що вона стане могилою для цілого покоління.

Розділ 35. Повстання Корея

За основу цього розділу взято книгу Числа, розділи 16-17

Суди, що спіткали Ізраїля, на деякий час поклали край наріканням і непослухові, але бунтівний дух, який продовжував жити в серцях, врешті-решт приніс найгіркіші плоди. Колишні непорозуміння перетворювались у звичайні народні повстання, що виникали під впливом раптового пориву збудженої юрби; тепер же мала місце детально розроблена таємна змова з метою скинути владу вождів, призначених Богом.

Корей, якому належала провідна роль у цій змові, був леви- том з родини Кегата і доводився двоюрідним братом Мойсееві; він був досить здібним і впливовим мужем. Хоч на нього була покладена відповідальність за служіння у Скинії, він був не- задоволений своїм становищем і вельми прагнув священства. Коли сан священства, яким раніше міг скористатися перво- родний син кожної сім'ї, став надбанням виключно Аарона та його родини, відчуття заздрості і невдоволення заволоділи серцем Корея; деякий час він потай чинив опір владі Мойсея та Аарона, не наважуючись виявити свої почуття у відкритому повстанні. Врешті-решт у нього визрів зухвалий план щодо повалення громадянської та духовної влади. Він не залишився без прихильників. Неподалік від наметів Корея і кегатян, з південного боку Скинії, отаборилося Рувимове покоління з наметами Дата- на й Авірона, — князів цього покоління. Во- ни охоче під- тримали честолюбні плани Корея. Як нащадки найстаршого сина Якова, вони претендували на те, щоб гро- мадянська влада належала їм; разом з Кореєм вони вирішили розділити й почесні священства.

[374]

Настрій народу також сприяв задумам Корея. Нині, коли вони переживали гірке розчарування, до них знову повернули- ся колишні сумніви; заздрість, ненависть і ремствування були спрямовані переважно проти терпеливого вождя. Ізраїльтяни

постійно залишали поза увагою те, що перебувають під божественним керівництвом. Вони забули, що Ангел Заповіту був їхнім невидимим Вождем; що Христос ішов перед ними у хмарному стовпі, а Мойсей отримував усі вказівки саме від Нього.

Бунтівники не бажали примиритися з жахливим вироком про те, що їм доведеться померти в пустелі; вони були готові вхопитися за будь-яку зачіпку, аби довести, що не Бог, а Мойсей, як начальник, передрік їхню долю. Усі спроби «найлагіднішого за всяку людину, що на землі», не могли спонукати цей народ до послуху; і хоч про наслідки Божого невдоволення, викликаного їхньою нещодавною впертістю, усе ще нагадували їм поріділі ряди і втрата чималої кількості людей, вони не прийняли цієї науки до серця. Спокуса знову перемогла їх.

Мирне життя пастуха, яке провадив Мойсей, було набагато спокійнішим і щасливішим за його теперішнє становище вождя цієї великої маси народу, охопленого духом непокори. Однак Мойсей не наважувався самостійно робити вибір. Замість пастушої палиці йому був даний жезл влади, якого він не міг випустити з рук, доки Сам Бог не звільнить його.

Той, Хто читає таємниці всіх сердець, знав про наміри Корея та його товаришів, а тому дав Своєму народові застереження і вказівки, аби люди могли уникнути омани з боку підступних заколотників. Вони бачили, як Божий суд спіткав Маріям за її заздрість та нарікання на Мойсея. Тоді ж Господь об'явив, що Мойсей більший за пророка. «Устами до уст розмовляю Я з ним... Якже ви, — додав Він, -- посміли нарікати на Мойсея, Мого слугу?» (Числ.12:8). Ці

докори стосувалися не лише Аарона та Маріям, але й усього Ізраїля.

Корей та його спільники були удостоєні особливих виявлень Божої сили та величі. Вони були з числа тих, хто підіймався на гору з Мойсеєм і споглядав божественну славу. Але з того часу з ними відбулися значні зміни. Спокуса, хоч спочатку і незначна, знайшла собі притулок в їхніх серцях; не зустрівши жодного опору з їхнього боку, вона ставала дедалі сильнішою, доки сатана цілковито не опанував розумом і вони не наважилися виявити невірність. Спочатку заколотни-

[375]

ки, роблячи вигляд, що зацікавлені в добробуті народу, потай ділилися своїм незадоволенням один з одним, а пізніше і з начальниками Ізраїлю. Їхні наміри були настільки охоче зустрінуті, що вони відважилися на подальший крок і врешті-решт самі повірили в те, що виявляють ревність про Бога.

Їм вдалося привернути на свій бік 250 князів — знаменитих мужів ізраїльської громади. Опораючись на таких сильних і впливових прибічників, заколотники сподівалися внести докорінні зміни в систему управління Мойсея й Аарона, значно поліпшити її.

Ревнощі викликали заздрість, а заздрість призвела до повстання. Обговорюючи питання, чи має Мойсей право на таку велику владу й повагу, заколотники дійшли висновку, що високе становище, яке він посідає, міг би обійняти кожний з них. Нав'язуючи думку про те, що Мойсей та Аарон захопили свої посади самовільно, вони обманювали як самих себе, так і один одного. Незадоволені стверджували, що їхні вожді звеличують себе понад усією Господньою громадою, привласнивши як право священства, так і управління; що родина, з якої вони походять, не мала жодних переваг над іншими ізраїльськими родинами; що вони не були святішими за народ і тому буде достатньо, якщо перебуватимуть на одному рівні зі своїми братами, котрі однаковою мірою удостоєні спостерігати особливу Божу присутність та користувались Його захистом.

[376] Тепер змовникам залишалося лише провести роботу серед народу. Для тих, хто згрішив і заслуговує догани, немає нічого приємнішого, аніж почути слова співчуття і схвалення. Саме таким чином Корей та його друзі привернули до себе увагу народу і заручилися його підтримкою. Вони оголосили, що звинувачення у тому, ніби їхнє нарікання стягнуло на них Божий гнів, було неправдивим. Заколотники говорили, що народ, відстоюючи лише свої права, не зробив нічого поганого, а Мойсей як авторитарний правитель дорікав їм за гріхи, яких ті не вчинили і були святим народом, серед якого перебував Господь.

Корей пригадував історію їхніх блукань в пустелі, коли вони потрапляли в скрутні обставини і де багато народу загинуло через нарікання і непокірність. Його слухачам здавалося, що

аж тепер вони все зрозуміли; всіх тих нещасть можна було б уникнути, якби Мойсей діяв інакше. Вони дійшли висновку, що винуватцем усього лиха був він, а народ не увійшов до Ханаану лише через те, що Мойсей та Аарон виявилися поганими керівниками. От якби вождем був Корея, котрий замість того, щоб докоряти за гріхи, надихав би їх, постійно наголошуючи на їхніх добрих вчинках, то подорож була б мирною й щасливою; замість того, щоб блукати по пустелі, вони вже давно прийшли б до обітованого краю.

Такі дії, викликані незадоволенням, показали, що між прибічниками заколоту існують така єдність і згода, яких ніколи досі не було. Популярність, якою користувався серед народу Корея, все більше переконувала його в тому, що владі Мойсея потрібно покласти край, інакше вона матиме фатальні наслідки для свободи Ізраїлю. Він також запевняв, що Бог просвітив його в цій справі, уповноваживши здійснити перемену в управлінні, поки ще не надто пізно. Проте багато було таких, котрі не були готові повірити у звинувачення, висунуті Кореєм проти Мойсея. Вони пам'ятали працю Мойсея, сповнену самопожертви й терпіння; їхнє сумління прокинулося. Тоді бунтівники вирішили пояснити глибоку зацікавленість Мойсея до долі Ізраїлю якимось егоїстичним наміром; отже, знову повторювалось старе звинувачення у тому, що він вивів ізраїльтян з Єгипту, аби вони загинули в пустелі, а він міг би тоді заволодіти їхнім майном.

[377]

Деякий час робота проходила таємно. Однак, як тільки ця діяльність набула достатньої сили, щоб перерости у відкрите повстання, Корея став на чолі опозиції, публічно звинувачуючи Мойсея та Аарона в незаконному захопленні влади, на яку він, Корея, та його спільники мали однакові права. Корея звинуватив вождів нації також у тому, що вони позбавили народ свободи й незалежності. «Годі вам, — казали змовники, — уся громада — усі вони святі, і серед них Господь! Чого ж ви несетеся понад громадою Господньою?» Мойсей не підозрював про цю таємну, ретельно сплановану змову, і тому коли вона в усій своїй страшній дійсності постала перед ним, він впав долілиць, знову звертаючись подумки до Бога. Нарешті він підвівся, і хоч був засмученим, проте залишався спокійним і зміцнілим.

Він отримав божественну вказівку. «Уранці, — сказав він, — Господь дасть знати, хто Його і хто святий, щоб наблизити його до Себе; а кого Він обрав, того й наблизить до Себе». Навмисне було дано випробувальний термін до наступного дня, щоб усі мали достатньо часу для роздумів. Ті, що претендували на священство, повинні були взяти кадилаці і кадити біля Скинії на очах усієї громади. Закон ясно говорив, що служіння у святині могли здійснювати лише посвячені на цю священну справу люди. Навіть такі відомі священики як Надав та Авігу були знищені за те, що посміли принести «чужий вогонь», знехтувавши божественним повелінням. Тому Мойсей закликав своїх обвинувачів, щоб вони, якщо вже й наважилися на таку небезпечну справу, передали її на розгляд Бога.

Звертаючись до Корея та його прибічників-левитів, Мойсей сказав: «Чи вам мало, що Бог Ізраїлів вилучив вас із громади синів Ізраїля, та й наблизив до Себе, щоб ви виконували службу в Господній Скинії, і стояли перед громадою, прислуговуючи їй? Він наблизив тебе та всіх братів твоїх, синів Левія, із тобою, а вам захотілося ще й священства? Адже ти й усі твої прибічники повстали проти Господа. Аарон, — що він таке, що ви нарікаєте на нього?»

[378] Дії Датана та Авірона не відзначалися такою зухвалістю, як вчинки Корея, і Мойсей, сподіваючись, що хоч вони й приєдналися до змови, проте не були ще зовсім зіпсованими, прикликав їх до себе, щоб почути від них особисто звинувачення на свою адресу. Та вони не побажали прийти, зухвало відмовившись визнати його владу. Відповідь, яку вони дали перед усією громадою, була такою: «Хіба мало того, що ти вивів нас із землі, яка тече молоком і медом, щоб поморити нас у пустелі? Ти хочеш й панувати над нами, бути вельможею? Ти не впровадив нас ані до краю, що тече молоком й медом, ані не дав нам у власність навіть клаптика поля чи виноградника. Чи ти хочеш засліпити очі цих людей? Не підемо!»

Говорячи про край свого рабства, вони вжили ті самі слова, якими Бог змалював обітовану спадщину. Ці начальники народа звинувачували Мойсея в тому, що, говорячи, ніби він діє під божественним керівництвом, насправді намагається зміцнити свою владу; вони відверто заявили, що більше не дозволять,

аби їх, наче сліпих, водили то до Ханаану, то знову до пустелі, як це, нібито, відповідало їхнім честолюбним намірам. Таким чином, той, хто завжди ставився до них як люблячий батько і терпеливий пастир, був представлений у найчорніших фарбах як тиран і узурпатор. Його звинувачували ще й у тому, що вони не увійшли до Ханаану не внаслідок покарання за вчинені гріхи, а через його примхи.

Було очевидно, що симпатії народу були на боці заколотників, але Мойсей не зробив жодного кроку для самозахисту. Перед усім зібранням він урочисто звернувся до Бога як до Свідка того, наскільки чистими були його спонукання і праведними дії, закликаючи таким чином Його бути йому суддею.

Вранці наступного дня 250 князів на чолі з Кореєм стали зі своїми кадильницями в руках. Вони увійшли на подвір'я Скинії, в той час як увесь народ стояв назовні, чекаючи розв'язки. Треба підкреслити, що не Мойсей зібрав людей, аби вони побачили поразку Корея та його прибічників, але бунтівники у своїй сліпоті скликали їх для того, щоб вони стали свідками їхньої перемоги. Значна частина зібраних відкрито перейшла на бік Корея, котрий мав неабияку надію відстояти свої права в боротьбі проти Аарона.

[379]

Коли ізраїльтяни таким чином зібралися перед Божим лицем, «явилась слава Господня всій громаді». Мойсей та Аарон отримали божественне застереження: «Відійдіть від цієї юрби, — Я винищу їх в одну мить!» Та, впавши долілиць, вони молилися: «О Боже, Боже духів усіх живих! Як згрішив один чоловік, то чи будеш гніватись на усю громаду?»

Корей залишив зібрання, щоб приєднатися до Датана й Авірона, у той час, як Мойсей у супроводі 70 старійшин пішов, щоб дати останнє застереження тим, котрі відмовилися прийти до нього. Люди йшли слідом, тому перед тим, як зробити це, Мойсей, згідно з божественним повелінням, наказав народові: «Відступіться від наметів цих нечестивих людей і не торкайтеся нічого, що належить їм, щоб і ви не загинули за їхні гріхи». Народ послухався, оскільки передчуття суду, що наближався, охопило всіх. Таким чином головні заколотники побачили, що залишені тими, кого вони звели, та від цього їхня зухвалість не

зменшилася. Разом з родинами вони стояли біля входів до своїх наметів, ніби кидаючи виклик божественному застереженню.

В ім'я Ізраїлевого Бога Мойсей привселюдно проголосив: «Ось із чого ви зрозумієте, що Господь послав мене зробити все те, що я зробив, а не з власної волі я діяв. Якщо вони повмирають, як умирає кожна людина, і їх спіткає та сама доля, що й кожної людини, то не Господь послав мене! А коли Господь створить щось нечуване і земля відкриє уста свої та й поглине їх та усе, що є в них, і вони зйдуть живими до шеолу, тоді знайте, що ці люди зневажили Господа».

Охоплений жахом ізраїльський народ, погляди якого були спрямовані на Мойсея, стояв, очікуючи того, що має статися. Як тільки Мойсей замовк, земля розверзлася, і за- колотників разом з усім, що їм належало, поглинула безодня — і «і вони зникли з-поміж громади!» Люди ж, осуджуючи себе за причетність до гріха, кинулися тікати.

[380] Проте на цьому Божі суди не скінчилися. З хмари вийшов вогонь і пожер тих 250 князів, які продовжували кадити. Ці люди не були призвідниками заколоту, а тому не загинули разом з ватажками. Їм було дозволено побачити покарання тих, хто ввів їх у спокусу; вони мали змогу розкаятись, але їхні симпатії залишались на боці бунтівників, через що вони розділили їхню долю.

Божественний суд над Кореєм і його прибічниками міг бути призупинений навіть тоді, коли Мойсей благав Ізраїль покаятись, шукати прощення і таким чином врятуватись від загибелі. Та затята упертість вирішила їхню долю. Фактично, вся громада була причетною до їхньої вини, оскільки всі, більшою чи меншою мірою, підтримували їх. Однак Бог у Своєму великому милосерді провів розмежувальну лінію між ватажками повстання і тими, хто пішов за ними. Людям, котрі дозволили ошукати себе, був даний час, щоб розкаятись. Їм було дано безліч доказів того, що вони помилялися, а Мойсей був правий. Надзвичайний видимий прояв Божої сили розвіяв усякі сумніви.

Ісус, Ангел, Який ішов попереду єврейського народу, намагався спасти його від загибелі. Він мав можливість отримати прощення. Божий суд, що наблизився до нього, закликав до

покаяння. Особливе втручання Небес, якому неможливо було опиратися, поклато край повстанню. Якщо б тоді вони прийняли волю Божого Провидіння, то були б урятовані. Та хоч вони уникли Божих судів, злякавшись смерті, бунтівний дух не згасав. Тієї ночі вони повернулися до своїх наметів налякані, але не покаяні.

Зведені Кореєм та його спільниками вони насправді повірили у свою добропорядність і в те, що Мойсей принижує і кривдить їх. Якщо вони погодяться з тим, що Кореї та його прихильники помиляються, а Мойсей правий, тоді їм доведеться визнати, що вирок, за яким вони мали померти в пустелі, проголошений Богом. Вони ніяк не бажали визнати це і намагалися переконати себе, що Мойсей обманув їх. Вони плекали надію, що ось-ось буде запроваджено новий порядок, коли докори поступляться місцем похвали, а замість тривоги і незгоди настане спокій. Зовсім ще недавно мужі, що загинули, нашіптували їм потішаючі, приємні слова, нібито виявляючи до них велику зацікавленість та любов; тоді народ вирішив, що Кореї та його товариші були добрими людьми, а Мойсей якимось чином був винуватий у їхній загибелі.

[381]

Навряд чи існує для Бога більша образа, ніж та, коли люди з презирством відкидають знаряддя, які Він пропонує для їхнього спасіння. Ізраїльтяни не тільки вчинили це, а й мали намір убити Мойсея та Аарона. Однак їм і на думку не спадало, що за такий тяжкий гріх їм необхідно просити прощення в Бога. Ту ніч випробовування вони провели не в розкаянні й визнанні гріхів, а в роздумах над тим, як протистати доказам, за якими вони є великими грішниками. Бунтівники все ще виношували ненависть до мужів, призначених Богом, і гуртувалися, щоб чинити опір їхній владі. Сатана ж був постійно поруч, аби спотворювати їхнє мислення і, засліпивши очі, призвести до загибелі.

Увесь Ізраїль, охоплений жахом, чуючи волення приречених грішників, над якими зачинялась прірва, втік у тривозі зі словами: «...Щоб земля не поглинула й нас!»

Другого дня вся громада Ізраїлевих синів стала нарікати на Мойсея та Аарона, говорячи: «Ви погубили Господній народ!» І

вони знову були готові вчинити насильство над своїми вірними вождями.

Божественна слава перебувала у хмарі над Скинією, і голос із хмари звернувся до Мойсея та Аарона: «Відійдіть від цієї громади, Я винищу їх умить!»

Вина гріха не обтяжувала Мойсея, а тому він не відчував страху й не квапився залишати громаду на загибель. Мойсей зволікав, виявляючи під час цієї жахливої кризи щиру зацікавленість і любов пастиря до отари, дорученої його опіці. Він благав, щоб Божий гнів не знищив цілковито вибраний Ним народ. Своїм заступництвом Мойсей зупинив руку відплати, і непокірний, бунтівний Ізраїль не був знищений остаточно.

[382] Однак Ангел гніву вийшов, щоб нищити, і страшна пошесть звершувала свою згубну справу. За наказом брата Аарон узяв кадильницю і поспішив у гущу зібрання, щоб «очистити народ». «І став він між померлими та живими». Разом з димом кадиння, молитви Мойсея в Скинії піднялися до Бога і моровиця припинилася, але чотирнадцять тисяч сім-сот ізраїльтян лежали мертвими, як доказ власної вини за нарікання й непокірність.

Після цього був представлений ще один доказ того, що священство зберігається за сім'єю Аарона. За Божим наказом кожне покоління приготувало спеціальний жезл, на якому було написано його ім'я. Ім'я Аарона було написане на жезлі покоління Левія. Жезли-палиці були покладені в Скинії зібрання «перед Ковчегом Заповіту». Дерев'яний жезл, що оживе і зацвіте, мав стати ознакою того, що Господь обрав саме це покоління для священнослужіння. Наступного дня «розквітла палиця Аарона з дому Левія, — і пустила бруньки, зацвіла квітками й вродила дозрілі мигдалі!» Її показали усьому народові, а потім поклали в Скинії Заповіту як свідчення усім наступним поколінням. Це диво з успіхом розв'язало питання про священство.

Тепер цілковито було доведено, що Мойсей та Аарон говорили від Божого Імені, і народ зрозумів правдивість небажаної істини про те, що усім доведеться померти в пустелі. «То ж ми повмираємо, — вигукнули вони, — загинемо, усі ми загинемо!» Тепер тільки вони визнали, що згрішили, повставши

проти своїх вождів, і що Корея та його прибічники зазнали справедливої Божої карі.

Повстання Корея у мініатюрі виявило дію того духа, який призвів до повстання сатани на небесах. Гордість і честолюбство спонукали Люцифера оскаржувати Боже правління, домагатися усунення правління, запровадженого на Небесах. З часу свого падіння він поставив собі за мету навіювати людям той же дух заздрості та незадоволення, ті ж честолюбні прагнення високих посад і почесей. Саме так він працював над умами Корея, Датана й Авірона, викликаючи в них бажання самозвеличення, породжуючи заздрість, недовір'я й непокору. Сатана спричинився до того, що вони відкинули Бога як свого Вождя, відкидаючи мужів, призначених Ним. Наріканнями на Мойсея та Аарона вони зневажали Бога, однак залишалися настільки засліпленими, що вірили у власну праведність, а до мужів, які справедливо докоряли їх за гріхи, поставилися як до прибічників сатани.

[383]

А хіба сьогодні не існує такого зла, яке призвело Корея до загибелі? Гордощі та честолюбство дуже поширились, і коли їх жити, вони дуже скоро відчинять двері заздрості та боротьби за першість; душа поволі відвертається від Бога і несвідомо для себе виявляється втягнутою до лав сатани. Подібно до Корея і його спільників, багато хто навіть з так званих послідовників Христа, складають плани і так старанно домагаються свого звеличення, що, бажаючи заручитися співчуттям і підтримкою людей, готові спотворювати істину, виставляти у неправдивому світлі Господніх слуг, звинувачуючи їх навіть у низьких, егоїстичних мотивах, якими керуються їхні власні серця. Вперто дотримуючись неправди всупереч усім доказам, вони нарешті починають вірити в неї, приймаючи самообман за правду. Намагаючись підірвати довір'я народу до вибраних Богом мужів, такі люди можуть навіть щиро вірити в те, що роблять добру справу і правдиво служать Богові.

Євреї не бажали коритися Господнім повелінням і обмеженням. Вони виявляли неспокій, а зустрівшись з обмеженнями, не бажали чути докорів. Саме це стало причиною їхнього нарікання на Мойсея. Якби їм було дозволено робити усе, що заманеться, тоді було б менше скарг на їхнього вождя. Упро-

довж усієї історії Церкви Божі слуги завжди зустрічалися з проявами такого духа.

Через потурання гріху люди відкривають сатані доступ до свого розуму, переходячи в своєму нечесті від однієї стадії до іншої. В міру відкинення світла розум затьмарюється, а серце робиться жорстоким, так що буває вже легше зробити наступний гріховний крок і відкинути світло, яке ще жевріє, аж доки звичка грішити не укоріниться остаточно. Гріх для них перестає бути гріхом. Вірний служитель Божого Слова, викриваючи їхні гріхи, у більшості випадків викликає в них ненависть. Не бажаючи зазнати болю і жертви, без яких неможлива жодна реформа, вони повстають проти Божого слуги, звинувачуючи служителя у тому, що його докори нібито безпідставні та надто суворі. Подібно до Корея, вони стверджують, що люди невинні,

[384]

а того, котрий їх докоряє, роблять причиною усього лиха. Заспокоюючи дим обманом власне сумління, заздрісники й незадоволені об'єднуються, щоб сіяти в Церкві незгоду і таким чином ослаблювати руки тих, хто збудовує її.

Кожний крок тих, кого Бог покликав очолювати Його справу, викликає підозру; кожний вчинок заздрісними і прискіпливими людьми хибно витлумачується. Так було за часів Лютера, братів Уеслі та інших реформаторів. Так діється й сьогодні.

Корей не ступив би на шлях, яким пішов, якби знав, що усі вказівки та докори, які отримував Ізраїль, походили від Бога. Але ж він міг дізнатися про це. Бог дав безліч доказів того, що саме Він провадить Ізраїля. Проте Корей та його спільники відкинули світло; цих засліплених людей вже не могли переконати навіть найбільш гідні подиву прояви Його сили; усе це вони приписували людській або сатанинській силі. Так вчинив і народ, який наступного дня після загибелі Корея і його товаришів прийшов до Мойсея й Аарона, говорячи: «Ви знищили Господній народ!» Незважаючи на переконливі докази Божого незадоволення, викликаного їхньою поведінкою, яке виявилось у знищенні мужів, котрі звели їх, вони продовжували стверджувати, що саме силою сатани Мойсей та Аарон спричинили смерть добрих і святих мужів. Цей вчинок і вирішив їхню долю. Вони вчинили гріх проти Святого Духа — гріх, який робить людське серце нечутливим до впливу

божественної благодаті. «І якщо хто скаже слово проти Сина Людського, — говорить Христос, — то проститься йому; а коли хто скаже слово проти Духа Святого, — не проститься йому!» (Матв.12:32). Ці слова були сказані нашим Спасителем, коли вчинки милосердя, які Ісус здійснював Божою силою, юдеї приписували силі вельзевула. Бог спілкується з людиною за допомогою Святого Духа, і коли окремі особистості свідомо відкидають цю силу як сатанинську, вони цим позбавляють себе каналу, через який душа спілкується з Небесами.

Бог діє завдяки проявам Його Духа, щоб докоряти і переконувати грішника; якщо ж дію Духа повністю відкидають, то Господь вже нічого не може зробити для такої душі. Останній засіб божественної милості був використаний. Грішник ізолював себе від Бога, а гріх не має у собі ліків, за допомогою яких можна було б вилікуватися від нього. Не існує іншої сили, за допомогою якої Бог міг би переконати і навернути грішника. «Покинь ти його!» (Осії 4:17) — звучить божественне повеління. Тоді «вже не залишається за гріхи жертви, а якесь страшне очікування суду та лютої вогню, готового пожерти противників» (Євр. 10:26 - 27).

[385]

[386]

Розділ 36. В пустелі

Майже на 40 років слід ізраїльського народу губиться серед пісків пустелі. «А часу, — пише Мойсей, — що йшли ми від Кадеш Барне, аж поки перейшли потік Зеред, було тридцять вісім років, поки не вимерло все те покоління військових із табору, як поклявся Господь їм. Господня рука була проти них, щоб вигубити їх із табору дощенту» (Втор. 2:14-15).

Усі ці роки були для них постійним нагадуванням про божественну догану, якої вони заслужили. Своїм повстанням в Кадеші ізраїльтяни відкинули Бога, і Бог на деякий час залишив їх. Оскільки вони виявилися невірними і порушили Заповіт, то не повинні були надалі дотримуватись обряду обрізання — ознаки Заповіту. Їхнє бажання повернутися до землі своєї неволі свідчило про те, що вони не були гідними свободи, і свято Пасхи, встановлене на згадку про визволення з рабства, не повинно було відзначатися.

Однак безперервне служіння в Скинії свідчило про те, що Бог не залишив остаточно Свого народу. У Своему Провидінні Він і далі задовольняв їхні потреби. «Бо Господь, Бог твій, поблагословив тебе в усякому ділі твоїх рук, — сказав Мойсей, згадуючи історію їхніх блукань, — піклувався твоєю мандрівкою в тій великій пустелі. Ось уже сорок років Господь, Бог твій, з тобою; нічого не бракувало тобі» (Втор.2:7). В пісні, яку виконували левіти, і яка записана в книзі Неємії, яскраво змальована Божа турбота про Ізраїля навіть у ті роки відчуження й вигнання. «Ти у великому Своему милосерді не залишив їх у пустелі; — стовп хмари не відходив від них удень, щоб вести їх дорогою, а стовп вогню вночі, щоб освітлювати їм дорогу, якою мали йти. І Духа Свого доброго Ти давав, щоб врозумляти їх, і манни Своєї не відняв від їхніх уст, та й воду Ти давав у їхній спразі. Сорок років харчував Ти їх у пустелі... одяга їхня не зношувалась, ноги їхні не пухли» (Неєм.9:19-21).

[387]

Блукання по пустелі було не лише засобом покарання бунтівників і ремствуючих, а й школою виховання для підростаючого покоління, підготовкою до вступу в обітовану країну. Мойсей об'явив їм: «Як виховує чоловік сина свого, так виховує тебе Господь, Бог твій... щоб упокорити тебе, щоб випробувати тебе, щоб довідатись, що в серці твоїм, чи будеш дотримуватись Заповідей Його, чи ні. Він... морив тебе голодом, і годував тебе манною, якої не знав ні ти, ні твої батьки; щоб ти пізнав, що не тільки хлібом живе людина, але всім тим, що виходить із уст Господніх, може жити людина» (Втор.8:2,3,5).

«Знайшов Він його на пустинній землі та в степу завивання пустельних гієн; та й заходивсь його пестити, за ним ходити, зберігав його, як зіницю Свого ока». «То не вістун, не ангел урятував їх, а Його обличчя. Любов'ю Своєю й Своїм милосердям Він викупив їх; Він їх підняв і носив їх за часів минулих» (Втор.32:10; Ісаїя 63:9).

Однак єдиною згадкою з їхнього життя в пустелі залишились записи про бунт проти Господа. Повстання Корея призвело до знищення більш як чотирнадцяти тисяч ізраїльтян. І було ще багато випадків, коли виявлявся той самий дух зневаги до Божественної влади.

Одного разу син ізраїльтянки та єгиптянина — представник «різноплеменного люду», який разом з Ізраїлем вийшов з Єгипту, залишив те місце табору, яке призначалося для нього та подібних йому людей, і, прийшовши у табір ізраїльтян, заявив про своє право на те, щоб розкинути тут свого намета. Божественний закон забороняв це робити; нащадки єгиптян не могли увійти до громади ізраїльської аж до третього покоління. Між ним та якимось ізраїльтянином виникла суперечка, і справу було подано на розгляд суддів, котрі розв'язали її не на користь правопорушника.

[388]

Не тямлячи себе від люті від такого рішення, він став проклинати судців і в пориві гніву зневажив Боже Ім'я. Його негайно привели до Мойсея. Існувала заповідь: «Хто проклинає батька свого чи свою матір, той обов'язково має бути забитий» (Вих.21:17), але цей випадок був безпрецедентним. Злочин був настільки жахливим, що виникла необхідність в отриманні особливої вказівки від Бога. Правопорушника посадили під

охорону, доки Господь не об'явить Своєї волі. Сам Бог виголосив вирок: згідно з Його повелінням богозневажника було виведено за межі табору і побито камінням до смерті. Ті, котрі були свідками вчиненого ним гріха, поклали свої руки на його голову, урочисто цим засвідчуючи, що звинувачення проти нього справедливе. Потім вони першими кинули каміння, а потім народ, що стояв віддалік, приєднався до них, виконуючи вирок.

Після цього було оголошено закон щодо подібних випадків: До синів Ізраїлевих промовиш: «Кожний чоловік, котрий проклинатиме Бога свого, понесе кару за свій гріх. А того, хто ганьбитиме Господнє ім'я, покарати смертю — вся громада нехай укаменує його; чи буде це приходько, чи тубілець, якщо зневажатиме ім'я Господнє, мусить померти» (Левит 24:15-16).

Деякі люди піддають сумніву Божу любов і Його справедливість у визначенні такого суворого покарання за слова, сказані в пориві гніву. Але і Божою любов'ю, і справедливістю вимагають також визнати, що лайка викликана злістю проти Бога, є тяжким гріхом. Кара, що спіткала першого богозневажника, мала застерегти й інших, що до Божого Імені потрібно ставитися шанобливо. Якби гріх цього чоловіка залишився без покарання, то це справило б деморалізуючий вплив на інших; в результаті в жертву було б принесено не одне життя.

[389] Різноплеменний люд, що разом з ізраїльтянами вийшов з Єгипту, був джерелом постійних спокус і лиха. Вони заявляли про те, що зреклися ідолопоклонства і поклоняються правдивому Богові, проте отримане ними в дитинстві виховання й освіта сформували їхні звички і характери; ці люди більшою чи меншою мірою були заражені ідолопоклонством і не відчували поваги до Бога. Найчастіше вони першими починали нарікати і скаржитися; їхні язичницькі звичаї і незадоволення були закваскою, яка будоражила увесь табір.

Незабаром після повернення народу до пустелі мав місце випадок порушення суботи за обставин, які робили цей гріх особливо тяжким. Коли Господь об'явив, що позбавляє Ізраїля спадку, це викликало в народі бунтарський дух. Один чоловік, розгнівавшись, що не довелося увійти до Ханаану, заявив про свою повну зневагу до Божого Закону: він насмілювався відвер-

то порушити четверту Заповідь, вийшовши в суботу збирати дрова. Під час перебування в пустелі було суворо заборонено розпалювати вогонь сьомого дня. Ця заборона не поширювалася на Ханаанську землю, де через суворий клімат вогонь вкрай був потрібний; у пустелі в додатковому теплі не було необхідності. Вчинок цього чоловіка був свідомим, навмисним порушенням четвертої Заповіді — гріхом, викликаним легковажністю та самовпевненістю.

Його спіймали на місці злочину і привели до Мойсея.

Ще раніше було оголошено, що порушення суботи повинно каратися смертю, але досі не було визначено, як має бути виконаний вирок. Мойсей представив цю справу перед Господом й отримав повеління: «Той чоловік повинен умерти; — нехай поб'є його камінням уся громада за табором» (Числ. 15:35). Гріхи богозневаги і навмисного порушення суботи були однаково покарані; і один, і другий — виявлення зневаги до Божого авторитету.

В наш час є чимало таких, які відкидають суботу — пам'ятник творіння, — як юдейську постанову, наголошуючи: якщо її дотримання є таким необхідним, то за порушення потрібно було б карати смертю; однак ми бачимо, що богозневага потягла таке ж покарання, як і порушення суботи. Так невже ми дійдемо висновку, що третю Заповідь також потрібно відкинути, тому що вона стосується лише юдеїв? Адже порушення третьої, п'ятої і майже всіх Заповідей однаковою мірою каралося смертю, як і порушення четвертої Заповіді. Хоч нині за порушення Свого Закону Бог негайно може не карати, але Його Слово звіщає, що плата за гріх — смерть, і в останній день суду виявиться, що долею тих, котрі порушують Його священні постанови, буде смерть.

[390]

Протягом усіх 40 років перебування у пустелі чудо годування манною повинно було нагадувати людям про святий обов'язок дотримання суботи. Однак навіть це не зробило їх слухняними. Хоч вони і не наважувалися відкрито й зухвало порушувати Закон, як це сталося у випадку з чоловіком, котрий був відповідно покараний, все ж у дотриманні четвертої Заповіді допускалася велика недбалість. Бог через Свого пророка каже: «... Суботи Мої дуже зневажали» (Єзек.20:13-

24). Як бачимо, це було однією з причин, через які перше покоління не увійшло до обітованого краю. Однак діти Ізраїля не засвоїли цієї науки. Недбалість, з якою вони ставилися до суботи протягом 40 років блукань, була настільки великою, що Бог, хоч і не перешкодив їм увійти до Ханаану, все ж сказав, що, оселившись в обітованій землі, будуть розпорошені серед язичників.

З Кадеша ізраїльський народ знову повернувся до пустелі, а коли час перебування там вичерпався, увійшла «уся громада у пустелю Сін першого місяця; і народ зупинився у Кадеші» (Числ.20:1).

Тут померла і була похована Маріям. Від берегів Червоного моря, де Ізраїль у піснях і танцях висловлював радість з приводу перемоги Єгови, до могил у пустелі, де скінчилася їхня життєва мандрівка, — такою була доля мільйонів людей, які з райдужними надіями вийшли з Єгипту. Через гріх чаша благословення була забрана від них. Чи ж наступне покоління візьме для себе урок з цього повчання?

«Проте ще й далі вони продовжували грішити і не вірили в чудеса Його... Коли Він їх побивав, тоді вони шукали Його; наvertsались і шукали Бога, пригадували, що Бог — їхня скеля, і Бог Всевишній — їхній Спаситель» (Псал.78:32-35). Однак ізраїльтяни не навернулися до Нього щирим серцем. Хоч у важкі хвилини, коли оточували вороги, вони й шукали допомоги в Того, Хто Єдиний міг врятувати їх, проте «серцями своїми вони не були справедливими перед Ним; вони не були вірні в Його Заповіті. Проте Він, милосердний, гріхи прощав і не знищив. Часто Він відвертав Свій гнів... бо пам'тав, що вони лише тіло, вітер, який переходить і не повертається» (в. 37-39)

[391]

Розділ 37. Удар по скелі

За основу цього розділу взято книгу Числа, розділ 20:1-13

Зі скелі в Хориві, по якій вдарив Мойсей, вперше потекли життєдайні потоки, вгамовуючи спрагу Ізраїля в пустелі. Під час довгих подорожувань, де тільки виникала потреба у воді, ізраїльтяни чудом Божої милості отримували її. Однак потік води з Хориву незабаром вичерпався. Та незалежно від того, в якому місці пустелі вони знаходилися, якщо потрібна була вода, вона витікала з ущелини скель поблизу табору.

Завдяки Христові, силі Його Слова, Ізраїлеві «посилалися ці відсвіжаючі потоки». Вони пили від Духовної Скелі, що йшла разом з ними, а тією Скелею був Христос (1Кор. 10:4). Він — джерело матеріальних і духовних благ. Христос, правдива Скеля, залишався з ними під час усіх їхніх подорожувань. «І спраги не зазнали вони в пустинях, якими провадив Він їх: і воду із скелі давав їм; Він скелю розколов і потекла вода!» «Потекли ріки в пустинях» (Ісая 48:21; Псал. 105:41).

Скеля, по якій було завдано удару, — символ Христа, завдяки Якому пізнаються найцінніші духовні істини. Як зі скелі після удару потекли потоки життєдайної вологи, так і від Христа, що Його «вдарив Бог», Котрий «був ранений за наші гріхи, і за наші провини Він мучений був» (Ісая 53:4-5), виходить потік спасіння для грішного людства. Як скелі було завдано лише одного удару, «так і Христос один раз принесений був у жертву, щоб понести гріхи багатьох» (Євр.9:28). Наш Спаситель не повинен був приносити Себе в жертву вдруге; тим, хто прагне отримати благословення Його благодаті, достатньо лише просити в Ім'я Ісуса, висловлюючи бажання свого серця в молитві каяття. Така молитва представить перед Господом Саваофом рани Ісуса, з яких знову потече життєдайна кров, символом якої був потік живої води для Ізраїлю.

[392]

Після того як ізраїльтяни оселилися в Ханаані, вони з великою радістю згадували, як у пустелі для них зі скелі текли потоки води. За днів Христа ті дивовижні події перетворилися на важливу, сповнену особливого значення, церемонію. Вона мала місце під час свята кущів, коли з усіх куточків країни до Єрусалима збиралися люди. У кожний із семи днів свята священики під звуки музики та співу хору левитів виходили, щоб набрати із Сілоамського джерела води у золоту посудину. За ними йшли натовпи людей; і хто лише зміг пробитися до потоку, пили з нього воду під звуки радісного гімну: «І ви в радості будете черпати воду із спасенних джерел!» (Ісаїя 12:3). Після цього священики під звуки сурм і слів урочистого співу: «Ноги наші стояли в воротах твоїх, Єрусалиме» (Псал.122:2), вносили воду до храму. Воду виливали на жертівник всепалення; в цей час звучали похвальні гімни, а людське багатоголосся зливалось разом з музичними інструментами та низькими звуками сурм в один урочистий акорд.

Спаситель використав це символічне служіння, аби звернути увагу людей на благословення, які Він їм приніс. А останнього великого дня свята відлуння Його голосу наповнило двори храму: «Коли хто прагне — нехай прийде до Мене і п'є!» «Хто вірує в Мене, як каже Писання, то ріки живої води потечуть із утроби його!» «Це, — говорить Йоан, — сказав Він про Духа, що мали прийняти віруючі у Нього» (Йоан 7:37-39). Освіжаюча вода, що тече у випаленому сонцем, неродючому краї, перетворюючи пустелю на квітучий сад та повертаючи до життя усе, що гине, є символом божественної благодаті, яку може злити лише Христос і яка є живою водою, що очищає, відсвіжує і підкріплює душу.

[393]

У кому перебуває Христос, той має в собі невичерпне джерело благодаті і сили. Ісус робить життя радісним і освітлює шлях усім, хто щиро Його шукає. Божя любов, прийнята в серце, виявить себе у добрих вчинках для вічного життя. Вона стане благословенням не тільки для душі, в якій струменіє це джерело, а Й ВИЛЛЄТЬСЯ від неї живим потоком слів і праведних вчинків, вгамовуючи спрагу людей, що знаходяться поруч.

Цей же символ Христос використав у розмові з жінкою-самаряною біля криниці Якова. «А хто питиме воду, що Я йому дам, прагнути не буде повік, бо вода, що Я йому дам, стане в нім джерелом води, що тече в життя вічне» (Йоан 4:14). Христос поєднує в Собі два символи: Він — Скеля і Жива Вода.

Біблія часто вдається до цих прекрасних і глибоко символічних ілюстрацій. За багато століть до приходу Христа Мойсей вказував на Нього як на Скелю спасіння для Ізраїлю (Втор.32:15). Псалмист називає Його: «Мій Спаситель», «Скеля сили моєї», «Скеля, що вища від мене», «Скеля мешкальна», «Скеля серця мого», «Скеля притулку мого». У Давидових псалмах Христова благодать представлена в образі прохолодної, «тихої води» серед зелених пасовищ, на які Небесний Пастир провадить Свою отару. «Ти, — говорить він, — напуваєш їх з потоку Своїх солодоців, бо в Тебе джерело життя» (Псал.18:3; 62:8; 61:3; 71:3; 73:26; 94:22; 23:2; 36:9-10). А премудрий Соломон звіщає: «Джерело премудрості — текучий потік» (Прип.18:4). Для Єремії Христос — «джерело живої води», для Захарії — «джерело... для змиття гріха й нечистоти» (Єрем.2:13; Зах.13:1).

Ісаїя описує Христа як «вічну твердиню», «тінь високої скелі на спраглій землі» (Ісаїя 26:4; 32:2). Він записав дорогоцінну обітницю, викликаючи в уяві картину живого потоку для Ізраїлю: «Убогі та бідні шукають води, та її немає, язик їхній від спраги висихає, — Я, Господь, їх вислухаю, Бог Ізраїлів, не залишу їх!» «Бо я виллю воду на спраглу землю, а потоки вод на суходіл». «Бо води в пустелі заб'ють джерелом, і в степу потоки». До кожного звернення закликає: «О, ви всі спрагнені, — йдіть до води» (Ісаїя 41:17; 44:3; 35:6; 55:1). На останніх сторінках Святого Письма чується ніби відлуння цього заклик. Ріка води життя, «ясна, мов кришталь», тече від престолу Бога й Агнця; милостивий заклик лунає через усі віки: «Хто прагне, хай прийде, і хто хоче, хай бере воду життя даром!» (Відкр.22:1, 17).

Якраз перед приходом євреїв до Кадеша жива вода, що стільки років була джерелом біля їхнього табору, висохла. Господь мав намір знову випробувати Свій народ. Він бажав

побачити, чи виявлять вони до Нього довіру, чи, подібно до своїх батьків, викажуть невір'я.

Вони вже могли бачити пагорби Ханаану. Лише кілька днів шляху — і будуть кордони обітованого краю. Неподалік був Едом, який належав нащадкам Ісава; саме через нього пролягав шлях, яким їм було наказано йти до Ханаану. Мойсей отримав повеління: «Поверніть на північ! А народові скажи: ви маєте переходити границю краю ваших братів, синів Ісава, що мешкають у Сеїрі. І будуть вони боятися вас... їжу купуватимете в них за гроші — щоб ви мали що їсти, а воду також будете в них купувати...» (Втор.2:3-6).

Ці вказівки достатньою мірою пояснювали зникнення джерел: ізраїльтяни проходили родючою країною, де не бракувало води — прямим шляхом до Ханаанської землі. Бог пообіцяв, що вони без перешкод перейдуть через Едом, де зможуть купити достатньо їжі та води. Тому сам той факт, що води, яка до цього часу посилалась їм чудодійним чином, не стало, мав бути причиною радості — подорожуванням по пустелі надходить кінець. Якби вони не були засліплені невірством, то зрозуміли б це. Однак те, що мало стати доказом виконання Божої обітниці, викликало сумніви і нарікання. Народ, схоже, втратив будь-яку надію на те, що Бог все ж дасть їм Ханаан у володіння, а тому галасливо вимагав благословень, які мав у пустелі.

[395] Перш ніж Бог міг дозволити ізраїльтянам увійти до Ханаанської землі, вони повинні були засвідчити, що вірять у Його обітниці. Води не стало перед тим, як вони підійшли до Едому. Тут їм була дана змога хоча б короткий час жити вірою, а не баченням. Проте саме перше випробування виявило в них той самий дух непокори й невдячності, який виказували їхні батьки. Як тільки почувся зойк, що в таборі немає води, вони забули про руку, котра стільки років давала їм усе необхідне, і замість того, щоб звернутися до Бога за допомогою, почали нарікати на Нього, вигукуючи у розпачі: «О, якби ми були повмирили, як наші брати померли перед Господом!» (Числ.20:1-3). Це означало, що вони бажали розділити долю тих, котрі були знищені під час бунту Корея.

Люди знову нарікали на Мойсея й Аарона. «І навіщо ви привели Господню громаду в оцю пустелю, щоб і нам тут

загинути і скотині нашій? І навіщо вивели ви нас із Єгипту, щоб привести нас на це місце? Тут не родить збіжжя, ані смоківниці, ані виноград, ані гранатові яблука, і навіть немає питної води!»

Вожді знову прийшли до дверей Скинії й впали долілиць. Знову з'явилася слава Господня, і Мойсей отримав повеління: «Візьми жезло та збери громаду ти та брат твій Аарон, і промовите до тієї скелі, що на їхніх очах, — і вона дасть воду. І виведеш для них воду з тієї скелі».

Два брата вийшли до народу; Мойсей був з Божим жезлом у руці. Тепер вони вже були людьми похилого віку. Довгий час ці мужі зносили впертість та непокірність Ізраїлю, і нині навіть Мойсей втратив терпіння. «Послухайте ж, неслухняні, — вигукнув він, — чи ж з цієї скелі ми добудемо для вас воду?» — і замість того, щоб лише наказати скелі, як звелів Бог, він двічі вдарив по ній палицею.

Потоком полилася вода, якої було достатньо, щоб напоїти народ. Але була вчинена велика помилка. Мойсееві слова свідчили про його роздратування, вони були, швидше, виявленням людського гніву, а не священним обуренням з приводу того, що був зневажений Бог. «Послухайте ж, неслухняні...» — сказав він. Таке звинувачення було справедливим, однак навіть істину не слід говорити запальним або роздратованим тоном. Коли Бог звелів Мойсею оголосити народові, що той понесе покарання за свій бунт, йому було боляче вимовляти ці слова, а народові — слухати їх, однак Бог підтримав Мойсея, щоб він все ж міг передати цю вістку. Але коли вождь сам вирішив звинуватити їх, то цим засмутив Божого Духа і завдав народові лише [396] шкоду. Брак терпіння і самовладання очевидний. Таким чином, люди отримали нагоду засумніватися втому, чи завжди вони перебували під Божим керівництвом, і виправдати свої гріхи. Мойсей, як і вони, зневажив Бога. Його поведінка, говорили вони, від самого початку заслуговувала осуду й докору. Тепер люди нарешті знайшли привід, якого шукали, аби відкинути усі Божі докори, які Він посилав їм через Свого слугу.

Мойсей виявив недовір'я до Бога. «Чи ж... ми добудемо для вас воду?» — запитав він, ніби Господь міг не зробити того, що обіцяв. «За те що ви не вірили Мені, — сказав Господь

двом братам, — коли потрібно було явити святість Мою в очах Ізраїлевих синів». Коли не стало води, нарікання й обурення народу захитали і їхню віру у виконання Божої обітниці. Першому поколінню судилося загинути в пустелі через своє невір'я, однак той самий дух виявився і в дітях. Невже й вони не отримають обіцяного? Втомлені та розчаровані, Мойсей і Аарон вже не робили спроб стримати почуттів людей. Якби вони особисто виявили непохитну віру в Бога, то змогли б викласти цю справу перед народом у належному світлі, що дало б йому змогу знайти сили знести випробування. Якби вони одразу рішуче застосували владу, якою були наділені як судді, то могли б покласти край незадоволенню. Їхнім обов'язком було докласти усіх зусиль, щоб покращити становище, перш ніж просити, щоб це зробив Бог. Якби наріканням у Кадеші було відразу покладено край, скільки тоді зла можна було б уникнути!

Своїм необачним вчинком Мойсей знецінив ту науку, яку Бог бажав викласти Ізраїлю. По скелі, що символізувала Христа, вже один раз було завдано удару, як і Христос мав принести Себе в жертву лише один раз. Вдруге достатньо було лише сказати до скелі, як і ми повинні тільки просити благословень в Ім'я Ісуса. Другий удар, завданий по скелі, позбавив цей прекрасний символ, який вказує на Христа, його належного значення.

[397]

Більше того, Мойсей та Аарон привласнили собі силу, яка належала лише Богові. Необхідність божественного втручання надавала цим обставинам особливої урочистості, і вожді Ізраїлю повинні були використати це, аби викликати в народі ще більшу шанобливість до Бога, тим самим зміцнюючи віру в Його могутність і милосердя. З гнівом запитавши: «...Чи ж з цієї скелі ми добудемо для вас воду?» — вони цим самим поставили себе на місце Бога так, ніби сила належала їм — істотам з людськими немочами й пристрастями. Втомлений через постійні нарікання та непокору людей, Мойсей перестав споглядати на свого Всемогутнього Помічника, а позбавлений Божественної сили, він зіпсував собі репутацію вождя виявом людської слабкості. Муж, який і наприкінці своєї місії міг би залишатися незаплямованим, непохитним, позбавленим

егоїзму, врешті-решт був переможений. Бог був зганьблений перед громадою Ізраїлю, в той час як міг бути звеличений і прославлений.

У цьому випадку Бог не виніс жодного осуду тим, чия негідна поведінка так негативно вплинула на Мойсея та Аарона. Догани зазнали вожді народу. Ті, котрі були представниками Бога, не вшанували Його. Мойсей та Аарон почувалися ображеними, забувши, що народ нарікав не на них, а на Бога. Надіючись на самих себе та апелюючи до власних почуттів, вони несвідомо впали в гріх, а тому не змогли показати народові, якою великою була його провина перед Богом.

Гірким і глибоко принизливим був негайно винесений вирок. І сказав Господь до Мойсея та Аарона: «За те, що ви не вірили Мені, коли треба було показати Мою святість в очах синів Ізраїля, ви не введете цієї громади у землю, яку Я дав їм». Вони мали померти разом з бунтівним Ізраїлем, так і не перейшовши Йордану. Якби Мойсей та Аарон плекали в собі почуття самозвеличення або з гнівом сприйняли божественне застереження і докір, їхня провина була б значно важчою. Але їхній гріх не був навмисним або свідомим: вони зненацька були переможені спокусою і відразу ж щиро розкаялися. Бог прийняв їхнє покаєння, проте з огляду на ту шкоду, якої їхній гріх завдав народові, Він не міг скасувати покарання.

Мойсей не утаїв вироку, винесеного йому, але повідомив громаду про те, що оскільки він не віддав Богові належної слави, то й не зможе ввести їх до обітованого краю. Він просив ізраїльтян звернути серйозну увагу на ту сувору кару, що спіткала його, замислитись, як Бог дивиться на їхні нарікання, коли вони звинувачували людину в присудах, які самі ж стягнули на себе через власні гріхи. Мойсей розповів їм також, як просив Бога скасувати вирок, але отримав відмову. «Та Господь розгнівався на мене через вас, — сказав він, — і не захотів слухати мене» (Втор 3:26).

[398]

У кожному випробуванні або труднощах ізраїльтяни були готові звинувачувати Мойсея в тому, що ніби це він вивів їх із Єгипту, а Бог не мав до цього ніякого відношення. В усіх їхніх мандрівках, коли вони скаржилися на труднощі в дорозі, нарікаючи на своїх вождів, Мойсей говорив їм: «Не я,

а Бог діє серед вас, і ваше нарікання проти Бога». Але слова, так необачно сказані ним біля скелі: «Чи ж... ми здобудемо для вас воду?» — були, по суті, визнанням їхніх звинувачень, що якраз і послужило для утвердження невір'я та вибачення власних нарікань. Господь бажав назавжди позбавити їх такої думки, заборонивши Мойсееві ввійти до обітованого краю. Це послужило незаперечним доказом того, що їхнім вождем був не Мойсей, а могутній Ангел, про Котрого Господь сказав: «Ось Я посилаю Ангела Мого перед тобою, щоб Він охороняв тебе у дорозі, і привів тебе до того місця, яке Я приготував. Шануй Його, і слухайся Його голосу!., бо Ім'я Моє в Ньому» (Вих.23:20-21). «Господь розгнівався на мене через вас», — сказав Мойсей.

Очі усього Ізраїлю були звернені до Мойсея; його гріх кидав тінь на Бога, Котрий поставив його на чолі Свого народу. Гріх Мойсея став відомим усій громаді, і якби ним було злегковажено, могло б скластися враження, ніби невір'я і роздратування, викликані серйозною причиною, тим, котрі обіймають відповідальні посади, можна пробачити. Та коли стало відомо, що лише через цей гріх Мойсей та Аарон не ввійдуть до Ханаану, народ зрозумів: Бог справедливий і неминуче карає грішника.

[399] Історія Ізраїлю мала бути записана на науку і застереження майбутнім поколінням. Люди прийдешнього часу повинні були знати, що Небесний Бог — справедливий Провител, Який в жодному разі не виправдовує гріха. Однак далеко не всі люди усвідомлюють безмежну потворність гріха. Люди тішать себе думкою, що Бог надто добрий, щоб покарати грішника. Проте у світлі біблійної історії стає зрозумілим: Божа милість і любов змушують Його ставитися до гріха як до лиха, яке фатально позначається на мирі та щасті Всесвіту.

Ані чесність, ані вірність Мойсея не могли відвернути покарання за його провину. Народові Бог простив значно більші переступи, але Його ставлення до гріха не було таким, як до гріха його керівників. Бог вшановував Мойсея більше, ніж якусь іншу людину на землі. Він відкрив йому Свою славу і передав через нього Ізраїлю Свої Постанови. Через те, що Мойсей отримав таке велике світло і пізнання, його гріх був значно тяжчим. Вірність у минулому не здатна спокутувати і

одну провину. Чим більше світла і переваг отримує людина, тим більша її відповідальність, більш прикра її поразка, і тим тяжчим — покарання.

З людської точки зору, Мойсей не скоїв великого злочину; це був звичайнісінький гріх. Псалмист зазначає: «Говорив він нерозважно устами своїми» (Псал. 106:33). Людина може вважати щось дрібницею, але якщо Бог так суворо покарав за гріх Свого найвірнішого слугу, якого вшановував більше за інших, то не простить його й нікому іншому.

Дух самозвеличення, схильність осуджувати своїх ближніх не до вподоби Богові. Хто поблажливо ставиться до таких гріхів, піддає сумніву Божу роботу, даючи цим привід скептикам виправдовувати своє невірство. Чим важливіше становище посідає людина, чим більшим її вплив на інших, тим необхідніше для неї виховувати в собі терпіння і покірливість.

Коли сатані вдається зробити так, що Божі діти, а передусім ті, котрі обіймають відповідальні посади, починають приписувати собі славу, яка належить Богові, він торжествує. У цьому його перемога. Саме це призвело сатану до падіння. Саме тому він з таким великим успіхом спокушує інших, призводячи їх до загибелі. Щоб уберегти нас від його лихих задумів, Бог у Своему Слові залишив чимало уроків, які застерігають нас від небезпеки самозвеличення. Нехай же кожний порив нашого єства, кожна здібність душі та спонукання серця щохвилини перебувають під контролем Божого Духа. Не існує жодного благословення, злитого Богом на людину, жодного випробування, допущеного Ним, якими б не намагався скористатися сатана, аби спокусити, мучити й погубити душу, якщо тільки ми дамо йому для цього найменший привід. Тому, яке б велике духовне світло не отримала людина, якими б рясними благословеннями та божественними милостями не користувалася, вона повинна завжди смиренно ходити перед Господом, з вірою благаючи, аби Бог освятив кожен її думку та направляв усяке її спонукання.

Хто претендує на благочестя, на тому лежить найсвятіший обов'язок в усіх обставинах, навіть в хвилини найбільших провокацій, зберігати самовладання і контроль над собою. Тягар, покладений на Мойсея, був надто важким; мало хто

був так суворо випробуваний, як він; однак це не було підставою виправдати його гріх. Бог зробив усе для Свого народу, і якщо люди покладатимуться на Божу силу, вони ніколи не стануть жертвою обставин. Виправдовувати гріх не можна навіть найбільшою спокусою. Якого б тиску не зазнала душа, вона чинить гріх з власної волі. Жодні сили землі чи пекла не здатні примусити людину чинити зло. Сатана атакує наші найбільш слабкі місця, але ми можемо вийти переможцями. Якими б сильними і несподіваними не були його нападки, Бог подбав про допомогу; Божою силою ми зможемо перемогти.

[401]

Розділ 38. Подорож навколо Едому

За основу цього розділу взято книгу Числа, розділи 20:14-29;
21:1-9

Кадеш, де отаборилися ізраїльтяни, знаходився недалеко від кордонів Едому, і Мойсей, як і увесь народ, мали велике бажання перейти через цю землю до обітованого краю. За Божим повелінням, до царя Едомського було відправлено послів, щоб сказати: «Так каже брат твій Ізраїль: Ти знаєш усі прикrostі, що нас спіткали; як наші батьки пішли до Єгипту, і як ми жили в Єгипті багато часу, і яке зло в Єгипті заподіяли нам та батькам нашим. І як кликали ми до Господа, і Він почув наш голос, і послав Ангела, і вивів нас із Єгипту; і ось ми в Кадеші, що на самій твоїй границі. Дозволь нам, будь ласка, пройти через твій край! Ми не підемо ні полем, ні виноградниками, і не будемо пити води з криниць; — ми підемо царським шляхом, не звертаючи ні праворуч, ні ліворуч, аж поки не перейдемо границі твоєї».

На таке люб'язне прохання була дана загрозна відповідь: «Ти не перейдеш у мене, бо інакше я з мечем вийду проти тебе!»

Здивовані такою відмовою, ізраїльські вожді вдруге звернулися до царя, обіцяючи: «Ми підемо битою дорогою, а якщо будемо пити воду твою — ми, чи скотина наша, то заплатимо за неї. Нічого більше не хочемо, як тільки перейти пішки!» [402]

«Не перейдеш!» — знову надійшла відповідь. На важких переходах одразу ж розмістилися озброєні загони едомлян, так що не могло бути й мови про мирний перехід через країну, а застосовувати силу Ізраїлю було заборонено. їм довелось Едомський край обходити довкола.

Якби вибраний народ під час випробування покладався на Бога, то Вождь Небесного війська перевів би їх через Едом, а страх перед ними був би у мешканців тієї землі такий, що

замість ворожості, вони виявили б до них привітність. Та ізраїльтяни не послухалися слів Божих. І доки вони нарікали та скаржилися, дорогоцінна можливість була втрачена. Коли ж вони нарешті звернулися з проханням до царя, то отримали відмову. З того дня, як ізраїльтяни залишили Єгипет, сатана старанно працював над тим, щоб їхній шлях був сповнений перешкодами та спокусами, через які вони не впадкували б Ханаану. Невір'я неодноразово штовхало їх на шлях опору Божим намірам.

Дуже важливо довіряти Божому слову і не зволікати з виконанням Його наказів, ще доки Божі ангели чекають, аби допомогти нам. Злі ангели готові перешкоджати кожному крокові на шляху вперед. Коли Боже Провидіння наказує Його дітям йти вперед, коли Він готовий звершувати задля них великі діла, сатана спокушує їх засмучувати Бога Своїми ваганнями та зволіканнями; він прагне посіяти чвари, викликати нарікання або невір'я, щоб таким чином позбавити благословень, які бажає злити Бог. Отже, Божі слуги повинні бути людьми дії, завжди готовими взятися до справи негайно ж, як тільки Його Провидіння відкриє перед ними шлях. Усяке зволікання дає сатані час діяти, щоб завдати поразки.

[403] У перших настановах, даних Мойсею щодо переходу через Едом, Господь, повідомивши про те, що едомляни боятимуться Ізраїлю, заборонив їм користатися такою перевагою. Через те що Ізраїлю була обіцяна сила Божа, а страх зробив би едомлян легкою здобиччю, євреї не повинні були нападати на них. їм було наказано: «Уважайте, не дражніть їх; бо Я не дам вам ні п'яді їхньої землі, тому що гору Сеїр Я дав Ісакові як спадщину» (Втор.2:4-5). Едомляни були нащадками Авраама й Ісаака; з огляду на цих Своїх слуг, Бог виявив милість до дітей Ісава. Він віддав їм у володіння гору Сеїр, і їх не можна було чіпати, доки через свої гріхи вони не втратять Його милості. Євреї повинні були позбавити володінь і повністю знищити мешканців Ханаану, котрі переповнили чашу свого беззаконня, але для едомлян ще тривав час благодаті, тому з ними необхідно було поводитися милостиво. Бог любить милувати, і перш ніж злити Свої суди, виявляє милосердя. Перед тим, як дати

наказ про знищення мешканців Ханаану, Він звелів Ізраїлю пощадити народ Едому.

Предки Едому та Ізраїлю були братами, і поміж ними мала б існувати братня любов і люб'язність. Ізраїльтянам заборонялося будь-коли мститися з приводу завданої їм привселюдно образи; у даному випадку в зв'язку із заборонаю пройти через Едом. Вони не повинні були надіятись на те, що володітимуть хоча б частиною Едому. Недивлячись на те, що ізраїльтяни як вибраний народ користувалися Божою прихильністю, вони повинні були пам'ятати про обмеження, які Він наклав на них. Господь обіцяв дати їм у спадщину чудовий край, проте вони не мали права вважати себе єдиними й повновладними господарями на землі, витісняючи інших. Ця Божа громада отримала застереження: у всіх стосунках з едомлянами поводитися справедливо. Вони мали укласти з ними торгівельну угоду; купуючи в них усе необхідне, відразу ж розраховуватись за це. Щоб Ізраїль і надалі покладався на Бога та слухався Його слова, Бог нагадав їм: «Господь, Бог твій, поблагословив тебе... не відчував ти недостатку ні в чому» (Втор.2:7). Ізраїльтяни не залежали від едомлян, оскільки мали Господа, щедрого у Своєму милосерді. Ані насильством, ані обманом вони не мали права навіть пробувати заволодіти тим, що належало едомлянам, але у всіх своїх стосунках з ними керуватись принципами божественного Закону: «Люби ближнього твого, як себе самого».

Якщо б Ізраїль перейшов через Едом так, як запланував Бог, то це послужило б благословенням не тільки для них самих, а й для мешканців того краю, бо дало б змогу едомлянам познайомитися з Божим народом, з його богопоклонінням, переконатися у тому, що Бог Якова благословляє тих, хто любить і боїться Його. Але на заваді Божим планам стало невір'я Ізраїлю. У відповідь на вимоги людей Бог дав воду» але допустив, щоб вони зазнали покарання за своє невірство. Знову вони мусили блукати по пустелі, вгамовуючи спрагу з чудодійного джерела, в якому не мали б жодної потреби, якби довірилися Йому.

Отже, ізраїльтяни знову звернули на південь і пішли неплідною пустелею, яка здавалася ще похмурішою після того,

як їхньому поглядові відкрилися зелені лани між пагорбами і долинами Едому. З-посеред пасма гір, які простягалися над похмурою пустелею, підносилася пісчана гора, що звалась Гор; її вершина мала стати місцем смерті та поховання Аарона. Коли ізраїльтяни підійшли до цієї гори, Мойсей отримав божественне повеління: «Візьми Аарона та сина його Елеазара, і виведи їх на Гор-гору. І нехай Аарон зійме шати свої, і зодягне в них сина свого Елеазара; Аарон же прилучиться до свого народу, — помре там».

Два мужа похилого віку у супроводі Елеазара піднялись на вершину гори. Голови Мойсея й Аарона були білі від снігів ста двадцяти зим. У своєму довгому, багатому на події житті вони зазнали найтяжчих випробувань і найбільших почестей, які будь-коли випадали на долю людини. Це були мужі, щедро обдаровані здібностями, які розвивалися, й зростали повною чинністю і ушляхетнюючись завдяки спілкуванню з Безмежним. Їхнє життя пройшло в безкорисливій праці для Бога і ближніх. Їхні обличчя свідчили про велику силу інтелекту, непохитність, благородство прагнень та незмінність почуттів.

[405] Багато років Мойсей та Аарон провели пліч-о-пліч у спільній праці і турботах. Вони разом зустрічали численні небезпеки, розділяли чудові Божі благословення; та наближався час розлуки. Вони йшли дуже повільно, оскільки дорогоцінною була кожна хвилина, яку судилось їм провести разом. Підйом на гору був стрімкий і виснажливий; часто зупиняючись, щоб перепочити, брати розмовляли про минуле й майбутнє. Перед ними, скільки сягало око, простягалася пустеля — шлях їхньої мандрівки. Внизу, на рівнині, було видно розташований багатолюдний Ізраїль, якому ці вибрані мужі віддали кращі роки свого життя, про добробут якого так щиро турбувалися і задля котрого приносили величезні жертви. Десь там, за горами Едому, пролягала дорога до обітованого краю — землі, благословеннями якої ані Мойсеєві, ані Ааронові не судилося насолоджуватись. В їхніх серцях не було місця почуттю протесту; жодне слово нарікання не зірвалося з їхніх вуст; при згадці про те, що перешкодило їм заволодіти спадком своїх батьків, на їхніх серйозних обличчях з'являвся вираз суму.

Місія Аарона для Ізраїлю закінчилась. Сорок років тому, коли йому було 83 роки, Бог покликав цього мужа об'єднатися з Мойсеєм задля великої і важливої праці. Він співпрацював зі своїм братом, який вивів Ізраїлевих синів з Єгипту. Аарон підтримував руки великого вождя, коли євреї воювали з Амаліком. Йому було дозволено зійти на гору Синай, перебувати там у присутності Бога і побачити Його славу. Господь доручив сім'ї Аарона священницьке служіння, вшанував його високим саном Первосвященника. Він підтримував його у святому служінні під час жахливого виявлення божественної карі над Кореєм та його спільниками. Саме завдяки заступництву Аарона припинилася кара. Коли двоє його синів були знищені через те, що знехтували ясным Божим повелінням, він не обурився і не скаржився. Проте його благородне життя виявилось заплямованим. Він вчинив тяжкий гріх, коли поступився наполяганням народу і зробив золотого бичка біля Синайської гори, а також коли об'єднався з Маріям, поділяючи її ревнощі та нарікання на Мойсея. Це він разом з Мойсеєм образив Бога в Кадеші, не виконавши наказу промовити до скелі, щоб з неї потекла вода.

Божий намір полягав у тому, щоб ці великі вожді Його народу стали представниками Христа. Аарон носив на грудях імена поколінь Ізраїлю. Він передавав народові Божу волю, входив до Святого святих у день примирення «не без крові» — як посередник усього Ізраїлю. Здійснивши таке відповідальне служіння, він виходив та благословляв громаду, як і Христос в майбутньому вийде, щоб благословити Свій народ, який чекає на Нього. Це станеться тоді, коли Він завершить справу їхнього викуплення. Саме через те, що Аарон вважався прообразом нашого великого Первосвященника, здійснюючи таке величне служіння, його гріх у Кадеші був особливо тяжким.

З глибоким смутком зняв Мойсей з Аарона священні шати та поклав їх на Елеазара, котрий став наступником батька у відповідальності до божественного призначення. Через свій гріх у Кадеші Аарон був позбавлений переваги бути Первосвященником Бога в Ханаані — принести першу жертву у тому чудовому краї, освятивши таким чином спадщину Ізраїлю. Мойсей же мав продовжувати нести свій тягар далі — привести народ аж до самих кордонів Ханаану. Він міг лише здалеку подивитися

[406]

на обітовану країну, не увійшовши до неї. Якби ці Божі слуги, ставши біля скелі в Кадеші, з покірністю перенесли послане їм випробування, їхнє майбутнє було б зовсім іншим. Вчиненого гріха вже нічим не можна було поправити. Навіть праця усього життя не взмозі надолужити втраченого за одну лише мить спокуси або нерозважливості.

Відсутність у таборі обох великих вождів, а також те, що з ними пішов Елезар, котрий, як було добре відомо, мав стати наступником Аарона у святому служінні, викликало тривогу, і народ нетерпляче чекав їхнього повернення. Роздивляючись довкола, люди зауважували, що майже усі, котрі дорослими залишили Єгипет, повмирили в пустелі. При згадці про вирок, винесений Мойсеєві та Ааронові, усі сповнилися передчуттям лиха. Деякі зрозуміли мету таємничого сходження на вершину гори Гор, а тому їхнє занепокоєння долею своїх вождів ставало ще нестерпнішим від гірких спогадів і самозвинувачень.

[407] Нарешті люди побачили постаті Мойсея та Елезара, котрі повільно спускалися з гори; Аарона з ними не було. Елезар був одягнений у священницькі шати, що свідчило про те, що він зайняв становище свого батька на святій посаді. Коли люди з важкими передчуттями оточили свого вождя, Мойсей розповів їм, як Аарон помер на його руках на горі Гор, і вони поховали його там. Громада зчинила плач і голосіння, бо усі любили Аарона, хоч досить часто засмучували його. «І оплакував Аарона увесь Ізраїлів дів тридцять днів».

Щодо поховання ізраїльського Первосвященника, у Святому Письмі міститься лише скупий запис: «Там помер Аарон, і був похований» (Втор.10:6). Який же різкий контраст існує між звичаями наших днів і цим похованням, здійсненим згідно з чітким повелінням Бога. В наш час поховання людини, яка обіймала високу посаду, не раз стає приводом для непомірного марнотратства. Коли ж помер Аарон, — один з найславніших людей, які будь-коли жили на землі, — лише двоє близьких родичів стали свідками його смерті; тільки вони були присутніми на його похороні; самотня могила на горі Гор назавжди залишилась невідомою для Ізраїлю. Бог не прославляється пи-

шними церемоніями над померлими та величезними витратами на те, щоб поховати їх.

Вся громада тужила за Аароном, однак ніхто так гостро не відчував цієї втрати, як Мойсей. Смерть Аарона стала для нього красномовним нагадуванням про те, що і його кінець вже близький; хоча йому бути на землі залишалось недовго, він гостро відчував втрату свого постійного співпрацівника, котрий впродовж багатьох років ділив його радість і смуток, надії та тривоги. Віднині Мойсей повинен був продовжувати свою працю один, хоч знав, що його вірним Другом залишається Бог і тому ще більше покладався на Нього.

Незабаром після того як ізраїльтяни залишили гору Гор; вони зазнали поразки в сутичці з Арадом, одним із ханаанських царів. Та коли вони щиро звернулися до Бога за допомогою, їм був посланий Божественний захист, і ворог був розгромлений. Ця перемога замість того, щоб викликати в народі відчуття вдячності та усвідомлення залежності від Бога, зробила їх самовпевненими і хвалькуватими. А незабаром ізраїльтяни повернулися до старої звички нарікати. Цього разу вони були незадоволені тим, що Ізраїлю не було дозволено увійти до Ханаану відразу, ще 40 років тому, після їхнього бунту, викликаного повідомленням розвідників. Вони заявляли, що їхнє надто довге перебування в пустелі було непотрібним гаянням часу; люди вважали, що могли б тоді так само легко подолати ворогів, як і тепер.

[408]

Продовжуючи рух на південь, їм довелося проходити спекотною пісчаною долиною, позбавленою будь-якої рослинності. Дорога видавалася довгою і тяжкою; люди знемагали від втоми та спраги. І знову вони не змогли витримати випробування своєї віри і терпіння. Постійно зосереджуючи увагу лише на темних сторінках свого життя, вони все далі й далі відходили від Бога. Ізраїльтяни забули: саме через нарікання в Кадеші, коли там забракло води, вони змушені тепер обходити Едом. Господь мав на меті дати їм щось краще. Потрібно було дякувати Богові за те, що Його покарання за гріх було таким легким. Але замість цього вони потішали себе думкою про те, що, якби Мойсей і Бог не втрутилися, вони б уже давно заволоділи обітованою землею. Після того як ізраїльтяни самі

накликали на себе лихо, зробивши свою долю набагато тяжчою, ніж планував у Своєму промислі Бог, вони в усіх своїх нещастях звинувачували Його. Люди з гіркотою відзначали, що Він несправедливо повівся з ними і, врешті-решт, почали висловлювати незадоволення. Єгипет видавався їм привабливішим і бажанішим, ніж свобода і земля, до якої провадив їх Бог.

Плекаючи дух незадоволення, ізраїльтяни перестали цінувати отримані ними благословення. І говорив народ проти Бога та проти Мойсея: «Навіщо вивели ви нас із Єгипту, щоб ми повмирили в пустині? Бо ж нема тут хліба й води, а душі наших обридла ця непридатна їжа».

Мойсей докладно представив народові його великий гріх, довівши, що лише завдяки Божій силі ізраїльтяни уцілили в «цій великій пустині, яка збуджує страх, де вуж, сараф і скорпіон, і висохла земля, де нема води» (Втор. 8:15). Щодня протягом усієї своєї мандрівки вони були збережені чудом Божественної милості. Проваджені Богом, ізраїльтяни на всьому своєму шляху мали воду для угамування спраги і небесний хліб для заспокоєння голоду; вони знаходили мир та безпеку під тінню хмарного стовпа вдень і вогняного — вночі. Ангели прислужували їм під час сходжень на скелясті вершини та переходу суворими стежками пустелі. Нез-

[409]

важаючи на труднощі, серед них не було жодного хворого, їхні ноги не пухли під час довгих переходів, а одяг не зношувався. Бог упокоряв перед ними лютих хижих звірів та отруйних змій лісу й пустелі. Оскільки народ, незважаючи на усі докази Його любові, продовжував нарікати, Господь вирішив позбавити ізраїльтян Свого захисту, доки вони не оцінять Його милосердя, турбот про них та не навернуться до Нього в покайнні та смиренні.

Перебуваючи під охороною божественної сили, люди навіть не підозрювали, які незліченні небезпеки оточували їх. У своїй невдячності та невірстві вони бажали померти, і тому Господь дозволив смерті відвідати табір. Отруйних змій, якими кишіла пустеля, називали вогненними через страшні наслідки, до яких призводили їхні укуси, — гостре запалення і швидку смерть.

Коли захищаюча Божа рука була забрана від Ізраїлю, чимало людей зазнали нападу цих отруйних створінь.

Жах і сум'яття охопили весь табір. Майже в кожному наметі був помираючий або вже мертвий. Ніхто не почувався в безпеці. Дуже часто нічну тишу табору порушували несамовиті крики, які свідчили про нові жертви. Тепер усі мали роботу: одні доглядали за хворими, інші гарячково намагались уберегти тих, які ще не стали жертвами укусів. Усякі нарікання припинилися. Порівняно з теперішніми стражданнями, їхні попередні труднощі та випробовування, здавалось, не варті були жодної згадки.

Лише тепер народ упокорився перед Богом. Люди прийшли до Мойсея у щирому розкаянні, визнаючи свої гріхи. «Згрішили ми, — говорили вони, — бо виступали проти Господа та проти тебе». Нещодавно вони вважали вождя своїм найзапеклішим ворогом, причиною усіх лих і страждань. Проте, навіть коли ті слова були у них на вустах, вони розуміли безпідставність своїх звинувачень; коли ж справжнє лихо їх спіткало, ізраїльтяни кинулися до нього — єдиного заступника перед Богом. «Молися до Господа, — благали вони, — і нехай Він забере від нас цих зміїв».

Мойсей отримав божественне повеління зробити мідного змія за подобою живого і виставити його перед народом. Кожний уражений міг дивитися на нього і зцілитися. Мойсей так і вчинив, по табору негайно розійшлася радісна вістка: кожний уражений може, глянувши на мідного змія, отримати зцілення. Багато людей на цей час вже повмирало, і коли Мойсей виставив на високій жердині змія, декотрі відмовлялись повірити в те, що варто лише подивитись на мідного змія — і отримати зцілення; такі гинули у своєму невірстві. Але набагато більше людей повірили в цей рятівний засіб, запроваджений Богом. Батьки, матері, брати, сестри докладали усіх сил, щоб допомогти своїм страждаючим і помираючим друзям спрямувати згасаючий погляд на змія. Варто було цим знесиленим людям хоча б глянути на нього, як вони негайно ставали здоровими.

Народ здавав собі справу, що в самому мідному змієві не було сили, яка могла б викликати таку зміну в тих, які споглядали на нього. Зцілення приходило лише від Бога. У Своїй

[410]

премудрості Він обрав якраз цей засіб, аби явити Свою силу. Завдяки такому простому дійству люди почали усвідомлювати, що накликали на себе лихо власними гріхами. Це також було запевненням у тому, що, доки вони слухатимуться Бога, немає жодної причини для страху; Бог збереже їх.

Через мідного змія Ізраїль мав засвоїти важливий урок: тільки Бог здатний зцілювати людей. Однак вони мали засвідчити свою віру в засіб, запропонований Богом. Щоб жити, ізраїльтяни повинні були дивитися на мідного змія. Богіві потрібна була лише їхня віра; вона ж виявлялася у тому, щоб спрямовувати свій погляд на мідного змія. Люди розуміли, що в самому змієві не було нічого спасаючого, але він був символом Христа. Таким чином вони починали усвідомлювати необхідність віри в Христові заслуги. І до цього багато людей приносили свої жертви Богіві, вважаючи, що цього цілком достатньо для відкуплення гріхів. Вони не покладалися на прийдешнього Відкупителя, прообразом Котрого були усі ці жертвоприношення. Тепер Господь бажав навчити людей, що їхні жертви самі по собі мали не більше сили або чеснот, ніж мідний змія, але, подібно до нього, вони були тим засобом, який спрямовував їх до Христа — дійсно величній жертви за гріх.

[411]

«І як Мойсей підніс змія в пустині, так мусить бути піднесений і Син Людський, щоб кожний, хто вірує в Нього, мав вічне життя» (Йоан 3:14-15). Усі ті, котрі будь-коли жили на землі, відчували смертельне жало «вужа стародавнього, що зветься дияволом і сатаною» (Відкр.12:9).

Фатальних наслідків гріха можна уникнути, лише скориставшись засобом, запропонованим Богом. Ізраїльтяни врятуванням свого життя завдячували тому, що дивилися на піднесеного змія. Їхній погляд свідчив про віру. Вони залишалися живими, бо вірили в Боже Слово, довіряючи засобам, передбаченим для їхнього оздоровлення. Так і грішник, дивлячись на Христа, житиме. Він отримує прощення через віру у викупну жертву. На противагу мертвому, неістотному символі, Христос має в Собі силу і достоїнство, щоб зціляти розкаяних грішників.

Хоча грішник і не може сам себе спасти, однак повинен дещо зробити, аби отримати спасіння. «Того, хто до Мене приходять, — говорить Христос, — Я не відштовхну геть» (Йоан 6:37). Ми повинні прийти до Нього і, каючись у своїх гріхах, повірити, що Він приймає нас і прощає. Віра — Божий дар, але втілювати її в життя повинні ми самі. Віра — це рука, за допомогою якої душа може ухопитися за божественні дари благодаті і милості.

Ніщо, крім праведності Христової, не дає нам права хоча б на одне з благословень Заповіту благодаті. Є чимало таких, котрі бажають і навіть намагаються здобути ці благословення, але не отримують, бо плекають надію на те, що своїми вчинками можуть заслужити їх. Їхній погляд спрямований на самих себе, і вони забувають, що лише Ісус, Спаситель, може задовольнити усі потреби. Ми не повинні вважати, що наші особисті заслуги спасуть нас; Христос — наша єдина надія на спасіння. «Бо немає під небом іншого імені, даного людям, яким належало б нам спастися» (Дії 4:12).

Коли ми цілковито довіряємось Богові, коли покладаємось на заслуги Христа — Спасителя, Який прощає гріхи, тоді отримуємо всю необхідну допомогу. Нехай ніхто не вважає, що має силу спасти самого себе. Ісус помер за нас, оскільки ми були безсилі зробити це. У Ньому наша надія, виправдання і праведність. Але, усвідомлюючи власну гріховність, не падайте духом і не бійтеся, ніби у вас немає Спасителя або Він позбавлений милості. Саме в хвилини нашої безпорадності Бог кличе, щоб ми прийшли до Нього і були врятовані.

Чимало ізраїльтян не вірили, що засіб, запропонований Небом, допоможе. Навколо них лежали мертві та помираючі, котрі знали, що без божественної допомоги їх спіткає така ж доля; але ці люди продовжували оплакувати свої рани, болячки та неминучу смерть; їхні сили слабшали, очі скляніли, в той час як вони могли негайно зцілитися. Усвідомлюючи свої потреби, не витрачайте сил на нарікання. Знаючи, що без Христа ми безпорадні, не падайте духом, але покладайтеся на заслуги розп'ятого і воскреслого Спасителя. Дивіться і живіть! Ісус урочисто пообіцяв, що спасе кожного, хто приходять до Нього. Хоч мільйони людей, потребуючи зцілення, відкидають

[412]

Божу милість, ніхто з тих, хто вірить у Його заслуги, не буде залишений на поталу.

Багато людей не бажають прийняти Христа, доки їм не відкриються усі таємниці Плану спасіння. Вони відмовляються подивитися з вірою, хоча й знають, що тисячі тих, які спрямували свій погляд на хрест Христів, отримали силу. Багато хто блукає у лабіринтах філософії в пошуках доказів, яких ніколи не знайдуть, відкидаючи водночас найголовніший доказ, який дає Бог. Вони відмовляються ходити у світлі Сонця Праведності лише тому, що не розуміють причини Його сьйва. Той, хто вперто це робить, не зможе пізнати правди. Бог в жодному разі не усуне всі причини для сумніву. Він дає достатньо доказів для утвердження віри, і якщо людина не приймає їх, то залишається у темряві. Якби ужалені зміями люди почали сумніватися, ставлячи різні питання, перш ніж погодилися б подивитися на мідного змія, то безперечно вони загинули б. Наш першочерговий обов'язок — подивитись, а погляд віри дасть життя.

[413]

Розділ 39. Завоювання Башану

За основу цього розділу взято книгу Второзаконія, розділи 2;
3:1-11

Підійшовши до південної частини Едому, ізраїльтяни звернули на північ і знову рушили до обітованого краю. Тепер їхній шлях пролягав через розлоге плоскогір'я, обвіюване легким, свіжим вітром з гір. Це була приємна переміна після випаленої сонцем долини, якою вони йшли, і, сповнені бадьорості й надії, люди рухались вперед. Перейшовши потік Зеред, вони пішли до східних кордонів Моаву, бо отримали повеління: «Не ворогуй з Моавом і не починай з ним війни, бо Я не дам тобі з їхньої землі ні клаптика; бо Лотовим синам дав Я Ар на поселення». Таке ж повеління було дане й відносно амонітян, котрі також були нащадками Лота.

Рухаючись на північ, Ізраїль незабаром підійшов до краю амореїв. Цей сильний, войовничий народ раніше займав південну частину Ханаанського краю, але, намножившись, вони перейшли через Йордан і відвоювали в моавітян частину їхньої території. Тут вони оселилися, заволодівши усією землею від Арнону аж до Яббоку на півночі; право володіння цим краєм так ніхто й не наважувався заперечувати. Дорога до Йордану, якою бажали пройти ізраїльтяни, пролягала якраз через їхню землю, і Мойсей надіслав дружнє послання до Сигона, аморейського царя, в його столицю: «Дозволь мені перейти через твою землю; я йтиму лише дорогою, не звертаючи ні [414] праворуч, ні ліворуч. Харчі за гроші продаватимеш мені, — щоб я мав що їсти, і воду даватимеш мені за гроші, щоб я мав що пити. Дозволь мені тільки перейти». У відповідь на це прохання надійшла рішуча відмова і все військо амореїв було зібране, щоб протистояти пришельцям. Така грізна армія викликала великий жах у ізраїльтян, погано підготовлених до сутички з добре озброєним та вимуштруваним військом.

Щодо військової майстерності, то перевага, звичайно, була на боці ворога. З людської точки зору, Ізраїль міг сподіватися на швидку загибель.

Та погляд Мойсея був звернений до хмарного стовпа; він підбадьорював народ, говорячи, що ознака Божої присутності все ще з ними. Водночас він наказав робити усе, що було в їхніх силах, аби приготуватися до битви. Їхні вороги нетерпляче очікували початку битви, впевнені, що проженуть зі своєї землі не готових до бою ізраїльтян. Та від Повелителя усієї землі вийшов наказ ізраїльському вождю: «Уставайте, рушайте, та й перейдіть потік Арнон! Ось Я віддаю у твою руку Сигона, царя Хешбону, амореянина; починай займати його землю і воюй з ним. Того дня Я почну наводити страх перед тобою на усі народи під небом, які, почувши про тебе, затремтять, і жахатимуться перед тобою».

Народи, що мешкали на кордоні Ханаану, були б помилувані, якби не виявили своєї зневаги до Божого слова, чинячи опір на шляху Ізраїлю. Навіть до цих язичницьких народів Господь виявляв Своє довготерпіння, велику милість і ніжне співчуття, Коли Авраамові було показано у видінні, що його насіння, діти Ізраїлю, 400 років будуть прихоськами в чужій землі, Господь дав йому також і обітницю: «А покоління четверте повернеться сюди, бо досі ще не повний гріх амореянина» (Бут. 15:16). Хоча амореї і були ідолопоклонниками, які втратили усяке право на життя через своє велике беззаконня, Бог милував їх ще 400 років, посилаючи незаперечні докази того, що Він — єдиний правдивий Бог, Творець неба і землі. Їм було відомо про усі чудеса, які Він звершив, виводячи Ізраїля з Єгипту.

[415]

Дока

зів було достатньо; амореї мали змогу пізнати правду, якби тільки захотіли залишити ідолопоклонство та аморальність. Але, відкинувши світло, вони прив'язалися до своїх ідолів.

Коли Господь вдруге привів Свій народ до кордонів Ханаану, цим язичницьким народам був даний ще один доказ Божої могутності. Вони бачили, що Бог був з Ізраїлем під час перемоги над Арадом та хананеями, а також, коли чудом були врятовані ті, котрі помирили від смертельних укусів зміїв. Хоч ізраїльтянам не було дозволено перейти через едомську землю

і вони були змушені пройти довгий і важкий шлях біля Червоного моря, однак під час своїх зупинок, в дорозі, яка пролягала повз Едом, Моав та Амон, вони поводитися мирно і не завдали жодної шкоди ані людям, ані їхньому майну. Підійшовши до кордонів амореїв, Ізраїль лише попросив дозволу перейти через їхню землю, обіцяючи дотримуватися тих же правил, що і по відношенню інших народів. Коли ж аморейський цар на ввічливе прохання відповів відмовою та ще й зібрав війська до бою, чаша його беззаконня наповнилась, і надійшов час для Бога виявити Свою могутність, щоб завдати поразки амореям.

Ізраїльтяни перейшли потік Арнон і рушили назустріч ворогові. Спалахнув бій, який закінчився перемогою Ізраїлю; скориставшись отриманою перевагою, ізраїльтяни дуже скоро заволоділи усією країною амореїв. Це Вождь Господнього війська подолав ворогів Свого народу; Він зробив би це саме 38 років тому, якби Ізраїль довірявся Йому.

Сповнившись надії й мужності, ізраїльська армія бадьоро просувалася на північ і незабаром підійшла до країни, яка мала стати місцем випробування ізраїльтян, їхньої віри в Бога. Перед ними лежало могутнє густонаселене Башанське царство, на території якого були великі міста з кам'яними стінами, які й по сьогоднішній день залишаються дивом для світу. Шістдесят міст з «високими стінами, брамами й засувами; окрім того дуже багато інших, неукріплених міст» (Втор.3:1-11). Будинки були споруджені з величезних брил чорного каменя і таких вражаючих розмірів, що робили їх абсолютно неприступними перед засобами, які в той час використовували у війні. Це була країна диких печер, стрімких урвищ, зяючих безодень та скелястих фортець. Мешканці цього краю, нащадки велетнів, були людьми незвичайного зросту й сили, відзначалися такою лютістю й жорстокістю, що наводили жах на навколишні народи. Ог, цар цієї країни, вирізнявся особливим зростом і відвагою, нечуваними навіть серед народу велетнів.

Однак хмарний стовп рухався вперед, і єврейські полчища, прямуючи за ним, підійшли до Едреї, де на них чекав цар-велетень зі своїм військом. Ог вдало обрав місце для битви. Місто Едрея було розташоване на краю плоскогір'я, яке стрімко здіймалося над рівниною і було вкрите гостроверхи-

[416]

ми вулканічними породами. Сюди можна було дістатися лише вузькими, стрімкими та важкопрохідними стежками. У разі поразки його війська могли знайти сховище в цій скелястій пустелі, де чужинці не змогли б переслідувати їх.

Впевнений в успіхові цар і його численне військо вийшли на відкриту рівнину; переможні вигуки лунали з плоскогір'я, на якому можна було бачити списи тисяч воїнів, готових ринуться у бій. Коли євреї побачили високу постать цього велетня велетнів, що височіла над воїнами його армії, а також військо, що оточувало його та неприступну на вигляд фортецю, за мурами якої причаїлися ще тисячі противників, — серця багатьох ізраїльтян здригнулися від страху. Та Мойсей залишався твердим і спокійним; Господь сказав про башанського царя: «Не бійся його, бо в твою руку Я віддам його, і увесь народ його, та країну його; і вчиниш з ним те, що вчинив ти із Сигоном, царем аморійським, який жив у Хешбоні».

Непорушна віра вождя придала народові впевненості у тому, що Бог не залишить їх. Ізраїльтяни все віддали в руку Всемогутнього і не залишилися обманутими. Ані велетні, ані укріплені міста, ані озброєне військо чи скелясті фортеці не змогли встояти перед Вождем Господнього війська. Сам Господь був на чолі армії, Він завдав поразки ворогові, Господь воював за Ізраїль. Цар-велетень і його армія були знищені, а ізраїльтяни швидко оволоділи усією країною. Так був стертий з лиця землі цей незвичайний народ, який віддався беззаконню й огидному ідолопоклонству.

[417]

У завоюванні Гілеаду і Башану брали участь багато з тих, котрі добре пам'ятали події в Кадеші, які 40 років тому прирекли Ізраїль на таке довге подорожування по пустелі. Вони бачили, що розповіді розвідників про обітований край у багатьох відношеннях виявилися достовірними. Міста були укріпленими, оточеними високими мурами; в них мешкали велетні, порівняно з котрими ізраїльтяни здавалися карликами. Тепер вони зрозуміли, що фатальною помилкою їхніх батьків було недовір'я до Божої сили. Саме через це вони не увійшли одразу до цього чудового краю.

Тоді увійти до Ханаану було набагато легше, ніж тепер. Бог обіцяв Своєму народові: якщо він послухається Божого голосу,

то Господь піде перед ним і воюватиме за нього; Він також пошле шершнів, щоб вигнати мешканців тієї землі. У ті часи народи ще не були охоплені загальним страхом, не були готові протистояти ізраїльтянам. Інша справа тепер, коли Ізраїль отримав наказ від Господа йти вперед; нині йому доведеться мати справу з пильними і могутніми ворогами, воювати з великими і вимуштруваними арміями, готовими протистояти на їхньому шляху.

Сутичка з Огом і Сигоном стала для народу випробуванням, подібним до того, якого не витримали їхні батьки. Правда, тепер це випробування було значно суворішим, ніж тоді, коли Бог звелів Ізраїлеві йти вперед. Труднощів на шляху побільшало, ніж було тоді, коли вони відмовилися йти в ім'я Бога. Господь і тепер таким же чином випробовує Свій народ. Якщо люди не витримують випробування, Він приводить їх на те саме місце, звідки вони вийшли і вдруге піддає їх випробуванню, але більш суворому. Це триватиме доти, доки вони не витримають випробування; якщо ж люди й надалі залишатимуться непокірними, то Бог забере від них Своє Світло і вони загинуть у темряві.

Тепер євреї згадали, як одного разу їхні війська були розбиті в битві і тисячі загинули. Але тоді вони діяли всупереч Божому повелінню. Вони виступили без Мойсея, — вождя, призначеного Богом, без хмарного стовпа — символа божественної присутності, без Ковчега. Тепер же Мойсей ішов з ними, зміцнюючи словами надії та віри; Божий Син, Який перебував у хмарному стовпі, вказував їм дорогу, а священний Ковчег супроводжував військо.

[418]

Цей досвід має стати наукою для нас. Могутній Бог Ізраїлю — наш Бог. Йому можна вірити, і якщо виконуватимемо Його вимоги, Він діятиме задля нас таким же чудовим чином, як діяв для Свого народу і в давнину. Кожного, хто намагається йти шляхом обов'язку, іноді долатимуть сумніви і невір'я. Часом на дорозі виникатимуть, на перший погляд, нездоланні перешкоди, які позбавлятимуть мужності людей, схильних занепадати духом; але до таких Бог говорить: Ідіть вперед! Виконуйте свій обов'язок за будь-яку ціну. Труднощі, які видаються настільки нездоланними, що наповнюють вашу душу страхом,

[419] зникнуть, якщо ви будете йти вперед шляхом послуху, у покорі покладаючись на Бога.

Розділ 40. Валаам

За основу цього розділу взято книгу Числа, розділи 22-24

Повернувшись до Йордану після завоювання Башану, ізраїльтяни, отаборившись біля ріки — вище того місця, де вона впадає у Мертве море, якраз навпроти Єрихонської долини, — почали підготовку до негайного завоювання Ханаану. Вони перебували на кордоні з Моавом; думка про те, що завойовники знаходяться поруч з ними, наводила на моавітян жах.

Ізраїльтяни не докучали моавітянам, однак ті спостерігали за всім, що відбувалося в сусідніх країнах, з тривогою та лихими передчуттями. Амореї, перед якими вони змушені були відступити, були переможені євреями; землю, яку амореї колись відібрали в Моава, заволоділи ізраїльтяни. Башанські війська також не встояли перед таємничою силою у хмарному стовпі, і їхні могутні фортеці були покорені ізраїльтянами. Моавітяни не наважувалися нападати на них, розуміючи, що зброя безсила перед надприродною силою, котра була на їхньому боці. Через те, подібно до фараона, вони вирішили вдатися до чаклунства, щоб таким чином перешкодити Божій справі. Вони спробували накликати прокляття на Ізраїль.

Народ Моаву мав із мідіянітянами тісні зв'язки як національного, так і релігійного характеру. Балак, моавітський цар, викликав страх цього братнього народу і заручився їхньою підтримкою в своїх лихих задумах проти Ізраїлю. Він сказав: «Ось тепер об'їсть ця голода геть усе навкруги нас, як об'їдає віл траву в полі». Валаам, мешканець Месопотамії, був відомий як муж, наділений надприродною силою; слава про нього дійшла до землі Моава. Було вирішено прикликати його на допомогу. Отож, до Ваалама були послані «моавські старшини та старшини Мідіяну» з проханням застосувати свої чари проти Ізраїлю.

[420]

Посланці негайно вирушили у довгу дорогу, яка пролягала через гори і пустелі до Месопотамії, і, прибувши до Валаама, передали йому слова свого царя: «Ось вийшов народ із Єгипту й покрив поверхню землі, і осівся навпроти мене. Тож прошу: прийди та прокляни мені цей народ, бо він сильніший від мене. Може, вдасться мені розбити його й вигнати з країни; бо знаю, кого ти поблагословиш, той благословенний, а кого проклянеш, той буде проклятий».

Валаам був колись благочестивим мужем і Божим пророком, та відступив від Нього і піддався гріхові користолюбства; однак він усе ще вважав себе слугою Всевишнього. Йому було відомо, що Бог здійснив для Ізраїля; дізнавшись від послів про мету їхнього прибуття, Валаам добре знав, що його обов'язок — відмовитися від подарунків Балака та відіслати послів. Однак він наважився загравати зі спокусою і запропонував посланцям заночувати в нього, заявивши, що не зможе дати їм остаточної відповіді, доки не запитає поради у Господа. Валаам також знав, що його прокляття не зашкодять Ізраїлеві. Бог був на боці цього народу, і доки вони залишалися вірними Йому, жодні сили землі чи пекла не могли їх здолати. Але слова послів лестили його гордошам: «Кого ти поблагословиш, той благословенний, а кого проклянеш, — той буде проклятий». Хабар у вигляді багатих дарів і можливість прославитись викликали у нього жадібність. Валаам з пожадливістю прийняв запропоновані багатства і, хоч на словах запевняв про послух Божій волі, на ділі намагався задовольнити бажання Балака.

[421] Вночі до Валаама прийшов Господній Ангел з вісткою: «Не йди з ними, й того народу не проклинай, бо він благословенний!»

Вранці Валаам неохоче відпустив послів, але не передав їм слів Господа. Гніваючись, що його сподівання на багатство і честь так несподівано розвіялись, він з роздратуванням вигукнув: «Повертайтеся до свого краю, бо не дозволив Господь мені йти з вами».

Валаам «полюбив нагороду неправедну» (2Петр.2:15). Гріх користолюбства, який Бог розцінює як ідолопоклонство, зробив його пристосуванцем, і через цей єдиний порок сатана повністю оволодів ним. Саме це й призвело його до загибелі.

Спокусник завжди зводить людей земним багатством і славою, аби відвернути їх від служіння Богові. Він нашіптує, що вони не можуть досягти великих успіхів у житті через те, що є надмірно доброчесними. Таким чином він багатьох спокушає зійти з дороги беззастережної чесності. Після першого неправильного кроку зробити наступний буває значно легше, і такі люди поступово стають дедалі самовпевненішими. Поступившись одного разу жадібності чи властолюбству, вони плануватимуть і чинитимуть жахливі речі. Чимало людей тішать себе думкою, що можуть на деякий час знехтувати чесністю задля земних переваг; вони вважають, що, досягнувши мети, зможуть змінити свою поведінку, коли тільки забажають цього. Такі люди заплутуються в тенетах сатани, і рідко кому вдається вирватися з них.

Коли послі повідомили Балака про відмову пророка прийти з ними, вони не згадали про те, що Бог заборонив йому це зробити. Гадаючи, що Валаам зволікає задля отримання більшої нагороди, цар послав вельмож поважніших і в більшій кількості, ніж спочатку, з обіцянками ще більших почестей. Він уповноважував їх погоджуватися на будь-які умови Валаама. Балак наполегливо просив: «Не відмовляйся прийти до мене. Я тебе дуже за те вшаную, і зроблю все, що скажеш мені. Прийди ж і прокляни мені народ той!»

Валаам був випробуваний ще раз. Відповідаючи на прохання послів, він удавав із себе людину сумлінну й чесну, запевняючи, що жодне золото чи срібло не примусять його чинити всупереч Божій волі. Але разом з тим він прагнув задовольнити прохання царя, а тому, незважаючи на те що Божа воля була чітко визначена, запропонував послам переночувати, сподіваючись ще раз запитати Бога, ніби Безмежний був людиною, яку можна вмовити.

Вночі Господь з'явився Валаамові і сказав: «Якщо ці люди прийшли покликати тебе, то вставай, іди з ними, але чинитимеш тільки те, що Я скажу тобі». За такої умови Господь дозволив Валаамові виконати його бажання, оскільки він наполягав на цьому. Валаам не прагнув чинити Божу волю, але обрав власну дорогу, докладаючи при цьому зусиль, аби заручитися ще й Божим схваленням.

[422]

Тисячі людей в наш час поводяться так само. їм було б неважко зрозуміти свій обов'язок, якби він співпадав з їхніми бажаннями. Біблія, обставини життя і здоровий глузд ясно вказують їм на цей обов'язок, але оскільки ці докази суперечать їхнім бажанням і намірам, вони часто відкидають їх, насмілюючись при цьому запитувати в Бога, у чому полягає їхній обов'язок. З великою, на перший погляд, сумлінністю такі люди довго й палко моляться, прохаючи світла. Але Бог не терпить такого ставлення. Він дозволяє таким людям задовольняти свої бажання і згодом пожинати плоди. «Але Мій народ не послухався Мого голосу... Тому Я залишив їх діяти за свавіллям їхнього серця; нехай вони ходять за своїми думками!» (Псал.81:12-13). Якщо людина ясно бачить свій обов'язок, то нехай не наважується приступати до Бога, прохаючи в молитві звільнити її від його виконання. Навпаки, впокорившись, потрібно просити божественної сили і мудрості для виконання покладеного обов'язку.

Моавітяни були розбещеними ідолопоклонниками, однак, відповідно до отриманого усіма світла, їхня вина в очах Небес була меншою, ніж провина Валаама. Оскільки він називав себе Божим пророком, то все сказане ним сприймалося як слово, що мало печатку божественного авторитету. Тому він не мав права говорити усе, що заманеться, але передавати Божу вістку. «Але чинитимеш те, що Я скажу тобі», — таким було божественне повеління.

[423] Валаам отримав дозвіл піти разом з моавськими послами, якщо вони вранці прийдуть і покличуть його. Але послы, роздратовані його зволіканнями і, сподіваючись почути ще одну відмову, вирушили додому, не порадившись із ним. Усякий привід для виконання прохання Балака був усунутий. Та Валаам сповнився рішучості все ж отримати подарунки і, осідлавши ослицю, на якій завжди їздив, вирушив у дорогу. Щоб не втратити божественного дозволу, він дуже поспішав, турбуючись лише про одне: щоб такі бажані для нього багатства якимось чином не вислизнули йому з рук.

Але «став Ангел Господній на дорозі, щоб перешкодити йому». Тварина, зауваживши божественного вісника, якого не бачила людина, звернула з дороги в поле. Жорстокими побоями

Валаам примусив її знову вийти на стежку, але у вузькому проході між стінами знову з'явився Ангел, і ослиця, намагаючись обминути загрозову постать, притиснула ногу свого господаря до стіни. Валаам, не підозрюючи про втручання Небес, не знаючи про те, що Сам Бог заступив йому шлях, страшно розлютився і став немилосердно бити ослицю, примушуючи йти вперед.

Знову «у тісному місці, де не було дороги збочити ні праворуч, ні ліворуч», з'явився грізний Ангел. Беспорядна тварина, тремтячи від жаху, нарешті зупинилася і лягла на землю під своєю ношею. Лють Валаама не знала меж, а тому він ще з більшою жорстокістю почав бити тварину палицею. Тоді Бог відкрив їй уста, і «безсловесна ослиця, промовивши людським голосом, зупинила безумство пророка» (2Петр.2:16). «Що я зробила тобі, що ти вже втретє б'єш мене?» — запитала ослиця.

Не тямлячи себе від люті через перешкоди, які виникали на його шляху, Валаам відповів тварині так, як би перед ним була розумна істота: «Бо ти глумишся з мене; коли б був у руці моїй меч, я вбив би тебе на місці!» Цей так званий чарівник, що вирушив у дорогу, аби виголосити прокляття над цілим народом і тим позбавити його сили, виявився неспроможним навіть убити тварину, на якій їхав!

Тепер Валаамові очі відкрилися, і він побачив Божого Ангела, що стояв з простягнутим мечем, готовий уразити його. З жахом він «вклонився і припав обличчям своїм до землі». Ангел сказав йому: «Навіщо ти бив ослицю свою аж тричі? Ось я вийшов, щоб перешкодити тобі, бо ця дорога супротивна мені. І побачила мене ослиця, та й звернула переді мною оце вже тричі. І якби вона не звернула переді мною, то давно я вбив би тебе, а її позоставив би живою».

[424]

Своїм життям Валаам був зобов'язаний нещасній тварині, з якою так жорстоко повівся. Муж, який претендував на звання Господнього пророка, який запевняв, що має очі відкриті і бачить «видіння Всемогутнього», був настільки засліплений жадібністю і честолюбством, що не помітив Божого Ангела, котрого зауважила навіть тварина. «Бог цього світу осліпив розум, щоб не засяяло їм світло» (2Кор.4:4). Як же багато таких засліплених людей! Вони стають на заборонені дороги,

порушуючи божественний Закон і не розуміючи, що Бог та ангели протидіють їм. Як і Валаам, вони обурюються на тих, котрі бажають відвернути їхню загибель.

Своїм поведженням з ослицею Валаам засвідчив, який дух володів ним. «Піклується праведний життям скотини своєї, але серце нечестивого жорстоке» (Прип.12:10). Лише декотрі розуміють, який гріх кривдити тварин та завдавати їм страждань через недбалість.

Той, хто створив людину, створив також і тварин, «Його милосердя — на усе Його творіння!» (Псал.145:9). Тварини створені, щоб служити людині, але це не дає їй права грубим і жорстоким ставленням до них завдавати їм болю.

Через гріх людини «усе створіння разом зітхає і донині мучиться» (Римл.8:22). Таким чином, страждання і смерть стали долею не лише людського роду, а й тварин. Тому людині потрібно полегшувати, а не збільшувати тягар страждань, який ліг на усе Боже творіння внаслідок її гріхопадіння. Той, хто мучить тварин, оскільки вони підвладні йому, — є тираном і боягузом. Бажання завдавати болю чи то своїм ближнім, чи тваринам має сатанинське походження. Багато хто гадає, що про їхню жорстокість ніхто ніколи не довідається, бо нещасні тварини не можуть говорити. Але якби очі цих людей відкрилися, як у Валаама, вони б побачили Божого Ангела, який там знаходиться і свідчитиме проти них у небесних дворах. Такий гріх записується на Небесах, і прийде той день, коли над тими, котрі кривдять Божі створіння вирок буде проголошений.

[425]

Побачивши Божого вісника, Валаам з жахом вигукнув: «Я згрішив, бо не знав, що ти стоїш на дорозі навпроти мене. Отож, якщо це недобре на твій погляд, то я повернуся назад». Господь дозволив йому продовжувати шлях, але дав зрозуміти, що його слова будуть під контролем божественної сили. Бог бажав дати свідчення Моаву про те, що євреї перебувають під захистом Небес, і Він зробив це з великим успіхом, показавши, що без божественного дозволу Валаам не може висловити на них прокляття.

Як тільки моавського царя повідомили про наближення Валаама, він в оточенні пишної учти вийшов до кордонів свого царства, щоб зустріти його. Коли цар висловив здивування з

приводу Валаамових зволікань, хоча на нього чекали багаті дарунки, пророк відповів: «Ось я прибув до тебе. Та хіба ж то моя воля — щось говорити? Що Бог вкладе в уста мої, тільки те я скажу». Валаам вельми жалкував з приводу такого обмеження. Він побоювався, що не зможе виконати свого наміру, бо Господня сила постійно керувала ним.

З надзвичайною пишністю цар у супроводі вельмож свого царства відпровадив Валаама на Бамот-Баал, звідки він міг побачити табір євреїв. Пророк стояв на висоті, спрямувавши погляд на табір вибраного Божого народу. Ізраїльтяни навіть не здогадувалися, що відбувалося зовсім поруч! Як же мало вони усвідомлювали Божу опіку, що простягалася над ними вдень і вночі! Як же притупилася чутливість Божого народу! Якими повільними вони були в усі часи щодо розуміння Його великої любові та милості! Якби вони усвідомлювали, що чудесна Божа сила постійно діє задля їхнього добробуту, то чи не сповнилися б їхні серця подякою та благоговінням за Його любов від думки про Його велич і силу?

Валаам дещо знав про жертвоприношення євреїв і сподівався, що, коли він перевершить їх багатством своїх дарів, то зможе отримати Боже благословення і домогтися виконання своїх гріховних задумів. Йому передався настрій ідолопоклонників-моавітян. Його мудрість перетворилася на безумство, духовний зір притупився і, віддавшись владі сатани, він виявився засліпленим.

[426]

Валаам звелів спорудити сім жертівників і на кожному з них приніс жертви. Тоді він піднявся «на високу гору», щоб зустрітися з Господом, пообіцявши розповісти Балакові те, що відкриє йому Бог.

В оточенні князів і вельмож Моаву цар стояв біля жертівників, а навколо них юрмився зацікавлений натовп, який чекав на повернення пророка. Нарешті він з'явився, і народ сподівався почути слова, які раз і назавжди паралізують ту дивовижну Силу, Котра діє на користь ненависних ізраїльтян. Валаам сказав:

«Із Араму мене припровадив Балак,
цар моавський, з гір сходу:

Іди ж, прокляни мені Якова,
йди ж і скажи зло на Ізраїля!
Та як же мені проклинати того,
кого Бог не прокляв?
І як же казати зло на того,
на кого гніву не має Господь?
Я бачу його з вершка скелі,
і з високих гір його оглядаю.
Ось народ, що окремо живе,
і серед людей не числиться.
Хто ж перелічив порох Якова,
і хто порахував пил Ізраїлів?
Хай душа моя помре смертю праведного,
і кінець мій хай буде такий, як його!»

Валаам визнав, що він прийшов проклясти Ізраїля, але виголошені ним слова різко суперечили настрою його серця. Він змушений був благословляти, в той час як душа була сповнена проклять.

[427] Дивлячись на табір Ізраїля, Валаам з подивом відзначив їхнє процвітання. Йому розповідали, що це був народ відсталий і неорганізований, від розбійницьких банд якого кишів край; що ізраїльтяни були лихом і жахом для навколишніх народів, але побачена ними картина суперечила цим твердженням. З усього було видно, що численний та ідеально організований табір характеризувався належною дисципліною та порядком. Він зрозумів, з якою прихильністю Бог ставиться до Ізраїлю, а також незаперечний факт, що Його вибраний народ є особливим суспільством. Їх не можна було порівняти з іншими народами, оскільки вони стояли вище від усіх. «...Народ, що окремо живе, і серед людей не числиться». Коли ці слова були виголошені Валаамом, ізраїльтяни, справді, не мали постійного місця проживання; Валаам нічого не знав і про особливість цього народу, про його звичаї та спосіб життя. Але наскільки гідним подиву є виконання цього пророцтва в майбутній історії Ізраїлю! Протягом усіх років полону, впродовж усіх століть розпорошення серед інших націй, ізраїльтяни залишалися особливим народом. Так і сучасний Божий народ — правдивий

Ізраїль, хоч і розпорошений поміж усіма народами, є лише чужинцем на землі, але громадянство якого на Небесах.

Валаамові було показано не тільки історію єврейського народу, як нації. Він бачив зростання та розквіт правдивого Божого Ізраїлю аж до кінця часу. Він бачив особливе милосердя Всевишнього до тих, котрі люблять і бояться Його. Пророк бачив, як Божа рука підтримує тих, котрі йдуть долиною смертної тіні. Він бачив, як вони виходять з могил, увінчані славою, честю і безсмертям. Валаам бачив радість викуплених у нев'янучій славі оновленої землі. Споглядаючи цю картину, він вигукнув: «Хто ж перелічив порох Якова, і хто поражував пил Ізраїлів?» Дивлячись на вінці слави на кожному чолі, на сяючі радістю обличчя, на нічим не затьмарене щастя вічного життя, він урочисто виголосив молитву: «Хай душа моя помре смертю праведного, і кінець мій хай буде такий, як його!»

Якби Валаам захотів прийняти послане Богом світло, він вчинив би за своїми словами, — негайно розірвав би усякі зв'язки з Моавом. Він не зловживав би далі Божою милістю, але глибоко розкаявшись, навернувся б до Нього. Та Валаам полюбив винагороду неправедну і був сповнений рішучості отримати її.

Балак сподівався почути прокляття, яке, немов моровиця, впало б на Ізраїль, та почувши слова пророка, він гарячково вигукнув: «Що ти вчинив зі мною? Я взяв тебе, щоб ти прокляв моїх ворогів, а ти їх поблагословив!» Валаам, бажаючи виправдатись, заявив, що ці слова були сказані під дією незалежної від нього Божественної сили і він змушений виконувати Божу волю. Він сказав: «Чи ж не те, що Господь вкладе в мої уста, я мав би говорити?»

Але й тепер Балак не відмовився від свого наміру. Він подумав, що це імпровізоване видовище, яким був багатолюдний табір євреїв, так налякало Валаама, що той не наважився застосувати проти них свої чари. Цар вирішив поставити пророка в таке місце, звідки було видно лише невелику частину табору. Якщо Валаам прокляне хоча б ту частину Ізраїлю, тоді увесь табір буде приречений на знищення. Наступна спроба мала місце на верхів'ї Пісги. Знову було споруджено сім жертвників, і принесені ті самі жертви, що й раніше. Цар і його

[428]

князі залишилися біля жертовників, а Валаам вирушив, щоб зустрітися з Богом. Знову пророкові була дана божественна вістка, яку він був безсилий змінити або приховати.

Повернувшись до людей, які нетерпляче очікували його, Валаам почув запитання: «Що сказав Господь?» Його відповідь, як і попередня, наповнила жахом серця царя і князів:

«Бог — не людина, щоб неправду казати,
і не син людський, щоб Йому каятись.
Чи ж Він може сказати — і не зробити,
чи Він може говорити — і не виконати?
Тож я одержав наказ — поблагословити;
Він поблагословив, а я того не відкличу!
Він не побачив нечестя у Якова,
і гріха на Ізраїлі немає.
З ним Господь, його Бог,
величний Володар у ньому перебуває!»

Благоговіючи перед таким відкриттям, Валаам вигукнув: «Немає ворожби проти Якова, і чари не діють проти Ізраїлю». Знаменитий чарівник випробував свої чари на прохання моавітян, але у цьому випадку він змушений сказати: «Ось що зробив Бог!» Доки Ізраїль перебував під божественним захистом, жоден народ не міг подолати їх навіть при допомозі усієї сили сатани. Чудо, здійснене Богом задля Його народу, мало викликати подив усього світу — мужем, який вирішив йти шляхом гріха, настільки оволоділа божественна сила, що замість прокляття, урочисто і палкою мовою поезії він виголосив найбагатші і найцінніші обітниці.

[429]

Божа ласка, виявлена над Ізраїлем у той час, навіки мала стати запорукою Його захисту і турботи про Своїх слухняних та вірних дітей. Коли сатана підбурюватиме лихих людей зводити клепи на Божий народ, мучити і знищувати його, тоді вірні Божі діти згадають цю подію; вона додасть їм мужності та зміцнить віру в Бога.

Розчарований і засмучений цар Моава у відчаї вигукнув: «Краще вже не проклинай його й не благословляй!» Проте слабка надія все ще жеврела в його серці, і він вирішив вда-

тися ще до однієї спроби. Тепер він повів Валаама на гору Пеор, де знаходився храм, присвячений для поклоніння їхньому богові Ваалові, що супроводжувалося розпустою. Тут знову було споруджено таку ж кількість жертівників, як і в перших двох випадках, принесено стільки ж жертв, але Валаам вже не пішов, як раніше, щоб довідатися про Божу волю.

Він вже не претендував на чарівництво, а стоячи біля жертівників, споглядав на намети Ізраїлю. Знову Божий Дух спочив на ньому, і його уста проголосили божественні слова:

«Які ж гарні намети твої, Якове,
місця перебування твого, Ізраїлю!
Вони розкинулись, немов долини, наче сади понад ріками,
немов дуби, що Господь насадив, як кедрі над водами!
Вода ллється з його відер,
а насіння його над великими водами.
Його цар стане могутнішим за Агага,
і царство його піднесеться.
...Нахилився він, ліг, немов лев,
і як левиця, — хто підійме його?
Хто благословляє тебе — той благословенний,
а хто проклинає тебе — той проклятий!»

Успіх і процвітання Божого народу тут змальовані за допомогою найпрекрасніших образів, які можна лише віднайти в природі. Пророк уподібнює Ізраїля до родючих долин, багатих на рясні врожаї, до квітучих садів, зрошуваних джерелами, що ніколи не висихають; до запашного сандалового дерева і величного кедр. Останнє порівняння є одним з найпрекрасніших і найглибших у Святому Слові. Ливанський кедр високо цінувався усіма мешканцями Сходу. Деревя сімейства ливанського кедр можна зустріти по всій землі, де лише ступала нога людини. Вони тішать серце людей своєю пишною кроною на берегах рік, величаво і гордо підносяться серед спраглої й спаленої сонцем пустелі. Від холодної Арктики і до гарячих тропіків кедрі однаково тішаються теплом і хоробро переносять холод. Вони глибоко пускають коріння серед гірських скель і мужньо витримують усі бурі. Їхнє листя залишається свіжим

[430]

і зеленим навіть тоді, коли усе інше гине від першого подиху зими. З-поміж усіх дерев ливанський кедр вирізняється силою, міцністю й довговічністю деревини; саме через це він став символом людей, життя яких «сховане в Бозі з Христом» (Кол.3.3). У Святому Письмі зазначається: «Праведник... росте, немов кедр...» (Псал.92:13). Божественна рука звеличила кедр, зробивши його царем лісів. «Ялицям було далеко до гілля його, а каштани не досягали до його віття» (Єзек.31:8), як і всяке інше дерево в Божому саду. Кедр неодноразово використовувався як символ царської емблеми, і той факт, що у Святому Письмі він уособлює праведників, свідчить про те, як Небеса дивляться на людей, котрі виконують Божу волю.

Валаам пророкував, що Цар Ізраїлю буде величнішим і могутнішим за Агага. Цим ім'ям називали царів амалікітян — у той час наймогутнішого народу, однак Ізраїль, якщо залишатиметься вірним Богові, підкорить усіх своїх ворогів. Тим царем Ізраїлю був Божий Син, і прийде час, коли Його престол утвердиться на землі, а влада буде вищою понад усі земні царства.

[431] Почувши слова пророка, Балак сповнився розчарування, страху і гніву. Він був обурений, що крім благословення Ізраїлю Валаам не міг нічим його підбадьорити, тоді як усе складалося проти нього. Лукава і користолюбна поведінка пророка викликала в нього презирство. Цар розлючено вигукнув: «Геть забирайся до свого краю! Мав я на думці гарно тебе вшанувати, та ось Господь стримав тебе від пошани». У відповідь пророк нагадав цареві про своє попередження, а саме: — він говоритиме тільки те, що дозволить йому Бог.

Перш ніж повернутися до свого народу, Валаам висловив одне з найпрекрасніших і найвеличніших пророцтв про Відкупителя світу та остаточне знищення Божих ворогів:

«Я бачу Його, та не тепер,
дивлюся на Нього, та Він не близько!
Сходить зоря від Якова, і підіймається берло з Ізраїлю, —
ламає Він скроні Моава та черепа усіх синів Сифа!»

Закінчив Валаам тим, що передрік повне знищення Моава, Едому, Амаліка та Кенеїв, не залишивши для моавітського царя жодного променя надії.

Зазнавши розчарування у своїх сподіваннях на багатство і почесні, опинившись у немилості в царя та розуміючи, що він накликав на себе Боже незадоволення, Валаам повернувся зі своєї свавільно обраної місії. Та лише він прибув додому, стримуюча сила Божого Духа залишила його; жадібність, яку досі йому вдавалося приборкати, отримала над ним повну перемогу. Він був готовий вдатися до будь-яких засобів, аби отримати обіцяну Балаком нагороду. Валаам знав, що успіх Ізраїлю залежить від послуху Богові і що єдиний шлях, яким можна призвести ізраїльтян до падіння, — це спокусити їх до гріха. Тепер він вирішив здобути прихильність Балака, давши моавітянам пораду, як їм діяти, аби стягнути прокляття на Ізраїль.

Він негайно повернувся до моавської землі та виклав свій план цареві. Тепер моавітяни знали: доки Ізраїль залишатиметься вірним Богові, доти Він буде йому захистом. План, запропонований Валаамом, полягав у тому, щоб спокусити Ізраїля до ідолопоклонства і таким чином віддалити від Бога. Якщо вдасться схилити ізраїльтян до участі в аморальному поклонінні Ваалові й Астарті, тоді Всесильний Захисник стане їхнім ворогом, а самі вони — легкою здобиччю жорстоких войовничих народів, що оточували їх. Цар з готовністю прийняв цей план, а Валаам залишився при дворі, щоб допомогти втілити його в життя.

[432]

Валаам став свідком успіху свого сатанинського задуму. Він бачив, як Боже прокляття спіткало вибраний народ, і тисячі людей стали жертвою Його судів, але божественна справедливість, караючи гріх в Ізраїлі, не дозволила, щоб винуватці спокуси уникнули покарання. У бою Ізраїлю з мідіянітянами Валаам був убитий. Передчуваючи, що його кінець близький, він виголосив: «Хай душа моя вмре смертю праведного, і кінець мій хай буде такий, як його!» Та він не побажав жити життям праведних і тому розділив долю Божих ворогів.

Доля Валаама схожа на долю Юди, а їхні характери різоче подібні. Обидва намагалися поєднати служіння Богові зі

служінням мамоні, й обидва також зазнали очевидної поразки. Валаам визнавав правдивого Бога і запевняв, що служить Йому; Юда вірив у Ісуса як Месію та приєднався до Його послідовників. Валаам сподівався зробити служіння Єгови засобом збагачення й досягнення світської слави, але зазнавши невдачі, він спіткнувся й упав, так більше і не піднявшись. Юда сподівався завдяки своєму зв'язку з Христом здобути багатство і посісти високе становище у тому земному царстві, котре, як він вірив, мав встановити Месія. Крах надій підштовхнув його до відступництва й загибелі. І Валаам, і Юда отримали велике світло, користувалися особливими перевагами, але один-єдиний виплеканий гріх зіпсував їм характер і став причиною загибелі.

Вельми небезпечно дозволяти, щоб якась нехристиянська риса перебувала в серці. Навіть один викоханий гріх поступово зіпсує характер, примушуючи усі благородні здібності коритися неосвяченим бажанням. Варто усунути з нашого сумління лише один «запобіжний засіб», потурати тільки одній лихій звичці, лише раз знехтувати високими вимогами обов'язку, як душа залишиться без охорони і відкриється шлях для сатани, котрий увійде, щоб звести нас з дороги. Єдино безпечний шлях — це щоденно, від щирого серця молитися так, як це робив Давид:

[433] «Зміцнюй стопи мої на дорогах Твоїх, щоб не спіткнулись ноги мої!» (Псал. 17:5).

Розділ 41. Відступництво при Йордані

За основу цього розділу взято книгу Числа, розділ 25

З радісними серцями та відродженою вірою в Бога ополчення Ізраїлю, здобувши перемогу, поверталось з Башану. Вони заволоділи багатою землею і були впевнені в швидкому завоюванні Ханаану. Тепер тільки ріка Йордан відділяла їх від обітованого краю. По той бік річки, якраз навпроти них, простягалась родюча зелена рівнина, яка зрошувалась повноводними джерелами і перебувала під тінню розкішних пальмових дерев. На заході рівнини підносилися башти й палаци Єрихону, оточеного пальмовими гаями, через що він і дістав назву: «місто пальм».

На східному боці Йордану, між річкою і високим плоскогір'ям, яке вони вже перейшли, також була рівнина завширшки в декілька миль, що простягалась вздовж річки. У цій затишній долині з тропічним кліматом цвіли акації або дерева шіттім, тому рівнина мала назву «Долина Шіттім». Саме тут отаборилися ізраїльтяни, для котрих акацієві гаї на березі річки стали приємним пристановищем.

Проте на лоні чудової природи їм довелося зазнати лиха, страшнішого за могутнє, добре озброєне військо або диких звірів пустелі. Ця країна з її багатою природою була опоганена своїми мешканцями. Під час загального поклоніння Ваалові — їхньому головному божеству — тут постійно мали місце найогидніші сцени аморальності та беззаконня. На кожному кроці зустрічалися місця, пов'язані з ідолопоклонством та розпустою. Вже самі їхні назви свідчили про порочність і зіпсутість народу.

Таке оточення справило згубний вплив на ізраїльтян, їхній розум призвичаювався до порочних думок, на які наводило безтурботне, бездіяльне життя; якимось непомітно для себе вони

[434]

відійшли від Бога і опинились у такому становищі, коли легко можна стати здобиччю спокуси.

Під час стоянки біля Йордану Мойсей готувався до завоювання Ханаану. Великий вождь був повністю поглинутий цією справою, але для народу час очікування і непевності став найбільшим випробуванням: не минуло й декількох тижнів, як ізраїльтяни заплямували себе найгіршими вчинками, що свідчили про втрату добродетелі й чистоти.

Спочатку ізраїльтяни мало спілкувалися зі своїми сусідями-язичниками, але згодом мідіянські жінки почали закрадатися в табір. Їхня поява не викликала тривоги, вони вели себе дуже обережно, так, що навіть Мойсей не звертав на них уваги. Мета, яку переслідували ці жінки, полягала в тому, щоб через взаємостосунки з євреями спокушувати їх до порушення Божого Закону, залучити до участі в язичницьких обрядах і звичаях, ввести в ідолопоклонство. Такі наміри старанно приховувались під виглядом звичайних дружніх стосунків, так що про них не здогадувалися навіть начальники народу.

За пропозицією Валаама цар Моава оголосив велике свято на честь своїх богів; було прийняте таємне рішення, згідно з яким Валаам мав заохотити ізраїльтян до участі у святі. Вони приймали Валаама за Божого пророка, а тому йому було неважко досягти своєї мети. Велика кількість євреїв пішла разом з ним подивитися на свято. Фактично, вони наважилися ступити на заборонену територію — і потрапили у тенета сатани. Зачаровані музикою і танцями, а також вродою язичницьких весталок, ізраїльтяни забули про свою вірність Єгови. Захоплені загальними веселощами й бенкетом, запаморочені вином, вони втратили контроль над собою. Пристрасть повністю опанувала ними, і, опоганивши своє сумління похитливістю, вони поступилися умовам [435] лянням поклонитися ідолам. Ізраїльтяни приносили жертви на язичницьких жертівниках та брали участь у найогидніших обрядах.

Не минуло багато часу, як ця отрута, подібно до смертоносної інфекції, поширилась по всьому ізраїльському таборі. Ті, котрі перемагали своїх ворогів у бою, були переможені хитрощами язичницьких жінок. Люди немов збожеволіли. Старійшини і правителі народу виявились серед перших порушників

Закону, і стали головними винуватцями того, що відступництво стало всенародним. «І приліпився Ізраїль до пеорського Ваала». Коли Мойсей це усвідомив, ворожі задуми мали вже такий успіх, що ізраїльтяни не тільки брали участь в аморальному поклонінні на горі Пеор, а й почали запроваджувати язичницькі обряди у власному таборі. Похилого віку вождь народу сповнився обурення; запалився також і Божий гнів.

Язичницькі обряди зробили з Ізраїлем те, чого не могли досягти усі чари Валаама, — вони відокремили їх від Бога. Суди, що негайно надійшли, розбудили народ, виявивши всю мерзенність гріха. Незабаром у таборі вибухнула страшна епідемія, жертвою якої стали десятки тисяч людей. Бог звелів, щоб винуватці відступництва були віддані на смерть суддями Ізраїлю. Цей наказ було негайно виконано. Злочинців було страчено, а їхні тіла повісили перед усім Ізраїлем, аби громада, побачивши, яке суворе покарання спіткало керівників, могла краще усвідомити, наскільки огидним є для Бога їхній гріх і який страшний Його гнів.

Усі розуміли, що покарання було справедливим, і люди прийшли до Скинії, де, плачучи, в глибокому приниженні, визнавали свої гріхи. В той час як люди ридали перед Богом біля дверей Скинії, коли страшна пошесть все ще сіяла смерть, а судді виконували своє жахливе доручення, Зіпрі — один з ізраїльських вельмож — нахабно увійшов до табору у супроводі мідіянітянської блудниці, князівни «знатного дому Мідіянітського», яку він провів у свій намет. Ніколи ще порок не виявляв себе так зухвало й затято. Розпалений вином, Зіпрі оголосив свій гріх «содомським» і насолоджувався власною ганьбою. В той час як священики і старійшини, з горя і приниження впавши на землю, ридали «між притвором та між жертівником», благаючи Господа змилюватись над Його народом та не віддавати Свій спадок на ганьбу, цей князь ізраїльського народу хизувався власним гріхом на очах усієї громади, ніби зневажаючи Божу помсту та насміхаючись зі суддів народу. Тоді Пінхас, син Первосвященника Елезара, залишив громаду і, взявши списа, «увійшов за Ізраїлевим мужем до намету» і вбив їх обох. Так було зупинено поразу, а священик, котрий звершив божественний суд, був вшанований

перед усім Ізраїлем, а священство було закріплено за ним і його домом навіки.

Пінхас «відвернув Моє обурення від Ізраїлевих синів...», — сказав Господь, — тож оголоси: «Ось Я даю йому Заповіт миру, що буде йому та його потомству Заповітом вічного священства за те, що він ревнував за свого Бога і очистив Ізраїлевих синів».

Суди, що впали на Ізраїль за його гріх у Шіттімі, уразили тих, котрі залишилися живими з численної групи людей, які майже 40 років тому накликали на себе вирок: «Вони помруть у пустелі». Обчислення ізраїльтян, здійснене за божественною вказівкою на рівнинах Йордану, виявило, що «між ними не було вже нікого з тих синів Ізраїля, яких перелічив Мойсей зі священником Аароном у Сінайській пустелі... крім Калева, сина Єфуннеєвого, та Ісуса, сина Навиного» (Числ.26:64-65).

Бог покарав судами Ізраїль за те, що він піддався спокусам мідіянітян, але й спокусники не уникли гніву божественної справедливості. Амалікітяни, котрі напали при Рефідімі на тих, котрі знесилені і змучені йшли позаду, були покарані Богом набагато пізніше, але мідіянітянам, котрі спокусили ізраїльтян до гріха, довелося, як більш небезпечним ворогам, дуже скоро зазнати Божої кари. «Пометись на мідіянітах за кривду Ізраїлевих синів, — наказав Бог Мойсею, — після чого приєднаєшся до своїх предків» (Числ. 31:2). Цей наказ був негайно виконаний. З кожного покоління було вибрано тисячу чоловік війська під керівництвом Пінхаса. «І вирушили вони війною на Мідіян, як наказав Господь Мойсеєві... Поміж іншими полеглими вбили вони... п'ять мідіянських царів, і Валаама, Беорового сина, вбили мечем» (в. 7-8). Жінок, захоплених у полон, також було знищено за наказом Мойсея як найнебезпечніших ворогів, які найбільше завинили перед Ізраїлем.

[437]

Такою була доля тих, котрі замислили лихе проти Божого народу. Псалмист говорить: «Народи попадали в яму, яку викопали для інших; в сіті, які порозставляли, заплутались самі» (Псал. 9:16). «Господь не покине народу Свого, і спадщини Своєї не залишить, бо суд повернеться до правди». Коли люди «збираються проти душі праведного», Господь «їхне беззаконня поверне на них і знищить їх у їхньому нечесті» (Псал. 94:14-15,21,23).

Коли Валаама покликали проклясти євреїв, він, незважаючи на усі свої чари, не зміг заподіяти їм зла, бо тоді Господь не знайшов «беззаконня в Якова» та не помітив «порочності в Ізраїлі» (Числ.23:21,23). Але коли вони, піддавшись спокусі, порушили Божий Закон, цей захист було забрано від них. Коли Божий народ залишається вірним Його Заповідям, тоді «не існує чарів проти Якова і ворожби проти Ізраїлю». Тому сатана докладає усіх зусиль і хитрощів, аби спокусити людей до гріха. Якщо ті, котрі називають себе охоронцями Божого Закону, стають порушниками його приписів, вони відокремлюють себе від Бога і не зможуть встояти перед ворогами.

Ізраїльтяни, котрих не могли подолати ворожі армії й ніякі мідіянітянські чари, стали жертвою блудниць. Велику силу має жінка, котру використовує сатана як своє знаряддя, щоб зваблювати і губити душі. «Бо вона багатьох зраненими покинула; і багатьох сильних убила вона!» (Прип. 7:26). З цієї ж причини діти Сифа відступили від чистоти, і святе насіння було зганьблене. Так був випробуваний Йосиф. Через це Самсон віддав до рук філістимлян свою силу — захист Ізраїлю. На цьому спіткнувся Давид; а Соломон, най- мудріший серед царів, котрий в Біблії тричі названий улюбленцем Божим, став рабом пристрасті, принісши свою чистоту на вівтар тієї ж чаклунської сили.

«Все це трапилося з ними, як приклади, а записано як пересторога нам, які досягли останніх віків. Тому, хто думає, що він стоїть, нехай стережеться, щоб не впасти!» (1Кор. 10:11-12). Сатана чудово знає людське серце, оскільки протягом тисяч років з неймовірною енергією вивчає найбільш уразливі місця характеру кожної людини. В усіх наступних поколіннях йому вдавалося подолати найсильніших мужів — князів Ізраїлю — з допомогою тих же спокус, які мали небувалий успіх на Ваал-Пеорі. В усі віки зустрічаються люди, які розбиваються об скелі потурання чуттєвим насолодам. З наближенням кінця часу, коли Божий народ підійде до кордонів небесного Ханаану, сатана, як і в давнину, подвоїть свої зусилля, щоб перешкодити йому увійти в цей чудовий край. Він розставляє тенета перед кожною душею. Тому пильнувати повинні не лише неосвічені й прості люди, — він готуватиме спокуси й для тих, котрі

[438]

обіймають найвищі посади, здійснюючи святе служіння; якщо б тільки йому вдалося занапастити їхні душі, то вже через них він погубить багатьох. Сьогодні він використовує ті ж засоби, що й три тисячі років тому. Через світських друзів, зваблення жіночою красою, через пошуки задоволень і веселощів, через бенкети або келих вина він спокушує людей порушувати сьому Заповідь.

Перед тим як ввести Ізраїль в ідолопоклонство, сатана підштовхнув людей до розпусти. Хто зганьбив Божий образ та опоганив Його храм — власне тіло, той без сорому може завдати Богові й іншої ганьби, задовольняючи бажання розбещеного серця. Чуттєві задоволення ослаблюють розум і псують душу. Задоволення тваринних пристрастей притуплюють розум, паралізуючи моральні сили, а раб пристрасті не здатний усвідомити священні принципи Божого Закону, оцінити викуплення або пізнати справжню ціну душі. Доброчесність, чистота, істина, благоговіння перед Богом і любов до всього святого — усі високі прагнення і шляхетні бажання, які з'єднують людей з небесним світом, — нищаться у полум'ї пристрасті. Душа уподібнюється до темної, безлюдної пустелі, стає житлом злих духів і «сховищем усіх птахів нечистих та диких звірів». Істоти, створені за Божою подобою, опускаються до рівня грубої тварини.

[439]

Спілкування з ідолопоклонниками та участь у їхніх святах призвели євреїв до порушення Божого Закону, накликавши Його суди на увесь народ. Так і в наші дні сатана користується найбільшим успіхом тоді, коли йому вдається спокусити послідовників Христа до гріха, спонукуючи їх спілкуватися з безбожниками та брати участь в їхніх розвагах. «Тому вийдіть з-поміж них і відділіться, — говорить Господь, — і не торкайтесь до нечистого» (2Кор.6:17).

Бог і нині вимагає, щоб між Його народом і світом була така ж велика різниця у звичаях, звичках і принципах, як Він вимагав цього від стародавнього Ізраїлю. Якщо вони належно дотримуватимуться Його Слова, то така різниця існуватиме; інакше і бути не може. Застереження євреям не уподібнюватися до язичників були такими ж чіткими і зрозумілими, як і застереження християнам не пристосовуватися до безбожних

звичаїв і не переймати їхнього духу. Христос звертається до нас: «Не любіть світу, ні того, що в світі: хто любить світ, в тому немає любові Отчої» (1Йоан 2:15). «Дружба зі світом — це ворожнеча проти Бога. Тож, хто хоче бути приятелем світові, той стає ворогом Богові» (Яків 4:4). Послідовники Христа повинні відокремитись від грішників, шукаючи їхнього товариства лише тоді, коли є змога учинити їм добро. Неможливо безкарно змішуватися з тими, чий вплив може віддалити нас від Бога. Прохаючи в молитві: «І не введи нас у спокусу...», ми повинні уникати спокуси настільки, наскільки для нас це можливо.

Саме тоді, коли ізраїльтяни вважали, що досягли стану безпеки і свободи, вони впали в гріх. Люди втратили з поля зору Бога, нехтуючи молитвами і плекаючи дух самовпевненості. Неробство і самодогодження позбавили захисту фортецю душі, куди знайшли свій доступ хтиві думки. Виявилися зрадники серед своїх, котрі знехтували непорушністю принципів і віддали Ізраїля до рук сатани. Саме так сатана намагається призвести душі до загибелі. Перш ніж християнин вчинить відкритий гріх, в його серці довго й непомітно для інших проходить підготовчий процес. Ніколи в свідомості людини не відбувається миттєвого переходу від чистоти та святості до розбещеності, порочності й злочину. Потрібний час, щоб істота, створена за подобою Божою, повністю деградувала до тваринного, а то й до сатанинського стану. Ми змінюємося, споглядаючи. Потураючи нечистим думкам, людина може так виховати свій розум, що гріх, який раніше викликав огиду, стане приємним для неї.

Сатана використовує усі засоби, щоб зробити злочин і розпусту популярними. Неможливо пройти вулицями наших міст, щоб не зустріти злочину, про який повідомляють в пресі, описують на сторінках романів, ставлять на сценах театрів. Сучасні засоби масової інформації повідомляють про насильство і розпусту, але усе, що може збудити пристрасті, подається у вигляді захоплюючих історій. Люди так багато чують, дивляться і читають про злочини, що їхня, раніше чутлива совість, що змушувала їх колись з жахом відвертатися від подібних

[440]

сцен, притуплюється і грубіє, людина з жадібною цікавістю зосереджується на розтлінні.

Чимало популярних сьогодні у світі розваг навіть серед так званих християн, призводять до того ж наслідку, що й язичницькі. Серед них, практично, майже не залишається таких, які не використовувалися б сатаною, щоб губити душі. За допомогою драматичних творів він упродовж віків збуджує пристрасті, прославляючи розпусту. Він використовує навіть оперу з її чарівною музикою та привабливими декораціями, а особливо маскаради, танці, картярські столи, аби зламати моральні обмеження і відчинити двері чуттєвим насолодам. У кожному розважальному закладі, де лише людина заохочує і підтримує свою гордість чи потурає апетитові, де людина здатна забути про Бога і втратити з поля зору вічність, сатана сковує душі своїми ланцюгами.

[441] «Понад усе ... серце своє бережи, — радить премудрий Соломон, — бо з нього джерела життя» (Прип.4:23). «Бо як він думає в серці своїм, таким він є» (Прип.23:7). Серце повинно відновитися божественною благодаттю, інакше даремними будуть усі зусилля домогтися чистоти життя. Хто намагається сформувати благородний, добродісний характер незалежно від благодаті Христа, той буде свій дім на хиткому піску. Під час грізної бурі спокус він неодмінно впаде. Молитвою кожної душі має стати прохання Давида: «Серце чисте створи мені, Боже, і тривалого духа в мені віднови» (Псал.51:12). Причетні до небесного дару, ми повинні прямувати до досконалості, «силою Божою через віру» (1Петр. 1:5).

Але й ми самі повинні чинити опір спокусі. Хто не бажає стати жертвою сатанинських спокус, той повинен добре охороняти усі підступи до власної душі; уникайте, щоб не читати, не дивитися і не слухати того, що може нав'язати нечисті думки. Не можна дозволяти своїм думкам зупинятися на темах, запропонованих противником душ. «Підперезавши крижі розуму вашого, — радить апостол Петро, — та будши тверезі... не пристосовуйтеся до попередніх пожадливіостей вашого невідання, але за прикладом Святого, Який покликав вас, і самі будьте святі в усіх ваших вчинках» (1Петр.1:13-15). Апостол Павло говорить: «Що тільки правдиве, що тільки чесне, що тільки

справедливе, що тільки чисте, що тільки любе, що тільки гідне похвали, що тільки чеснота і похвала, — про те думайте!» (Филп.4:8). Це потребує ревної молитви і щохвилиної пильності. Ми маємо потребу в постійній допомозі Святого Духа, Котрий спрямовує наші думки до небесних істин і привчає розум зосереджуватись на тому, що чисте й святе. Старанно досліджуйте Боже Слово. «Як юнак держатиме стежку свою у чистоті? — Як дотримуватиметься Твоїх слів». «Я заховав Твоє Слово, — говорить псалмист, — в серці своїм, щоб мені не грішити проти Тебе» (Псал. 119:9,11).

Гріх Ізраїлю на Ваал-Пеорі накликав Божі суди на увесь народ, і хоча сьогодні подібні гріхи можуть негайно не каратись, однак розплата за них прийде неодмінно. «Якщо хто зруйнує храм Божий, того покарає Бог» (1Кор.3:17). Природа передбачає жахливі покарання за усі злочини, — кара рано чи пізно спіткає кожного грішника. Саме ці гріхи більше, ніж будь-які інші, призвели людський рід до страшного виродження, хвороб і страждань, стали прокляттям для світу. Люди можуть приховати свої гріхи від ближніх, однак змушені будуть пожинати відповідні плоди: страждання, хвороби, слабоумство і смерть. А після цього життя чекає ще суд і відплата вічного покарання. «Ті, котрі чинять таке, не впадуть Царства Божого», а разом із сатаною та лихими ангелами будуть вкинуті в «озеро вогняне», яке стане «другою смертю» (Гал.5:21; Відкр.20:14).

[442]

«Бо з вуст чужої жінки витікають солодощі; і масніші від оливи слова її, але, як полин, гіркі її наслідки; гострі, як меч обосічний» (Прип.5:3-4). «Віддали ти від неї дорогу свою і не наближайсь до дверей її дому, щоб честі своєї ти не віддав іншим, а років своїх — жорстоким, щоб чужі не насичувались здоров'ям твоїм; і трудами твоїми у чужому домі! І ти будеш стогнати наприкінці, як знеможуться твої сили і тіло» (в. 8-11). «Бо дім її веде до смерті... Ніхто, хто заходить до неї, не повертається» (Прип.2:18-19). «У глибинах шеолу — запрошені нею!» (Прип.9:18).

[443]

Розділ 42. Повторення Закону

За основу цього розділу взято книгу Второзаконня, розділи 4-6; 28

Господь оголосив Мойсееві про наближення того часу, коли ізраїльський народ заволодіє Ханааном; пророк, муж вже похилого віку, стоячи на узгір'ї, з якого було видно ріку Йордан та Обітований край, з величезною цікавістю дивився на спадок свого народу. Можливо, вирок за вчинений ним у Кадеші гріх буде скасований? Він щиро благав Бога: «Владико Господи, — Ти почав показувати слuzі Своему велич Свою та потужну Свою руку! Бо який інший Бог на небі чи на землі спромігся б здійснити діла, як Твої великі вчинки? Тож дозволь перейти та побачити той гарний край, що на тім боці Йордану, оті прекрасні гори та Ливан!» (Втор.3:24-27).

Мойсей отримав відповідь: «Досить з тебе. Не говори Мені більше про це! Вийди на верхів'я гори Пісгі, й підведи свої очі на захід, і на північ, і на південь, і на схід; і добре подивись, бо за Йордан ти не перейдеш!»

Без жодних нарікань Мойсей підкорився Божому повелінню. Тепер головним об'єктом його хвилювань і тривог був Ізраїль. Хто ще так піклуватиметься про його добробут, як він? З глибини сповненого туги і тривоги серця він знову молився: «Нехай Господь, Бог духів і кожного тіла, поставить над громадою чоловіка, щоб виступав і йшов перед ними, і щоб виводив і вводив їх, і щоб не була Господня громада, як отара, що не має пастуха» (Числ.27:16)

[444]

Господь почув молитву Свого раба і сказав йому: «Візьми собі Ісуса Навина, мужа, що має в собі Духа, і поклади свою руку на нього. Постав його перед священиком Елеазаром та перед усією громадою, і передай йому свою владу на їхніх очах, й приділи йому своєї гідності, щоб чула уся громада Ізраїлевих синів» (в. 18-20). Ісус Навин давно допомагав Мойсееві; був

мудрим, здібним та вірним мужем, тому саме він був обраний його наступником.

Через покладання рук Мойсеєм Ісус Навин був відокремлений на служіння в якості вождя Ізраїлю. Ця сцена, що супроводжувалась урочистим виголошенням постанов і законів, справила на народ велике враження. Ісус був допущений до участі в урядуванні. Мойсей оголосив громаді слова Господні, сказані Ним про Ісуса Навина: «І стане він перед священиком Елеазаром, а той запитає про нього вироку уріму перед Господом. І за наказом його вони виходитимуть, і за наказом його входитьимуть — він та всі Ізраїлеві сини з ним, уся громада» (в.21-23).

Перш ніж залишити посаду вождя Ізраїлю, Мойсей отримав Наказ ще раз нагадати людям історію їхнього визволення з Єгипту і подорожувань по пустелі, а також повторити Закон, проголошений на Синаї. Коли цей Закон був даний, лише декотрі з теперішньої громади були достатньо дорослими, щоб усвідомити величну урочистість тієї події. Оскільки незабаром вони мали перейти через Йордан та заволодіти обітованим краєм, Бог бажав знову нагадати їм вимоги Свого Закону, закликавши до послуху, як необхідної умови їхнього добробуту.

Мойсей став перед народом, щоб виголосити останні слова застереження та повчання. Його обличчя сяяло святим світлом. Хоч волосся з літами побіліло наче сніг, та постава залишалася стрункою, а вираз обличчя свідчив про силу й здоров'я; його очі були чистими і ясними. Це була важлива подія, і Мойсей з глибоким почуттям змалював любов і милосердя Всемогутнього Захисника.

«Спитай-но про давні часи, що були перед тобою, від того дня, коли Бог створив людину на землі, й від одного краю небес і аж до другого, — чи відбувалось колись щось таке велике, як ця велика подія, або чи було чути щось подібне! Хіба чув народ голос Бога, що говорив із полум'я вогню, як чув ти і залишився живим? Або хіба пробував якийсь бог прийти; щоб вибрати собі народ з-поміж іншого народу досвідом, ознаками й чудесами, війною та потужною рукою, і простягнутим раменом та страхіттям великим, як усе це зробив вам Господь, Бог ваш, у Єгипті перед вашими очима? Тобі воно було показане,

[445]

щоб ти зрозумів, що Господь — то Бог, і немає іншого, крім Нього».

«Не через численність вашу між іншими народами Господь уподобав та вибрав вас, бо ж ви найменший з усіх народів, але з Господньої любові до вас, щоб здійснити клятву, якою Він клявся вашим батькам, Господь вивів вас потужною рукою, і визволив вас із дому неволі, з руки фараона, царя єгипетського.

Знай же, що Господь, Бог твій, — то правдивий Бог, Бог вірний, що дотримується Заповіта та милості до тих, хто любить Його та дотримується Його Заповіді на тисячі поколінь» (Втор. 7:7-9).

Раніше ізраїльтяни були готові звалити всю вину за свої біди на Мойсея, але тепер їхні підозри, ніби він керувався гордістю, честолюбством або егоїзмом, розвіялись, і вони з довірою сприйняли його слова. Мойсей дуже сумлінно вказав їм на їхні помилки та беззаконня їхніх батьків. Вони часто були нетерплячими і непокірними через те, що їм довелося довго блукати пустелею, але не Господь був винний у затримці. Він був засмучений ще більше, ніж вони, через те, що не зміг відразу запровадити їх до обітованого краю і тим самим показати перед усіма народами Свою могутність, виявлену у звільненні Свого народу. Через недовір'я до Бога, через гордості та відсутність віри ізраїльтяни не були готовими увійти до Ханаану. Такими вони аж ніяк не могли зарекомендувати себе народом, Богом якого є Господь, тому що не володіли рисами, притаманними характеру Бога — чистотою, милістю і добротою. Якби їхні батьки з вірою підкорилися наказам Бога, виконували Його повеління та ходили шляхом Його постанов, вони давно б уже оселилися в Ханаані і жили там як святий, щасливий та процвітаючий народ! Їхня затримка з входом до обітованого краю ганьбила Бога, применшуючи Його славу в очах навколишніх народів.

[446]

Мойсей, котрий розумів природу і значення Божого Закону, запевнив народ у тому, що жодний інший народ не має таких мудрих, справедливих і милосердних Заповідей, які були дані євреям. Дивіться, — сказав він, — я вас навчав постановам та законам, як заповідав мені Господь, Бог мій, щоб ви дотримувались їх у тому краї, куди ви йдете, щоб зайняти його. Бережіть

і виконуйте їх, бо це мудрість ваша та ваш розум перед очима народів, які слухатимуть про усі ці постанови та й скажуть: «Справді, це мудрі і розумні люди — цей великий народ».

Мойсей пригадав громаді той день, коли усі вони стояли перед лицем Господа, їхнього Бога при Хориві. Далі Він запитав євреїв: «Бож де на світі є такий великий народ, до кого Бог був би так близько, як є Господь Бог наш, кожного разу, як ми кличемо до нього? І де є такий великий народ, що мав би такі справедливі постанови й закони, як увесь той Закон, що я даю вам сьогодні?» Такі запитання можна і сьогодні задати сучасному Ізраїлю. Закони, дані Богом Його народові в давнину, були мудрішими, кращими й гуманнішими, ніж закони сучасних найцивілізованіших держав світу. Людські закони мають відбиток слабкості та пристрасті невідновленого серця, у той час, як на Божому Законі — печатка божественності.

«А вас Господь узяв і вивів із залізної гутничої печі, — об'явив Мойсей, — щоб ви стали Його власним народом». Такими чудовими словами був описаний край, в який вони мали незабаром увійти і який за умови послуху повинен був стати їхньою власністю. Якими зворушливими були, напевно, ці слова для Ізраїлю ще й через те, що той, котрий так яскраво змалював їм благословення омріяного доброго краю, не міг через гріх розділити спадщини свого народу. «Бо Господь, Бог твій, вводить тебе до краю хорошого», не такого, «як єгипетський край, звідки ви вийшли, де ти сіяв насіння своє й поливав руками, як овочі в городі. Земля, в яку оце маєш увійти, щоб заволодіти нею — це край гір та долин, — земля, яка п'є воду із небесного дощу»; «у край водних потоків, джерел та підземних вод, що б'ють на рівнинах й на горах; у край пшениці, ячменю й винограду, фіги і гранат; у край оливкових дерев, олії та меду; у край, де з достатком будеш їсти хліб і нічого не забракне тобі; у край, де залізні рудовища і де з гір добуватимеш мідь». «Край, що про нього дбає Господь, Бог твій, завжди на ньому очі Господа, Бога твого, від початку року аж до кінця року» (Втор.8:7; 11:10-11; 8:7-9; 11:12).

«Як же приведе тебе Господь, Бог твій у землю, про яку клявся батькам твоїм, Авраамові, Ісаакові та Якову, щоб дати тобі великі та гарні міста, яких ти не будував, та доми, повні

всякого добра, яких ти не нагромадив; і викопані колодязі, яких ти не копав; виноградники та оливкові гаї, яких ти не садив, і будеш їсти й наситишся, — вважай тоді, щоб ти не забув Господа». «Вважайте, щоб не забули ви Заповіту Господа, вашого Бога... Бо Господь, Бог твій, — палаючий огонь, Бог ревнивий» (Втор. 6:10-12; 4:23-24).

Коли ж ізраїльтяни чинитимуть лихе в очах Господа, то, за словами Мойсея: «незабаром конче загинете в краю, на впадкування якого ви переходите Йордан».

Повторивши Закон перед усім народом, Мойсей завершив працю над записом усіх законів, постанов, заповідей, які дав йому Бог, а також усіх розпоряджень щодо системи жертвоприношень. Книга, що містила всі ці записи, була передана відповідним мужам і дбайливо зберігалася в Ковчезі. Однак великий вождь усе ще побоювався, що люди можуть відійти від Бога. У величних, зворушливих словах він запропонував їм благословення, котрі вони отримують за умови послуху, або прокляття — як результат беззаконня.

«Якщо уважно будеш слухати голос Господа, Бога твого, старанно додержуючись виконання усіх Його Заповідей, що я наказую тобі сьогодні... Благословенний ти будеш в місті, і благословенний на полі! Благословенний плід лона твого, і плід твоєї землі, і плід худоби твоєї... Благословенний твій кошик і діжа твоя! Благословенний ти у вході своїм, і благословенний у виході своїм! Господь так учинить, що вороги твої, які повстануть проти тебе, будуть розбиті перед тобою... Господь накаже Своєму благословенню бути з тобою в коморах твоїх та в усьому, чого доторкнеться рука твоя» (Втор.28:1-8).

[448] «Коли ж не будеш слухатися голосу Господа, Бога твого, щоб додержуватись виконання усіх Його Заповідей та постанов, що я сьогодні заповідаю тобі, то прийдуть на тебе всі ті прокляття і досягнуть тебе». «І станеш ти страхіттям, приказкою та посміховиськом серед усіх народів, до яких відпровадить тебе Господь». І розпорошить тебе Господь серед усіх народів від кінця землі й аж до кінця землі; ти служитимеш там іншим богам, яких не знав ані ти, ані батьки твої, — дереву та каменю. Та й поміж тими народами не матимеш спокою, і не буде місця споминку для стопи твоїх ніг. Господь дасть тобі

там серце лякливе, і згасатимуть очі твої й умліватиме душа. І буде життя твоє висіти на волосинці перед тобою; ти боїтимешся вдень та вночі і не будеш певний за своє життя. Уранці ти скажеш: «О, якби настав вечір!», а ввечері говоритимеш: «О, якби ранок!» — від страху серця твого, та від усього того, що побачать очі твої.

Натхнений пророчим духом, дивлячись у глибину віків, Мойсей змалював жахливі сцени остаточного падіння Ізраїлю як нації та зруйнування Єрусалима римськими військами: «Господь підійме проти тебе народ іздалека, з кінця землі, що злетить на тебе, мов орел; народ, мови якого ти не розумієш; народ жорстокий, що не зважатиме на старих і не має милосердя до дітей».

За цілі століття вперед він живо змалював картину цілковитого спустошення обітованої землі та жахливих страждань народу, які матимуть місце через багато століть під час облоги Єрусалима Титом. «Він буде жерти плід твоєї худоби і врожаї твоєї землі, аж поки не знищить тебе... Він стане облогою навколо усіх твоїх міст, аж поки не впадуть по всій твоїй країні високі й укріплені мури... Ти їстимеш плід лона свого, тіло синів та дочок своїх, яких дав тобі Господь, Бог твій, під час облоги та в утиску, яким буде гнобити тебе твій ворог». «Найніжніша й найделікатніша між вами жінка, яка через пещення та ніжність не наважувалася ступити босою ногою на землю, дивитиметься з-під лоба на свого коханого чоловіка й на дітей своїх, що має народити, — бо вона з'їсть їх потайки через брак усього під час облоги та в утиску, яким буде гнобити тебе твій ворог у містах твоїх».

Мойсей закінчив свою промову такими вражаючими словами: «Сьогодні взяв я за свідків проти вас небо й землю, — життя і смерть пропоную я вам, благословення й прокляття. Вибирай життя, щоб жив ти та потомство твоє; щоб любив Господа, Бога твого, щоб слухався голосу Його та прихилився до Нього; бо ж Він життя твоє, і довгота днів твоїх, щоб жити на землі, яку Господь поклявся дати батькам твоїм: Авраамові, Ісаакові та Якову» (Втор.30:19-20).

Аби ці істини ніколи не стерлися зі свідомості народу, великий вождь втілював їх у слова священної поезії. Ця пісня має

не лише історичний, а й пророчий характер. У ній, крім згадки про те, як чудово ставився Бог до Свого народу в минулому, міститься передвіщення великих подій майбутнього, остаточної перемоги вірних при Другому пришестві Христа у силі та славі. Людям було наказано вивчити напам'ять слова цього поетичного твору, в якому описується історія Ізраїлю, і навчати своїх дітей та їх нащадків. Цей твір виконували всі разом під час богослужінь; люди, зайняті щоденною працею, повинні були повторювати його слова. Обов'язком батьків було закарбувати слова цієї пісні у сприйнятливих дитячих умах, аби вони ніколи не забулися.

Через те, що ізраїльтяни особливим чином мали бути хоронителями і шанувальниками Божого Закону, то необхідно було закарбувати в їхній свідомості, а також в свідомості їхніх дітей та внуків значення Божих постанов і важливість їх виконання.

Щодо Своїх постанов Господь звелів: «Ти пильно навчатимеш цьому дітей своїх, і говоритимеш про них, як сидітимеш удома, і коли йтимеш дорогою, коли лежатимеш, і коли вставатимеш... І напишеш їх на одвірках дому свого й на воротах своїх».

Коли в майбутньому діти запитали б: «Що це за свідоцтва, постанови й закони, що вам дав Господь, Бог наш?» — тоді батьки повинні були розповісти їм історію милостивого ставлення Бога до них, а також як Господь визволив їх, щоб вони могли дотримуватися Його Закону, особливо наголошуючи: «Наказав нам Господь виконувати усі ці постанови з пошани до Господа, Бога нашого, щоб було добре нам в усі дні, і щоб зберегти нас при житті, як і до сьогодні. І буде ця наша праведність у тому, що будемо пильнувати і виконувати усі ці Заповіді перед лицем Господа, Бога нашого, як Він наказав нам».

[450]

Розділ 43. Смерть Мойсея

За основу цього розділу взято книгу Второзаконня, розділи 31-34

Відносини Бога з Його народом — вражаючий приклад того, як Божа любов і милість поєднуються із суворою та неупередженою справедливістю. Прикладом цього є історія єврейського народу. Бог злив великі благословення на Ізраїль. Ніжна любов Бога до нього змальована зворушливими словами: «Як орел манить (до злету) своїх малят і ширяє над своїми малятами, крила свої простягає, підхоплює їх і носить на рамені крилатім своїм, — так Господь провадив його». І водночас відомо, як швидко й суворо були покарані ізраїльтяни за свої переступи!

Безмежна Божа любов виявила себе в дарі Його Єдинородного Сина, Котрий викупив грішний рід. Христос прийшов на землю, щоб показати людям характер Свого Отця; кожний Його вчинок свідчив про божественну ніжність і співчуття. І все ж Сам Христос сказав: «Доки небо і земля не минеться, жодна йота, жоден значок в Законі не минеться» (Матв.5:18). Той самий голос, котрий так терпляче й з любов'ю благає грішника прийти до Нього, щоб придбати прощення і мир, в день суду звернеться до тих, котрі відкинули Його милість, з наказом: «Ідіть від Мене, прокляті» (Матв.25:41). У Біблії Бог постає не тільки як ніжний Отець, а й як справедливий Суддя. Хоча Він любить милувати, «вибачає провину, переступ і гріх», однак Господь «не вважає чистим винуватого» (Вих.34:7).

[451]

Великий Правитель народів проголосив, що Мойсей не запровадить ізраїльський народ до обітованого краю, і, незважаючи на щирі благання, Божий слуга не зміг домогтися скасування винесеного Богом вироку! Мойсей розумів, що повинен померти, однак ні на хвилину не переставав піклуватися про Ізраїль. Він вірно виконував свій обов'язок, готуючи народ

до вступу в обіцяний спадок. За божественним наказом Мойсей та Ісус направлялись у Скинію, а в той час хмарний стовп знявся і зупинився над входом до неї. Тут в урочистій обстановці подальша турбота про ізраїльський народ була доручена Ісусові Навину. Місія Мойсея як вождя народу завершилася. Та навіть тепер він забув про себе, продовжуючи піклуватись про інтереси народу. У присутності всієї громади Мойсей звертається до свого наступника в Ім'я Боже зі словами святого підбадьорення: «Будь сильний і відважний, бо саме ти впровадиш Ізраїлевих синів до краю, про який Господь клявся їхнім батькам, що дасть її їм». Потім, звертаючись до старійшин і начальників народу, він урочисто звелів їм вірно виконувати усе, що Бог проголосив через нього.

Дивлячись на цього, похилого віку мужа, котрий незабаром мав залишити їх, люди, з новим, глибоким почуттям вдячності згадували його батьківську лагідність, мудрі поради і невтомну працю. Як часто, коли гріхи ізраїльтян накликали на них справедливі Божі суди, Господь вислуховував молитви Мойсея та милував їх. Горе людей ставало ще більшим через докори сумління. З гіркотою вони згадували, як їхнє свавілля спровокувало Мойсея до гріха, через який він повинен тепер померти.

Розлука з улюбленим вождем стала для Ізраїля значно більшим докором, ніж той, який вони могли б отримати, якби Мойсей залишився живим і продовжував своє служіння. Бог бажав, аби вони засвоїли науку, що не слід робити життя майбутнього вождя таким же тяжким, яким було життя Мойсея. Бог промовляє до Свого народу через благословення, які люди отримують; але якщо ними нехтують, Він промовляє до них іншим чином — позбавляє благословень, щоб вони побачили власні гріхи і всім серцем навернулися до Нього.

[452]

Того самого дня Мойсей отримав вказівку: «Зійди на гору Аварім, на гору Нево... і подивись Ханаанський край, що Я даю Ізраїлевим синам на володіння. Ти помреш на горі, куди вийдеш, і приєднаєшся до свого народу». Підкоряючись божественному повелінню, Мойсей часто залишав табір для спілкування з Богом; але тепер на нього чекало нове, невідоме доручення. Він повинен був відійти і віддати своє життя в руки Творця. Мойсей знав, що помиратиме один. Жоден зі земних

друзів не повинен був прислуговувати йому в останні хвилини його життя. Те, що чекало на нього попереду, було оповите таємницею, викликало страх, заставляло здригатися серце. Найтяжчим випробуванням для нього була розлука з народом, який був об'єктом його турботи й любові — народом, з котрим він давно вже поєднав свої інтереси і життя. Однак Мойсей звик покладатися на Бога, а тому з повною вірою вручив себе і свій народ під опіку Божої любові та милості.

Мойсей стояв востаннє серед зібрання. Знову Святий Дух зійшов на нього, і в найпіднесеніших, найзворушливіших словах він виголосив благословення над кожним поколінням, а наприкінці поблагословив усю громаду:

«Нема такого, як Бог, Єшуруна!

Він летить по небу на поміч тобі,
у Своїй величі рухається на хмарах.

Прибіжище твоє — Бог Предвічний,
ти в вічних раменах Його.

Він прогнав ворога перед тобою, і сказав: Знищ!

І живе Ізраїль безпечно, самотно,

він джерело Якова в землі багатій хлібом і вином,
де з неба скрапує роса.

Ти блаженний, Ізраїлю!

Котрий інший народ, якого спасає Господь, як тебе?

Він Щит допомоги твоєї».

(Втор.33:26-29)

Мойсей залишив громаду і на самоті мовчки попрямував до гірської вершини, вийшов «на гору Нево, на верхів'я Пісгі». Стоячи на вершині, вождь ясним поглядом споглядав чудову картину, що відкрилася перед ним. Далеко на заході [453] виблискували блакитні води Великого моря; на півночі, на фоні неба підносилась гора Єрмон, на сході — плоскогір'я Моава, а за ним Башан — місце тріумфу Ізраїлю; на південь від нього розкинулася пустеля їхніх довгих мандрювань.

Мойсей згадував своє, повне мінливостей і труднощів, життя, відколи відмовився від почестей двору і перспективи очолити єгипетське царство, поєднавши таким чином свою долю

з вибраним Божим народом. У пам'яті воскресли спогади про довгі роки, проведені в пустелі з отарами Ітро, про з'явлення Ангела в палаючому кущі і, нарешті, своє покликання стати визволителем Ізраїлю. Знову і знову в його уяві поставали могутні чудеса, які вчинив Бог задля вибраного народу; він згадував приклади довготерпіння та милості Господа, виявлені протягом усіх років блукань і непокори. Недивлячись на все те, що Бог вчинив для них, незважаючи на особисті молитви і працю Мойсея, лише двоє з великої кількості людей, котрі дорослими вийшли з Єгипту, виявилися достойними, щоб увійти до обітованого краю. Нині, підбиваючи підсумки своєї праці, Мойсееві здавалось, що усе його життя, сповнене Випробувань і жертвності, прожите майже даремно.

Однак Мойсей не жалкував, що йому довелося нести такий життєвий тягар. Він знав, що його місія і праця були покладені на нього Самим Богом. Коли вперше він був - покликаний стати вождем Ізраїлю, щоб визволити його від рабства, то намагався уникнути цієї відповідальності, але, взявшись за справу, вже не думав про те, як позбутися тягаря. Навіть коли Господь запропонував звільнити його, знищивши бунтівний Ізраїль, Мойсей не міг з цим погодитися. Хоч, дійсно, випробування були великими, він разом з тим бачив особливі ознаки Божої прихильності; під час перебування в пустелі вождь отримав багатий досвід, став свідком проявів Божої сили і слави, пізнав Його любов. Він відчував, що зробив мудрий вибір, вирішивши краще страждати з Божим народом, ніж насолоджуватися дочасними гріховними задоволеннями.

[454] Коли він оглядався на своє минуле життя, як вождя Божого народу, він зрозумів, що один неправильний вчинок може зіпсувати усе. О, якби вдалося викреслити цей гріх, то й смерть не була б страшною. Мойсей був впевнений: усе, чого вимагав Бог, це розкаяння і віри в обітовану Жертву; він знову визнав свій гріх, благаючи прощення в Ім'я Ісуса.

Тепер, як у панорамі, Мойсей побачив обітований край. Йому було показано кожний куточок країни; ця картина поставала перед його захопленим поглядом ясно й чітко, в усій своїй красі, а не в тьмяних і непевних обрисах туманної далечини. Він бачив обітовану землю не такою, якою вона була на той

час, а якою мала стати після того, як стане благословенною спадщиною Ізраїля. Здавалось, що він бачить другий Едем з його горами, вкритими ліванськими кедрами, оливковими деревами, пагорбами, що духмяніють виноградними лозами, широкими родючими зеленими рівнинами з барвистими квітами; а ось тропічні пальми, там золотіють хвилюючись від подиху вітру лани пшениці та ячменю; залиті сонцем долини наповнені дзюрчанням струмків та співом пташок; він бачив прекрасні міста і чудові сади, повноводні, як моря, озера; на схилах пагорбів було видно отари овець, що паслися, і навіть сховані серед скель рої диких бджіл, які з дружнім дзижчанням збирали свої скарби. Ця земля справді була такою, як, натхнений Божим Духом, Мойсей змалював Ізраїлеві: «Благословенна Господом земля... найціннішими дарами з неба, з росами та з безоднями, що лежать унизу, і з дарами врожаю від сонця... і з дарами відвічних пагорбів, і усіма скарбами землі, що в її надрах» (Втор.33:13-16).

Мойсей бачив, як вибраний народ оселиться в Ханаані, і кожне покоління матиме свої володіння. Йому була показана подальша їхня історія після замешкання в обітованому краї — довга сумна історія відступництва та покарання. Він бачив, як через власні гріхи люди будуть розпорошені серед язичників і як слава відійде від Ізраїлю: його чудові міста лежатимуть у руїнах, а народ перебуватиме в чужоземному полоні. Він бачив, як євреї знову повернуться до землі своїх батьків і, врешті-решт, опиняться під владою Риму.

Мойсееві було дозволено зазирнути в глибину віків і побачити Перший прихід нашого Спасителя. Він бачив Ісуса — Немовля з Віфлеєму, чув ангельські хори, які радісно прославляли Бога, закликаючи до миру на землі. Вождь Ізраїлю спостерігав на небі зірку, яка привела мудреців зі Сходу до Ісуса; яскраве світло наповнило його душу, коли він пригадав пророчі слова: «Сходить зоря від Якова, і підіймається берло з Ізраїля» (Числ.24:17). Перед його зором пройшли сцени скромного життя Ісуса в Назареті, Його служіння любові, співчуття і зцілення; з гіркотою він зрозумів, що сповнений гордині, втративши віру, вибраний народ відкине Христа. Він здивовано слухав хвалькуваті запевнення ізраїльтян у тому, що

[455]

вони звеличують Закон, тоді як насправді вони зневажили і відкинули Того, Ким цей Закон був даний. Він бачив, як Ісус на Оливній горі, ридаючи, прощався з улюбленим містом. І ось Мойсей зрозумів, що народ, так щедро благословенний небом, врешті-решт, буде відкинутий — той народ, задля якого він стільки працював, молився і жертвував, та задля якого во-лів, щоб його власне ім'я було стерте з Книги Життя. Коли ж пролунали страшні слова: «Ось дім ваш залишається для вас пустим!» (Матв.23:38), — серце Мойсея зазнало невимовного, нестерпного болю, а з очей полилися гіркі сльози співчуття страждаючому Божому Синові...

Мойсей стежив за Спасителем у Гефсиманії, бачив Його агонію в саду, сцени зради, знущання і бичування, а після цього — розп'яття. Муж Божий бачив, що, подібно до того, як він підніс мідного змія в пустелі, так повинен бути піднесений Син Божий, «щоб кожний віруючий у Нього не загинув, але мав життя вічне» (Йоан 3:15). З болем, обуренням і жахом Мойсей дивився на лицемірство та сатанинську ненависть юдейського народу до свого Відкупителя, — могутнього Ангела, Котрий провадив їхніх батьків. Він чув болісний зойк Христа: «Боже Мій, Боже Мій, — нащо Мене Ти покинув?» (Марк 15:34). Ось він бачить Спасителя у новому гробі Йосифа... Здавалось, темрява, відчай безнадійності оповили увесь світ. Він поглянув ще раз — і ось Ісус виходить з гробу Переможцем, підноситься на небо у супроводі відданих Йому ангелів та багатьох, звільнених від смерті полонених. Він бачить, як відчиняються сяючі ворота, щоб прийняти Його, і сонми небожителів вітають свого Повелителя піснями перемоги. Мойсеєві було відкрито, що й він буде одним з тих, хто прислуговуватиме Спасителеві, відчинить перед Ним ворота вічності. Він споглядав цю сцену, і його обличчя сяло небесним світлом. Якими мізерними здавалися тепер його випробування і жертви порівняно з тими, яких зазнав Божий Син! Яким легким усе це було порівняно з «безмірним багатством слави вічної ваги» (2Кор.4:17)! Він тішився, що удостоєний хоча б незначною мірою стати співучасником Христових страждань.

Мойсей бачив учнів Ісуса, які проповідували Євангеліє світові. Він зрозумів, що хоч «Ізраїль за тілом» виявився негідним

[456]

тієї високої місії, до якої його покликав Бог, хоч через невірство він не зміг стати світлом для світу, хоч і відкинув милість Божу, втративши благословення як Його вибраний народ, — однак Бог не відкинув Авраамове насіння; ті величні задуми, які Він бажав здійснити через Ізраїль, все-таки повинні були втілитись у життя. Кожен, хто через Христа стане дитиною віри, вважатиметься насінням Авраама; усі вірні впадуть обітниці Заповіту. Як і Авраам, вони були покликані дотримуватись і звіщати світові Божий Закон та Євангеліє Його Сина. Мойсей бачив, як світло Євангелія світитиме через учнів Ісуса, — тих, «хто сидів у темряві» (Матв.4:16), і тисячі людей з язичницьких земель вийдуть назустріч Йому. Він тішився, дивлячись на цю картину процвітання і зростання Ізраїлю.

Та ось інша картина розгорнулася перед ним. Мойсею були відкриті дії сатани, який домігся того, що євреї відкинули Христа, стверджуючи водночас про свою пошану до Закону Його Отця. Він бачив, що християнський світ також перебуватиме в полоні обману; християни, запевняючи, що прийняли Христа, водночас відкинуть Божий Закон. Він чув шалені крики священників і старійшин: «Геть Його! Розіпни Його! Розіпни Його!» Тепер також з уст так званих вчителів християнства зривається крик: «Геть Закон!» Він бачив, як буде зневажатися субота, місце якої займе фальшива постанова. Це знову сповнило подивом і жахом Мойсея. Як можуть ті, котрі вірили в Христа, відкинути Закон, який Він Сам проголосив на святій горі? Як могли ті, котрі вважають, що бояться Бога, усунути Закон, що є підвалиною Його правління на небі і на землі? І тут з радістю Мойсей зауважив, як жменька вірних Богові людей вшанувала та звеличувала Божий Закон. Він став свідком і останньої великої боротьби, коли земні правителі намагатимуться знищити тих, хто дотримуватиметься Божого Закону. Він бачив той час, коли Бог покарає мешканців землі за вчинені беззаконня, а ті, котрі мали страх перед Його Іменем, в день Його гніву будуть захищені та захищені. Він чув слова Божого Заповіту миру з тими, котрі дотримувалися Його Закону, коли Він, наче грім, проговорив зі Своєї святої оселі, і від Його голосу здригалися небо й земля. Мойсей бачив Друге пришествя Христа у славі, воскресіння праведних для безсмертного

[457]

життя, а також живих святих, котрі не зазнають смерті, а в одну мить зміняться і з радісними піснями піднесуться разом з воскреслими до Божого міста.

Ще одна картина була показана йому: земля, звільнена від прокляття, набагато прекрасніша за обітований край, який щойно був йому показаний. Там не буде гріха і смерті. Спасенні народи знайдуть там свою вічну домівку. З невимовною радістю Мойсей споглядав цю картину — на остаточне визволення, слава якого перевершить усі його заповітні мрії та сподівання. Земні блукання скінчаться назавжди і Божий Ізраїль нарешті увійде до чудового краю.

Видіння щезло, і перед Мойсеєм знову постала вдалині Ханаанська земля. Наче змучений воїн, Мойсей ліг, щоб перепочити. «Там і помер... Господній слуга, у Моавському краї За словом Господа. Він же і поховав його у долині в Моавському краї навпроти Бет-Пеору; і по цей день ніхто не знає гробу його» (Втор.34:5-6). Багатьом з тих, котрі не бажали прислуховуватись до порад Мойсея за його життя, після смерті загрожувала небезпека зробити його мертве тіло об'єктом ідолопоклонства, якби їм стало відоме місце поховання. З цієї причини воно було закрите від людей. Це Божі Ангели поховали тіло вірного слуги Господа і охороняли його самотню могилу.

[458]

«Не появився більше в Ізраїлі такий пророк, як Мойсей, з яким розмовляв Господь віч-на-віч; так само можна сказати щодо всіх ознак та чудес, які Господь посилав його чинити... як і щодо потужної руки, і тих страшних та дивовижних чудес, які Мойсей чинив на очах усього Ізраїля» (Втор. 34:10-12).

Якби Мойсей не заплямував себе тим єдиним гріхом, коли, виводячи воду зі скелі в Кадеші, він не віддав славу Богові, то увійшов би до обітованого краю і був би перенесений на небо, так і не зазнавши смерті. Та недовго довелося йому перебувати в могилі. Сам Христос разом з ангелами, котрі поховали Мойсея, зійшов з Небес, щоб воскресити Свого померлого святого. Сатана насолоджувався власним успіхом, оскільки примусив Мойсея згрішити проти Бога, зробив підвладним смерті. Великий Божий супротивник заявив, що божественний вирок: «Ти порошок, — і до порошку повернешся» (Бут.3:19), дає йому

право на померлих; що влада могили ніколи не повинна бути зруйнована, а це означало, що усі, хто в могилах — його в'язні, котрі ніколи не вийдуть із своїх похмурих в'язниць.

Вперше Христос зійшов, щоб повернути життя померлому. Коли Князь життя та сяючі ангели наблизилися до могили, сатана відчув тривогу за своє правління. Він піднявся зі своїми злими ангелами на захист території, яку вважав власністю. Сатана з погордою хвалився, що слуга Божий став його в'язнем. Він заявив, що навіть Мойсей нездатний був виконати Божий Закон; що, привласнюючи славу, яка належала Єгови, Мойсей вчинив той самий гріх, через який сатана був скинутий з неба, і внаслідок переступу став підвладним сатані. Архизрадник повторював звинувачення, які він від початку висував проти божественного правління, скаржачись на Божу несправедливість щодо нього.

Христос не став сперечатися із сатаною. Він міг би звинуватити його у жахливих наслідках, до яких призвів його обман на Небесах, що призвело до загибелі великої кількості небожителів. Він міг би вказати на брехню, сказану ним в Едемі, яка привела до гріха Адама і накликала смерть на все людство. Христос міг би нагадати сатані, що саме він спокушував Ізраїля до нарікань і непокори, через що вичерпалося довготерпіння їхнього вождя; це сатана у слухний час примусив Мойсея вчинити гріх, за який той став підвладним смерті. Але Син Божий усе це залишив Своєму Отцеві, сказавши: «Хай Господь докорить тобі!» (Юди 9). Спаситель не вступив у суперечку зі Своїм противником, однак у той час і на тому місці розпочав Свою справу, метою якої було ослабити владу ворога і повернути померлого до життя. Це стало доказом того, що сатана неспроможний протидіяти верховній владі Божого Сина і мало завжди служити запевненням у воскресінні. Сатана втратив здобич — померлий праведник житиме знову.

Внаслідок гріха Мойсей підпав під владу сатани. Через власні вчинки він став законним в'язнем смерті, однак був воскресений до вічного життя, на яке мав право в Ім'я Відкупителя. Мойсей вийшов з могили прославленим і вознісся разом зі своїм Визволителем до Божого міста.

Ніколи ще справедливість і любов Бога, відкриті в жертві Христа, не були так вражаюче виявлені, як у Його ставленні до Мойсея. Бог не дозволив Мойсееві увійти до Ханаану, цим подаючи людям урок, який не слід забувати: Він вимагає абсолютного послуху, і людям слід остерігатися, аби не приписувати собі славу, яка належить лише Творцеві. Бог не міг виконати прохання Мойсея, котрий бажав увійти до спадку Ізраїлю, однак не забув і не залишив Свого слуги. Небесний Отець розумів страждання, яких зазнав Мойсей; Ним відзначений кожний вчинок його вірного служіння впродовж довгих років боротьби і випробувань. На вершині Пісгі Бог покликав Мойсея до спадщини, незрівнянно прекраснішої, ніж земний Ханаан.

На Горі Переображення Мойсей з'явився разом з Іллею, який був живим взятий на небеса. Отець послав їх до Свого Сина як носіїв світла та слави. Таким чином, те, про що просив у молитві Мойсей багато століть тому, нарешті здійснилося. Він стояв на прекрасній горі серед спадку свого народу, свідкуючи про Того, в Кому зосередились усі обітниці Ізраїлю. Це остання сцена, відкрита для очей смертних в історії цього мужа, так високо вшанованого небесами.

[460]

Мойсей був прообразом Христа. Він сам сказав Ізраїлю: «Пророка з-посеред тебе, з братів твоїх, такого, як я, поставить тобі Господь, Бог твій, — Його будете слухати» (Втор. 18:15). Бог вважав за потрібне виховати Мойсея в школі страждань і бідності, перш ніж він буде готовий впровадити Ізраїль до земного Ханаану. У Божого Ізраїлю, що направляється до Небесного Ханаану, Вождем є Той, Котрий не має потреби в людській підготовці, за допомогою якої він був би готовий до виконання божественної місії. Він досяг «досконалості через страждання... Бо як Сам Він перетерпів, будучи спокушуваним, то може й спокушуваним допомогти» (Євр.2:10,18). Хоч наш Відкупитель не виявив людської слабкості та недосконалості, однак Він помер, аби дати нам право увійти до обітованого краю. «І Мойсей був вірний в усьому домі Його, як слуга, для засвідчення того, про що мало бути звіщено пізніше. Христос же, — як Син у домі Його, а дім Його — ми, якщо тільки збере-

жемо непохитне довір'я і похвалу надії аж до кінця» (Євр.3:5 - 6).

[461]

Розділ 44. Перехід через Йордан

За основу цього розділу взято книгу Ісуса Навина, розділи 1-5:12

Ізраїльтяни глибоко тужили за своїм померлим вождем. Протягом 30 днів проводились особливі служіння, якими вшановувалась пам'ять про нього. Лише тепер, коли Мойсея не стало, вони до кінця усвідомили значення його мудрих порад, батьківську лагідність і непохитну віру. З новим, не знаним досі почуттям вдячності, вони згадували дорогоцінні науки, які він викладав їм при житті.

Мойсей помер, але його вплив і далі відчувався серед народу. Пам'ять про його святе, безкорисливе життя мала надовго зберігатися в душах людей, як німе, але переконливе свідчення, яке було покликане змінювати життя навіть тих, які за життя пророка нехтували його словами. Подібно до того, як проміння сонця, що вже сховалося за гори, ще довго освітлює гірські вершини, так і діяння святих, чистих і благородних мужів ще довго посилають своє світло для світу, хоча самі вони давно зійшли у могилу. Їхні вчинки і слова, їхній приклад житимуть вічно: «...У вічній пам'яті праведний буде!» (Псал. 111:6).

[462] Хоча люди вельми сумували з приводу великої втрати, однак ізраїльтяни знали, що не залишені напризволяще. Хмарний стовп удень, а вогняний — уночі спочивав над Скинією на знак того, що Бог і надалі буде їхнім Провідником та Помічником, якщо вони ходитимуть дорогами Його Заповідей.

Ісус Навин став тепер визнаним вождем Ізраїлю. Він був передусім відомий, як мужній воїн; а його обдарування та чесноти мали виняткове значення саме на даному етапі історії народу. Відважний, рішучий, наполегливий, вправний, непідкупний, позбавлений егоїстичних інтересів у піклуванні про тих, котрі перебували під його опікою, і чи не найголовніше, — керований живою вірою в Бога. Таким був муж, обраний

Провидінням в якості вождя Ізраїлю, щоб запровадити його до обітованого краю. Ісус Навин був першим помічником Мойсея і своєю незламною вірністю, якою ніколи не хизувався, стійкістю у тих випадках, коли інші похитнулися, твердим бажанням захищати істину, незважаючи на небезпеки, засвідчив, що може стати наступником Мойсея ще до того, як Божий голос поойкав його на цю посаду.

З великою тривогою і невпевненістю у собі Ісус думав про ту місію, яка чекала на нього, але запевнення Боже розвіяло усі його сумніви. «Як був Я з Мойсеєм, так буду з тобою, — не залишу й не покину тебе... бо ти маєш передати цьому народові в посілість землю, про яку Я клявся їхнім батькам, що дам їм». «Кожне місце, де ступить стопа ноги вашої, Я дам вам, як Я говорив Мойсееві». Від вершин далеких Ліванських гір до берегів Великого моря і на схід до великої ріки Єфрат — усе мало належати ізраїльтянам.

Разом з обітницею був даний наказ: «Тільки будь мужнім і вельми хоробрим, щоб достеменно чинити за Законом, як наказав тобі Мойсей, Мій слуга». Далі Господь сказав: «Нехай книга цього Закону ніколи не відійде від твоїх уст, але будеш роздумувати над нею вдень та вночі». «Не відхиляйся від нього ні праворуч, ні ліворуч», «тоді матимеш успіх у твоїх справах і буде щастити тобі».

Ізраїльтяни усе ще таборилися на східному боці Йордану — головної перешкоди на шляху завоювання Ханаану. «А тепер вставай, — прозвучав перший Божий наказ Ісусові; — перейди Йордан ти та увесь народ цей до того краю, що Я даю їм». Стосовно ж дороги, якою ізраїльтяни мали здійснити цей перехід, не було сказано нічого. Проте Ісус знав: яким би не був Божий наказ, Він Сам приготує шлях для Свого народу, і з цією вірою безстрашний вождь негайно почав збиратися в дорогу.

[463]

На відстані декількох миль від протилежного берега річки, якраз навпроти того місця, де отаборилися ізраїльтяни, знаходилося велике й добре укріплене місто Єрихон. Це місто, фактично, було ключем до всієї країни і представляло собою грізну перешкоду для ізраїльтян. Тому Ісус Навин послав на розвідку двох юнаків, котрі мали увійти до міста і дізнатися дещо про те, яке там населення, його особливості та наскільки

міцні його мури. Мешканці міста, налякані й сповнені підозри, були постійно на сторожі, тому розвідники опинились у великій небезпеці. Однак, ризикуючи власним життям, їх врятувала місцева жителька Єрихона Рахав. На знак вдячності за її доброту вони пообіцяли їй захист у той час, коли місто буде захоплене.

Розвідники благополучно повернулися з такою вісткою: «Справді Господь дав у наші руки всю цю землю, а всі її мешканці в страсі перед нами». В Єрихоні їм було сказано: «Ми чули, як Господь висушив воду Червоного моря перед вами, коли ви виходили з Єгипту, і що ви зробили обом аморейським царям, що по той бік Йордану, Сигонові та Огові, яких ви повністю знищили. Почули ми про це, і зомліло серце наше, і не стало сміливості в людях зі страху перед вами, бо Господь, Бог ваш, — Він Бог на небесах угорі й на землі внизу!»

Після цього ізраїльтяни отримали розпорядження негайно готуватися в дорогу. Вони мали запаситися їжею на три дні шляху, а військо повинне було приготуватися до бою. Усі охоче погодилися з планами вождя, запевняючи його в своєму довір'ї та підтримці. «Усе, що накажеш нам, ми зробимо, і куди пішлеш нас, підемо. У всьому, як слухалися ми Мойсея, так будемо слухатися тебе, тільки нехай буде Господь, Бог твій буде з тобою, як був Він із Мойсеєм».

[464] Знявшись з табору, розташованого серед гаїв акації у Ситтімі, ізраїльтяни вирушили до берегу Йордану. Однак усім було ясно, що без божественної допомоги не можна було й думати, щоб перейти його. В таку пору року — навесні — коли в горах тане сніг, і рівень води в річці настільки високо піднімається, що вона виходить з берегів, годі й думати, щоб перейти річку вброд. Але Бог бажав зробити так, щоб перехід Ізраїлю через Йордан став чудом. Згідно з божественною вказівкою, Ісус Навин звелів народові освятитись; ізраїльтяни розкаялися в своїх гріхах та очистили себе від усякої зовнішньої нечистоти. Господь «чинитиме чудо поміж вами». Ковчег Заповіту повинні були нести попереду. Як тільки люди побачать, що священики несуть в бік річки Ковчег — ознаку присутності Єгови, — вони мали знятися зі своїх місць і йти за ним. План переходу ізраїльтян через Йордан був детально розроблений напередодні. Ісус

сказав: «По цьому пізнаєте, що поміж вами є Бог живий, і Він прожене перед вами хананеян... Оце Ковчег Заповіту Владики всієї землі переходить попереду вас через Йордан».

У призначений час табір прийшов у рух; процесію очолював Ковчег, якого священики несли на плечах. Людям було наказано йти на певній відстані, щоб між ними і Ковчегом залишався простір більш як у півмилі. Усі з великою цікавістю стежили за тим, як священики з Ковчегом спускалися з берега до Йордану. Ізраїльтяни бачили, як вони рішуче увійшли до бурхливого шумуючого потоку, так що вода покрила їхні ноги. Раптом у вірхів'ї ріки вода відступила назад, а та, що нижче, продовжувала свій біг — і таким чином дно річки відкрилося.

Згідно з божественним повелінням священики з Ковчегом дійшли до середини річки, і там потім зупинились, чекаючи, поки увесь народ перейде на протилежний берег. Таким чином Ізраїль пересвідчився, що та сама сила, котра 40 років тому відкрила перед їхніми батьками шлях через Червоне море, нині зупинила для них води Йордану. Коли увесь народ перейшов на західний берег ріки, туди був перенесений і Ковчег. Як тільки він опинився у безпечному місці і стопи священиків стали на сухій землі, стримувані до цього часу води невинним потоком побігли вниз по звичному руслу річки.

Це велике чудо мало бути увіковічене для майбутніх поколінь. Тому у той час, коли ще священики, котрі несли Ковчег, все ще стояли посеред Йордану, 12 мужів, обраних раніше, по одному з кожного коліна, взяли по каменю з дна річки, де стояли священики, і перенесли їх на західний берег. З цих каменів мав бути споруджений пам'ятник на місці їхньої першої стоянки по той бік ріки. Народ отримав повеління передавати своїм дітям та онукам історію дивовижного визволення, яке Бог вчинив для них, щоб, за словами Ісуса Навина, «усі народи землі пізнали потужну руку Господню, і щоб ви боялися Господа, Бога вашого, по всі дні».

Це велике чудо мало важливе значення як для євреїв, так і для їхніх ворогів. Для Ізраїлю воно стало запевненням у тому, що Бог і надалі перебуває серед них та захищає їх; що Він діятиме через Ісуса Навина так само, як колись діяв через Мойсея. Вони мали потребу в такому запевненні, щоб їхні серця

укріпилися перед завоюванням краю — здійсненням величної мети, яка 40 років тому похитнула віру їхніх батьків. Перед переходом Йордану Господь об'явив Ісусові Навину: «Цього дня почну звеличувати тебе в очах усього Ізраїлю, який побачить, що як був Я з Мойсеєм, так буду з тобою». Ця обітниця виконалася. «Того дня звеличив Господь Ісуса в очах усього Ізраїля, і стали боятися його, як боялися Мойсея по всі дні його життя».

Виявлення божественної могутності для добра Ізраїлю мало також викликати страх в усіх навколишніх народів і таким чином полегшити їм шлях до більш легкої і повної перемоги. Коли чутки про те, що Бог зупинив води Йордану перед синами Ізраїлю, дійшли до царів аморейських та ханаанських, їхні серця затремтіли від страху. Євреї вже отримали перемогу над п'ятьма мідіанськими царями, а також над могутнім Сигоном, царем аморійським, та Огом, царем башанським; тепер же їхній перехід через бурхливий, повноводний Йордан сповнив усі навколишні народи жахом. Хананеї, увесь Ізраїль і навіть сам Ісус Навин отримали незаперечний доказ того, що Живий Бог — Цар неба і землі — перебував серед Свого народу і що Він не зрадить, не покине його.

[466] Місце першого табору євреїв у Ханаані було неподалік від Йордану. Тут Ісус «здійснив обрізання Ізраїлевих синів», «і залишались Ізраїлеві сини в Гілгалі, і справили там Пасху». Невиконання обряду обрізання з того часу, як народ повстав у Кадеші, постійно нагадувало Ізраїлю про те, що його Заповіт з Богом, символом якого був цей обряд, порушений. Недотримання свята Пасхи, яке нагадувало їм про звільнення з Єгипту, було доказом Господнього незадоволення з приводу того, що вони захотіли повернутися до землі свого рабства. Однак час відкинення Ізраїлю закінчився. Бог визнав його Своїм народом, і ознака Заповіту знову була відновлена. Над усіма, хто народився в пустелі, був здійснений обряд обрізання і Господь об'явив Ісусові: «Сьогодні Я зняв з вас єгипетську ганьбу». На згадку про їхню стоянку це місце було назване «Гілгал», що значить «зняття» або «скинення».

Язичники дорікали Господа і Його народ тим, що євреям не вдалося, хоч вони на це надіялись, відразу після виходу

з Єгипту заволодіти Ханааном. Їхні вороги торжествували з приводу того, що Ізраїль так довго блукав у пустелі; глузуючи, вони заявляли, що Бог євреїв виявився неспроможним ввести їх до обітованого краю. Відкривши Своєму народові шлях крізь води Йордану, Господь чудовим чином виявив свою могутність та милість, і вороги замовкли.

Ввечері «чотирнадцятого дня місяця» на рівнинах Єрихону святкували Пасху. «А на другий день Пасхи їли вони з урожаю тієї землі, опрісноки та пражене зерно. І перестала падати манна того самого дня, як вони стали їсти з урожаю тієї землі; вже більш не було в синів Ізраїля манни; вони харчувались того року з урожаю Ханаанського краю». Довгі виснажливі роки поневірянь у пустелі закінчились. Нарешті Ізраїль вступив в обітований край.

[467]

Розділ 45. Падіння Єрихона

За основу цього розділу взято книгу Ісуса Навина, розділи 5:13-13; 6-7

Євреї увійшли до Ханаану, однак це не означало, що вони підкорили його; на людський розсуд боротьба за володіння цим краєм обіцяла бути тривалою і тяжкою. Цю землю населяли сильні племена, готові будь-якої хвилини захистити свою територію. Страх перед спільним ворогом ще більше об'єднував різні народи. Кіннота, залізні бойові колісниця, обізнаність із місцевістю, військова підготовка давали противнику велику перевагу. Крім того, на варті країни стояли фортеці — «міста великі й укріплені аж до неба» (Втоор.9:1). Лише покладаючись на силу згори, ізраїльтяни могли сподіватися на успіх у неминучій війні.

Якраз перед ними, на невеликій відстані від Гілгалу, де ізраїльтяни отаборилися, розташувалась одна з наймогутніших фортець країни — велике і багате місто Єрихон. Здіймаючись на межі родючої рівнини, що рясніла різноманітним розкішної тропічної рослинності, горде місто, оточене масивними шпильастими мурами, своїми палацами і храмами, де панували розкіш та розпуста, кидало виклик Ізраїлевому Богові. В Єрихоні — одному з центрів ідолопоклонства, особливою популярністю користувалася богиня місяця, Астартта. Це був осередок усього найогиднішого та най-аморальнішого в релігії хананейців. Ізраїльський народ, у пам'яті котрого були ще свіжі згадки про страшні наслідки гріха на Ваал-Пеорі, дивився на це язичницьке місто з почуттям огиди і жаху.

[468]

Ісус Навин розумів, що здобуття Єрихона — це перший крок у завоюванні Ханаану. Але перш за все він прагнув отримати запевнення в божественному керівництві, і воно було йому дане. Коли Ісус Навин залишив табір для роздумів і молитви, прохаючи Бога Ізраїлю далі провадити Свій народ, він побачив

озброєного воїна високого зросту та владного з вигляду, «з оголеним мечем у руці його». На запитання Ісуса: «Чи ти наш, чи наших ворогів?» — почулась відповідь: «Я Вождь Господнього війська; ось Я прийшов» (Іс.Нав.5:13-14). Далі поступило таке ж повеління, як було колись дане Мойсееві на Хориві: «Скинь взуття твоє з ніг твоїх, бо місце, на якому стоїш ти, — земля свята»; ці слова свідчили про те, ким був насправді таємничий незнайомець. Сам Христос стояв перед вождем Ізраїлю. Охоплений благоговінням, Ісус Навин упав долілиць і поклонився Йому; потім він почув слова обітниці: «Ось Я віддаю у твою руку Єрихон та царя його, і перебуваючих з ним сильних вояків»; далі він отримав особливі вказівки щодо здобуття міста.

Підкоряючись божественному повелінню, Ісус Навин вишикував війська Ізраїлю. Вони не повинні були йти на штурм. Їм потрібно було лише обійти навколо міста, несучи Божий Ковчег під звуки сурми. Першими виступили озброєні воїни, вибрані мужі, котрі мали отримати перемогу не своєю військовою майстерністю чи хоробрістю, а завдяки виконанню Божих вказівок. За ними йшли семеро священиків зі сурмами. Потім священики, одягнені в одязі відповідно до свого сану, несли Божий Ковчег, оточений ореолом божественної слави. Далі рухалося ізраїльське військо; кожне покоління йшло під своїм прапором. Такою була процесія, що обходила приречене місто. Не чути було жодного звуку, окрім ходи могутньої армії та урочистого звучання сурм, відлуння яких було чути в горах і на вулицях Єрихона. Закінчивши обхід, воїни мовчки поверталися до своїх наметів, а ковчег встановлювали на його місце у Скинії.

[469]

З подивом і тривогою вартіві міста відзначали кожний рух ізраїльського війська і повідомляли про все своїх начальників. Вони не розуміли значення цього видовища, але щодня спостерігаючи, як озброєне військо разом зі священним Ковчегом і священиками по одному разу обходить місто, серця жреців і простих горожан наповнювались жахом. Вони знову й знову перевіряли міцні мури свого міста, щоб упевнитися, чи зможуть успішно відбити найсильніший напад. Багато хто з глузуванням відкидали усяке припущення про те, що така

своєрідна демонстрація сили може завдати їм якоїсь шкоди. Інші, спостерігаючи за процесією, котра щодня обходила місто, відчували благоговійний страх. Вони знали, що перед ізраїльським народом колись розступилося Червоне море, так само як і річка Йордан. Вони не знали, які ще чудеса може здійснити для нього в майбутньому Бог.

Протягом шести днів ізраїльські війська здійснювали обхід міста. Надійшов сьомий день, і з першими проблесками зорі Ісус Навин знову пішов на чолі Господнього війська. Тепер їм було наказано обійти навколо Єрихону сім разів і, під сильний звук сурми, прокричати голосний бойовий клич, бо Сам Бог віддав це місто у їхні руки.

Величезне військо урочистою процесією обходило приречені стіни міста. Панувала тиша, яку порушували лише розмірені кроки ізраїльтян та поодинокий звук сурми. Здавалося, могутні кам'яні мури кидали виклик завойовникам. Зі зростаючим страхом вартові на стінах міста стежили, як військо зробило перший круг, потім другий, третій, четвертий, п'ятий і шостий. Якою була мета цих таємничих дій? Яка видатна подія відбудеться після цього? Їм не довелося довго чекати. Як тільки ізраїльтяни сьомий раз обійшли Єрихон, величезна процесія зупинилась. Сурми, які на деякий час замовкли, знову зазвучали з надзвичайною силою, і від їхнього звуку, здавалось здрігнулася земля. В той час мури, зведені зі суцільного каменю, з їхніми масивними вежами й шпильями, захиталися до самої основи і з гуркотом повалились. Мешканці Єрихона заціпеніли від жаху, а ізраїльські війська увійшли до міста й заволоділи ним.

[470]

Таким чином ізраїльтяни здобули перемогу, але не власними силами; ця перемога повністю належала Господеві, і, як і перший плід землі, місто з усім, що знаходилося в ньому, мало бути посвячене Богові як жертва. Це мало навчити Ізраїль, що при завоюванні Ханаану слід керуватися не власними інтересами, а стати знаряддям для виконання Божої волі; ізраїльтяни повинні були прагнути не багатства або самозвеличення, а слави для Єгови, свого Царя. Напередодні захоплення міста було дане повеління: «І стане це місто закляттям, — воно та все, що в ньому». «Та тільки бережіться заклятого, щоб ви не

накликали на себе закляття... щоб тим не підвели Ізраїлевого табору під закляття і не навели на нього якогось нещастя».

Усіх мешканців міста і усе живе, що в ньому, «чоловіків і жінок, молодих і старих, волів, овець і ослів» — усе було знищене мечем. Тільки вірна Рахав зі своєю ріднею була помилувана, як і обіцяли їй розвідники. Саме ж місто було спалене: його палаци, храми, величні споруди з розкішними меблями, багатими драпіровками і дорогим вбранням пожерло полум'я. Те, що не могло згоріти, «срібло та золото, речі мідні та залізні», було посвячене на служіння в Скинії. Навіть саме місце, на якому стояло місто, стало заклятим: Єрихон як опора і твердиня ніколи вже не повинно було відбудовуватись; кожному, хто наважився б відбудувати мури, зруйновані божественною силою, загрожувала кара. В присутності усього Ізраїлю було урочисто проголошено: «Проклятий хай буде перед Господом кожен, хто зважиться відбудувати місто Єрихон, — на первородному своєму він заснує його, і на наймолодшому поставить брами його».

Повне винищення мешканців Єрихона було не чим іншим, як виконанням вказівок, даних колись через Мойсея щодо мешканців Ханаану. «Ти їх поб'єш і піддасиш цілковитому знищенню» (Втор. 7:2). «У містах тих народів... не позоставиш при житті жодної душі» (Втор.20:16). Багатьом людям здається, що ці накази суперечать духові любові й милості, яким пройняті багато віршів Біблії, насправді ж вони продиктовані безмежною мудрістю і добротою. Поселивши ізраїльтян в Ханаані, Бог мав на меті зробити їх таким народом і з такою формою правління, щоб вони стали зразком Його царства на землі. Ізраїльтяни мали бути не лише спадкоємцями правдивої релігії, а й поширювачами її принципів по всьому світу. Ханаані ж погрузли в язичництві, причому в його найогиднішій та найаморальнішій формі, через що необхідно було очистити землю від того, що, безсумнівно, могло перешкодити виконанню добрих Божих намірів.

Мешканці Ханаану мали змогу покаятись. Шлях, прокладений 40 років тому через Червоне море, суди, здійснені над Єгиптом, — усе свідчило про верховну владу Ізраїлевого Бога. Далі скинення мідянських царів, підкорення Плеяду і Башану

також були подальшим доказом того, що Єгова стоїть вище за всіх богів. Про святість Його характеру та огиду до аморальності свідчили суди, що спіткали Ізраїль за його участь у мерзенних обрядах на Ваал-Пеорі. Усі ці події були відомі мешканцям Єрихона, серед котрих чимало було таких, які були переконані, подібно до Рахави, що Єгова, Ізраїлів Бог, є «Бог на небесах угорі й на землі внизу», однак вони не захотіли підкоритися Йому. Подібно до мешканців допотопного світу, хананеї жили лише для того, щоб ганьбити Небеса й опоганювати землю. Як любов, так і справедливість вимагали негайного знищення цих бунтівників проти Бога та ворогів людини.

Як же легко небесне воїнство зруйнувало мури Єрихона, гордовитого міста, бастіони якого 40 років тому наводили жах на десять невірних розвідників! Могутній Вождь Ізраїлю сказав: «Я віддаю у твої руки Єрихон», — і проти цих слів людина була безсила.

«Вірою впали ерихонські мури» (Євр.11:30). Вождь Господнього війська розмовляв лише з Ісусом Навином; Він не явив Себе усій громаді, залишивши за людьми право повірити словам Ісуса або ж сумніватися, підкоритися наказам, проголошеним в Ім'я Господнє, або не визнати його авторитету. Ізраїльтянам не дано було бачити ангельські сонми, які супроводжували їх на чолі з Божим Сином. Вони могли б вдатися до таких міркувань: «Що за безглузді дії і якесь кумедне вивидище — обходити щодня міські мури, сурмлячи чи при цьому в баранячі роги. Все це аж ніяк не зашкодить таким могутнім укріпленням». Однак вже сам цей план, за яким їм доведеться так довго обходити мури, перш ніж вони впадуть, давав змогу Ізраїлю виявити свою віру. Ізраїльтяни мали усвідомити, що їхня сила не в людській мудрості чи могутності, але виключно в Бозі їхнього спасіння. Таким чином вони повинні були навчитися цілковито покладатися на свого Божественного Вождя.

Бог чинитиме великі справи для тих, хто довіряє Йому. Божий народ має таку малу силу з тієї причини, що забагато покладається на власну мудрість і не дає змогу Господеві виявити Свою могутність для їх же добра. Бог допомагає Своїм віруючим дітям у кожній критичній ситуації, якщо тільки вони

[472]

виявляють до Нього повне довір'я і будуть сумлінно виконувати Його вказівки.

Невдовзі після падіння Єрихона Ісус Навин вирішив напасти на Ай, невелике місто серед ущелин, розташоване в декількох милях на захід від Йорданської долини. Розвідники повернулися звідти з повідомленням, що мешканців там небагато і для завоювання його знадобиться зовсім невелика кількість людей!

Блискуча перемога, яку Бог вчинив для ізраїльтян, зробила їх самовпевненими. Оскільки Бог обіцяв їм всю Ханаанську землю, то вони почували себе в безпеці і забули про те, що лише божественна допомога може принести їм успіх. Навіть Ісус Навин, складаючи план захоплення Аю, не звернувся за порадою до Бога.

Ізраїльтяни почали пишатися своєю силою, з презирством дивлячись на своїх ворогів. Сподіваючись легкої перемоги, вони вважали, що для здобуття міста достатньо 3000 чоловік. Таким чином вони вступили в бій, не отримавши запевнення, що Бог на їхньому боці. Підійшовши майже до воріт міста, вони зустріли рішучий опір. Налякані чисельністю ворога і його ретельною підготовкою до бою, ізраїльтяни почали в паніці тікати вниз по крутому схилу. Хананеї завзято переслідували їх; вони «гнали їх з-перед брами і розбили їх на узбіччі гори». Хоч ізраїльтяни чисельно зазнали невеликих втрат: було вбито 36 чоловік, однак поразка позбавила мужності всю громаду. [473] «І охляло серце народу та й стало, як вода». Це був перший випадок, коли вони зустрілися з хананеями безпосередньо на полі бою; і якщо мешканці цього маленького міста примусили їх тікати, то що ж буде з ними, коли розпочнеться велика битва? Ісус Навин розцінив цю поразку як свідчення Божого невдоволення; охоплений відчаєм і невтішними передчуттями, він «роздер одіжку свою, упав долілиць на землю перед Господнім Ковчегом, і лежав аж до вечора — він і старшини Ізраїлеві, і посипали порохом свої голови».

«Ах, Владико Господи, — молився він, — невже ж для цього Ти перевів цей народ через Йордан, щоб віддати нас у руку амореянина і щоб знищити нас? О, Господи! Що я маю казати після того, як Ізраїль удався до втечі від своїх ворогів? По-

чують про це ханаанейни й усі мешканці краю, оточать нас, і викоренять навіть ім'я наше із землі. І що тоді Ти вчиниш для великого імені твого?»

Єгова відповів йому: «Устань, — чого це ти падаєш до лілиць? Ізраїль згрішив, він переступив Мій Заповіт, що Я заповідав їм». Надійшов час для нехайних і рішучих дій, а не для розпачу та плачу. В таборі мав місце таємний гріх, який потрібно було викрити й усунути, щоб Господь міг надалі перебувати зі Своїм народом і благословляти Його. «Не буду я більше з вами, якщо не усунете заклятого з-поміж себе!»

Один із мужів, якому було доручено виконати Божі суди, знехтував Його наказом, і усім людям довелося відповідати за провину грішника. Вони «взяли із заклятого, а також украли і утаїли». Ісус отримав вказівки, як викрити злочинця і покарати його. Для цього було кинуто жереб. Грішник не одразу був виявлений; деякий час справа залишалася неясною, щоб народ відчув відповідальність за існуючі поміж людьми гріхи, дослідив свої серця та впокорився перед Богом.

Рано-вранці Ісус Навин зібрав народ за поколіннями, і розпочалося вражаюче урочисте слідство. Розслідування просувалося крок за кроком. Ось-ось стане відомим результат страшної перевірки. Спочатку було виявлене покоління, потім плем'я, сім'я, а далі й член сім'ї. Божий перст вказав на Ахана, сина Кармія з Юдиного покоління як на головну причину нещастя в Ізраїлі.

[474]

Щоб довести незаперечність його вини та уникнути звинувачень у несправедливому осудженні, Ісус Навин урочисто звернувся до Ахана із закликом сказати правду. Нещасний повністю зізнався у своєму злочині: «Дійсно, згрішив я Господеві, Богові Ізраїля... Побачив я між здобиччю гарний шінеарський плащ, двісті шеклів срібла та один золотий зливочок, вагою в п'ятдесят шеклів; забажав я їх, і узяв собі. І ось усе це закопане в землі в середині мого намета». Негайно до намета були послані люди, котрі розкопали землю в зазначеному місці, і «ось сховане все в наметі, а срібло під ним. Взяли вони усе те з намета, і принесли до Ісуса... і поклали його перед Господом».

Злочинцю було винесено вирок, який негайно було виконано. «Чому ти навів на нас нещастя? Нехай же так Господь

наведе сьогодні це нещастя на тебе!» — сказав Ісус Навин. Оскільки людям довелося відповідати за гріх Ахана і постраждати від його наслідків, ізраїльтяни, а точніше їхні представники, повинні були взяти участь в покаранні цього мужа: «І увесь Ізраїль побив його камінням».

Після цього над ним накидали величезну купу каміння як свідоцтво про гріх і покарання за нього. «Тому і називається те місце долиною Ахор», що означає «біда». У книзі Хронік про нього сказано: «Ахан, що навів біду на Ізраїль» (1Хронік 2:7).

Ахан згрішив, відкрито знехтувавши надзвичайно ясними і серйозними застереженнями, а також наймогутнішими проявами Божої сили. «Стережіться заклитого, щоб ви самі не стали закляттям», — було оголошено Ізраїлю. Це повеління прозвучало відразу після чудодійного переходу через Йордан і звершення в народі обряду обрізання як визнання Божого Заповіту; після святкування Пасхи і з'явлення Ангела Заповіту — Вождя Господнього війська. Після цього відбулось завоювання Єрихона, яке свідчило про знищення, яке неминуче прийде на всіх порушників Божого Закону. Той факт, що ізраїльтяни здобули перемогу тільки завдяки божественній силі і що власними зусиллями вони ніколи не завоювали б Єрихона, надавав особливої ваги повелінню, яке забороняло привласнювати воєнні трофеї. Могутністю Свого Слова Бог зруйнував цю фортецю; завоювання належало Йому, і лише Йому Одному мало бути посвячене це місто з усім, що в ньому знаходилося.

[475]

В ту урочисту годину перемоги та Божого суду серед мільйонів ізраїльтян знайшлася лише одна людина, котра наважилася порушити Господній наказ. Багатий шінеарський одяг збудив у серці Ахана пожадливість, і навіть тоді, коли через цей одяг йому довелося зустрітися віч-на-віч зі смертю, він і далі називав його «гарним шінеарським плащем». Один гріх потягнув за собою інший, і він привласнив золото та срібло, посвячені для Господньої скарбниці; іншими словами, він обікрав Бога стосовно перших плодів Ханаанської землі.

Коренем смертельного гріха, що призвів Ахана до загибелі, була жадібність — найпоширеніший з усіх гріхів, до якого ставляться досить легковажно. Як часто порушення десятої Заповіді не викликає навіть осудження, тоді як інші гріхи

бувають викритими і покараними. Історія з Аханом повинна стати уроком, що вказує на потворність цього гріха та його жахливі наслідки.

Зажерливість — гріх, який розвивається поступово. Ахан виховував у своєму серці користолюбство, доки воно не увійшло у звичку, від якої майже неможливо звільнитися. Виношуючи у своєму серці зло, він не думав про те, що може накликати біду на увесь Ізраїль; його розумове сприйняття було вбите гріхом і Ахан став легкою здобиччю спокуси.

[476] А чи не зустрічаються нині подібні гріхи, всупереч серйозним та недвозначним застереженням? Заборона потурання користолюбству є такою ж ясною, як і заборона Аханові привласнювати трофеї Єрихона. Бог вважає цей гріх ідолопоклонством. Нам дані застереження: «Не можете служити Богові й мамоні» (Матв.6:24). «Стережіться усякої зажерливості» (Лука 12:15). «Зажерливість нехай навіть не згадується поміж вами» (Ефес.5:3). Ми знаємо про страшну долю, що спіткала Ахана, Юду, Ананія та Сапфіру. А першим з усіх був Люцифер, «син зірниць досвітньої», котрий, забажавши високого становища, навіки втратив славу й блаженство Небес. І все ж, незважаючи на всі ці застереження, користолюбство процвітає. Воно усюди залишає свій слизький слід, стає причиною незадоволення і розладу в сім'ях, викликає заздрість та ненависть бідних відносно багатих, спонукає багатих пригноблювати бідних. Це зло існує не лише у світі, а й у Церкві, де вже звичними стали егоїзм, скупість, обман, нехтування добродійністю та обкрадання Бога «десятиною та приношеннями». Як же багато Аханів є, на жаль, серед членів Церкви, котрі навіть користуються доброю репутацією... Багато людей регулярно відвідують церкву, беруть участь у Вечері Господній, в той час як серед їхнього майна приховані незаконно надбані, прокляті Богом речі. Задля «прекрасного вавилонського одягу» чимало людей жертвують власним сумлінням і надією осягти Небеса. Багато є й таких, котрі проміняли свою чесність і здатність приносити користь на гаманець зі «срібними шеклями». Зойки нещасних бідарів залишаються непочутими; світло Євангелія не поширюється; вчинки, які не личить робити християнам, викликають насмішки серед світських людей, однак користолюбець продовжує

накопичувати скарби. «Чи людина обманить Бога? Мене ж ви обманюєте», -- говорить Господь (Мал.3:8).

Гріх Ахана став лихом для всього народу. За гріх однієї людини Боже невдоволення може залишатися на Його Церкві, доки гріх не буде виявлено і викорінено. Вплив, якого найбільше повинна боятися Церква, походить не від явних противників, безбожників та богозневажників, а від нещирих послідовників Христа. Саме вони є перешкодою в отриманні благословень Ізраїлевого Бога; вони ослаблюють Його народ.

Коли Церква переживає труднощі; коли мають місце холодність і духовний занепад, що стає приводом для торжества Божих ворогів, нехай члени Церкви, замість того, щоб оплакувати, склавши руки, своє жалюгідне становище, замисляться над тим, чи не має Ахана в їхньому таборі?

[477]

Нехай кожний упокориться і дослідить своє серце, щоб виявити там приховані гріхи, через які Бог не може перебувати з ними.

Ахан визнав власну провину, але це визнання було вчинене надто пізно, аби становище можна було виправити. Він бачив, що ізраїльське військо повернулося з Аю з поразкою, пригнічене, і все ж не вийшов, щоб визнати свій гріх. Він бачив, як Ісус Навин і старійшини Ізраїля в невимовному горі попадали долілиць. Якби саме тоді він визнав свій гріх, то це певною мірою свідчило б про його щире розкаяння. Але він продовжував мовчати. Ахан чув, як оголосили про те, що скоєно великий злочин і як цей злочин навіть було названо, та вуста його скувала мовчанка. Незабаром відбулося серйозне й урочисте розслідування. Який жах охопив його душу, коли він почув, що вказано його покоління, потім його плем'я і нарешті його сім'я! Однак він так і не визнав свого гріха, доки Божий перст прямо не вказав на нього. І тільки, коли гріх не можна було далі приховувати, Ахан розповів правду.

Як часто можна почути подібні визнання... Грішники погоджуються з фактами, які вже доведені, але визнати гріхи, відомі лише нам і Богові, — це дві зовсім різні речі. Ахан ніколи б не зізнався, якби не надіявся уникнути через це наслідків свого злочину. Та його визнання було лише доказом того, що покарання справедливе. Ахан не розкався за вчинений гріх

і не мав огиди до зла; його наміри залишилися такими ж, як були і раніше.

Подібні визнання будуть робити грішники, котрі стоятимуть перед Божим судом після того, як справа кожного буде вирішена на життя або смерть. Страх перед наслідками змусить кожного зізнатись у своїй провині. Це буде вимушене визнання, викликане страхом перед судом. Але такі визнання не можуть спасти грішника.

[478] Чимало людей, подібно до Ахана, почуваються безпечно, доки вдається приховувати гріхи від ближніх; вони тішать себе думкою про те, що Бог не буде суворо карати їхнє нечестя. Коли ж викриються їхні гріхи, буде надто пізно; їм вже не вдасться зняти їх із себе ані жертвою, ані приношеннями. Коли розкриються небесні книги, Судця не скаже ані слова людині про її вину; достатньо буде лише проникливого, викриваючого Божого погляду, щоб беззаконник пригадав кожний свій ганебний вчинок. Тоді не потрібно буде, як за днів Ісуса Навина, шукати винного, переходячи від покоління аж до сім'ї; його власні уста визнають ганьбу, і приховані від людей гріхи [479] стануть відомі усьому світові.

Розділ 46. Благословення і прокляття

За основу цього розділу взято книгу Ісуса Навина, розділ 8

Після виконання вироку над Аханом Ісус Навин отримав наказ зібрати усе військо, щоб виступити проти міста Ай. Сила Божа знову була з Його народом, тому ізраїльтяни швидко захопили місто.

Після цього воєнні дії на деякий час припинилися, щоб увесь Ізраїль міг взяти участь в урочистому богослужінні. Люди з нетерпінням чекали того часу; коли зможуть оселитися в Ханаані; ізраїльтяни все ще не мали ані земель, ані будинків для своїх родин; щоб придбати все це, необхідно було прогнати хананеїв; однак таку важливу справу слід було відкласти, оскільки більш серйозний обов'язок потребував їхньої уваги.

Перш ніж заволодіти своєю спадщиною, ізраїльтяни повинні були поновити свій Заповіт вірності з Богом. В останніх настановах Мойсей двічі нагадував про те, щоб усі племена зібралися біля Сихему на горах Евал і Гарізім, де мали урочисто засвідчити своє визнання Божого Закону. Виконуючи його доручення, всі ізраїльтяни — не лише чоловіки, а й «жінки, діти і приходьки, що жили серед них», — залишили свій табір у Гілгалі та вирушили через землю своїх ворогів до долини Сихем, яка знаходилась майже в центральній частині країни. Хоча їх оточували непідкорені вороги, однак їм не загрожувала небезпека, оскільки вони перебували під Божою охороною доти, доки залишалися вірними Йому; як і за днів Якова, «великий жах огорнув ті міста, що навколо них» (Бут.35:5), і вони не дошкуляли євреям.

[480]

Місце, призначене для урочистого служіння, вважалося священним, оскільки мало безпосереднє відношення до історії їхніх батьків. Саме тут Авраам спорудив першого жертівника Єгові в Ханаанській землі. Тут Авраам і Яків будували свої намети. Тут Яків купив частину поля, на якому поколінням

Ізраїля належало поховати тіло Йосифа. Тут також була кри-ниця, викопана Яковом, і дуб, під яким він закопав ідолів, що належали його сім'ї.

Сихем був одним з найпрекрасніших куточків Палестини, гідним того величного і вражаючого видовища, яке мало тут відбутися. Принадна долина із зеленими луками, оливковими гаями та польовими квітами простягалася поміж позбавлених рослинності пагорбів, і зрошувалась струмками та джерелами. По обидва боки долини підносилися гори Евал і Гарізім, які майже торкались одна одної, а нижні уступи обох гір утворювали своєрідну природну «кафедру», де кожне слово, вимовлене на одній горі, було виразно чути на іншій.

Згідно зі вказівками Мойсея, на горі Евал було споруджено пам'ятник з великого каміння. На цих каменях, задалегідь вкритих шаром вапна, був написаний Закон: не лише Десять Заповідей, проголошених на Синаї та вирізьблених на кам'яних таблицях, а й інші закони, дані Мойсееві і занесені ним до книги. Біля цього пам'ятника був поставлений жертівник з необтесаного каміння, на якому були принесені жертви Господу. Той факт, що жертівник споруджений на горі Евал, звідки мало прозвучати прокляття, був сповнений глибокого змісту: оскільки Ізраїль порушив Божий Закон, він заслужено накликав на себе Його гнів, який негайно вилився б на них, якби не викупна жертва Христа, символом якої став цей жертівник.

[481] Шість поколінь, нащадки Лії та Рахілі, розмістилися на горі Гарізім; а ті, котрі походили від служниць, разом з Рувимом та Завулоном піднялись на гору Евал; священики з ковчегом розташувались поміж ними в долині. Звук сурми був для народу сигналом до мовчання; в присутності усього зібрання, серед німої тиші, Ісус Навин, котрий стояв біля священного Ковчегу, читав слова благословення, обіцяного тим, котрі виконуватимуть Божий Закон. Всі покоління, що стояли на Гарізімі, сказали: «Амінь!» Тоді він зачитав слова прокляття, і покоління, що знаходилися на Евалі, так само висловили своє схвалення. Десятки тисяч людей в один голос дали урочисту відповідь. Після цього був прочитаний Божий Закон разом з постановами і судовими кодексами, переданими через Мойсея.

На Синаї Ізраїль отримав Закон безпосередньо з Божих уст; священні Заповіді Закону, написані Божим перстом, і надалі зберігалися в Ковчезі. Тепер їх було знову написано там, де всі могли прочитати. Кожний мав змогу побачити на власні очі, якими були умови Заповіту, згідно з яким вони могли заволодіти Ханааном. Кожний мав засвідчити своє прийняття умов Заповіту та обрання для себе благословень в разі їх виконання або прокляття за недодержання їх. Закон не тільки був записаний на каменях пам'ятника, а й прочитаний Ісусом Навином перед усім Ізраїлем. Хоч минуло небагато часу, відколи Мойсей ознайомив народ зі змістом книги Повторення Закону (Второзаконня), та все ж Ісус Навин вирішив знову прочитати Закон.

Не лише мужі Ізраїлю, а й «усі жінки і діти» слухали слова Закону; важливо було, щоб і вони знали та виконували свої обов'язки. Щодо Своїх постанов Бог наказав Ізраїлю: «Покладіть оці слова Мої у свої серця та у свою душу, прив'яжіть їх як знак на руку свою, і нехай вони будуть вам мов налобник між очима. Навчай їх дітей своїх... щоб дні ваші та дні дітей ваших на землі, яку Господь поклявся дати батькам вашим, були такі довгі, як дні неба над землею» (Втор. 11:18-21).

Закон повинен був щорічно читатися перед усім Ізраїлем, як звелів Мойсей: «Наприкінці кожного сьомого року, окресленого часу року відпущення, у свято кучок, коли прийде увесь Ізраїль, щоб з'явитися перед Господом, Богом своїм, у тому місці, яке вибере Він, будеш читати цей Закон перед усім Ізраїлем, щоб вони чули. Збери людей — чоловіків, жінок, дітей, і приходьків своїх, що в твоїх містах, щоб вони слухали й навчалися боятися Господа, Бога вашого, і щоб вірно виконували усі слова цього Закону. Також і їхні діти, які нічого не знають, нехай слухають та навчаються боятися Господа, Бога вашого, по всі дні вашого життя на землі, яку, перейшовши Йордан, маєте зайняти» (Втор.31:10-13).

Сатана постійно намагається перекрутити Божі слова, засліплюючи розум, затьмарюючи здатність розуміти і таким чином увести людей у гріх. Ось чому Господь виклав Свої вимоги гранично чітко й зрозуміло, щоб ніхто не помилявся. Бог постійно прагне захистити людей, щоб спокуслива, жор-

стока сила сатани не мала над ними влади. Він принизився до того, що особисто промовляв до них і Своєю рукою записав животворні вислови. Ці благословенні слова, сповнені життя й істини, залишаються найдосконалішим дороговказом для людей. Оскільки сатана завжди готовий відвернути увагу людини та послабити їх силу любові до Господніх обітниць і вимог, то яку ж велику старанність потрібно докласти, щоб вони залишалися в пам'яті та в серці людини!

Релігійні вчителі повинні приділяти більше уваги ознайомленню людей з фактами та уроками біблійної історії, застереженнями й вимогами Господа. Викладайте їх простою мовою, щоб вас зрозуміли й діти. Навчання молоді зі Святого Письма — це справа як служителів, так і батьків.

Батьки можуть і повинні зацікавити своїх дітей різноманітністю знань, які містяться на сторінках священної книги. Але для того, щоб вони могли зацікавити своїх синів та дочок Словом Божим, їм необхідно самим зацікавитися ним. Батьки повинні бути обізнаними з Його вченням і, як звелів Бог Ізраїлю, говорити про нього, «сидячи удома, і йдучи дорогою, лягаючи, і встаючи» (Втор.6:7; 11:19). Хто бажає, щоб діти любили й шанували Бога, той повинен говорити про Його доброту, велич і силу, як записано про це у Божому Слові та засвідчено в ділах творіння.

Кожний розділ і вірш Біблії — це вістка людям від Бога. Його Заповіді повинні бути знаком на наших руках та пов'язкою на чолі. Якщо Божий народ вивчатиме та підкорятиметься їм, вони провадитимуть його, як провадив ізраїльтян хмарний стовп удень, а вогняний — уночі.

Розділ 47. Союз із гівонітянами

За основу цього розділу взято книгу Ісуса Навина, розділ 9-10

Із Сихему ізраїльтяни повернулися до свого табору в Гілгал. Тут їх незабаром відвідали якісь дивні люди, котрі забажали укласти з ними союз. Вони повідомили, що прийшли з далекого краю, а їхній зовнішній вигляд служив підтвердженням слів: одяг, дійсно, був старим і полатаним, а взуття зношеним. Дорожні запаси їжі запліснявіли, а бурдюки, в яких зберігалося вино, були подерті і ніби похапцем, як це трапляється під час подорожі, підремонтвані.

На їхній далекій батьківщині, що, як вони запевняли, знаходилася за межами Палестини, люди чули про чудеса, які Бог здійснив для Свого народу, і послали їх укласти з Ізраїлем союз. Євреї ще раніше отримали особливе застереження не укладати жодних угод з ідолопоклонниками Ханаану, тому начальники народу почали дещо сумніватися в правдивості слів незнайомих: «А може, ви живете поблизу нас?» — сказали вони. На це ті відповіли: «Ми — твої раби». Та коли Ісус Навин прямо запитав їх: «Хто ви та звідки прийшли?» — вони повторили вже сказані слова і на доказ своєї щирості додали: «Ось наш хліб: взяли ми його на харчі в дорогу з наших домівок у день нашого виходу, коли вирушали в дорогу, а тепер він почерствів і став запліснявим. А ці бурдюки для вина: були вони нові, коли ми їх наповнювали, а тепер подерті! Та й одяг наш і взуття наше повитиралось від цієї вельми далекої дороги». [484]

Ці слова справили належне враження. Євреї «Господньої поради не питали. І уклав Ісус мир з ними, і ухвалив з ними угоду, щоб zostавити їх живими; і поклялися їм начальники громади». Так було укладено союз. Правда виявилася через три дні. Ізраїльтяни «почули, що зблизька вони і живуть поміж ними». Усвідомлюючи своє безсилля перед євреями, гівонітяни, аби зберегти своє життя, вдалися до хитрощів.

Великим було обурення ізраїльтян, коли вони зрозуміли, що піддалися обману. Обурення стало ще сильнішим, коли після триденного переходу вони підійшли до міст гівонітян, розташованих майже в центрі країни. «І нарікала вся громада на начальників», але ті відмовилися розірвати укладений нечесним шляхом союз через те, що «поклялися їм Господом, Богом Ізраїля». «І не повбивали їх Ізраїлеві сини». Гівеонітяни запряглися, що залишать ідолопоклонство і служитимуть Єгові; через це помилування їхнього життя не вступало у супереч з Божим наказом знищити хананеїв-ідолопоклонників. Отже, євреї, давши цю клятву, не вчинили гріха. І хоч клятва була отримана шляхом обману, її не можна було порушувати. Якщо хтось у чомусь присягався і ця присяга не вимагала від нього недоброго вчинку, то вона вважалася священною. Зиск, помста чи особисті інтереси в жодному разі не були причиною порушення клятви чи присяги. «Уста брехливі — огида для Господа» (Прип.12:22); «Хто зійде на гору Господню і хто стоятиме на святому місці Його», буде людиною, яка «присягає навіть собі на шкоду — і дотримує» (Псал. 24:3; 15:4).

Життя гівеонітян було збережене, але вони стали ніби рабами, виконуючи найпростішу роботу при святині. «І зробив їх Ісус з того дня дроворубами та носіями води для громади й для Господнього жертівника». Ці умови були прийняті гівеонітянами з вдячністю, оскільки вони усвідомлювали свою провину перед ізраїльтянами і погоджувалися на все задля збереження життя. «Ось тепер ми у твоїх руках, — сказали вони до Ісуса, — роби з нами, що ти вважаєш добрим і справедливим».

[485] Протягом століть їхні нащадки працювали при святині.

На території Гівеону знаходилося чотири міста. Народ цей не мав царя; ними управляли старійшини і начальники. Гівеон, найважливіше з цих міст, було «як одне з міст царських... а всі люди його — лицарі». Те, що народ цього міста принизив себе, вдавшись до хитрощів, аби врятувати своє життя, є вражаючим доказом того, який жах викликали ізраїльтяни в мешканців Ханаану.

Доля гівеонітян була б набагато кращою, якби вони чесно повелися з ізраїльтянами. Хоч те, що вони покорилися Єгові, зберегло їм життя, однак їхній обман приніс їм лише гань-

бу і рабство. Господь передбачив, щоб усі ті, котрі залишать ідолопоклонство та приєднаються до Ізраїлю, могли користуватися благословеннями Заповіту. Вони належали до категорії тих, яких називали «приходько, що серед тебе»; за незначними винятками, цей клас людей користувався тими ж благами і перевагами, що й Ізраїль. Господь звелів: «А коли якийсь приходько мешкатиме з тобою у вашім Краї, то не пригноблюйте його. Приходько, що мешкає з вами, буде для вас як той, що народився серед вас, — і ти будеш любити його, як самого себе» (Левит 19:33-34). А ось повеління щодо Пасхи і жертвоприношень: «Постанова одна як для вас, так і для приходька, що мешкає тимчасово, — постанова вічна для ваших поколінь: як ви, так і приходьки, будете перед Господнім лицем» (Числ. 15:15).

На такій умові могли бути прийняті і гівеонітяни, якби не їхній обман. Для мешканців «царського міста, всі люди якого лицарі», було немалим приниженням стати дроворубами та водоносами у всіх прийдешніх поколіннях. Задля обману вони обрали собі одяг убогості, який і був залишений їм як символ вічного рабства. Так у всіх майбутніх поколіннях їхнє рабське становище мало свідчити про ненависть, з якою Бог ставиться до неправди.

Підкорення Гівеону ізраїльтянами стривожило усіх царів Ханаану. Негайно були вжиті заходи, щоб помститися народові, котрий уклав мир із загарбниками. Під проводом Адоні-Цедєка, єрусалимського царя, п'ять ханаанських царів уклали між собою угоду, щоб воювати проти Гівеону. Вони діяли швидко. Гівеонітяни, не готові до захисту, послали вісника до Ісуса Навина в Гілгал: «Не покидай слуг твоїх! Прийди до нас негайно, спаси та допоможи нам, бо зібралися проти нас усі аморейські царі, що живуть по горах!» Це була загроза не лише для гівеонітян, а й для Ізраїлю. Через це місто пролягали шляхи до центральної й південної Палестини, і якщо ізраїльтяни мали намір підкорити всю країну, то це місто вкрай потрібно було зберегти.

Ісус негайно приготувався йти на захист Гівеону. Мешканці оточеного міста побоювалися, що він не виконає їхнього прохання через обман, до якого вони вдалися; але оскільки

[486]

гівеонітяни підкорилися Ізраїлю і стали поклонятися Богові, Ісус Навин розумів, що його обов'язок — захистити їх. Цього разу він вирушив у дорогу після того, як спитав божественної поради, і Господь схвалив його рішення. «Не бійся їх, — були Господні слова, — бо Я віддав їх у твої руки; ніхто з них не встоїть перед тобою». «І вирушив Ісус з Гілгалу, з усім своїм збройним військом й військовими лицарями».

Вони йшли цілу ніч і на ранок наблизилися до Гівеону. Не встигли ще війська князів-союзників оточити місто, як Ісус напав на них. В результаті, противники зазнали повної поразки. Численні війська кинулися тікати до гірського перевалу Бет-Хорону, з вершини якого понеслися вниз стрімким схилом гори. Але тут на них вдарив сильний град. «Господь спустив на них із неба велике каміння... Тих, що загинули від кам'яного граду, було більше, ніж тих, що Ізраїлеві сини повбивали мечем».

В той час як амореї продовжували стрімголов тікати, сподіваючись сховатися в горах, Ісус Навин, подивившись з гори, зрозумів, що до кінця дня він не встигне закінчити бій. Якщо вороги не будуть повністю розбиті, вони об'єднаються для нової боротьби. «Тоді Ісус сказав Господеві... на очах Ізраїля: Зупинись, сонце, над Гівеоном, а ти, місяцю, в айялонській долині! І сонце зупинилось, і став місяць, аж поки народ помстився своїм ворогам... І сонце зупинилось посеред неба і не поспішало заходити майже цілий день».

[487] Перш ніж настав вечір, обітниця, дана Ісусові Богом, здійснилася. Ворог повністю був відданий до його рук. Події того дня надовго залишилися в пам'яті ізраїльського народу. «І не було більше такого, як той день, — ані перед ним, ані по ньому, щоб Господь так слухав голосу людини, бо Сам Господь воював за Ізраїля». «Сонце й місяць спинилися... при світлі Твоїх стріл вони тікають, при сяйві блискучого списа Твого. У гніві Ти по землі ступаєш, в обуренні людей топчеш. Ти вийшов спасати Свій народ» (Авак.3:11-13).

Натхнений Божим Духом Ісус Навин молився про те, щоб мати доказ сили Ізраїлевого Бога. Це прохання не було продиктоване самовпевненістю великого вождя. Ісусу Навину була дана обітниця, що Бог неодмінно знищить цих ворогів Ізраїлю, однак він докладав таких великих зусиль, ніби успіх битви

повністю залежав від ізраїльського війська. Він зробив усе, що тільки було під силу людині, після чого з вірою благав про божественну допомогу. Таємниця успіху полягає в поєднанні божественної могутності з людськими зусиллями. Великих успіхів досягають ті, котрі беззастережно покладаються на руку Всемогутнього. Муж, який звелів: «Зупинись, сонце над Гівеоном, а ти, місяцю, в айялонській долині!», — був мужем, котрий довгі години проводив розпростертим на землі у молитві, в таборі при Гілгалі. Люди молитви — це люди сили!

Таке незвичне чудесне явище свідчить про те, що природою керує Творець. Сатана намагається приховати від людей божественне втручання у життя натурального світу — постійну невтомну творчу працю Великої Первопричини існування усього Всесвіту. Це чудо є докором на адресу тих, котрі природу підносять вище за Бога, Котрий створив її.

За своїм бажанням Бог викликає сили природи, щоб подолати Своїх ворогів — «вогонь та град, сніг та туман і буйні вітри виконують волю Його» (Псал. 148:8). Коли язичники-амореї почали чинити опір Його намірам, Бог втрутився, скинувши на ворогів Ізраїлю «з неба велике каміння». У Божому Слові розповідається про набагато більшу битву, яка відбудеться на заключному етапі земної історії, коли «Господь відчинить Своє сховище, і вийме звідти знаряддя гніву Свого» (Єрем.50:25). «Чи доходив ти колись, — запитує Він, — до сховищ снігу? Чи може бачив склади граду, які Я тримаю на час лихоліття, на день битви й війни?» (Йов: 38:22-23). [488]

Йоан у книзі Відкриття змальовує нещастя, яке матиме місце після того, як голос гучний пролунає з небесного храму, від престолу, який скаже: «Звершилось!» Далі він говорить: «І спав на людей великий град з неба, вагою в талант³ ...» (Відкр. 16:17,21). [489]

³Талант — приблизно 26 кг (прим. ред.).

Розділ 48. Розподіл Ханаану

За основу цього розділу взято книгу Ісуса Навина, розділи 10:40-43; 11 та 14-22

Незабаром після перемоги над Бет-Хораном був завойований південний Ханаан. «І побив Ісус увесь гористий край південний і низину... А усіх тих царів та їхні землі Ісус здобув одним походом, бо Господь, Бог Ізраїлів, воював за Ізраїля. Нарешті повернувся Ісус з усім Ізраїлем до табору в Гілгал».

Племена, що населяли північну Палестину, налякані успіхом ізраїльського війська, уклали проти них союз. Його очолив Явін, цар хацорський, котрий мав володіння на захід від озера Мером. «І вийшли вони та усі їхні полчища з ними». Це військо було значно більшим від тих, з якими ізраїльтянам доводилося досі воювати у Ханаані, — «народ, численний кількістю, як пісок, що на березі моря, дуже багато коней та колісниць. І змовилися усі ті царі, прийшли й отаборились разом при озері Мером, щоб воювати з Ізраїлем». Та Ісус знову почув від Господа підбадьорливі слова: «Не бійся їх: завтра в цю пору Я покладу їх усіх трупами перед Ізраїлем».

Ісус Навин напав на табір союзників біля озера Мером і повністю розгромив їх. «І віддав їх Господь Ізраїлеві в руки, й вони розбили їх, і гнали їх... так що не zostавили жодного врятованого». Колісниці й кіннота — гордість і слава хананеїв — не повинні були стати власністю Ізраїлю. Згідно з Божим наказом колісниці спалили, а коням попідрізали жи-
[490] ли, зробивши їх таким чином непридатними для військової справи. Ізраїльтяни повинні були надіятися не на колісниці або кінноту, але на «їм'я їхнього Господа Бога».

Одне за одним завойовувалися міста, а Хацор — фортецю союзників — було спалено. Війна тривала декілька років, доки Ісус не підкорив увесь Ханаан. «І край заспокоївся від війни».

Хоч опір хананеїв вдалося зламати, проте певною мірою вони ще залишалися господарями в країні. На заході все ще володіли родючою низиною вздовж морського узбережжя філістимляни, в той час як на півночі ще мешкали сидоняни, яким належав Ліван. Землі на південь до Єгипту також були заселені ворогами Ізраїлю.

Але Ісус Навин припинив війну. Великому вождю, перш ніж скласти з себе правління над Ізраїлем, необхідно було виконати ще одну роботу. Усю землю — як завойовані території, так і ті, які ще потрібно було підкорити, — потрібно було розділити між поколіннями. Обов'язком кожного покоління було — повністю підкорити собі наділ, отриманий у спадок. Якщо б ізраїльтяни виявились вірними Богові, Він прогнав би з-перед них ворогів; Він обіцяв дати їм ще більші володіння за умови, що вони залишаться вірними Його Заповіту.

Зробити розподіл землі було доручено Ісусові Навину разом з Первосвящеником Елеазаром та главами поколінь; місце, в якому мало оселитися кожне покоління, визначалось жеребкуванням. Мойсей сам встановив кордони земель, які після завоювання Ханаану мали відійти тому чи іншому поколінню, а також призначив у кожному поколінні князя, котрий повинен був взяти участь у розподілі. Покоління Левія, призначене на служіння у святині, не враховувалося при розподілі, проте в різних регіонах країни було призначено 48 міст в якості спадщини для левитів.

Перед тим як розпочався розподіл землі, Калев разом з главами свого покоління подав особливе прохання. Окрім Ісуса Навина, Калев був тепер одним з найстаріших мужів у Ізраїлі. Калев та Ісус Навин — єдині із розвідників, котрі принесли добру вістку про Обітований край, заохочуючи народ піти й заволодіти ним в Ім'я Господа. Тепер Калев нагадав Ісусові про дану йому тоді обіцянку як винагороду за вірність. «Земля, по якій ступали твої ноги, буде на спадок тобі та нащадкам твоїм навіки, бо ти був цілковито слухняним Господу Богові». На цій підставі Калев подав прохання, щоб Хеврон був даний йому у володіння. Багато років ця місцевість була місцем проживання Авраама, Ісаака та Якова; там, у печері Махпела, вони й поховані. Нині у Хевроні проживав страхітливий велетень

[491]

Єнак, богатирська постава якого настільки налякала десять розвідників, що через них втратив мужність увесь Ізраїль. Саме це місце Калев, який повністю покладався на Божу силу, обрав собі у спадок.

«Оце Господь зберіг мене живим, — сказав він, — отих сорок п'ять років від того часу, як Господь сказав це слово Мойсееві... Тепер мені вісімдесят п'ять років; але я й досі почуваю себе таким сильним, як і того дня, коли Мойсей посилав мене на розглядини. Як бувало колись, так і нині моя сила така сама, чи то воювати, чи виходити і входити. Тож тепер дай мені цей гористий край, про який Господь говорив того дня, бо ти чув тоді, що там живуть велетні, й міста їхні великі та укріплені. Може, Господь буде зі мною, і я вижену їх, як сказав Господь». Це прохання було підтримане начальниками з Юдиного покоління. Калев, призначений від свого покоління взяти участь у розподілі землі, вирішив залучити цих людей до подання свого прохання, аби не склалося у кого-небудь враження, ніби він використовує свою владу в егоїстичних цілях.

Його прохання було негайно виконане. Не було більш надійного мужа, котрому можна було б довірити завоювання цієї гігантської фортеці. «І поблагословив його Ісус, і дав Калевові, синові Єфуннеєвому, Хеврон на спадок... за те, що він зробив, як говорив Господь, Бог Ізраїля». Віра Калева залишилася такою ж, як і тоді, коли його свідчення було прямою протилежністю неправдивому звітові інших розвідників. Він вірив Божій обітниці про те, що Бог дасть Ханаан Своему народові у володіння, а тому повністю покладався на Господа. Він переніс зі своїм народом труднощі блукання по пустелі, розділяючи таким чином з винуватими усі роз-

[492]

чарування й тягарі; однак не скаржився, а звеличував Божу милість, яка зберегла йому життя в пустелі, тоді як його брати там померли. Господь охороняв його серед усіх нестатків, поневірянь, небезпек і покарань, що спіткали багатьох під час мандрів по пустелі і протягом усіх років війни в Ханаані; тепер, коли йому виповнилося 80 років, його сила й енергія не ослабли. Він просив не вже завойованої землі, але саме того місця, яке, на думку більшості розвідників, неможливо було підкорити. З Божою допомогою він надіявся

відвоювати землю у велетнів, від потуги котрих похитнулася віра Ізраїлю. Прохання Калева було продиктоване не бажанням почестей і слави. Старий відважний воїн бажав залишити своєму народові приклад, який прославив би Бога і надихав усі покоління до повного підкорення краю, який їхні батьки вважали недосяжним.

Халев вірив у спадщину, про яку мріяв 40 років; вірячи, що Бог з ним, «вигнав звідти трьох синів Єнакових». Після завоювання спадку для себе і свого дому його завзятість не ослабла; він не осів на місці, щоб насолоджуватися отриманим, але ішов до дальших перемог на користь свого народу та на славу Божу.

Боязливі та непокірні повмирали в пустелі, але вірні розвідники споживали виноград Ешколу. Кожний отримав за своєю вірою. Малодушні побачили, що їхні побоювання справдились. Незважаючи на Божу обітницю, вони заявили, що успадкування Ханаану — неможлива справа, а тому й не заволоділи ним. Але ті, котрі, покладаючись на Бога, думали не про труднощі, з якими доведеться зустрітися, а про силу свого Всемогутнього Провідника, увійшли до Чудового краю. Вірою Божі герої давнини «царства перемагали... уникали вістря меча, зміцнювалися від немочі, були хоробрі на війні, змушували до втечі полки чужоземців» (Євр. 11:33-34). «І ця перемога, що світ перемогла, — віра ваша» (1Йоан 5:4).

Інша вимога щодо розподілу землі виявила дух, який значно відрізнявся від духу Калева. Вона походила від дітей Йосифа, — покоління Єфрема та половини покоління Манасії. З огляду на свою переважаючу чисельність, ці покоління вимагали подвійної частини наділу. За жеребом їм припала найбагатша земля, включаючи родючу долину Шарон, однак багато головних міст цієї долини усе ще належали хананеям; і ці покоління, намагаючись ухилитися від труднощів та небезпек, пов'язаних із завоюванням своїх наділів, забажали додаткової частини вже завойованої землі. Єфремове покоління було одним з найбільших в Ізраїлі; до нього належав також Ісус Навин, тому вони вважали, що заслуговують на особливу увагу. «Чому ти дав мені лише один наділ у спадщину, один жеребок, — говори-

[493]

ли вони, — хоч я народ численний?» Однак ніщо не могло примусити непохитного вождя вчинити несправедливо.

У відповідь він сказав: «Якщо ти народ численний, то йди в ліс, та й повикорчовуй собі там ліс на поле у землі перізійській та рефаїмській, коли Єфремова гора стала тісна для тебе».

Відповідь цих людей виявила справжню причину нарікання. Вони не мали віри й сміливості, щоб вигнати хананеїв. «Не вистачить нам гір; — сказали вони, — та й у хананеян, що живуть по долах, є залізні колісниці».

Потужність Бога Ізраїлю була гарантією непереможності Його народу, і якби єфремляни мали сміливість та віру Калева, перед ними не встояли б жодні вороги. Їхнє очевидне бажання уникнути труднощів та небезпек було зустрінуте Ісусом з твердістю та непохитністю. «Ти численний народ, і в тебе сила велика.., — сказав він, — ти виженеш хананеянина, хоч у нього колісниці залізні і хоча він сильний». Таким чином, їхні власні докази обернулися проти них. Численний народ, як вони твердили, цілком самостійно міг прокласти собі дорогу, як це робили їхні брати. Маючи Божу допомогу, нема чого боятися залізних колісниць.

Досі Гілгал був осередком перебування народу та місцем знаходження Скинії. Але тепер Скинію необхідно було перенести на постійне місце до Шіло, невеликого міста з наділу Єфрема, розташованого неподалік від центру країни, у зручному для всіх поколінь місці. Ця частина країни була вже завойована, і ніщо не загрозувало б тим, які приходитимуть на поклоніння. «І була зібрана вся громада Ізраїлевих синів до Шіло, і вони поставили там Скинію Заповіту». Покоління, котрі все ще перебували в таборі під час виносу Скинії з Гілгалу, пішли слідом і розташувалися біля Шіло. Тут вони й отаборилися, доки не увійшли у свої володіння.

Ковчег залишався в Шіло 300 років, доки через гріхи дому Ілія не потрапив до рук филистимлян, а саме місто було зруйноване. Після цього Ковчег уже ніколи не повертався на це місце. Пізніше служіння Святині перенесли до храму в Єрусалимі, а місто Шіло втратило своє значення. Нині лише руїни нагадують про те, що тут колись існувало місто. Через багато століть доля, що спіткала Шіло, стала застереженням

для Єрусалима: «Підіть-но до житла Мого, що в Шіло, — сказав Господь через пророка Єремію, — де Я спочатку оселив ім'я Моє, та й подивіться, що вчинив Я йому через лукавство Мого народу Ізраїлевого... учиню так само із цим домом, що носить Моє ім'я і що ви на нього покладаєтесь, і з місцем, яке Я дав його вам та вашим батькам, так само, як Я зробив із Шіло» (Єрем. 7:12, 14).

Коли «скінчили вони розділ землі» і кожному поколінню був призначений його спадок, Ісус Навин висунув свою вимогу. Йому, як і Калеву, була дана особлива обітниця щодо спадщини; однак він просив не просторих земель, а лише одне місто. «Дали йому те місто, яке він жадав... І збудував він місто, та й осівся в ньому». Назва цього міста — Тімнат-Серах («залишок») — свідчить про шляхетний характер та безкорисливий дух завойовника, котрий замість того, щоб першим висунути свої права на здобич, відкладав це до того часу, доки найскромніший з його народу не отримав своєї частки.

Шість міст, відокремлених для левитів, — по три з обох боків Йордану, — були містами-сховищами, в які міг утекти вбивця людини і перебувати там у безпеці. Ці міста були відокремлені за вказівкою Мойсея: «І втече туди вбивця, котрий убив когось ненавмисне. І будуть для вас ті міста як притулок від месника, — сказав він, — щоб убивця не загинув раніше, ніж стане на суд перед громадою» (Числ.35:11-12). Ці милостиві заходи були продиктовані необхідністю, оскільки за давнім звичаєм кровної помсти покарання вбивці було справою рук найближчого родича або спадкоємця загибло-го. У випадках, коли провина була очевидною, не було жодної необхідності чекати судового розгляду справи. Месник міг переслідувати злочинця і вбити його там, де зустрине. На той час Господь не вважав за потрібне скасовувати цей звичай, але передбачив заходи, які гарантували б безпеку тим, котрі могли звершити вбивство ненавмисне.

Міста-сховища були розташовані так, що з будь-якого куточку країни до них можна було дістатися за півдня шляху. Дороги, що провадили до них, потрібно було утримувати в належному порядку; вздовж цих доріг стояли стовпи з виразним чітким написом «Сховище», щоб утікачеві легше було орієнту-

ватись і він не марнував ані хвилини. Будь-яка людина — єврей, захожий або тимчасовий мешканець — могла скористатися цим правом. Однак, хоч це давало змогу невинному врятуватися від поспішної страти, винуватий не уникав покарання. Справа втікача неупереджено розглядалася відповідними людьми, що стояли при владі, і тільки після того, як його визнавали невинним, а вбивство — ненавмисним, йому надавався притулок у місті-сховищі. Винних видавали до рук месника. Всі, хто отримував право на захист, могли скористатися ним тільки у тому разі, якщо залишалися у місті-сховищі. Якщо ж хтось виходив за означені межі і там потрапляв до рук месника, то розпачувався своїм життям за нехтування застережними заходами Господа. Після смерті Первосвященника усі, хто знайшов захист у містах-сховищах, могли повернутися додому.

Під час суду над вбивцею звинувачення виносилося на підставі свідчень кількох свідків, навіть якщо провина його була незаперечною. Господь звелів: «Кожного, хто вб'є людину, після переслухання свідків, потрібно віддати на смерть... А одного лише свідка не вистачає, щоб осудити когось на смерть» (Числ.35:30). Це Христос дав такі вказівки Мойсееві для Ізраїлю; і пізніше, коли Великий Учитель перебував на землі, навчаючи Своїх учнів, як слід поводитися з грішниками, Він повторив настанову про те, що свідчення однієї людини недостатньо для виправдання або засудження. Думки або погляди однієї людини не повинні вирішувати спірні питання. В усіх таких справах необхідно два або більше свідків, котрі разом повинні нести відповідальність, «щоб підтвердилася усяка справа устами двох чи трьох свідків» (Матв. 18:16).

[496]

Якщо підсудний виявився винним у вбивстві, його не могли врятувати ані відшкодування, ні викуп. «Хто проллє кров людини, того кров буде пролита людиною» (Бут.9:6). «Не прийматимете викупу за душогубця, який повинен умерти: він мусить умерти». «Візьми його навіть від жертovníка Мого на смерть», — таким було Боже повеління, — нічим не можна очистити землю від пролитої на ній крові, як тільки кров'ю того, хто її пролив» (Числ.35:31, 33; Вих.21:14). Безпека і чистота нації вимагали суворого покарання такого гріха, як вбивство.

Життя людини, яке може дати лише Бог, необхідно свято оберегати.

Міста-сховища, призначені Богом для стародавнього народу, символізують сховище, яке можна знайти у Христі. Той самий милосердний Спаситель, подбавши колись про існування тимчасових сховищ, пролиттям Своєї крові забезпечив порушників Божого Закону надійним сховищем, у якому вони можуть почуватися в безпеці, не боячись другої смерті. Жодна сила не здатна вихопити з Божих рук душі, котрі приходять до Бога за прощенням: «Отже, нема тепер ніякого осудження тим, котрі у Христі Ісусі». «Хто осуджує? Христос Ісус помер, але й воскрес; Він праворуч Бога і заступається за нас». «Щоб... ми мали міцну утіху, прибігши вхопитися за надію, яка перед нами» (Римл.8:1, 34; Євр.6:18).

Той, хто втікав до міста-сховища, не повинен був баритися. Необхідно було залишити і сім'ю, і роботу. Не було навіть часу попрощатися зі своїми рідними. Його життя було в небезпеці, і, щоб дістатися до безпечного місця, він повинен пожертвувати всім. Про втому треба було забути, на труднощі не звертати уваги; втікач ні на хвилину не уповільнював своєї ходи, доки не опинявся за мурами міста. Грішникові загрожує вічна смерть, якщо він не знайде сховища у Христі; подібно до того, як повільність або недбалість могли позбавити втікача єдиного шансу на життя, так зволікання та байдужість можуть призвести душу до загибелі. Сатана, великий противник, переслідує кожного порушника святого Божого Закону; той, хто не усвідомлює небезпеки і не прагне знайти захист у вічному сховищі, стане здобиччю губителя.

В'язень, котрий виходив за межі міста-сховища, потрапляв до рук месника. Це було наукою для людей, щоб вони дотримувалися засобів, призначених Безмежною Мудрістю для їхньої безпеки. Так само, недостатньо лише вірити у Христа, щоб отримати прощення гріхів; через віру і послух, — грішник повинен перебувати в Ньому. «Якщо ми, пізнавши істину, грішимо свавільно, то не залишається більше жертви за гріхи, а якесь страшне очікування суду і лютості вогню, готового пожертви противників» (Євр. 10:26-27).

[497]

Два з половиною покоління Ізраїлю — Гад, Рувим та половина Манасіїного покоління — отримали свою частину до переходу через Йордан. Їх, чабанів, приваблювали просторі полонини (нагірні рівнини), на яких можна було випасати вівці та рогату худобу, розкішні ліси Гілеаду і Башану, які не знали собі рівних навіть у самому Ханаані; тому ці два з половиною покоління висловили своє бажання оселитися тут, але, перш ніж зробити це, послали свою частину озброєних людей, котрі разом зі своїми братами мали перейти Йордан та допомогти їм у завоюваннях, доки і ті не увійдуть до свого спадку. Це зобов'язання вони вірно виконали. Коли десять поколінь увійшли до Ханаану, «Рувимові сини, сини Гадові та половина племені Манасіїного... — коло сорока тисяч озброєних воїнів пройшли перед Господом на війну в ерихонські степи» (І.Нав.4:12-13). Протягом усіх років завоювань вони відважно воювали пліч-о-пліч зі своїми братами. Тепер прийшов час повернутися до свого наділу, а оскільки вони нарівні зі своїми братами брали участь у всіх битвах, то ділили з ними й воєнні трофеї. Так що вони поверталися «з великими скарбами, з дуже великими стадами, зі сріблом і золотом, з міддю і залізом, та з безліччю одежі»; усе це вони повинні були розділити з тими, хто залишився з родинами й отарами.

[498] Тепер їм доведеться жити далеко від Господньої Святині, тому Ісус Навин проводжав їх із тривогою в серці, знаючи, якими сильними будуть спокуси, що спіткають їх у самотньому житті кочівників, зокрема, бажання запозичити звичаї язичницьких племен, котрі жили на кордоні з їхніми землями.

В той час як Ісуса Навина та інших начальників гнітили недобрі передчуття, до них дійшли дивні чутки При Йордані, біля того місця, де Ізраїль чудодійним способом перейшов через ріку, два з половиною покоління спорудили великий жертівник, схожий на жертівник цілопалення в Шіло. Божий Закон під страхом смерті забороняв запроваджувати інше служіння, окрім того, яке було у Святині. Якщо цей жертівник було споруджено для служіння, то якщо його так залишити, відверне народ від правдивої віри.

Зібрані з цього приводу в Шіло представники народу, прийнявши загальним невдоволенням та обуренням, запропону-

вали негайно піти війною на відступників. Однак за порадою більш обачних було вирішено спочатку відправити послів, щоб отримати від цих поколінь пояснення такої поведінки. Було обрано десять князів, по одному від кожного покоління, на чолі з Пінхасом, котрий відзначився своєю ревністю на Ваал-Пеорі.

Люди з цих двох з половиною поколінь припустилися серйозної помилки, коли без жодних пояснень вдалися до такого вчинку, викликавши у своїх братів тяжкі підозри проти себе. Посланці, переконані в тому, що їхні брати завинили, звернулися до них з різким докором. Вони звинувачували їх у повстанні проти Господа, наказуючи не забувати про суди, що спіткали Ізраїль під час відступництва на Ваал-Пеорі. Від імені усього Ізраїлю Пінхас об'явив синам Гада і Рувима, що, коли вони не бажають жити в цьому краї без жертівника, на якому приносилися б жертви, їхні брати по той бік Йордану охоче поділяться з ними своїми володіннями й перевагами.

У відповідь звинувачені пояснили, що їхній жертівник не призначається для жертвоприношень, а споруджений на свідчення того, що хоч їх і розділяє ріка, вони визнають ту саму віру, що й їхні брати в Ханаані. Вони побоювалися, щоб у майбутньому їхні діти не відділили себе від Скинії як такі, що не мають частки в Ізраїлі. У такому разі жертівник, споруджений на зразок Господнього жертівника в Шіло, мав стати німим свідком того, що його будівничі також поклоняються Живому Богові.

[499]

З великою радістю посланці вислухали таке пояснення і негайно ж понесли вістку тим, котрі послали їх. Усі думки і плани про війну самі по собі були зруйновані і народ радів, прославляючи Бога.

Сини Гадові й Рувимові зробили тепер напис на жертівнику, який вказував на мету його спорудження: «Він свідок між нами, що Господь — Він наш Бог». Цим вони намагалися запобігти непорозумінням у майбутньому та усунути все, що могло призвести до спокуси.

Як часто через просте непорозуміння виникають серйозні труднощі навіть серед тих, котрі діють, здавалося б, з найблагодородніших спонукань; а якщо при цьому не виявити ще й люб'язності та стриманості, до яких тільки серйозних і навіть

фатальних наслідків вони можуть призвести... Десять поколінь пам'ятали, як у випадку з Аханом Бог докорив їм за відсутність пильності у викритті гріхів, що мали місце серед них. Тепер же вони вирішили вжити негайних і серйозних заходів, але, намагаючись уникнути попередньої помилки, вдалися до протилежної крайності. Замість того, щоб ввічливо розпитати про всі подробиці справи, вони накинулись на своїх братів з доганою та осудом. Якби мужі Гадові та Рувимові відповіли у такому ж дусі, результатом могла б бути війна. У той час як, з одного боку, важливо не допускати недбалого ставлення до гріха, не менш важливо, з іншого — уникати різкої критики та безпідставних підозр.

Чимало людей, які дуже болісно реагують на найменший осуд своєї поведінки з боку інших людей, водночас надто суворо поводяться з тими, хто, на їхню думку, помиляється. Осудження і докори ще нікого не виправили, але як багато людей через них ще більше відійшли від правдивої дороги, зробивши свої серця Запеклими. Доброта, люб'язність і стриманість можуть врятувати грішника і покрити багато гріхів.

[500] Мудрість, яку виявили Рувимові сини та їхні брати, гідна наслідування. У той час як вони щиро прагнули ут-вердити правдиву релігію, їх хибно зрозуміли та суворо засудили; однак вони не виказали обурення. Перш ніж вдатися до захисту, вони ввічливо й терпляче вислухали звинувачення своїх братів, а тоді дали вичерпне пояснення мотивів, довівши цим власну невинність. Таким чином, непорозуміння, яке загрожувало серйозними наслідками, було дружелюбно врегульоване.

Той, хто правий, може дозволити собі залишатися спокійним і тактовним навіть тоді, коли його незаслужено звинувачують. Богові відомо усе, що люди неправильно зрозуміли або помилково витлумачили, тому ми можемо спокійно віддати свою справу до Його рук. Він обов'язково виправдає тих, хто покладається на Нього, так само, як виявив вину Ахана. Всі, керовані Духом Христа, виявлятимуть любов, яка довготерпелива і милосердна.

Божа воля полягає в тому, щоб Його народ відзначався єдністю і братньою любов'ю. У Своїй молитві перед розп'яттям Христос просив, щоб Його учні були єдині, як Він єдиний

зі Своїм Отцем; щоб увірував світ, що Бог послав Його. Ця найзворушливіша і найпалкіша молитва охоплює усі віки аж до наших днів, бо Він молився: «Не за них тільки благаю, але й за віруючих у Мене через слово їхнє» (Йоан 17:20). Хоча ми не повинні жертвувати жодним принципом істини, нашою постійною метою має бути досягнення саме такої єдності. Це є доказом того, що ми — Його учні. Ісус сказав: «По тому пізнають усі, що ви Мої учні, коли будете мати любов між собою» (Йоан 13:35). Апостол Петро навчає Церкву: «Будьте всі однієї думки, співчутливі, братолюбні, милосердні, смиренномудрі. Не віддавайте злом за зло, образою за образу, а навпаки, благословляйте, знаючи, що ви на це і покликані, щоб успадкувати благословення» (1Петр.3:8-9)

[501]

Розділ 49. Останні слова Ісуса Навина

За основу цього розділу взято книгу Ісуса Навина, розділи
23-24

Війни та завоювання прийшли до кінця, й Ісус Навин повернувся у свій мирний куточок в Тімнат-Серах. «І минуло багато часу по тому, як Господь дав мир Ізраїлеві від усіх ворогів його... то скликав Ісус усього Ізраїля, його старійшин, голів його, суддів його й урядників його».

Минуло декілька років від того часу, як люди оселилися у своїх наділах; поступово почали виявлятися гріхи, які й раніше накликали Божі суди на Ізраїль. Відчуваючи, що неміч старості підкрадається до нього, і розуміючи, що його справа незабаром завершиться, Ісус був сповнений тривоги за майбутнє свого народу. Коли ізраїльтяни ще раз зібралися навколо свого вождя, котрий досяг похилого віку, він звернувся до них зі словами, які свідчили щось більше, ніж тільки батьківська турбота. «Ви бачили все, — сказав він, — що зробив Господь Бог ваш, з усіма цими народами задля вас, і як Сам Господь, Бог ваш, воював за вас!» Хоч хананеї й були підкорені, все ж вони володіли значною частиною землі, обітованої Ізраїлеві; Ісус закликав народ не зупинятися на досягнутому і не забувати Господнього повеління про повне звільнення країни від язичницьких народів.

[502] Народ барився з вигнанням язичників. Покоління розійшлися за своїми наділами, військо було розформоване, і відновлення війни видавалося тяжкою й сумнівною справою. Та Ісус об'явив: «Сам Господь, Бог ваш, прожене їх перед вами... і ви заволодієте їхнім краєм, як обіцяв вам Господь, Бог вам. І Тому старайтесь якомога краще виконувати й чинити усе, що записано в книзі закону Мойсея, не відхиляючись від нього ані праворуч, ані ліворуч».

Ісус закликав народ у свідки, нагадавши, що доки ізраїльтяни дотримувалися поставлених умов, Бог залишався вірним у виконанні Своїх обітниць. «Отож визнайте усім своїм серцем та всією своєю душею, — сказав він, — що не пропущено ані одне слово зі всіх тих добрих обітниць, які вам дав Господь, Бог ваш, — усе збулося, ані одна з них не залишилась невиконаною». Разом з тим він запевнив їх також у тому, що, як Господь виконав Свої обітницї, так виконає і Свої погрози. «Але як здійснилась над вами кожна добра обітниця, що дав вам Господь, Бог ваш, так само наведе Господь на вас усяке лихо... Коли ви переступите Заповіт Господа... то запалає гнів Господній на вас, і ви скоро зникнете з цієї хорошої землі, яку Він вам дав».

Сатана багатьох зводить теорією, в яку люди охоче вірять, а саме: Божа любов до Його народу є такою великою, що Він простить їм всякий гріх; сатана запевняє, що погрози, які містяться в Божому Слові, лише переслідують певну мету в Його моральному правлінні, проте не здійснюються буквально. Але Бог у всіх взаємовідносинах зі Своїм творінням застосовує принцип праведності, відкриваючи істинний характер гріха та вказуючи на те, що він неодмінно призводить до страждань і смерті. Безумовного прощення гріха ніколи не було і не буде. Таке прощення свідчило б про відмову від принципів праведності, які є підвалиною Божого правління. Це викликало б подив і жах у безгрішному Всесвіті. Бог вірно вказав на наслідки гріха; якщо ж ці застереження неправдиві, то як можна бути впевненому у тому, що здійсняться Його обітницї? Така «милість», яка відкидає справедливість, була б, фактично, не милістю, а слабкістю.

Бог — Життєдавець. Від початку метою усіх Його законів було збереження життя. Але гріх порушив установлений Богом порядок і вніс безладдя. Доки існуватиме гріх, страждання і смерть неминучі. І лише завдяки тому, що Відкупитель поніс замість нас прокляття гріха, людина може надіятись, що уникне його страшних наслідків.

Перед смертю Ісуса Навина начальники й глави покоління, виконуючи його вказівку, знову зібралися в Сихемі. З жодним місцем цього краю не було пов'язано стільки святих спогадів,

як з цим; воно нагадувало їм про Заповіт Бога з Авраамом та Яковом, воскресаючи в пам'яті урочисто проголошені ними клятви перед входом до Ханаану. Неподалік височіли гори Евал та Гарізім, німі свідки тих присяг, які нині вони збиралися поновити в присутності свого помираючого вождя. Скрізь було видно докази того, що Бог вчинив для них: Він дав їм землю, заради якої вони не працювали; міста, яких вони не будували; виноградники й оливкові гаї, яких не насаджували. Ісус Навин ще раз пригадав історію Ізраїлю, докладно зупиняючись на чудових Божих ділах, аби усі могли відчутти Його любов і милість та служити Йому «в щирості та в правді».

За наказом Ісуса Навина з Шіло принесли Ковчег. Це була особливо урочиста подія; символ Божої присутності мав підсилити враження, яке вождь бажав справити на народ. Нагадавши їм про Божу доброту щодо Ізраїлю, він звернувся до них із закликом обрати в Ім'я Єгови того, кому вони бажають служити. Серед народу ще мало місце приховане ідолопоклонство, тому Ісус Навин намагався спонукати їх ухвалити рішення, щоб назавжди покінчити з цим гріхом в Ізраїлі. «Коли ж вам неприємно служити Господеві, — сказав він, — то виберіть собі сьогодні, кому будете служити...». Ісус Навин бажав, щоб вони служили Богові не з примусу, а добровільно. Саме любов до Бога має лежати в основі правдивої релігії, а служити Йому лише з метою отримання нагороди або через страх перед покаранням — даремна справа. Відверте відступництво не є більш образливим для Бога, ніж лицемірство і формальне поклоніння.

[504] Престарілий вождь закликав людей серйозно обміркувати усе те, що він їм сказав, та вирішити, чи справді вони бажають жити так, як живуть морально деградовані народи — ідолопоклонники, що оточували їх. Якщо, з їхньої точки зору, недобре служити Єгові — Джерелу сили і благословень, то нехай самі вирішать, кому мають служити: «чи богам, яким служили ваші батьки», від яких був узятий Авраам, «чи богам аморейським, що ви живете в їхньому краї». Ці останні слова були гірким докором Ізраїлеві. Як було усім відомо, боги аморейські виявилися безсилим захистити своїх прихильників. Цей нечестивий народ був знищений через огидні, тяжкі гріхи, а чудова земля, якою вони колись володіли, була віддана Божому

народові. Яким же безумством з боку Ізраїлю було б обирати собі божество, за поклоніння якому були знищені амореї! «А я та мій дім, — сказав він, — будемо служити Господеві». Свята ревність, яка сповнювала серце вождя, передалась і народові. На його заклик увесь народ без вагання відповів: «Борони нас, Боже, покинути Господа, щоб служити іншим богам!»

«Ви не можете служити Господеві і чужим богам, — сказав Ісус, — бо Він — Бог святий... Не простить Він ваших переступів та ваших гріхів». Перш ніж наступить докорінне перетворення» народ мав усвідомити свою повну неспроможність коритися Богові власними зусиллями. Ізраїльтяни порушили Його Закон, який засуджував їх як грішників, але не передбачав шляху до спасіння. Доки вони покладалися на власну силу і праведність, вони не могли отримати прощення гріхів та задовольнити вимоги досконалого Божого Закону, тому даремно було присягатися, що вони вірно служитимуть Богові. Лише через віру в Христа вони могли отримати прощення гріхів і силу коритися Законові Божому. Якщо вони бажали бути прийнятими Богом, їм треба було надіятись не на власні сили для досягнення спасіння, а повністю поклатися на заслуги обітованого Спасителя.

Ісус бажав, щоб його слухачі добре зважили свої слова і стрималися від клятв, до виконання яких були неготові. Щиро й палко вони повторювали: «Ні, тільки Господеві будемо служити!» Урочисто погодившись бути свідками щодо самих себе в тому, що вони все ж обирають Єгови, ізраїльтяни ще раз повторили клятву вірності: «Господеві, Богові нашому, ми будемо служити, і голосу Його будемо слухатися!»

[505]

«І уклав Ісус Заповіт з народом того дня, і дав йому постанови та Закони в Сихемі». Записавши слова цієї урочистої угоди, Ісус положив їх біля Ковчега разом із книгою Закону. Як пам'ятний знак він положив там під дубом біля Святилища великий камінь, говорячи: «Оцей камінь буде свідком проти нас, бо він чув усі слова, що Господь до нас говорив; тож нехай він буде свідком проти вас, щоб ви не зреклися вашого Бога». «І відпустив Ісус народ, — кожного до спадку його».

Діяльність Ісуса для Ізраїлю закінчилась. Він «служив Господеві цілим серцем», і в Божій книзі про нього написано:

«Господній слуга». Найблагороднішим свідченням на користь його характеру і життя як вождя народу стала історія покоління, котре скористалося плодами його трудів: «І служив Ізраїль Господеві у всі дні Ісуса та в усі дні старійшин, котрі пережили Ісуса».

Розділ 50. Десятина і дари

В Ізраїлі десята частина прибутків призначалась для підтримки богослужінь. Мойсей оголосив ізраїльтянам: «Усяка десятина з землі, — чи від засівів поля, чи від плодів дерева — буде Господеві, вона святиня Господа!» «І усяку десятину з великої чи дрібної скотини... — десятина з усього — святість для Господа» (Левит 27:30,32).

Однак система десятини бере свій початок не від євреїв. З найдавніших часів Господь претендував на десятину як на Свою власність, і цю вимогу Його діти визнавали й шанували. Відомо, що Авраам дав десятину Мелхиседекові, священникові Бога Всевишнього (Бут.14:20). Яків, вигнанець і мандрівник, обіцяв Господеві в Бет-Елі: «З усього, що Ти даси мені, я дам Тобі десятину!» (Бут.28:22). Коли ізраїльтяни мали утвердитися як народ, закон про десятину знову вступив у силу як одна з божественних постанов, від виконання якої залежав їхній добробут.

Система десятини і дарів мала на меті закарбувати у свідомості людей велику істину про те, що саме Бог — Джерело всіх благословень, яким користується Його творіння; людина ж повинна виявляти Йому вдячність за добрі дари Божого Провидіння.

«Він дає усім життя, і дихання, і все» (Дії 17:25). Господь говорить: «Бо Мені належить вся лісна звірина та худоба із тисячі гір» (Псал.49:10). «Мое срібло й Моє золото» (Огій 2:8). Бог дає людині силу придбати багатство (Втор. 8:18). На знак визнання того, що все походить від Нього, Господь звелів повертати Йому частину з Його щедрот у вигляді дарів і приношень для підтримки богослужінь.

«Десятина — Господеві». Тут вжито таку ж форму вислову, як і в Законі про суботу. «День сьомий — субота для Господа, Бога твого» (Вих.20:10). Бог утримує для Себе певну частину

[507]

часу та коштів людини, і той, хто використовує їх у власних інтересах, не залишиться без вини.

Десятина призначалася лише для левитів — покоління, відокремленого здійснювати служіння у святині. Але приношенням десятини не обмежувалися пожертвування на релігійні цілі. Скинія, а пізніше й храм були споруджені лише на добровільні дари. Щоб забезпечити кошти для необхідних відновлюючих робіт чи інших потреб, Мойсей звелів народові під час кожного перепису давати половину шекля «на служіння скинії». За днів Неємії на цю справу жертвували щороку (див. Вих.30:12-16; 2Цар. 12:4-5; 2Хронік 24:4-13; Неєм.10:32-33). Час від часу, як дар Богові приносили пожертвування за гріх, а також подячні. Таких дарів особливо багато приносили під час щорічних свят, а найбільш щедрі пожертвування призначались для бідних.

Принесення десятини не було єдиним засобом визнання Божих вимог. Усі перші плоди землі присвячувались Йому. Перше руно вовни, зняте з овець, перші зерна пшениці під час молотби, перша олива і вино призначалися Богові. Це саме стосувалося первородних з усіх тварин, а за первістка-сина вносився викуп. Перші плоди мали бути принесені у присутність Господа до Святині, після чого їх могли споживати священники.

Ця постанова постійно нагадувала людям про те, що справжнім господарем їхніх ланів, овець і худоби є Бог; Він посилає сонце й дощ під час сівби та жнив; усе, чим люди володіють, є Його творінням, а їх Він зробив лише управителями Своїх благ.

Коли ізраїльські чоловіки, навантажені першими плодами полів, садів і виноградників, збиралися біля Скинії, це було привселюдним свідченням того, що вони визнають Божу доброту. Коли священник приймав дар, той, хто приносив його, промовляв у присутності Господа наступні слова: «Мій батько був мандрівним арамеянином». Далі він згадував про подорож і перебування у Єгипті та лихо, від якого Бог визволив Ізраїль «рукою сильною та простягнутим раменом, серед великого страху, ознак і чудес». Потім додавав: «І привів нас на це місце, і цю землю — край, що тече молоком та медом. Тож оце

[508]

тепер приніс я первоплоди землі, яку Ти дав мені, Господи» (Втор.26:5,8-11).

Пожертвування, що надходили від євреїв на релігійні й добродійні цілі, загалом становили одну четверту частину їхніх прибутків. При такому великому податку можна було сподіватися, що народ зубожіє, однак, виходило навпаки: вірне виконання цих обов'язків було однією з умов добробуту. Наступна Божа обітниця мала здійснитися саме за умови їхнього послуху. «Заради вас Я забороню сарані-ненажері, щоб не пустошила у вас земного плоду, та й щоб виноград не став у вас безплідним... І будуть усі народи вважати вас щасливими, бо будете Країною втіхи, — говорить Господь Саваот» (Мал.3:11-12).

У книзі пророка Аггея виразно показані наслідки відмови людей від добровільних приношень на користь Бога. Після повернення з вавилонського полону юдеї почали відбудову Божого храму, але, зустрівшись із рішучим опором ворогів, припинили роботу; наступна жахлива посуха призвела їх до такого зубожіння, що вони навіть відмовилися від думки завершити будівництво храму. «Не настав ще час відбудувати дім Господній», — говорили вони. Але через Господньою пророка їм було сказано: Чи час вам сидіти у ваших вигідних домах, тоді як цей дім лежить в руїнах? Тепер же так каже Господь Саваот: «Розважте добре над вашими дорогами! Ви сієте багато, але збираєте мало; їсте, але не насичуєтеся, п'єте — та не напиваєтеся, одягаєтеся, але вам не тепло; той же, хто працює, заробляє для дірявого гаманця!» (Аггей 1:2-6). А далі вказано на причину цього: «Ви сподівалися багато, а вийшло мало; коли ж ви принесли те додому, Я його розвіяв. За що? Відповідає Господь Саваот: Тому що храм Мій лежить у руїнах, а ви хапаєтесь кожен до дому свого. Тому то над вами небо затримало росу, а земля затримала урожай свій. Я покликав посуху на землю й на гори, на хліб, на сік виноградний, на свіжу оливу й на все, що дає земля, на людину й на худобу, і на всю працю рук» (в. 9-11). «Коли так було, щоб приходив хтось до купи, де мало б двадцять мірок зерна, а в ній тільки десять; приходив до чавила, щоб зачерпнути п'ят-десят мір,

а в ній лише двадцять. Карав Я вас посухою, зеленячкою і градом, побив усю працю ваших рук» (Аггей 2:16-17).

Налякані такими застереженнями, Люди взялися за будівництво Божого дому. Тоді до них знову надійшло Слово Господа: «Розважте, прошу, добре у вашім серці від цього дня й надалі — від двадцять четвертого дня, дев'ятого місяця, — від того дня, коли було закладено Господній храм... Від цього ж дня я поблагословлю вас» (в. 18-19).

Мудрець говорить: «Інший розсіває щедро, і прибуває в нього, а інший надміру зберігає, і далі бідніє» (Прип.11:24). Цю ж саму науку викладає в Новому Завіті апостол Павло: «Хто скупко сіє, — той скупко й жатиме, а хто сіє щедро, — той щедро й жатиме!» «А Бог спроможний всякою благодаттю вас збагатити, щоб ви, маючи завжди і у всьому достаток, були багаті на всяке добре діло» (2Кор.9:6,8).

Божий намір полягав у тому, щоб Його народ — Ізраїль — став носієм світла для всіх мешканців Землі. Підтримуючи своїми дарами служіння Господеві, вони цим свідчили про існування й верховну владу Живого Бога. Матеріальна підтримка цього служіння розцінювалася ними як привілей, як виявлення вірності Богові і любові до Нього. Господь передбачив, щоб поширення світла істини на землі залежало від зусиль і пожертвувань тих, які причетні до небесного дару. Бог міг би зробити вісниками Своєї правди ангелів, міг би особисто звістити Свою волю, як проголосив Закон на Синаї, однак у Своїй безмежній любові й мудрості Він покликав людей бути Його співпрацівниками, обравши їх для цієї справи.

За днів Ізраїлю десятина і добровільні дари були необхідні для підтримання служіння Господеві. А хіба в наш час Божий народ мав би жертвувати менше? Принцип, закладений Христом, полягає в тому, щоб приносити пожертвування Богові відповідно до отриманого світла і переваг. «Від кожного, кому багато дано, багато вимагається» (Лука 12:48). Спаситель, посилаючи Своїх учнів у світ, сказав: «Ви даром отримали, даром і давайте» (Матв. 10:8). Оскільки кількість отриманих нами благословень і привілеїв збільшується, — тим більше, що ми маємо перед собою незрівнянну жертву прославленого Божого Сина, — чи ж не повинна наша вдячність знайти своє виявле-

ння у щедріших дарах, аби вістка про спасіння могла стати доступною іншим людям? Справа євангелізації, набуваючи дедалі більшого розмаху, потребує значно більше коштів, аніж у давнину, тому закон про десятину і пожертвування набуває набагато більшого значення сьогодні, аніж за часів стародавнього Ізраїлю. Якби Божий народ щедро підтримував Його справу добровільними дарами, замість того щоб поповнювати свої багатства, вдаючись до нехристиянських, а іноді і нечестивих методів, Бог був би вшанований і значно більше душ було б придбано для Христа.

План Мойсея щодо збору коштів на побудову Скинії мав величезний успіх. Нікого не потрібно було переконувати. Не вдавався він також і до тих вигадок, які так часто використовують церкви в наш час. Він не влаштовував грандіозного бенкету, не запрошував людей у місця розваг, на танці та забави; він не проводив лотерей, не вдавався до жодних інших сумнівних заходів, аби зібрати гроші на спорудження Скинії для Бога. Господь наказав Мойсеєві закликати дітей Ізраїлю до принесення своїх дарів. Він повинен був приймати їх від кожного, хто давав охоче, від усього серця; дарів виявилось так багато, що Мойсей звелів народові припинити приношення, бо їх вже було зібрано більше, ніж потрібно.

Бог зробив людей Своїми управителями. Власність, яку Він дав у їхні руки, — це ті кошти, які призначені для поширення Євангелія. Тим, хто на ділі виявиться вірним управителем, Він довірить ще більші переваги. Господь говорить: «Я вшаную тих, хто шанує Мене» (1Сам.2:30). «Бог любить того, хто з радістю дає». І коли Його народ з вдячним серцем приносить Йому свої дари і пожертвування («не в смутку й не з примусу»), тоді Його благословення супроводжуватимуть їх, як Він і обіцяв: «Принесіть же ви всю десятину до дому скарбниці, щоб була пожива у Моїм домі, і таким чином Мене випробуйте, — промовляє Господь Саваот, — чи не відчиню небесних отворів вам та не зіллю на вас благословення понад міру?» (Мал.3:10).

Розділ 51. Божа турбота про бідних

Для того, щоб заохотити людей для участі і в релігійному служінні, а також з метою кращого забезпечення бідних, виникла потреба в другій десятині з усього прибутку. Щодо першої десятини Господь проголосив: «А Левієвим синам Я дав у спадщину всі десятини» (Числ.18:21). З приводу другої десятини Він звелів: «І будеш їсти перед Господом, Богом твоїм на місці, яке Він вибере, щоб їм'я Його перебувало там, десятину збіжжя твого, виноградного соку, олії твоєї й перворідних твоєї великої й дрібної худоби, щоб ти навчався боятися Господа,

Бога твого, по всі дні» (Втор. 14:23,29; 16:11-14). Цю десятину або її еквівалент у грошах люди повинні були приносити на місце, де була встановлена Святиня, протягом двох років. Після принесення дарів подяки Богові та особливої частини священикові, залишки використовували для влаштування релігійного свята, в якому брали участь левити, паломники, сироти і вдови. Такою була постанова щодо дарів подяки та учт, влаштовуваних під час щорічних свят, коли народ мав змогу перебувати в товаристві священиків та левитів, від яких вони отримували повчання й підбадьорення під час служіння. Проте кожного третього року друга десятина використовувалася вдома — для частування левитів і бідних, як звелів Мойсей: «...І будуть вони їсти в житлах твоїх і наситяться» (Втор.26:12). Ця десятина витрачалася на добротні цілі та для виявлення гостинності.

[512]

Для надання допомоги бідним були передбачені ще й інші заходи. Після того, як люди визнали Божі вимоги, їм були запропоновані закони Мойсея, які вирізнялись щедрістю, добротою й гостинністю до бідних. Хоч Бог і обіцяв рясно благословити Свій народ, в Його наміри не входило повністю огородити їх від убогості. Він заявив, що бідні завжди будуть на землі. Серед Його народу завжди будуть убогі, які спонукуватимуть ізраїльтян до виявлення співчуття, доброти

та великодушності. Тоді, як і тепер, людей могло спіткати лихо, хвороба, втрата майна; однак, доки вони чинили так, як цього вимагав Бог, серед них не було ані жебраків, ані голодуючих.

Згідно з Божим Законом, бідний мав право на певну частину того, що родить земля. Голодна людина могла піти на поле свого сусіда або до його саду чи виноградника й узяти зерно або плодів для вгамування голоду. Користуючись цим дозволом, учні Ісуса, проходячи в суботу ланами, зривали колосся та їли зерно.

Усе, що залишалося після жнив на полі, в саду чи винограднику, належало бідним. «Коли будеш жати жниво на своїм полі, — сказав Мойсей, — і забудеш на полі снопа, не повертайся за ним... Коли будеш оббивати оливкове дерево, не будеш придивлятися ще раз до галузок... Коли будеш збирати виноград зі свого виноградника, не будеш збирати залишеного за собою, — воно має належати приходькові, сироті та вдові. Пам'ятай, що рабом ти був в єгипетській землі» (Втор.24:19-22; Левит 19:9-10).

Кожний сьомий рік передбачав особливі привілеї для бідних. Суботній рік, як його називали, починався після жнив. Коли після збирання врожаю надходив час сівби, люди не повинні були сіяти, а також обробляти виноградники; вони не повинні були сподіватися врожаю на полі чи збору винограду. З того, що земля вродить сама, вони могли споживати свіжі плоди, але не повинні були робити з них запасів у своїх сховищах. Урожай того року належав захожим, сиротам, вдовам і навіть польовим звірям (Вих.23:10-11; Левит 25:5).

Однак, якщо земля, зазвичай, приносила врожаї, яких вистачало лише для задоволення потреб людей, то як могли вони проіснувати сьомий рік, взагалі не зібравши врожаю? Божа обітниця проголошувала, що їхні потреби будуть повністю забезпечені: «І зішлю Я благословення Своє на вас шостого року, — сказав Він, — і зародить врожай за три роки. А як посієте восьмого року, то їстимете ще зі старого врожаю аж до дев'ятого року, — до збору нового врожаю будете їсти зі старого» (Левит 25:21-22).

Дотримання суботнього року мало бути на користь як землі, так і людям. Земля, що відпочине протягом року, даватиме ря-

сніший врожай. Люди в цей час також звільнялися від важких польових робіт, і хоч були інші види роботи, яку вони виконували в цей час, всі насолоджувалися відпочинком, який давав змогу відновити сили, необхідні для праці в наступні роки. Вони мали більше часу для роздумів, молитв, ознайомлення з Господнім вченням і Його вимогами, а також для повчання й виховання своїх домашніх.

Суботнього року рабів-євреїв відпускали на волю, до того ж — не з порожніми руками. Господь звелів: «А коли відпустиш його від себе на волю, то не відпускай його з порожніми руками; і обов'язково обдаруй його щедро із твоєї кошари та з току твого, і з твоєї винотоки, — усім, чим поблагословив тебе Господь, Бог твій, ти даси йому» (Втор. 15:13-14).

Платня за працю мала видаватися без затримок. «Не пригноблюй нужденного наймита, убогого чи то з братів твоїх, чи з приходьків, які перебувають у твоїм Краї... Того самого дня ще до заходу сонця виплати йому заробіток, бо він убогий, і всією душею чекає плати» (Втор.24:14-15).

Особливі вказівки були дані й щодо слуг, котрі втікали від своїх господарів: «Не видавай панові його раба, який сховається у тебе, втікаючи від свого господаря. Він житиме в тебе у такому місці, яке він сам собі вибере — в одному з твоїх міст (осель), і не пригноблюй його» (Втор. 23:15-16).

Для бідного сьомий рік був роком звільнення від боргів. Євреям було наказано завжди допомагати своїм братам, які терплять злидні, позичаючи їм гроші без лихви (відсотків). Брати з бідного лихву суворо заборонялося: «А коли зубожіє твій брат і виявиться в злиднях, допоможи йому, приходько він чи осілий, щоб він міг жити при тобі. Не братимеш від нього відсотків та прибутку — бійся Бога свого, — і нехай живе брат при тобі. Грошей не позичатимеш йому на відсотки, і не даватимеш йому їжі на лихву» (Левит 25:35-37).

[514]

Якщо борг був несплаченим до року відпущення, то його прощали. З цього приводу народ отримав ясні застереження — не відмовляти своїм братам в потрібній допомозі: Коли буде серед тебе вбогий, хтось із братів твоїх... то не зроби запеклим свого серця, і не закрий перед ним своєї руки... Стережися, щоб у серці твоїм не зародилася грішна думка і ти не ска-

зав: «Наблизився сьомий рік, рік відпущення», та й станеш споглядати лихим оком на вбогого брата твого, і не даси йому нічого; він закликав би тоді Господа проти тебе й був би на тобі гріх... Справді, не переведуться убогі з-посеред Краю, тому я наказую тобі: «Щедро відкривай руку свою для брата свого, для нужденного і для незаможного в краї твоїм». «Обов'язково позич йому за його потребою, дай, що буде бракувати йому» (Втор.15:7-9, 11).

Ніхто не повинен був побоюватися, що щедрість призведе його до зuboжіння. Послух Божим Заповідям неодмінно стягує благословення і добробут. «Ти позичатимеш багатьом людям, — сказав Він, — а сам у них позичати не будеш; володітимеш багатьма народами, та вони не володітимуть тобою» (Втор.15:6).

Після «семи суботніх років», «по сім років сім раз», надходив великий суботній рік відпущення — ювілейний. «І засурмите у ювілейні сурми... по цілому Краю. І освятите рік п'ятдесятиріччя, і оголосите волю для всіх мешканців Краю. Це буде ювілей для вас: і повернеться кожен до своєї посідлості, і до родини своєї» (Левит 25:9-10).

«Десятого дня сьомого місяця, в день очищення» звучала ювілейна сурма. По всій землі, де лише мешкав єврейський народ, було чути цей звук, що закликав усіх дітей Якова зустріти рік визволення. Великого Дня очищення прощалися гріхи Ізраїлю, і народ з радісним серцем вітав ювілейний рік.

Цього року, як і суботнього, не сіяли і не збирали врожаю, а те, що родила земля, вважалось законною власністю бідних. Певний клас єврейських рабів — всі ті, котрі не отримали свободи в суботній рік, — тепер мали бути звільнені. Та ювілейний рік особливо відзначався тим, що вся власність на землю переходила до її колишніх господарів. Земля була поділена за жеребом — згідно із наказом Божим. Після поділу ніхто не мав права обмінювати своє володіння або продавати землю, хіба що злидні примушували його це зробити; але, якщо хтось із родичів такого або сам господар бажали згодом викупити землю назад, то той, хто купив її, не мав права відмовити у продажі її; якщо ж земля все ще залишалася невикупленою, то

в ювілейний рік вона все рівно поверталася до свого власника або до його спадкоємців.

Господь об'явив Ізраїлю: «А землі не будете продавати назавжди, бо земля Моя; ви ж приходьки та осілі орендарі в Мене» (Левит 25:23). Люди повинні були розуміти, що земля, якою їм дозволялося тимчасово користуватися, належить Богові, що Він є її законним Володарем та повноправним Господарем, Котрий особливим чином піклується про бідних та знедолених. Усі повинні були усвідомлювати, що бідні мають таке ж саме право на місце в Божому світі, як і багаті.

Такими були заходи, передбачені нашим милосердним Творцем, щоб полегшити страждання і внести промінь надії й іскру світла в життя знедолених та зневірених.

Господь бажав стримати надмірну любов людей до власності та влади. Постійне накопичення багатства одним класом за рахунок зубожіння та деградації іншого класу суспільства призводить до великого лиха. Якщо б владу багатих якимось чином не обмежувати, то бідні, хоч вони й дорогі в Божих очах, були б зневажені і занедбані; багаті виявляли б по відношенню до них зверхність, забуваючи при цьому про те, що бідні люди в Божих очах мають таку ж саму вартість. Утиски й пригнічення викликать гнів і обурення бідного люду. Відчай та безнадійність призведуть до занепаду моралі у суспільстві, відчинять двері усім видам злочину. Запроваджені Богом постанови мали на меті збереження соціальної рівності. Заходи, передбачені суботнім і ювілейним роками, значною мірою виправляли недоліки, які впродовж того чи іншого періоду часу виникали в соціальному й політичному житті народу.

[516]

Ці постанови передбачали для багатих благословення не менші, ніж для бідних. Вони мали вберегти їх від жадібності й самозвеличення, виховати в них благородний дух доброзичливості, зміцнюючи добру волю й довір'я між різними класами суспільства; вони забезпечували соціальний порядок та стабільність управління. Усі ми, немов окремі нитки, тісно переплітаємося один з одним у великому полотні людства, а тому усе, що можемо зробити для добра і піднесення інших, повернеться до нас благословенням. Закон взаємозалежності поширюється на усі верстви суспільства. Бідні не більше за-

лежать від багатих, ніж багаті від бідних. У той час як один клас просить частки благословень, котрі Бог злив на більш заможних сусідів, останні мають потребу у їх вірній службі, в силі розуму й рук, що якраз і є капіталом бідних.

Ізраїлеві були обіцяні рясні благословення за умови послуху Господнім вказівкам. «Я посилатиму вам дощі у відповідній порі — оголосив Він, — і земля даватиме свій урожай, а польове дерево приносить свої плоди. Молотьба триватиме у вас до збирання винограду, а збір винограду триватиме до сівби; і ви їстимете хліб свій і насичуватиметесь, будете жити безпечно у своєму Краї. Я встановлю миру країні, і ви будете лягати (спати), і ніхто не буде вас турбувати; Я повиганяю хижих звірів з країни, і меч не проходитиме через Край ваш... Я ходитиму серед вас, і буду вашим Богом, а ви будете Мені народом... Коли ж ви не будете слухняні Мені і не виконуватимете усіх оцих Заповідей... ламаючи Заповіт Мій, то... ви надаремно сіятимете зерно своє, бо з'їдять його вороги ваші. Я повернусь проти вас, і вас поб'ють вороги ваші; над вами володарюватимуть ненависники ваші, — і ви втікатимете, хоч ніхто не гнатиметься за вами» (Левит 26:4-17).

Багато людей з великим ентузіазмом переконують у тому, що всім людям повинна належати однакова частка земних Божих благословень. Однак це суперечить наміру Творця. Розбіжність в умовах життя — один із засобів, за допомогою яких Бог випробовує і розвиває характер людини. Однак Він бажає, аби ті, що володіють земними багатствами, розуміли, що вони є лише управителями Його благ, а кошти, доручені їм, повинні служити на користь страждаючим і убогим.

Христос сказав, що бідні завжди будуть між нами, і Він не байдужий до долі Свого страждаючого люду. Серце нашого Відкупителя сповнене співчуття до найбідніших та найскромніших Його земних дітей. Бог говорить, що вони — Його представники на землі. Він помістив їх серед нас, щоб викликати в нашому серці любов, подібну до тієї, яку Він відчуває до страждаючих і пригноблених. Жалість і щедрість щодо них приймаються Христом так, ніби вони виявлені до Нього Самого. Жорстокість або зневагу до них Він розцінює так, як нібито вони вчинені особисто Йому.

[517]

Якби закон, даний Богом для блага бідних, постійно людьми дотримувався, наскільки іншим був би стан сучасного світу в моральному, духовному й матеріальному відношеннях! Егоїзм і зарозумілість не процвітали б так, як бачимо сьогодні, а кожний піклувався б про щастя й добробут інших; не було б і таких злиднів, які бачимо сьогодні в багатьох країнах.

Дотримання Божих принципів мало б уберегти людей від жахливого лиха — пригноблення бідних багатими упродовж багатьох віків, а також від тієї ненависті і недовір'я, з якими бідні ставляться до багатих. Стаючи на перешкоді нагромадженню величезних багатств і потуранню розкошам, які не мають меж, вони запобігли б неосвіченості та виродженню десятків тисяч нещасних убогих людей, за рахунок низько оплачуваної праці яких нагромаджуються колосальні багатства. Вони сприяли б мирному розв'язанню тих проблем, які сьогодні загрожують

[518]

привести світ до анархії та кровопролиття.

Розділ 52. Щорічні свята

За основу цього розділу взято книгу Левит, розділ 23

Тричі на рік увесь Ізраїль збирався до Святині для поклоніння Богові (Вих.23:14-16). Деякий час місцем таких зібрань було Шіло, але пізніше центром національного поклоніння став Єрусалим; тут у дні урочистих свят збиралися усі покоління.

Ізраїльський народ оточували войовничі племена, постійно готові захопити їхні землі, однак тричі на рік усі боекдатні чоловіки і ті, хто тільки міг подорожувати, залишали свої оселі, вирушаючи на місце зібрання в центральну частину країни. Що могло перешкодити їхнім ворогам напасти на залишені без захисту оселі та спустошити їх вогнем і мечем? Що могло перешкодити ворожому вторгненню та взяттю у полон Ізраїлю? Бог обіцяв захищати Свій народ. «Ангел Господній стоїть на варті навкруги тих, що бояться Його, — і визволяє їх» (Псал.34:8). В той час як ізраїльтяни брали участь у богослужінні, божественна сила стримувала ворогів. Божа обітниця запевняє: «Коли Я вижену народи перед тобою, і поширю кордони твої, ніхто не посягатиме на твою землю, коли ходитимеш, щоб показатись перед лицем Господа, Бога твого, тричі на рік» (Вих.34:24).

Першим з таких свят була Пасха, або свято опрісноків, що припадало на місяць авів — перший місяць юдейського року, що відповідає кінцю березня — початку квітня. Зимові холоди закінчувалися, випадав пізній дощ, і вся природа відроджувалась, насолоджуючись свіжістю й красою весни. Пагорби і долини вкривалися зеленою травою, а на полях з'являлися барвисті квіти. Місяць, що в ці дні досягав повноти, надавав вечорам чарівності. Цю пору року чудово змалював співець Ізраїлю:

«Глянь бо: зима минула,
дощі прогули, прошуміли.

З'явилися квіти на землі, прийшов час співу птахів,
і голос горлиці в нашому краї лунає!
Смоківниця випустила свої ранні бруньки,
і виноград у цвіту пахощі розливає».

(П.Пісень 2:11-13)

З усієї країни групи паломників направлялись до Єрусалима. Пастухи, котрі випасали отари, чабани з гірських пасовищ, рибалки з Галілейського моря, землероби з полів, пророчі сини (студенти) священних шкіл — усі вирушали до того місця, де відкривалась слава Бога. Вони робили невеликі переходи, оскільки більшість ішла пішки. Каравани весь час поповнювалися новими групами паломників і в міру наближення до святого міста робилися дуже великими.

Краса навколишньої природи пробуджувала в серцях Ізраїлю радість і вдячність Подателю усіх благ. Люди наспівували чудові єврейські псалми, вихваляючи славу і велич Єгови. Під звуки сигнальної сурми, в супроводі бубнів сотні голосів зливалися в одному величезному хорі:

«Я зрадив, коли мені сказали:
«Ходімо до дому Господнього!»
Ноги наші стояли в воротах твоїх, Єрусалиме...
Туди приходять племена, племена Господні...
щоб скласти подяку Імені Господньому!
Миру бажайте для Єрусалима:
нехай будуть у безпеці ті, що люблять тебе!»

(Псал. 122:1-6)

Дивлячись на навколишні гори, де язичники колись запалювали вогні на своїх жертівниках, Ізраїль співав:

[520] «Свої очі я звожу на гори,
звідки прийде мені допомога, —
мені допомога від Господа,
що створив небо й землю!»

(Псал. 121:1-2)

«Ті, хто надію складає на Господа,
вони як Сіонська гора,
яка не захитається,
яка буде стояти повік!
Єрусалим, — гори кругом нього,
а Господь навкруги народу Свого
відтепер й аж навіки!»

(Псал. 125:1-2)

Піднявшись на пагорби, з вершин яких було видно святе місто, вони з благоговінням спостерігали за тим, як натовпи бажаючих взяти участь у поклонінні прямували до храму. Зауваживши, як хмаринка пахоців підноситься до неба, та вслухаючись до звуку сурм левитів, котрі звіщали про початок священного служіння, вони, відчуваючи натхнення від усього побаченого, знову співали:

«Великий Господь і прославлений вельми
у місті нашого Бога,
на Його святій горі!
Прекрасна країна, розрада всієї землі, —
це Сіонська гора, на її північних околицях,
місто Царя можновладного!»

(Псал.48:2-3)

«Нехай буде мир у місті
і добробут у палатах твоїх!»
«Відчинить мені брами правди, —
я ними увійду, буду славити Господа!»
«Обітниці свої Господеві я виконаю
перед усім народом Його,
у дворах Господнього дому,
посеред тебе, о Єрусалиме!
Алілуя!»

(Псал.122:7; 118:19;
116:18-19)

[521]

Всі оселі Єрусалима відчинялися для паломників; для них готувалися кімнати для безплатної ночівлі, та цього було недостатньо для такої великої кількості народу, тому на всіх вільних місцях по усьому місту й навколишніх пагорбах ставилися намети.

Вечором чотирнадцятого дня місяця святкували Пасху; урочисті, справляючі особливе враження церемонії, якими супроводжувалося її святкування, нагадували про звільнення народу з єгипетської неволі і вказували на жертву, яка має звільнити їх з неволі гріха. Коли Спаситель віддав Своє життя на Голгофі, Пасха втратила своє значення; був запроваджений обряд Господньої Вечері на згадку про подію, прообразом якої була Пасха.

Після Пасхи йшло свято опрісноків, що тривало сім днів. Перший та останній дні були днями священних богослужінь, в які заборонялось виконання будь-якої роботи. Другого дня свята перед Боже лице приносили перші плоди нового врожаю. З усякого збіжжя ячмінь у Палестині дозрівав найпершим; до початку свята він уже був стиглим. Священик потрясав снопом ячменю перед Божим віттарем на знак того, що усе належить Богові. Лише після здійснення цієї церемонії можна було починати збір урожаю.

Через 50 днів після принесення перших плодів наступала П'ятидесятниця, яку називали також святом жнив, або святом седмиць. На знак вдячності за хліб, перед Боже лице приносили дві хлібини, спечені з кислого тіста. Свято П'ятидесятниці тривало лише один день, який присвячувався релігійному служінню.

Сьомого місяця відбувалося свято кучок (куща), або збирання врожаю. Це свято свідчило про визнання Божої щедрості, яка виявляла себе у плодах садів, оливкових гаїв і виноградників. Це було заключне свято в році. Земля віддала свої плоди, врожай зібрано до клунь, фрукти, олива й вино покладені на зберігання; перші плоди уже були принесені, і тепер люди приходили з дарами подяки до Бога, Котрий так щедро благословив їх.

Це свято мало бути найбільш радісним. Воно починалося відразу після великого дня очищення, коли народ отримував

підтвердження того, що його гріхи вже ніколи не згадаються. Примирені з Богом люди приходили перед Його обличчя, щоб визнати Божу доброту і прославити Його за милосердя. Врожай був зібраний, а праця нового року ще не починалася, і тому вільний від турботи народ міг насолоджуватися радісними годинами свята, Хоча лише батьки із своїми синами мали йти на це свято, однак, якщо це було можливо, їх супроводжували цілі родини, а їхньою гостинністю мали скористатися слуги, левити, чужинці та бідні.

[522]

Свято кучок, як і Пасха, нагадувало про пам'ятну подію. На згадку про мандрівне життя в пустелі люди залишали свої оселі, жили в наметах або курінях, зроблених із зелених гілок «гарного дерева, пальмового віття і галузок густолистого дерева та приточних тополь (верболозу)» (Левит 23:40,42-43).

Першого дня відбувалося священне зібрання, і до семи днів свята додавався ще восьмий день, який святкувався таким же чином.

Ці щорічні свята надихали серця молодих і старших ізраїльтян на служіння Богові, а спілкування людей з різних куточків країни сприяло зміцненню їхньої любові до Бога і ближнього. Було б добре, щоб Божий народ і нині відзначав це свято як радісний спомин про Божі благословення. Як ізраїльський народ вшановував звільнення, яке Бог вчинив для їхніх батьків, та чудеса, здійснені Ним для збереження їх після виходу з Єгипту, так і ми повинні з вдячністю згадувати ті різноманітні шляхи, за допомогою яких Господь вивів нас зі світу, з темряви омани до дорогоцінного світла Своєї істини та благодаті.

Тим, хто проживав далеко від Скинії, доводилося витрачати щороку більше місяця на відвідування щорічних свят. Цей приклад посвячення Богові наголошує на важливому значенні богослужінь взагалі та необхідності підкоряти свої егоїстичні, земні інтереси усьому тому, що є духовним і вічним. Ми багато втрачаємо, нехтуючи можливістю збиратися разом, аби підкріпити й підбадьорити один одного в служінні Богові. Через те істини Його Слова тьмяніють у нашій свідомості, втрачаючи своє важливе значення. Освячуючий вплив більше не осяває, не пробуджує наших сердець, і в результаті ми переживаємо духовний занепад. Ми багато втрачаємо у своєму християн-

[523] ському спілкуванні через відсутність співчуття один до одного. Хто замикається в самому собі, той не відповідає тому положенню, до якого покликав його Бог. Всі ми — діти одного Отця, і наше щастя залежить одне від одного. Ми повинні пам'ятати про обов'язки по відношенню до Бога і людства. Правильний розвиток властивих природі людини потреб життя в суспільстві породжує співчуття до наших братів і робить нас щасливими, якщо ми намагатимемось зробити щасливими інших.

Свято кучок було не лише подією пам'ятного значення, а й прообразом. Воно не тільки нагадувало про тимчасову блуканину по пустелі, але й було святом жнив, яке відзначалося на честь збирання всіх плодів землі, вказувало на майбутнє, — на той великий день останніх жнив, коли Господар жнив пошле Своїх женців зв'язати кукіль у пучки для вогню, а пшеницю зібрати до Божої клуні. Це буде час, коли усі нечестиві загинуть. З ними станеться так, «якби їх ніколи не було» (Овдій 16); увесь Всесвіт об'єднається в радісному прославленні Бога. Йоан у книзі Відкриття говорить: І кожне створіння, що на небі, і на землі, і під землею, і на морі, і все, що в них, чув я, говорило: «Тому, Хто сидить на престолі, і Агнцеві — благословення, і честь, і слава, і сила на вічні віки!» (Відкр.5:13).

Ізраїльтяни прославляли Бога під час свята кучок, згадуючи про Його милість, явлену їм у визволенні з єгипетської неволі, та ніжну турботу про них під час блукань у пустелі. Вони тішилися думкою про те, що отримали прощення і прийняті Богом завдяки служінню у великий день примирення й очищення, який передував цьому святу. Але коли люди, викуплені Господом, назавжди звільнені від рабства прокляття, під яким «усе створіння разом зітхає й мучиться донині» (Римл.8:22), будуть зібрані в небесному Ханаані, вони тішитимуться радістю невимовною і преславною. Велика справа примирення, яку Христос звершував для людей, закінчиться, і їхні гріхи будуть назавжди стерті.

«Звеселиться пустиня та суха земля,
радітиме степ, і зацвіте, мов нарцис!
Хай квітом процвітає і веселиться,
нехай радіє та співає,

бо буде дана йому слава Лівану,
пишнота Кармелу й Сарону;
вони бачитимуть славу Господа,
велич нашого Бога!..
Тоді прозрять очі сліпих,
і відкриються вуха глухим,
тоді буде скакати кульгавий, немов олень,
і озветься піснею язик німого,
бо води в пустелі заб'ють джерелом
і потоки в степу!
І вигоріла земля стане ставом,
а спрагнений край місцем вод джерельних.
І буде там чиста дорога та путь;
її називатимуть: дорога свята;
не ходитиме нею нечистий,
і вона належатиме народові його;
не заблудить на ній навіть нерозумний,
як буде тією дорогою йти.
Не буде там більше лева,
і хижий звір не ступить на неї;
там будуть ходити лише викуплені.
Визволені Господом повернуться нею
та до Сіону зі співом увійдуть;
і радість довічна буде в них над головою!
Веселість і радість будуть з ними,
а журба та зітхання зникнуть»

(Ісаїя 35:1-2,5-10)

[524]

[525]

Розділ 53. Перші судді

За основу цього розділу взято книгу Судді, розділи 6-8; 10

Оселившись у Ханаані, ізраїльський народ не докладав особливих зусиль, аби повністю завоювати цей край. Задовольнившись отриманою територією, він втратив колишній запал і війни припинилися. «Коли ж Ізраїль зміцнився, то він наклав на ханаанеян данину, але не вигнав їх» (Суд.1:28).

Господь зі Свого боку вірно виконав усі дані Ізраїлеві обітниці. Ісус Навин подолав силу хананеїв та поділив землю між поколіннями. Їм залишалося лише, покладаючись на обітницю про божественну допомогу, остаточно прогнати мешканців цієї землі. Та вони не зробили цього. Укладаючи угоди з ханаанеями, ізраїльтяни грубо порушували Боже повеління і тим самим не виконали умов, на яких Він обіцяв дати їм Ханаанську землю у володіння.

Ще на самому початку, коли Бог спілкувався з ними на Синаї, вони отримали застереження проти ідолопоклонства. Відразу після проголошення Закону їм через Мойсея щодо ханаанських народів було наказано: «Не будеш вклонятися їхнім богам, і не служитимеш їм, і не будеш діяти за вчинками їх; нещадно порозбиваєш і зруйнуєш їхні стовпи для богів. І служитимеш Господеві, Богові своєму, а Він поблагословить твій хліб та воду, і з-посеред тебе прожене хворобу» (Вих.23:24-25). Бог запевнив ізраїльтян: доки вони залишатимуться вірними

[526] Богові, Він підкорятиме усіх їх- ніх ворогів. «Мій страх пошлю попереду тебе, і приведу в збентеження увесь той народ, куди ти увійдеш. І всі вороги твої втікатимуть перед тобою. І пошлю шершнів перед тобою, і вони виганятимуть перед тобою хіввіїв, ханаанеян та хіттеян. Не за один рік вижену їх перед тобою, щоб не став той Край спустошеним, і не намножилися проти тебе дикі звірі. Поволі Я буду їх виганяти перед тобою, аж поки ти намножишся і заволодієш цим краєм... Я віддам у ваші руки

мешканців Краю, і ти проженеш їх від себе. Не укладай з ними та їхніми богами угод. Не повинні вони жити у твоїм Краї, щоб не ввели тебе в гріх супроти Мене, коли служитимеш їхнім богам; це стало б пасткою тобі!» (Вих.23:27-33). Ці постанови урочисто повторив перед своєю смертю Мойсей, а потім Ісус Навин.

Бог оселив Свій народ у Ханаані, щоб він як могутній щит стримував потік аморальності, здатний затопити увесь світ. Якби Ізраїль залишався вірним Богові, то, за Його наміром, він продовжував би завоювання, отримуючи перемогу за перемогою. Бог віддав би до рук Ізраїлю набагато могутніші народи, аніж хананеї. Тому була дана обітниця: «Якщо будете твердо дотримуватись усіх Заповідей, що я наказав виконувати..., — то Господь прожене перед вами усі ті народи, і ви владарюватимете ще більшими й могутнішими від вас народами. Кожне місце, куди ступить ваша нога, буде вашим. Від пустелі до Ливану, від великої річки Єфрату й аж до західного моря проходитиме ваш кордон. Не встоїть ніхто перед вами; так і страх перед вами пошле Господь, Бог ваш, на кожную землю, на яку ступите ногою вашою, як Він вас запевнив» (Втор.11:22-25).

Однак, незважаючи на своє високе покликання, ізраїльтяни обрали спокійне, легке життя самодогодження; вони не скористалися можливістю завершити завоювання країни, а тому наступні покоління страждали від залишків ідолопоклонницьких народів, які, за словами пророка, стали «колючками» для їхніх очей і «тернями» для їхніх боків (Числ.33:55).

Ізраїльтяни «змішувались з язичниками і приймали їхні звичаї» (Псал.106:35). Вони укладали шлюби з хананеями; ідолопоклонство поширювалося по землі, як чума. «Вони служили їхнім ідолам, а ті пасткою стали для них. Вони навіть приносили в жертву синів своїх і дочок своїх демонам... І земля осквернилась від крові... Тому проти народу запалав гнів Господній, і спадок Його став Йому огидним» (Псал. 106:36-40).

Доки залишалося Живим покоління, навчене Ісусом Навином, ідолопоклонство не мало великого успіху, але батьки підготували дорогу відступництва для своїх дітей. Нехтування Божими застереженнями з боку тих, хто успадкував Ханаанську землю, посіяло насіння зла, яке принесло свої гіркі плоди

багатом наступним поколінням. Простий спосіб життя євреїв був гарантією їх фізичного здоров'я, та стосунки з язичниками призвели до потурання апетитові й пристрастям, що поступово послабило фізичну, моральну й розумову силу ізраїльтян. Гріхи віддалили їх від Бога; Його сила була забрана, і вони не могли вже подолати своїх ворогів. Таким чином, ізраїльтян поневолили ті народи, яких з Божою допомогою вони мали підкорити.

«Вони покинули Господа, Бога батьків своїх, Котрий вивів їх із Єгипту». «Немов отару, Він вів народ Свій через пустиню... Вони засмучували Його своїми висотами, гнівили Його своїми бовванами». Тому Господь «покинув оселю в Шіло, Скинію, де Він перебував серед людей, і віддав у неволю Він славу Свою, і величність Свою — в руки ворога» (Суд.2:12; Псал.78:52,58,60-61). Проте Господь не залишив Свій народ остаточно. Завжди був вірний Єгови залишок, і час від часу Господь посилав відданих Йому хоробрих мужів, щоб зруйнувати ідолопоклонство і звільнити Ізраїль від ворогів. Але як тільки визволитель помирав, народ, звільнившись від його впливу, поступово знову повертався до своїх ідолів. Таким чином, історія віровідступництва і покарання, визнання гріхів і визволення повторювалася знову й знову.

Царі Месопотамії, Моава, а потім филистимляни та хананеї з Гіцера під керівництвом Сісери один за одним гнобили Ізраїль. Отніїл, Егуд, Шамгар, Девора і Барак були визволителями свого народу. І ось знову «Ізраїлеві сини чинили зло в очах Господніх, і Він віддав їх у руки мідіянітян на сім років». Досі [528] рука гнобителя не дуже тяжіла над племенами, які жили на схід від Йордану, але тепер вони опинилися в числі перших, хто постраждав від цього лиха.

Амаликітяни, що проживали на півдні Ханаану, так само, як і мідіянітяни на східному кордоні з боку пустелі, усе ще залишалися непримиренними ворогами Ізраїлю. За часів Мойсея мідіянітяни були майже знищені ізраїльтянами, але з того часу вони вельми намножились і стали могутнім, численним народом. Це плем'я прагнуло помсти, і тепер, коли охороняюча рука Божа була забрана від Ізраїлю, надійшла слухна мить. Не лише покоління, що проживали на схід від Йордану, а й

уся країна страждала від причинених ними спустошень. Дикі, люті мешканці пустелі, «у великій кількості, як сарана» (Суд.6:5), розповсюдилися в країні разом зі своєю худобою й вівцями. Подібно до спустошливої чуми, вони розійшлися по всій країні — від ріки Йордан до филистимської рівнини. Вони з'являлись, коли досягав урожай, і залишалися, доки не закінчувався збір останніх плодів. Ці люди спустошували лани, грабували й кривдили мешканців краю, а після того знову поверталися до пустелі. Тому ізраїльтяни, котрі мешкали на відкритій місцевості, змушені були залишати свої оселі та скупчуватися в укріплених містах, шукаючи захисту у фортецях, а то й печерах та ущелинах гір. Ці утиски тривали сім років; але коли, перебуваючи у відчаї, народ Божий прислухався до Його докору і визнав свої гріхи, Бог знову послав їм помічника.

Гедеон був сином Йоаша з покоління Манасіїного. Рід, з якого походила ця родина, не посідав високого становища, але сім'я Йоаша вирізнялася сміливістю й чесністю. Про його хоробрих синів сказано: «Кожний мав вигляд царського сина». Усі, крім одного, ім'я якого викликало страх у загарбників, полягли в боях з мідіянітянами. До Гедеона був звернений божественний заклик — стати визволителем свого народу.

У той час Гедеон молотив пшеницю. Приховавши трохи пшениці, він не наважувався вимолотити її на току, а вибрав з цією метою місце біля виноградного чавила; оскільки час збирання винограду був ще попереду, то на виноградни- [529]
ки вороги не звертали особливої уваги. Гедеон мовчки працював у потаємному місці, із сумом роздумуючи про становище Ізраїлю і про те, як скинути ярмо гнобителів зі свого народу.

Раптом з'явився Ангел Господній і звернувся до нього зі словами: «Господь з тобою, хоробрий мужу!»

«О, Пане мій, — відповів той, — якщо Господь з нами, то чому усе це прийшло на нас? І де усі Його чудеса, про які розповідали нам наші батьки, говорячи: Ось з Єгипту вивів нас Господь? А тепер Господь покинув нас і віддав у руки мідіян».

На це небесний Вісник відповів: «Іди в оцій своїй силі, і ти врятуєш Ізраїль з руки мідіян. Знай, Я посилаю тебе».

Гедеон бажав отримати доказ того, що Той, Хто говорив з ним, був Ангелом Заповіту, Котрий у минулому був з Ізраїлем.

Ангели Божі, котрі спілкувалися з Авраамом, одного разу затрималися, щоб скористатися його гостинністю; Гедеон також почав умовляти божественного Посланця бути його гостем. Увійшовши поспішно до свого намета, він приготував зі своїх убогих запасів козеня й опрісноки; усе це виніс і поставив перед Гостем. Але Ангел звелів йому: «Візьми це м'ясо й опрісноки, та й поклади на оцю скелю, а юшку вилий». Гедеон так вчинив, і тоді він отримав ознаку, якої так бажав. Ангел доторкнувся кінцем палиці, що була в його руці, до м'яса й опрісноків, і вогонь, що вийшов з каменя, пожер жертву. Після цього Ангел зник.

Батько Гедеона — Йоаш, відступник, як і його співвітчизники, спорудив у Офрі, де мешкав, великого жертівника Ваалові, якому поклонялися жителі міста. Гедеонові було наказано зруйнувати цей жертівник, а на тому камені, де було спалене приношення, спорудити жертівник Єгови та принести жертву Господу. Жертвоприношення Богові були доручені священикам і могли здійснюватися тільки на жертівнику в Шіло, але Той, Хто запровадив обрядове служіння і на Кого вказували усі ці жертви, мав владу змінити вимоги. Визволенню Ізраїля мав передувати рішучий протест проти поклоніння Ваалові. Перш ніж вийти на поле бою з ворогами свого народу, Гедеон мав оголосити війну ідолопоклонству.

[530]

Божественне повеління було досконально виконане. Знаючи, що він зустрине опір, якщо діятиме відверто, Гедеон зробив цю справу таємно, за одну ніч, з допомогою слуг. Яким же великим був гнів мешканців Офри, коли наступного ранку вони прийшли поклонитися Ваалові! Відступники позбавили б Гедеона життя, якби Йоаш, котрий знав про відвідини Ангела, не став на захист свого сина. «Так це ви хочете обстоювати Ваала? — сказав Йоаш. — Чи може хочете допомогти йому? Хто за нього буде обстоювати, той помре ще до ранку. Якщо він бог, то нехай сам заступиться за себе проти того, хто зруйнував його жертівник». Це означало: якщо Ваал не міг захистити свого жертівника, то як він може захистити своїх прихильників?

Усі задуми вчинити насильство над Гедеоном були відкинуті, і коли він засурмив, скликаючи народ на війну, мужі Офри одними з перших згуртувалися під його прапором. Гедеон по-

слав вісників до покоління Манасії, з якого походив, а також до поколінь Асира, Завулона, Нефталима, і усі відгукнулись на його заклик.

Гедеон не наважувався стати на чолі війська, не маючи повної впевненості в тому, що Бог покликав його до цієї справи і що Він буде з ним. Цей мужній чоловік молився: «Якщо Ти справді хочеш рятувати Ізраїль моєю рукою, як обіцяв, — то ось я розстелю на току вовняне руно; якщо роса впаде тільки на саме руно, а вся земля буде суха, то я знатиму, що Ти спасеш Ізраїля моєю рукою, як обіцяв». Вранці вовна була мокрою, а земля — сухою. Але в Гедеона знову виник сумнів: адже вовна за своєю властивістю здатна вбирати вологу, що є в повітрі; ця перевірка не переконала його. Тому він знову просив ознаки, але вже протилежної тій, яку отримав, благаючи при цьому, щоб його надмірна обережність не прогнівила Бога. Гедеонове прохання було виконане.

Підбадьорений таким чином, Гедеон повів своїх людей на боротьбу із загарбниками. «Тоді усі мідіяніти й амалікітяни та сини Сходу зібралися разом, і, перейшовши Йордан, отаборились в долині Ізреел». Під проводом Гедеона було 32000 чоловік; незважаючи на величезні полчища ворогів, що розташувалися перед ними, Господь сказав: «Забагато людей у тебе і Я не можу дати мідіянітян їм у руки, — щоб не загордився переді Мною Ізраїль, говорячи: Рука моя врятувала мене. А тепер оголоси, отже, щоб люди почули:

[531]

Хто боязливий та полохливий, нехай повертається додому від гори Гілеад». Ті, котрі боялися зустрітись з небезпекою і труднощами, котрих земні інтереси відвертали від Божої справи, не могли додати сили ізраїльській армії. їхня присутність тільки ослабила б інших. В Ізраїлі існував закон, згідно з яким перед початком бою до війська робилася відозва: «Хто є тут такий, що збудував новий дім, та ще не посвятив його? Нехай він повертається до свого дому, щоб не трапилось померти на війні і щоб хтось інший не посвятив його. Хто насадив виноградник і ще не користувався ним? Нехай він також повертається до свого дому, щоб не [549] трапилось померти на війні і хтось інший не скористався ним. Хто засватав жінку, але ще не взяв її? Нехай повертається до свого дому, щоб не померти на війні

і щоб інший не взяв її». І далі урядники хай скажуть до народу: «Хто боязливий та м'якосердий? Нехай і він повертається до свого дому, щоб не послабив він сердець братів своїх, як серце його» (Втор. 20:5-8).

Оскільки людей у Гедеона, порівняно з ворогом, було небагато, він утримувався від цієї традиційної відозви і був вражений, коли почув, що його армія надто велика. Однак у серцях Свого народу Господь бачив гордість і невірство. Запалившись від рішучих закликів Гедеона, вони охоче вступили до війська, але чимало з них сповнилися страхом, побачивши велику армію мідіянітян. Однак у випадку перемоги Ізраїлю ці ж самі люди привласнили б славу собі замість того, щоб приписати перемогу Богові.

[532] Гедеон підкорився повелінню Господа і з важким серцем спостерігав, як 22000 чоловік, що становило понад дві третини його армії, вирушили додому. І знову до нього було слово Господнє: «Ще забагато людей у тебе. Веди їх до води, і Я випробую їх там для тебе; про котрого Я скажу тобі: Цей нехай іде з тобою, — той і піде, а про кого Я скажу тобі: Цей нехай не йде, — той не піде». Народ, сподіваючись, що незабаром піде у наступ на ворога, підійшов до води. Лише декотрі, поспіхом зачерпнувши рукою трохи води, попили і пішли далі, але майже всі стали на коліна і, не поспішаючи, пили з джерела. Тих, хто пив воду з руки, було лише 300 чоловік з 10000, які залишились після першої відозви, однак саме вони і були вибрані; іншим було дозволено повернутися додому.

Часто характер перевіряється найпростішими засобами. На тих, котрі в час небезпеки думали про задоволення власних потреб, не можна було покластись у критичні хвилини. Господь у своїй справі не знаходить місця для лінивих, а також тих, які догоджають собі. До невеликого числа обраних Ним мужів належали ті, котрі не дозволили б своїм бажанням бути перешкодою у виконанні покладених на них обов'язків. Триста вибраних мужів володіли не тільки сміливістю і самовладанням, — вони були людьми віри. Ці люди не опоганили себе ідолопоклонством. Бог міг керувати такими і через них дати визволення Ізраїлю. Успіх не залежить від кількості. Бог посилає визволення як через велику кількість людей, так і

через малу. Він прославляється не стільки великою кількістю, скільки характером тих, хто служить Йому.

Ізраїльтяни розташувалися на схилі гори, що височіла над долиною, де отаборилися війська загарбників. «А мідіянітяни й амалікітяни та всі сини Кедему розташувались в долині, мов сарана, — така велика була їх численність. Так і верблюдам їхнім не було числа, — як піску на березі моря, — така кількість» (Суд.7:12). Гедеон тремтів, думаючи про завтрашній бій. Але Господь звернувся до нього вночі та звелів разом з його помічником Пурою зійти до мідіянського набору, зазначивши при цьому, що там він почує щось підбадьорливе. Гедеон пішов і, причаївшись у нічній тиші, слухав, як один із воїнів розповідав свій сон товаришеві: «Оце снився мені сон: котиться ото буханець ячмінного хліба мідіянітянським табором. А, докотившись до намета, ударив його так, що той упав, перевернувся і розпався». Інший солдат відповів йому словами, які до глибини душі вразили невидимого слухача: «Це ніщо інше, як меч Гедеона, Йоа-шевого сина, мужа ізраїльського, — Бог [533] дав у його руки мідіянітян і увесь цей табір». Гедеон пізнав Божий голос, що звертався до нього через цих мідіянітянських воїнів. Повернувшись до свого невеликого загону, він сказав: «Уставайте, бо Господь віддав у ваші руки мідіянітянський табір!»

Бог також запропонував план нападу, і Гедеон відразу ж узявся за його здійснення. Триста чоловік було поділено на три загони. Кожному воїнові дали сурму і смолоскип, якого він мав поставити у глиняний глечик. Люди були розміщені таким чином, щоб могли підійти до мідіянітянського табору з різних боків. Глухої ночі, за сигналом військової сурми Гедеона, всі три загони засурмили в сурми, після чого, розбивши глечики і тримаючи в руках палаючі смолоскипи, кинулися на ворога з грізним бойовим кличем: «Меч Господа та Гедеона!»

Несподіваним виявилось пробудження сплячої армії. З усіх боків палали смолоскипи. Звідусіль чулися звуки сурм і вигуки нападаючих. Мідіянітяни, гадаючи, що потрапили в оточення переважаючої за силою армії, були охоплені панікою. З відчайдушними зойками вони кинулися рятувати своє життя і, приймаючи своїх воїнів за ворожих, убивали один одного. Коли

розійшлася вістка про перемогу, тисячі ізраїльських мужів, відпущених додому, повернулися і взяли участь у переслідуванні втікаючого ворога. Мідіянітяни кинулися до Йордану, сподіваючись перейти річку і дістатися до свого краю. У той час Гедеон направив послів до Єфремового покоління із закликом перехопити втікачів біля південного броду. Сам він разом із загоном у 300 чоловік, — «змученими, однак переслідуючими», — перейшов річку, йдучи по слідах втікачів, котрі щойно дісталися протилежного берега. Двоє князів — Зевах та Цалмунна, — котрі стояли на чолі усього війська і яким вдалося втекти разом з 15000 чоловік, були схоплені Гедеоном; їхня армія була розбита, а самі вони — узяті в полон і вбиті.

[534] Під час цієї блискучої перемоги загинуло не менше як 120000 ворогів. Сила мідіянітян була розгромлена, і вони вже ніколи не могли воювати проти Ізраїлю. Вістка про те, що Бог Ізраїлю знову воював за Свій народ, швидко рознеслася по всіх околицях. Жодними словами неможливо описати той жах, що охопив навколишні народи, коли вони довідалися, за допомогою яких простих засобів була досягнута перемога над хоробрими і войовничими мідіянітянами.

Вождь, котрого Бог обрав для розгрому ворогів, не посідав якогось помітного становища в Ізраїлі. Гедеон не був ні начальником, ні священиком, ні левитом. Він вважав себе за найменшого в батьківському домі. Та Бог вбачав у ньому мужа сміливого й чесного. Гедеон не покладався на себе, але бажав у всьому дотримуватися вказівок Господа.

Бог не завжди запрошує для виконання Своєї справи найобдарованіших. Він обирає тих, кого може якнайкраще використати: «Перед славою йде покора» (Прип. 15:33). Найуспішніше Господь може діяти через тих, які особливим чином усвідомлюють власну безпорадність, але покладаються на Нього як на свого Вождя і Джерело своєї сили. Таких Він робить сильними і мудрими, поєднуючи їхню слабкість зі Своєю силою, їхнє незнання зі Своєю мудрістю.

Господь міг би здійснити для Свого народу значно більше, якби ізраїльтяни виявили справжню покірність і смирення; але як мало таких людей, які, обійнявши відповідальну посаду та досягнувши успіху, не стали б самовпевненими і не забули про

власну залежність від Бога. Ось чому, обираючи знаряддя для виконання Своєї роботи, Господь обминає тих, котрі в очах світу є великими, талановитими й здібними. Надто часто вони бувають гордими та самовпевненими. Такі люди вважають, що можуть обійтися без Божої поради.

Простий засіб — засурмити сурмою, — до якого вдалася армія Ісуса Навина, обходячи Єрихон, так само, як невеличкий загін Гедеона поблизу мідіянітянського війська, мав успіх у справі перемоги над могутніми Божими ворогами, але завдяки Його силі. Найдосконаліша система, будь-коли винайдена людьми, приречена на поразку, якщо в ній немає місця для Божої сили та мудрості; водночас найпростіші методи будуть успішними, якщо мають божественне схвалення і приймаються з вірою та смиренням. Довіра до Бога та послух Його волі мають неперевершене значення для християн у їхній духовній борні; це ми бачимо на прикладах Гедеона та Ісуса Навина в їхніх битвах з хананеями. Знову і знову виявляючи Свою силу при захисті ізраїльтян, Бог бажав зміцнити в людях віру до Нього, довір'я, яке спонукувало б їх шукати Його допомоги в кожну критичну хвилину. Він і нині готовий співпрацювати зі Своїм народом, здійснюючи великі справи за допомогою слабких знарядь. Небеса чекають, чи зрозуміємо ми свою потребу в Божій мудрості та силі? Бог «може зробити незрівнянно більше того, чого ми просимо або про що думаємо» (Ефес.3:20).

[535]

Повернувшись після переслідування ворогів, Гедеон почув звинувачення й докори співвітчизників. Коли на його заклик ізраїльські мужі зібралися проти мідіянітян, покоління Єфремове залишилось осторонь. Вони вважали цю справу небезпечною, а оскільки Гедеон не звернувся до них із особливим запрошенням, — скористались цим, як виправданням того, що не допомогли своїм братам. Та коли до єфремлян дійшли чутки про перемогу Ізраїлю, вони запалилися заздрістю, тому що не мали в ній частки. Після розгрому мідіянітян, єфремляни, за вказівкою Гедеона, захопили переправи на Йордані, не дозволивши таким чином ворогові втекти. Завдяки такій тактиці було знищено велику кількість ворогів, зокрема двох князів — Орева та Зеева. Отже, єфремляни, фактично, продовжили бій і допомогли здобути повну перемогу. Незважаючи на це, вони

залишались заздрісними та незадоволеними, вважаючи, ніби Гедеон чинив це за власним розсудом і волею. Вони не бачили Божої руки в перемозі Ізраїлю і не відчували подяки до Нього за Його силу і милість, виявлені в їхньому визволенні; саме ця обставина показала, що єфремляни не гідні бути вибраними як Його особливе знаряддя.

Повернувшись із воєнними трофеями, вони сердито докоряли Гедеонові: «Що це за річ зробив ти нам, що не покликав нас, коли йшов воювати з Мідіяном?»

[536] «Що я зробив інше, ніж ви? — запитав їх Гедеон. — Хіба підбирання останків винограду Єфремом не краще від винозборів Авіезера? У ваші руки Бог дав мідіянітянських князів Орева та Зеєва і що міг би я зробити такого, як ви?»

Дух заздрості міг би легко призвести до сварки, що закінчилася б сутичкою і кровопролиттям, але скромна відповідь Гедеона погасила гнів єфремлян, і вони мирно розійшлися по домах. Твердий і безкомпромісний, коли йшлося про принципи, «хоробрий муж» на війні, Гедеон виявив також люб'язність, що зустрічається надто рідко.

Ізраїльський народ, вдячний за те, що отримав визволення від мідіянітян, запропонував Гедеонові стати царем з тим, щоб престол назавжди належав його нащадкам. Ця пропозиція була прямим порушенням принципів теократії. Ізраїльським Царем був Бог, а посадити людину на престол — означало відкинути божественного Монарха. Гедеон розумів це; його відповідь свідчить про те, якими чистими і шляхетними були його спонукання. «Не буду правити я вами, і не буде правити вами син мій, — сказав він, — Господь нехай править вами».

Але Гедеон припустився іншої помилки, яка накликала лихо на його дім та увесь Ізраїль. Бездіяльність, що приходить на зміну активній боротьбі, часто приховує в собі небезпеку, значно більшу, ніж у період труднощів. На таку небезпеку й наразився Гедеон. Ним опанував дух неспокою. Досі він охоче виконував Божі вказівки, але тепер, замість того щоб чекати божественного керівництва, він почав складати власні плани. Коли Господнє військо отримує блискучу перемогу, сатана подвоєє свої зусилля, аби зруйнувати Божу справу. Сатана

навіяв Гедеонові такі думки і плани, через які народ Ізраїлю був зведений з правильної дороги.

Оскільки Гедеонові було наказано принести жертву на камені, біля якого йому з'явився Ангел, він дійшов висновку, що йому належить бути священиком. Не чекаючи Божого дозволу, він вирішив знайти відповідне місце та запровадити систему поклоніння на зразок тієї, що мала місце в Скинії. Користуючись популярністю і підтримкою народу, він без жодних труднощів здійснив свій задум. На його прохання люди віддали всі золоті сережки, забрані в мідіянітян як військові трофеї. Народ зібрав також багато інших коштовностей, зокрема, розкішно прикрашений, дорогий одяг мідіянітянських князів. З відповідних матеріалів Гедеон виготовив ефод і нагрудник на зразок тих, які носив первосвященик. Його дії виявилися пасткою як для нього та його сім'ї, так і для всього Ізраїлю. Це незаконне служіння призвело до того, що багато людей залишили Господа, щоб поклонятись ідолам. Після смерті Гедеона чимало людей, зокрема, і його сім'я, продовжували брати участь у цьому відступництві. Народ відійшов від Бога через мужа, котрий колись завдав нищівного удару ідолопоклонству.

[537]

Далеко не всі розуміють, який далекосяжний вплив мають їхні слова та вчинки. Як часто помилки батьків обертаються надзвичайно згубними наслідками для дітей та онуків навіть тоді, коли вони самі вже давно знаходяться в могилі. Кожна людина справляє певний вплив на інших, і їй доведеться відповідати за наслідки цього впливу. Слова та вчинки мають велику силу, і результати нашого теперішнього життя виявлять себе в далекому майбутньому. Враження, яке справили наші слова і вчинки, обернеться для нас самих або благословенням, або прокляттям. Думка про це мала б змусити нас з усією серйозністю замислитися над своїм життям та в смиренній молитві наблизитися до Бога, прохаючи Його мудрого керівництва.

Ті, котрі обіймають найвищі посади, можуть також збитися з вірного шляху. І наймудріші помиляються; і найсильніший може захитатися й спіткнутися. Як же ми потребуємо того, щоб світло згори постійно освітлювало нашу життєву стежку! Наша єдина безпека полягає в тому, щоби без вагань довірити своє життя Тому, Який сказав: «Іди за Мною».

[538]

Після смерті Гедеона «Ізраїлеві сини не пам'ятали про Господа, Бога свого, що спасав їх від рук усіх їхніх навколишніх ворогів. І не були вони вдячні родині Єруббаала-Гедеона за усе те добро, яке він зробив для Ізраїлю». Ізраїльський народ, забувши все, чим був зобов'язаний Гедеонові, своєму судді й визволителю, обрав царем його незаконнонародженого сина Авімелеха, котрий для зміцнення своєї влади знищив усіх законних дітей Гедеона, за винятком одного. Відкинувши Божий страх, люди легко забувають про честь і порядність. Хто ж здатний оцінити Господню милість, той виявить вдячність і до мужів, котрі, подібно до Гедеона, стали Божим знаряддям для благословення Його народу. Ізраїль жорстоко поставився до дому Гедеона: від народу, який виявляв таку невдячність по відношенню до Бога, годі було й чекати чогось іншого.

Після смерті Авімелеха правління суддів, котрі боялися Бога, на деякий час стримувало поширення ідолопоклонства, але незабаром люди знову повернулися до язичницьких звичаїв навколишніх народів. Серед поколінь, які жили на півночі, користувалися великою популярністю сірійські та сідонські боги. На південному заході — филистимські ідоли, а на сході — боги Моава й Аммона відвернули серця ізраїльтян від Бога їхніх батьків. Але вслід за відступництвом дуже швидко надійшло покарання. Аммонітяни, підкоривши східні покоління і перейшовши Йордан, вдерлися на територію Юди та Єфрема. На заході, зі своєї приморської рівнини нападали филистимляни, спалюючи та грабуючи усе довкола. Здавалось, що Ізраїль був залишений на волю безжалісних ворогів.

І знову народ звернувся за допомогою до Того, Кого залишив і образив. І кликали Ізраїлеві сини до Господа, кажучи: «Згрішили ми проти Тебе, бо покинули свого Бога, і служили ваалам». Однак їхній смуток не був щирим покаяттям. Народ сумував не з приводу того, що через переступ Його святого Закону зганьбив Бога, а тому, що їхні гріхи стали причиною страждань. Справжнє розкаяння — це щось більше, ніж тільки смуток з приводу вчиненого гріха. Це рішучий відхід від зла.

Господь відповів ізраїльтянам через одного зі Своїх пророків: «Хіба не спас Я вас від Єгипту, від амореянина, від Аммонових синів і від филистимлян? А коли сидоняни, Ама-

лик і Мідянин гнобили вас, а ви кликали до Мене, то хіба Я не спас вас від їхніх рук? Та ви полишили Мене, щоб служити іншим богам; через те більше не спасатиму вас. Ідіть, і кличте до тих богів, яких ви вибрали собі, — нехай вони спасуть вас під час вашої скрути».

Ці урочисті й грізні слова спрямовують наші думки до іншої сцени — великого дня останнього суду, коли ті, котрі відкинули Божу милість і зневажили Його благодать, зустрінуться віч-на-віч з Божою справедливістю. На тому суді їм доведеться відповісти за те, що дані їм Богом таланти, час, кошти і розумові здібності вони присвятили служінню богам цього світу. Вони залишили свого справжнього, люблячого Друга задля зручностей і світського задоволення. Вони навіть мали намір згодом повернутися до Бога, але світ з його безумством та оманю заволодів їхньою увагою. Легковажні розваги, хизування одягом, потурання апетитові зробили серця жорстокими, а сумління нечуттєвим настільки, що вони вже не чули голосу істини. Ці люди знехтували своїм обов'язком та з легковажністю поставилися до того, що має вічну цінність; їхні серця втратили будь-яке бажання жертвувати задля Того, Хто так багато зробив для людини. Але в час жнив вони пожинатимуть те, що посіяли.

[539]

Господня премудрість говорить: «Бо кликала Я, та відмовились ви; простягала руку Свою, та ніхто не звертав уваги! Ви знехтували усі поради Мої і не приймали докорів Моїх! Тож... коли найде на вас страх, немов вихор, і прийде ваше нещастя, немов буря; коли прийде спустошення та утиск на вас, тоді кликатимуть Мене, алея не відізвуся, шукатимуть Мене, та не знайдуть; за те, що науку зненавиділи, і не вибрали страху Господнього; не захотіли поради Моєї, зневажили усіма Моїми докорами! І тому нехай їдять вони з плодів учинків своїх, і від думок своїх хай насичуються... А хто Мене слухає, той буде жити безпечно і буде спокійний від страху перед злом» (Прип.1:24-31, 33).

І ось ізраїльтяни упокорилися перед Господом, «повикидали вони з-поміж себе чужих богів, й стали служити Господеві». І любляче серце Господа, глибоко сумуючи, «не могло більше терпіти страждань Ізраїлю». О, довготерпіння і милість нашого

Бога! Коли народ відкинув гріхи, що віддаляли від Бога, Він почув молитви і відразу ж почав допомагати людям.

[540] Господь послав визволителя — Їфтаху Гілеадянина, котрий воював з аммонітянами і переміг їх. Протягом 18-ти років до цього ізраїльтяни страждали від утисків ворогів, однак наука, яку вони засвоїли через страждання, була знову забута.

Коли Божий народ знову повернувся до своїх лихих доріг, Господь дозволив, щоб филистимляни — могутні вороги — пригноблювали його. Протягом багатьох років цей жорстокий войовничий народ не переставав докучати Ізраїлеві, а часом навіть повністю підкоряв його. Змішавшись з цими ідолопоклонниками, беручи участь у язичницьких розвагах і поклонінні, Ізраїль, здавалось, повністю пройнявся їхнім духом та інтересами. Пізніше ці удавані друзі ізраїльтян стали найзапеклішими ворогами, намагаючись будь-якими засобами знищити Ізраїля.

Подібно до ізраїльтян, християни надто часто піддаються впливові світу, приймають його принципи й звичаї, щоб зберегти дружні стосунки з нечестивими, але, врешті-решт, виявиться, що ці так звані друзі є найнебезпечнішими ворогами. Біблія ясно навчає, що між Божим народом і світом не може бути нічого спільного. «Не дивуйтеся, браття мої, коли світ вас ненавидить!» (1Йоан 3:13). Наш Спаситель підбадьорює: «Коли вас світ ненавидить, знайте, що Мене він зненавидів перше, ніж вас» (Йоан 15:18). Сатана під маскою дружби діє через нечестивців, щоб звабити Божий народ до гріха і розлучити його з Богом; а коли той залишається без захисту, він використовує свої агенти, щоб повстати проти нього і повністю знищити.

[541]

Розділ 54. Самсон

За основу цього розділу взято книгу Судді, розділи 13-16

Незважаючи на широко розповсюджене відступництво, ті, котрі зберегли вірність Богові, не переставали благати Його про визволення Ізраїлю. Хоча на перший погляд могло здаватися, що Бог не чує їхніх молитов, оскільки з кожним роком вороже гноблення ставало все сильнішим, Боже провидіння готувало їм допомогу. В перші роки филистимської навали народилася дитина, за допомогою якої Бог мав намір приборкати могутніх ворогів.

У гористому краї, що межував з филистимськими рівнинами, розташувалося невеличке містечко Цора. У ньому мешкала родина Маноя з роду Данового. Це була одна з тих нечисленних сімей, які серед загального відступництва залишилися вірними Єгови. Бездітній дружині Маноя явився Ангел Господній з вісткою, що вона народить сина, через якого Бог розпочне справу визволення Ізраїлю.

З огляду на це Ангел дав їй вказівки щодо способу її життя та виховання дитини: «А тепер стережись, не пий вина та п'яного напою, і не їж нічого нечистого». Ця сама заборона стосувалася й хлопчика; окрім того, йому не можна було обрізувати волосся, оскільки він від народження був посвячений Богові як назарей.

Жінка Маноя, прийшовши до свого, розповіла йому про Ангела, котрий відвідав її, та повторила Його слова. Побоюючись, щоб не зробити якоїсь помилки в дорученій їм обом важливій справі, Маной молився: «Господи, Божий чоловік, що Його послав Ти, нехай прийде до нас ще і навчить, що ми маємо зробити для дитини, яка народиться».

[542]

Коли Ангел з'явився знову, Маной стурбовано запитав: «Як нам виховувати дитину і що чинити з нею?» Ангел повторив

те, що й раніше: «Усього, що сказав я жінці, нехай вона сте-режеться. Усього, що виходить з виноградного куща, не буде вона вживати, а вина та напою п'яного нехай не п'є і нічо-го нечистого нехай не їсть. Нехай дотримується усього, що я наказав їй».

Бог мав намір доручити обітованому сину Маноя важливу справу, і, щоб він міг її виконати, спосіб життя матері та дитини мав бути підпорядкованим особливому режимові. «...Вина та напою п'яного нехай (вона) не п'є... — звелів Ангел дружині Маноя. — ...І нічого нечистого нехай не їсть. Нехай дотри-мується усього, що я наказав». Звички матері справляють на дитину добрий або поганий вплив. Якщо вона бажає добра сво-їй дитині, то й сама повинна дотримуватися певних принципів, виявляючи поміркованість і самозречення. Немудрі порадики запевняють матір у тому, що вона може задовольняти кожне своє бажання та примху, але така точка зору хибна і шкідлива. Сам Бог урочисто закликає матір виявляти відповідальність та самообмеження.

Така відповідальність покладається не лише на матерів, але й на батьків. Дітям передаються розумові і фізичні особливості батьків, їхня вдача та нахили. Непоміркованість батьків часто призводить до того, що діти залишаються фізично, розумово й морально слабкими. Від п'яниць та курців їхнім дітям можуть передатися і передаються ненаситні бажання, запальність, пога-на кров та дратівливість. Аморальні батьки передають у спадок своїм нащадкам гріховні пристрасті, і навіть огидні захворю-вання. Оскільки діти можуть меншою мірою, ніж їхні батьки, опиратися спокусам, кожне наступне покоління в моральному плані опускається все більше й більше.

Батьки у першу чергу відповідальні не лише за гріховні пристрасті та збочення своїх дітей, а й за тілесні вади ти-сяч жертв, які народжуються глухими, хворими, сліпими або недоумкуватими.

[543]

Кожний батько та кожна матір повинні запитати себе:

«Що маємо робити з дитиною, котра народиться?» Чимало людей не надають важливого значення передродовому періоду-ві дитини, але вказівки, дані Небом для цих єврейських батьків

і при тому двічі повторені в такій ясній та урочистій формі, свідчать про те, як на цю справу дивиться наш Творець.

Для дитини обітниці не було достатньо отримати добру спадщину від своїх батьків. Після народження важливе значення мали старанне виховання і формування правильних звичок. Бог звелів, щоб майбутній суддя й визволитель Ізраїлю із раннього дитинства виховувався в суворій поміркованості. Він мав стати назореєм від народження; таким чином, йому заборонялося вживати вино чи міцні напої. Змалечку дітям потрібно прищеплювати науку стриманості, самозречення та самовладання.

Заборона, виголошена Ангелом, поширювалася також на «усе нечисте». Різниця поміж чистою та нечистою їжею не тільки була продиктована приписами церемоніального закону, а ґрунтувалася на принципах санітарії. Ізраїльський народ, котрий упродовж тисячоліть вирізнявся гідним подиву довголіттям, великою мірою завдячував цим дотриманню принципів санітарії. Стриманість передбачає дещо більше, ніж заборону спиртних напоїв. Вживання їжі, яка є збуджуючою або нестравною (нелегкотравною), часто наносить здоров'ю не меншу шкоду, і в багатьох випадках готує ґрунт для пияцтва. Правда поміркованість навчає нас повністю відмовлятися від усього шкідливого, розумно використовуючи усе корисне. Мало хто належним чином усвідомлює, який великий вплив на наше здоров'я, характер, здатність приносити користь у цьому світі та на вічну долю справляють звички у харчуванні. Апетит завжди повинен підкорятися моральному й розумовому контролю. Тіло має бути слугою розуму, а не навпаки.

Божественна обітниця, дана Маноеві, у певний час здійснилася: у сім'ї народився син, якого назвали Самсоном. У міру того як хлопчик зростав, ставало очевидним, що він володіє надзвичайною фізичною силою. Однак Самсон і його батьки знали: причиною цього була не добре розвинута мускулатура, а принцип назорейства, символом чого стало його волосся, якого не торкалася бритва. Якби Самсон так само вірно дотримувався божественних повелінь, як це робили його батьки, доля юнака була б значно шляхетнішою й щасливішою. Але спілкування з ідолопоклонниками зіпсувало його.

[544]

Місто Цора знаходилося поблизу филистимського краю, і Самсон зав'язав із филистимлянами дружні зв'язки. Ці близькі стосунки, що зародилися ще в роки його юності, затьмарили згодом усе його життя. Самсон покохав молоду жінку з филистимського міста Тімна і вирішив взяти її собі за дружину. На усі вмовляння богобоязливих батьків, які намагалися відрадити його від цього задуму, він відповідав лише одне: «Вона люба очам моїм». Нарешті батьки поступилися його бажанням, і шлюб відбувся. Саме тоді, коли він змужнів і повинен був виконати божественну місію, якнайбільше виявляючи вірність Богові, Самсон з'єднався з ворогами Ізраїлю. Він не запитував себе, чи зможе найкращим чином прославити Бога, поєднавши своє життя з обраною ним жінкою, чи, навпаки, — опиниться у такому становищі, коли не зможе виконати поставленого перед ним завдання. Усім тим, котрі перш за все прагнуть прославити Бога, Він обіцяє мудрість; але немає жодної обітниці для тих, котрі діють свавільно.

Як же багато людей поводяться за прикладом Самсона! Як часто укладаються шлюби віруючих з нечестивими лише тому, що у виборі супутника життя люди керуються пристрастю! Ні одна, ні друга сторони не питають поради у Бога і не думають про Його славу. Християнство мало б стати вирішальною регулюючою силою в питанні шлюбних відносин, хоча надто часто трапляється так, що мотиви, за якими такий союз утворюється, не узгоджуються з християнськими принципами. Сатана постійно намагається зміцнити свою владу над Божим народом, спокушуючи їх до укладання союзів зі своїми підлеглими; аби досягти цього, він намагається збудити в серцях гріховні пристрасті. Та Господь у Святому Писанні навчає Свій народ не з'єднуватися з тими, в котрих немає Його любові. «Яка згода між Христом і веліаром? Або яка частка вірного з невірним? Або яка сумісність храму Божого з ідолами?» (2Кор. 6:15-16).

[545]

Саме через шлюбні зв'язки Самсон увійшов у близькі стосунки з тими, котрі ненавиділи Ізраїлевого Бога. Хто добровільно заводить знайомство з такими людьми, той буде змушений певною мірою пристосовуватися до їх звичок і уподобань. Час, проведений таким чином, гірший від втраченого взагалі.

Плекаються думки, вимовляються слова, які можуть захитати непорушні основи принципів та послабити фортецю душі.

Жінка, задля якої Самсон порушив Боже повеління, виявила віроломство щодо свого чоловіка ще під час весілля. Обурений її зрадою, Самсон на деякий час залишив її і повернувся до свого дому в Цорі. Коли ж його серце пом'якшилось, він вирішив провідати свою наречену, але побачив, що вона — дружина іншого. Його помста, яка виявилась у знищенні усіх филистимських полів і виноградників, спровокувала ворогів убити цю жінку, хоча саме їхні погрози змусили її вдатися до обману, з якого й почалося усе лихо. Самсон ще раніше виявив свою дивовижну фізичну силу, коли незброєними руками вбив молодого лева та 30 мужів з Ашкелона. Тепер же, сповнений гніву за звіряче вбивство своєї колишньої дружини, він напав на филистимлян, заподіявши їм «дошкульну поразку». Пізніше, намагаючись втекти від своїх ворогів, він сховався в ущелині «скелі Етам» на території Юдиного покоління.

Численні вороги переслідували Самсона, у той час як мешканці Юди, охоплені тривоною, підло погодилися видати його в руки ворогів. Три тисячі мужів з покоління Юди прийшли до Самсона. Але навіть при такій нерівності в силах вони не наважилися б підійти до нього, якби не були впевнені у тому, що він не зробить зла своїм співвітчизникам. Самсон дозволив, щоб його зв'язали й привели до филистимлян, але спочатку отримав від юдейських мужів обітницю, що вони не нападуть на нього і не змусять його до кривавої сутички з ними.

[546]

Самсон дозволив себе зв'язати двома новими шнурами; під радісні вигуки його привели до ворожого табору. Але у той час, як відлуння радісних вигуків розляглося серед найближчих гір, «зійшов на нього Дух Господній», Самсон розірвав на клаптики нові міцні шнури, ніби вони були зроблені з льону, що зітлів у вогні. Тоді, схопивши першу-ліпшу зброю, що опинилася під рукою — осячу щелепу, яка, однак, виявилася не менш ефективною, ніж меч або спис, він бив филистимлян, доки вони не почали тікати від жаху, залишивши на полі бою 1000 мертвих тіл.

Якби ізраїльтяни були готові об'єднатися із Самсоном і скористалися цією перемогою, вони змогли б вже тоді звільнитися

від гнобителів, але вони виявили легкодухість і боягузтво. Знехтувавши обов'язком, який Бог звелів їм виконати — прогнати язичників, — вони запозичили їхні аморальні звички, терпеливо зносячи їхню жорстокість, а в деяких випадках, якщо це не стосувалося їх самих, ще й виправдовували несправедливість ворогів. Опинившись під владою гнобителів, ізраїльтяни покійно сприйняли це принизливе становище, якого могли б уникнути, якби тільки впокорились Богові. Навіть тоді, коли Господь послав їм визволителя, вони нерідко залишали його, об'єднуючись зі своїми ворогами.

Після перемоги, отриманої Самсоном, ізраїльтяни обрали його суддею, і він правив Ізраїлем 20 років. Та один невірний крок тягне за собою наступний. Самсон порушив Божий наказ, взявши собі за дружину філістимлянку, і знову ж, — задля задоволення гріховної пристрасті, — він наважився з'явитися серед них, тепер уже своїх смертельних ворогів. Покладаючись на свою велику силу, яка викликала жах у філістимлян, він сміливо вирушив у Газу до місцевої блудниці. Мешканці міста дізнались про це і сповнилися бажанням помститися. Їх ворог був надійно замкнений у стінах одного з найукріпленіших міст, і, впевнені в тому, що здобич не вислизне з їхніх рук, філістимляни лише чекали ранку, який принесе їм повну перемогу. Опівночі Самсон прокинувся. Згадавши про те, що порушив обітницю назорейства, він відчув докори сумління. Та, незважаючи на його гріх, Божа милість не залишила його. Надзвичайна сила знову врятувала Самсона. Прийшовши до міської брами, він вирвав її разом з одвірками й засувами та виніс на верхів'я гори по дорозі до Хеврону.

Однак навіть цей випадок, коли Самсон ледве уникнув небезпеки, не стримав його на шляху зла. Він більше не наважувався заходити до філістимлян, але продовжував шукати чуттєвих насолод, які й призвели його до загибелі. «Покохав він жінку в долині Сорек», неподалік від місця його народження. Ім'я її було Даліла — «споживачка». Долина Сорек славилася своїми виноградниками, що також було спокусою для нестійкого назорея, який вже одного разу дозволив собі скуштувати вина, розірвавши таким чином ще одну ланку, що з'єднувала його з моральною чистотою та Богом. Філістим-

ляни пильно стежили за кожним кроком свого ворога, і коли він впав ще нижче, віддавшись своєму новому захопленню, вони вирішили з допомогою Даліли домогтися загибелі цього велетня.

У долину Сорек була направлена делегація, в яку входило по одному володарю з кожної филистимської провінції. Вони не наважувалися схопити Самсона, знаючи про його надзвичайну силу, але сподівалися, якщо вдасться, дізнатися про таємницю цієї сили. Тому вороги підкупили Далілу, щоб вона вивідала цю таємницю і відкрила їм.

В той час як зрадниця ставила Самсону запитання, він обманював її, запевняючи, що стане таким, як усі інші люди, коли щодо нього будуть застосовані певні заходи. Коли ж вона випробувала їх, обман виявився. Даліла звинуватила його у брехні, говорячи: «Як же ти говориш: кохаю тебе, а серце твоє не зі мною? Уже тричі ти обманув мене, і не розповів, у чому твоя велика сила». Тричі Самсон мав змогу переконатися, що филистимляни перебувають у змові з жінкою, яка хоче погубити його, але, коли її задум не вдавався, вона обертала все на жарт, і Самсон сліпо відганяв від себе усі підозри.

Так Даліла докучала йому повсякчас, «що вже саме життя йому набридло»; однак якась підступна сила утримувала його біля неї. Переможений, Самсон нарешті відкрив їй свою таємницю: «Бритва не торкалася моєї голови, бо я Божий назорей від утроби своєї матері. Якби мене остригли, то залишила б мене сила моя, і став би я, як інші люди, малосильним». Негайно був посланий вісник до филистимських князів з пропозицією не баритися з приходом. В той час як цей мужній воїн спав, важкі пасма його волосся були зрізані. Потім, як і в перші три рази, Даліла вигукнула: «Филистимляни йдуть на тебе, Самсоне!» Раптово прокинувшись, він мав намір використати свою силу, як робив це раніше, щоб знищити ворогів, та безсилі руки вже не слухалися його, і Самсон зрозумів, що «Господь відступився від нього». Коли його поголили, Даліла почала дражнити його, завдаючи йому болю, щоб пересвідчитися, чи насправді він знесилів, оскільки филистимляни не наважувалися наблизитись, доки не переконаються, що сила дійсно відійшла від нього. Врешті-решт, схопивши Самсона,

[548]

вони викололи йому очі й привели до Гази. Там, у в'язниці, його закували в кайдани, примусивши тяжко працювати.

Яка ж зміна відбулася з тим, хто був суддею й захисником Ізраїлю! Нині він став слабким, сліпим в'язнем, котрий виконував найчорнішу роботу! Крок за кроком він порушував умови свого священного покликання. Бог довгий час терпів його, однак, коли він настільки підкорився силі гріха, що відкрив свою таємницю, Господь відійшов від нього. Звичайно, сила була не в його довгому волоссі, — воно було лише ознакою його вірності Богові, — а тому коли символ було принесено в жертву пристрасті, благословення, ознакою яких він був, виявилися також втраченими.

У стражданнях і приниженні, ставши посміховиськом для филистимлян, Самсон, як ніколи раніше, усвідомлював своє безсилля; лихо, якого він повною мірою зазнав, призвело його до покаяння. В міру того як відростало волосся, сила також поступово поверталася до нього, хоч вороги, котрі дивилися на Самсона як на безпомічного в'язня, закутого в кайдани, не знали про це.

[549] Филистимляни приписували отриману ними перемогу своїм богам і, торжествуючи, ганьбили Ізраїлевого Бога. На

честь бога Дагона, «бога риб», «покровителя моря», було влаштовано велику гостину. На це свято зібрався народ зі своїми князями з усіх міст і сіл филистимського краю. Натовп молільників заповнив величезний храм і круті галереї. Усі раділи й веселилися. Після жертвоприношень, здійснених з усією пишністю, під звуки мелодій почався бенкет. Потім привели Самсона — найвидатнішу здобич могутнього Дагона. Його зустріли вигуками захоплення. Народ і князі насміхалися над жалюгідним становищем героя та славили бога, який, на їхню думку, знищив «спустошника їхнього краю». Через деякий час Самсон, ніби відчуваючи втому, попросив дозволу відпочити, обпершись на два центральні стовпи, які підтримували дах храму. Мовчки він помолився: «Владико Господи! Зглянся на мене, благаю, і дай мені, Боже мій, ще тільки цього разу таку силу, щоб я за одним разом помстився филистимлянам». З цими словами він, «обпершись в обидва середні стовпи» своїми дужими руками, вигукнув: «Нехай помру я разом з филис-

тимлянами!». Дах храму рухнув, заподіявши смерть всім, хто знаходився там. «І було померлих, що він погубив, умираючи, більше, ніж тих, котрих повбивав за свого життя».

Ідол і його поклонники, жреці та землероби, воїни і знать — усі були поховані під руїнами Дагонового храму. Серед них було і велетенське тіло того, кого Бог обрав визволителем Свого народу. Вістка про загибель филистимлян дійшла й до Ізраїлю; родичі Самсона прийшли зі свого гірського краю і взяли без жодних перешкод тіло загиблого героя. «І взяли його та поховали між Цорою та Ештаолом у гробниці Маноя, батька його».

Божа обітниця про те, що через Самсона Він «почне спасати Ізраїль з рук филистимлян», здійснилася, але якою темною та жахливою була історія життя того, котрий міг стати славою для Бога та гордістю нації! Якби Самсон залишився вірним божественному покликанню, тоді Божий намір здійснився б, а Самсон був би звеличений і прославлений. Та поступившись спокусі, він виявився негідним виявленого йому довір'я; його місія виконалася через поразку, рабство та смерть.

[550]

У фізичному відношенні Самсон був найсильнішою людиною на землі, але з точки зору самовладання, чистоти й твердості, він залишався одним із найслабкіших. Чимало людей помиляються, приймаючи сильні пристрасті за сильний характер, але насправді той, ким опановують пристрасті, є найслабшою людиною. Правда велич людини вимірюється силою почуттів, якими вона управляє, а не тими почуттями, які керують нею.

Боже Провидіння піклувалося про Самсона, готуючи його до виконання місії, для якої він і був покликаний. З перших днів життя він мав сприятливі умови для розвитку фізичної та розумової сили, моральної чистоти. Але внаслідок зв'язків із нечестивими людьми він перестав покладатися на Бога — єдину запоруку безпеки для людини, і тому стрімкий потік зла підхопив його. Особистості, котрі при виконанні своїх обов'язків зазнають випробувань, можуть бути впевненими, що Бог збереже їх, але якщо вони добровільно наражаються на спокуси, то рано чи пізно впадуть.

Сатана особливим чином намагається звести тих, кого Бог має намір використати як Своє знаряддя для виконання особливої роботи. Він нападає на наші слабкі місця, використовуючи недоліки характеру, щоб повністю опанувати нами, знаючи: якщо людина не буде вести боротьбу зі своїми недоліками, то він матиме успіх. Однак кожний може вийти з цієї боротьби переможцем. Людині не потрібно боротися одній, перемагаючи силу зла власними слабкими зусиллями. Допомога знаходиться поруч і надається кожній душі, котра справді бажає цього. Божі ангели, підіймаючись і опускаючись сходами, які бачив уві сні Яків, допоможуть кожній прагнучій душі піднятися в найвищі небесні сфери.

[551]

Розділ 55. Отрок Самуїл

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 1; 2:1-11

Елкана, левит з Єфремових гір, був заможним і впливовим мужем, який любив і боявся Господа. Його дружина Анна була вельми набожною жінкою. Лагідна й скромна, вона вирізнялась неабиякою ревністю та глибокою вірою.

Це побожне подружжя було позбавлене благословення, якого так щиро прагнула кожна єврейська родина: їхню оселю не звеселяли дитячі голоси; бажання зберегти свій рід спонукало Елкану, як це траплялося з багатьма іншими, укласти другий шлюб. Та цей крок, продиктований недостатньою вірою в Бога, не приніс щастя. В домі з'явилися сини й доньки, але радість і краса священної постанови, запровадженої Богом, затьмарилися: в сім'ї не було миру. Пеніна, нова дружина Елкани, виявилася ревнивою й обмеженою жінкою, яка поводитися пишато й зухвало. Анна, здавалось, не мала жодної надії; її життя стало нестерпно тяжким, однак вона зносила випробування лагідно, без нарікань.

Елкана ретельно дотримувався усіх Божих постанов. Служіння все ще відбувалося в Шіло, однак нерегулярно, а тому від Елкани не вимагалось особливої роботи, яку він, як левит, повинен був виконувати у Святині. Проте він приходив на призначені зібрання зі своєю сім'єю, щоб поклонитися Богові та принести жертви.

[552]

Злий дух, який мучив його сім'ю, давався взнаки навіть під час свят, пов'язаних зі служінням Богові. Після принесення жертви подяки вся сім'я, за встановленим звичаєм, сходилася на урочисту й разом з тим веселу гостину. У таких випадках Елкана давав другій дружині, матері його дітей, спеціальну частину для неї і для кожного сина й доньки; однак на знак поваги до Анни він давав їй подвійну частку, підкреслюючи

чим, що кохає її так, якби вона мала сина. Тоді друга дружина, охоплена ревнощами, вимагала, щоб першість все ж належала їй, оскільки вона особливим чином удостоїлася Божої милості, і докучала Анні, нагадуючи про її бездітність як доказ того, що Господь позбавив її Своєї ласки. Це повторювалося з року в рік, і Анна більше не могла цього зносити. Не в змозі приховати своє горе, вона безутішно плакала й залишала гостину. Даремно чоловік намагався потішити її. «Чого ти плачеш і чому не їси? І чого сумне твоє серце? — казав він. — Чи ж я не кращий у тебе за десятюх синів?»

Анна не вимовила ні слова докору. Тягар, який вона не могла розділити з жодним другом на землі, вона принесла до Бога. Анна ревно благала, щоб Він зняв з неї ганьбу та подарував їй найбільшу дорогоцінність — сина, котрого вона виростить і виховає для Нього. Жінка дала урочисту обітницю: якщо її прохання буде почуте, вона посвятить Богові свою дитину від самого її народження. Так Анна, наблизившись до входу в Скинію, в скорботі духа «молилася... та плакала гірко». Не вимовляючи вголос жодного слова, вона розмовляла з Богом у серці своїм. У ті недобрі часи вияви щирого моління були рідкісним явищем. Непрстойні учти, і навіть пияцтво під час релігійних свят, стали звичайною справою, тому Ілій, Первосвященик, побачивши Анну, подумав, що вона упилася вином. Гадаючи, що жінка заслуговує докору, він суворо сказав: «Доки ти будеш п'яною? Йди, та витверезись!»

Засмучена й налякана Анна лагідно відповіла: «Ні, пане мій, — я — бідна жінка і в смутку, а вина чи п'яного напою я також не пила. Я виливаю мою душу перед Господом. Не вважай твою рабиню за якусь негідницю, бо я молюсь так довго з великої скорботи та з туги своєї».

[553]

Первосвященик був глибоко зворушений почутим, адже він був мужем Божим, і замість докору благословив її: «Йди з миром! Нехай Бог Ізраїлів дасть тобі по бажанню твоєму».

Молитва Анни була почута; жінка отримала дар, про який так щиро молилася. Вона назвала дитину Самуїлом, що означає «випрошений від Бога». Як тільки хлопчик підріс і його вже можна було відлучити від матері, вона виконала свою обітницю. Анна любила свого сина з усією відданістю материнського

серця; спостерігаючи за його розвитком та слухаючи дитяче лепетання, вона щодня все більше й більше прив'язувалась до нього. Він був її єдиним сином, особливим даром Небес, але вона отримала Його як скарб, посвячений Богові, і не могла утримати від Подателя того, що Йому належало.

Ще раз Анна з чоловіком пішла в Шіло і представила свій дорогоцінний дар в Ім'я Боже священникові з такими словами: «Я молилася за цю дитину, — і Господь дав мені те, що я просила в Нього, а тепер я віддаю його Господеві; на увесь його вік, хай належить Господеві». Ілій був глибоко зворушений вірою та відданістю цієї ізраїльської жінки.

Як надто поблажливий батько, він був приголомшений і засоромлений, дивлячись на велику жертву матері, котра розлучалася зі своєю єдиною дитиною, щоб посвятити її на служіння Богові. Він бачив у цьому докір власній егоїстичній любові; у смиренні та благоговінні Ілій схилився перед Господом і поклонився Йому.

Серце матері було сповнене радості та хвали, і вона прагнула висловити свою подяку Богові. Під натхненням Духа, Який зійшов на неї, Анна молилась такими словами:

«Серце моє у Господі радіє,
Мій ріг піднявся вгору у моїм Бозі;
Розкрилися уста мої на моїх ворогів,
бо радію спасінням Твоїм!
Немає святішого, як Господь,
Немає іншого, крім Тебе,
і скелі іншої немає, як Бог наш!
Більше не говоріть гордовито,
нехай з ваших уст не виходить зухвальство,
бо Господь — Бог всевідаючий,
і Він зважає вчинки!
Господь побиває й оживлює,
до шеолу зводить і підносить до неба.
Господь робить убогим і збагачує,
понижує Він, але й звеличує.
Він підіймає нужденного з пороку вгору,
підносить убогого зі смітників,

[554]

щоб посадити з вельможами
і престол слави їм дати на спадщину,
бо Господні основи землі,
і на них Він поставив Вселенну.
Він кроки святих Своїх оберігає,
а нечестиві у темряві замовкнуть,
бо не силою величається людина.
Противники Господні будуть розбиті!
Всевишній громом ударить на небі,
Господь судитиме усі кінці землі!
Він дасть силу Своему Цареві,
піднесе вгору ріг Помазаника Свого!»

Молитва Анни виявилася пророчою: вона стосувалася як Давида, царя Ізраїлю, так і Месії, Господнього Помазаника. Слова цієї жінки, які передусім засуджували хвастощі нахабної та сварливої жінки, вказували на загибель Божих ворогів і остаточне торжество Його викупленого народу.

Зі Шіло Анна з миром повернулася до свого дому в Рамі, залишивши малого Самуїла в Скинії, де під керівництвом Первосвященика він мав навчатися служінню у Божому домі. З перших днів свідомого життя сина вона навчала його любити й шанувати Бога, вважати себе надбанням Господа. За допомогою усього, що оточувало дитину, матір намагалася спрямувати його думки на Творця. Незважаючи на розлуку зі своїм хлопчиком, ця вірна мати не переставала піклуватися про нього. Щодня вона молилася за нього. Щороку Анна власноручно виготовляла йому одяг для служіння у Святині і, приходячи разом з чоловіком на поклоніння в Шіло, вручала його синові на знак своєї любові. Кожна ниточка цієї одежі була вплетена з молитвою, щоб він виріс чистим, благородним і вірним. Матір не просила для свого сина земної величі, але ревно молилась, щоб він досягнув величі, яка цінується на Небесах; щоб він шанував Бога і став благословенням для своїх ближніх.

Якою ж чудовою була винагорода Анни! Як же Бог підтримав її вчинок! Кожній матері надаються неоціненні можливості і дорогоцінні переваги. На те скромне коло обов'язків, які в очах жінок часто вважаються неважливою, втомлюючою пра-

цею, ми повинні дивитися як на велику, благородну справу. Бути благословенням для світу — привілей матері; саме це приносить радість у її власне серце. Вона може вирівняти своїм дітям дорогу до славних висот, яка пролягатиме як через світло, так і темряву.

Мати може сподіватися на виховання своїх дітей за божественним зразком лише у тому разі, якщо сама намагатиметься жити так, як навчає Христос. Світ чинить неабиякий розтліваючий вплив. Мода та звичаї світу мають велику силу над молоддю. Якщо матір не виконає свого обов'язку, навчаючи, направляючи та стримуючи дітей, то вони, цілком природно, навчаться поганому й ухилятимуться від доброго. Нехай кожна мати частіше приходиться до свого Спасителя зі словами молитви: «Як нам виховувати дитину і що чинити з нею?» Нехай вона прислухається до Божих повчань, що містяться в Його Слові, і коли лише буде необхідно їй, буде дана мудрість.

«А отрок Самуїл ріс, здобуваючи ласку яку Господа, так і у людей». Хоч юні роки Самуїла були присвячені Богові і проходили у Скинії, однак і там він не був вільним від лихого впливу та гріховного прикладу. Сини Ілія не боялися Бога й не шанували свого батька, але Самуїл не шукав їхнього товариства і не наслідував їхніх недобрих вчинків. Він постійно прагнув стати таким, яким бажав його бачити Бог. Це — привілей кожного юнака та дівчини. Богіві приємно, коли навіть найменші діти посвячують себе на служіння Йому.

Самуїл був залишений під опікою Ілія, і краса характеру хлопчика викликала теплі почуття і глибоку симпатію у похилого віку священика. Самуїл виростав добрим, великодушним, слухняним і шанобливим. Ілій, прикро вражений норовливою вдачею власних синів, знаходив спокій, потіху й благословення у товаристві свого вихованця. Самуїл був люб'язним і ніжним у поведженні; жоден батько не любив свого сина сильніше, ніж Ілій цього хлопчика. Було щось надзвичайне у тому, що поміж головним суддею народу і звичайною дитиною існувала така палка любов. Коли Ілій на схилі літ почав відчувати старечі немочі, а серце сповнювалось тривогою та докорами сумління через розпусну поведінку власних синів, він знаходив потіху лише в Самуїлі.

[556]

Левити зазвичай не розпочинали служіння, доки не досягнуть двадцятип'ятилітнього віку, але Самуїл став винятком з цього правила. Щороку йому довіряли все більш відповідальне служіння; ще дитиною він одягав лляний ефод на знак посвячення на служіння у Святині. Уже в тому юному віці, в якому його привели до Скинії, Самуїлу доручались певні обов'язки при богослужінні. Ці обов'язки — спочатку дуже скромні й не завжди приємні — він намагався виконувати якнайкраще, від усього серця. Його релігійність давалася взнаки при виконанні кожного життєвого обов'язку. Він вважав себе Божим слугою, а свою працю — також Божою. Зусилля юнака були прийняті, тому що були продиктовані любов'ю до Бога та щирим бажанням чинити за Його волею. Ось так Самуїл став співпрацівником Господа неба й землі. А Бог знайшов його гідним виконання великої роботи для Ізраїлю.

Якби дітей навчали дивитися на скромне коло обов'язків як на засіб, призначений Господом, як на школу, в якій вони повинні навчитися вірно й успішно служити, наскільки приємнішою і почеснішою видавалася б їм їхня робота, Виконання кожного обов'язку, як для Господа, робить принадною найскромнішу працю, об'єднуючи земних працівників зі святими істотами, котрі виконують Божу волю на небі.

Успіх у цьому житті і в досягненні вічності залежить від старанного, сумлінного ставлення до дрібниць. У найменших Божих ділах бачимо не менше досконалості, ніж у найвеличніших.

[557]

Рука, що розмістила величезні світи у просторі, з витонченою майстерністю створила й польові лілії. Як Бог досконалий у Своїй діяльності, так і ми повинні бути досконалими у своїй. Гармонійний, сильний, благородний характер формується в результаті виконання особистих обов'язків. Вірність як у найменшому, так і в найбільшому має стати характерною рисою нашого життя.

Сумлінне ставлення навіть до незначних справ, вірність і доброта, виявлені в малому, освітлюватимуть радістю дорогу життя; і коли наша справа на землі прийде до свого завершення, тоді виявиться, що кожний невеликий обов'язок, який був

вірні виконаний, послужив благотворним впливом на добро — впливом, який ніколи не зникне.

Сучасна молодь може стати такою ж дорогою в Божих очах, як і Самуїл.

Могутня сила — вірність християнському обов'язку — перетворює людину. В наш час існує потреба в таких людях. Бог має роботу для кожного з нас. І в наші дні можна досягти не менших звершень для Бога та людства, ніж Божі мужі минулого, завдяки людям, які сумлінно виконують усе, що доручив їм Бог.

[558]

Розділ 56. Ілій та його сини

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділ 2:12-36

Ілій був священиком і суддею в Ізраїлі. Він посідав найвище і найвідповідальніше становище серед Божого народу. Вибраний Богом для виконання важливих обов'язків, пов'язаних зі священством, поставлений над країною як найвища судова влада, він був зразком для всіх і користувався великим впливом серед племен Ізраїлю. Та, незважаючи на призначення бути правителем народу, він не управляв власним домом. Ілій був слабохарактерним батьком. Полюбляючи мирне, спокійне життя, він не користувався своєю батьківською владою, щоб виправляти згубні звички та нахили своїх дітей. Замість того, щоб вести боротьбу з їхніми недоліками, застосовувати покарання, він поступався волі синів, надаючи їм повну свободу дій. Замість того, щоб дивитися на виховання дітей як на один із найважливіших обов'язків, він не надавав йому особливого значення. Священик і суддя Ізраїлю, він не міг не знати принципів приборкування та виховання дітей, яких Бог доручив його опіці. Та Ілій ухилявся від виконання цього обов'язку, тому що це суперечило б бажанням його синів, змушувало б його карати їх та виявляти до них суворість. Не замислюючись над жахливими наслідками своєї поведінки, він дозволив їм робити усе, що заманеться; він нехтував їхньою підготовкою для служіння Богу та виконання життєвих обов'язків.

[559]

Бог сказав про Авраама: «Я знаю, що він накаже синам своїм і домові своєму по собі дотримуватися дороги Господньої, щоб чинити справедливість та суд» (Бут.18:19). Та Ілій дозволив своїм дітям управляти собою. Батько зайняв становище підлеглого. Поведінка його синів була низькою і аморальною. Вони не пізнали Бога і не розуміли святості Його Закону. Служіння Богові стало для них звичайною справою. З дитинства

вони звикли до Святині та служіння в ній, але замість того, щоб з роками ставитися до цього з дедалі більшим благоговінням, вони втратили будь-яке уявлення про святість та значення служіння. Батько не вчив їх виявляти повагу до його авторитету і не зупиняв у нешанобливому ставленні до урочистих служінь у Святині, тому в їхні зрілі роки проявилися смертоносні плоди скептицизму й непокори.

Хоча сини Ілія зовсім не були придатні для служіння, однак їх поставили священиками у Святині, щоб служили перед Богом. Господь дав ясні й конкретні вказівки щодо здійснення жертвоприношень, але ці нечестиві мужі не виявляли поваги не тільки до влади, а й до служіння Божого; вони не надавали жодного значення закону про жертвоприношення, які мали здійснюватися з великою урочистістю. Жертви, що вказували на смерть Христа, повинні були підтримувати в серцях народу віру у Відкупителя, Котрий мав прийти; через те суворе дотримання Господніх вказівок щодо жертвоприношень залишалося надзвичайно важливим. Мирні жертви були особливим виявом подяки до Бога. Під час таких жертвоприношень на жертівнику спалювали тільки тук; певна частина жертви призначалася для священиків, а більша поверталася тому, хто приносив жертву, щоб він їв її разом зі своїми друзями на жертівному обіді. Таким чином, кожне серце з подякою та вірою зверталось до Великої Жертви, Котра мала взяти на Себе гріх усього світу.

Замість того, щоб усвідомити серйозність цього прообразного служіння, сини Ілія думали лише про те, яким чином перетворити його на засіб задоволення власних бажань. Не задовольняючись тією частиною мирних жертв, яка призначалася для них, вони вимагали додаткової частки; велика кількість таких жертв під час щорічних свят стала для священиків засобом збагачення за рахунок народу. Вони не тільки вимагали більше від того, що належало їм по праву, але й відмовлялися чекати, поки тук буде спалено як жертва Богові. Крім того, вони наполягали щоб їм дали саме ту частину, яка їм подобалася, а в разі відмови погрожували відібрати її силою.

Таке нешанобливе ставлення з боку священиків незабаром позбавляло служіння його глибокого, святого значення — і народ «зненавидів жертву Господню». Вони зовсім не зами-

[560]

слиювалися над величчю прообразної Жертви, яку повинні були чекати в майбутньому. «І був гріх тих юнаків вельми великий перед Господом».

Ці негідні священики порушували також Божий Закон, ганьбили свій священицький сан гидкими, аморальними вчинками, своєю присутністю опоганювали Божу Скинню. Багато людей, обурені зіпсутістю Хофні та Пінхаса, перестали приходити на призначене для служіння місце.

Таким чином, служіння, встановлене Богом, через гріхи цих нечестивих мужів було зневажене й занедбане, а схильні до злого особистості ще більш заохочувались до гріха. Невір'я, розпуста і навіть ідолопоклонство набули жахливого поширення.

Ілій зробив велику помилку, дозволивши своїм синам здійснювати святе служіння. Виправдовуючи їхню поведінку під одним або іншим приводом, він зовсім перестав помічати їхні гріхи; але, врешті-решт, вони досягли такої межі, що батько вже не міг закривати очі на злочини власних синів. Люди скаржилися на їхні беззаконні дії, і первосвященик страждав з цього приводу. Він вирішив більше не мовчати, але його сини звикли думати лише про себе і вже не звертали уваги ні на кого. Вони бачили горе свого батька, але це не зворушувало їхні черстві серця. Хофні та Пінхас чули лагідні батьківські застереження, але вони не справляли на них жодного враження. Незважаючи на те, що сини Ілія були попереджені про наслідки свого беззаконня, вони не відчували ні найменшого бажання залишити гріховний спосіб життя. Якби Ілій діяв справедливо

[561] що- до своїх нечестивих синів, вони були б позбавлені права священства і покарані смертю. Однак, побоюючись, що цим він стягне на них ганьбу й осудження народу, він продовжував утримувати їх на священних посадах. Ілій, як і раніше, дозволяв їм змішувати гріховне життя зі святим служінням Богові, завдаючи цим непоправної шкоди істині. Оскільки ж суддя Ізраїлю знехтував дорученою йому роботою, Бог узяв цю справу до Своїх рук.

І прийшов Божий чоловік до Ілія, та й сказав йому: «Так говорить Господь: Чи ж Я не об'явився родині твого батька, коли були вони в Єгипті рабами у фараоновім домі? Я вибрав

їх Собі із усіх Ізраїлевих племен в священники, щоб приступати до Мого жертівника, палити кадило, носити ефод переді Мною. І дав Я домові твого батька всі жертви Ізраїлевих синів. Чого ж ти кидаєш під ноги Мою жертву та жертву хлібну, що Я заповів для Скинії? Ти поважаєш синів своїх більше, ніж Мене, годуючи їх жиром із найкращих частин усяких Ізраїльських приношень переді Мною? Тому то слово Господа, Бога Ізраїлевого, таке: Хоч Я й сказав: Дім твій та дім батька твого ходитимуть перед лицем Моїм повіки, але тепер слово Господнє: Не так воно буде! Я шаную тих, хто шанує Мене, а ті, котрі зневажають Мене, будуть зневажені! ...А Я поставлю Собі священника вірного — він буде чинити по серцю Моєму за Моєю волею. Я збудую йому постійний дім, і він буде ходити перед Моїм Помазаником по всі дні».

Бог звинуватив Ілія в тому, що він вшановував своїх синів більше, ніж Господа. Замість того, щоб соромити синів за їхні нечестиві й огидні вчинки, Ілій допустив, щоб жертвоприношення, призначене Богом як благословення для Ізраїлю, стало ненависним.

Ті, котрі виявляють сліпу любов до своїх дітей, дозволяючи їм задовольняти егоїстичні бажання; не докоряють за гріх, посилаючись на Божий авторитет і намагаючись виправити зло, свідчать цим, що шанують своїх нечестивих дітей більше, ніж Бога. Вони воліють краще підтримати репутацію власних дітей, аніж прославити Бога, догоджати більше своїм дітям, аніж Господеві, оберігаючи Його служіння від усяких проявів зла.

[562]

Бог поклав на Ілія як на священника й суддю Ізраїлю відповідальність за моральний та релігійний стан його народу і особливою мірою за характер його синів. Спочатку йому слід було вдаватися до м'яких заходів у боротьбі зі злом, але якщо це не допомагало б, застосовувати найсуворіші методи. Ілій стягнув на себе Господній гнів тим, що не докоряв за гріх і не виявляв справедливості відносно грішника.

Ілій виявився нездатним зберегти чистоту Ізраїлю. Ті, котрі не мають достатньо сміливості, щоб докорити за гріх, або через лінощі чи байдужість не докладають належних зусиль, щоб зберегти в чистоті власну сім'ю або Божу Церкву, відповідати-

муть за зло, до якого може призвести їхнє недбале ставлення до обов'язків.

Ми будемо відповідальні за зло, якому могли б запобігти в інших людях, застосовуючи свою батьківську або пасторську владу, так, якби вчинили його самі.

Ілій не управляв своєю сім'єю згідно з Божими правилами. Він діяв на власний розсуд. Люблячий батько дивився крізь пальці на помилки й гріхи синів у дитячі роки, гадаючи, що з віком вони звільняться від недобрих нахилів. Багато людей сьогодні припускаються подібної ж помилки, вважаючи, що їхній метод виховання дітей кращий від того, який дав Бог у Своему Слові. Вони сприяють укоріненню в дітях недобрих звичок, вдаючись до таких виправдань: «Мої діти ще занадто малі, щоб їх карати. Почекаємо, коли вони подорослішають і будуть більше розуміти». Так недобрі звички укорінюються, стаючи другою натурою. Діти виростають невихованими, не визнаючи жодних обмежень, з такими рисами характеру, які стають для них прокляттям на все життя і легко передаються іншим.

[563] Не існує більшого лиха для сім'ї, ніж дозвіл дітям робити все, що їм заманеться. Якщо батьки потурають усім бажанням дітей, дозволяючи їм робити те, що не служитиме на добро, то такі діти швидко втрачають усяку повагу до батьків, до Божого й людського авторитету, починають виконувати волю сатани. Відсутність належного управління в сім'ї — дуже поширене явище; воно справляє згубний вплив на усе суспільство. Так зароджується потік зла, який захльостує сім'ї, громади та суспільство.

Оскільки Ілій посідав високе становище, він користувався більшим впливом, ніж звичайні люди. Його сімейне життя стало зразком для наслідування в Ізраїлі. Згубні наслідки недбайливого ставлення до власних синів позначилися на тисячах ізраїльських сімей, які діяли за його прикладом. Якщо діти погано себе поводять, а їхні батьки — віруючі люди, то Божа істина зазнає ганьби. Найкращою перевіркою того, чи є сім'я дійсно християнською, служить характер, сформований під її впливом. Вчинки красномовніші за найпереконливіші запевнення в благочесті. Якщо люди, які претендують на релігійність,

не докладають ревних, наполегливих і старанних зусиль для того, щоб у їхніх сім'ях був належний порядок як свідчення на користь віри в Бога; якщо вони недбало виконують обов'язки управління власною сім'єю, дозволяючи дітям задовольняти усі свої забаганки, то вони діють так, як чинив Ілій, стягаючи ганьбу на Христову справу та гублячи себе й свою сім'ю. Та яким би великим не було зло, заподіяне батьківською невірністю, воно вдесятеро зростає, якщо виявляється в сім'ях тих, котрі поставлені вчителями народу. Зазнавши невдачі в управлінні власними сім'ями, вони своїм недобрим прикладом зводять багатьох інших. Чим відповідальніше становище посідають люди, тим більшою є їхня провина порівняно з іншими.

За Божою обітницею потомки Аарона повинні були ходити перед Богом вічно, але за умови, що вони від усього серця присвятять себе на служіння в Святині, вшановуючи Бога на усіх своїх дорогах, і не служитимуть собі, діючи у відповідності зі своїми лихими нахилами. Ілій та його сини були випробувані, і Господь знайшов їх цілковито негідними високого покликання до священницького служіння в Святині. І сказав Бог: «Не буде в Мене такого». Він не міг здійснити усе те добре, що було Його наміром, тому що вони не зробили того, що повинні були зробити.

Усі, що займають в Церкві святі посади, повинні показувати людям приклад, спонукуючи їх шанобливо ставитися до Бога, боячись образити Його. Коли люди, поставлені як «пос- ли від імені Христового» (2Кор.5:20), щоб звіщати народу Божу вістку про Його благодать і примирення, використовують святе покликання як прикриття для задоволення своїх егоїстичних та чуттєвих бажань, вони стають найуспішнішими агентами сатани. Їхня поведінка, як поведінка Хофні й Пінхаса, призводить до того, що народ «зненавидить жертву Господню». Деякий час лихі вчинки можуть приховуватися від людей, але як тільки виявиться їх справжній характер, віра народу зазнає такого удару, який нерідко призводить до втрати всякого довір'я до релігії. Це стає приводом того, що вони починають ставитися з підозрою до усіх учителів Божого Слова. В такому разі вістка навіть правдивого Христового слуги сприймається зі сумнівом. Постійно у свідомості виникають запитання: «Чи

[564]

не виявиться і цей чоловік настільки зіпсутим, як той, кого ми вважали святим?» Таким чином, Слово Боже втрачає належний вплив на душі людей.

Слова докору, сказані Ілієм власним синам, коли він вже «був вельми старий», сповнені глибокого й грізного змісту; було б добре, щоб над ними замислилися всі священнослужителі: «Якщо згрішить хтось проти людини, то Бог заступиться за нього. А якщо людина згрішить проти Господа, то хто заступиться за неї?» Якби злочини Хофні й Пінхаса завдали шкоди лише їхнім ближнім, суддя міг би примирити їх, призначивши покарання та зажадавши відшкодування; таким чином, винуватці були б прощені. Або якщо б їхній гріх не був надто зухвалим, то за нього було б принесено жертву.

Хоч Хофні й Пінхас виконували служіння як священники Всевишнього, приносили жертви за гріхи народу, однак самі завинили у багатьох переступах, і Божа справа була ними заплямована й опоганена; жодна викупна жертва вже не могла бути прийнята.

Рідний батько хоча й був первосвящеником, однак вже не насмілювався заступитися за них; він не міг захистити їх від гніву святого Бога. З усіх грішників найбільше винуватими є ті, котрі виявляють презирство до засобів, призначених Небесами для викуплення людей, — вони «знову розпинають у собі Сина

[565] Божого і зневажають...» (Євр.6:6).

Розділ 57. Захоплення ковчега филистимлянами

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 3-7

Ще одне застереження мало бути дане дому Ілія. Бог не міг спілкуватися з первосвящеником і його синами; їхні гріхи, подібно до густої хмари, закрили від них присутність Святого Духа. Але серед пануючого безчестя отрок Самуїл залишався вірним Небу, і йому, як пророку Всевишнього, було доручено проголосити осудження домові Ілія.

«Господнє слово рідко можна було почути за тих часів, видіння також не були часті. Одного дня, коли Ілій лежав на своєму звичному місці, а його зір став слабшати й він уже не міг бачити виразно, а Божий світильник ще не погас; Самуїл також лежав у Господньому храмі, там, де стояв Божий ковчег, — покликав Господь Самуїла». Гадаючи, що його кличе Ілій, хлопчик поспішив до ложа священика, говорячи: «Ось я, ти кликав мене?» Той відповів: «Я не кликав. Вертайся й лягай спати». Тричі Самуїл чув голос, що кликав його, і тричі відповідав подібним чином. Тоді Ілій зрозумів, що таємничий голос був голосом Божим. Господь пройшов мимо свого вибраного слуги, мужа, вкритого почесною сивиною, щоб говорити з дитиною. Цей факт вже сам по собі був гірким, хоч і заслуженим докором Ілію та його сімейству.

[566]

У серці Ілія не проявилось ні ревнощів, ні заздрості. Він порадив Самуїлові відповісти, якщо той ще раз почує голос: «Говори, Господи, бо раб Твій слухає Тебе!» Голос, дійсно, покликав ще раз, і хлопчик сказав: «Говори, Господи, бо раб твій слухає». Він був настільки пройнятий благоговійним страхом при думці, що великий Бог говоритиме до нього, що не міг пригадати докладно тих слів, які Ілій звелів йому сказати.

І сказав Господь до Самуїла: «Ось Я зроблю таке в Ізраїлі, що в кожного, хто про це почує, задзвенить в обох вухах його.

Того дня Я здійсно над Ілієм усе, що Я сказав про його родину, — від початку й до кінця. Ти скажеш йому, що Я покараю його дім навіки за те злодіяння, про яке він знав, що сини його зневажають Бога, але не спиняв їх. Тому — клянусь Я домові Ілія, що не загладиться гріх Ілієвого дому ані жертвами, ані приношеннями хлібними повіки».

До цього часу «Самуїл ще не знав голосу Господнього, і ще не відкривалося йому Господнє слово»; це означає, що Божа присутність ще не відкривалась йому явно, як це траплялося з пророками. Господній намір полягав у тому, щоб відкрити Себе несподіваним чином і щоб Ілій міг довідатися про це, відповідаючи на запитання здивованого юнака.

Самуїл був наляканий і вельми вражений страшною вісткою, даною йому. Вранці він, як завжди, приступив до виконання своїх обов'язків, але важкий тягар гнітив його юну душу. Господь не наказував йому передавати це страхітливе звинувачення, тому він мовчав, уникаючи, наскільки це було можливо, присутності Ілія. Він тремтів від однієї лише думки про те, що внаслідок розпитування Ілія він буде змушений сповістити про божественні суди над тим, кого він любив і шанував. Ілій був упевнений, що ця вістка пророчила велике лихо для нього та його дому. Він покликав Самуїла й звелів йому чесно розповісти про все, що відкрив йому Господь. Юнак послухався, і похилого віку муж з покорою та смиренням вислухав страшний вирок. «Він — Господь, нехай робить те, що Йому до вподоби».

[567] Однак Ілій не виявив щирого каяття. Він визнав вину, але злегковажив можливістю знищити гріх. З року в рік Господь відкладав Свої страшні суди. Багато чого можна було б зробити за ці роки, спокутуючи помилки минулого, але старий священник не робив нічого, аби виправити зло, яке опоганювало Господню Святиню і призвело тисячі ізраїльтян до загибелі. Зловживаючи Божим терпінням, Хофні та Пінхас зробили свої серця ще запеклішими; вони стали ще зухвалішими у своєму беззаконні. Ілій сповістив усьому народові Божі слова перестороги й докору, звернені до його дому. Цим він сподівався якоюсь мірою протистати лихим наслідкам, до яких призвела його недбалість у минулому. Та народ, як і священники, зне-

хтував цими застереженнями. Навколишні народи, котрі знали про беззаконня, що їх чинив Ізраїль, також осмілилися у своїх злочинах та ідолопоклонстві. Язичники не відчували вини за свої гріхи, що могло б відбутись, якби ізраїльтяни зберігали себе в чистоті. Та день відплати наближався. Божим авторитетом знехтували, Його служіння було занедбано й принижено, тому Бог змушений був втрутитися, щоб відстояти честь Свого Імені.

«І виступив Ізраїль на війну проти филистимлян, та й отаборились при Евен-Езері, а филистимляни отаборились під Афеком». Ізраїльтяни вдалися до воєнних дій без Божої поради, без згоди Первосвященика або пророка. «І вишикувались филистимляни навпроти Ізраїлю; бій був запеклий, і Ізраїль був розбитий филистимлянами. І полягло на полі битви з ізраїльського війська близько чотирьох тисяч чоловік». Коли розбиті та розчаровані люди повернулися до свого табору, Ізраїлеві старшини сказали: «Чому побив нас сьогодні Господь перед филистимлянами?» Чаша беззаконня народу переповнилась, однак ізраїльтяни не усвідомлювали того, що саме їхні гріхи були причиною страшного лиха. І сказали вони: «Візьмімо із Шіло ковчег Господнього Заповіту, щоб ішов посеред нас, і спас нас із рук наших ворогів».

І знову ж таки, Господь не давав ні наказу, ні дозволу брати Ковчег на війну, але ізраїльтяни були впевнені, що цим буде забезпечено перемогу; і коли сини Ілія принесли Ковчег у табір, вони зустріли його голосними вигуками радості.

Филистимляни сприймали Ковчег в якості ізраїльського бога. Вони приписували його силі усі великі діла, які Єгова вчинив для Свого народу. Почувши радісні вигуки, що супроводжували його появу, филистимляни сказали: «Що це за крик великий у єврейському таборі?» І коли довідалися, що то Господній ковчег прибув до табору, злякалися, бо говорили: «Бог прибув у табір!» І сказали вони: «Біда, хто нас урятує від руки цього могутнього Бога, що побив Єгипет усякими карами в пустині. Кріпіться й покажіть себе мужами, филистимляни, якщо не хочете стати єврейськими рабами, як вони були вашими. Будьте мужні, і воюйте!»

[568]

Внаслідок шаленого наступу філістимляни завдали нищівної поразки Ізраїлю, який поніс великі втрати. Тридцять тисяч воїнів полягло на полі бою, Божий Ковчег був захоплений, і два сини Ілія також загинули, захищаючи його. Так історія закарбувала ще одне свідчення для усіх майбутніх поколінь, що беззаконня Божого народу не залишиться без покарання. Чим глибше люди знають Божу волю, тим важчий гріх тих, які зневажають її.

Ізраїль спіткало найстрашніше лихо, яке тільки могло трапитися. Божий Ковчег був захоплений ворогом; символ постійної присутності й сили Єгови був забраний від ізраїльтян. Зі священним Ковчегом пов'язувалися найпрекрасніші об'явлення істини й Божої могутності. У минулому там, де він тільки з'являвся, чудодійним чином були отримані перемоги. Ковчег осіяли крила золотих херувимів; невимовна слава Шекіні — видимого символу Всевишнього Бога — спочивала над ним у Святому Святих. Але тепер він не приніс перемоги. Цього разу Ковчег не став охороною, і весь Ізраїль перебував у жалобі.

[569] Люди не усвідомлювали, що їхня віра стала формальною і втратила силу переборювати Бога (Бут.32:29). Божий Закон, що зберігався у Ковчезі, також був символом Його присутності, але ізраїльтяни з презирством поставилися до Заповідей, знехтували Божими вимогами, засмутили Господнього Духа, Котрий і залишив їх. Доки народ був слухняний святим Постановам, Господь перебував з ним, посилаючи їм Свою безмежну силу, але коли ізраїльтяни, покладаючись на Ковчег, не пов'язували його з Богом і не виявляли шани до об'явлення Божої волі через дотримання Його Закону, користь від Ковчеза виявилась для них не більшою, ніж від звичайної скрині. Вони ставилися до Ковчеза так, як ідолопоклонницькі народи до своїх богів: ніби в самому Ковчезі містилася сила й спасіння. Люди порушили Закон, який зберігався в ньому, оскільки преклоніння перед самим Ковчегом призвело до формалізму, лицемірства та ідолопоклонства. Гріх розділив їх із Богом, а тому Він не міг дати їм перемогу доти, доки вони не розкаються і не залишать беззаконня.

Недостатньо було, щоб Ковчег і Святиня перебували посеред Ізраїлю. Недостатньо було, щоб священики приносили

жертви, а народ іменував себе Божим народом. Господь не чує прохання тих, які плекають беззаконня у своїх серцях. Написано: «Хто відхилиє вухо своє, щоб не слухати Закону, то й молитва того огидна» (Прип.28:9).

Коли армія вирушила на війну, Ілій, старий і незрячий, залишився в Шіло. З тривогою і лихими передчуттями очікував він результатів битви, бо «серце його тремтіло за Божий ковчег». Цілими днями він сидів біля воріт Скинії, неподалік від дороги, з нетерпінням чекаючи вісника з поля бою.

Нарешті один воїн з Веніаμιнового племені з'явився на стрімкій стежині, що провадила до міста. «Одежа його була подерта, і порох лежав на голові його». Не звертаючи уваги на старого чоловіка при дорозі, він поспішив до міста, щоб сповістити нетерплячому натовпові страшну новину про поразку та втрати.

Крик голосіння й плач дійшов до мужа, що пильнував при Скинії. До нього привели чоловіка, який прибув із вісткою. І промовив він до Ілія: «Побіг Ізраїль перед филистимлянами, і сталась велика поразка в народі. І обидва сини твої, Хофні та Пінхас, також полягли». Хоч вістка була жахливою, та Ілій знайшов у собі силу вислухати її, оскільки щось подібне він вже чекав.

Та коли вісник сказав: «І ковчег Божий узятий!» — на обличчі Ілія з'явився вираз невимовної муки. Думка про те, що його гріх зганьбив Бога і став причиною того, що Він залишив Ізраїля, була настільки нестерпною, що він, втративши силу, впав, «зламав в'язи і помер...»

[570]

Дружина Пінхаса, незважаючи на нечестиву поведінку свого чоловіка, була жінкою, котра мала страх Господній. Смерть свекра, чоловіка, а понад усе — жахлива вістка про захоплення Божого Ковчега призвели і її до смерті. Вона зрозуміла, що остання надія Ізраїлю втрачена, а тому дитині, яку народила у важкий час горя, дала ім'я Іхавод, що значить «втрачена слава». Помираючи, вона з гіркотою повторяла слова: «Відійшла слава від Ізраїлю, бо взятий Божий Ковчег».

Та Господь не відкинув остаточно Свого народу і не мав наміру довго терпіти торжество язичників. Він лише викори-

став филистимлян як знаряддя для покарання грішників, а за допомогою Ковчега уразив филистимлян.

У минулому Божественна присутність супроводжувала Ковчег, щоб бути силою та славою Його слухняного народу. Ця невидима присутність і нині була з Ковчегом, щоб завдати жаху і призвести до загибелі інших порушників святого Божого Закону. Господь не раз використовував Своїх найзапекліших ворогів, щоб покарати Свій народ за їхню невірність. Нечестиві можуть навіть якийсь час торжествувати, дивлячись, як внаслідок покарання страждає Ізраїль, але прийде час, коли і їм доведеться зустрітися з вироком святого Бога, Який ненавидить гріх. Усюди, де лише процвітає беззаконня, швидко й неминуче вдарять Божі суди.

Торжествуючи, филистимляни принесли ковчег до Ашдоду, — одного зі своїх п'яти головних міст, — і помістили його в храмі свого бога Дагона. Вони уявляли собі, що сила, яка досі супроводжувала Ковчег, тепер належатиме їм і, об'єднавшись із силою Дагона, вона зробить їх непереможними. Але, увійшовши наступного дня в храм, вони побачили картину, яка викликала в них невимовний страх. Їхній бог Дагон лежав долілиць на землі перед Господнім Ковчегом. Священики шанобливо підняли ідола й поставили його на місце. Але наступного ранку вони знайшли його дивним чином знівеченого; ідол знову валявся на землі перед Ковчегом. Верхня частина цього ідола була подобою людини, а нижня — подобою риби. Тепер частину, що нагадувала людину, було відтято, і залишилось лише тіло риби. Священиків і народ охопив жах; вони розцінювали це таємниче явище як недобру ознаку від Бога євреїв, що пророчила загибель і їм, і їхнім ідолам. Вони винесли Ковчег з храму і поставили його в окремому приміщенні.

[571]

Мешканці Ашдоду були вражені прикрою та смертельною хворобою. Пам'ятаючи кари, послані Ізраїлевим Богом на Єгипет, народ пов'язував свої страждання з присутністю Ковчега. Було вирішено відіслати його до Гата. Однак поразка дала знати про себе одразу ж після перенесення сюди Ковчега, а тому люди того міста вислали його до Екрона.

Екроняни прийняли ковчег з жахом і викриками: «Перенесли до нас Ковчега Ізраїлевого Бога, щоб вигубив нас та народ

наш». Вони просили своїх богів захистити їх, як це робили і мешканці Гата й Ашдода, але губитель почав звершувати свою справу і «зойк міста піднявся до неба». Боячись і далі зберігати Ковчег у населених місцях, народ виніс його у відкрите поле. Та це призвело до нового лиха — нашествия мишей, які заповнили усю країну, знищуючи урожай на полях і запаси у сховищах. Тепер язичникам загрожувало повне знищення або від хвороб, або від голоду.

Сім місяців Ковчег залишався у филистимському краї, і за увесь цей час ізраїльтяни не зробили жодної спроби повернути його. Але филистимляни самі бажали тепер так палко звільнитися від нього, як колись прагнули заволодіти ним. Замість того, щоб стати для язичників джерелом сили, Ковчег виявився важким тягарем і страшним прокляттям. Однак вони не знали, до яких заходів вдатися, бо, куди б його не відсиляли, там починали звершуватися Божі суди. Народ звернувся до князів, жреців і ворожбитів, з нетерпінням запитуючи: «Що робити з Господнім Ковчегом? Скажіть нам, як відіслати його в належне місце?» Їм порадили повернути Ковчег назад до Ізраїлю з багатими жертвами. «Тоді, — сказали жреці, — будете вилікувані, і дізнаєтесь, чому не відступає Його рука від вас».

З метою відвернення небезпеки або звільнення від пораз, язичники вдавалися до стародавнього звичаю: із золота, срібла чи іншого матеріалу виготовляли подобу того, що спричиняло смерть, або зображення тієї частини тіла, яка була особливо вражена хворобою. Після цього такий витвір встановлювали на стовпі або в якомусь іншому видному місці, і народ вірив, що це — надійний захист від зла, уособлюваного ним. Подібні звичаї й досі ще поширені серед деяких язичницьких народів. Коли людина, котра страждає від якоїсь хвороби, йде до храму свого ідола, щоб отримати зцілення, вона несе із собою витвір або зображення частини тіла, враженої хворобою, віддаючи це зображення в жертву своєму богові.

Виходячи з цього, филистимські князі порадили людям зробити подоби пораз, що спіткали їх, — «п'ять золотих болячок та п'ять золотих мишей, за числом филистимських володарів, бо одна кара для всіх вас і для ваших князів».

Ці мудрі мужі визнали, що з Ковчегом пов'язана таємнича сила, подолати яку їм бракує мудрості. Однак вони не порадили народові залишити ідолопоклонство і служити Господеві. Вони продовжували ненавидіти Ізраїлевого Бога; хоча й під тиском нездоланих судів змушені були підкоритися Його владі. Таким чином, Божі кари можуть переконати грішників у тому, що боротьба з Ним є даремною. Хоча вони й змушені часом підкоритися Божій силі, однак їхні серця повстають проти Його влади. Таке впокорення не може спасти грішника. Щоб розкаяння людини було прийняте, вона повинна віддати Богові своє серце, підкорившись божественній благодаті.

Яке ж велике Боже довготерпіння до нечестивих! Ідолопоклонники филистимляни і відступники ізраїльтяни однаковою мірою користувалися дарами Його Провидіння. Десятки тисяч непомічених милостей безшумно встеляли дорогу цих невдячних, непокірних людей. Кожне благословення говорило їм про Подателя усіх благ, але вони залишалися байдужими до Його любові. Боже терпіння надзвичайно велике до синів людських, але, коли вони вперто тримаються свого нечестя, Він забирає від них Свою захищаючу руку. Так і ці люди відмовилися слухати Божий голос у Його творінні, а також у застереженнях, порадах і докорах Його Слова, тому Він був змушений промовляти до них через свої суди.

[573]

Серед филистимлян знайшлися і такі, котрі були готові перешкодити поверненню Ковчегу до ізраїльського краю. Вони вважали, що визнання сили Ізраїлевого Бога принизило б їхню національну гордість. Але жреці й ворожбити переконували народ не бути впертими, як колись фараон і єгиптяни, стягаючи цим на себе ще більше лихо. Було запропоновано план, який здобув загальне схвалення і за виконання якого филистимляни негайно взялися. Ковчег і золоті речі, як жертва за провину, були поставлені на нову колісницю, усуваючи цим будь-яку можливість опоганення Ковчегу. У колісницю впрягли двох корів, на яких ще ніколи не накладалося ярмо. їхніх телят залишили вдома, а коровам дали змогу йти туди, куди вони захочуть. Филистимляни міркували так: якщо ковчег повернеться до ізраїльтян дорогою, що провадить до Бет-Шемеша, найближчого міста левитів, то для филистимлян це буде до-

казом того, що саме Бог Ізраїлів завдав їм це велике лихо. «А якщо ні, — говорили вони, — то пізнаємо, що не Його рука побила нас, — а просто стався випадок».

Опинившись на волі, корови, не повертаючись до своїх телят, ревучи, пішли дорогою, Що провадила просто до Бет-Шемеша. Керовані не людською рукою, ці терпеливі тварини продовжували йти. Божественна присутність супроводжувала Ковчег, і він щасливо прибув на місце призначення.

Були саме жнива, і мешканці Бет-Шемеша жали пшеницю в долині. «І підвели вони очі свої, побачили Ковчег — і з радістю пішли йому назустріч! А колісниця увійшла на поле бетшемешанина Ісуса і там зупинилась. Там був величезний камінь. І порубали вони колісницю на дрова, а корів принесли цілопаленням для Господа». Филистимські князі, котрі йшли слідом за Ковчегом «аж до границі Бет-Шемеша», бачили, як був прийнятий Ковчег, і повернулися до Екрону. Кара припинилася, і вони переконалися, що це лихо було за присудом Ізраїлевого Бога.

Мешканці Бет-Шемеша швидко розповсюдили вістку про те, що Ковчег перебуває в них, і з усіх навколишніх поселень походилися ізраїльтяни, щоб вітати його повернення. Ковчег поставили на камінь, який перед цим служив за жертівника, і люди принесли додаткові жертви для Господа. Якби ті, які це робили, розкаялися у своїх гріхах, вони отримали б Божі благословення. [574]

Та ізраїльтяни не здійснили правдивого послуху Його Законів, і, радіючи поверненню Ковчега, як провісника добра, вони по-справжньому не усвідомлювали його святості. Замість того, щоб приготувати для Ковчега відповідне місце, вони залишили його в полі. Розглядаючи цю священну скриню та розмірковуючи над її чудесним поверненням, вони почали висловлювати різні припущення щодо того, в чому могла б приховуватися його особлива сила. Врешті-решт, переможені цікавістю, ізраїльтяни зняли з нього покриття і наважились відкрити його.

Увесь Ізраїль був навчений благоговійному й шанобливому ставленню до Ковчега. Коли потрібно було переносити його з місця на місце, левитам дозволялося не більше, як тільки глянути на нього. Лише один раз на рік Первосвященикові було

дозволено дивитися на Божий Ковчег. Навіть язичники филистимляни, хоч і були язичниками, не наважилися зняти з нього віко. Невидимі Божі ангели постійно супроводжували Ковчег під час подорожувань народу. Зухвала сміливість мешканців Бет-Шемеша була одразу ж покарана. Багатьох із них спіткала раптова смерть.

Незважаючи на цю кару, ті, котрі залишилися живими, не розкаялися у своїх гріхах, а лише почали ставитися до Ковчегу із забобонним страхом. Палко бажаючи позбутися його і водночас не наважуючись доторкнутися до нього, бет-шемитяни послали вістку до мешканців Кір'ят-Єаріма, пропонуючи їм забрати Ковчег до себе. З великою радістю люди цього міста прийняли священний Ковчег. Вони знали, що він був запорукою божественної ласки для всіх слухняних і вірних. Урочисто й радісно вони принесли його до свого міста і поставили в домі левита Амінадава. Цей муж доручив своєму синові Елеазару доглядати за ним, і Ковчег залишався там багато років.

[575] З того часу як Господь вперше об'явив Себе синові Анни, про покликання Самуїла на пророче служіння стало відомо усьому народові. Самуїл, достовірно передавши вістку божественного застереження домові Ілія, хоч цей обов'язок виявився важким і болісним, довів цим свою вірність як вісник Єгови, і «Господь був із ним, і не дав жодному його слову впасти на землю. І увесь Ізраїль, від Дана аж до Бет-Шеви, визнав, що Самуїл був поставлений пророком Господнім».

Ізраїль як нація усе ще перебував у невірстві та ідолопоклонстві і, покараний за це, був поневолений филистимлянами. Упродовж цього часу Самуїл відвідував міста й села краю, намагаючись навернути серця людей до Бога їхніх батьків; і його зусилля не були даремними. Після 20 років тяжкого гніту ворогів ізраїльтяни «з великим плачем звернулись до Господа». Самуїл обіцяв їм Божі благословення за умови: «Якщо ви, справді, усім вашим серцем навернетесь до Господа, усунете з-поміж себе чужих богів та Астарт, і приготуєте свої серця для Господа й будете служити лише Йому Одному». З цього бачимо, що за днів Самуїла проповідувалося практичне благочестя, — релігія серця, — як і за днів Христа, коли Спаситель перебував на землі. Для стародавнього Ізраїлю зовнішні форми

релігії, позбавлені благодаті Христа, не мали жодної цінності. Такими ж вони залишаються і для сучасного Ізраїлю.

Сьогодні, як і за часів стародавнього Ізраїлю, існує потреба у відродженні правдивої релігії серця. Покаяння — це перший крок, який повинні Зробити усі, котрі бажають навернутися до Бога. Ніхто не зробить цієї роботи за іншого. Кожний з нас, зокрема, повинен упокорити душу перед Богом і залишити своїх ідолів. Коли ми зробимо усе, що в наших силах, Господь виявить нам Своє спасіння.

За ініціативою керівників племен до Міцпи зійшлося багато людей. Тут вони урочисто постались. Люди з глибоким упокоренням визнавали свої гріхи і на доказ того, що вони вирішили виконувати почуті вказівки, поставили Самуїла суддею.

Филистимляни розцінили це зібрання як військову нараду і кинули проти ізраїльтян значні військові сили, щоб розігнати їх, перш ніж вони здійснять свої плани. Вістка про наближення ворогів викликала великий страх в Ізраїлі. Народ благав Самуїла: «Не переставай кликати за нас до Господа, нехай Він спасе нас від руки филистимлян».

[576]

У той час як Самуїл приносив у жертву цілопалення ягнятко, филистимляни розпочали бій. Тоді Всемогутній, Котрий серед вогню, диму й грому, зійшов на Синай, Котрий розділив Червоне море і проклав синам Ізраїлю через Йордан дорогу, знову виявив Свою силу. Знялася страшена буря над військом, що йшло в наступ, і в результаті вся земля вкрилася мертвими тілами могутніх воїнів.

Ізраїльтяни заніміли в благоговінні, тремтячи від страху й надії. Дивлячись на загибель своїх ворогів, вони розуміли, що Бог прийняв їхнє всепалення. Хоч і не готові до бою, вони взяли в руки зброю полеглих филистимлян і переслідували втікачів до Бет-Кара. Ця блискуча перемога була здобута на тому самому полі, де 20 років тому ізраїльтяни були розбиті филистимлянами; на тому ж місці, де їхні священики були вбиті, а Божий Ковчег захоплений у полон.

Як для цілих держав, так і для кожної людини зокрема, шлях послуху Богові — єдино безпечний і щасливий шлях, у той час як беззаконня призводить лише до нещастя й поразки. Тепер филистимляни настільки упокорились, що змушені були

повернути Ізраїлю укріплені міста-фортеці, колись захоплені ними, і протягом багатьох років не вдавалися до жодних ворожих дій. Інші народи також наслідували їхній приклад, і ізраїльтяни насолоджувалися миром до тих пір, доки Самуїл залишався їхнім правителем.

Щоб ця подія ніколи не забулася, Самуїл поставив поміж Міцпою і Шеном великого каменя як пам'ятника. Він назвав це місце Евен-Езер — «камінь допомоги», сказавши людям: «Аж доти допоміг нам Господь».

[577]

Розділ 58. Школи пророків

Сам Господь управляв освітою Ізраїля. Його піклування не обмежувалося лише релігійною сферою; усе, що стосувалося розумового чи фізичного добробуту, також було в центрі уваги Божого Провидіння, підкорялось божественному Законові.

Бог звелів євреям навчати дітей Його вимогам, розповідючи їм про те, як Він повівся з їхніми батьками. Це стало одним з особливих обов'язків батька та матері, якого не можна було доручити комусь іншому. Не чужі вуста, а люблячі серця батька й матері повинні були навчати дітей. Думки про Бога повинні були стати невід'ємною частиною усіх щоденних подій. Могутність Бога, Який визволив Свій народ, і обітничі про Відкупителя, Котрий мав прийти, були обов'язковою темою частих розмов у ізраїльських сім'ях, а використання при цьому обрядів і символів сприяло кращому запам'ятовуванню цих уроків. Великі істини щодо Божого Провидіння та майбутнього життя закарбовувалися в свідомості молоді. Дітей навчали бачити Бога і в природі, і в словах божественного відкриття. Небесні зірки, дерева та польові квіти, високі гори, дзюрчання струмків — усе вказувало на Творця. Урочисте жертвоприношення, служіння у Святині та слова пророків були Божим відкриттям.

Таке виховання отримали: Мойсей у скромній хатині землі Гошен; Самуїл — від вірної матері Анни; Давид — серед Віфлеємських пагорбів, і Даниїл — перш ніж внаслідок полону він був розлучений з батьками. У такій атмосфері пройшли дитячі роки Христа в Назареті. Таким було виховання хлопчика Тимофія, котрого навчали істинам Святого Письма його бабуся Лоїда та мати Евнікія (2Тим.1:5; 3:15). Запровадження шкіл пророків сприяло подальшому вихованню молоді. Якщо юнак прагнув до більш глибокого пізнання істин Божого Слова, шукав мудрості згори, щоб стати вчителем в Ізраїлі, двері цих шкіл були для нього відкритими. Школи пророків заснував

[578]

Самуїл; вони повинні були стати перешкодою на шляху загального морального зіпсуття, підтримувати молодь на належному моральному та духовному рівні, забезпечуючи подальше процвітання нації. Пророчі школи готували майбутніх керівників і радників богобоязливих мужів. З цією метою Самуїл збирав молодих, побожних, розумних і старанних юнаків. Їх називали синами пророків. Природний хист юнаків збагачувався мудрістю згори під час особистого спілкування з Богом і вивчення Його Слова та Його діянь. Вчителями були мужі, котрі не лише мали глибокі пізнання божественної Істини, а й перебували у тісному контакті з Богом, отримавши особливий дар Його Духа. Вони користувалися повагою і довір'ям народу завдяки своїй ученості й побожності.

За днів Самуїла існували дві такі школи — одна в Рамі, де жив пророк, а друга — в Кір'ят-Єсарімі, де в той час знаходився Ковчег. Інші школи були організовані пізніше.

Учні цих шкіл утримували себе своєю працею, обробляючи землю або займаючись ремісництвом. Для Ізраїлю це не було дивним або принизливим заняттям, навпаки, вважалося злочином не навчати дітей якійсь корисній праці. За Божим повелінням кожна дитину навчали якомусь ремеслу, навіть якщо її готували до святого служіння. Багато вчителів релігії утримували себе працею своїх рук. Навіть пізніше, за часів апостолів, Павло та Акіла користувалися не меншою повагою, заробляючи собі на життя виготовленням наметів.

Основними предметами вивчення в цих школах були Закон Божий та постанови, дані через Мойсея, а також священна історія, духовна музика й поезія. Методика навчання була зовсім іншою, ніж у сучасних теологічних учбових закладах, в яких чимало студентів після їх закінчення мають реальні знання про Бога та духовні істини набагато менші, ніж тоді, коли вони вступали туди. У цих стародавніх пророчих школах перед усіма учнями ставилася висока мета — пізнати Божу волю та обов'язок людини щодо Нього. Там вивчали літописи священної історії, позначені присутністю Єгови. Великі істини, представлені символами, оживали перед учнями, і вірою вони осягали головний предмет — Агнця Божого, Який повинен був узяти на Себе гріх світу.

[579]

У цих школах плекали дух посвяченості. Учням не тільки прищеплювали думку про необхідність молитви, а й учили, як потрібно молитися, як у молитві наближатись до свого Творця, розвивати віру в Нього, як розуміти вчення Його Духа і дотримуватись Божих постанов. Освячені уми молодих людей видобували з Божої скарбниці нові й старі істини, а Божий Дух виявляв себе у пророцтві й духовних піснях.

Викладання музики мало на меті служіння святому ідеалові, — спрямуванню думок людини до того, що є чистим, благородним і піднесеним; пробудженню в душі посвяченості і вдячності до Бога. Яка ж велика розбіжність у ставленні до музики в давнину і тепер! Як багато людей розвивають музичний дар для самозвеличення, замість того щоб прославити ним Бога. Любов до музики спонукує необережні душі приєднуватися до людей, котрі любляють світ і шукають задоволень в розважальних збіговиськах, які Бог заборонив відвідувати Своїм дітям. Таким чином, те, що при правильному використанні є великим благословенням, стає одним із найуспішних засобів, за допомогою яких сатана відволікає нас від наших обов'язків та роздумів про вічні Істини.

Музика є складовою частиною богослужінь у небесних дворах, і ми повинні робити усе для того, щоб наші похвальні пісні були співзвучні гармонії небесних хорів. Правильна постановка голосу — важливий елемент у процесі виховання, яким не слід нехтувати. Спів як частина релігійного служіння є таким же важливим, як і молитва. Серце повинно пройнятися духом пісні, аби надати їй належної виразності.

[580]

Яка ж велика розбіжність існує поміж школами Божих пророків і нашими сучасними навчальними закладами! Більшість нинішніх шкіл керуються принципами та звичаями світу! Як сумно бачити відсутність у них необхідних обмежень і розумної дисципліни. Викликає тривогу існуюче в середовищі так званих християн незнання Божого Слова. Розмови, що носять поверховий характер, дешевий сентименталізм, стають основою морального і релігійного виховання. Такі теми, як справедливість і милість Божа, краса святості та неодмінна нагорода за праведні діла, огидний характер гріха та страшні

результати, до яких він неминуче призводить, не справляють належного впливу на юні уми. Погані товариства штовхають молодь на шлях злочину, розпусти й аморальності.

Хіба сучасні педагоги не могли б запозичити чимало корисного від стародавніх єврейських шкіл? Той, Хто створив людину, подбав про те, щоб вона розвивалася фізично, розумово й духовно. Отже, справжній успіх залежить від того, наскільки люди виявляють вірність у здійсненні плану Творця.

Правдивою метою виховання є відновлення Божої подоби в душі людини. Адже на початку Бог створив людину за Своєю подобою. Він наділив її шляхетними якостями. Розум людини був врівноважений, а всі його здібності — гармонійно розвинуті. Та гріхопадіння і його наслідки зіпсували ці дари. Гріх спотворив і майже знищив у людині Божий образ. План спасіння призначений для того, щоб відновити Божу подобу в людині, і їй дане життя, наповнене випробовуваннями. Велика мета життя, яка основою всього іншого, полягає в тому, щоб повернути людині досконалість, надану їй при творінні. Місією батьків і учителів у сфері виховання залишається виконання цього божественного наміру; чинячи так, вони стають «співробітниками Божими» (1Кор-3:9).

[581] Різноманітні спроможності розуму, душі і тіла Бог дав людині, щоб усіма своїми силами вона намагалася досягнути найвищу ступінь досконалості. Але у цій справі не повинно бути місця егоїзму, або відчуттю власної винятковості, оскільки характером Бога, подобу Якого ми маємо в собі відновити, є любов і доброзичливість. Кожне дарування, властивість характеру, якими Творець наділив нас, повинні служити звеличенню Його слави і духовному зростанню наших ближніх. Лише таке застосування буде найчистішим, благородним і щасливим.

Якби цьому принципу надавали належної уваги, яка докорінна зміна відбулася б у деяких загальноприйнятих методах виховання! Замість того, щоб апелювати до гордості та егоїстичного честолюбства, розпалюючи дух суперництва, вчителям слід було б пробудити в душах любов до доброго, правдивого й прекрасного, викликати бажання досягти досконалості, — тоді учень прагнув би розвивати в собі Божі дари не для того, щоб перевершити інших, а щоб виконати намір Творця

та уподібнитися Йому. Замість того, щоб спрямовувати погляд на звичайні земні ідеали або керуватися бажанням звеличити себе, що гальмує духовне зростання людини і принижує її, наші думки, бажання та прагнення належали б Творцеві, щоб ми були в стані пізнавати Його та уподібнюватися Йому.

«Страх Господній — початок премудрості, а пізнання Святого — це розум» (Прип.9:10). Формування характеру є великою справою усього життя, а пізнання Бога — основою всякого правдивого виховання. Завдання кожного вчителя полягає в тому, щоб передати це пізнання, формуючи у відповідності до нього характер. Божий Закон є відображенням сутності Бога. Ось чому псалмист говорить: «Всі Твої Заповіді — справедливість», і «від наказів Твоїх я мудріший став» (Псал.118:172, 104). Бог відкрив нам Себе у Своему Слові та в ділах творіння. Ми приходимо до пізнання Бога через натхненну Богом Книгу, а також «книгу» природи.

За законом, який керує функціонуванням людського розуму, він поступово призвичаюється до тих тем, на яких найчастіше зосереджується. Якщо розум зайнятий лише простими, звичайними речами, він поступово обмежуватиметься і слабшати-
ме. Якщо людина ніколи не береться за розв'язання складних проблем, то через деякий час процес його розвитку майже припиняється. Щодо цього Біблія як учбовий посібник не знає собі рівних. У Божому Слові розум знаходить для себе теми для найвищих роздумів, найбільш високих спрямувань. Біблія є найбільш повчальною Книгою серед усіх, які відомі людям. Вона бере свій початок від початкового Джерела вічної істини; божественна рука оберігає її чистоту впродовж усіх віків. Біблія висвітлює далеке минуле, куди даремно намагається проникнути допитливий людський розум. У Божому Слові бачимо божественну силу, яка заклала основи Землі та розпростерла небеса. Тільки з неї ми можемо дізнатися про історію нашого роду, неспотворену людськими упередженнями та гордістю. На її сторінках містяться записи про боротьбу, поразки та перемоги найвидатніших мужів, яких будь-коли знав світ. В ній розкривається призначення людини та її доля у вічності. Завіса, що відділяє видимий світ від невидимого, піднята, і ми спостерігаємо за боротьбою поміж антагоністичними силами

[582]

добра і зла, починаючи з тієї хвилини, коли з'явився гріх, і до остаточної перемоги праведності та істини; усе це ніщо інше, як об'явлення Божого характеру. Під час благоговійних роздумів над істинами, викладеними у Його Слові, розум людини, яка досліджує його; спілкується з Безмежним Розумом. Таке заняття не тільки очистить та ушляхетнить характер, а й неодмінно примножить і зміцнить розумові сили.

Вивчення Біблії суттєво позначиться на добробуті людини в усіх сферах її життя. Вона розкриває принципи, котрі є наріжним каменем процвітання нації; принципи, на яких ґрунтується добробут суспільства і які зберігають єдність сім'ї; принципи, без яких жодна людина не може досягти успіху, щастя й пошани у цьому житті та безсмертя — в майбутньому. Не існує такої ситуації в житті чи такої стадії в людському досвіді, на які в Біблії не знайшлося б суттєвої відповіді. Дослідження Божого Слова і послух Богові сприяють розвиткові більш сильного та активного інтелекту, аніж найретельніше вивчення усіх напрямків людської філософії. Якби таке сталося, то це дало б світові людей із сильними та цілісними характерами, гострим сприйняттям і здоровими судженнями — людей, котрі були б славою для Бога та благословенням для світу.

[583]

Ми повинні отримувати знання про Творця і від вивчення природознавчих наук. Усяка правдива наука є нічим іншим, як тлумаченням Божого Слова в матеріальному світі. Наукові дослідження і відкриття — це лише нові і нові докази Божої мудрості та сили. Правильне розуміння як «книги» природи, так і писаного Божого Слова, знайомить нас із Богом, навчає Його мудрим і корисним законам.

Навчайте дітей бачити Бога у кожному ділі творіння. Вчителям потрібно наслідувати приклад Великого Учителя, Котрий використовував відомі усім явища природи як ілюстрації, які робили Його вчення простішим і закарбовували його у свідомості слухачів. Пташиний спів у зелених гаях, польові квіти, величні дерева, родючі землі, нові паростки збіжжя, що прокльовуються на полі, висохла земля, захід сонця, що золотить своїм промінням небеса, — усе це засоби навчання. Спаситель пов'язував видимі діла Творця зі словами життя так, що Його

слухачі, дивлячись на ці предмети, пригадували уроки істини, які Він пов'язував із ними.

Печать Божества, відбита на сторінках об'явлення, можна побачити на високих горах, в родючих долинах, безмежному й глибокому океані. Природа свідчить людині про любов Творця, Котрий пов'язав Себе з нами незліченними ознаками на небі й на землі. Цей світ сповнений не лише смутком і нещастям. «Бог є любов», — написано на кожній бруньці, що розкривається, на пелюстках квітів, на кожній билинці. Хоча через прокляття гріха ми бачимо на землі немало колючок і будяків, однак і будяки вкриваються квітами, а колючки ховаються під трояндами. Усе в природі свідчить про ніжну, батьківську турботу нашого Бога та Його бажання зробити Своїх дітей щасливими. Його заборони та приписи є не лише виявом Божої слави; усе, що Він робить, призначене для блага Його дітей. Бог не вимагає, щоб люди відмовлялися від того, що приносить їм користь.

Домінуюча в деяких верствах суспільства думка про те, що релігія не приносить здоров'я і щастя вже у цьому житті, є однією з найзгубніших помилок. Писання говорить: «Страх Господній веде до життя, і хто його має, буде задоволений» (Прип. 19:23). «Хто б ти не була людина, що бажає життя і любить довголіття, щоб бачити добро? Свій язик бережи від лихого, а уста свої — від слів лукавих. Ухиляйся від злого і добре чини; миру шукай і його тримайся» (Псал.34:13-15). Слова мудрості — «життя для тих, хто їх знайшов, і здоров'я для усього тіла його» (Прип.4:22).

[584]

Правдива релігія приводить людину до гармонії з Божими законами у фізичному, розумовому і моральному відношеннях. Вона навчає самовладанню, спокою, стриманості. Релігія облагороджує душу, прищеплює витончений смак і освячує розум. Вона робить душу причетною до небесної чистоти. Віра в Божу любов та керівництво Його Провидіння полегшує тягар тривог і турбот. Вона наповнює серце радістю та вдоволенням як у години щастя, так і неволі. Релігійність, безумовно, сприяє поліпшенню здоров'я, продовженню життя, допомагаючи людям якнайповніше насолоджуватися Божими благословеннями. Вона відкриває для душі невичерпне джерело щастя. О, якби ті, котрі ще не обрали Христа, могли зрозуміти, що Він бажає

їм дати щось значно краще, ніж те, чого вони собі бажають!.. Людина завдає своїй душі непоправної шкоди і чинить несправедливо щодо себе, коли думає і діє усупереч волі Божій. Ніхто не знайде справжньої радості на шляху, забороненому Тим, Який знає, що краще для нас, і піклується про благо Свого творіння. Шлях беззаконня провадить до нещастя й загибелі, а шляхи мудрості — «то дороги приємні, і всі стежки її — мирні» (Прип. 3:17).

Вивчення методів фізичного й релігійного виховання, запроваджених у єврейських школах, може виявитися корисним. Значення такого виховання ще не отримало належної оцінки. Поміж розумом і тілом існує тісний зв'язок, і для того, щоб досягти високого рівня морального та інтелектуального розвитку, необхідно дотримуватися законів, які керують нашим фізичним єством. Щоб сформувати сильний врівноважений характер, необхідно розвивати і застосовувати на практиці як розумові, так і фізичні сили.

Чи може бути для молоді важливіше заняття, ніж вивчення власного чудового організму, довіреного нам Богом, а також законів, які дають змогу зберегти його здоровим? Сьогодні, як і за днів стародавнього Ізраїлю, кожний юнак і дівчина повинні навчитися виконанню обов'язків щоденного життя. Кожен повинен оволодіти якимсь ремеслом, щоб у разі потреби заробляти собі ним на життя. Це слід розглядати не лише як вельми важливий запобіжний засіб від злиднів, а й фактор, що впливає на фізичний, розумовий і моральний розвиток людини. Навіть якщо хтось впевнений у тому, що в нього ніколи не буде потреби заробляти собі на життя фізичною працею, все одно він повинен навчитися працювати. Без фізичних вправ ніхто не матиме здорового організму й міцного здоров'я, а уміння правильно організувати працю не менш важливе для придбання глибокого й енергійного розуму та благородного характеру.

Кожний, хто навчається, повинен присвятити частину дня для активної праці. Таким чином будуть сформовані трудові навички, з'явиться почуття впевненості у власних силах; водночас молодь буде захищена від багатьох лихих та аморальних звичок, які у багатьох випадках є наслідком неробства. Усе це

перебуває у тісному зв'язку з основною метою виховання, бо завдяки праці, старанності й чистоті ми перебуваємо у гармонії з Творцем.

Допоможіть молоді усвідомити мету людського буття — стати славою для Бога і благословенням для ближніх. Нехай юнаки й дівчата відчують ніжну любов, яку Небесний Отець виявляє до них, і те високе призначення, до якого їх повинна приготувати школа життя; нехай вони зрозуміють достоїнство і честь, до яких вони покликані, щоб стати Божими дітьми. Якщо це станеться, тоді тисячі молодих людей з презирством і огидою відкинуть низькі та егоїстичні прагнення, легковажні і пусті задоволення, якими вони досі захоплювались. Такі особистості навчаться ненавидіти гріх і гидувати ним не лише задля нагороди й страху перед покаранням, а й через усвідомлення низької природи гріха, який призводить до деградації даних Богом здібностей, спотворюючи Божу подобу в людині. [586]

Бог бажає, щоб молодь не задовольнялась незначним, а мала високі прагнення. Риси характеру, які роблять людину удачливим і шанованим членом суспільства, нездоланне прагнення до досконалості, непохитна воля, енергійні дії та невтомна наполегливість — усе це не слід приборкувати. Навпаки, за допомогою Божої благодаті їх потрібно спрямовувати до мети, яка настільки вища за егоїстичні й дочасні інтереси, наскільки небеса вище від землі. Виховання, що почалось у цьому житті, триватиме й у вічності. Щодня чудові Божі діла, докази Його мудрості та сили, явлені у творінні Всесвіту, безмежна таємниця любові й мудрості Плану викуплення щоразу відкриватимуться людському розумові у новій красі.

«Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людини не приходило, те Бог приготував тим, які люблять Його» (1Кор.2:9). Уже в цьому житті ми можемо зауважувати ознаки Божої присутності та відчувати радість спілкування з Небесами, але повноту цієї радості та благословення ми зазнаємо лише у вічності. Тільки вічність відкриє той славний ідеал, якого може досягти відновлена за Божою подобою людина. [587]

Розділ 59. Перший цар Ізраїлю

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 8-12

Правління Ізраїлем здійснювалося від Імені Бога та Його владою. Завдання Мойсея, сімдесяти старійшин, начальників і суддів полягало лише у тому, щоб втілити у життя Закони, дані Богом; вони не мали права видавати для ізраїльтян власні закони. Це було умовою існування Ізраїлю як народу. У кожному столітті натхненні Богом мужі приходили у світ із місією навчати народ жити згідно з цими Законами.

Господь передбачив бажання Ізраїлю мати царя, але Він не погодився змінити принципи, що лежали в основі державотворення. Цар повинен був стати намісником Всевишнього. Бог і далі залишався визнаним Главою народу, а Його Закон потрібно було шанувати як найвищий Закон країни (Додаток 8).

Ізраїльтяни, оселившись у Ханаані, спочатку визнавали принципи теократичного управління, і народ процвітав під проводом Ісуса Навина. Та зростання кількості населення і стосунки з іншими народами внесли відповідні зміни. Ізраїльтяни запозичили багато звичаїв у своїх сусідів-язичників, втративши через це великою мірою свою особливу святість. Поступово були втрачені і Божі благословення, оскільки Ізраїль більше не цінував великої переваги бути вибраним Божим народом. Зачаровані пишністю та розкішшю язичницьких монархів, вони відчули, що їхня простота їх обтяжує. Поміж поколіннями виникали ворожнеча і заздрість. Внутрішні суперечності ослабили Ізраїль; він постійно зазнавав нападів з боку ворожих язичницьких народів. Водночас вони дедалі більше переконувалися в тому, що задля збереження свого становища серед інших народів усі племена повинні об'єднатися під єдиним могутнім правлінням.

Ухилившись від послуху Божому Закону, вони побажали звільнитися і від свого божественного Правителя; таким чином, бажання мати царя стало загальною вимогою усього Ізраїлю.

Від днів Ісуса Навина ніхто не управляв Ізраїлем з такою великою мудрістю й успіхом, як Самуїл. Помазаний Богом на потрійне служіння — судді, пророка та священика, він зі завзяттям, невтомно і безкорисливо працював задля добра свого народу, і нація процвітала під його мудрим керівництвом. Порядок був відновлений, народ боявся й шанував Бога, а дух невдоволення на деякий час вщух. Та з плином часу пророк був змушений розділити тягар своїх турбот щодо врядування з іншими, а тому призначив помічниками двох своїх синів. У той час як Самуїл виконував свої обов'язки в Рамі, молоді люди знаходилися в Беер-Шеві, щоб вершити правосуддя серед людей, котрі жили поблизу південних кордонів країни.

Самуїл призначив на цю посаду своїх синів при повній згоді народу, однак ці мужі не виправдали довір'я батька. Господь через Мойсея дав Своєму народові спеціальні вказівки, щоб старійшини Ізраїлю судили народ справедливо, чесно ставилися до вдів та сиріт, не беручи хабарів. Але Самуїлових синів «тягло до наживи, вони брали дарунки і нехтували правдою». Сини пророка не дотримувалися принципів, які він намагався закарбувати у свідомості ізраїльтян. Вони не жили чистим, безкорисливим життям, як їхній батько. Перестороги, послані Ілію, не справили належного впливу на Самуїла. Певною мірою і він виявився поблажливим до власних синів, і наслідки цього позначилися на їхніх характерах і житті.

Несправедливість цих судців викликала масове незадоволення, і це послужило приводом до здійснення перемін, яких люди потайки чекали вже довгий час. І зібралися усі Ізраїлеві старійшини, і прийшли до Самуїла в Раму, і сказали йому: «Ось ти вже старий, а сини твої не йдуть слідами твоїми. Отже, постав нам царя, щоб правив нами, як воно є у всіх народів». Про випадки зловживання владою Самуїлові не було відомо. Якби він знав про лихі вчинки своїх синів, то негайно усунув би їх, але не цього бажали прохачі. Самуїл розумів, що справжнім мотивом, який керував ними, було невдоволення й гордість, а їхня вимога — результат продуманого, рішучого

[589]

наміру. Проти Самуїла не було висунуто жодної скарги. Всі визнавали чесність і мудрість його керівництва, але похилого віку пророк розцінював прохання старійшин як осуд щодо себе, а також відверту спробу усунути його. Однак він нічим не видав своїх почуттів, не вимовив і слова докору, а лише в молитві виклав цю справу перед Господом, шукаючи поради у Нього.

І сказав Господь Самуїлу: «Послухай голосу народу в усьому, що вони скажуть тобі, бо не тебе вони відкинули, але Мене, щоб Я не царював над ними. Так само, як завжди вони поводилися зі Мною з того дня, коли Я вивів їх з Єгипту і аж досі — вони залишали Мене й служили іншим богам; так вони поведуться і з тобою».

У цих словах було видно докір пророкові за те, що він засмутився і поведінку людей прийняв на свій рахунок. Вони виявили неповагу не до Самуїла, а до влади Бога, Який призначав керівників Свого народу. Ті, котрі зневажають і нехтують вірним Божим слугою, виявляють презирство не лише до людини, а й до Господа, Який послав її. Вони зневажають не людські, а Божі слова, Його докори і поради; це Його владу вони відкидають.

Найбільшого розквіту Ізраїль осягнув тоді, коли визнавав Єгову своїм Царем, коли Закони і постанови, запроваджені Ним, ставилися ними вище від законів усіх інших народів. Щодо Господніх Заповідей Мойсей оголосив Ізраїлю: ...Це мудрість ваша та ваш розум перед очами народів, які почують про усі ці постанови та й скажуть: «Справді, це мудрі і розумні люди — оцей великий народ!» (Втор.4:6). Але, відступивши від Божого Закону, євреї не змогли стати на-
[590] родом, котрим Бог бажав зробити їх; в результаті, усе зло, яке стало наслідком їхнього гріха і безумства, вони приписали Божому правлінню. Таким чином, гріх повністю засліпив людям очі.

Господь провістив через Своїх пророків, що Ізраїлем буде правити цар, але це не означало, що така форма правління є найкращою для нього і що вона відповідає Божій волі. Він дозволив людям чинити за власним вибором, тому що люди відмовилися керуватися Його порадою. Осія говорить, що Бог дав їм царя у Своему гніві (Осія 13:11). Коли люди обирають

власний шлях, не шукаючи Божої поради, або опираються Його ясно вираженій волі, Він часто задовольняє їхні бажання, аби, зазнавши гіркого досвіду, вони могли усвідомити своє безумство і розкаятися в гріхах. Гордість і людська мудрість — небезпечні дороговкази. Те, чого серце прагне усупереч Божій волі, виявляється наприкінці швидше прокляттям, аніж благословенням.

Бог бажав, щоб Його народ вбачав у Ньому свого єдиного Законодавця та Джерело сили. Відчуваючи залежність від Бога, люди постійно шукали б Його. Як вибраний народ, вони мали б стати благородними людьми з високими ідеалами, гідними того високого призначення, до якого Він їх покликав, але, вибравши царем людину, вони відвернулися б від Бога. У такому разі вони більше поклалися б на людську силу, аніж на божественну, а беззаконня, допущені їхнім царем, вводили б у гріх і віддаляли б від Бога.

Самуїл одержав повеління задовольнити прохання народу, але попередити його про Господнє несхвалення, а також про наслідки їхніх дій. «І переказав Самуїл усі Господні слова до народу, який жадав від нього царя». Він вірно вказав ізраїльтянам про тяжкі обов'язки, що будуть покладені на них, провівши різницю поміж тим станом, при якому вони зазнаватимуть утисків, і їхнім теперішнім, порівняно вільним і процвітаючим становищем. Їхній цар захоче наслідувати пишність і розкіш інших монархів, а щоб досягти цього, обкладатиме їх та їхнє майно надмірними податками. Він вимагатиме, щоб найкращі юнаки були віддані для служіння йому, зробить їх кучерами своїх колісниць, візниками та гінцями. Вони змушені будуть служити у його армії, обробляти його лани, збирати його врожаї та виготовляти для його війська зброю. Ізраїльські дочки будуть взяті у царські палаци, щоб готувати їжу і пекти хліб. Щоб утримувати своїх придворних, він відбере їхні найкращі землі, дані народові Самим Єговою. Він забере їхніх найкращих слуг і худобу, щоб «виконувати його роботу». Окрім цього, цар вимагатиме десятину з усього їхнього прибутку, отриманого як від ремесла, так і від усього, що вродила земля. «Ви самі станете його рабами», — сказав на закінчення пророк. «І коли будете нарікати на вашого царя, якого собі вибрали, — то

[591]

відповідати Господь вам не буде». Незважаючи на те, що те гноблення виявиться дуже тяжким, ізраїльтяни вже не зможуть звільнитися від встановленої назавжди монархії, якби навіть і захотіли цього.

Та народ на все це відповів так: «Ні, — нехай цар буде над нами! І будемо як усі люди, він судитиме нас. І він виступатиме перед нами, провадитиме наші війни».

«Як усі люди...». Ізраїльтяни не хотіли розуміти: їхнім особливим привілеєм і благословенням було якраз те, що вони відрізнялися від інших народів. Бог відокремив їх від усіх інших, щоб зробити Своїм вибраним скарбом. Але вони, знехтувавши цією високою честю, палко бажали наслідувати приклад язичників!

І донині палке бажання пристосовуватися до світського ЖИТТЯ і звичаїв характерне для так званого Божого народу. Коли люди відходять від Господа, у них з'являється честолюбне прагнення переваг і почестей світу. Християни постійно намагаються наслідувати звички тих, котрі поклоняються божеству цього світу. Чимало є таких, котрі переконані, що, об'єднавшись зі світськими людьми та запозичивши їхні звичаї, вони зможуть справляти сильніший вплив на невіруючих. Але всі, котрі йдуть цим шляхом, відокремлюються від Джерела своєї сили. Ставши друзями світу, вони перетворюються на ворогів Бога. Задля земних почестей вони жертвують невимовно високою честю, призначеною їм Богом, — «звіщати чесноти Того, Хто покликав нас із темряви до дивного світла Свого» [592] (1Петр.2:9).

З глибоким сумом Самуїл вислухав слова народу, але Господь сказав йому: «Послухайся їхнього голосу і постав їм царя!» Пророк виконав свій обов'язок. Він належним чином виклав їм слова перестороги, але вони були відкинуті. З тяжким серцем він відпустив народ, а сам відійшов, щоб приготуватися до великої реформи в управлінні країною.

Життя Самуїла, сповнене чистоти і безкорисливої відданості, було постійним докором для своєкорисливих священників та старійшин, а також гордого, сповненого плотських бажань, ізраїльського народу. Хоча його служіння не відзначалося показною пишністю, воно було відзначене печаткою Небес. Самуїл

був вшанований Відкупителем світу, під керівництвом Якого управляв єврейським народом. Та людям надокучила побожність і благочестя Самуїла; вони знехтували скромністю і смиренням, з якими він здійснював своє правління, і проміняли його на мужа, котрий мав царювати над ними.

У характері Самуїла бачимо відображення образу Христа. Непорочне життя нашого Спасителя викликало лють сатани. Його життя стало світлом для світу, яке викривало приховану зіпсутість людських сердець. Саме святість Христа викликала проти Нього таку люту ненависть тих, котрі видавали себе за побожних людей. Христос прийшов у цей світ не в сьайві слави, не в пишноті багатства, однак діла, які Він чинив, свідчили про те, що Він має владу більшу від влади будь-якого із земних правителів. Євреї чекали, що Месія скине ярмо поневолювачів, однак продовжували робити гріхи, через які це ярмо було покладене на їхні шиї. Якби Христос не звертав уваги на їхні гріхи та схвалив їхню зовнішню побожність, вони прийняли б Його своїм царем, але безстрашне викриття Ним пороків було для них нестерпним. Вони знехтували красою Його характеру, головними рисами якого були доброзичливість, непорочність та святість, і в якому не було ненависті ні до чого, окрім гріха. Так було в усі віки. Небесне світло викриває усіх, хто відмовляється ходити в ньому. Коли життя тих, котрі ненавидять гріх, стає докором для лицемірів, тоді вони стають знаряддями сатани, щоб мучити й переслідувати вірних. «Усі, хто хоче жити побожно у Христі Ісусі, — будуть переслідувані» (2Тим.3:12). Хоча пророцтвом передбачалось, що формою урядування в Ізраїлі буде монархія, Бог залишив за Собою право обрати для народу царя. Поважаючи авторитет Бога, євреї повністю поклалися на Нього у виборі царя. Вибір впав на Саула, сина Кішового з племені Веніяминового.

Особисті риси майбутнього монарха повністю відповідали марнославним бажанням народу: «Серед Ізраїлевих синів не було нікого вродливішого за нього» (1Сам. 9:2). Благородний, сповнений гідності, в розквіті сил, вродливий і високий, він, здавалося, був народжений, щоб стати повелителем. Однак, незважаючи на зовнішню привабливість, Саул не володів тими високими якостями, які характеризують правдиву мудрість. В

юнацькі роки він не навчився володіти своїми поривчастими й бурхливими пристрастями. Саул ніколи не відчував на собі відновлюючої сили божественної благодаті.

Саул, син заможного і впливового ізраїльського начальника, за звичаєм тих часів, які відзначалися простотою, поділяв зі своїм батьком скромні обов'язки землероба. Декілька ослиць, що належали батькові Саула, якось загубилися в горах, і Саул зі своїм слугою вирушив шукати їх. Три дні вони провели в марних пошуках, і, коли опинилися недалеко від Рами (Додаток 9), де жив Самуїл, слуга запропонував запитати пророка щодо загублених ослиць. «Ось у мене є чверть, шекля срібла, — сказав він, — я дам гроші Божому чоловікові, і він розповість нам про нашу дорогу». Це відповідало звичаям тих часів. Звертаючись до того, хто посідав вище за нього положення, людина мала вручити йому на знак поваги невеликий дарунок.

Наблизившись до міста, вони зустріли молодих дівчат, котрі вийшли по воду, і запитали в них, де можна знайти провидця. Ті відповіли, що в місті має відбутися богослужіння і пророк вже прибув; народ мав зробити жертвоприношення «на узвишші», після якого буде жертовна учта.

[594] Велика переміна відбулася за часів Самуїла. Коли він вперше почув Божий поклик, служіння у Святині було занедбане. «Людам була ненависна жертва Господня» (1Сам.2:17). Але тепер богослужіння відбувалися по всій країні, тому що народ виявляв зацікавленість до релігійного життя. Оскільки служіння у Скинні не відбувалося, жертви деякий час приносилися на іншому місці. З цією метою були вибрані міста священників і левитів, куди люди приходили за настановами. Підвищення в таких містах, зазвичай, були місцями жертвоприношень і тому називалися «висотами» (узвиштями).

Біля воріт міста Саула зустрів сам пророк. Бог відкрив Самуїлові час, коли мав прийти до нього вибраний цар Ізраїлю. Коли вони зустрілися віч-на-віч, Господь сказав Самуїлові: «Оце той чоловік, про якого Я говорив тобі, — він царюватиме над народом Моїм».

На прохання Саула: «Скажи мені, де тут дім провидця?», Самуїл відповів: «Я — той провидець». Запевнивши, що загублені тварини знайшлися, пророк запропонував Саулові зали-

шитися та взяти участь в учті, натякаючи водночас на велике майбутнє, що чекало на нього: «Бо для кого все, що найкраще в Ізраїлі? Хіба ж не для тебе й усього дому батька твого?» Серце Саула стрепенулося від цих слів пророка. Він не міг не відчувати, що в них міститься важливе провіщення, оскільки бажання ізраїльтян мати царя перетворилося на справу, яка викликала всезагальне зацікавлення. Однак відповідь Саула свідчила про скромність і благопристойність: «Чи ж я не веніаминянин, із найменшого з Ізраїлевих племен? Чому, отже, таке мені говориш?»

Самуїл запровадив захожого до місця, де були зібрані найзнатніші мужі міста. За вказівкою пророка Саулові було відведене серед них почесне місце, а під час учти йому подавали найкращі страви. Після закінчення церемонії Самуїл запросив гостя до свого дому і там на покрівлі розмовляв з ним, викладаючи величні принципи, на яких було засноване урядування в Ізраїлі; таким чином пророк певною мірою намагався підготувати Саула до високої посади.

Коли наступного ранку Саул вирушив у дорогу, пророк пішов разом з ним. Вийшовши з міста, Самуїл послав слугу вперед, а Саулові сказав зупинитися і вислухати вістку від Бога. І взяв Самуїл посудину з оливою і вилив Саулові на голову, поцілував його та й промовив; «Оцим помазав тебе Господь над народом Своїм на володаря». На доказ того, що це було вчинено божественною владою, він передрік події, які мали трапитися по дорозі додому, запевнивши Саула, що Божий Дух приготує його до тієї високої місії, що чекала на нього. «І зійде на тебе Дух Господній, — сказав пророк, — і ти будеш пророкувати з ними, станеш іншою людиною. І коли ці ознаки здійсняться, — чини так, як вважатимеш за слушне, бо Бог з тобою».

[595]

Саул пішов своєю дорогою, і все відбулося так, як сказав пророк. На кордоні Веніаминової землі йому сповістили про те, що загублені тварини знайшлися. На Фаворській рівнині він зустрів трьох чоловіків, котрі йшли поклонитися Богові до Бет-Ела. Один із них ніс трьох козенят для жертвоприношення, другий — три буханці хліба, а третій — бурдюк вина для жертівної учти. Вони привітали Саула звичайним привітанням

і дали йому дві хлібини. У Гів'ї, рідному місті, він зустрів громаду пророків, які поверталися з пагірка і співали, прославляючи Бога, під звуки сопілки, арфи, бубна та цитри. Коли Саул наблизився до них, Дух Господній зійшов на нього і він приєднався до їхнього похвального співу та пророкував разом із ними. Його мова відзначалася такою плавністю і мудрістю, і він так ревно брав участь у служінні, що ті, котрі знали його, здивовано вигукнули: «Що то сталося Кішовому синові? Чи й Саул між пророками?»

Коли Саул разом із пророками брав участь у служінні, під впливом Святого Духа у ньому відбулась велика переміна. Світло божественної чистоти й святості засяяло серед мороку плотського серця, Він побачив себе таким, яким дійсно був перед Богом. Саул відчув красу святості. Тепер він був покликаний боротися з гріхом і сатаною, усвідомлюючи, що в цій боротьбі може черпати силу лише від Бога. План спасіння, досі такий неясний і незрозумілий, тепер відкрився його розумінню. Господь наділив Саула мужністю й мудрістю для високої місії. Бог відкрив йому джерело сили та благодаті, просвітивши його

[596] розум щодо Божественних вимог і його особистого обов'язку.

Народ не знав про те, що Саул помазаний на царя. Божий вибір мав відкритися привселюдно за допомогою жеребка. З цією метою Самуїл скликав народ до Міцпи. Була звершена молитва про божественне керівництво, після чого відбулася урочиста церемонія кидання жеребка. Народ, що зібрався, мовчки очікував результату. Спочатку було виявлено покоління, потім — рід і сім'я, а потім жереб впав безпосередньо на Саула, сина Кішового. Та Саула не виявилось серед зібраних. Пригнічений від усвідомлення тягаря великої відповідальності, яка мала бути покладена на нього, він непомітно залишив зібрання. Однак його привели назад, і народ з гордістю й задоволенням дивився на його царственну поставу й благородну зовнішність, і «був він вищий від усього народу на цілу голову». Навіть Самуїл, представляючи його зібранню, вигукнув: «Чи бачите, кого вибрав Господь? Бо нема такого, як він, серед усього народу». У відповідь, з уст численного натовпу пролунав довгий, голосний і радісний вигук: «Хай живе цар!»

Потім Самуїл виклав перед народом «права царства», вказуючи на принципи, на яких має ґрунтуватися монархічне правління і якими воно буде керуватися. Цар не був абсолютним монархом, — його влада підпорядковувалася волі Всевишнього. Це звернення, в якому визначалися права царя, а також права і привілеї народу, було записане до книги. Хоча народ знехтував пересторогою Самуїла, однак вірний пророк, змушений підкоритися бажанню людей, все ж намагався, наскільки можливо, захистити їхню свободу!

В той час, як майже увесь народ був готовий визнати Саула своїм царем, чимала група склала опозицію. Те, що монарха було обрано з Веніяминового, — найменшого племені Ізраїлю, — а не з племені Юди чи Єфрема — найчисленніших та наймогутніших, було розцінено як зневагу, з якою останні не могли змиритися. Вони відмовилися засвідчити свою вірність Саулові та вручити йому подарунки, як це було прийнято робити. Саме ті, котрі найбільше наполягали на тому, щоб мати царя, тепер відмовилися прийняти з подякою мужа, призначеного Богом. У кожній фракції (групі) був свій улюбленець, якого вони хотіли бачити на троні, а декотрі з керівників, звичайно, бажали цієї честі для себе. Полум'я заздрості та ревнощів охопило серця багатьох. Вчинки, до яких людей підштовхнули гордість і честолюбство, призвели до загального розчарування та незадоволення.

[597]

У такій ситуації Саул не наважився прийняти царство. Залишивши Самуїла урядувати, як і раніше, він повернувся до Гів'ї. Його з почестями супроводжувала група прихильників, котрі бачили в ньому Божого обранця і твердо вирішили підтримувати його. Та він не робив жодної спроби силою утвердити своє право на престол. На батьківщині, серед пагорбів Веніяминової землі, Саул мирно продовжував займатися землеробством, повністю віддавши в Божі руки справу утвердження свого правління.

Незабаром після обрання Саула царем, аммонітяни на чолі з царем Нахашем вдерлися на територію племен, що жили на схід від Йордану, створивши загрозу для гілеадського Явеша. Мешканці цього міста намагалися укласти з ними мир, обіцяючи виплачувати данину. Однак жорстокий цар не прийняв такої

пропозиції і висунув умову: виколоти в кожного праве око для вічного свідоцтва своєї могутності.

Мешканці обложеного міста благали дати їм сім днів на роздуми. Аммонітяни погодилися, сподіваючись таким чином домогтися ще більшої слави від очікуваної перемоги. Тим часом з Явеша були послані гінці з проханням про допомогу від племен, які жили на західному березі Йордану.

Гінці принесли цю вістку і до Гів'ї, викликавши жах усього народу. Саул, повертаючись увечері з поля, де працював зі своїми волами, почув голосіння, що свідчило про велике лихо. Він спитав: «Що трапилось з народом, що він плаче?» Коли він почув цю ганебну історію, сили, які досі дрімали в ньому, пробудилися. І злинув Божий Дух на Саула... І взяв він пару волів, розсік їх на шматки і розіслав по усім Ізраїлевим краї через гінців, говорячи: «Хто не піде за Саулом і Самуїлом, то отак буде зроблено волам його».

[598] Триста тисяч чоловік зібралися на рівнині Бездан за наказом Саула. До обложеного міста одразу ж послали гінців із запевненням, що допомога надійде вранці, саме в той день, коли вони мали підкоритися аммонітянам. Швидко здійснивши перехід, Саул зі своєю армією перейшов вночі Йордан, прибувши до Явеша «під час ранньої сторожі». Подібно до Гедеона, Саул поділив своїх людей на три загони і напав на аммонітський табір в ранню пору, коли там менш за все сподівалися небезпеки. В паніці, що виникла внаслідок цього, аммонітяни були повністю розбиті. А «позосталі розбіглися, так що не позосталося між ними навіть двох разом».

Винахідливість, з якою діяв Саул, його мужність, а також військова майстерність, що виявилась під час переможного бою з такою великою армією, були саме тими якостями, які ізраїльтяни бажали бачити в свого царя, щоб провадити переможні війни з іншими народами. Тепер вони вітали його як свого царя, приписуючи славу перемоги людському вмінню і забуваючи про те, що без особливого Божого благословення усі їхні зусилля залишилися б даремними. Під впливом таких почуттів декотрі запропонували стратити тих, котрі спочатку відмовилися визнати владу Саула. Але цар втрутився в цю справу, говорячи: «Нікого не треба убивати цього дня, бо Го-

сподь сьогодні дав перемогу Ізраїлю», Ці слова свідчили про переміну в його характері. Замість того, щоб привласнити славу собі, він віддав її Богові. Замість того, щоб виявити дух помсти, він виявив милосердя й прощення. Це безпомилковий доказ того, що Божа благодать перебуває у серці людини.

Після цього Самуїл запропонував скликати народ на зібрання в Гілгалі, щоб публічно закріпити за Саулом царство. Так вони й зробили; «і принесли мирні жертви перед Господом. І веселились там Саул та усі ізраїльські мужі!»

Гілгал був тим місцем, де Ізраїль вперше отаборився в обітованому Краї. Тут Ісус Навин за божественною вказівкою спорудив стовпа із 12 каменів в пам'ять про чудесний перехід через Йордан. Тут було відновлено обряд обрізання. Тут ізраїльтяни вперше після аморального падіння, вчиненого в Кадеші, та мандрювань по пустелі, святкували Пасху. Тут вони перестали отримувати манну з неба. Тут Вождь війська Господнього показав, що Він є головним Провідником ізраїльських ополчень. З цього місця вони вирушили на завоювання Єрихона та Айя. Тут Ахан зазнав покарання за скоєний гріх і тут же був укладений союз із мешканцями Гівону, який став карою для Ізраїлю, оскільки вони виявили недбалість, не запитавши поради в Бога. На цій рівнині, з якою пов'язано так багато хвилюючих спогадів, стояли Самуїл і Саул; коли вигуки, якими вітали царя, затихли, похилого віку пророк, колишній правитель народу, звернувся до ізраїльтян зі словами прощання.

«Ось, — сказав він, — я послухався вашого голосу в усьому, що ви просили мене, — і поставив над вами царя. Віднині цар буде виступати перед вами; Я ж уже постарів та посивів... Я ходив перед вами в сіянні молодості аж до цього дня. Ось я! Свідкуйте проти мене перед Господом та перед Його помазаником. В кого я взяв вола чи осла? А кого я пригноблював, над ким чинив насильство? І з чиєї руки взяв я підкуп, щоб цим заплющити очі від нього? Я усе це поверну вам».

Увесь народ відповів у один голос: «Не гнобив ти нас, і не чинив нам кривди, і ні від кого нічого не брав».

Ставлячи ці запитання, Самуїл мав на меті не тільки виправдати свою поведінку. Перед цим він виклав принципи, якими мали керуватися як цар, так і народ; тепер він бажав на-

дати ваги своїм словам, нагадавши людям про свій особистий приклад. З дитинства він працював для Бога; впродовж усього довгого життя перед ним стояла одна мета: прославлення Бога і досягнення найвищого блага для Ізраїлю.

Ізраїль міг надіятися на свій добробут не раніше, ніж він розкається перед Богом. Внаслідок гріха ізраїльтяни втратили віру в Бога і здатність цінувати Його мудрість та силу в управлінні ними; вони втратили віру в те, що Бог здатний відстояти Свою справу. Перш ніж отримати справжній мир, вони повинні були усвідомити і визнати свої гріхи перед Богом. Вимагаючи царя, люди зазначили: «І буде нас судити наш цар. Він ходитиме перед нами і провадитиме наші війни». Самуїл пригадав історію Ізраїлю, починаючи з того дня, як Бог вивів ізраїльтян з Єгипту. Єгова, Цар царів, йшов перед ними і воював за них. Не раз їхні гріхи віддавали їх до рук ворогів, але, як тільки вони залишали свої лихі шляхи, Божа милість посилювала їм визволителя. Господь послав Гедеона і Барака, «Іфтаху і Самуїла, — й врятував вас із рук навколишніх ваших ворогів, і ви жили в безпеці». Однак, опинившись у небезпеці, ізраїльтяни проголосили: «Нехай царює над нами цар!», хоч їхнім Царем, за словами пророка, залишався «Єгова, Бог ваш».

[600]

«Отож ще раз, — продовжував Самуїл, — станьте, і побачите те велике диво, яке Господь учинить у вас перед очима. Хіба ж сьогодні не жнива на пшеницю? Я покличу до Господа, і Він пошле грім та дощ; а ви пізнаєте й побачите, яке велике зло ви зробили перед Господніми очима жаданням для себе царя. І кликнув Самуїл до Господа, й Господь послав того дня громи й дощ». Під час жнив пшениці, у травні та червні, на Сході ніколи не буває дощу. Небо переважно залишається безхмарним, а повітря — чистим і м'яким. Сильна буря, що знялася в ту пору року, наповнила страхом серця людей. Тепер вони в смиренні визнали гріх, в якому завинили: «Помолися за твоїх рабів до Господа, Бога твого, щоб нам не померти, бо ми до усіх наших гріхів додали ще й оце зло, — зажадали для себе царя».

Самуїл не залишив людей у відчаї, бо це стало б для них перешкодою у виправленні свого життя. Сатана навіював би їм думку про те, що Бог суворий і не прощає; таким чином

Ізраїльтяни наразилися б на різноманітні спокуси. Бог милостивий, готовий прощати і завжди бажає виявити ласку до Свого народу, якщо він прислухається до Його голосу. «Не бійтеся! — сказав Бог через Свого слугу. — Хоч ви й зробили усе це зло, але не відступайте від Господа і служіть Йому усім серцем вашим. І не відступайте, не йдіть за марнотою, яка не допоможе і не врятує, бо марнота — ніщо. Господь не залишить народу Свого».

Самуїл жодним словом не згадав про зневагу, виявлену до нього. Він не докорив за ту невдячність, якою Ізраїль відплатив йому за служіння, котре він здійснював усе своє життя, а запевнив людей у своєму постійному піклуванні про них: «Не дай мені, Боже, згрішити проти Господа тим, щоб перестав я молитися за вас! І я буду наставляти вас на дорогу добру й просту. Лише бійтеся Господа, і служіть Йому від усього вашого серця, бо ви бачили, які великі діла вчинив Він із вами! Коли ж ви вперто будете чинити зло, то загинете і ви, і цар ваш!»

[601]

Розділ 60. Самовпевненість Саула

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 13-14

Після зібрання в Гілгалі Саул розпустив армію, скликану за його наказом для війни з аммонітянами, залишивши лише 2000 чоловік при собі в Хмаші, а 1000 — у розпорядженні свого сина Йонатана в Гів'ї. Цим Саул припустився серйозної помилки. Його воїни були сповнені надії та мужності, яку додала їм нещодавня перемога, і якби він одразу ж виступив проти інших ворогів Ізраїлю, то, завдавши їм нищівного удару, звільнив би свій народ.

Тим часом войовничі сусіди — филистимляни — не сиділи, склавши руки. Після поразки в Евен-Гаезері вони все ще утримували деякі гірські фортеці в ізраїльській землі і тепер закріпились у самому серці країни. Щодо зброї, оснащення, природних умов филистимляни мали велику перевагу над Ізраїлем. Упродовж довгих років пригноблення ізраїльтян вони значно зміцніли, забороняючи євреям займатися ковальським ремеслом, аби таким чином перешкодити їм виготовляти зброю. Уклавши мир, євреї все ще були змушені звертатися до филистимлян, коли виникала потреба в ковальській роботі. Звикнувши до утисків та принижень, яких вони зазнавали протягом довгих років гноблення, ізраїльські мужі нічого не робили, щоб забезпечити себе власною зброєю. Під час війни вони користувалися луком і пращею; ці види зброї ізраїльтяни могли ви-

[602] готовляти самі, але серед них не було нікого, крім Саула та його сина Йонатана, хто володів би списом чи мечем.

Лише на другий рік царювання Саула була зроблена спроба підкорити филистимлян. Першого удару завдав Йонатан, царський син, який напав на вороже угруповання у Гів'ї і розгромив його.

Филистимляни, розлючені цією поразкою, поспіхом готувалися до війни з Ізраїлем. Тепер Саул був змушений об'явити війну, засурмивши у сурми по всьому краю, щоб скликати всіх чоловіків, здатних до війни, в тому числі і з племен, що жили за Йорданом, зібратися в Гілгалі. Цей наказ було виконано.

Филистимляни також зібрали величезне військо в Міхмаші — «тридцять тисяч колісниць і шість тисяч кінних, а народу, як піску на морському березі». Коли вістка про це дійшла до Саула і його армії у Гілгалі, воїни злякалися однієї лише думки про могутню армію, з якою доведеться зустрітися під час бою. Армія не була готова до зустрічі з ворогом, і багатьох воїнів охопив такий жах, що вони навіть не наважувалися розпочинати бій. Одні перейшли за Йордан, інші — поховалися в печерах, ямах і серед скель, яких було багато в цій частині краю. З наближенням бойових дій кількість дезертирів значно зросла, а ті, котрі залишилися, були сповнені страху і лихих передчуттів.

Перед помазанням Саула на царя Ізраїлю він отримав від Самуїла чіткі вказівки щодо того, як потрібно поводитися в такий час. «І зійдеш ти переді мною до Гілгалу, — сказав пророк, — а я прийду до тебе, щоб принести там цілопалення й мирні жертви. Сім днів чекай, аж поки прийду до тебе, і скажу тобі, що маєш робити» (1Сам. 10:8).

З дня на день Саул чекав, не вживаючи жодних рішучих заходів, щоб підбадьорити народ і підтримати його віру в Бога. Коли призначений час минув, він втратив терпіння через таку затримку, а тяжкі обставини, в яких він опинився, позбавили його мужності. Замість того, щоб сумлінно готувати народ до служіння, на яке мав прийти й виконати Самуїл, він дозволив собі впасти в невір'я і сумнів. Шукати спілкування з Богом шляхом принесення жертви — це найурочистіша і найважливіша справа; Бог вимагав, щоб Його народ дослідив свої серця і розкався у гріхах з тим, щоб Він міг прийняти цю жертву і поблагословити воїнів на перемогу над ворогом. Однак Саула охопив неспокій, і народ, замість того щоб надіятися на допомогу від Бога, став дивитися на царя, чекаючи його керівництва.

Однак Господь продовжував піклуватися про ізраїльтян і не дозволив, щоб їх спіткало лихо, яке неминуче сталося б, якби їхньою єдиною опорою була рука смертної людини. Бог поставив їх у такі умови, за яких вони могли б усвідомити безумство надій на людину і звернутися до Нього — їхньої єдиної допомоги. Для Саула настав час випробування. Тепер він повинен був показати, чи надіється на Бога і чи здатний терпляче чекати, як наказав Бог; чи засвідчить про себе як про мужа, на котрого Бог може покластися в скрутних обставинах як на вождя Свого народу, чи, навпаки, виявиться нерішучим і негідним свого святого покликання. Чи слухатиметься цар, обраний Ізраїлем, Царя царів? Чи зверне він увагу своїх малодушних воїнів на Того, Хто є Джерелом вічної сили й визволення?

З дедалі зростаючим нетерпінням Саул чекав прибуття Самуїла, приписуючи замішання, відчай і дезертирство своєї армії відсутності пророка. Настав призначений час, але Божий чоловік не прийшов. Боже Провидіння перешкодило Його слугі прийти. Неспокійний, імпульсивний Саул не міг далі стримувати себе. Відчуваючи, що потрібно щось робити, аби заспокоїти народ, він вирішив скликати людей на релігійне служіння і, принісши жертву, просити божественної допомоги. Бог звелів, щоб жертви Йому приносили тільки посвячені на це служіння особи. Однак Саул наказав: «Приведіть до мене призначене на цілопалення»; і таким, як був, у військових обладунках, він наблизився до жертівника і приніс жертви Богові.

[604] «Ледве скінчив він приносити цілопалення, аж ось приходить Самуїл. І вийшов Саул, щоб зустріти і привітати його». Самуїл одразу ж зауважив, що Саул вчинив усупереч вказівкам, даним йому. Господь сказав, що цього часу Він через пророка об'явить, що потрібно робити Ізраїлю в таку кри- тичну хвилину. Якби Саул дотримався умов, за яких була обіцяна божественна допомога, Господь через тих небагатьох, котрі залишилися вірними цареві, вчинив би чудесне визволення Ізраїлю. Та Саул був настільки вдоволений собою і своїм вчинком, що вийшов зустрічати пророка з таким виглядом, ніби заслуговував похвали, а не осуду.

На обличчі Самуїла був вираз тривоги й занепокоєння, але на його запитання: «Що ти зробив?», Саул почав виправдову-

вати свій самовпевнений вчинок. Він сказав: «Я побачив, що військо розбігається від мене, а ти не прийшов на умовлений час. А филистимляни зібралися в Міхмаші. І я подумав; тепер филистимляни підуть на мене до Гілгалу, а я ще не просив допомоги у Господа. Тому я осмілюся, і приніс цілопалення!»

І сказав Самуїл до Саула: «Ти зробив нерозумно! Якби ти дотримав наказу Господа, Бога твого, то тепер Господь утвердив би навіки твоє царювання над Ізраїлем. Тепер же царство твоє не зможе встояти. Господь знайшов Собі чоловіка по Своему серцю і поставив його володарем над народом Своїм... І встав Самуїл, і пішов з Галгалу до Веніяминової Гів'ї».

Ізраїль або мав би перестати бути Божим народом, або ж повинен був визнати божественну силу і владу, дотримуючись принципів, на яких утверджувалася монархія. Якби Ізраїль цілковито віддався Господеві, підкоривши свою земну людську волю Божій волі, тоді Бог залишався б його Правителем. Доки цар і народ підкорялись Богові, доти Він залишався їхньою Охороною. Але жодна монархія в Ізраїлі, яка не визнавала верховної Божої влади, не могла мати успіху.

Якби Саул виявив пошану до Божих вимог у той час випробувань, тоді Бог виконав би через нього Свою волю. Недостойна поведінка Саула довела, що він не був гідним стати намісником Бога і очолити Його народ. Він повів би Ізраїль по неправильному шляху, керуючись не Божою волею, а своєю власною. Якби Саул залишився вірним, тоді його царство було б утверджене навіки, але оскільки він виявився негідним, то Божий намір повинен був здійснитися через іншого мужа. Правління над Ізраїлем повинно було перейти до рук того, котрий урядував би над народом згідно з волею Небес. [605]

У більшості випадків ми не знаємо які великі переваги можуть бути нами втрачені під час Божого випробування. Єдина наша безпека полягає у суворому послусі Божому Слову. Усі Його обітниці дані за умови віри та послуху; невиконання нами Божих повелінь стає на заваді отриманню багатьох благословень, обіцяних нам у Святому Письмі. Ми не повинні діяти під впливом пориву або поклатися на судження людей; потрібно керуватися відкритою нам Божою волею і діяти згідно з Його

ясно викладеними повеліннями, незважаючи на оточуючі нас обставини. Бог подбає про наслідки; вірність Його Словоу в час випробувань допоможе нам довести перед людьми та ангелами, що Господь може довіряти нам, — що у тяжкі хвилини ми виконаємо Його волю, прославимо Його Ім'я і станемо благословенням для Його народу.

Саул втратив Божу ласку, однак не бажав упокорити своє серце й розкаятись. Те, чого йому бракувало для правдивого благочестя, він намагався надолужити запалом, з яким виконував релігійні обряди. Саул знав про поразку Ізраїлю, коли Божий Ковчег був принесений до табору Офні й Пінхасом, і все ж він вирішив послати за Ковчегом і священиком, який виконував би служіння при ньому. Якщо за допомогою цього заходу йому вдасться вселити впевненість у серця людей, тоді він збере свою армію, що розбіглася, і вступить у бій з филистимлянами. Саул бажав тепер позбутися присутності Самуїла та його підтримки і таким чином звільнитися від його осуду.

Саулові був даний Святий Дух, щоб просвітити його розум і пом'якшити серце. Він отримав точну вказівку від пророка відносно того, як потрібно діяти, а пізніше й докір за те, що відступив від вказаного Богом шляху, зробивши по-своєму. Якою ж великою була його впертість! Історія життя першого царя Ізраїлю — сумний приклад сили поганих звичок, набутих у ранньому віці. В юності Саул не любив і не боявся Бога; його поривчаста натура, якої він не впокорив замолоду, була завжди готовою повстати проти божественного авторитету. Ті, котрі замолоду плекають святу пошану до Божої волі, вірно виконуючи свої обов'язки, приготують себе до вищого служіння у житті прийдешньому. Але неможливо роками спотворювати дані Богом здібності і вважати, що вони залишатимуться в повній цілості, а коли вам заманеться змінити своє життя, їх можна буде застосувати цілком у протилежному напрямку.

[606]

Спроби Саула підняти дух народу виявилися марними. Залишившись тільки з 600 воїнами, він пішов з Гал гала до фортеці в Гів'ї, нещодавно відвойованої у филистимлян. Це місто знаходилося на південному боці глибокої, кам'янистої долини або ущелини, в декількох милях на північ від Єрусалима. На північному боці тієї ж долини, в Міхмаші, отаборилися фи-

листимляни, окремі загони яких звершували набіги на країну, спустошуючи її.

Бог допустив таку кризу для Ізраїлю, щоб викрити впертість Саула і навчити Свій народ покорі й вірі. Через гріх Саула, котрий самовпевнено приніс жертву, Господь не дозволив, щоб слава від перемоги над филистимлянами була присвоєна Саулові. Йонатан, царський син — муж, котрий боявся Господа, став вибраним зряддям у визволенні Ізраїлю. Спонуканий божественною силою, він запропонував своєму зброєносцю здійснити таємний напад на ворожий табір. «Може, — наплягав він, — Господь діятиме для нас, бо Господеві ніщо не може бути на перешкоді, щоб дати перемогу через багатьох чи небагатьох».

Зброєносець, також муж віри та молитви, підтримав цей намір і вони разом таємно залишили табір, оскільки побоювались, щоб їм не перешкодили. Ревно помолившись Тому, Який провадив їхніх батьків, вони домовилися про ознаку, на підставі якої мають вирішити, що робити далі. Зійшовши в ущелину, що розділяла дві армії, вони мовчки йшли вперед, ховаючись у тіні скель, пагорбів і виступів гір. Наблизившись до фортеці филистимлян, вони опинились на очах своїх ворогів, котрі, глузуючи, сказали: «Ось, виходять із щелин євреї, що поховалися там»; кидаючи їм виклик, филистимляни додали: «Підійміться до нас, і ми вам щось скажемо», сподіваючись провчити двох ізраїльтян за їхню сміливість. Ці слова були ознакою того, що Господь благословляє їхню справу. Зникнувши тепер з очей филистимлян, воїни піднімалися вгору по таємній і важкій для сходження стежині, пробираючись до вершини скелі, яка вважалася неприступною і тому погано охоронялась. Таким чином вони увійшли до ворожого табору, вбивши вартових, котрі від несподіванки й страху не чинили жодного опору.

Небесні ангели охороняли Йонатана та його слугу, а також воювали на їхньому боці, і филистимляни падали один за другим. Земля здригалася так, ніби наближалася велика кількість вершників та колісниць. Йонатан розцінював це як ознаку божественної допомоги, і тоді филистимляни зрозуміли, що Бог заступається за Ізраїль. Великий страх охопив воїнів — і на

[607]

полі битви, і в таборі. В паніці приймаючи своїх солдатів за ворожих, филистимляни вбивали один одного.

Незабаром відгомін бою почули в ізраїльському таборі. Вартові царя повідомили про велику паніку серед филистимлян, а також про те, що їхні лави помітно порідшали. Однак відсутність котрогось із воїнів ще не була помічена. Після огляду війська виявилось, що всі на місцях, окрім Йонатана та його зброєносця. Переконавшись, що филистимляни відступають, Саул повів своє військо в наступ. Євреї, що було приєдналися до ворогів, тепер піднялися проти них; велика кількість їх повернулася також зі своїх сховищ, і армія Саула, переслідуючи втікаючого ворога, вчинила жахливе спустошення в їхніх лавах.

Маючи намір сповна використати свою перевагу, цар нерозважливо наказав воїнам не їсти нічого протягом дня, скріпивши свій наказ урочистою присягою: «Проклятий той, хто буде їсти хліб до вечора, поки я пімщуся своїм ворогам». Перемога була здобута без відома й участі Саула, але він мав надію прославитись, повністю знищивши переможених ворогів. Наказ стриматися від їжі був породжений честолюбивими амбіціями і свідчив про те, що цар байдуже ставився до потреб своїх людей, якщо вони перешкождали його бажанню самозвеличення. Скріпивши свій наказ урочистою присягою, Саул виявив

[608] цим власну непоміркуваність і богохульство. Вже самі слова присяги свідчили про те, що Саул бажав прославити себе, а не Бога. Він не сказав: «поки Господь помститься на своїх ворогах», а «поки я пімщуся на своїх ворогах», що й відкрило його справжню мету.

Ця заборона призвела до того, що народ порушив Божу Заповідь. Увесь день вони воювали й ослабли від голоду, а як тільки час заборони минув, накинулися на здобич, поїдаючи м'ясо разом з кров'ю і порушуючи цим закон, який забороняв вживати в їжу кров.

Під час бою, що точився вдень, Йонатан, котрий не чув про наказ царя, несвідомо порушив його, з'ївши трохи дикого меду, який він знайшов, пробираючись через ліс. Увечері Саул довідався про це. Раніше він оголосив, що порушення його наказу буде каратися смертю, і, хоча Йонатан порушив наказ

ненавмисне; хоча Бог чудесним чином зберіг йому життя і через нього здійснив вибавлення євреїв, цар оголосив, що вирок має бути виконаний. Помилування сина означало б для Саула визнання того, що він згрішив, віддаючи такий непоміркований наказ, що в свою чергу уражало його гордість. «Нехай Бог зробить мені те і гірше! — був його страшний вирок. — Ти мусиш померти, Йонатане».

Саул не міг претендувати на славу переможця, а тому сподівався прославитись неухильним дотриманням власної присяги. Він бажав показати своїм підлеглим, що царський авторитет повинен бути збережений, навіть якщо для цього доведеться пожертвувати власним сином. Нещодавно, в Гілгалі, Саул насмілювався усупереч Божій постанові виконувати функції священика. Незважаючи на докори Самуїла, він уперто виправдовував свої дії. Тепер же, коли був порушений його безглуздий наказ, до того ж порушений не навмисне, а через незнання, цар-батько засудив свого сина на смерть.

Народ протестував проти виконання вироку. Не лякаючись гніву царя, воїни об'явили: «Невже ж помирати Йонатанові, що здійснив оцю велику перемогу в Ізраїлі? Борони Боже! Як живий Господь, — не впаде волосина з голови його на землю, бо він з Богом здійснював цю справу». Гордий монарх не наважився знехтувати цим одностайним рішенням, і Йонатан був помилуваний.

[609]

Саул не міг не бачити, що і народ, і Господь надавали перевагу не йому, а його синові. Помилування Йонатана стало суворим докором необачності царя. У нього навіть з'явилося передчуття, що його прокляття впадуть на його власну голову. Він припинив війну з филистимлянами й повернувся додому похмурий і незадоволений.

Ті, котрі завжди готові вибачити або виправдати себе за скоєний гріх, часто є найсуворішими судьями для інших. Багата хто, подібно до Саула, стягає на себе Боже невдоволення, але не прислухається до порад і нехтує докорами. Навіть переконавшись у тому, що Господь не на їхньому боці, такі люди відмовляються визнати, що причина їхнього нещастя приховується в них самих. Викохуючи в собі гордість і самовдоволення, вони водночас жорстоко судять і ганьблять тих, котрі кращі за

них. Було б добре, якби такі самовпевнені судді замислилися над словами Христа: «Яким судом судите, таким і вас осудять; і якою мірою міряєтег такою відміряють і вам» (Матв. 7:2).

Часто ті, котрі прагнуть звеличити себе, потрапляють у такі ситуації, в яких виявляється їхній справжній характер. Так було і з Саулом. Його поведінка переконала народ, що честь царя і влада для нього дорожчі, ніж справедливість, милість та великодушність. Таким чином, народ, який відкинув Боже правління, зміг побачити власну помилку.

Ізраїльтяни проміняли побожного пророка, молитви котрого приносили їм благословення, на царя, котрий у сліпому запалі молився, щоб впало на них прокляття.

Якби ізраїльські мужі не втрутилися, щоб врятувати життя Йонатанові, їхній визволитель став би жертвою царського указу. Неважко уявити, з якою тривогою і поганими передчуттями ці люди виконували подальші вказівки Саула! Якою гіркою була думка про те, що він піднятий на трон завдяки їхнім зусиллям! Господь довготерпеливо зносить примхи людей, даючи змогу усім усвідомити й залишити свої гріхи; і хоча може видаватися, ніби Він сприяє добробуту тих, котрі нехтують Його волею і відкидають Його застереження, — свого часу Він неминуче виявить їхнє безумство.

[610]

Розділ 61. Відкинення Саула

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділ 15

Саул не витримав випробування вірою у скрутній ситуації в Гілгалі, зганьбивши Боже служіння, але його гріх ще можна було виправити; тому Господь надав Саулові ще одну змогу засвоїти урок непорушного довір'я Його Слово та послуху Його повелінням.

Коли пророк докоряв йому в Гілгалі, Саул не вбачав великого гріха в тому, що скоїв. Він вважав, що з ним повелися несправедливо, і намагався виправдати свої дії, вибачити помилки. З того часу він рідко бачився з пророком. Самуїл полюбив Саула як власного сина, а сміливий, запальний Саул вельми поважав пророка; однак його образив докір Самуїла, і з того часу Саул, наскільки це було можливо, уникав його.

Та Господь послав до Саула Свого слугу з іншою вісткою. Своїм послухом він ще міг довести вірність Богові та виправдати довір'я Ізраїлю. Самуїл прийшов до царя і передав йому Господні слова. Щоб монарх зрозумів, наскільки важливий послух цим словам, Самуїл особливим чином підкреслив, що звіщає божественний наказ, який походить від Небесної Влади, що настановила Саула на престол. Пророк сказав: Так сказав Господь Саваот: «Я згадав те, що вчинив Амалік Ізраїлеві, ставши йому на перешкоді по дорозі із Єгипту. Отож іди і побий Амаліка, цілковито знищ усе, що він має, і не щади нічого... від чоловіка до жінки, від дитини до немовляти, від вола й до вівці, верблюда й осла».

[611]

Відомо, що амалікітяни першими вступили у війну з Ізраїлем в пустелі, і за цей гріх, а також за повну зневагу до Бога, їхнє розтліваюче ідолопоклонство Господь через Мойсея виніс їм вирок. За божественним наказом історія їхнього жорстокого ставлення до Ізраїлю була записана разом із вказівкою: «Зітреш

пам'ять Амалика з-під неба. Не забудь!» (Втор.25:19). Упродовж чотирьох століть виконання цього вироку відкладалося, однак амалікітяни не залишили своїх гріхів. Господь знав, що цей нечестивий народ, якби тільки міг, стер би з лиця землі ізраїльтян і їхню релігію. Тепер нарешті настав час виконати вирок, який так довго відкладався.

Боже довготерпіння щодо нечестивих робить їх ще сміливішими в переступах, однак, незважаючи на те, що покарання довгий час відкладається, воно буде жахливим і неминучим. «Бо повстане Господь, як на горі Перацім; розгнівається, як в Гів'онській долині, щоб здійснити Свою справу — предивний Свій чин, щоб здійснити роботу Свою, незвичайне діло Своє!» (Ісаїя 28:21). Для милостивого Бога покарання — незвичайна справа. «Як живий Я, — говорить Господь Бог, — не бажаю смерті грішника, а тільки щоб відвернути нечестивого з дороги його; і буде він жити» (Єзек.33:11). Господь «милосердний і ласкавий, довготерпеливий, многомилостивий та правдивий... Що прощає беззаконня, злочини й гріхи». Однак Він «не залишає нічого без кари» (Вих.34:6-7). Хоча Бог не знаходить задоволення у помсті, але неодмінно покарає порушників Свого Закону. Він змушений це зробити, щоб уберегти мешканців Землі від повного розтління й загибелі. Щоб спасти декотрих, Бог змушений знищити тих, котрі стали запеклими в гріхах. «Господь довготерпеливий і силою потужний, але без кари винного Він не залишає» (Наум 1:3); за допомогою жахливого чину правосуддя Він відновить авторитет Свого зневаженого Закону. Його небажання вершити правосуддя свідчить про мерзенність гріхів, які вимагають Його покарання, і про суворість відплати, що чекає на грішника.

[612] Але, звершуючи суд, Бог не забуває і про милість. Амалікітяни мали бути знищені, а кенеяни, що мешкали поміж ними, — помилувані. Цей народ, хоч і не звільнився зовсім від ідолопоклонства, однак служив Богові і мав дружні стосунки з Ізраїлем. До цього народу належав шурина Мойсея — Ховав, який супроводжував ізраїльтян в їхніх мандрівках по пустелі і який, добре знаючи країну, був для них цінним помічником.

Після поразки филистимлян у Міхмаші Саул воював з Моавом, Аммоном, Едомом, а також із амалікітянами та фили-

стимлянами, здобуваючи все нові й нові перемоги. Отримавши наказ виступити проти амаликитян, він одразу ж оголосив війну. Його авторитетний наказ, скріплений словами пророка, був проголошений по всій країні, і здатні воювати мужі ізраїльські, почувши заклик до бою, згуртувалися під прапором Саула. Не завоювання було метою військового походу; у цій війні ізраїльтянам не належали ані слава перемоги, ані воєнні трофеї. Вони вирушили на війну лише тому, щоб виявити послух Богові та вчинити Його суд над амаликитянами. Бог бажав, щоб усі народи побачили, яка доля має спіткати людей, котрі нехтували Його верховною владою; Бог також хотів показати, що язичників знищив саме той народ, до якого вони ставилися з презирством.

«Саул побив Амалика від Хавіли аж до самого Шуру, що на кордоні з Єгиптом. І взяв він Агага, амаликського царя, живим, а увесь народ знищив вістрям меча. Однак змилосердився Саул разом з народом над Агагом, і над усім найкращим з його худоби дрібної та з його великої худоби... і не хотіли вони знищити їх. Лише те, що було нічого не варте, те знищили».

Перемога над амаликитянами була однією з найблискусучіших перемог Саула, і гордість знову запалала в його серці, що становило для нього найбільшу небезпеку. Божественний наказ повністю знищити Божих ворогів був виконаний лише частково. Прагнучи примножити тріумф свого повернення, Саул наважився наслідувати звичаї навколишніх народів: помилював Агага — лютого та войовничого царя амаликитян; ізраїльтяни залишили собі найкращих овець, велику рогату худобу та в'ючних тварин, виправдовуючи свій гріх тим, що худоба буде принесена в жертву Господеві. Нас-

правді ж тварин вони мали намір використати замість власних і таким чином зберегти свою худобу.

Саул зазнав останнього випробування. Самовпевненість, з якою він зневажав Божу волю, свідчила про те, що він мав намір і далі діяти як незалежний монарх; це було доказом того, що Саул негідний бути намісником Господа. В той час як Саул і його військо поверталися додому, насолоджуючись перемогою, в домі пророка Самуїла панував глибокий сум. Він отримав вістку від Бога, Який засуджував вчинок царя: «Жалкую, що

[613]

Я настановив Саула царем; він відвернувся від Мене, і слів Моїх не виконав». Пророк був глибоко засмучений поведінкою непокірного царя; всю ніч він плакав і молився, щоб страшний вирок було скасовано.

Каяття Бога не подібне до каяття людини. «Слава Ізраїлю неправди не говорить і не змінюється, бо Він не чоловік, щоб змінюватись». Каяття людини означає зміну думок і поглядів, а Боже каяття має на увазі зміну обставин і відносин. Людина може змінити своє ставлення до Бога, виконуючи умови, за якими отримає божественну ласку, або ж внаслідок власних вчинків позбудеться її, але Господь «учора, і сьогодні, і навіки Той Самий» (Євр. 13:8). Непослух Саула змінив його ставлення до Бога, але умови прийняття його Богом залишилися незмінними. Це означає, що Божі вимоги були тими ж, що й раніше, оскільки в Нього «нема переміни і ні тіні зміни» (Яків 1:17).

Вранці наступного дня пророк з болем у серці вирушив назустріч цареві, котрий згрішив. Самуїл плекав надію, що цар схаменеться, усвідомить свій гріх і, розкаявшись та упокорившись, знову знайде божественну ласку. Але після першого кроку на шляху беззаконня зробити наступні — значно легша справа. Низько впавши через непослух, Саул вийшов назустріч Самуїлові з неправдою на устах. Він вигукнув: «Благословенний ти в Господа! Я виконав Слово Господнє».

[614] Слова, почуті пророком, стали доказом неправдомовності непокірного царя. На прискіпливе запитання: «А що це за мекання овець, що до моїх вух доходить, та рик великої худоби, що я чую?» Саул відповів: «Від амаликитянина пригнали їх, бо народ пощадив найкраще із овець та волів, щоб принести в жертву Господу, Богу твоєму; а все решту ми повністю знищили». Ізраїльтяни виконували вказівки Саула, але, щоб вигородити себе, він був готовий перекласти вину за власний гріх непослуху на них.

Вістка про відкинення Саула невимовно засмутила Самуїла. Її потрібно було оголосити перед усім ізраїльським військом; сповнені гордості та торжества воїни отриману перемогу повністю пов'язували з доблестю та військовою майстерністю свого царя, оскільки й сам Саул не приписував Богові успіх Ізраїлю у цій битві. Переконавшись у непокірності Саула, пророк

сповнився обурення — той, якого так високо відзначив Бог, виявивши до нього Свою прихильність, порушив наказ Небес, чим ввів Ізраїль у гріх. Пояснення царя не могли обманути Самуїла. Із змішаним відчуттям жалю і обурення він сказав: «Годі, дай мені оголосити тобі, що Господь відкрив мені цієї ночі... Чи ж немалим ти собі здавався, коли став головою над колінами Ізраїля й Господь помазав тебе царем над Ізраїлем?» Він повторив Божий наказ відносно Амаліка і вимагав від Саула пояснення щодо причини непослуху.

Саул продовжував уперто виправдовуватись: «Я послухався Господнього голосу і пішов у похід, в який Господь послав мене, і привів амалікитянського царя Агага та винищив амалікитян; народ же взяв із здобичі овець і худоби, що було найкраще із залятого, щоб принести його в жертву Господеві, Богові твоєму, в Гілгалі».

Суворо, хоч і урочисто, пророк відкинув, здавалося б, спасительний обман Саула, оголосивши йому неминучий вирок: «Невже ж всепалення і жертви Господеві більш до вподоби, ніж послух Господньому слову? Послух кращий від жертви, а слухняність — від баранячого жиру. Бо непокірність — такий же гріх, як ворожбитство, а свавілля — те ж, що й служіння бовванам. Через те, що ти відкинув Господні слова, то Він відкинув тебе, щоб ти не був царем».

Коли цар почув цей страшний вирок, він закричав: «Згрішив я, переступивши Господній наказ і твої слова, але я злякався народу і виконав його волю». Злякавшись осудження пророка, Саул визнав провину, яку до цього часу вперто заперечував, але, як і раніше, продовжував перекладати її на народ, виправдовуючись, що згрішив через те, що боявся людей. [615]

На жаль, не розкаяння за скоєний гріх, а страх перед покаранням спонукав Саула благати Самуїла: «Прости ж мій гріх і повернися зо мною, а я поклонюсь Господеві». Якби Саул щиро розкаявся, то привселюдно визнав би свій гріх, але його непокоїло лише одне: як зберегти власний авторитет і владу над народом. Саул жадав присутності Самуїла, оскільки вона розцінювалася як честь і могла посилити вплив царя на народ.

«Не повернуся з тобою, — відповів пророк, — бо ти відкинув Господнє слово, а Господь відкинув тебе, щоб ти не був царем

над Ізраїлем». Коли Самуїл повернувся, щоб іти з цього місця, охоплений жахом цар ухопився за край його одягу, але він розірвався у нього в руках. На це пророк об'явив: «Господь відірвав сьогодні від тебе Ізраїлеве царство і передав його твоєму ближньому, кращому від тебе».

Однак Саула більше непокоїло відчуження Самуїла, ніж Боже невдоволення. Він знав, що народ ставився до пророка з більшим довір'ям, ніж до нього. Саул розумів: якщо тепер хтось інший, за Божественним повелінням, буде помазаний на царя, то йому вже не вдасться зберегти владу над народом. Побоюючись, що коли Самуїл остаточно залишить його, то неминуче виникне бунт, Саул благав пророка вшанувати його перед старійшинами та перед народом, прийнявши участь у релігійному служінні. Підкоряючись божественному повелінню, Самуїл виконав прохання царя, щоб не дати приводу до повстання, але він був присутній на служінні лише як німий свідок.

Залишалась ще одна справа честі і справедливості, сувора й страшна, яку потрібно було виконати. Самуїл повинен був привселюдно відстояти Божу честь і викрити поведінку Саула. Він звелів привести до нього амалікського царя. Більше за всіх, котрі впали від меча Ізраїлю, завинив жорстокий Агаг; він ненавидів Божий народ і намагався знищити його, а вплив царя-язичника відігравав велику роль у поширенні ідолопоклонства.

[616] Він з'явився за наказом пророка, тішачи себе думкою про те, що небезпека смерті минула. Самуїл проголосив: «Як твій меч позбавляв життя жінок і дітей, так позбавиться сина твоя мати між жінками. І розрубав Самуїл Агага перед Господнім лицем». Зробивши це, він повернувся до свого дому у Рамі, а Саул пішов до себе в Гів'ю. Пророк і цар бачилися після цього лише один раз.

Коли Саул був тільки-но покликаний на престол, він був скромної думки про власні здібності й охоче прислухався до слів повчання. Юнаку, безумовно, бракувало знання й досвіду, а його характер мав серйозні недоліки. Але Господь дарував Саулові Святого Духа, Який би навчав і допомагав йому, підніс би його до такого рівня, щоб він міг розвивати якості, необхідні для правителя Ізраїлю. Якби Саул і далі залишався скромною

людиною та постійно прагнув, щоб божественна мудрість керувала ним, то відповідав би своєму покликанню з успіхом і честю. Під впливом божественної благодаті зміцніла б його кожна добра риса характеру, а лихі звички втратили б свою силу.

Саме цю роботу Господь бажає здійснити для кожного, хто посвячує себе Йому. Багатьох Він покликав до Своєї праці, тому що вони покірливі та готові прислухатися до порад. У Своєму Провидінні Господь відводить їм таке місце, в якому вони могли б вчитися від Нього. Він відкриває людям їхні недоліки; усім, хто шукає Його допомоги, дасть силу виправити помилки.

Але Саул надто покладався на себе і ганьбив Бога своїм невір'ям та непослухом. Хоча на початку свого царювання він був скромною людиною і навіть сумнівався у собі, успіх зробив його самовпевненим. Вже перша перемога на початку його царювання розпалила в ньому гордість, що стало для Саула найбільшою небезпекою. Доблесть і військова майстерність, виявлені царем у звільненні Яवेशа Гі- леадського, викликали захоплення народу. Люди славили свого царя, забувши про те, що він був лише знаряддям, за допомогою якого діяв Бог; і хоч спочатку Саул віддав славу Богові, пізніше він привласнив її собі. Саул забув про свою залежність від Бога, і його серце відійшло від Господа. Таким чином був підготовлений шлях для скоєння гріха самовпевненості та блюзнірства в Гілгалі. Ця ж сліпа самовпевненість змусила Саула відкинути докори Самуїла. Саул визнавав, що Самуїл — пророк, посланий Богом, тому мав би прислухатися до його докорів, якби навіть і не вважав себе винуватим. Якби він захотів усвідомити й визнати власну помилку, цей гіркий досвід став би для нього захистом у майбутньому.

[617]

Якби Господь зовсім залишив Саула, то не звертався б до нього знову через Свого пророка і не доручив би йому виконати певну роботу, аби виправити помилки минулого. Якщо той, хто називає себе Божою дитиною, починає виявляти недбалість у виконанні Його волі і цим подає поганий приклад іншим, роблячи їх нешанобливими і неуважними до Господніх вказівок, то його поразки навіть ще можуть перетворитися на перемоги,

якщо він, щиро розкаювшись, прийме докір і навернеться до Бога з вірою і покірністю. Приниження від поразки часто обертається на благословення, тому що воно виявляє нашу власну неспроможність виконати волю Божу без Його допомоги.

Коли Саул відкинув докір, посланий йому через Божого Духа, він продовжував вперто виправдовувати себе, відкинувши єдиний засіб, за допомогою якого Бог міг спасти його від самого себе. Саул свідомо відійшов від Бога і не міг отримати ні божественної допомоги, ні Його керівництва доти, доки не повернеться до Нього і не визнає свій гріх.

Приносячи жертву Богові перед ізраїльським військом у Галгалі, Саул прагнув створити враження людини свідомої і сумлінної. Та його побожність не була правдивою. Релігійне служіння, виконання якого було грубим порушенням Божого розпорядження, лише ослабило руки Саула, позбавляючи його допомоги, яку Бог так бажав йому дати.

Саул гадав, що у війні з Амаліком він зробив усе, що наказав йому Бог, але Господь був незадоволений лише частковим послухом і не бажав пройти мимо того, чим було знехтувано, хоча й під нібито пристойним приводом.

[618] Бог не дав людям свободи відступати від Його вимог. Господь сказав Ізраїлю: «Ви не повинні робити... кожен, що йому здається справедливим в його очах»; «виконуй і слухай усі ті слова, що Я наказую тобі, щоб повіки було добре тобі і дітям твоїм по тобі через те, що чиниш добре перед очима Господа, Бога твого» (Втор.12:8, 28). Приймаючи якесь рішення, ми повинні цікавитися не тим, чи завдасть воно нам якоїсь шкоди, але, чи буде це відповідати Божій волі. «Є дорога, яка здається людині простою, але кінець її — дорога смерті» (Прип.14:12).

«Послух кращий від жертви». Жертвоприношення самі по собі не мали жодної цінності в Божих очах. Вони мали лише свідчити про те, що людина, яка їх приносить, кається у своєму грісі, вірить у Христа і обіцяє у подальшому житті виявляти послух Божому Законові. Але без каяття, віри й сердечної покори ці жертви не мали жодної цінності. Коли Саул, грубо порушивши Божий наказ, мав намір принести в жертву Богові те, що було призначене Ним на знищення, до божественного

авторитету була виявлена відверта зневага. Таке служіння стало б образою для Небес.

Знаючи про гріх Саула та його наслідки, як же багато людей йдуть подібним шляхом! Відмовляючись вірити в певні Господні вимоги та коритися їм, вони вперто продовжують звершувати перед Ним формальні релігійні обряди. Божий Дух не відповідає на таке служіння. З якою б ревністю люди не виконували релігійні церемонії, Господь не може прийняти їх, якщо вони продовжують свідомо порушувати одну з Його Заповідей.

«Непокірливість, — такий же гріх, як ворожбитство, а свавілля — як ідолопоклонство». Непокірливість бере початок від сатани, і усяке обурення проти Господа викликане сатанинським впливом. Ті, котрі повстають проти Божого правління, вступають у союз із архивідступником, який використовує свою силу й хитрість, щоб поневолити їхні почуття і затьмарити розум. Сатана подає усе в неправдивому світлі. Подібно до наших прабатьків, ті, що перебувають у владі його звабних чар, бачать лише великі переваги від порушення Закону.

Немає переконливішого доказу чаклунської сили сатани, ніж той факт, що багато людей, яких він звів, обманюють себе думкою про те, нібито вони служать Богові. Коли

[619]

Корей, Датан і Авірон повстали проти авторитету Мойсея, вони гадали, що опираються лише людському керівникові, звичайній людині, як і вони самі; до того ж вірили, що цим служать Богові. Однак, відкидаючи вибране Богом знаряддя, вони відкинули Христа й образили Божого Духа. Так і за днів Христа юдейські книжники та старійшини, претендуючи на те, що вони вельми піклуються про славу Божу, розп'яли Його Сина; Той самий дух все ще продовжує жити в серцях людей, які вирішують чинити за власною волею і всупереч Божій волі.

Саул мав найпереконливіший доказ того, що Самуїл Натхнений Духом Божим. Сміливість, з якою він порушив Божий наказ, даний через пророка, суперечила здоровому глуздові, велінням розуму. Його фатальну самовпевненість слід віднести до тієї ж категорії, що й сатанинське чарівництво. Саул з великим запалом провадив боротьбу з ідолопоклонством і чаклунством, однак його непослух божественному наказові був

викликаний тим самим духом протидії Богові; він був натхнений сатаною так само, які ті, що займалися чарівництвом. Коли Саула докорили, до його непокірності додалася ще й впертість. Він не міг би завдати більшої образи Божому Духові навіть тоді, коли б відверто об'єднався з ідолопоклонниками.

Зневажливе ставлення до докорів і застережень Божого Слова та Його Духа дуже небезпечне. Багато людей, подібно до Саула, поступаються спокусі, доки у своєму засліпленні перестають бачити правдивий характер гріха. Вони тішать себе тим, що мали нібито добрий намір і не зробили нічого, що суперечило б Господнім вимогам. Діючи усупереч Духові благодаті, такі люди, врешті-решт, перестають чути Божий голос і залишаються в тенетах обману, який самі обрали.

[620] В особі Саула Бог дав ізраїльтянам царя за бажанням їхніх сердець, як про це сказав Самуїл, коли наставляв його на престол у Гілгалі: «Оце вам той цар, якого ви вибрали, якого домагались» (1Сам.12:13). Вродливий і випещений, з царською поставою, він своєю зовнішністю відповідав їхньому уявленню про царське достоїнство, а завдяки його доблесті та вмінню командувати військами вони розраховували здобути повагу й славу серед інших народів. Ізраїльтян мало цікавило, чи володіє їхній цар тими благородними якостями, які можуть зробити його здатним управляти справедливо й неупереджено.

Люди не просили собі царя, котрий насправді мав би шляхетний характер, любив і боявся Бога. Вони не питали поради у Бога щодо якостей, якими повинен володіти правитель, щоб Ізраїль, як Його вибраний народ, зберіг свій особливий, святий характер. Вони шукали не Божого шляху, а власного. Тому Бог дав їм царя, котрого вони бажали; вдача Саула відповідала їхнім характерам. Серця людей не упокорилися перед Богом, а їхній цар не підкорився божественній благодаті. Правління такого царя повинно було стати сумним досвідом, який допоміг би їм усвідомити свою помилку й відновити вірність Богові.

Однак Господь, поклавши на Саула відповідальність за царство, не залишив його напризволяще. Святий Дух сховався на Саула, відкриваючи цареві його слабкості та потребу в божественній благодаті. Якби Саул покладався на Бога, Господь був би з ним. Доти, доки його воля підпорядковувалась волі Божій

і він був послухний Його Духові, Бог посилав йому успіх у всьому. Але коли Саул вирішив діяти незалежно від небесного управління, Господь не міг більше залишатися його Провідником і в результаті змушений був усунути царя. Тоді Бог покликав на престол «мужа по серцю Своему» (1Сам.13:14), який також мав недоліки характеру, але замість того, щоб надіятися на себе, покладався на Бога і був керований Його Духом; мужа, котрий, якщо й згрішить, з покірністю прийме докір і навіть покарання.

[621]

Розділ 62. Помазання Давида

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділ 16:1-13

В декількох милях на південь від Єрусалима, «міста великого Царя», знаходиться Віфлеєм, в якому більше ніж за 1000 років до того, як в яслах колисали немовля Ісуса і поклонялися Йому мудреці зі Сходу, народився Давид, син Єссея. За багато століть перед приходом Спасителя, Давид ще зовсім дитиною і на світанку своєї юності пильнував отари овець на пагорбах, що оточували Віфлеєм. Простий хлопчина-пастушок наспівував пісні, котрі сам складав, а звуки його арфи були милозвучним акомпанементом для молодого, чистого голосу. Господь обрав Давида, а тому готував його, коли той перебував на самоті серед своїх отар, до праці, яку мав намір довірити йому в майбутньому.

У той час як Давид провадив скромне пастирське життя, Бог звернувся до пророка Самуїла з такими словами; Доки ти сумуватимеш за Саулом? Я відкинув його, щоб він не царював над Ізраїлем. Наповни ріг твій оливою і йди... до віфлеємлянина Єссея, бо Я зауважив царя між синами його... Візши в свої руки теля і скажи: «Я прийшов, щоб принести жертву для Господа». І закличеш Єссея до жертви, а Я вкажу тобі, що маєш робити; помажеш мені того, на кого вкажу тобі. І зробив Самуїл, що Господь сказав йому. І прийшов він до Віфлеєма, а старійшини міста, вийшовши йому назустріч із тремтінням, сказали: «Чи твій прихід з миром?» А він відповів: «З миром!». Старійшини також прийняли запрошення прийти до жертви, а Самуїл покликав ще й Єссея та його синів. Спорудили жертвник і приготували усе для жертвоприношення. Була присутня вся сім'я Єссея, крім Давида — наймолодшого сина, котрого залишили пильнувати овець, тому що кидати отари без нагляду було небезпечно.

[622]

Коли жертвоприношення було закінчене, перед початком жертівної учти Самуїл обвів пророчим поглядом синів Єссея, котрі мали шляхетну зовнішність. Еліяв був найстаршим; своєю вродою та поставою він більше за всіх нагадував Саула. Його миловидні риси та пропорційна будова тіла привернули увагу пророка. Дивлячись на його царственну поставу, Самуїл подумав: «Справді, це, напевно, той муж, якого Бог вибрав замість Саула!» — і чекав божественної вказівки, щоб помазати його. Та Єгова дивиться не на зовнішність людини. Еліяв не боявся Господа. Якби він зійшов на престол, то був би таким же гордим, суворим правителем. Господь сказав Самуїлові: «Не дивись на обличчя його та на високий зріст його, — Я відкинув його. Бо Бог дивиться не так, як людина: людина дивиться на лице, а Господь дивиться на серце». Зовнішня краса нічого не говорить Богові про душу. Мудрість і вищість, виявлені в характері та поведінці, становлять справжню красу людини; саме внутрішнє багатство, досконалість серця визначають, чи будемо ми прийняті Господом. Як же глибоко повинні ми усвідомлювати цю істину, коли судимо про себе та інших!

Помилка, якої припустився Самуїл, вчить нас, яка марна справа — оцінювати когось за вродою обличчя або благородством постави; наскільки неспроможна людська мудрість збагнути таємниці серця і Божі поради без особливого просвітлення з Небес. Божі наміри і Його шляхи щодо Його творинь перевищують наш обмежений розум, однак ми можемо бути впевнені: Його діти посядуть саме те місце, якому відповідають, і виконають доручену їм роботу, якщо підкорять свою волю волі Божій, аби Його плани, що мають послужити на благо людини, не були порушені через її примхливість. [623]

Залишивши Еліява, Самуїл почав оглядати по черзі шістьох інших братів, присутніх на служінні; але Господній вибір не впав ні на жодного з них. У нестерпному чеканні Самуїл дивився на останнього з юнаків; пророк був збентежений і розгублений. Він запитав Єссея: «Чи то уже всі твої діти?» Батько відповів: «Ще позостався найменший, — він пасе отару». Самуїл звелів привести його, говорячи: «Не сядемо за стіл, аж поки він не прийде сюди».

Самотній пастушок був вражений несподіваним запрошенням посланця, котрий об'явив, що пророк прийшов до Віфлеєму і послав за ним. Він здивовано розпитував, чому пророк та судця Ізраїлю бажає бачити саме його, однак без зволікань підкорився запрошенню. «Він був русявий, із гарним обличчям і приємною зовнішністю».

Коли Самуїл із задоволенням подивився на вродливого, мужнього, скромного юнака-пастуха, Господній голос промовив до нього: «Устань, помаж його, — бо це він!» Давид виявляв хоробрість і вірність у скромній праці пастуха; тепер же Бог обрав його керівником Свого народу. «І взяв Самуїл ріг з оливою й помазав його серед братів його. І Дух Господній зійшов на Давида і був на ньому від того дня і в майбутньому». Пророк виконав доручену йому справу і з легким серцем повернувся у Раму.

Самуїл не сказав про мету свого приходу навіть сім'ї Єссея, і помазання Давида було таємним. Цим пророк дав зрозуміти юнакові, яка велична доля чекає на нього, аби серед різноманітних досвідів і небезпек наступних років думка про це допомагала йому залишатися вірним Божому наміру, який мав здійснитися в його житті.

Велика честь, виявлена Давидові, не запаморочила йому голови. Незважаючи на високе становище, яке чекало на нього, юнак продовжував добросовісно пасти овець, з покірністю чекаючи здійснення Господніх планів у призначений Ним час і призначеним Ним способом. Залишаючись покірним і скромним, яким він був і до помазання, хлопчик-пастух повернувся в гори, щоб піклуватися про свої отари з тією ж ніжністю, що й раніше. Правда, з новим натхненням він почав складати свої мелодії та грав на арфі.

[624]

Перед його очима простягався прекрасний, розкішний краєвид: грона винограду виблискували на сонці, а зелені крони лісових дерев колисав легенький вітерець. Він дивився на сонце, яке, заливаючи все небо світлом, виходило, ніби наречений зі свого чертога, й раділо, як той атлет, котрому належить слава у перегонах.

Шпилясті вершини гір здіймались що неба; а трохи далі височіли голі бескиди гірського пасма Моава, над якими про-

стягалася ніжна блакить небосхилу. А над усім цим був Бог. Давид, звичайно, не мав змоги бачити Його, але Божі діла свідчили про Його славу. Світло дня, що золотило ліси й гори, луки й річки, спрямовувало думки до Отця світил, Подателя всякого добра й досконалого дару. Щоденне все нове відкриття характеру та величі Творця наповнювало серце юного поета й музиканта палкою любов'ю й захопленням. У роздумах про Бога та Його діла розвивалися й міцніли для майбутньої праці розумові й душевні здібності Давида. З кожним днем його взаємини з Богом ставали дедалі ближчими. Юний розум глибше проникав у пізнання Бога, знаходячи все нові теми для пісень і музики. Його дзвінкий, мелодійний голос бринів у повітрі, відкликаючись відлунням у горах, ніби відповідаючи на радісні співи небесних ангелів.

Хто може виміряти результати тих років праці й поневірянь серед самотніх пагорбів? Спілкування з природою і Богом, турбота про свої отари, небезпеки і порятунок, печалі й радості його скромної долі повинні були не лише сформувати характер Давида і справити вплив на його подальше життя, — досвіди, оспівані у псалмах солодкого співця Ізраїлю, мали запалювати любов'ю серця Божих дітей упродовж усіх віків, наближаючи їх до вічнолюблячого серця Того, Котрий є Джерелом життя усього Свого творива.

У розквіті краси та змужніння Давид готувався посісти високе становище серед найшляхетніших мужів нашої Землі.

Його таланти — дорогоцінні дари від Бога — послужили для прославлення святого Імені Подателя. Можливість споглядати Божу славу та розмірковувати про неї збагатили його мудрістю і благочестям, зробивши улюбленцем Бога та ангелів. Роздумуючи над досконалістю Творця, він отримував більш повне уявлення про Бога. Незрозумілі теми висвітлювалися, важкі питання розв'язувались, збентеження поступалося місцем гармонії, а кожний промінь нового світла викликав нові хвилі захоплення і породжував ще мелодійніші гімни на славу Бога й Відкупителя. Любов, яка надихала Давида, печалі, що не раз напосідали на нього, перемоги, що супроводжували його, — усе це було темою для діяльного розуму юнака, і коли він згадував про любов Божу, виявлену до нього, серце, переповнене пал-

[625]

кою прихильністю і вдячністю, відповідало палкою любов'ю; голос Давида виспівував ще прекрасніші мелодії, арфа звучала ще урочистіше й радісніше, і юний пастух зростав у силі та пізнанні, бо Дух Господній пробував на ньому.

Розділ 63. Давид і Голят

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 16:14-23; 17

Коли цар Саул зрозумів, що Бог відкинув його, і відчув усю силу слів осуду, сказаних йому пророком, то сповнився гіркою обурення й відчаю. Голова гордого царя схилилася, але не тому, що він щиро розкаявся. Саул не мав чіткого уявлення про уразливу природу свого гріха і не намагався змінити своє життя; він лише виношував у серці думку про те, що Бог вчинив несправедливо, позбавивши його престолу в Ізраїлі, а його нащадків -- права на царювання. Передчуття лиха, яке має спіткати його дім, не залишало царя. Він вважав, що доблесть, виявлена ним у боротьбі з ворогом, повинна спокутувати гріх непослуху. Він не прийняв з покірністю Божого покарання, а його гордовитий дух настільки зневірився, що Саул мало не збожеволів.

Радники запропонували цареві скористатися послугами талановитого музиканта, сподіваючись, що заспокійлива музика втихомирить його збентежений дух. За Провидінням Божим, до царя запросили Давида — майстерного музиканта на арфі. Піднесені, натхненні Небесами звуки його інструмента справили бажаний ефект. Пригніченість і меланхолія, які темною хмарою оповили розум Саула, розвіялись.

Коли послуги Давида при дворі Саула вже не були потрібними, він повертався до своїх отар, що паслися поміж пагорбами, залишаючись і далі скромним, простим юнаком. Але як тільки виникала потреба, його знову кликали прислуговувати цареві і заспокоювати збентежену душу монарха, доки злий дух не залишав його. Хоча Саул з прихильністю ставився до Давида й захоплювався його музикою, юний пастух щоразу з полегшенням і радістю залишав царський дім, направляючись у поля й гори.

[627]

Давид продовжував зростати у милості в Бога та людей. Він був навчений ходити Господнім шляхом і тепер, як ніколи раніше, палко бажав у всьому виконувати Божу волю. У нього з'явилися нові теми для роздумів. Перебуваючи при дворі Саула, він побачив, яка велика відповідальність лежить на цареві. Йому стали зрозумілими спокуси, що напосідали на душу цього мужа, і він збагнув дещо загадкове в характері та вчинках першого царя Ізраїлю. Давид спостерігав, як царську славу оточує темна хмара печалі, розумів, що особисте життя членів сім'ї Саула не таке вже й щасливе. Усе це викликало занепокоєння в серці юнака, вже помазаного на царя Ізраїлю. Перебуваючи в полоні тривожних думок, Давид брав арфу, здобуваючи з неї звуки, що підносили його дух до Подателя всіх благ, — і тоді чорні хмари, що затуманювали горизонт його майбутнього, розвіювались.

Бог викладав Давидові уроки довір'я. Подібно до того як Мойсей був вихований для своєї місії, Господь готував сина Єссеєвого стати на чолі Божого вибраного народу. Самостійно піклуючись про отару, Давид почав цінувати турботу Великого Пастиря про овець Його пастви.

Безлюдні пагорби та яри, серед яких поневірявся Давид зі своїми отарами, були сховищами для диких звірів. Нерідко траплялося, що з гущавини уздовж Йордану з'являвся лев або ж виходив зі своєї барлоги ведмідь; голодні й розлючені звірі намагалися напасти на отару. За звичаями того часу Давид був озброєний лише пращею та пастушою палицею, однак він рано показав себе сильним і сміливим захисником отари. Пізніше, розповідаючи про ці сутички, він говорив: «Я кидався за ним навздогін, і бив його, і виривав овечку з пащі його. А як він кидався на мене, то я хапав його за гриву і вбивав насмерть» (1Сам. 17:34-35). Такі досвіди були випробуванням мужності Давида і розвивали в ньому відвагу, стійкість і віру.

[628]

Ще перед тим, як юнака запросили до двору Саула, він прославився своїми доблесними вчинками. Сановник, котрий рекомендував його цареві, відгукнувся про нього як про «лицаря та вояку, що розуміється на речах», додавши: «І Господь із ним».

Коли Ізраїль оголосив війну филистимлянам, троє синів Єссеєвих вступили до війська, яким командував Саул, а Давид залишився вдома. Однак через деякий час він відвідав табір Саула. Батько звелів Давидові віднести їжу старшим братам і довідатися, чи вони живі й здорові. Та Єссеє не знав про те, що юному пастухові доручена більш висока місія. Війська Ізраїлю потрапили у небезпеку, і ангел звелів Давидові спасти його народ.

Наближаючись до того місця, де розташувалися війська, Давид почув шум підготовки до бою — «військо вирушало лавами, вигукуючи військовий клич до бою». Ізраїльське та филистимське війська вишикувалися одне проти одного. Давид підбіг до своїх братів і привітав їх. У той час як він розмовляв із ними, Голіят, филистимський герой, вийшов і образливими словами кинув виклик Ізраїлю, пропонуючи обрати з-поміж себе чоловіка, який вступив би з ним у двобій.

Голіят повторив виклик. Давид, побачивши, що Ізраїль охоплений страхом, і дізнавшись про те, що кожного дня ізраїльтяни зазнають такої наруги від филистимлянина і немає жодного воїна, котрий змусив би його замовкнути, сповнився обурення. Давида охопило палке бажання відстояти честь Живого Бога і Його народу.

Ізраїльська армія занепала духом. Мужність залишила воїнів. Вони говорили один одному: «Чи бачите ви того чоловіка, що он виходить? А виходить він, щоб зневажати Ізраїля».

У гніві й обуренні Давид вигукнув: «Хто цей необрізаний филистимлянин, що сміє так зневажати полки Живого Бога?»

Еліяв, старший брат Давида, слухаючи ці слова, добре розумів, які почуття хвилюють душу юнака. Як пастух, Давид вирізнявся рідкісною сміливістю, мужністю й силою, а таємничі відвідини Самуїлом дому їхнього батька і його мовчазне відбуття пробудили в серцях братів підозру щодо дійсної мети його візиту. Коли брати побачили, що Давидові виявлена більша честь, аніж їм, то сповнилися заздрощів; його чистота і братерська ніжність не викликали в них належної поваги та любові. Брати дивилися на Давида як на звичайного хлопця-пастушка, а в його запитанні Еліяв вбачав осуд власній боязливості, оскільки він не робив жодних спроб, щоб при-

[629]

мусити замовкнути цього філістимського велетня. Старший брат сердито вигукнув: «Чого то ти прийшов сюди? І на кого ти покинув тих небагатьох овечок в пустині? Я знаю зухвалість твою та нерозумне твоє серце; бо ти прийшов лише для того, щоб подивитися на війну!» Давид відповів шанобливо, але рішуче: «Та що я таке зробив? Чи не за наказом батька я прибув?»

Слова Давида передали цареві, який прикликав юнака до себе. Саул з подивом вислухав слова пастуха, котрий сказав: «Нехай ніхто не падає духом заради нього. Слуга твій виступить і буде битися з отим філістимлянином». Саул намагався відговорити Давида, але хлопець залишався непохитним. Він відповідав просто й скромно, посилаючись на досвіди, які мав, охороняючи отари свого батька. Він сказав: «Господь, що врятував мене з лап лева та ведмедя, Він врятує мене з руки цього філістимлянина». І сказав Саул: «Іди, і нехай Господь буде з тобою».

Упродовж 40 днів ізраїльське військо тремтіло перед бундючним викликом філістимського велетня. Воїни завмирили від страху, дивлячись на його велетенську поставу в шість ліктів і п'ядь висоти. На голові Голіята був мідний шолом, а на ногах — мідні наголінники. Одягнений він був у кольчугу, яка важила 5000 шеклів. Кольчуга була зроблена із мідних пластинок, що накладалися одна на одну у вигляді риб'ячої луски. Вони так тісно прилягали одна до одної, що ніякий гострий предмет не міг пробити їх. За плечима велетень носив величезного списа, також із міді. «А держак списа його — як ткацький вал, а вістря списа його — шістсот шеклів заліза. А перед ним ходив щитоноша».

[630]

Вранці й увечері Голіят підходив до ізраїльського табору і голосно кричав: «Чого ви вийшли й стаєте до бою? Хіба ж я не філістимлянин, а ви не раби Саулові? Оберіть собі одного, і нехай він виступить проти мене. Якщо він зможе боротися зі мною і вб'є мене, то ми будемо вашими рабами. А якщо я переможу і вб'ю його, то ви станете нашими рабами і будете служити нам». І сказав філістимлянин: «Я цього дня зневажу Ізраїлеві полки. Дайте мені чоловіка, і будемо боротися вдвох».

Хоча Саул дозволив Давидові прийняти виклик Голіята, однак він сумнівався у тому, що Давид матиме успіх у цьому сміливому починанні. Було дано наказ одягнути юнака у царські військові обладунки. На його голову одягли важкий мідний шолом, а самого Давида — в кольчугу, з боку «прип'яли» царський меч. Озброєний таким чином, він вже було вирушив, але незабаром повернувся назад. Першою думкою стурбованих спостерігачів було те, що Давид вирішив не ризикувати своїм життям у нерівному поєдинку з ворогом. Але відважний юнак був далекий від такої думки. Повернувшись до Саула, він попросив у нього дозволу скинути важкі обладунки, говорячи: «не можу в цьому ходити, бо я не звик!» Скинувши їх, він узяв лише свою палицю, пастушу торбу і звичайну пращу. Вибравши п'ять гладеньких камінців з потоку, він поклав їх до своєї торби і з пращею в руках став наближатися до филистимлянина. Велетень сміливо вийшов назустріч, гадаючи, що побачить одного з наймогутніших воїнів Ізраїлю. Його зброєносець йшов перед ним, а сам він мав такий вигляд, ніби наперед смакував перемогу. Підійшовши ближче, Голіят побачив усього-навсього підлітка, котрого називали хлопчиком через його юний вік. Обличчя Давида пашіло здоровим рум'янцем, а відсутність військових обладунків вигідно підкреслювала його добре збудовану постать; однак поміж юнаком та масивними розмірами филистимлянина існував помітний контраст.

Голіят сповнився подиву й гніву. «Чи я пес, — вигукнув він, — що ти вийшов на мене з києм?» Після цього він спрямував на Давида потік найжахливіших проклять від імені всіх відомих йому богів. Він кричав, глузуючи: «Ходи ж до мене, а я твоє тіло віддам птаству небесному та звірині польовій».

[631]

Давид не злякався филистимського героя. Зробивши крок уперед, він сказав своєму суперникові: «Ти йдеш на мене з мечем і списом та ратищем, а я йду на тебе в ім'я Господа Саваота, Бога військ Ізраїлевих, які ти зневажив. Сьогодні віддасть тебе Господь у мої руки, — і я вб'ю тебе, і відсічу голову від твого тіла; сьогодні ж я дам твій труп і трупи филистимського війська птаству небесному та дикій звірині. І пізнає вся земля, що є Бог у Ізраїля! І пізнає вся ця громада,

що Господь спасає не мечем та списом, — бо це війна Господа, і Він віддасть вас у наші руки».

У голосі Давида не відчувалося страху, а гарне обличчя сяяло торжеством перемоги і радості. Ці слова, сказані чистим, мелодійним голосом, були ніби підхоплені вітром і луною понесли до тисяч воїнів, що вишикувались до бою. Гнів Голіята не знав меж. У своїй люті він зірвав шолом, який захишав йому чоло, і несамовито розлючений кинувся на суперника. Син Єссеїв був готовий зустріти ворога. «Коли филистимлянин рушив і, йдучи, наближався до Давида, юнак швидко вибіг із лав назустріч филистимлянинові. І сягнув Давид рукою до торби, взяв звідти камінь, метнув ним із пращі — і влучив филистимлянину у чоло його. Камінь застряв йому в чолі, і він упав обличчям своїм на землю».

Бойові ряди двох армій завмерли від подиву. Усі були впевнені, що Давид загине, але, коли в повітрі зі свистом просвистів камінь і влучив у ціль, вони побачили, як могутній Голіаф затремтів і простягнув вперед руки, ніби його зненацька вразила сліпота. Велетень захитався і, як зрубаний дуб, повалився на землю. Давид не чекав ні хвилини. Він вискочив на розпростерте тіло филистимлянина і обома руками вхопився за важкий меч Голіята. Хвилиною раніше велетень вихвалявся, що цим мечем відітне голову юнакові й викине його тіло небесному птаству. Тепер цей меч був піднесений у повітрі і — голова богозневажника скотилася з плечей; ізраїльський табір наповнився криками радості.

[632]

Охоплені жахом филистимляни в паніці кинулися тікати. Крики ізраїльських воїнів, що переслідували втікаючих ворогів, луною прокотилися серед гірських вершин; филистимлян переслідували до долини і воріт Екрона. І вкрили трупи филистимлян дорогу аж до Шаараїа, Ната, Екрона... І повернулися Ізраїлеві сини з гонитви за филистимлянами та й пограбували їхні намети. «А Давид узяв голову филистимлянина і приніс її до Єрусалима, а зброю його склав у своєму наметі».

[633]

Розділ 64. Давид-утікач

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 18-22

Після перемоги над Голіатом Саул узяв Давида до себе, не дозволивши йому повернутися до батьківського дому. І сталося так, що «серце Йонатана прихилилося до серця Давидового, — і полюбив його Йонатан, як свою душу». Йонатан і Давид уклали між собою угоду, що будуть як брати, і царський син «зняв із себе плаща, що був на ньому, і дав його Давидові, а також військовий одяг і усе, — аж до меча свого, лука і пояса свого». На Давидові лежала велика відповідальність, однак він залишався скромним і завоював любов не тільки народу, а й царської сім'ї.

«І ходив Давид скрізь, куди лише посилав його Саул, діяв мудро, так що настановив його Саул над своїм військом». Давид відзначався розважливістю і вірністю; було очевидно, що благословення Боже спочивало на ньому. Іноді Саул усвідомлював свою неспроможність правити Ізраїлем, відчуваючи, що його царство знаходилося б у більшій безпеці, якби він мав підтримку людини, котра керується Господніми вказівками. Саул надіявся, що взаємостосунки з Давидом захищатимуть його. Оскільки Давид користувався милістю і прихильністю Господа, а також Його захистом, то присутність юнака стала б охороною для Саула в час бойових дій.

Ніщо інше, як Боже Провидіння звело Давида із Саулом. Становище Давида при царському дворі давало йому змогу увійти в курс справ і тим самим приготуватися до майбутньої великої діяльності, а також завоювати довір'я народу. Злигодні й труднощі, що випали на його долю через ворожнечу Саула, навчили його усвідомлювати залежність від Бога і повністю покладатися на Нього. Дружба Йонатана й Давида також була Провидінням Божим, щоб зберегти життя майбутньому пра-

[634]

вигляду Ізраїлю. У всьому цьому Бог здійснював Свої добрі наміри щодо Давида і ізраїльського народу.

Однак Саул не довго виявляв прихильність до Давида. Коли Саул і Давид поверталися після бою з филистимлянами, «повиходили жінки зо всіх Ізраїлевих міст, — щоб співати і танцювати назустріч цареві Саулові під звуки бубнів, із радістю, та з цимбалами». Одні з них співали: «Саул побив тисячі», — а інші, підхопивши мелодію, додавали: «а Давид — десятки тисяч!» Демон ревності увійшов у серце царя. Він розсердився через те, що ізраїльські жінки у своїй пісні вихваляли Давида більше, ніж його. Замість того, щоб придушити в собі заздрість, він, являючи свою слабкість, вигукнув: «Давидові дали десятки тисяч, а мені тільки тисячі, — йому бракує ще тільки царювання!»

Великим недоліком Саула було те, що він любив, аби його хвалили. Ця риса справляла домінуючий вплив на його дії й думки; усе навколо свідчило про його жадобу похвали і самозвеличення. У визначенні того, що є правильним, а що помилковим, Саул керувався досить низькими стандартами — схваленням народу. Ніхто не може перебувати в безпеці, якщо намагається догодити людям, не шукаючи перш за все Божого схвалення. Саул постійно мріяв бути першим в очах народу, і коли жінки співали похвальну пісню, у царя виникло тверде переконання в тому, що Давид завоює серця народу і царюватиме замість нього.

[635] Саул відчинив своє серце перед духом ревності, який отруїв його душу. Незважаючи на слова пророка Самуїла про те, що Бог виконає все, що намітив, і ніхто не зможе перешкодити Йому, цар своєю поведінкою довів, що не мав правдивого знання щодо планів і Божої сили. Воля ізраїльського царя чинила опір волі Безмежного. Керуючи ізраїльським царством, Саул не навчився керувати собою. Він дозволяв почуттям заволодівати його розумом, поки, врешті-решт, його охопила нестямна лють. У приступі гніву Саул був готовий відібрати життя у кожного, хто наважився протистати його волі. Після такого приступу шаленства він впадав у депресію, відчуваючи презирство до самого себе, а докори сумління напосідали на його душу.

Саул любив слухати, як Давид грає на арфі; здавалося, що в такі хвилини злий дух на деякий час залишав царя. Та одного разу, коли юнак співав перед ним похвальні гімни Богові під акомпанемент солодких звуків арфи, Саул раптом кинув списа у співака, маючи намір убити його. Бог врятував Давида, і він неушкодженим втік від гніву знавіснілого царя.

Однак ненависть Саула до Давида зростала, він все ретельніше шукав нагоди позбавити юнака життя, але жоден злочинний намір, спрямований проти Божого помазаника, не мав успіху. Саул повністю опинився під владою нечистого духа, який управляв ним, в той час як Давид покладався на могутнього Порадника і сильного Визволителя. «Страх Господній — початок премудрості» (Прип.9:10), і Давид постійно молився Богові, щоб Він допоміг йому ходити перед Ним у непорочності.

Бажаючи звільнитися від присутності суперника, цар «віддалив його від себе і настановив тисячником... А весь Ізраїль та Юда любили Давида». Народ швидко зрозумів, що Давид — тямуший чоловік і довірені йому справи вирішує розумно і вміло. Поради юнака свідчили про те, що він, дійсно, мудра та обачна людина, на яку можна покластися, тоді як судження Саула іноді виявлялися ненадійними, а його рішення — нерозважливими.

Хоча Саул завжди шукав можливості знищити Давида, але разом з тим боявся його, оскільки було очевидним, що Господь перебував з юнаком. Непорочність Давида викликала гнів царя; монархові здавалося, що його життя і присутність служать для царя докором, оскільки, порівняно з Давидом, його власний характер виглядав дуже непривабливо. Заздрість зробила Саула нещасним, наражаючи на небезпеку його скромного слугу. [636]

Яке ж невимовне лихо спричинює в нашому світі ця недобра риса характеру! Та сама ворожнеча, яка підбурювала Каїна повстати проти Авеля через те, що діла брата були праведними і Бог вшанував його, а його діла — лихими і Господь не міг поблагословити їх, оселилась і в серці Саула. Заздрість — це плід гордості, і, якщо її виношувати в серці, вона призведе до ненависті і, врешті-решт, до помсти та вбивства. Сатана виявив свій характер, викликаючи лють Саула проти того, хто не заподіяв йому жодного зла.

Цар пильно стежив за Давидом, сподіваючись спіймати його на якомусь необдуманому вчинку, що послужило б приводом його опали. Саул відчував, що не матиме спокою, доки не позбавить юнака життя, і водночас розумів: такий лихий вчинок не користуватиметься схваленням народу. Він розставив пастку для Давида, спонукаючи його ще з більшим запалом провадити війну з филистимлянами, обіцяючи як нагороду за мужність — шлюб зі своєю найстаршою донькою. На таку пропозицію Давид скромно відповів: «Хто я і яке життя моє та рід мого батька в Ізраїлі, щоб бути зятем царя?»

Саул довів свою нещирість, віддавши царівну заміж за іншого.

Прихильність, з якою ставилася до Давида Мелхола — наймолодша Саулова донька — надала цареві іншу можливість, щоб скласти змову проти свого суперника. Юнакові була обіцяна рука Мелхоли за умови, якщо він завдасть поразки і знищить певну кількість ворогів Ізраїлю. «Саул думав тим зробити так, щоб Давид попав у руки филистимлян», але Бог зберіг Свого слугу. Давид повернувся переможцем з поля бою, щоб стати зятем царя. «Мелхола, Саулова дочка, покохала його», і розлючений цар побачив, що усі його інтриги привели лише до звеличення того, кого він мав намір знищити. Він все більше переконувався, що Давид є саме тим чоловіком, про якого Господь сказав, що він кращий за нього, і який буде царювати над Ізраїлем замість нього. Скинувши з себе маску, Саул наказав Йонатану та слугам свого двору позбавити життя того, кого він ненавидів.

[637]

Йонатан відкрив Давидові намір царя і звелів йому сховатися, доки він не вблагає батька помилувати визволителя Ізраїлю. Йонатан нагадав цареві про все, що зробив Давид, аби зберегти честь і життя ізраїльтян, і попередив, що на вбивцю того, котрого Бог використав, щоб розігнати їхніх ворогів, впаде страшна вина. Ці слова вплинули на сумління царя, і його серце пом'якшало. І Саул присягнув: «Як живий Господь, — не буде він убитий!» Давида привели до Саула, і він служив йому, як і раніше.

Знову розпочалася війна поміж ізраїльтянами й филистимлянами, і Давид попровадив своє військо проти ворогів. Євреї

здобули велику перемогу і вихваляли Давида за мудрість та героїзм. Це розбудило в Саулі колишню ненависть. Одного разу, коли молодий чоловік грав перед царем і мелодійні звуки його арфи наповнювали палац, Саул, впавши в гнів, жбурнув у Давида списа, сподіваючись прибити музиканта до стіни, але Господній ангел відхилив смертоносну зброю. Давид врятувався і втік до свого дому. Саул послав своїх людей, наказавши їм схопити Давида вранці, як він буде виходити з дому, і вбити.

Однак Мелхола попередила Давида про намір батька. Вона благала його сховатися, щоб врятувати собі життя, і допомогла спуститися йому через вікно, даючи можливість утекти. Давид утік до Самуїла в Раму, і пророк, не лякаючись гніву царя, прийняв втікача. Якою мирною оселею був дім Самуїла порівняно з царським палацом! Тут, серед оточуючих пагорбів, шанований Господній слуга продовжував своє служіння. З ним проживали кілька пророків, які осягали Божу волю та з благоговінням прислухалися до повчань Самуїла. Які ж дорогоцінні уроки засвоїв Давид від учителя Ізраїлю! Давид вважав, що Саулові загани не отримають наказу вдиратися у це священне місце, але для царя, розум якого потьмарився і привів його до відчаю, не залишилося вже нічого святого. Спілкування Давида з Самуїлом викликало в царя ревності, адже той, кого увесь Ізраїль шанував як Божого пророка, своїм впливом сприяв успіхові його суперника. Довідавшись, де переховується Давид, Саул послав слуг, щоб ті привели його до Гів'ї, де він збирався здійснити свій кривавий задум.

[638]

Посланці вирушили в дорогу, сподіваючись позбавити Давида життя, але Той, Котрий сильніший від Саула, керував ними. Їх перестріли невидимі ангели, як це трапалося колись з Валаамом, коли той ішов проклясти Ізраїль. Посланці Саула почали пророкувати про те, що трапиться у майбутньому, звіщаючи славу та велич Єгови. Таким чином Бог відвернув гнів людини і виявив Свою силу стримувати зло, оточивши водночас Свого слугу ангельською охороною.

Вістка про це дійшла до Саула, котрий нетерпляче чекав, коли Давид опиниться в його руках, але замість того, щоб відчути Божий докір, він ще більше розгнівався і послав інших слуг. Цими також опанував Божий Дух, і вони, пророкуючи,

приєдналися до перших. На третій раз цар знову посилає посланців, але, коли вони прийшли до пророків, божественна сила зійшла на них і вони також почали пророкувати. Тоді Саул вирішив піти сам, оскільки люта ворожнеча довела його до нестями. Він твердо вирішив не чекати іншої нагоди і не думати про жодні наслідки, а при першій же можливості власноручно вбити Давида.

Але по дорозі Саула зустрів Божий ангел, який справив на нього свій вплив. Божий Дух тримав Саула в Своїй владі; він ішов, підносячи молитви Богові, пророкуючи та співаючи святі гімни. Він пророкував про прийдешнього Месію — Визволителя світу. Прийшовши в Раму до пророка, Саул зняв верхній одяг — знак свого царського сану і, перебуваючи під впливом божественного Духа, лежав той день та цілу ніч перед Самуїлом і його учнями. Народ приходив звідусіль, щоб побачити дивну перемену, що відбулася з царем. Вістка про це рознеслася по всій країні. Тому знову, вже перед самим кінцем його царювання в Ізраїлі народилося прислів'я, що й Саул в пророках.

І знову гонитель зазнав поразки. Він запевняв Давида, що настроєний мирно, але Давид не вірив у розкаяння царя і, скориставшись нагодою, утік, доки настрої царя знову не змінився. Давид переживав сердечні муки і палко бажав ще раз побачитися зі своїм другом Йонатаном. Перекоаний у своїй невинності, він знайшов царського сина і звернувся до нього зі зворушливими словами. «Що я зробив? — запитав він. — Яка провина моя й який мій гріх перед батьком твоїм, що він шукає моєї душі?» Йонатан повірив, що його батько змінив своє ставлення до Давида і вже не має наміру позбавити його життя. І сказав до нього Йонатан: «Ніколи такого не буде! Ти не помреш! Батько мій не робить жодної справи, великої чи малої, поки не відкриє мені. Чому мій батько мав би крити від мене цю справу? Це неможливо!» Після такого чудового вияву Божої сили Йонатан не міг повірити, що батько все ще бажає заподіяти Давидові зло, оскільки це було б явним повстанням проти Бога. Але йому не вдалося переконати Давида. З надзвичайною серйозністю він сказав Йонатанові: «Як живий

[639]

Господь і як жива душа твоя, — між мною та смертю не більше кроку».

Кожного новомісяччя в Ізраїлі відзначалось релігійне свято. Це свято мало місце наступного дня після розмови Давида з Йонатаном, і обидва молоді чоловіки повинні були з'явитися до царського двору. Але Давид побоювався прийти, і було вирішено, що він піде відвідати своїх братів до Вифлеєма. Повернувшись звідти, Давид мав сховатися у полі неподалік від місця гостини і впродовж трьох днів не з'являтися перед царем, а Йонатан спостерігатиме, яке враження це справляє на Саула. Якщо, він поцікавиться місцем перебування сина Єссеєвого, тоді Йонатан скаже, що той пішов у дім свого батька, щоб бути присутнім під час жертвоприношення. Якщо цар не розгнівається, а відповідь: «Добре!», — Давид зможе безпечно повернутися до царського двору. Але якщо його відсутність викличе гнів царя, тоді питання вирішиться однозначно: Давидові доведеться зникнути.

Першого дня учти цар не спитав про Давида, але, коли його місце виявилось вільним і на другий день, він поцікавився: «Чому не прийшов на хліб Єссеїв син і вчора, і сьогодні?» І відповів Йонатан Саулові: «Дійсно, попросився Давиду мене піти у Вифлеєм. Він говорив: відпусти мене, бо в нас у місті родинна жертва і запросили мене брати мої. А тепер, якщо знайшов я милість в очах твоїх, дозволь мені піти і відвідати братів моїх. Тому й не прийшов він до царського столу».

[640]

Почувши ці слова, Саул сповнився нестямної люті. Він об'явив, що доки Давид живий, Йонатан не зійде на престол Ізраїлю, і вимагав негайно послати за Давидом, щоб позбавити його життя. Йонатан знову заступився за свого друга, благаючи: «Чому він має бути убитий? Що він зробив?» Це благання ще більше розпалило сатанинську лють царя, і списа, призначеного Давидові, він жбурнув у власного сина.

Засмучений і обурений, царський син пішов і більше не з'являвся під час гостини. З тяжким серцем вирушив він у призначений час до того місця, де Давид мав дізнатися про царський намір щодо себе. Впавши один одному на груди, друзі гірко ридали. Страшний гнів царя кинув тінь на життя молодих людей, і їхня скорбота була невимовно тяжкою. Коли

вони розлучалися, щоб піти кожний своєю дорогою, у душу Давида запали останні слова Йонатана: «Іди з миром! А що заприсягнися ми обоє в Господнє ім'я, то нехай Господь буде свідком між мною та між тобою, і між потомством моїм та потомством твоїм повсякчасно».

Царський син повернувся до Гів'ї, а Давид пішов до Нова — міста, що знаходилося на відстані декількох миль і також належало племені Веніямина. Сюди з Шіло була перенесена Скинія, тут служив первосвященик Ахімелех. Давид розумів, що йому залишається шукати сховища лише у Божого слуги. Священик здивовано глянув на Давида, який, поспішаючи, зовсім один, стривожений і сумний, прийшов до нього. Він поцікавився, що привело його сюди. Молодий чоловік, котрий постійно боявся, щоб його не спіймали, вдався до обману. Давид сказав священикові, що цар послав його з таємним дорученням, яке необхідно негайно виконати. Цим він виявив недовір'я до Бога, і його гріх став причиною смерті первосвященика. Якби Давид розповів йому всю правду, Ахімелех знав би, як йому поводитися, щоб врятувати своє життя. Бог вимагає, щоб правдивість була відмінною рисою Його народу навіть під час найбільшої небезпеки. Давид попросив у священика п'ять хлібів. Божий муж не мав нічого, окрім священних хлібів, але Давидові вдалося заспокоїти його сумління й отримати хліб для вгамування голоду.

[641]

Тепер виникла нова небезпека. Доег — провідник Саулових пастухів, який прийняв єврейське віросповідання, знаходився того дня на місці поклоніння, приносячи свої обітниці. Побачивши цього чоловіка, Давид вирішив негайно шукати для себе іншого притулку, роздобувши при цьому зброю на випадок, якщо доведеться захищати себе. Він попросив у Ахімелеха меча; той відповів, що має тільки меч Голіята, який зберігався у Скинії як реліквія. Давид відповів: «Такого іншого не знайти, — дай його мені».

Сміливість повернулася до нього, як тільки до його рук потрапив меч, яким він колись відрубав голову филистимського велетня. Давид утік до Ахіша — царя гатського, бо розумів, що для нього безпечніше перебувати серед ворогів свого народу, ніж у володіннях Саула. Але Ахіша повідомили, що Давид був

саме тим чоловіком, котрий декілька років тому вбив филистимського героя. Таким чином, той, хто шукав притулку серед ворогів Ізраїлю, опинився у великій небезпеці. Але, вдаючи із себе божевільного, він обдурих своїх ворогів і таким чином врятувався.

Першою помилкою Давида було недовір'я, яке він виявив до Бога у Нові, а другою — обман Ахіша. Давид мав благородний характер, і завдяки своїм моральним чеснотам він завоював прихильність народу, але під час випробування його віра похитнулась і далася взнаки людська слабкість. У кожній людині він вбачав шпигуна і зрадника. У критичну хвилину, коли Давид з непохитною вірою дивився на Бога, він перемог филистимського героя. Він вірив у Бога і виступив у Його Ім'я. Але під час переслідувань та гонінь розгубленість і відчай майже закрили від його погляду Небесного Отця.

Однак це випробовування навчило Давида мудрості; він усвідомив власну слабкість і необхідність постійної залежності від Бога. О, яким дорогоцінним є приємний вплив Божого Духа на пригнічені, зневірені душі; він підбадьорює малодушних, зміцнює слабких, дає мужність і допомогу Господнім слугам під час випробувань! О, якого Бога ми маємо! Він виявляє милість до грішних, терпіння та співчуття у час лиха або великого горя.

[642]

Кожна невдача, що її зазнають Божі діти, трапляється через брак віри. Коли темрява огортає душу, коли ми прагнемо світла і мудрого керівництва, спрямуймо свій погляд догори, де за темрявою сяє світло. Давид ні на хвилину не повинен був виявляти недовір'я до Бога. Він мав причину надіятися на Нього, адже він був Господнім помазаником, якого під час небезпеки охороняли Божі ангели. Достатньо сміливий, щоб звершувати великі діла, Давид — якби тільки йому вдалося піднятися над своїм важким положенням, довіряючись великій Божій силі, — отримав би мир навіть серед смертної тіні. Давид міг би з упевненістю повторяти Господню обітницю: «Бо зрушаться гори й пагорби захитаються, та милість Моя не відійде від тебе і Заповіт Мого миру не захитається» (Ісаїя 54:10) і залишатися спокійним.

Серед юдейських гір Давид знайшов притулок від переслідувань Саула. Він сховався в Адулламській печері, в якій міг би розміститись навіть невеличкий загін і протистояти численній армії.

«Довідавшись про це, його брати та уся його родина прийшли до нього туди». Родина Давида не могла почуватися в безпеці, знаючи, що у будь-який час необгрунтовані підозри Саула можуть впасти на них лише з тієї причини, що вони були родичами Давида. Тепер вони зрозуміли те, що повинен був зрозуміти увесь Ізраїль, а саме: Бог вибрав Давида майбутнім правителем Свого народу, і вони вірили, що перебуватимуть у більшій безпеці з ним, втікачем, який сховався у відлюдній печері, ніж залишаючись у владі божевільного від ревнощів царя.

В Адулламській печері всіх членів родини об'єднувала любов і взаєморозуміння. Син Єссея міг співати під звуки арфи: «Глядіть, як добре і як любо, коли брати живуть укупі!» (Псал. 132:1). Він зазнав гіркоти недовір'я від рідних братів, тому злагода, що прийшла на зміну колишній ворожнечі, тепер тішила серце вигнанця. Саме тут Давид склав 56-й псалом.

[643] Не минуло багато часу, як до Давида приєдналися й інші люди, котрі бажали звільнитися від деспотизму царя. Було чимало таких, які втратили віру в правителя Ізраїлю, оскільки бачили, що Господній Дух вже давно покинув його. «І кожен пригноблений, усі заборговані та усі незадоволені приходили до Давида, і він став їхнім ватажком. І було з ним близько чотирьох сот чоловік». Таким чином Давид заснував невеличке царство, де панував порядок і дисципліна. Але навіть у цьому сховищі серед гір він не чув себе у безпеці, оскільки надходили постійні відомості про те, що цар не відмовився від свого кривавого задуму.

Знайшовши притулок для своїх батьків у Моавського царя і дізнавшись від Господнього пророка про небезпеку, що чатувала на нього, він втік зі свого таємного сховища до лісу Херет. Досвід, який раніше отримав Давид, не пройшов для нього даремно. Бог провів його через сувору життєву школу, щоб він міг стати не тільки мудрим воєначальником, а й справедливим і милостивим царем.

Разом зі своїми людьми він готувався до виконання справи, яку Саул через свою злочинну пристрасть і нерозважливість був цілком неспроможний здійснити. Люди не можуть нехтувати Божими порадами і водночас зберігати спокій та мудрість, які допомагають діяти справедливо і виважено. Не існує безумства, жахливішого і безнадійнішого, ніж керуватися людською, а не Божою мудрістю.

Саул мав намір спіймати Давида в Адулламській печері, але коли стало відомо, що він залишив це сховище, цар дуже розгнівався. Втеча Давида залишалася для Саула таємницею. Він міг пояснити це тільки зрадою котрогось зі своїх людей, які повідомили сина Єссеєвого про наближення царя і його наміри.

Саул запевняв своїх радників, що проти нього складено змову, і обіцяв їм багаті подарунки та високе становище, якщо вони вкажуть йому тих, які заприятювалися з Давидом. Доег ідумеянин став зрадником. Спонукуваний честолюбством, жадібністю і ненавистю до священика, котрий докоряв йому за гріхи, Доег розповів про відвідини Давидом Ахімелеха, викладаючи справу в такому світлі, щоб викликати гнів Саула проти Божого мужа. Цей зловмисний язик, запалений від геєнни, пробудив у серці Саула найнижчі пристрасті. Знавіснілий від люті, він оголосив, що вся родина священика повинна бути знищена. І жахливий вирок було виконано... Не лише Ахімелех, а й члени родини його батька — «вісімдесят п'ять осіб, що носили лляний ефод», за наказом царя були вбиті рукою Доега.

[644]

«А Нов, священиче місто, вигубив мечем, — чоловіків і жінок, дітей і немовлят, волів, ослів, овець — усе знищив вістрям меча». Ось на що виявився здатним Саул, опинившись у владі сатани. Коли Бог сказав, що чаша беззаконня амалікітян переповнилася, і наказав Саулові повністю знищити їх, він вважав себе надто милосердним, щоб виконати божественний вирок, і пощадив приречених на знищення. А тепер, без Божого наказу, під керівництвом сатани, він був здатний вбити Господніх священиків і знищити усіх мешканців Нова. Ось яка зіпсованість людського серця, що відмовилось від Божого керівництва.

Цей нелюдський вчинок Саула викликав жах в усьому Ізраїлі. Ніхто інший, як цар, котрого вони самі обрали, вчинив

цей злочин, наслідуючи звичаї царів інших народів, котрі не боялися Бога. Ковчег залишався в ізраїльтян, але священики, до яких вони зверталися зі своїми питаннями, були вбиті мечем.

[645] Чого ж чекати далі?

Розділ 65. Великодушність Давида

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділ 22:20-27

Після того як Господні священики були по-звірячому вбиті Саулом, один із синів Ахімелеха на ім'я Евіатар втік до Давида. Він розповів Давидові, що Саул повбивав Господніх священиків. Тоді Давид сказав Евіатарові: «Я знав це ще того дня, коли ідумеянин Доег був там, що він напевне розповість Саулові. Я став причиною загибелі всіх душ дому твого батька! Зостанься ж зі мною, не бійся, бо той, хто шукатиме твоєї душі, шукатиме й душі моєї. Ти будеш під моєю охороною».

Давид, переслідуваний царем і далі, не знаходив місця, де почував би себе спокійно та безпечно. У Кеїлі його хоробрі воїни врятували мешканців міста від филистимського полону, але навіть там, серед звільнених ним людей, вони не були у безпеці. З Кеїла вони вирушили до пустелі Зіф.

У той час, коли в житті Давида було так мало приємних хвилин, для нього великою радістю став несподіваний прихід Йонатана, котрий, дізнавшись про місце перебування Давида, відвідав його. Якими ж дорогими були ці хвилини спілкування для двох друзів! Вони розповідали один одному про все, чого їм довелося зазнати; і Йонатан підбадьорив Давида, говорячи: «Не бійся, бо не знайде тебе рука мого батька Саула! І ти будеш царювати над Ізраїлем, а я буду твоїм заступником. Це знає й батько мій Саул». В розмові про чудові діла, які Бог вчинив для Давида, зацькований утікач отримав велике підбадьорення. «І вони обидва склали умову перед Господом. І залишився Давид у лісі, а Йонатан пішов до свого дому».

[646]

Після відвідин Йонатана Давид знаходив підбадьорення для своєї душі у похвальних піснях, супроводжуючи спів грою на арфі:

«Я надіюсь на Господа, —
 як же кажете ви до моєї душі:
 «Відлітай ти на гору свою,
 немов птах?»»
 Бо ось нечестиві натягають луки,
 міцно ставлять стріли свої на тятиви,
 щоб із засідки правих серцем стріляти.
 Як основи зруйновано, —
 що тоді праведний зробить?
 Господь у святім Своїм храмі,
 Господь — престол Його на небесах,
 бачать очі Його, повіки Його випробовують
 людських синів!
 Господь випробовує праведного,
 а нечестивого й того, хто любить насильство,
 ненавидить душа Його!»

(Псал.11:1-5)

Зіфеяни — мешканці тієї дикої місцевості, куди прийшов Давид з Кеїла, послали сказати Саулові до Гів'ї, що вони знають, де переховується Давид і можуть привести туди царя. Але Давид, якого попередили про їхні наміри, пішов звідти, знайшовши сховище в горах поміж Маоном і Мертвим морем.

І знову Саул отримав вістку: «Ось, Давид у пустелі Ен-Геді». І взяв Саул вибраних з усього Ізраїлю вояків, і пішов шукати Давида та його людей в горах, де живуть дикі кози. У Давида було лише 600 чоловік, тоді як Саул вийшов проти нього з військом, що налічувало 3000 воїнів. У відлюдній печері Єссеїв син і його люди чекали вказівок від Бога, як їм діяти далі. Підіймаючись у гори, Саул звернув у бік і один увійшов до печери, де переховувався Давид зі своїм загоном. Побачивши це, люди Давида почали намовляти свого начальника вбити

[647] Саула. Цар потрапив тепер до їхніх рук, і вони розцінювали це як незаперечний доказ того, що Сам Бог віддав їм ворога, аби знищити його. Давид був спокушуваний погодитися з такою думкою, але голос сумління промовляв до нього: «Не торкайся помазаника Господнього».

Люди Давида, котрі аж ніяк не могли погодитись на те, щоб відпустити Саула з миром, нагадали своєму начальнику Божі слова: «Ось Я даю ворога твого в твою руку, і ти зробиш йому, як буде добре в твоїх очах». Давид встав і непомітно відтяв полу Саулового плаща. Та сумління докоряло йому пізніше навіть за те, що він зіпсував царський одяг.

Саул встав і вийшов з печери, щоб продовжити пошуки, коли зненацька почув слова, які приголомшили його: «Пане мій, царю!» Він озирнувся, щоб подивитися, хто звертається до нього, — і, о диво, це був син Єссеїв — муж, якого він давно вже бажав схопити й убити. Давид поклонився цареві, визнаючи тим самим, що він визнає його паном. Потім Давид звернувся до Саула з такими словами: Навіщо ти слухаєш слів тих, котрі кажуть, що Давид хоче тобі зла? Дивися, ось сьогодні ти бачив, що Господь видав тебе у мої руки в печері. І радили мені вбити тебе, та я пощадив тебе, сказавши: «Не підніму своєї руки на мого пана, бо він — помазаник Господній! Подивися, батьку мій, ось у мене в руці частина поли плаща твого. Як бачиш, я відрізав частину поли плаща твого, а тебе не вбив. Зрозумій, що я не мислю тобі зла, ані зради, я не згрішив проти тебе, а ти чигаєш, щоб погубити душу мою?»

Почувши такі слова, Саул був вражений, бо не міг заперечити їхньої щирості. Він був глибоко зворушений від однієї думки про те, що перебував у повній владі мужа, котрого хотів позбавити життя. Давид стояв перед ним, щирий у своїй невинності. Зм'якшившись, Саул вигукнув: «Чи не твій це голос, сину мій Давиде?» І підняв Саул голос свій та й заплакав. І сказав він до Давида: «Справедливіший ти від мене, бо ти робив мені добро, а я відплатив тобі лихом... Чи чувано, щоб хтось, зустрівши свого ворога, відпустив його доброю дорогою? Нехай Господь відплатить тобі добром за те, що ти зробив мені сьогодні. А тепер я знаю, що ти, дійсно, будеш царем і укріпиться в руці твоїй Ізраїлеве царство». І Давид склав умову з Саулом, що коли це станеться, він милостиво поведеться з домом Саула і не вигубить потомства його.

Знаючи з минулих досвідів, на що здатний Саул, Давид не повірив запевненням царя і не сподівався, що це каяття

буде тривалим. Тому, коли Саул повернувся додому, Давид залишився у своїй гірській фортеці.

Часом ворожнеча, яку виношують проти Божих слуг ті, що віддалися у владу сатани, поступається місцем примиренню і почуттю прихильності, але ця переміна не завжди буває тривалою. Після того як зловмисники зроблять або скажуть щось лихе на слуг Господніх, ними інколи опановує переконання, що вони неправі. Дух Господній бореться з ними; вони впокорюють свої серця перед Богом і тими, чію репутацію намагалися зіпсувати; такі люди можуть навіть змінити ставлення до них. Однак проходить час і вони знову й знову починають прислуховуватись до навіювань лукавого; колишні сумніви відроджуються, ворожнеча, яка на певний час затихла, прокидається, і вони беруться за ту саму роботу, в якій колись каялися і яку на деякий час залишили. Знову вони говорять погане, звинувачуючи та засуджуючи найжорстокішим чином тих, перед ким так щиро каялись. У таких випадках сатана може використати ці душі з набагато більшим успіхом, ніж раніше, тому що вони відкинули значно більше світло.

«І вмер Самуїл, і зібрався весь Ізраїль, та й оплакував його, і поховали його в його домі в Рамі». Смерть Самуїла була для ізраїльського народу непоправною втратою. Великий і благочестивий пророк, видатний суддя помер, і горе народу було глибоким та щирим. З ранніх днів своєї юності Самуїл служив Ізраїлю чесно й справедливо. Хоча Саул й був офіційно визнаним царем, вплив Самуїла був значно сильнішим, оскільки його життя становило взірць вірності, послуху і посвячення. Писання свідчить, що він судив Ізраїль у всі дні свого життя.

[649] Порівнюючи життя Саула з життям Самуїла, люди бачили, якої помилки вони припустилися у своєму бажанні мати царя, щоб нічим не відрізнятись від навколишніх народів. Багато хто з тривогою спостерігав за тим, як швидко закваска невір'я та безбожності позначилася на стані суспільства. Особистий приклад їхнього правителя справляв великий вплив, тому Ізраїль мав серйозну підставу сумувати з приводу смерті Господнього пророка Самуїла.

Народ втратив засновника та керівника духовних шкіл, але це ще не все. Люди втратили того, до кого звикли приходити

зі своїми питаннями й бідами, котрий постійно заступався за них перед Богом, дбаючи про добробут народу. Заступництво Самуїла приносило їм спокій, бо «дуже могутня ревна молитва праведного» (Яків 5:16). Тепер люди відчували, що Бог залишає їх. Здавалося, їхній цар повністю збожеволів; правосуддям знехтували, а порядок перетворився на безлад.

Саме тоді, коли країна страждала від внутрішніх конфліктів, коли спокійна порада побожного Самуїла була, як ніколи, необхідна, Бог дав спочинок своєму старому слугі. Гіркими були думки людей, коли вони дивилися на мирне місце його спочинку і згадували про нерозважливість, якої припустилися, відкидаючи правління того, котрий перебував у таких тісних стосунках з Небом, і, здавалося, зв'язував увесь Ізраїль з престолом Єгови. Це Самуїл навчив їх любити Бога і коритися Йому, але тепер, коли він помер, люди почували себе залишеними на милість царя, котрий об'єднався з сатаною і розлучає народ з Богом та Небом.

Давид не міг бути присутнім на похованні Самуїла, але оплакував його так щиро й палко, як тільки вірний син міг оплакувати свого відданого й ніжного батька. Він розумів, що зі смертю Самуїла обривалася остання ланка, яка стримувала дії Саула, відчував, що знаходиться в більшій небезпеці, ніж за життя пророка. Доки Саул був у жалобі через смерть Самуїла, Давид мав нагоду підшукати більш надійне місце; він пішов у пустелю Паран. Саме там він склав 119-й і 120-й псалми. У цих відлюдних, диких місцях, сумуючи з приводу смерті пророка і знаючи, що цар залишається його ворогом, Давид співав:

«Мені допомога від Господа,
що створив небо й землю!
Він не дасть захитатися нозі твоїй,
не дримає твій Сторож:
Оце не дримає й не спить Сторож Ізраїлів!..
Господь стерегтиме тебе від усякого зла,
стерегтиме Він душу твою, —

[650]

Господь стерегтиме твій вихід та вхід
відтепер аж навіки!»

(Псал.121:2-8)

Під час перебування у пустелі Паран Давид і його люди обєригали від розбійницьких нападів овець та іншу худобу одного багатія на ім'я Навал, якому належали величезні володіння у тій місцевості. Хоч Навал був нащадком Калева, однак відомий як чоловік грубий і скупий.

Настав час стрижки овець, коли люди виявляли особливу гостинність. Давид і його люди мали надзвичайну потребу в провізії і, за звичаєм тих часів, син Єссеїв послав десять юнаків до Навала привітати його від імені їхнього пана, додавши: «Так скажете тому, що живе багато: Мир тобі та мир дому твоєму, і усьому, що твоє, мир! Почув я, що в тебе стрижуть овець. Пастухи твої були з нами, — ми не кривдили їх, і нічого в них не пропало за увесь час перебування їх на Кармелі⁴. Запитай своїх слуг, і вони скажуть тобі. І нехай знайдуть в очах твоїх милість оці молоді люди, бо святкового дня ми прийшли. Дай же слугам твоїм та синові твоєму Давидові, що маєш під рукою твоєю!»

Давид і його люди були надійним захистом для Навалових пастухів і отар, тому тепер вони зверталися з проханням, щоб цей багатий чоловік дав щось зі свого достатку для задоволення потреб людей, котрі зробили йому таку цінну послугу. Давид і його люди могли б самі взяти з його овець і худоби, та вони не зробили цього. Вони повелися чесно. Однак Навал не оцінив їхньої добропорядності. Відповідь, яку він надіслав Давидові, свідчила про його характер: «Хто такий Давид та хто Єссеїв син? Сьогодні намножилося рабів, що втікають від панів своїх! Невже я візьму свій хліб і воду та усе, що я зготував для своїх стрижиїв, і дам людям, про яких не знаю, звідки то вони?»

[651]

Коли посланці повернулися з порожніми руками і розповіли усе Давидові, він дуже обурився. Давид наказав своїм людям готуватися до сутички, тому що вирішив покарати чоловіка,

⁴Кармель — мається на увазі не гора Кармел, а місцевість в Юдеї поблизу гірського міста Маон (прим. ред.).

котрий відмовив йому в тому, на що він мав право, додавши до свого несправедливого вчинку ще й образу. Звичайно, таке імпульсивне рішення відповідало більше характерові Саула, ніж Давида, але синові Єссея ще потрібно було навчитися терпінню в школі страждань.

Після того як люди Давида пішли від Навала, один із його слуг поспішив до дружини Навала Авігайли і розповів їй проте, що трапилось. «Ось, — сказав він, — Давид прислав із пустині посланців, щоб привітати нашого пана, та він накинувся на них. Ті ж люди були дуже добрі до нас, ми не були ними покривджені, і нічого у нас не пропало за увесь час, коли ми перебували з ними на полі. Вони були охороною нашою і вночі, і вдень повсякчас, як ми пасли отари. А тепер подумай, що маєш зробити, бо над нашим паном та усім домом його нависла біда».

Не порадившись із чоловіком і нічого не сказавши йому про свій намір, Авігайла, взявши велику кількість провізії, поклала її на ослів і послала Давидові під охороною своїх слуг, сама ж вирушила слідом назустріч Давидові та його людям. Вони зустрілись на пагорбі.

Авігайла побачила Давида і поспіхом зійшла з осла, і впала перед Давидом долілиць, вклонившись до землі. Потім впала вона до ніг його й сказала: «На мені, пане мій, ця провина! Дозволь сказати твоїй слугині». Авігайла звернулася до Давида з такою шанобливістю, ніби він був коронованим монархом. Якщо Навал глузливо вигукнув: «Хто такий Давид?», то Авігайла назвала його «пане мій». Люб'язними словами вона намагалася вгамувати його почуття гніву, заступаючись за свого чоловіка. Позбавлена всякої гордості та фальші, але сповнена мудрістю і Божою любов'ю, Авігайла довела, наскільки вона віддана своїй сім'ї; ця жінка пояснила Давидові, що недобрий вчинок її чоловіка аж ніяк не був особистою образою, завданою йому навмисне, а лише вибухом почуттів жалюгідної егоїстичної натури. «А тепер, мій пане, як живий Господь і як жива душа твоя, — Господь стримає тебе, щоб ти не дійшов до пролиття крові та щоб рука твоя не чинила пімсти! Нехай вороги твої стануть, як Навал, і ті, що задумують чинити зло панові моему!»

[652]

Авігайла не привласнила собі заслугу, що саме вона стримала Давида від виконання його необдуманого наміру, але віддала славу та честь Богові. Потім вона запропонувала свої багаті дари як мирну жертву для людей Давида, як ніби вона сама завдала образи їхньому начальникові.

«Прости ж провину слугині своєї, — говорила вона, — бо напевно зробить Господь моему панові довготривалий дім, бо пан мій провадить війни Господні, і несправедливості не буде знайдено в усі дні життя твого». Авігайла якоюсь мірою вказала також Давидові на його обов'язок. Він повинен був провадити Господні війни, а не мститися за особисті образи, навіть якщо його переслідували як зрадника. Вона продовжувала: «І хоч піднявся б хтось гнати тебе і шукати твоєї душі, то нехай життя мого пана буде зв'язане у вузол живих із Господом, Богом твоїм... І коли Господь учинить моему панові все те добро, про яке говорив щодо тебе, і постановить тебе володарем над Ізраїлем, то хай це не буде тобі приводом до смутку серця мого пана, що він пролив невинну кров, і вчинив суд власною рукою. А коли Господь ущасливить мого пана, то ти згадай про свою слугиню!» (1 Сам.25:29-31).

Подібні слова могли вийти з уст лише того, хто має дар мудрості згори. Благочестя Авігайли, подібно до пахощів квітки, несвідомо відбивалось на її обличчі, у словах і жестах. Дух Божого Сина наповнював її душу. Слова жінки, приправлені благодаттю, сповнені доброти й миру, справили небесний вплив. Почуття Давида перемінились на краще; він трепетав від думки про те, якими могли би бути наслідки його нерозважливого кроку.

[653] «Блаженні миротворці, бо вони будуть називатися синами Божими» (Матв.5:9). О, якби більше було таких жінок, як оця ізраїльтянка, котрі вгамовували б почуття гніву, стримували від нерозважливих учинків і відводили лихо своїми спокійними, мудрими словами,

Посвячене християнське життя завжди розповсюджує світло, розраду та мир. Воно вирізняється чистотою, простотою і корисністю. Його рушійною силою є безкорислива любов, яка освячує усе навкруги. Таке життя сповнене присутністю Христа, і той, хто ним живе, залишає за собою світлий слід,

куди б він не йшов. Авігайла була мудрою порадицею, вмiла напучувати на добре. Під впливом її розсудливих слів гнів Давида вщух. Тепер він був переконаний, що вчинив нерозумно, втративши контроль над собою.

З покiрним серцем він прийняв докiр, що повністю узгоджувалося зі словами його псалма: «Як праведний вразить мене, — то це милість, а його докiр, — олива на голову» (Псал.140:5). Він подякував Авігайлі і поблагословив за справедливу раду. Є чимало таких, котрі думають, що заслуговують похвали, приймаючи докiр без роздратування, але як мало тих, які дякують від щирого серця за докiр і благословляють людей, котрі намагаються спасти їх від лихих вчинків.

Повернувшись додому, Авігайла застала Навала та його гостей за великою гостиною, яку вони перетворили на п'яну гулянку. Лише наступного ранку вона розповіла своєму чоловікові про зустріч з Давидом. Навал у глибині своєї душі був боягузом, і, коли він зрозумів, наскільки близько був від смерті через свою нерозважливiсть, його вдарив паралiч. Побоюючись, що Давид усе ще помститься йому, він сповнився такого жаху, що впав у повне безпам'ятство. Через десять днів він помер. Життя, дане йому Богом, стало лише прокляттям для світу. Серед веселощів і розваг Бог оголосив йому, як багачеві з притчі: «У цю ніч душу твою візьмуть у тебе» (Лука 12:20).

Пiзніше Давид взяв Авігайлу собі за дружину. У нього вже була дружина, але iснуючий на той час звичай згубно позначився і на його рiшеннях та дiях. Навiть великі і праведні мужі помилялись, запозичуючи свiтські звичаї. Упродовж усього свого життя Давид гостро відчував гiркі результати свого багатожонства.

[654]

Після смерті Самуїла Давид мав спокій лише декілька місяців. Він знову пішов у пустелю до зіфеян, але ці вороги, сподіваючись знайти ласку в очах царя, повідомили його про те, де переховувався Давид. Ця вістка розбудила демона гніву, що якийсь час дрiмав у серці Саула. Знову він зібрав своїх військових і вирушив з ними на пошуки Давида. Але друзі-розвідники повідомили Єссеевого сина про те, що Саул знову переслідує його, тому, взявши із собою декілька чоловік, Давид пішов розвідати, де знаходиться ворог. Була ніч, коли, обере-

жно просуваючись, розвідники натрапили на табір і побачили намети царя та його слуг. Вони залишились непоміченими, бо усі в таборі спали. Давид запропонував своїм людям піти з ним у саму гущу ворогів. На запитання: «Хто піде зі мною до Саула у табір?» — відповів Авішай: «Я піду з тобою!»

Ховаючись у густих гірських тінях, Давид і його супутник увійшли до ворожого табору. Бажаючи встановити кількість ворогів, вони натрапили на Саула, який спав; його спис був устромлений в землю, а в головах стояв глиняний глечик з водою. Поряд лежав Авнер — головний воєначальник, а навколо міцно спали воїни. Авішай підніс свого списа і промовив до Давида: «Сьогодні Бог видав твого ворога в руки твої, а тепер дозволь, і я приколю його ж списом до землі одним ударом, і не повторю!» Він чекав дозволу, але у відповідь почувся шепіт: «Не вбивай його, бо хто, простягнувши руку свою на Господнього помазаника, залишився б невинним?.. Як живий Господь, — тільки Він може уразити його: прийде день його — і він помре, або піде на війну й загине. Борони мене, Господи, простягнути свою руку на Господнього помазаника! А тепер візьми цього списа, що біля голови його, та горня з водою і ходімо собі!» І взяв Давид списа та горня з водою від Саулового приголів'я, та й пішли. І ніхто не бачив, не знав, і не пробудився; усі вони спали, бо на них прийшов глибокий сон від Господа. Як же легко Господеві відібрати силу у найсильнішого і приспати пильність найобережнішого!

[655] Відійшовши на безпечну відстань від табору, Давид став на вершині пагорба і голосно вигукнув, звертаючись до народу та Авнера: «Чи ти не муж? І хто рівний тобі в Ізраїлі? І чому не охороняв свого пана, царя? Бо хтось із народу пробрався, щоб убити царя, твого пана. Не добра та річ, що ти зробив. Як живий Господь, — ви заслужили смерті, бо не охороняли ви пана свого, Господнього помазаника! А тепер подивись, де царський спис і горня з водою, що були в приголів'ї його? І пізнав Саул Давида голос, та й сказав: «Чи не твій це голос, сину мій Давиде?» А Давид відповів: «Це мій голос, пане мій, царю!» І додав: «Чого то пан мій ганяється за своїм рабом? Що я зробив і чим провинився? А тепер нехай пан мій, цар, послухає слів свого слуги». З уст царя знову зірвалося визна-

ння: «Згрішив я! Вернися, сину мій, Давиде, бо не заподію вже більше тобі зла через те, що дороге було моє життя в очах твоїх цього дня. Я вчинив нерозумно, і тяжко провинився. » А Давид відповів: «Ось тут царський спис — нехай прийде хтось зі слуг, і нехай його візьме». Хоча Саул і пообіцяв: «...Не вчиню вже тобі зла...», Давид не повірив у його обіцянку.

Цей другий випадок, коли Давид виявив пошану до життя монарха, справив глибоке враження на Саула, змушуючи його ще з більшою покорою визнати власну провину. Така доброта вразила й впокорила його. Прощаючись із Давидом,

Саул вигукнув: «Благословенний ти, сину мій Давиде! Ти й діло зробиш, і пересилиш». Та Єссеїв син не вірив у те, що цар довго залишатиметься у такому настрої.

Давид втратив усяку надію на примирення зі Саулом. Здавалось, що він неминуче врешті-решт стане жертвою царя, тому знову вирішив шукати притулку у филистимській землі. У супроводі 600 воїнів він пішов до Ахіша — Гатського царя.

Рішення Давида про те, що Саул неодмінно виконає свій кривавий задум, визріло в нього без жодних на те Божих вказівок. Навіть коли Саул влаштовував змову і намагався вбити його, Господь працював над тим, щоб забезпечити царство Давиду. Бог здійснює Свої плани, навіть коли для людських очей вони оповиті таємницею. Люди не в змозі зрозуміти Божі шляхи, дивлячись на речі поверхово і сприймаючи випробування, спокуси та труднощі, які Бог до- пускає для них як щось [656] недобре, що приносить їм лише загибель, Так міркував і Давид, не заглиблюючись у суть справи і забуваючи про Божі обітниці. Він навіть сумнівався у тому, що колись посяде престол. Довготривалі випробування ослабили його віру і вичерпали терпіння.

Господь не посилав Давида шукати захисту у филистимлян — найзапекліших ворогів Ізраїлю. Саме цей народ залишався в числі його найлютіших ворогів до самого кінця, проте він утік до них, шукаючи допомоги в скрутний для себе час. Втративши довіру до Саула і його слуг, він віддався на милість ворогів свого народу. Давид був хоробрим полководцем, виявив себе мудрим і здібним воїном, та, пішовши до филистимлян, він діяв усупереч власним інтересам. Бог призначив Давида піднести

свій прапор в Юдейській землі, але через брак віри він залишив своє відповідальне становище без вказівки Господа.

Бог був зганьблений невір'ям Давида. Філістимляни боялися його більше, ніж Саула з його військом, а він, заручившись їхньою підтримкою, виявив слабкість свого народу. Таким чином, Давид заохотив цих безжалісних ворогів гнобити Ізраїль. Давид був помазаний, щоб стояти на захисті Божого народу, і Господь не бажає, щоб Його слуги заохочували нечестивих, вказуючи на слабкі сторони Його народу або виявляючи байдужість у добробуті народу. Більше того, у братів Давида склалося враження, нібито він перейшов до язичників, аби служити їхнім богам. Цей вчинок дав привід для хибного трактування його дій, і багато хто поставився до нього з упередженням. Давид зробив саме те, чого так бажав сатана, оскільки прохання про притулок у філістимлян викликало велику радість у ворогів Бога та Його народу. Звичайно, Давид і далі поклонявся Богові, залишаючись відданим Його справі, але пожертвував довір'ям до Нього задля особистої безпеки і таким чином заплямував свою чесність і вірність — чесноти, яких Бог очікує від Своїх слуг.

[657] Філістимський цар радісно прийняв Давида. Такий теплий прийом пояснювався певною мірою тим, що цар був у захопленні від військових дарувань Давида; крім того його марнославству лестила думка про те, що євреї шукає у нього захисту. Перебуваючи у володіннях Ахіша, Давид не боявся зради. Він привів сюди свою сім'ю, родину і доставив своє майно; так само вчинили і його люди. Складалося враження, що він прийшов у філістимську землю, щоб оселитися там надовго. Усьому цьому сприяв Ахіш, котрий пообіцяв захистити ізраїльських біженців.

На прохання Давида, який хотів оселитися за межами царського міста, цар люб'язно віддав у його володіння Ціклаг. Давид розумів, що вплив ідолопоклонства буде небезпечним і для нього, і для його людей. У місті, повністю відданому в їхнє розпорядження, ізраїльтяни могли поклонятися Богові з більшою свободою, ніж залишаючись у Гаті, де язичницькі обряди могли бути для них лише джерелом зла та неприємностей.

Під час перебування у цьому відокремленому місті Давид провадив війни з гешурянами, гірзеянами, амаликитянами, не залишаючи нікого серед живих, щоб про це не стало відомо в Гаті. Повертаючись із бою, він давав Ахішові зрозуміти, ніби воював зі своїм народом — Ізраїлем. Внаслідок цього у филистимського царя склалося враження, що Давид сприяє їхньому державному зміцненню. Цар говорив: «Він зробився зовсім ненависним своєму народові в Ізраїлі і тому буде моїм вічним рабом!» Давид знав, що згідно з волею Божою повинен буде знищити ці язичницькі племена, але, вдаючись до обману, чинив не за волею Божою.

Того часу зібрали филистимляни свої війська, щоб воювати з Ізраїлем. І сказав Ахіш до Давида: «Маєш знати, що підеш зі мною в похід — ти та люди твої». Давид не мав наміру піднімати руку на свій народ, але не знав, як вчинити; він вірив, що обставини самі вкажуть йому на його обов'язок. Він ухилився від прямої відповіді царю, говорячи: «Нині побачиш, що вчинить твій раб». Ахіш зрозумів ці слова як обіцянку допомоги у війні, що має відбутись, і присягнув, що виявить Давидові велику честь, давши йому високу посаду при своєму дворі.

Хоч віра Давида у Божі обітниці дещо похитнулась, однак він не забув про те, що Самуїл помазав його на царя Ізраїлю. Він пригадав усі перемоги, які Бог допоміг йому отримати над ворогами в минулому. Давид роздумував над великою Божою милістю, що вберегла його від руки Саула, і твердо вирішив не зрадити своєму священному дорученню. І хоч цар Ізраїлю хотів знищити його, він не приєднається до ворогів свого народу.

[658]

[659]

Розділ 66. Смерть Саула

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 28; 31

Знову спалахнула війна між Ізраїлем і филистимлянами. «І зібралися филистимляни, і прийшли, і отаборились в Шунелі» на північному боці Ізраїльської долини, в той час як Саул і його військо розташувалися за декілька миль від них біля підніжжя гори Гілбоа, на південному боці долини. Колись тут Гедеон зі своїми 300 людьми воював із мідіянітянським військом. Але як сильно відрізнявся дух, який надихав тодішнього визволителя Ізраїлю, від того, що хвилював нині серце царя! Гедеон виступив із твердою вірою в могутнього Бога Якового, а Саул почувався самотнім і беззахисним, тому що Бог залишив його. Дивлячись на филистимське військо, «він злякався, і сильно затремтіло його серце».

Саул дізнався про те, що Давид і його люди перебувають у филистимлян, і думав, що Ессеїв син використає цю нагоду, аби помститися за вчинену йому кривду. Цар був у глибокому відчаї. Через його безрозсудний гнів, бажання вбити Божого обранця ізраїльський народ опинився у великій небезпеці. Віддавши увесь свій час і сили на переслідування Давида, Саул занедбав охорону царства. Филистимляни, скориставшись цим, проникли вглиб країни. В той час як сатана підбурював Саула докласти всіх зусиль, аби упіймати Давида й убити його, той самий злий дух намовляв филистимлян використати цю нагоду, щоб погубити Саула і знищити Божий народ.

[660]

Як часто ворог роду людського застосовує подібну тактику! Через неосвячене серце він викликає почуття заздрості та розбрату у Церкві, а тоді, скориставшись розділенням, що має місце серед Божого народу, діє через своїх агентів, щоб призвести його до загибелі.

Наступного дня Саул мав воювати із филистимлянами. Похмурі передчуття близької загибелі гнітили його душу; він прагнув допомоги і поради. Але даремно шукав він її у Бога. «Не відповідав йому Господь ані в снах, ані через урім, ані через пророків». Господь ніколи не відвертається від душі, яка щиро впокорує себе перед Ним. Чому ж він не відповідав Саулові? Своїми вчинками він сам позбавив себе благої можливості запитувати Бога. Він знехтував порадою пророка Самуїла; зробив Давида, якого вибрав Бог, вигнанцем; убив Господніх священиків. Як міг такий чоловік сподіватися, що Бог відповість йому, коли сам зруйнував призначені Небесами засоби спілкування? Саул згрішив проти Духа благодаті, то чи міг Господь відповідати йому через сни або інші Свої об'явлення? Саул не прийшов до Бога у смиренні та каятті. Він шукав не прощення гріха і примирення з Богом, а звільнення від ворогів. Через свою впертість і непокірність він віддалився від Бога. Саул міг повернутися до Господа лише шляхом каяття, але гордий монарх, знемагаючи від страху, вирішив шукати допомоги з іншого джерела. І сказав Саул до своїх слуг: «Пошукайте мені жінку-ворожку, і я піду і запитаю її». Саулові було добре відомо, що являло собою спілкування з померлими; смертний вирок чекав на всіх, хто займався цим гріховним ремеслом. За життя Самуїла Саул наказав, щоб усі чаклуни і ті, що спілкувалися з духами, були знищені. Але тепер у відчаї сам звернувся до віщунки, яку ж сам засудив, як мерзоту.

Цареві сказали, що в Ен-Дорі знайшла собі сховище жінка, що викликає духів. Ця жінка була зв'язана із сатаною і повністю перебувала в його владі, виконуючи його задуми; князь зла творив через неї чудеса і відкривав таємні речі. Перодягнувшись, Саул пішов уночі лише з двома своїми слугами шукати місце, де переховувалась чарівниця. Яке жалюгідне видовище! Цар Ізраїлю, поневолений сатаною, йде туди, куди той провадить його! Який же темний шлях обирає собі людина, коли вперто наполягає на своєму, чинячи опір святому впливові Божого Духа! Що може бути жахливішим за те рабство, коли людина підкоряється владі найлютішого тирана — свого «я»! Віра в Бога та послух Його волі були єдиними умовами, за яких

[661]

Саул міг бути царем Ізраїлю. Якби він виконав ці умови під час свого правління, то його царство перебувало б у безпеці;

Бог провадив би його і був би його щитом. Бог довго терпів Саула, і, хоча непокірність та впертість майже заглушили божественний голос в його душі, він, однак, мав ще змогу розкаятись. Та коли, опинившись у небезпеці, Саул відвернувся від Бога, щоб шукати світла в прибічниці сатани, цим він розірвав останню ланку, яка з'єднувала його з Творцем. Саул цілковито віддав себе у владу тієї бісівської сили, яка впродовж багатьох років впливала на нього і нарешті привела на межу загибелі.

Під покровом ночі Саул і його супутники перейшли через долину; спокійно минувши филистимський табір, вони здолали гірський кряж і опинилися перед самотньою оселею чаклунки з Ен-Дора. Тут переховувалася жінка, яка таємно займалася своїм нечестивим ремеслом. Хоча Саул був переодягнений, його велична постава та царські манери свідчили про те, що він не був звичайним воїном. Жінка запідозрила, що її гостем був Саул, а його багаті дарунки тільки зміцнили її підозру. На його прохання: «Поворожи мені і виклич мені того, кого скажу тобі», жінка відповіла: «Ти ж знаєш, що зробив Саул, — як викорінив із землі ворожбитів та віщунів. Навіщо ставиш сіль на мою душу, щоб мене вбити?» Тоді Саул присягнув їй Господом, говорячи: «Як живий Господь, — не буде на тобі провини за цю справу!» Коли жінка спитала: «Кого ж маю я викликати тобі?», — він відповів: «Самуїла виклич мені».

[662] Почаклувавши, вона сказала: «Я бачу щось у подобі бога виходить з землі... Виходить старий чоловік, зодягнений у довгу одягу». «І Саул пізнав, що то Самуїл, і схилив своє обличчя до землі, та й уклонився».

Але не святий Божий пророк був викликаний заклинанням чарівниці. Самуїла не було у тому лігві злих духів. Це надприродне з'явлення було викликане лише силою сатани. Сатані однаково легко прийняти вид Самуїла, як і ангела світла, коли він спокушав Христа у пустелі.

Перші слова, які жінка вимовила у процесі чаклунства, були звернені до царя: «Навіщо ти обманув мене, — та ж ти Саул!» Отже, першою справою злого духа, який прийняв вид пророка,

було таємно повідомити цю нечестиву жінку про те, що вона стала жертвою обману. Уявний пророк спитав, звертаючись до Саула: «Навіщо ти непокоїш мене? Для чого викликав мене?» А Саул відповів: «Дуже тяжко мені, — филистимляни воюють зо мною, а Бог відступився від мене і не відповідає вже ані через пророків, ані в снах. І покликав я тебе, щоб ти навчив мене, що маю робити».

За життя Самуїла Саул нехтував його порадами та обурювався, коли той докоряв йому. Але зараз, у хвилину відчаю та лиха, він розумів, що поради пророка були його єдиною надією і, щоб налагодити зв'язок із небесним посланцем, він звертався по допомогу до вісниці пекла! Саул повністю віддався у владу сатани, і той, єдиним задоволенням якого завжди було принести нещастя та загибель, докладав усіх зусиль, щоб погубити нещасного царя. У відповідь на відчайдушне благання Саула почувлися страшні слова, сказані нібито Самуїлом: «Чого ж ти питаєш мене, якщо Господь відступив від тебе і став із твоїм ворогом? Господь зробив тобі те, що говорив через мене: Він забере царство з твоїх рук і віддасть його твоєму ближньому — Давидові. Як же ти не послухався Господнього голосу і не виконав палкого гніву Його на Амалика, тому Господь сьогодні сам так учинив з тобою. І Господь видасть із тобою також Ізраїля у руки филистимлян».

Непокірний Саул був обманутий і зведений сатаною. Робота спокусника полягає в тому, щоб применшити значення гріха, зробити шлях беззаконня легким і привабливим, засліпити розум, щоб людина не сприйняла Господніх застережень і погроз. Сатана, застосовуючи свою демонічну силу, спонукав Саула виправдовувати себе, незважаючи на докори та застереження Самуїла. Тепер же, у скрутний для царя час, він зненацька змінив своє ставлення до нього, вказуючи на потворність його гріха та позбавляючи надії на прощення, щоб таким чином довести його до відчаю. Вже нічого гіршого не можна було й придумати, щоб позбавити Саула мужності, затьмарити його розум та призвести до відчаю і самогубства.

Саул ослаб від втоми й посту; його мучив страх і докори сумління. Почувши страшне провіщення, він захитався, як дуб перед бурею, і впав на землю.

Чарівниця вельми злякалась. Цар Ізраїлю лежав перед нею, як мертвий. Що станеться з нею, якщо він помре в її оселі? Вона благала Саула встати й поїсти, твердячи, що оскільки вона, ризикуючи власним життям, задовольнила його бажання, то й він повинен виконати її прохання, аби зберегти життя собі. Саулові слуги також приєдналися до її благань, і цар, врешті-решт, поступився: жінка принесла йому м'ясо відгодованого теляти і поспішно спечений хліб. Яка картина! У дикій печері чарівниці, де нещодавно в присутності вісниць сатани прозвучали фатальні слова про сумний кінець, той, хто був помазаний Богом на царя Ізраїлю, сів за трапезу, підкріпляючи свої сили для смертельного бою, що мав відбутися наступного дня.

Він повернувся зі своїми слугами в ізраїльський табір до світанку, щоб востаннє приготуватися до бою. Спілкуючись із духом темряви, Саул погубив самого себе. Пригнічений жахом і відчаєм, він вже не міг вселити мужності у серця своїх воїнів. Відокремлений від Джерела сили, він вже не міг скерувати погляди ізраїльтян на Бога — їхнього Помічника. Так мало здійснитися провіщене лихо.

На рівнині Шунеш і на схилах гори Гільбоа ізраїльські та филистимські війська вступили у смертельний бій. Хоча страшна картина в Ен-Дорській печері вбила в серці Саула усяку надію, він з відчайдушною сміливістю відстоював свій престол і царство. Однак усе це було марною справою. «І побігли Ізраїлеві мужі від филистимлян, і падали трупами на горі Гільбоа». Три хоробрих царських сина загинули поруч з ним. Лучники напосідали на Саула. Він бачив, як його воїни падали кругом нього, як полягли його сини. Поранений цар не міг уже ані воювати, ані втікати. Спасіння стало неможливим, і тоді, щоб не потрапити живим до рук филистимлян, Саул наказав своєму зброєносцю: «Витягни свого меча і проколи мене ним». Коли ж той відмовився підняти руку на Господнього помазаника, Саул, упавши на меча, сам позбавив себе життя.

Так загинув перший цар Ізраїлю, взявши на душу ще й гріх самогубства. Його життя було погублене, і він зійшов в могилу у відчаї та ганьбі через те, що Божій волі протиставляв власну викривлену волю.

Вістка про поразку пронеслась усюди, викликаючи жах в Ізраїлі, Народ утікав із міст, і филистимляни захоплювали їх без жодного опору. Царювання Саула, який хотів бути незалежним від Бога, закінчилося майже повним крахом для його народу.

Наступного дня, коли филистимляни оглядали поле бою та грабували вбитих, вони знайшли тіла Саула і трьох його синів. Для повного тріумфу вони відтяли Саулові голову і зняли з нього зброю; голову і військовий обладунок, просякнутий кров'ю, було відіслано до филистимського краю як трофеї перемоги, щоб «сповістити своїм ідолам і народові добру новину». Пізніше військова зброя Саула була покладена в каплиці Астарті, а голова — у храмі Дагона. Таким чином, слава перемоги була приписана могутності лжебогів, а ім'я Єгови зазнало безчестя.

Трупи Саула та його синів приволокли до Бет-Шана — міста, розташованого неподалік від Гільбоа та ріки Йордан. Тут їх підвісили на ланцюгах на поживу хижим птахам. Але хоробрі мужі Явеша Гілеадського не забули про те, як Саул врятував їхнє місто за днів свого раннього й щасливого царювання. Тепер вони виявили свою вдячність, знявши тіла царя та його синів, і з честю поховали їх. Перейшовши вночі Йордан, вони «взяли Саулове тіло та тіла його синів з муру Бет-Шана і, повернувшись до Явеша, спалили їх там. І взяли вони їхні кістки, та й поховали під деревом в Явеші, після чого постили сім днів».

За благородний вчинок, зроблений 40 років тому, ніжні й жалісливі руки поховали Саула та його синів у темну годину поразки й ганьби.

Розділ 67. Спиритизм: стародавній і сучасний

Біблійна оповідь про відвідини Саулом жінки з Ен- Дора залишається джерелом непорозумінь для багатьох дослідників Біблії. Декотрі вважають, що Самуїл насправді говорив з Саулом, але Біблія містить чимало доказів для спростування такої точки зору. Якщо, як доводять декотрі, Самуїл був уже на небі, то його мала викликати звідти певна сила: чи то Божа, чи сатанинська. Ні на мить неможливо повірити в те, що сатана володіє силою зпровадити святого Божого пророка з небес, щоб підтвердити чаклування нечестивої жінки. Не можна також припустити, що Бог покликав його у печеру відьми, оскільки Господь вже раніше відмовився спілкуватися зі Саулом через сні, а також через урім та пророків (див. 1Сам.28:6). Саме ці засоби спілкування були призначені Самим Богом. Він не міг залишити їх осторонь, щоб передати Свою вістку через агента сатани.

Вже сама ця вістка красномовно свідчить про її походження. Мета її була в тому, щоб привести Саула не до покаяння, а до загибелі, а це — ніщо інше, як діло сатани, а не Бога. Більше того, сам факт, що Саул звернувся за порадою до чарівниці, є, як зазначає Святе Письмо, однією з причин того, що Бог відкинув його і залишив на погибель: «І помер Саул за своє беззаконня, яке вчинив проти Господа і проти слова Господнього, якого він не дотримувався, а також за те, що шукав поради у тієї, яка спілкувалася з духами, питаючи в них, а не в Господа; за це Він убив його, а царство його передав Давидові, Єссеєвому синові» (1Хронік 10:13-14). Тут ясно сказано, що Саул питав чарівницю, а не Господа. Він спілкувався не із Самуїлом — Божим пророком, а через посередництво чарівниці розмовляв із сатаною. Сатана не міг прикликати справжнього Самуїла, а сам набував його вигляд, щоб обманути людей.

[666]

Майже усі види стародавнього чаклунства та ворожбитства ґрунтувалися на вірі у можливість спілкування з мертвими.

Ті, котрі займалися чорною магією, стверджували, нібито розмовляють з духами померлих і дізнаються від них про те, що станеться в майбутньому. Про цей звичай радитися з мертвими згадується у пророцтві Ісаї: А коли вам скажуть: «Запитайте духів померлих та чародіїв, що цвірінькають та муркають», то відповідайте: «Чи ж народ не повинен звертатися до свого Бога? Хіба про живих питати у мертвих?» (Ісаїя 8:19).

Віра у можливість спілкування з мертвими стала наріжним каменем вірування язичницького ідолопоклонства. Вважалося, що язичницькі боги — це святі духи померлих героїв. Фактично, язичницька релігія зводилася до поклоніння мертвим. Це видно із свідчення Святого Письма. З приводу гріха, вчиненого Ізраїлем при Ваал-Пеорі, говорить: «І оселився Ізраїль в Шіттімі, народ почав блуду вати з моавськими дочками. Вони закликали народ до жертв їхнім богам; народ їв та поклонявся богам їхнім. Ізраїль приліпився до пеорського Ваала» (Числа 25:1-3). Псалмоспівець говорить, яким саме богам приносилися жертви. Згадуючи про цей випадок відступництва Ізраїлю, він зазначає: «І служили Ваалові пеорському, й їли вони від жертв мертвим ідолам» (Псал. 106:28), тобто жертви, що приносилися мертвим.

Обоготворення мертвих посідає чільне місце майже в кожній язичницькій релігії, як і так зване спілкування з померлими. Люди вірили, що боги повідомляють їм свою волю, і, коли в них питають поради, дають її. Це саме можна сказати і про відомих оракулів Греції та Риму.

Віра у спілкування з мертвими досі продовжує існувати навіть у так званих християнських країнах. За допомогою спіритизму широко практикується спілкування з істотами, які стверджують, нібито вони — душі померлих. Спіритизмом переважно зваблюються люди, котрі втратили своїх рідних і близьких. Духи іноді з'являються людям у вигляді їхніх померлих друзів, розповідають про дійсні випадки з їхнього життя і роблять те, що вони робили за свого життя. Це змушує людей повірити, що їхні мертві друзі стали ангелами, ширяють десь поблизу і спілкуються з ними. З часом істотам, які видають себе за духів померлих, починають певною мірою поклонятися

[667]

як своєрідним ідолам, і для багатьох їхнє слово стає вагомішим, ніж Слово Боже.

Однак багато людей вважають спіритизм звичайним шахрайством. Прояви, за допомогою яких спіритизм претендує на надприродні властивості, розцінюються ними як омана з боку медіума. Та хоч обманщики не раз видавали свої шахрайські трюки за дійсні явища, існує чимало явних доказів дії і втручання надприродних сил. І багато з тих, котрі заперечували спіритизм, вважаючи його витвором людської майстерності або хитрощами, стикаючись із проявами, які не можливо пояснити, вони змушені визнати його існування.

В основі сучасного спіритизму і різних видів стародавнього чаклунства та ідолопоклонства, суттєвим принципом яких є спілкування з померлими, лежить та перша брехня, за допомогою якої сатана звів у Едемі Єву: «Ні, напевно не помрете! Бо знає Бог, що коли скуштуєте його... то станете, немов боги» (Бут.3:4-5). Вони не тільки ґрунтуються на брехні, яку намагаються увічнити, а й походять від «батька неправди».

Євреям було суворо заборонено вступати у будь-яке спілкування з уявними духами померлих. Бог рішуче замкнув ці двері, стверджуючи: «Померлі нічого не знають... і нема вже їм частки навіки ні в чому, що під сонцем діється» (Екл.9:5-6). «Вийде дух його — і він до своєї землі повертається, — того дня усі його задуми гинуть!» (Псал. 146:4). Господь оголосив Ізраїлю: «А душа, яка звертається до померлих духів та до чарівників, щоб слідом за ними блудити, — то Я повернуся проти такої людини й викоріню його з-поміж народу його» (Левит 20:6).

[668]

Духи-віщуни були не душами померлих, а злими ангелами — посланцями сатани. Біблія зазначає, що стародавнє ідолопоклонство, яке, як ми вже знаємо, передбачало поклоніння померлим і нібито спілкування з ними, насправді є поклонінням нечистим духам. Апостол Павло, застерігаючи братів від будь-якої форми ідолопоклонства, притаманної оточуючим їх язичникам, писав: «Те, що язичники приносять у жертву, вони приносять бісам, а не Богові, я ж не хочу, щоб ви мали спілкування з бісами» (1Кор. 10:20). Псалмоспівець говорить, що ізраїльтяни «приносили в жертву своїх синів і дочок демонам»;

а в наступному вірші пояснює, що вони жертвували їх «ідолам ханаанським» (Псал. 106:37-38). Вважаючи, що поклоняються померлим, такі люди насправді поклонялися нечистим духам.

Сучасний спіритизм, заснований на тих самих принципах, є відродженням у новій формі стародавнього чаклунства та поклоніння нечистим духам, яке Бог засудив і заборонив. Святе Письмо передвіщає, що «в останні часи відступлять декотрі від віри, слухаючи духів підступних і наук демонів» (1Тим. 4:1). Павло у другому Посланні до солунян вказує на спіритизм — особливий прояв дії сатани — як на подію, що відбудеться безпосередньо перед Другим пришестям Христа. Говорячи про Другий прихід Христа, він зазначає, що робота сатани супроводжуватиметься «усякою силою й ознаками та неправдивими чудесами» (2Сол.2:9).

Змальовуючи небезпеки, на які наражатиметься Божа Церква в останні дні, апостол Петро писав, що, як і у давнину були неправдиві пророки, котрі вводили Ізраїль у гріх, так з'являться і неправдиві вчителі, котрі «впровадять згубні ересі і відречуться Господа, що викупив їх ... і багато хто підуть їх злими шляхами» (2Петр.2:2-2). Тут апостол вказує на одну з характерних рис вчителів-спіритуалістів. Вони не визнають Христа за Сина Божого. Про таких вчителів Йоан, улюблений учень Христа, говорить: «Хто неправдомовець, як не той, хто відкидає, що Ісус є Христос? Це антихрист, що відрікається Отця й Сина! Кожен, хто відрікається Сина, не має й Отця!» (1Йоан 2:22-23). Спіритизм, заперечуючи Христа, заперечує водночас Отця і Сина, а Біблія називає це дійством антихриста.

[669]

Передрікаючи долю Саула через ворожку Ен-Дора, сатана готував пастку для ізраїльського народу. Він сподівався, що євреї, проїнявшись довір'ям до чарівниці, приходитимуть до неї за порадами. Таким чином, вони залишать Бога — свого Порадника, і віддадуться у владу сатани.

Спіритизм приваблює до себе велику кількість прихильників, стверджуючи, що має можливість заглянути у майбутнє і показати людям те, що Бог приховав від них. Бог у своєму Слові накреслив великі події майбутнього — усе істотне, що нам необхідно знати. Він дав нам надійний дороговказ серед небезпек, але мета сатани — підірвати довір'я людей до Бога,

викликаючи в них невдоволення життям, бажання пізнати те, що Бог у Своїй мудрості приховав від них, і в той же час ставитися з презирством до того, що Він відкрив у Своєму Святому Слові.

Чимало людей втрачають спокій, не знаючи, чим закінчиться та чи інша справа. Люди не переносять невизначеності; виявляють нетерпіння, відмовляючись чекати, щоб побачити Боже спасіння. Лихі передчуття мало не зводять їх з розуму. Вони дають волю бентежним думкам і в своєму горі кидаються то в один, то в інший бік, намагаючись дізнатися про те, що приховане від них. Якби такі люди надіялися на Бога, пильнували й молились, то знайшли б божественну потіху. Їхній дух заспокоївся б у спілкуванні з Богом. Стомлені та обтяжені душі знайшли би для себе спокій, якби прийшли до Ісуса. Однак, нехтуючи засобами, призначеними Богом для їхньої потіхи, і звертаючись до інших джерел, аби дізнатися про те, що Бог приховав, вони повторюють помилку Саула і пізнають лише зло.

Бог незадоволений такими діями і заявляє про це цілком виразно. Нетерпляче бажання зірвати завісу, що закриває від нас майбутнє, свідчить про відсутність віри в Бога, залишає душу беззахисною перед навіюваннями сатани. Сатана спонукує людей звертатися до ворожбитів і, відкриваючи події минулого, навіює їм думку, боцїмто він має силу передрікати майбутнє. Маючи багатовіковий досвід, сатана знає наслідки, до яких призводять ті чи інші дії, і часто з великою точністю передрікає людині її майбутнє. Таким чином він обманює бідні, заблудлі душі, котрі потрапляють під його владу і попадають у полон його волі.

[670]

Бог застерігає нас через пророка: А коли вам скажуть: «Запитайте духів померлих та чародіїв, що цвірінькають та муркають», то відповідайте: «Чи ж народ не повинен звертатися до свого Бога? Хіба ж про живих питатися у мертвих? Звертайтеся до Закону й свідoctва! Якщо вони не так кажуть, як це слово, то немає для них світанку!» (Ісаїя 8:19-20).

Чи повинні ті, в серцях яких перебуває Святий Бог, безмежний у мудрості й силі, звертатися до чарівників, знання яких є результатом тісного спілкування з ворогом нашого Господа?

Сам Бог є Світлом для Свого народу; Він велить їм спрямувати свій погляд віри на славу, приховану від людських очей. Сонце праведності посилає своє яскраве проміння в їхні серця; вони отримують світло від небесного престолу і не мають жодного бажання залишити Джерело світла, звертаючись до вісників сатани.

Вістка, отримана Саулом від нечистого духа, хоча й засуджувала його гріх та передвіщала відплату за нього, все ж була призначена не для того, щоб викликати в Саулі зміну, але призвести його до відчаю й загибелі. Однак, щоб успішніше досягнути своєї мети і призвести людей до загибелі, спокусник часто вдається до іншого засобу — лестощів. Вчення бісовських ідолів у стародавні часи заохочувало до найогиднішої розпусти. Божественні постанови, які засуджували гріх і утверджували правду, були відкинуті; істиною було знехтувано; аморальність не лише дозволялась, а й заохочувалась. Спіритизм стверджує, що немає ні смерті, ні гріха, ні суду, ні відплати; що люди — це «полубоги, що ніколи не впали в гріх», а бажання людини є найвищим законом, а тому людина відповідальна лише перед собою. Перешкоди, споруджені Богом для охорони істини, чистоти й пошани, руйнуються, і це заохочує багатьох до гріха. Хіба таке вчення не свідчить про те, що воно має те саме походження, що й поклонінням демонам?

[671]

Господь показав Ізраїлю наслідки від спілкування з нечистими духами в гидотах, які чинили хананеї, котрі були позбавлені природних почуттів, зіпсуті думками й огидні вчинками, — ідолопоклонники, розпусники, вбивці.

Люди не знають самих себе, оскільки «людське серце нашукавше понад все і надзвичайно порочне» (Єрем.17:9). Але Бог розуміє слабкості зіпсованої людської природи. У ті далекі часи, як і нині, сатана намагався створити відповідні умови для повстання проти Бога, щоб ізраїльський народ став для Бога таким же огидним, як язичники-хананеї. Ворог людських душ завжди готовий спрямувати проти нас нестримні потоки зла, тому що бажає, аби ми загинули і були засуджені Богом.

Сатана мав намір зберегти за собою володіння Ханаанською землею, а коли цей край став місцем поселення Ізраїлю, а Божий Закон — законом країни, він зненавидів Ізраїль лю-

тою ненавистю і задумав знищити його. Внаслідок втручання злих духів євреї почали поклонятися чужим богам; через своє беззаконня вибраний народ був врешті-решт розпорошений по усьому обітованому краю.

Сатана намагається повторити ту саму історію і в наші дні. Бог відокремлює Свій народ від гидот цього світу, щоб він дотримувався Його Закону. Через це лють «обвинувача братів наших» не знає меж. «Бо до вас зійшов диявол з великою лютістю, знаючи, що небагато лишається часу» (Об'явл. 12:10-11). Небесний Ханаан зовсім недалеко від нас, і сатана докладає усіх зусиль, аби знищити Божий народ і позбавити його божественної спадщини. Застереження: «Пильуйте й моліться, щоб не впасти в спокусу» (Марк 14:38), — сьогодні, як ніколи, дуже актуальне.

Слова Господні, звернені до стародавнього Ізраїлю, мають відношення до Його народу і в наші дні. «Не звертайтеся до духів померлих та до ворожбитів і не доводьте себе до опоганення ними», бо «гидота для Господа кожен, хто чинить таке» (Левит 19:31; Втор. 18:12).

[672]

Розділ 68. Давид у Ціклазі

За основу цього розділу взято першу Книгу Самуїла, розділи 29-30; друга Книга Самуїла, розділ 1

Давид і його люди не брали участі у битві між Саулом і филистимлянами, хоча й на поле бою вирушили разом із филистимлянами. Коли два війська вишикувались для битви, син Єссеїв опинився в дуже скрутному становищі. Передбачалося, що він воюватиме на боці филистимлян.

Залишити призначене для нього місце і піти з поля бою — означало не лише затаврувати себе ганьбою боягузства, а й виявити невдячність, зрадивши Ахіша, який довіряв йому і прийняв під свій захист. У ті часи подібний вчинок не тільки зганьбив би ім'я людини, а й викликав би гнів ворогів, котрі тепер були йому страшніші за Саула. Разом з тим Давид ні на мить не міг погодитися з тим, щоб воювати проти Ізраїлю. Вчинивши так, він виявився б зрадником своєї країни — ворогом Бога та Його народу. Це назавжди закрило б йому шлях до ізраїльського престолу, і якби Саул загинув під час такого бою, у його смерті звинувачували б Давида.

Лише тепер Давид зрозумів, що пішов хибним шляхом. Для нього було б значно краще знайти притулок серед гір — непорушної Божої фортеці, аніж серед ворогів Єгови та Його народу. Але Господь у Своїй великій милості не покарав Свого слугу за вчинену ним помилку, залишивши його у відчаї та розгубленості, бо хоча Давид і знехтував божественною силою, хоча спіткнувся й зійшов зі шляху бездоганної чесності, але бажанням його серця завжди було зберігати вірність Богові. В той час як сатана та його воїнство займалися тим, що допомагали противникам Бога та Ізраїлю розробляти підступні плани проти царя, що відступив від Бога, Господні ангели намагалися визволити Давида з тієї небезпеки, яка йому загрожувала. Небесні вісники так вплинули на мислення филистимських

[673]

князів, що викликали в них протест проти участі Давида та його людей у битві, яка мала відбутись.

«Чого тут ці євреї?» — обурювалися филистимські вельможі, напосідаючи на Ахіша. Останній, не бажаючи втратити важливого союзника, відповів: «Так це Давид, раб Саула, Ізраїлевого царя, що був зі мною впродовж цих днів та років, і я не знайшов у нього нічого злого від часу його приходу і аж до дня цього».

Та князі сердито наполягали: Відішли назад цього чоловіка, і нехай він повернеться до свого місця, яке ти призначив йому, і нехай він не йде з нами на війну, щоб під час битви не став нашим противником. І чим він може подобатися своєму панові? Хіба головами цих людей? Хіба ж це не той Давид, про котрого співали в хороводах: «Саул побив тисячі, а Давид — десятки тисяч!» Загибель славетного филистимського героя і тріумф Ізраїлю з цього приводу все ще були свіжими у пам'яті вельмож. Вони не вірили, що Давид воюватиме проти свого народу, і якщо в розпалі бою він переметнеться на їхній бік, то завдасть филистимлянам більшої шкоди, ніж усе військо Саула.

Таким чином, Ахіш був змушений поступитися. Покликавши Давида, він сказав: «Як живий Господь, — ти чесний, і в моїх очах добрий твій вихід і вхід у таборі, бо я не знайшов у тобі жодного зла з того часу, як ти прийшов до мене і понині, однак в очах князів ти не добрий. Тож повертайся і йди собі в мирі, щоб не зробити нічого зневажливого в очах филистимських князів».

[674] Давид, побоюючись виказати свої справжні почуття, відповів: «Що ж таке зробив я? І що ти знайшов у своєму слугі з того часу, коли я прийшов на службу до тебе і до цього дня, щоб мені не йти на війну проти ворогів мого пана, царя?»

Відповідь Ахіша правдоподібно пробудила в серці Давида почуття сорому та докори сумління; він розумів, яким негідним вчинком був для Божого слуги той обман, до якого він принизився. «Визнаю, що ти любий в очах моїх, немов Ангол Божий, — відповів цар, — однак филистимські князі сказали: нехай не йде він з нами на війну! А тому устань рано-вранці зі слугами пана твого, що прийшли з тобою, і йдіть на місце,

яке я вам призначив!» Так тенета, в які потрапив Давид, були розірвані, і він опинився на волі.

Після триденної подорожі Давид і його загін, що налічував 600 чоловік, прийшли до Діклагу — свого місця проживання у филистимському краї. Але яка ж картина спустошення постала перед їхніми очима! Амаликитяни, скориставшись відсутністю Давида та його воїнів, помстилися за його набіги на їхню територію. Вони зненацька напали на незахищене місто і, пограбувавши та спаливши його, відійшли з великою здобиччю, захопивши в полон усіх жінок та дітей.

Занімівши від горя, Давид і його люди мовчки дивилися на почорнілі, ледь жевріючі руїни. А коли вони, нарешті, усвідомили увесь жах того, що трапилось, загартовані в битвах воїни «заголосили і плакали, аж поки не стало їм більше сили плакати».

Так Давид знову був покараний за своє невір'я, яке привело його у филистимську землю. Тепер він мав змогу переконатись, яким небезпечним було перебування серед ворогів Бога та Його народу. Люди Давида накинулися на нього як на винуватця усього лиха. Він спровокував помсту амаликитян через свої напади на них і, почувуючи себе безпечно серед ворогів, залишив місто незахищеним. Збожеволівши від горя та люті, його воїни були готові на відчайдушні кроки і навіть погрожували каменувати свого ватажка.

Давид, здавалося, був позбавлений усякої людської підтримки. Усе, що було дорогим для нього на цій землі, було відібрано. Саул змусив його тікати з рідної землі; филистимляни прогнали з табору; амаликитяни сплюндрували його місто; його дружини й діти стали в'язнями; а добрі друзі повстали проти нього і навіть погрожували смертю. У цей надзвичайно скрутний час Давид, замість того щоби впасти у відчай, звернувся за допомогою до Бога. Він «зміцнився надією на Господа». Давид переглянув своє минуле, багате на різноманітні події життя. Чи Господь коли-небудь залишав його? Згадуючи про численні докази Божої ласки, Давид знайшов підбадьорення для своєї душі. Оточення Давида своїм відчаєм та безнадією робили власні страждання вдвічі важчими, у той час як Божий муж, котрий мав значно більшу причину для горя, зберігав силу ду-

[675]

ха. «Того дня, коли страх оволодіє мною, я надію покладаю на Тебе» (Псал. 56:4), — повторювало його серце. Хоча сам він не бачив виходу з цієї важкої ситуації, Бог бачив його страждання і бажав вказати, що він має робити.

Пославши за Евіятаром, сином Ахімелеха, Давид запитав Господа: «Чи мені переслідувати ту орду, і чи дожену її?» А Бог відповів: «Переслідуй, бо доженеш, і визволиш» (1Сам.30:8).

Після цих слів душевне хвилювання і горе уляглися. Давид та його воїни, не гаючи часу, вирушили в погоню за ворогом. Вони просувалися настільки швидко, що, дійшовши до потоку Бесор, який впадає поблизу Гази у Середземне море, 200 чоловік змушені були через втому та виснаження залишитися. Але Давид і з ним чотириста чоловік безстрашно переслідували ворога.

По дорозі вони натрапили на єгиптянина-раба, який, як видно, помирав від голоду та виснаження. Але, підкріпившись їжею та напившись води, він розповів, що залишений вмирати своїм жорстоким господарем-амаликитянином. Раб розповів про вчинений набіг загарбників, котрі пограбували цей край, і, заручившись обіцянкою, що його не вб'ють і не віддадуть амаликитянам, погодився привести Давида та його людей у табір ворогів.

[676] Наблизившись до табору амаликитян, воїни побачили п'яний розгул. Переможці їли, пили та святкували «з приводу усєї великої здобичі, що награвували з филистимської землі та з краю Юдиного». Отримавши наказ стрімко напасти на табір, воїни Давида Шалено атакували противника. Амаликитяни, вражені таким нападом, розгубилися. Бій тривав усю ніч і наступного дня, доки ворог був майже повністю знищений. З них лише 400 чоловік врятувалися втечею на верблюдах. Так здійснилось Слово Господа. «І врятував Давид усе, що позабирали Амаликитяни. І обох своїх жінок Давид визволив; не пропало в них нічого: усе, від малого до великого, ні з синів, ні з дочок, ні із здобичі, — з усього, що ті забрали, — усе повернув Давид».

Коли вже Давид вторгнувся на територію амаликитян, він винищив усіх мешканців, які потрапили до його рук. Лише завдяки стримуючій Божій силі амаликитяни не знищили мешканців Ціклага. Амаликитяни вирішили зберегти життя поло-

нених, плануючи зробити свою перемогу більш тріумфальною, привівши із собою велику кількість полонених, яких пізніше мали намір продати в рабство. Так, несвідомо для себе, язичники виконали Божий намір і не завдали шкоди полоненим, які змогли пізніше повернутися до своїх чоловіків і батьків.

Кожна земна влада знаходиться під контролем Безмежного. До наймогутнішого правителя і найжорстокішого гнобителя Він говорить: «Аж досі ти дійдеш, і не далі» (Йов 38:11). Божа могутність провадить постійну боротьбу зі силами зла. Бог завжди намагається не знищити людей, а щоб виправити їх і спасти.

З великою радістю переможці вирушили в зворотну дорогу. Повернувшись до своїх товаришів, які залишилися позаду, найбільш егоїстичні і непокірні з групи 400 воїнів почали наполягати, щоб не ділитися здобиччю з тими, котрі не брали участі в битві, говорячи, що для них достатньо отримати своїх дружин і дітей. Але Давид не міг погодитися з таким рішенням. «Не робіть так, браття мої, — сказав він, — після того, що дав нам Господь... Бо яка частина тих, котрі ходили в битву, така частина й тих, котрі сиділи при обозі! Усім поділіть порівну». Так і було зроблено; пізніше в Ізраїлі це стало законом, що всі, котрі мали відношення до військових походів, отримували таку ж саму частку здобичі, як і ті, що брали безпосередню участь у боях.

[677]

Отже, Давид і його люди повернули усе, що було забрано з Ціклага, а також захопили в амаликитян велику кількість великої рогатої худоби й овець. Ця здобич називалась Давидовою. Повернувшись до Ціклага, Давид послав частину із здобутого в дарунок старійшинам покоління Юди, до котрого належав сам. Він пам'ятав про тих, які допомагали йому та його людям в горах, коли він змушений був тікати з одного місця до іншого, рятуючи життя. Доброта та співчуття людей — почуття, які так дорогі для вигнанця, були з вдячністю винагороджені.

Минуло три дні з того часу, як Давид та його воїни повернулися до Ціклага. Відбудовуючи з руїн свої будинки, вони з тривогою в серці і нетерпінням очікували вістки про битву між Ізраїлем та филистимлянами. Раптом до міста увійшов гонець — «одежа його була роздерта, і порох на його голові». Його

негайно ж привели до Давида, якому він шанобливо вклонився, визнаючи його за могутнього князя, ласку котрого бажав за-служити. Давид з нетерпінням запитав, чим закінчилася битва. Втікач повідомив про поразку Саула, його смерть, а також про смерть Йонатана.

Однак у своїй розповіді він не обмежився простим викладенням фактів. Гадаючи, очевидно, що Давид плекає ворожі почуття до свого невтомного гонителя, незнайомиць вирішив приписати собі славу вбивці царя. Він хвалькувато розповів про те, як під час бою знайшов пораненого ізраїльського монарха, на якого напосідали вороги, і як, на прохання царя, вбив його. Корону зі Саулової голови та золоті браслети з його руки він приніс Давидові. Гонець був упевнений, що ця новина буде зустрінута з радістю і він отримає за свій вчинок багату винагороду.

[678] «І ухопився Давид за свою одежу й роздер її; те ж саме вчинили усі люди, що були з ним. І голосили вони й плакали та постили аж до вечора за Саулом та за сином його Йонатаном, і за народом Господнім та за Ізраїлевим домом — людьми, що попадали від меча». Опам'ятавшись від першого потрясіння, викликаного страшною новиною, думки Давида звернулися до незнайомця, що приніс цю вістку, і до злочину, який він, за його власними словами, вчинив. Давид запитав молодого чоловіка: «Звідки ти?» А той відповів: «Я син одного прихосьця, амаликитянина». І сказав йому Давид: «Як же ти не побоявся простягти руку свою, щоб убити Господнього помазаника?» Двічі Саул був у руках Давида, і коли його люди пропонували вбити царя, він відмовлявся підняти руку на того, хто за повелінням Божим був посвячений царювати над Ізраїлем. Однак амаликитянин не побоявся вихвалитися вбивством царя Ізраїлю. Він звинуватив себе у злочині, що заслуговував смерті. Покарання не забарилось. Давид сказав: Кров твоя на голові твоїй, бо уста твої засвідчили проти тебе, говорячи: «Я вбив Господнього помазаника».

Горе Давида з приводу смерті Саула було щирим і глибоким, що свідчило про великодушність благородної натури. Загибель ворога не тішила його. Перешкода, що заважала Давидові зійти на престол Ізраїлю, була усунута, та це не принесло йому

радості. Смерть Саула стерла з пам'яті згадку про його підозри і жорстокість; тепер він думав лише про те, що було в ньому колись благородного і гідного царського достоїнства.

Ім'я Саула було пов'язане з ім'ям Йонатана — щирого та безкорисливого друга.

Пісня, в якій Давид виливає скорботу свого серця, стала дорогоцінним надбанням для його народу, а також Божого народу усіх наступних віків:

«Ой, слава Ізраїлева, прошита із лука на згір'ях своїх,
ой, попадали лицарі!

Не розповідайте в Гаті про те,
не сповіщайте на вулицях Ашкалона,
щоб не тішилися филистимлянські дочки,
щоб не раділи дочки необрізаних!

Гілбоавські гори!

Щоб на вас не було ані роси, ані дощу,
ані поля для жертвопринесення.

Бо заплямований там щит хоробрих,
щит Саулів, як ніби оливою він не помазаний!..

Саул та Йонатан, ці улюблені й милі за свого життя,
і в смерті своїй нерозлучні,

прудкіші були від орлів та сильніші від левів.

[679]

Дочки Ізраїлеві! За Саулом ридайте,
що зодягав вас у багряницю з прикрасами,
що оздоблював золотом вашу одягу!

Ой, попадали хоробрі лицарі в бою...

Тужу за тобою, Йонатане, мій брате!

Ти для мене був вельми улюблений,
любов твоя була для мене дорожчою від кохання жіночого!

Ой, попадали лицарі,
і загинула зброя військова!»

(2Сам.1:19)

[680]

Розділ 69. Покликання Давида на царство

За основу цього розділу взято другу Книгу Самуїла, розділ 2:1-5:5

Зі смертю Саула зникли небезпеки, що прирекли Давида на вигнання. Перед ним відкрився шлях повернення на батьківщину. Коли дні плачу за Саулом і Йонатаном скінчилися, запитався Давид Господа, говорячи: «Чи йти мені в одне з Юдиних міст?» А Господь відповів йому: «Йти!» І сказав Давид: «Куди мені йти?» А Він відповів: «У Хеврон!»

Хеврон знаходився в 20 милях на північ від Беф-Шеви, приблизно на половині шляху між цим містом і місцем, де в майбутньому стоятиме Єрусалим. Спочатку він називався Кір'ят-Арба — місто Арби, батька синів Єнакових. Пізніше це поселення отримало назву Мамре; там знаходилося місце поховання патріархів — печера Махпела. Хеврон, який раніше належав до володіння Калева, став тепер головним містом Юдеї. Він був розташований в долині, оточеній родючими пагорбами та землями. Цей край вкривали найпрекрасніші в Палестині виноградники і численні гаї оливкових та фруктових дерев.

[681] Давид і його люди готувались негайно виконати Боже повеління. Шістсот озброєних мужів зі своїми дружинами й дітьми, великою рогатою худобою та вівцями незабаром вирушили до Хеврона. Коли караван увійшов до міста, мужі Юдині вже чекали на них, щоб привітати Давида, як майбутнього царя Ізраїлю. Одразу ж були зроблені приготування для його коронації. «І помазали там Давида царем над Юдиним домом». Але тоді не було зроблено жодної спроби силою встановити його владу над іншими поколіннями.

Одним із перших заходів нового монарха було вшанування пам'яті Саула та Йонатана. Дізнавшись про сміливий вчинок мужів Явеша Гілеадського, що врятували тіла загиблих вождів і

гідно їх поховали, Давид послав людей до Явеша, щоб сказати: «Благословенні ви Господом за той учинок милосердя, що зробили ви володареві своєму Саулові, поховавши його! Нехай же Господь відплатить вам милосердям та добротою. Я також зроблю вам за те ласку». Повідомляючи про своє сходження на престол Юди, він закликав в союзники тих, котрі засвідчили про свою відданість і чистосердечність.

Филистимляни не перешкоджали мешканцям Юди в помазанні Давида на царство. Коли Давид був у вигнанні, вони заприятювалися з ним, щоб послабити царство Саула, і тепер сподівалися, що, коли Давид прийшов до влади, вони матимуть певні вигоди в пам'ять про ту милість, яку виявили до нього колись. Але царюванню Давида не судилося бути спокійним. З моменту його коронації починається похмурий літопис змов і заколотів. Давид зійшов на престол не ціною зради — Бог обрав його царем Ізраїлю, і тому не було жодних підстав для недовір'я чи опозиції. Однак, коли, завдячуючи Авнерові, на престол Ізраїлю зійшов Іш-Бошет, Саулів син, Юдині начальники майже перестали визнавати владу Давида.

Іш-Бошет виявився слабовільним і необізнаним в державних справах представником дому Саула, тоді як Давид був щедро обдарований для того, щоб нести відповідальність за царство. Авнер — головна діюча особа в справі проголошення Іш-Бошета царем — був начальником Саулового війська і одним із найвидатніших мужів Ізраїлю. Авнер знав, що Господь призначив Давида царем Ізраїлю, але через багаторічну ворожнечу й переслідування він не бажав, щоб Єссеїв син став наступником Саулового престолу. Обставини, в яких опинився Авнер, вплинули на формування його характеру, показавши його честолюбство та безпринципність. Перебуваючи у тісному зв'язку зі Саулом, він під його впливом почав виявляти презирство до мужа, якого Бог обрав царем над Ізраїлем. Його ненависть стала ще сильнішою після гострого докору Давида на його адресу за те, що той спав у таборі, коли були викрадені глечик з водою і спис царя, що знаходилися поруч зі Саулом. Авнер не забув, як Давид на повний голос питав у присутності царя та ізраїльського народу: «Чи ти не муж? І хто рівний тобі в Ізраїлі? Чому ж ти не пильнував свого пана, царя?.. Не

[682]

добра це річ, що ти зробив? Як живий Господь, — ви повинні померти, бо не пильнували ви володаря свого, Господнього помазаника» (1Сам.26:15-16). Цей докір терзав Авнерову душу, і він вирішив помститися, призвівши Ізраїля до розділення з метою власного звеличення. Для здійснення своїх егоїстичних і честолюбних намірів Авнер використав представника колишнього царського дому. Він знав, що народ любив Йонатана. Пам'ять про нього жила в народі, а воїни ще не забули перших успішних воєнних походів Саула. З рішучістю, гідною більш благородної справи, цей непокірний муж взявся за здійснення власних планів.

Маханаїм, місто на протилежному березі Йордану, було обране царською резиденцією, оскільки вважалось надійним сховищем проти нападів чи то Давида, чи филистимлян. Тут відбулась і коронація Іш-Бошета. Його царську владу визнали спочатку племена, що жили на схід від Йордану, а згодом і увесь Ізраїль, окрім Юдиного покоління. Два роки Сауловому синові віддавали шану в його ізольованій від усіх столиці. Та Авнер, сповнений рішучості поширити його владу на увесь Ізраїль, готувався до загарбницької війни. «І була довга війна між домом Сауловим та між домом Давидовим. Але Давид усе зміцнювався, а Саулів син дедалі слабшав».

[683] Нарешті престол, встановлений ціною ненависті та честолюбства, впав через віроломність. Авнер, розчарований слабкодухістю та некомпетентністю Іш-Бошета, звернувся до Давида з пропозицією повернути до нього усі племена Ізраїлю. Пропозицію було прийнято, і Авнер з почестями відійшов, щоб здійснити свій намір. Але прихильність, з якою був прийнятий цей досвідчений і відомий в Ізраїлі воїн, викликала ревності Йоава, воєначальника Давидової армії. Між Авнером та Йоавом пролягала кривава помста, оскільки Авнер під час війни Ізраїлю з Юдою вбив Асаїла, брата Йоава. Тепер Йоав, скориставшись можливістю помститися за братову смерть і водночас звільнитися від небезпечного майбутнього суперника, підстеріг Авнера та підступно вбив його.

Давид, почувши про цей віроломний вчинок, вигукнув: «Невинний я і царство моє перед Господом повіки в крові Авнера, Нерового сина. Нехай вона впаде на голову Йоава та на всю

родину його батька». Через неутвердженість свого царства, а також враховуючи владу і силу вбивць, оскільки й Авішай, Йоавів брат, був замішаний у цьому, Давид не зміг покарати цей злочин по усій справедливості, однак привселюдно заявив, наскільки огидним для нього є цей кривавий вчинок. Авнер був похований з великими почестями. Військо на чолі з Йоавом повинно було брати участь в похоронах в розідраних одягах, зодягнувшись у веретища. Про горе царя свідчив піст, закладений ним у день похорону; він ішов за гробом, оплакуючи Авнера, а сказані ним слова над могилою Авнера стали гострим докором убивцям.

«Цар плакав над Авнером, говорячи:

Чи Авнер мав загинути смертю негідного?

Твої руки були ще не зв'язані,

не забиті були твої ноги в кайдани.

Ти впав, як падають від розбійників».

Великодушне ставлення Давида до того, хто був колись його найлютішим ворогом, викликало довір'я й захоплення усього Ізраїлю. «Народ довідався про все, і воно було до вподоби усім, як і все, що робив цар, подобалось людям. Того дня довідався увесь Ізраїль, що то не з волі царя вбито Авнера, сина Нерового». У вузькому колі довірених радників і слуг цар, говорячи про цей злочин та визнаючи своє безсилля покарати вбивць по справедливості, віддав цю справу на суд Божий: «Ото знайте, що князь і великий муж поліг цього дня!

[684]

А я сьогодні ще слабкий, хоч і помазаний на царя, а ті люди, сини Церуї, сильніші від мене. Нехай відплатить Господь злочинцеві за його зло!»

Авнер був щирим у своїх пропозиціях Давиду, хоч керувався низькими егоїстичними побудженнями. Він уперто опирався сходженню на престол царя, призначеного Богом, сподіваючись здобути славу для себе. Лише образа, уражена гордість і спалах гніву змусили його забути своє попереднє ставлення до Давида і піти до нього. Авнер сподівався посісти найвище і найпочесніше становище серед його слуг, Якби Авнерові пощастило здійснити свій намір, то здібності й честолюбство,

його великий вплив і відсутність благочестя створили б велику загрозу для престолу Давида, а також для миру й процвітання народу.

«І почув Саулів син, що помер Авнер у Хевроні, — і опустили руки його, а увесь Ізраїль вельми засмутився». Стало очевидним, що царство Саулового нащадка не встоїть довго. Незабаром ще одна зрада довершила падіння вмираючої влади. Іш-Бошета по-зрадницькому вбили два його полководці. Відтравивши йому голову, вони поспішили принести її цареві Юди, сподіваючись завоювати цим його прихильність.

Зрадники стали перед Давидом із закривавленою головою — свідченням їхнього злочину, кажучи: «Оце голова Іш-Бошета, Саулового сина, твого ворога, котрий шукав твоєї душі. І дав Господь цього дня панові моему, цареві, помститися над Саулом та його потемками». Але Давид, престол якого утвердив Сам Бог, визволяючи його від противників, не бажав зміцнювати свою владу ціною віроломства. Він нагадав убивцям про долю того, котрий вихвалявся, що вбив Саула. «Тим більше, — додав він, — коли злочинці вбили чесну людину в її домі на її постелі! А тепер, чи я не мав би вимагати його крові з ваших рук і не знищив би вас із землі? І Давид дав наказ своїм слугам, — і ті вбили їх... А Іш-Бошетову голову взяли й поховали в Авнеровім гробі в Хевроні».

[685] Після смерті Іш-Бошета усі ізраїльські князі зажадали, щоб Давид став царем над усіма поколіннями. І прийшли усі Ізраїлеві племена до Давида в Хеврон і сказали йому: «Ми твої кості і твоє тіло!» Вони проголосили: «Ти й ра- ніше водив Ізраїля на війну і приводив назад. До того ж Господь тобі сказав: ти пастимеш народ Мій, Ізраїля, і будеш володарем над Ізраїлем. І прийшли усі Ізраїлеві старійшини в Хеврон; цар Давид склав з ними умову в Хевроні перед Господом». Так Боже Провидіння відкрило Давидові шлях до престолу. Не честолюбство керувало ним, бо він не шукав слави.

Понад 8000 нащадків Аарона та левитів супроводжували Давида. У настрої народу відбулася помітна рішуча зміна. Переворот здійснився мирно й гідно, як і личить великій справі, що була звершена. Майже 500 тисяч колишніх підданих Саула зійшлися в Хевроні. На його околицях, на пагорбах і в долинах

юрмилися люди. Було призначено час коронації мужа, якого прогнали зі Саулового двору, котрий блукав у горах і ховався в гірських печерах, щоб врятувати своє життя; саме цей муж мав незабаром прийняти найвищі почесті, які тільки може отримати людина від суспільства. Священики й старійшини, зодягнуті в свої пишні шати, начальники й воїни з виблискуючими мечами та шоломами, прочани з найвіддаленіших місць — усі зійшлися, бажаючи стати свідками коронації вибраного царя. Давида одягли в царський одяг. Первосвященик помазав його чоло священною оливою, оскільки колишнє помазання Самуїла було лише пророчим і вказувало на те, що має відбутися при вступі царя на престол. Настав час, і Давид був урочисто посвячений на служіння як Божий намісник. Йому вручили царський скипетр. Його верховну владу підтверджував особливий документ — Заповіт, який передбачав його праведне правління, і народ склав Давидові присягу на вірність. На голову Давида поклали вінець — і церемонія коронації завершилась. З цього часу Ізраїль отримав царя згідно з божественним призначенням. Той, який терпляче чекав Господнього втручання, став свідком виконання Божої обітниці. «І Давид дедалі більше ставав могутнім, а Господь, Бог Саваот, був із ним» (2Сам.5:10).

[686]

Розділ 70. Царювання Давида

За основу цього розділу взято другу Книгу Самуїла, розділи 5:6-25; 6; 7; 9; 10

Як тільки Давид утвердився на ізраїльському престолі, він почав шукати більш відповідне місце для столиці свого царства. З цією метою було вибрано місце у 20 милях від Хеврона. До переходу Йордану ізраїльським військом під керівництвом Ісуса Навина це поселення називали Салим. Неподалік звідти Авраам засвідчив свою вірність Богові. За 800 років до коронації Давида тут проживав Мелхиседек — священник Всевишнього Бога. Салим був розташований на підвищенні в центрі країни, якого з усіх боків оточували пагорби. Він знаходився на кордоні земель Веніяминового та Юдиного поколінь і у безпосередній близькості від Єфрема. Саме тут пролягав найзручніший шлях до земель інших поколінь.

Щоб заволодіти Салимом, євреї повинні були вигнати хананеїв, котрі ще залишалися тут, займаючи укріплені місця на горах Сіон і Морія. Ця фортеця дістала назву Євус, а її мешканці були відомі як євусяни. Упродовж століть Євус вважався неприступним, але євреї, під керівництвом Йоава, взявши Євус в облогу, захопили його. Винагородою за мужність було призначення Йоава начальником усього ізраїльського війська. Таким чином Євус став з тих пір столицею Ізраїлю і замість язичницької назви отримав нову — Єрусалим.

[687]

Хірам, цар багатого міста Тира, розташованого на березі Середземного моря, забажав стати союзником ізраїльського царя і надав допомогу Давиду в побудові Єрусалимського палацу. Із Тира вирушили послі разом із зодчими і будівничими у супроводі довгих обозів з вантажем коштовної деревини, зокрема, кедрових дерев та інших цінних матеріалів.

Зміцнення Ізраїлю, що об'єднався під правлінням Давида, завоювання Євуса та союз з Хірамом, тирським царем, збудили

ворожість филистимлян, які знову вдерлися в країну з великим військом, зайнявши долину Рефаїм неподалік від Єрусалима. Давид зі своїм військом відступив у фортецю Сіон, де чекав божественної вказівки: «Давид запитався Господа: Чи виступати мені проти филистимлян? Чи даси їх у мої руки? І Господь відповів Давидові: Виступай, бо віддам филистимлян у твої руки!»

Давид негайно вступив у бій з ворогами; завдавши поразки та знищивши їх, він забрав ідолів, яких вони взяли зі собою, щоб забезпечити перемогу. Розлючені филистимляни, зазнавши такого приниження, зібрали ще більше військо і знову оголосили війну. І на цей раз вони «розташувалися в долині Рафаїм». Давид знову запитав Господа і Великий «Той, що є», очолив ізраїльське військо. Бог, повчаючи Давида, сказав: «Не виступай на них, але обійди їх з тилу і підійди до них від бальзамового ліска. І коли почувеш шелест, наче шум кроків на верховіттях бальзамових дерев, тоді поспіши, бо то Господь пішов перед тобою, щоб розгромити филистимський табір».

Якби Давид, подібно до Саула, вчинив по-своєму, він не мав би успіху. Але Давид робив те, що наказував Господь, і «розбив филистимлян від Гів'ону аж до Гезеру. І пронеслося Давидове ім'я по всіх краях, а Господь нагнав страх на всі народи» (1Хронік 14:16-17).

Коли Давид зміцнив свою владу і звільнився від загарбників, він вирішив здійснити свою заповітну мрію — перенести Божий Ковчег у Єрусалим. Багато років ковчег залишався в Кіріят-Єсарімі на відстані дев'яти миль, але було доцільним вшанувати столицю народу саме цією ознакою Божественної присутності.

[688]

Давид прикликав 30 тисяч найвидатніших мужів Ізраїлю, оскільки планував зробити цю церемонію вельми радісною та вражаючою. Народ з радістю відгукнувся. Первосвященик зі своїми братами по священницькому служінню, князі та начальники поколінь — усі зібралися в Кіріят-Єсарімі. Давид був сповнений святого запалу. Ковчег винесли з дому Авінадава і поставили на нового воза, у який запрягли волів, а два сини Авінадава супроводжували його.

За Ковчегом ішли ізраїльські мужі з радісними вигуками й піснями; численні голоси зливалися зі звуками музики: «Давид та увесь Ізраїлів дім грали перед Господом... на цитрах, арфах, на бубнах, гуслах, і цимбалах». Давно вже Ізраїль не був свідком такого торжества. Урочисто й радісно ця величезна процесія рухалася в напрямку святого міста, минаючи на своєму шляху пагорби та долини.

Але, коли «підійшли вони до току Нахона, Узза простягнув свою руку до Ковчега Божого й ухопився за нього, бо воли нахилили його. І запалився гнів Господній і він помер біля Божого Ковчега». Великий жах охопив торжествуючий натовп. Давид був вражений і глибоко стурбований; у глибині душі він навіть засумнівався у Божій справедливості. Він бажав належним чином вшанувати Ковчег — символ Божественної присутності. То чому ж, гадав цар, був допущений цей страхотливий суд, який перетворив радісну подію на сум і горе? Відчуваючи, що тримати Ковчег біля себе небезпечно, Давид вирішив залишити його поблизу того місця, де сталася трагедія. З цією метою було знайдено сховище в домі Овед-Едома, гатянина.

Доля, що спіткала Уззу, була божественним судом за порушення дуже чіткого повеління. Через Мойсея Господь дав спеціальну вказівку щодо перенесення Ковчега. Ніхто, крім священиків, нащадків Аарона, не повинен був торкатися його і навіть дивитися на нього, коли він непокритий. Божественним наказом проголошувалось: «Потім підуть Кегатові сини, щоб нести його, але не торкатимуться до святого, щоб їм не вмерти!» (Числ.4:15) Священики повинні були покрити Ковчег, а сини Кегатові мали підняти його, тримаючись за держакі, вставлені в кільця, що зна- [689] ходилися з кожного боку Ковчега і ніколи не виймалися звідти. Гершоновим і Мерарісвим синам, відповідальним за покривала, дошки та стовпи Скинії, Мойсей дав вози та волів для перевезення того, що було їм доручено. «А синам Кегатовим не дав, бо на них лежала служба Святині, — на плечах вони повинні були носити» (Числ. 7:9 — підкреслено автором). Таким чином, при винесенні ковчега з Кіріят-Єаріма була допущена очевидна і непростима неповага до Господніх вказівок.

Давид і його люди зібралися, щоб здійснити святе служіння; і вони робили це з радістю й від усього серця. Але Господь не міг прийняти такого служіння, оскільки воно звершувалося не за Його вказівками. Филистимляни, не знаючи Божого Закону, поставили Ковчег на воза, коли повертали його Ізраїлеві, і Господь не заперечував цього. Але ізраїльтянам була чітко викладена Божа воля з усіх цих питань, а тому нехтування вказівками ганьбило Бога. На Уззі лежала тяжка вина само впевненості. Порушення Божого Закону притупило в людській свідомості почуття його святості. Маючи за собою невизнані гріхи, незважаючи на божественну заборону, Узза насмілювався доторкнутися до символу Божої присутності. Бог не може прийняти часткового послуху або недбалого ставлення до Його Заповідей. Покаранням, яке спіткало Уззу, Він бажав показати усьому Ізраїлеві важливість чіткого дотримання Його вимог. Таким чином смерть однієї людини могла привести народ до каюття і запобігти покаранню тисяч.

Відчуваючи, що і його серце не було цілковито чистим перед Богом, і побачивши, яке покарання спіткало Уззу, Давид відчув страх перед Ковчегом; він не хотів, щоб і його спіткала та сама доля через якийсь гріх. Але Овед-Едом, хоча й з деяким страхом, радісно прийняв священний символ як за поруку Божої милості до слухняних. Увага усього Ізраїлю була звернена тепер до гатянина та його дому: всі хотіли побачити, що станеться з ним. «І Господь поблагословив Овед-Едом а та увесь його дім».

Божественний докір справив належне враження на Давида. Він, як ніколи раніше, усвідомив святість Божого Закону та необхідність статечного послуху. Милість, виявлена домові Овед-Едома воскресила в Давидовому серці надію на те, що Ковчег принесе благословення і йому, і усьому народові.

[690]

Через три місяці Давид вирішив ще раз спробувати перенести Ковчег. На цей раз він поставився з належною увагою до кожної Господньої вимоги. Знову були покликані начальники народу, і біля місця, де жив гатянин, зібралася велика кількість людей. З благоговінням Ковчег був піднятий на плечі мужів, призначених на це служіння Богом, а люди, утворивши довгу процесію, зі схвильованими серцями рушили вперед. Після

кожних шести кроків лунав звук сурми, закликаючи процесію зупинитися. За наказом Давида щоразу в жертву мали приноситися «віл та відгодована одиниця худоби». Страх і хвилювання поступилися місцем радості. Цар зняв зі себе царський одяг і зодягнувся в простий лляний ефод, який носили священики.

Давид не мав на меті показати цим, що зазіхає на права священиків, бо ефод, крім священиків, носили інколи й інші люди. Давид просто бажав узяти участь у цьому святому служінні перед Богом на рівних правах зі своїми підлеглими. Того дня мав бути прославлений Єгова; Бог мав стати єдиним об'єктом поклоніння.

І знову рушила ця довга процесія; звуки арф, сурм і цимбалів линули до небес, зливаючись зі співом численних голосів. «А Давид танцював перед Господнім лицем в такт пісні».

Деякі любителі задоволень, посилаючись на танець Давида, охопленого благоговійною радістю перед Богом, намагаються виправдати своє захоплення сучасними модними танцями, але для такого аргумента немає жодної підстави. В наші дні танці асоціюються з глупотою та нічними гулянками. Здоров'я та моральність приносяться в жертву задоволенню. Постійні відвідувачі танцювальних залів не думають про Бога і не благоговіють перед Ним; молитва або спів псалму недоречні під час таких збіговиськ. Саме таке міркування має відігравати вирішальну роль. Розвагам, які можуть охолодити любов до усього святого, та применшити радість, яку приносить служіння Богові, не повинно бути місця серед християн. Музика і танці, як складова частина радісного прославлення Бога під час перенесення Ковчега, не мали нічого спільного з легковажними розвагами — сучасними танцями. Перші мали на меті викликати згадку про Бога і звеличити Його Святе Ім'я. Останні є винаходом сатани, за допомогою чого люди забувають про Бога та ганьблять Його.

[691]

Урочиста церемонія, яка супроводжувала Священний Символ невидимого Небесного Царя, наблизилася до столиці. Пісня, що голосно пролунала в цей час, була повелінням для сторожі, що стояла на стінах, — відчинити ворота Святого Міста:

«Піднесіться, брами високі,
відкривайтеся, двері вічні, —
нехай увійде Цар слави!»

Одна група співаків й музикантів запитувала:

«Хто ж той Цар слави?»

Інші відповідали їм:

«Господь сильний й могутній,
Господь, непереможний в бою!»

Тепер уже зазвучали сотні голосів, об'єднані в тріумфальному хорі:

«Так, піднесіться, брами високі
і відкривайтеся, ворота вічні, —
нехай увійде Цар слави!»

Знову почулися радісні вигуки:

«Хто ж цей Цар слави?»

І безліч голосів, «як шум великої води», урочисто відповіли:

«Господь Саваот — Він Цар слави!»

(Псал.24:7-10)

Тоді брами міста широко відчинилися, процесія увійшла, і Ковчег з благоговінням поставили в наметі, спеціально для цього приготовленому. Перед священним місцем спорудили жертівники для жертвоприношень; дим мирних жертв і цілопалення разом із хмарами пахощів, хвалою і молитвами Ізраїлю підносились до Небес. Після закінчення служіння цар Давид поблагословив народ. Потім з царською щедрістю він роздав усім їжу й пиття для підкріплення сил.

Представники усіх поколінь були присутніми на цьому служінні для відзначення найурочистішої події, що мала місце

під час царювання Давида. Божий Дух спочивав на цареві, і, коли останні промені призахідного сонця зодягли Скинію в позолоту, його серце, сповнене вдячності Богові, тріумфувало з приводу блаженного символу Божої присутності, що віднині перебуватиме так близько від ізраїльського престолу.

В полоні таких думок Давид повертався до палацу, щоб «поблагословити свій дім». Але там знайшлася особа, котра спостерігала за сценами радості з почуттями, протилежними тим, які хвилювали серце Давида. «Коли Господній Ковчег входив у Давидове місто, то Мелхола, Саулова дочка, дивилась у вікно і побачила царя Давида, котрий танцював і скакав перед Господом. І вона зневажила його у своєму серці». Сповнена гніву, ледве дочекавшись повернення Давида, Мелхола вийшла йому назустріч, і у відповідь на його люб'язне привітання спрямувала на нього потік колючих слів. Її мова відзначалася гострою та їдкою іронією: «Який же славний був сьогодні Ізраїлів цар, що світив оголеним тілом на очах служниць та своїх рабів, як це зробив би який-небудь гульвіса!»

Давид, розуміючи, що цими словами Мелхола зневажає та ганьбить Боже служіння, суворо відповів: «Перед Господом, Котрий вибрав мене понад твоїм батьком та над усією його родиною і наказав мені бути володарем над Господнім народом, над Ізраїлем, — буду веселитися перед Господом. І принижуюся ще більше від цього; буду принижений у твоїх очах, але перед невірними, про яких ти говорила, — я буду вшанований». До докору Давида Господь додав і Свій; через гордість і зарозумілість Мелхоли «не було у неї дитини аж до дня її смерті».

Урочисті церемонії, якими супроводжувалося перенесення Ковчега, справили на ізраїльтян глибоке враження, викликавши значно більшу зацікавленість служінням у Святині та запаливши новою силою любов до Єгови. Давид докладав усіх зусиль, щоб ці почуття залишались тривалими. Спів псалмів став постійною частиною релігійного служіння. Давид складав псалми не лише для священників, котрі виконували їх під час служіння у святині, але й для народу, — щоб вони співали їх, мандруючи перед щорічними святами до головного жертівника в Ізраїлі. Усі ці заходи справляли належний вплив на людей,

сприяючи звільненню народу від ідолопоклонства. У багатьох навколишніх народів, які спостерігали за процвітаням Ізраїлю, складалося позитивне враження про Ізраїлевого Бога, Який здійснював великі діла для Свого народу.

Скинія, споруджена Мойсеєм, з усім її приладдям, яке мало відношення до служіння у Святині, за винятком Ковчега, усе ще знаходилось у Гів'ї. Давид планував зробити Єрусалим релігійним центром народу. Він спорудив для себе палац і вважав, що Божому Ковчегу не личить залишатись у наметі. Він вирішив побудувати для нього храм, який би своєю пишністю свідчив про те, що Ізраїль дорожить честю, виявленою до нього внаслідок постійної присутності Єгови — їхнього Царя. Поділившись своїм задумом з пророком Натаном, Давид отримав підбадьорливу відповідь: «Усе, що на серці у тебе, іди й зроби, бо Господь з тобою».

Але тієї ж ночі Господь повідомив Натанові Своє повеління цареві. Давид був позбавлений переваги спорудити Божий дім, але йому було дане запевнення в божественній милості щодо нього, його нащадків та ізраїльського царства: «Так сказав Господь Саваот: Я взяв тебе з пасовиська, коли ходив ти за отарою, щоб ти став володарем над народом Моїм, над Ізраїлем. І був Я з тобою всюди, куди ти ходив. Я викорінював усіх ворогів твоїх з-перед тебе, і зробив великим ім'я твоє, як ім'я найбільших на землі. І призначив Я місце для народу Мого, Ізраїля, і він житиме на тому місці, і не зазнає тривоги, тому що беззаконники не будуть більше гнобити його, як раніше».

Оскільки Давид бажав спорудити дім для Бога, йому була дана обітниця: «Господь звіщає тобі, що Він побудує тобі дім... Я поставлю після тебе потомство твоє... Він збудує дім імені Моєму, а Я зміцню престол його царства навіки».

Було також вказано на причину, через яку Давид не міг побудувати храм: «Ти пролив багато крові, оскільки вів війни великі. Не збудуєш ти храму Моєму Імені... Ось народиться у тебе син, — він буде людиною мирною; і Я дам йому спокій від усіх ворогів його... бо Соломон (мирний) буде ім'я йому, і Я дам Ізраїлеві за його днів мир та спокій. Він збудує храм Моєму імені» (1Хронік 22:8-10).

Хоча Давидові було відмовлено здійснити заповітну мрію його серця, він із вдячністю прийняв цю вістку: «Хто я, Господи Боже? — вигукнув він, — і що таке мій дім, що Ти привів мене сюди? Та й це ще видалось малим в очах Твоїх, Господи Боже; Ти поширив також обітниці Твої на дім Твого слуги у майбутньому» — і Давид поновив свій Заповіт з Богом.

Цар знав, що здійснення справи, яку він так бажав, принесла б честь його імені і прославила його правління, але він був готовий підкоритися Божій волі. Вдячність і покірність, з якою Давид прийняв відмову, рідко зустрічаються навіть серед християн сьогодні. Як же часто вже немолоді люди мріють вчинити щось велике, що вони носять у своєму серці, однак нездатні здійснити! Боже Провидіння може звертатись до них, як це було у випадку з Давидом, пояснюючи, що справа, яку вони так бажають здійснити, доручається іншим. Їхнім завданням є лише приготувати шлях для тих, хто виконає її. Але замість того, щоб із вдячністю підкоритися божественному повелінню, багато хто, почувавши себе ображеними і знехтуваними, відступають, розмірковуючи: коли немає змоги здійснити бажану справу, тоді взагалі не треба робити нічого. Інші з відчайдушною рішучістю хапаються за роботу, якої не можуть виконати, і марно намагаються здійснити те, на що їм бракує і вміння, і здібностей, у той час як те, що вони могли б зробити, залишається занедбаним. Через відсутність такого мислення і послуху з їхнього боку, більш значуща робота зазнає перешкод або ж зводиться нанівець.

Давид, укладаючи колись союз з Йонатаном, обіцяв, що коли він забезпечить спокій від своїх ворогів, то виявить милість домові Саула. Дочекавшись миру, і, пам'ятаючи про свою обіцянку, цар запитав: «Чи є ще хтось, що залишився з Саулового дому? Я зроблю йому ласку заради Йонатана». Йому доповіли про сина Йонатана — Мефівошета, що був кульгавий з дитинства. В той час як Саул зазнав поразки від филистимлян в Ізреельській долині, нянька, втікаючи з цією дитиною, випадково випустила хлопчика з рук; він упав і після цього залишився калікою на усе життя. Давид прикликав молодого чоловіка до царського двору і виявив до нього гостинність. Синнові Йонатана були повернені володіння Саула для підтримки

його родини, а сам Йонатанів син отримав право бути постійним гостем царя, щодня споживаючи їжу за царським столом. Наслухавшись наклепів ворогів Давида, Мефібошет ставився до нього з великою упередженістю, як до узурпатора, але великодушність царя та люб'язний прийом, а також його незмінна доброта полонили серце юнака; він полюбив Давида і, подібно до свого батька Йонатана, поєднав свої інтереси з інтересами вибраного Богом царя.

Після того як Давид утвердився на престолі Ізраїлю, народ довгий час насолоджувався миром. Навколишні народи, зауважуючи силу та єдність царства, вважали доцільним стримуватись від відкритої ворожнечі. І Давид, зайнявшись організацією та благоустроєм свого царства, відпочивав від загарбницьких війн. Однак він змушений був розпочати війну зі старими ворогами Ізраїлю — филистимлянами та моавітянами — і, отримавши перемогу, змусив їх платити йому данину.

Згодом проти Давидового царства повсталала велика коаліція язичницьких народів; це стало причиною подальших воєн і перемог, якими відзначилось його царювання, а також сприяло зміцненню могутності Давида. Він жодним чином не дав приводу для утворення цього ворожого союзу, який був викликаний заздрощами перед зростанням його царської могутності. Зокрема, виникненню такого союзу сприяли ще й інші обставини.

До Єрусалима дійшли чутки про смерть Нахаша — аммонітського царя, який виявив милість до Давида, коли той рятувався від гніву Саула. Бажаючи висловити свою вдячність за доброту, виявлену до нього в час лиха, Давид відправив послів зі словами співчуття Гануну — синові та спадкоємцю аммонітського царя. І сказав Давид: «Зроблю я ласку Ганунові, Нахашевому синові, як батько його зробив колись благодіяння мені».

[696]

Але люб'язний вчинок Давида був неправильно витлумачений. Аммонітяни ненавиділи правдивого Бога і залишалися лютими ворогами Ізраїлю. Удавана доброта Нахаша щодо Давида пояснювалася лише ненавистю до Саула — ізраїльського царя. Отож, Послання Давида було фальшиво витлумачене радниками Гануна.

Вони сказали до свого володаря Гануна: «Невже ти гадаєш, що Давид вшановує батька твого тим, що послав тобі потішителів? Хіба ж не тому Давид послав до тебе своїх слуг, щоб оглянути і розвідати місто, а потім зруйнувати його?» Саме через пораду своїх прибічників, півстоліття тому, Нахаш поставив жорстоку умову мешканцям Явеша Гілеадського, котрі під час облоги аммонітянами просили миру. Нахаш зажадав виколоти кожному з них праве око. Аммонітяни все ще пам'ятали, як цар Ізраїлю тоді розладнав їхній жорстокий задум і врятував народ, котрий вони хотіли принизити й понівечити. Вони й далі жили ненавистю до Ізраїлю. Ці люди не мали жодного уявлення про дух великодушності, що спонукав Давида висловити співчуття. Коли сатана опановує розумом людей, він викликає в них заздрість і підозри, через що вони неправильно витлумачують навіть найкращі наміри. Послухавши своїх радників, Ганун поставився до Давидових послів як до вивідувачів, образивши їх і піднявши на сміх.

Бог допустив, щоб аммонітяни повністю виявили лихі наміри своїх сердець, і щоб Давид міг побачити їхню справжню сутність. Не було Божої волі на те, щоб Ізраїль вступав у союз із цим віроломним язичницьким народом.

У давнину, як і сьогодні, місія посла вважалася священною. За звичаєм, якого дотримувалися усі народи, послові був забезпечений захист як від насильницьких дій, так і від наруги над особистістю. Посол був представником свого монарха, і будь-яка зневага, виявлена щодо нього, вимагала негайного покарання. Аммонітяни, розуміючи, що образа, якої вони завдали Ізраїлю, неодмінно призведе до помсти, приготувалися до війни. «І побачили аммонітяни, що вони стали ненависними Давидові. Тому послав Ханун та аммонітяни тисячу талантів срібла, щоб найняти собі колісниці та верхівців в Месопотамії, в Сорії-Маахи, і в Цові. І найняли вони собі тридцять дві тисячі колісниць... І піднялись сини Аммонові зі своїх міст і виступили до бою» (1Хронік 19:6-7).

Це і справді був грізний союз. Мешканці земель між річкою Євфрат і Середземним морем уклали союз з аммонітянами. З півночі та сходу Ханаан виявився оточеним озброєним ворогом, що об'єднався з метою знищення Ізраїля.

Євреї не стали чекати, доки ворог вторгнеться на територію їхньої країни. Війська під командуванням Йова перейшли через Йордан і стали просуватися до аммонітської столиці. Полководець, ведучи військо до бою, намагався підбадьорити воїнів словами: «Будь мужній, і стіймо непорушно за народ наш та за міста нашого Бога, а Господь зробить усе, що добре в очах Його» (1Хронік 19:13). Об'єднані сили противника були розбиті у першому ж бою. Однак язичники не відмовилися від боротьби, і наступного року військові дії відновилися. Сірійський цар зібрав свої війська, погрожуючи Ізраїлю численною армією. Давид, розуміючи, як багато залежить від результату цієї війни, сам керував битвою і з Божою допомогою завдав союзникам такого нищівного удару, що сірійці не тільки програли війну, а й були вимушені сплачувати данину Ізраїлю — від Ливану аж до Євфрату. Давид з успіхом провадив війну з аммонітянами, доки їхні фортеці не впали остаточно і вся земля не перейшла у володіння Ізраїля.

Небезпека, яка загрожувала народу повним винищенням, завдяки Божому провидінню, стала саме тим засобом, з допомогою якого він досяг нечуваної величі. На спогад про це чудове визволення Давид склав псалом:

«Живий Господь, —
і благословенна будь, Скеля моя;
і нехай Бог спасіння мого звеличиться;
Бог, Який мстить за мене, і підкоряє мені народи,
Який рятує мене від моїх ворогів,
Який звеличив мене над тими,
що повстали проти мене,
спасає мене від насильника!
Тому прославляю Тебе, Господи, між народами,
і співатиму хвалу Твоєму Імені!
Велике визволення Він дав Своєму цареві;
і виявляє милість Своєму помазанику
Давидові і потомству його навіки».

[698]

(Псал.18:47-51)

Провідною думкою всіх пісень Давида залишається переконання у тому, що Єгова — це Опора й Визволитель ізраїльського народу:

«Не захистить царя велике військо його,
не врятується велетень великою силою своєю.
Для спасіння і кінь ненадійний,
і велика сила його не збереже».

(Псал.33:16-17)

«Ти Сам — Цар мій, о Боже,
звели ж про спасіння Якова.
З Тобою поб'ємо своїх ворогів,
Ім'ям Твоїм будемо топтати повсталих на нас,
бо я буду надіятися не на лукавого,
і мій меч не допоможе мені.
Але Ти нас спасаєш від противників наших,
і наших ненависників засоромиш!».

(Псал.44:5-8)

«Одні надіються на колісниці, інші — на коней;
Ми ж покладаємось на ім'я Єгови, Бога нашого».

(Псал.20:8)

Лише тепер для ізраїльського царства здійснилась обітниця, дана Авраамові, а пізніше повторена Мойсееві: «Потомству твоєму Я дав оцю землю від річки Єгипту й аж до великої річки Євфрата» (Бут. 15:18). Ізраїль став могутньою державою, яку поважали і яку боялись навколишні народи. На своїх підданих Давид виявляв величезний вплив. Управляючи державою, він користувався великим авторитетом, любов'ю та відданістю свого народу, чого удостоюються лише деякі монархи. Він прославив Бога, і тепер Бог вшанував його.

Однак в успіхах завжди приховується небезпека. Під час найблискучішого тріумфу Давид опинився в найбільшій небезпеці і зазнав найпринизливішої поразки.

Розділ 71. Гріх Давида і каяття

За основу цього розділу взято другу Книгу Самуїла, розділи 11-12

Біблія досить стримана стосовно похвали людям. У ній вельми скупо розповідається про заслуги навіть найвидатніших мужів, які будь-коли жили. Подібне замовчування не випадкове і з нього потрібно зробити висновки. Усі добрі якості, які мають люди, є Божим даром; добрі справи звершуються Божою благодаттю через Христа. Оскільки люди всім зобов'язані Богові, то й слава від того, ким вони є і що роблять, належить тільки Йому; люди — лише знаряддя в Божих руках. Більше того, на підставі біблійних історій довідуємось, якою небезпечною справою є вихваляння або звеличування людини; якщо тільки особистість починає забувати про свою повну залежність від Бога і надіятися на власні сили, її падіння стає неминучим. Кожна людина провадить боротьбу з ворогами, котрі сильніші від неї: «Бо наша боротьба не проти крові та плоті, але проти начальства, проти влади, проти світоправителів темряви світу цього, — проти піднебесних духів злоби» (Ефес.6:12). Ми не здатні боротися власними силами, тому усе, що відвертає наші думки від Бога, все, що призводить до самозвеличення та почуття власної незалежності, неодмінно приготує дорогу для нашого падіння. Біблія має на меті викликати недовір'я до людської сили і в той же час вселити віру в силу божественну. [700]

Ніщо інше, як дух самовпевненості й самозвеличення приготував Давидові шлях до падіння. Лестощі та майстерні зваблення, на які так багаті влада й розкіш, не обминули його. Взаємовідносини з навколишніми народами також позначилися згубним впливом. За звичаєм, поширеним серед правителів Сходу, злочини, недопустимі для підлеглих, обходилися цареві безкарно; закон про стриманість, обов'язковий для підданих, не поширювався на царя; усе це притупило в Давида усвідомлення

огидної природи гріха. Замість того щоб в покорі покладатись на силу Єгови, цар почав надавати перевагу власній мудрості і силі.

Як тільки сатані вдається розлучити душу з Богом — єдиним Джерелом сили, він намагається збудити гріховні бажання тілесної природи. Діяльність ворога відзначається холоднокрівністю і послідовністю; спочатку вона може бути непомітною і не викликати жодних побоювань, однак ця таємна робота руйнує фортецю принципів. Вона починається з речей, на перший погляд, незначних: людина починає нехтувати вірністю Богові, необхідністю повністю покладатися на Нього і починає запозичувати звички світу, наслідувати його вчинки.

Перед закінченням війни з аммонітянами Давид, передавши керівництво військом Йоавові, повернувся до Єрусалима. Сірійці були вже підкорені Ізраїлем, а тому повна перемога над аммонітянами здавалася неминучою. Давид був оточений плодами перемоги та почеснями свого мудрого й умілого правління. Саме тоді, коли він заспокоївся і втратив пильність, спокусник скористався можливістю, аби опанувати його розумом. Той факт, що Бог перебував у тісному спілкуванні з Давидом і виявляв до нього таку велику милість, повинен був, як ніщо інше, спонукувати царя берегти себе непорочним. Але, опинившись у безпеці та добробуті, Давид перестав покладатися на Бога і поступився сатані, заплямувавши свою душу гріхом. Призначений небом стати на чолі народу; вибраний Богом для того, щоб дотримуватись Його Закону, цар сам зневажив його постанови. Той, котрий повинен був наводити жах

[701]

на грішників, власним прикладом зміцнив їхні руки. Серед небезпек, які загрожували йому замолоду, Давид, свідомий своєї непорочності, міг віддати свою справу Богові. Рука Господня провадила його безпечним шляхом повз численні тенета, поставлені для його ніг. Але зараз, винуватий та нерозкаяний, він не просив допомоги та керівництва Небес, а намагався виплутатися з небезпеки, в яку втягнув його гріх. Вірсавія, чия згубна краса виявилася пасткою для царя, була дружиною Урії-хіттеянина, одного з найхоробріших і найвірніших воїнів Давида. Ніхто не міг передбачити, якими будуть наслідки цього злочину, якщо про нього стане відомо. Закон

Божий проголошував перелюбника гідним смерті, і гордий збезчещений воїн міг би помститися, навіть відібравши життя в царя або підбуривши народ до повстання.

Усяка спроба Давида приховати свою провину не мала успіху. Він віддав себе у владу сатани; йому загрожувала небезпека; ганьба, що чекала на нього, була гірша за смерть. Вихід, здавалося, був лише один, і у відчаї Давид поспішив додати до перелюбу ще й вбивство. Той, хто знищив Саула, намагався призвести до загибелі й Давида. Хоча спокуси були різними, вони провадили до одного — порушення Божого Закону. Давид вважав, що, коли Урія буде вбитий у бою рукою ворога, вина за його смерть не буде приписана цареві; у такому випадку Вірсавія буде вільною стати дружиною Давида, а він уникне підозри, і царська честь буде збереженою.

Урія сам став вісником, принісши наказ про власний смертний вирок. У листі царя, який Урія власноручно передав Йоавові, зазначалося: «Поставте Урію попереду у найтяжчому бою і відступіть від нього, щоб він був уражений і помер». Йоав, котрий вже заплямував себе безпричинним убивством, без вагань виконав наказ царя; і Урія загинув від меча аммонітянина.

До цього часу репутація Давида як правителя була настільки бездоганною, що з ним могли рівнятися хіба що деякі монархи. Про нього говорилося, що він «чинить суд та справедливність для всього народу свого» (2Сам.8:15). Непорочність Давида завоювала довір'я і відданість народу. Та, ві- дійшовши від Бога і віддавши себе у владу лукавого, він став на деякий час агентом сатани; однак цар і надалі перебував при владі, яку дав йому Бог, і тому вимагав послуху, наражаючи на небезпеку тих, котрі могли виявити його гріх. Йоав, який був більше відданий цареві, аніж Богові, порушив Закон Божий, тому що так звелів цар.

Давид отримав владу від Бога, але повинен був застосовувати її тільки в гармонії з божественним Законом. Коли ж він звелів вчинити те, що суперечило Божому Закону, то послух у такому випадку ставав гріхом. «Немає влади, яка не від Бога» (Римл. 13:1), але ми не повинні коритися їй усупереч Божому Закону. Апостол Павло в Посланні до коринтян висуває прин-

[702]

цип, яким ми повинні керуватися. Він говорить: «Будьте моїми наслідувачами, як і я Христа!» (1Кор.11:1).

Давид отримав повідомлення про виконання його наказу; слова були підібрані з такою старанністю, щоб не викликати жодної підозри щодо Йоава, або царя. Йоав наказав послові, говорячи: Як закінчиш оповідати цареві про увесь перебіг бою, і якщо цар закипить гнівом... то ти скажеш: «Помер також твій слуга хіттеянин Урія». І пішов посланець у дорогу, і доповів Давидові все, що наказав йому Йоав.

Цар відповів: «Так скажеш до Йоава... Не переймайся тим, бо меч пожирає то тут, то там. Підсилю свій наступ на місто і зруйнуй його! Так ти підбадьориш Йоава!»

Коли для Вірсавії минули дні жалоби по чоловікові, встановлені за звичаєм, «Давид послав, і забрав її до свого дому, і вона стала йому за жінку». Той, чиє чутливе сумління та високе почуття гідності не дозволяли навіть під час небезпеки, що загрожувала життю, піднести руку на помазаника Господнього, впав настільки низько, що скривдив і вбив одного з найвірніших і найдоблесніших воїнів, сподіваючись при цьому спокійно насолоджуватись плодами свого гріха.

На жаль, як же потьмяніло сяюче золото! Як змінилося воно!

[703] Спочатку сатана в яскравих фарбах змальовує перед людьми переваги, які вони можуть одержати завдяки переступу. Таким чином він звів ангелів. Саме так він спокусив Адама та Єву до гріха. Сатана і досі продовжує діяти такими ж методами, відвертаючи багатьох від послуху Богові. Він відкриває шлях гріха, як вельми бажаний, але «кінець його — стежка до смерті» (Пріт. 14:12). Щасливі ті, котрі, відважившись ступити на цей шлях, зрозуміли, наскільки гіркими є плоди гріха, і завчасно звернули з нього. Бог у Своїй милості не допустив, щоб Давид остаточно загинув, спокусившись зрадливими плодами гріха.

Боже втручання було необхідним також і задля Ізраїлю.

З плином часу гріх Давида та Вірсавії став відомим, викликаючи підозру, що смерть Урії була запланованою. Це ганьбило Господа. Він виявив ласку до Давида і звеличив, в той час як його гріх спотворив Божий характер і збезчестив Його Ім'я. Це призвело до пониження норм моралі в Ізраїлі, так що для бага-

тьох гріх втратив свою огидність, а ті, котрі не любили Бога й не боялися Його, стали ще сміливішими у своєму беззаконні. Пророкові Натану було доручено піти до Давида зі словами докору. Це було нечувано страшне та суворе осудження. Лише декотрі з монархів могли вислухати таку догану і не віддати на смерть викриваючого злочин, Натан мужньо сповістив боже-ственный вирок, вчинивши це з мудрістю, отриманою з Неба; його слова зворушили сумління царя, розбудили співчуття, примусивши винести самому собі смертний вирок. Звертаючись до Давида, як до Богом призначеного захисника прав людини, пророк розповів йому історію кривди й насильства, що вимагали відплати.

«В одному місті жили два чоловіки, — сказав він, — один багатий, а другий убогий. У багатого було дуже багато корів та овець, а вбогий не мав нічого, окрім однієї маленької овечки, яку він купив і годував. І росла вона разом з його дітьми.

Його хліб вона їла і з його чаші пила, спала на лоні його, і була йому як дочка. Якось прийшов до багатого чоловіка подорожній, але той пожалів узяти зі своєї дрібної чи з великої худоби, щоб зготувати їжу подорожньому, який до нього прибув, — він узяв овечку убогого чоловіка, і приготував її для чоловіка, що до нього прийшов».

Розгнівавшись, цар вигукнув: «Як живий Господь, — заслужив смерть той чоловік, що зробив таке. І за овечку він поверне вчетверо, за те, що вчинив таке, і не мав співчуття» (2Сам.12:5-6).

[704]

Спрямувавши погляд на царя, Натан підніс праву руку до неба й урочисто проголосив: «Ти той чоловік!.. І чому ж ти, — продовжував він, — зневажив Господнє слово і вчинив те, що є злом в очах Його?» Винуватці можуть, подібно до Давида, приховати свій злочин від людей; можуть докладати усіх зусиль, аби навіки утаїти від людських очей вчинене ними зло, та «все наге та відкрите перед очима Його, — Йому дамо звіт!» (Євр.4:13). «Немає нічого захищеного, щоб не відкрилось, ані потаємного, щоб не виявилось» (Матв.10:26).

Натан продовжував: «Так сказав Господь, Бог Ізраїлів: Я помазав тебе царем над Ізраїлем, і Я врятував тебе з Саулової руки... І чому ти так зневажив Господнє слово і вчинив те, що

є злом в очах Його? Хіттеянина Урію вбив ти мечем, а його дружину взяв собі за жінку. Ти вбив його мечем аммонійським. А тому тепер не відступить меч від твого дому повіки... Ось Я наведу на тебе лихо з твого ж дому; і заберу жінок твоїх з-перед очей твоїх, і віддам ближньому твоєму... Хоч ти чинив це потаємно, а Я зроблю цю річ перед усім Ізраїлем та перед очима сонця».

Слова пророка глибоко зворушили серце Давида; совість його прокинулася, гріх повстав у всій його потворності. Його душа схилилася в каятті перед Богом. Тремтячими вустами Давид промовив: «Згрішив я перед Господом». Усяке зло, завдане іншим, піднімається від скривджених до Бога. Давид вчинив тяжкий гріх як проти Урії, так і проти Вірсавії, і він глибоко усвідомлював це. Але яким безмежно великим був його гріх перед Богом!

Хоча в Ізраїлі не знайшлося б нікого, хто виконав би смертний вирок над Господнім помазаником, однак Давид здригався від однієї лише думки про те, що незабаром суд Божий може спіткати його — грішного та непростеного. Але через пророка йому було сказано: «Господь зняв твій гріх, — ти не помреш». Однак справедливість мала бути відновленою. Смертний вирок було перенесено з Давида на дитину — плід його гріха. Таким чином, цареві була дана змога покаятись, хоча бути свідком страждання та смерті дитини як частини покарання було для нього болісніше за власну смерть. Пророк сказав: «Через те, що цим вчинком ти дав привід ворогам Господнім зневажати Бога, дитина, народжена тобі, помре».

[705]

Коли дитина захворіла, Давид у пості та глибокому впокоренні благав Бога зберегти їй життя. Він зняв свій царський одяг, корону і вдень та вночі лежав на землі, зі скрушеним серцем благаючи за невинне дитя, яке страждало через його гріх. «І прийшли старійшини його палацу до нього, щоб підняти його з землі, та він не хотів». Часто, коли суди виголошувалися над окремими людьми чи містами, каяття та впокорення відвертали їх, і вічно Милуючий, швидкий на прощення Бог, посилав вісників миру.

Підбадьорений такою думкою, Давид благав про помилування увесь час, доки дитина була живою. Але дізнавшись

про її смерть, він підкорився волі Божій. Був завданий перший важкий удар покарання, який він сам визнав справедливим, але Давид, покладаючись на Боже милосердя, не залишився без потіхи.

Дуже багато людей, читаючи історію Давидового падіння, запитують: Чому цій історії було надано такої гласності? Чому Бог визнав за необхідне відкрити світові темну сторінку з життя того, котрий був так високо вшанований Небом? Пророк, докоряючи Давидові, сказав про його гріх: «Цим вчинком ти дав привід ворогам Господнім зневажати Бога».

У наступних поколіннях безбожники, вказуючи на темну пляму вжитті Давида, насмішкувато й зловтішно вигукували: «Ось муж по серцю Бога!» Таким чином релігія зазнавала ганьби, Бог і Його Слово зневажались, душі черствіли в невірстві, і багато людей під маскою благочестя безсоромно поринали в гріх.

Але в історії Давида немає жодної спроби виправдати гріх. Тоді, коли цар був слухняний Божій волі, він був названий мужем за серцем Божим. Коли ж він згрішив, ці слова вже не мали до нього відношення, аж доки він не розкається і знову не навернувся до Господа. Боже Слово однозначно стверджує: «Вчинок, якого допустився Давид, не сподобався Господеві» (2Сам.11:27). Господь через пророка сказав Давидові: «Чому ти так зневажив Господнє слово і вчинив те, що є злом в очах Його?.. І тепер не відступить меч від дому твого повіки за те, що ти зневажив Мене». Хоча Давид розкається у своєму грісі і, зрештою, був прощений та прийнятий Господом, він продовжував пожинати згубні плоди посіяного ним. Суди, що спіткали Давида та його дім, свідчать про те, яким огидним є для Бога гріх.

Досі Боже Провидіння оберігало Давида від усіх ворожих підступів, і це особливо було помітно в тому, як Бог стримував Саула. Але гріх Давида змінив його взаємостосунки з Богом. Господь аж ніяк не міг схвалити беззаконня. Він не міг виявити Свою силу, щоб захистити Давида від наслідків його гріха, як Він робив це, оберігаючи його від ненависті Саула.

Та й у самому Давиді відбулася велика зміна. Його дух був скрушений від усвідомлення власного гріха та його жа-

[706]

хливих наслідків. Він відчував себе приниженим в очах своїх підлеглих. Вплив царя зменшився. До цього часу успіх Давида відносили на рахунок його сумлінного послуху Господнім Заповідям. Але тепер піддані, довідавшись про його гріх, могли почати вільно грішити. Авторитет Давида у власному домі також послабшав; йому важко було претендувати на повагу та послух його синів. Почуття провини змушувало його мовчати навіть там, де потрібно було чітко засудити гріх. Саме це заважало йому здійснювати правосуддя у власному домі. Поганий приклад батька вплинув на його синів, і Бог не міг перешкодити наслідкам цього. Він допускає закономірний розвиток подій, і тому Давид зазнавав суворого, хоч і заслуженого покарання.

Цілий рік після свого падіння Давид, здавалося, перебував у безпеці; не було помітно жодних ознак Божого гніву. Але над ним все ж тяжів божественний вирок. Швидко й неминуче наближався день суду й покарання, якого не могло відвернути ні каяття, ні душевні муки й ганьба, що затьмарили усе земне життя Давида. Ті, котрі, посилаючись на приклад Давида, намагаються применшити вину за власний гріх, повинні на підставі Біблії усвідомити, що шлях беззаконня — це жахливий і вельми важкий шлях.

[707]

Хоч, подібно до Давида, такі люди можуть розкаятись, їм доведеться пожинати плоди гріха вже в цьому житті, і вони зрозуміють, яка це гірка й тяжка справа.

Бог бажав, щоб історія падіння Давида стала застереженням, аби навіть ті, кого Він щедро благословляє і осипає милостями, ніколи не почували себе в безпеці, нехтуючи молитвою і втрачаючи пильність. Такою ж ця історія залишається і для тих, хто покійно намагається засвоїти Божу науку. Завдяки цій історії тисячі людей різних поколінь змогли усвідомити небезпеку, якою є сила спокусника. Падіння Давида — мужа, вельми вшанованого Господом, — пробуджує в людях недовір'я до самих себе. Вони розуміють, що лише Бог може вберегти Своєю силою тих, хто Йому довіряє. Знаючи, що саме в Ньому їхня сила й безпека, вони бояться вступати на територію сатани.

Навіть ще до того, як божественний вирок був проголошений Давидові, він уже встиг пожати плоди свого беззаконня.

Його совість залишалась неспокійною. У 31-му псалмі змальовані душевні муки, яких йому довелося в той час зазнати:

«Блаженний, кому прощене беззаконня
і чий гріх покритий!
Блаженна людина,
якій Господь не поставить у вину гріха,
і в кого на душі немає лукавства.
Коли я мовчав, спорохнявіли кості мої
від цілоденного зітхання мого,
бо рука Твоя вдень та вночі наді мною тяжіла,
і сила моя висохла,
як вода у літню посуху».

(Псал.32:1-4)

51-й псалом висловлює каяття Давида після того, як його докорив Бог:

«Помилуй мене, Боже, з великої милості Твоїї
і з великого милосердя Свого загладь беззаконня мої!
Обмий мене зовсім від мого беззаконня
й очисти мене від мого гріха,
бо свої беззаконня я знаю, а мій гріх
переді мною постійно...
Очисти іссопом мене, — і я буду чистий,
обмий Ти мене, — і я стану білішим від снігу.
Дай мені відчути втіху й радість, —
і радітимуть кості, Тобою скрушені.

[708]

Обличчя своє заховай від гріхів моїх,
і всі беззаконня мої позгладжуй.
Серце чисте створи мені, Боже,
і правого духа в мені віднови.
Не відкинь мене від Свого лиця
й не забери Свого Духа від мене.
Верни мені радість спасіння Твого
і духом владичним підтримай мене.

Я буду навчати беззаконників дорогам Твоїм,—
і навернуться грішники до Тебе.
Визволь мене від переступу кровного, Боже,
Боже спасіння мого,
мій язик радісно величатиме Твою справедливість».

(Псал.51:1-16)

Таким чином, у цій священній пісні, яку виконували у зібраннях його народу, а також в присутності придворних: священників і суддів, князів і воїнів, і яка мала розповідати усім прийдешнім поколінням історію його падіння, цар Ізраїлю докладно повідомляє про свій гріх, розкаяння і надію на прощення по милості Божій. Він не приховує свою провину, — навпаки, бажає, щоб сумна історія його падіння послужила наукою для інших.

Розкаяння Давида було щирим і глибоким. Він не зробив жодної спроби виправдати свій злочин. Не бажання уникнути грізних судів спонукувало його до молитви. Він бачив лише потворність свого гріха проти Бога, бачив порочність своєї душі і ненавидів гріх. Він просив у молитві не тільки прощення, а й чистоти серця. Давид не залишився у відчаї своєї боротьби. У Божих обітницях для грішників, які розкаялися, він вбачав доказ того, що буде прощений і прийнятий.

«Бо Ти жертви не прагнеш, — я дав би її,
в цілопаленнях не знаходиш задоволення.
Жертва Богові — дух скрушений;
серця скрушеного та розкаяного,
Ти, Боже, не відкинеш».

(Псал.51:18-19)

[709] Хоча Давид і впав, та Господь підняв його. Тепер він був у тісніших стосунках з Богом і ближніми, аніж до падіння. Цар оспівує радість свого спасіння в таких словах:

Я визнав перед Тобою гріх свій
і не затаїв беззаконня свого.

Я сказав: «Признаюся в гріхах своїх перед Господом!»
і провину мого гріха Ти прости...
Ти покров мій, Ти від утиску будеш мене охороняти,
Ти обгорнеш мене радістю спасіння.

(Псал.32:5-7)

Чимало людей нарікає, називаючи Бога несправедливим через те, що Він помилував Давида, вина котрого була такою великою, і водночас відкинув Саула, гріхи якого, на їхню думку, були менш жахливими. Але Давид упокорився і визнав свій гріх, тоді як Саул знехтував докором і зробив своє серце запеклим у нерозкаяності.

Ця історія з Давидового життя сповнена великого значення для грішника, що кається. Вона для нас — одна з найяскравіших ілюстрацій боротьби та спокус, які випадають на долю людства, а також щирого каяття перед Богом і віри в нашого Господа Ісуса Христа. В усі віки цей приклад був джерелом підбадьорення для тих, котрі впали в гріх і знемагали під тягарем своєї провини. Тисячі дітей Божих, які згрішили і мало не впали у відчай, пригадавши щире каяття та визнання провини Давида, були прийняті Богом, хоча він і був покараний за своє беззаконня; грішники знаходили в собі сили розкаятись і знову стати на шлях Божих Заповідей.

Кожний, хто, відчуваючи Божий докір, упокорить себе, визнає власний гріх і розкається, як це зробив Давид, може бути впевнений, що для нього є надія. Усякий, хто з вірою приймає Божі обітниці, знайде прощення. Господь ніколи не прожене душу, яка щиро кається. Він обіцяє: «Хіба буде триматися міцно Мого він захисту, щоб укласти мир зі Мною; і укладе він мир зі Мною» (Ісаїя 27:5). «Нехай безбожник покине дорогу свою, а беззаконник — свої думки, і нехай до Господа навернеться, — і Він його помилує; і до нашого Бога, бо Він на прощення пребагатий!» (Ісаїя 55:7).

Розділ 72. Повстання Авесалома

За основу цього розділу взято другу Книгу Самуїла, розділи 13-19

«Він має оплатити вчетверо», — таким був вирок, який Давид несвідомо виголосив самому собі, слухаючи притчу пророка Натана; і цей вирок мав виконатись. Четверо його синів повинні були загинути, і втрата кожного з них стала наслідком гріха батька.

Ганебний злочин Амнона, свого первістка, Давид залишив без покарання й догани. Закон карав смертю перелюбника, а протиприродний злочин Амнона робив його вину вдвічі тяжчою. Але Давид, пригнічений власним гріхом, не міг по справедливості притягти злочинця до відповідальності. Цілих два роки Авесалом — законний опікун рідної сестри, котру так жорстоко було скривджено, приховував свій намір помсти, щоб врешті-решт завдати нищівного удару. Під час учти, де були присутні царські сини, п'яний Амнон, винуватий у кровозмішанні, був убитий за наказом свого брата.

І знову подвійне покарання спіткало Давида. Він отримав страшну звістку: «Авесалом повбивав усіх царських синів, і не позосталося з них ні одного... І цар устав, і роздер шати свої, та й упав на землю, і усі слуги його, котрі стояли коло нього, пороздирали шати». Царські сини, що в тривозі повернулися до Єрусалима, розповіли батькові правду: убитий лише Амнон; «і піднесли свій голос та й плакали. Та й сам цар і усі слуги його ревно плакали». Авесалом утік до Талмая, царя Гешурського, батька своєї матері.

[711]

Як і іншим синам Давида, Амнонові було дозволено потурати своїм егоїстичним нахилам. Він прагнув задовольнити кожен свою примху, не рахуючись із вимогами Божими. Незважаючи на великий гріх, Господь довго терпів його. Протягом

двох років йому надавалася змога розкаятись, але він продовжував грішити; Амнон так і помер, не звільнившись від своєї вини, щоб свого часу стати перед страшним Божим судом.

Давид знехтував своїм обов'язком покарати Амнона за злочин. Невірність царя й батька, нерозкаяність сина стали причиною того, що Господь дозволив подіям розвиватися природним шляхом, і не стримував Авесалома. Коли батьки або правителі нехтують обов'язком карати беззаконня, тоді Бог Сам береться за цю справу. Він певною мірою перестає стримувати сили зла; внаслідок цього постає низка обставин, за яких гріх карається гріхом.

Лихі наслідки злочинного Давидового потурання Амнонові на цьому не закінчилися, бо саме звідси бере свій початок відчуженість поміж Авесаломом та його батьком. Після втечі Авесалома в Іешур Давид, розуміючи, що злочин сина вимагає якогось покарання, заборонив йому повертатися в Єрусалим. Однак становище, в якому опинився цар, стало від цього ще більш гострішим. Енергійний, честолюбний і безпринципний Авесалом, через свою втечу позбавлений можливості брати участь у державних справах, незабаром почав складати небезпечні плани.

Коли минав другий рік його вигнання, Йоав вирішив примирити батька зі сином. З цією метою він скористався послугами однієї жінки з Текої, котра славилася своєю мудрістю. Навчена Йоавом жінка стала перед Давидом, удаючи зі себе вдову, для якої єдиною опорою та потіхою в житті були два її сини. Під час сварки один з них убив другого і тепер усі родичі вимагали, щоб син, який залишився живим, був відданий в руки месника за кров. «І погасять вони, — сказала мати, — останню іскорку, яка позосталася, щоб не лишити моєму чоловікові ані імені, ані нащадків на поверхні землі». Це прохання зворушило серце царя, і він запевнив жінку у царському заступництві для її сина.

[712]

Отримавши від царя кількаразову обіцянку, що молодому чоловікові не загрожуватиме жодна небезпека, жінка благала його поблажливо слухати її далі, нагадавши, що своїми словами він «сам себе обвинуватив, бо не повертає свого вигнанця». «Бо ми напевно помremo, — сказала вона, — ми як та вода, вилита

на землю, що її не зібрати. Та Бог не бажає погубити душу, і Він завжди думає, щоб не відвернути від Себе вигнанця». Цей ніжний і зворушливий опис любові Бога до грішника; розмова, ініціатором якої став черствий, грубий воїн Йоав, — промовистий доказ того, що ізраїльтянам були відомі великі істини Плану викуплення. Цар, який сам відчував потребу в Божій милості, не міг опиратися проханню жінки. Йоавові було наказано: «Тож піди, поверни назад юнака, Авесалома».

Авесаломові дозволили повернутися до Єрусалима, але він не повинен був з'являтися у царському дворі та бачитися з батьком. Давид почав усвідомлювати згубні наслідки свого поблажливого ставлення до дітей, і, незважаючи на те що так ніжно любив свого вродливого та обдарованого сина, він відчував за необхідне показати як Авесалому, так і народові свою огиду до вчиненого злочину. Два роки Авесалом жив у своєму домі, відлучений від царського двору. Сестра жила при ньому, і її присутність постійно нагадувала йому про непоправну шкоду, яка була їй заподіяна. В очах народу царевич був швидше героєм, аніж злочинцем. Скориставшись цією перевагою, Авесалом узявся завойовувати серця підданих. Своєю зовнішністю він викликав захоплення кожного, хто бачив його. «А такого вродливого мужа, як Авесалом, та такого ушлюбленого не було в усьому Ізраїлі. Від стіп ніг його й аж до тім'я голови його не було у ньому вади». Цар вчинив немудро, допустивши, щоб його немилість впродовж двох років давала поживу для роздумів честолюбивому, поривчастому і запальному Авесаломові. Рішення Давида повернути Авесалома до Єрусалима, але не спілкуватися з ним, призвело до того, що симпатії народу перейшли на бік Авесалома.

[713] Постійно пам'ятаючи про власне порушення Божого Закону, Давид почував себе скутим морально. Колись сміливий і рішучий, він став невпевненим і пригніченим. Його вплив на народ значно послабився. Усе це сприяло здійсненню задумів його безсердечного сина.

Хоч, завдяки Йоаву, Авесаломові знову дозволили бачитися з батьком, він, незважаючи на удаване примирення, продовжував виношувати честолюбні плани. Обзавівшись колісницями, кіньми і 50 скороходами, він почувався мало не царем. В той

час як цар виявляв дедалі більшу схильність до замкнутості і перебування на самоті, Авесалом старанно завойовував симпатії народу.

Невпевненість і байдужість Давида позначилися на його підданих; недбальство і захланність, з якими вершилося правосуддя, стали характерним явищем. Авесалом майстерно використовував кожний випадок незадоволення для власної користі. Щодня біля воріт міста, де переважно збиралась юрба прохачів зі своїми скаргами, можна було побачити цього, шляхетної зовнішності мужа. Авесалом спілкувався з ними, вислуховуючи скривджених, висловлюючи співчуття до їхніх страждань і жалкування з приводу бездіяльності урядовців. Вислухавши справу якогось ізраїльтянина, царевич, переважно, відповідав: «Слова твої добрі та слухні, але в царя нема кому тебе вислухати». При цьому він додавав: «От, якби мене настановлено суддею над краєм, то кожен чоловік, що мав би суперечку чи судову справу приходив би до мене, а я судив би його по правді. І, бувало навіть, коли хто підходив поклонитися йому, то він простягав свої руки, обіймав його та й цілував».

Незадоволення правлінням Давида, до чого призвели підступні дії царського сина, швидко зростало. Ім'я Авесалома було в усіх на вустах. Він був загальноновизнаним спадкоємцем престолу, і народ з гордістю дивився на нього як на мужа, достойного обійняти цю високу посаду; у багатьох виношувалось бажання, щоб він негайно зійшов на престол. «Так приваблював Авесалом серця Ізраїлевих синів!» Однак, засліплений любов'ю до сина, цар нічого не підозрював. Царственну пишність, якою оточив себе Авесалом, Давид розцінював як бажання побільшити шану його двору, як вияв радості, викликаной примиренням.

[714]

Коли народ дозрів, щоб підтримати переворот, Авесалом таємно порозсилав вивідувачів в усі племена, які закликали готуватись до повстання. Тепер для здійснення своїх віроломних намірів він використав маску релігійного благочестя: йому, нібито, потрібно було виконати в Хевроні дану Богові обітницю, зроблену ним ще тоді, коли він був вигнанцем. Авесалом сказав цареві: Піду я та виконаю обітницю в Хевроні, котру я дав Господеві. Бо раб твій, коли ще був у Гешурі в Арамі,

уклав обітницю, говорячи: «Якщо Господь справді поверне мене до Єрусалима, то я віддам честь Господеві». Люблячий батько, втішений доказом такого благочестя свого сина, відпустив його з благословенням. Тепер змова остаточно визріла. Цим учинком, який став верхом лицемірства, Авесалом мав намір не тільки засліпити царя, а й завоювати довір'я народу, піднявши його на повстання проти вибраного Богом царя.

Авесалом вирушив до Хеврона, а з ним «пішли двісті чоловіків з Єрусалима, які були ним покликані; а пішли вони в простоті серця, бо нічого не знали». Ці люди пішли з Авесаломом, не думаючи про те, що їхня любов до царського сина призведе до повстання проти царя. Прибувши до Хеврона, Авесалом негайно прикликав Ахітофела — одного з головних радників Давида — мужа, котрий славився своєю мудрістю і з думкою якого рахувалися як зі словом віщуна. Ахітофел приєднався до зловмисників, і, здавалось, що його підтримка неминуче принесе успіх справі Авесалома, оскільки під знамено заколотників стало багато впливових людей з усієї країни. Коли почувся звук сурми — сигнал до повстання, змовники, яких царський син розіслав по всій країні, сповістили, що Авесалом став царем, і багато люду приєдналося до нього.

[715] Тим часом ця тривожна вістка досягла Єрусалима й царя Давида. Несподівано він наче пробудився від сну, усвідомлюючи, що повстання визріло з вини людини, близької до трону. Рідний син, якого він так любив і якому довіряв, вчинив змову з наміром захопити царську владу і, без сумніву, позбавити його життя. У зв'язку з великою небезпекою Давид подолав депресію, яка вже давно пригнічувала його, і з притаманною йому колись енергією приготувався, щоб зустріти страшне лихо, що впало на нього. Авесалом зібрав своє військо у Хевроні, — лише в 20 милях від столиці. Незабаром повстанці з'являться біля воріт Єрусалима.

Зі свого палацу Давид дивився на столицю — «препешну країну, розраду всієї землі... місто можновладного царя» (Псал.48:3). Він здригався від думки, що це місто наразиться на розграбування та винищення. Чи мав би він звернутись за допомогою до своїх підданих, які зберігали вірність йому, і захистити столицю? Чи дозволити, щоб Єрусалим був залитий

кров'ю? Він прийняв рішення. Боже місто не повинно зазнати страхіття війни. Він залишить Єрусалим і випробує вірність свого народу, даючи йому змогу згуртуватися для підтримки свого царя. У час цієї великої кризи його обов'язок перед Богом і народом був у тому, щоб зберегти владу, якою його наділило Небо. Результат цієї боротьби він віддавав до Божих рук.

В покорі та печалі, гнаний улюбленим сином, Давид ви-йшов за ворота Єрусалима, змушений залишити свій престол, палац і Божий Ковчег. Люди йшли слідом за ним довгою, сумною, подібною до похоронної, процесією. Охорона Давида, яка складалась з керетян, пелетян та гатян — біля 600 чоловік, під командуванням Уттая, — супроводжувала царя. Але Давид, з характерною для нього безкорисливістю, не міг погодитися на те, аби ці чужинці, котрі знайшли в нього захист, зазнали разом з ним лиха. Він був здивований, що вони готові принести задля нього таку жертву. Тоді цар сказав до гатянина Уттая: «Чого й ти ідеш з нами? Повертайся і залишайся з тим царем, ти ж бо чужинець та вигнанець із свого краю. Учора щойно прийшов ти, а сьогодні я мав би турбувати тебе блукати з нами? Я ж піду куди доведеться. Повертайся і забери земляків своїх зі собою. А Господь учинить тобі милість та правду!»

Уттай відповів: «Як живий Господь і живий мій пан цар, — усюди, де буде мій пан цар, — чи то мертвий, чи живий, там буде і твій слуга!» Ці люди навернулися з язичництва до поклоніння Єгові і тепер, таким благородним чином, засвідчили свою вірність Богові та цареві. Давид з великою вдячністю прийняв їх відданість в такий критичний для нього час, і вони всі разом перейшли через потік Кедрон, вирушивши у пустелю.

І знову процесія зупинилась. До людей Давида наближалася група мужів, одягнених у священницькі шати. «Це був Садок та усі левити з ним, які несли Ковчег Божого Заповіту». Люди, які були з Давидом, побачили у цьому добрий знак. Присутність священного символу була для них запорукою звільнення та остаточної перемоги. Усе це надихало народ тісніше згуртуватися навколо царя. Відсутність Ковчега в Єрусалимі мала б викликати жах у прибічників Авесалома.

Коли Давид побачив Ковчег, його серце на якийсь час сповнилося радості й надії, але швидко на зміну цим почуттям

прийшли інші думки. На нього як на законного правителя Божого спадку покладалась серйозна відповідальність. Не особисті інтереси, а Божа слава та добробут ізраїльського народу повинні були перш за все хвилювати царя Ізраїлю. Бог, Який перебував серед херувимів, сказав про Єрусалим: «То місце Мого відпочинку повіки» (Псал.132:14); без божественної вказівки ні священик, ні цар не мали права позбавити місто цього символу Божої присутності. Давид знав, що йому належить перебувати в повній гармонії з божественними постановами, інакше Ковчег міг би принести швидше лихо, аніж успіх. Його великий гріх був завжди перед ним. У змові, зробленій проти нього, він вбачав справедливий суд Божий. Меч, який, згідно з вироком, «не відступить від твого дому», вже було витягнуто з піхов.

Звичайно результат боротьби був йому невідомий. Він не мав права позбавляти столицю народу священних предметів, які були втіленням волі божественного Повелителя, підвалиною порядку й процвітання царства.

Давид звелів Садоку: «Поверни Божий Ковчег до міста. Якщо я знайду милість у Господніх очах і Він поверне мене, то я побачу Його та мешкання Його. А якщо Він скаже: Не до вподоби ти мені, то ось я: нехай Він чинить зі мною, як до вподоби Йому».

[717]

Давид додав: «Хіба ти не провидець (муж, призначений Богом навчати народ)? Вернися ж з миром до міста, а син твій Ахімаац та син Евіатарів Йонатан, — обидва ваші сини мають бути з вами. Глядіть же, я буду вичікувати коло переходів цієї пустині, аж поки не прийде від вас якась вістка, щоб повідомити мене». Залишившись у місті, священики могли зробити добру послугу Давидові, дізнаючись про дії та наміри повстанців і таємно повідомляючи про це царя через своїх синів Ахімааца та Йонатана.

Коли священики повернули назад до Єрусалима, ще похмуриша тінь оповила втікачів. Їхній цар — вигнанець, самі вони — втікачі, позбавлені навіть Божого Ковчега; від страху та лихих передчуттів майбутнє, здавалося, було оповите темрявою. А Давид, піднімаючись на гору Оливну, плакав. Голова його була покрита, і він ішов босоніж. Та й увесь народ, що був

із ним, — усі позакривали голови свої, і, йдучи плакали... І донесли Давидові вістку: «Ахітофел також серед зрадників з Авесаломом». Знову Давид був змушений визнати, що лихо, яке спіткало його, є результатом гріха. Зрада Ахітофела, найздібнішого і найрозумнішого з політичних лідерів, була спричинена помстою за ганьбу, якої зазнала його сім'я, оскільки Вірсавія доводилась йому внучкою. І Давид сказав: «Господи, зведи ж пораду Ахітофела нанівець». Зійшовши на вершину гори, цар схилювся перед Богом у молитві, покладаючи на Нього тягар своєї душі та смиренно благаючи божественної милості. Його молитва, здавалося, була одразу ж почута. Хушай-аркеянин, мудрий і здібний радник, який завжди був вірним другом Давида, прийшов до нього у роздертій одежі, з посиленою попелом головою, щоб розділити долю позбавленого престолу царя-втікача. Осяяний божественним Провидінням, Давид зрозумів, що цей, вірний і щирий муж, був саме тією людиною, котра могла послужити інтересам царя, залишаючись радником у столиці. На прохання Давида Хушай повернувся до Єрусалима, щоб запропонувати свої послуги Авесалому та зруйнувати лукаву Ахітофелову раду.

З цим проблиском світла серед темряви цар і його супутники йшли далі, спускаючись по східному схилу Оливної гори; а далі їх шлях пролягав через скелясту безлюдну пустелю, — глухими ущелинами, кам'янистими, стрімкими стежками, в напрямку до Йордану. «І коли прийшов цар до Бахуріму, то там зустрів його чоловік із Саулової родини на ім'я Шім'ї, син Герин. Він вийшов і проклинав, кидаючи каміння на Давида та на усіх слуг царя Давида; його ж народ та усі лицарі були праворуч і ліворуч його. Проклинаючи, Шім'ї говорив: «Іди, іди геть, кривавий злочинце та негіднику. Господь повернув на тебе всю кров Саулового дому через те, що ти став царем замість нього. І віддав Господь царство в руки сина твого Авесалома, а ти ось у своєму нещасті, бо ти кривавий злочинець!»

У дні добробуту Давида Шім'ї ані словом, ані ділом не виявив жодної нелояльності цареві. Але у тяжкий для нього час цей веняминовець показав свій справжній характер.

Шім'ї шанував Давида, коли той був на престолі, але проклинав його в час приниження. Підлий та егоїстичний, він

[718]

міряв усіх людей власною міркою характеру і, підбурюваний сатаною, вилив свою ненависть на того, кого карав Бог. Дух, який спонукує людину торжествувати, ображати чи мучити тих, хто опинився в біді, є духом сатани.

Звинувачення Шім'ї проти Давида були неправдивими у повному розумінні цього слова — це був безпідставний та злобний наклеп. Давид не завинив ні перед Саулом, ні його родиною. Відомо, що коли Саул опинився в його владі і Давид міг убити його, Давид тільки відрізав край царського одягу, а потім ще й докоряв себе за те, що таким чином виявив неповагу до Господнього помазаника.

Про те, наскільки святим було ставлення Давида до людського життя, свідчить один вражаючий випадок з його життя. Одного дня, коли Давида переслідували, як дикого звіра, і він переховувався в печері Адуллам, звертаючись думками до свого безтурботного дитинства, з його вуст вирвався вигук: «О, якби хто напоїв мене водою з Вифліємської криниці, що біля воріт!» (2Сам.23:13-17).

[719] Вифлієм у той час знаходився в руках филистимлян, але три лицарі із загону Давида все ж продерлися крізь охорону і принесли своєму панові води з Вифліємської криниці.

Давид не міг її пити. «Борони мене, Господи, вчинити таке, — вигукнув він, — чи ж не кров це людей, що пішли туди, ризикуючи власним життям?» Він з благоговінням вилив воду на землю як жертву Богові. Давид був воїном; у житті йому не раз доводилося бути свідком насильства, але небагато з тих, хто пережив подібне, змогли вберегти себе від розтліваючого впливу зла, яке робить людину жорстокою.

Племінник Давида Авішай, один з його найхоробріших начальників, не міг спокійно слухати образливі слова Шім'ї. «Навіщо, — вигукнув він, — проклинає цей мертвий пес мого пана-царя? Дозволь і я зітну йому голову!» Але цар заборонив йому: «Ось, мій син... шукає моєї душі, — сказав він, — а що вже говорити про цього веніяминівця! Дайте йому спокій, і нехай проклинає, бо так наказав зробити йому Господь! Може зглянеться Господь над моєю бідною і віддасть мені добром замість сьогоднішнього прокляття...»

Сумління нагадувало Давидові гіркі та принизливі для нього істини. В той час, як його вірні піддані дивувалися такому несподіваному поворотові долі, для царя це не було таємницею. Давид передчував, що такий час настане. Він і так дивувався, що Бог так довго терпів його гріхи та відкладав заслужене покарання. І тепер, в час такої поспішної та сумної втечі, босий, зодягнутий у лахміття замість царських шатів, прислухаючись до голосіння своїх прибічників, що відлунням відбивалося в горах, він думав про свою улюблену столицю — місто, що стало свідком його гріха і, згадуючи про Божу доброту й довготерпіння, не втрачав надії. Він вірив, що Господь ще виявить до нього милість.

Не один грішник намагається виправдати свій гріх, вказуючи на падіння Давида, але як мало таких, котрі каються та упокорюють себе подібно до нього. Як мало людей приймають докір та покарання з терпінням і стійкістю Давида... Він визнав свій гріх і упродовж багатьох років намагався виконувати свої обов'язки як вірний Божий слуга. Він працював на благо свого царства, і за часів його правління воно досягло небувалої могутності та розвитку. Давид також зібрав величезні запаси будівельних матеріалів для спорудження Божого дому; невже всі труди його життя тепер виявляться марними? Невже плоди самовідданої праці, геніального й мудрого управління державою попадуть в руки його нечестивого та віроломного сина, котрий не вболіває ані за Божу честь, ані за добробут Ізраїлю? Якими природними могли б видаватися нарікання Давида на Бога під час такого великого лиха!

[720]

Але він бачив, що причина цього лиха — його власний гріх. Лише слова пророка Михея вселяли надію в серце Давида: «Хоча я в темноті, але Господь моє світло! Буду зносити я гнів Господній, бо згрішив перед Ним, аж поки Він не вирішить справи моєї, і не вчинить суду наді мною» (Мих. 7:8-9). Господь не залишив Давида. Його переживання, коли він, жорстоко скривджений і ображений, виявляв дух смирення та безкорисливості, великодушності та покірності, є однією з найблагородніших сторінок у його житті. Ще ніколи правитель Ізраїлю не був таким по-справжньому великим в очах Небес, як в цю годину найбільшого приниження.

Якби Бог дозволив Давидові безкарно грішити, порушувати божественні постанови і водночас мирно та благополучно керувати країною, то скептикам і невіруючим людям можна було б пробачити те, що вони використовують історію Давида як докір на адресу біблійної релігії. Але на основі переживань, через які Господь провів Давида, Він показує, що не може терпіти гріха чи виправдовувати його. Історія Давида допомагає нам також побачити ту велику мету, яку ставить Бог Своїм відношенням до гріха. Це дає змогу нам розпізнати навіть у найбільш тяжких судах виконання Його милостивих намірів, які служать на добро. Бог змусив Давида пройти під жезлом покарання, але не знищив його; горнило повинно очистити, а не спалити. Господь говорить: «Якщо вони зневажать Мої постанови, і не будуть триматися наказів Моїх, тоді жезлом покараю їхні переступи та поразами — їхнє беззаконня. Але милості Своєї Я не відійму від нього зовсім, і не залишу його в Своїй вірності» (Псал.89:31-34).

[721] Незабаром після того, як Давид залишив Єрусалим, до міста увійшов Авесалом зі своїм військом і без жодного опору заволодів фортецею Ізраїлю. Хушай був серед тих, хто першим вітав нового монарха, і царевич був приємно здивований, що старий друг і радник його батька приєднався до нього. Авесалом був упевнений в успіху. До цього часу усе, що він задумав, здійснилося; палко бажаючи зміцнити свій трон та завоювати довір'я народу, Авесалом запросив Хушая до царського двору.

Тепер Авесалом мав велику армію, але вона складалася переважно з людей, не готових до воєнних дій. Поки що їм не приходилось брати участі в жодному бою. Ахітофел добре знав, що становище Давида далеко не безнадійне. Чимало людей все ще зберігали вірність Давидові; його оточували випробувані воїни, вірні своєму цареві, а військом командували талановиті та досвідчені полководці. Ахітофел знав, що прояв ентузіазму, з яким було зустрінuto нового царя, поступиться місцем зворотній реакції. Якщо повстання зазнає поразки, Авесалом матиме змогу примиритися зі своїм батьком; тоді на Ахітофела як на його головного радника впаде найбільша вина за повстання і в результаті — найтяжче покарання. Щоб відрізати Авесалому усі шляхи для відступу, Ахітофел порадив йому зробити те,

що в очах народу зробило б неможливим його примирення з батьком. З сатанинською підступністю цей лукавий і безпринципний державний муж переконував Авесалома додати до злочину повстання ще й злочин кровозмішання. На очах усього Ізраїлю він повинен був узяти собі наложниць свого батька; за звичаєм народів Сходу, це було свідченням того, що він успадкував престол свого батька. Авесалом вчинив згідно з цією огидною порадою. Так здійснилося Боже Слово, сказане Давидові через пророка: «Ось Я наведу на тебе зло з твого ж дому, і заберу жінок твоїх з-перед очей твоїх і віддам їх ближньому твоєму... ти вчинив потаємно, а Я зроблю усе це явним перед усім Ізраїлем та перед сонцем» (2Сам.12:11-12). Звичайно, не Бог спонукав Авесалома до цих нечестивих вчинків, але через гріх Давида Він не використав Своєї сили, щоб перешкодити цьому.

Ахітофел був високо шанований в Ізраїлі за мудрість, але йому бракувало світла, що походить від Бога. «Страх Господній — початок премудрості» (Прип. 9:10); саме цього бракувало Ахітофелові, бо інакше він не додавав би злочину кровозмішання до державної зради. Люди із зіпсутими серцями планують діла беззаконня, ніби й не існує Всемогутнього Провидіння, Яке може перешкодити їхнім задумам, але «Той, Хто на небесах пробуває, — посміється над ними, Владика їх висміє!» (Псал.2:4). Господь говорить: «Не захотіли поради Моєї, зневажили усі Мої докори! І тому будуть вони споживати з плодів вчинків доріг своїх, і з видумок своїх насичуватись, бо відступництво безумних вб'є їх і безпечність нерозумних їх зруйнує!» (Прип.1:30-32). Після того як план особистої безпеки, вироблений Ахітофелом, успішно виконався, він став переконувати Авесалома в необхідності негайно розпочати військові дії проти Давида. «Я виберу дванадцять тисяч чоловік, — сказав він, — і поженуся цієї ночі за Давидом. І нападуть на нього саме коли він змучений та знесилений, і він злякається, а увесь народ, що з ним розбіжиться, тоді я вб'ю лише царя. І приведу я увесь народ до тебе». Цей план отримав схвалення царських радників. Якби він був втілений у життя, Давид, без сумніву, був би вбитий, але Господь втрутився і врятував його. Подіями керувало Провидіння, вище за мудрість прославленого Ахітофела.

[722]

«Господь призначив знищити влучну Ахітофелову пораду, бо Господь хотів навести на Авесалома нещастя».

Хушай не покликали на раду, та він і не пішов би без за-
прошення, щоб у ньому не запідозрили вивідувача; однак після
того як нарада закінчилась, Авесалом, котрий шанобливо ста-
вився до думки радника свого батька, розповів йому про план
Ахітофела. Хушай розумів: якщо запропонований план здійсни-
ться, то Давид загине. Цим разом Ахітофелова порада недобра.
І сказав Хушай: «Ти знаєш батька свого та його людей, що вони
відважні воїни, та й розлючені вони, як ведмедиця, у якої в полі
забрали ведмежат. До того ж батько твій, досвідчений вояка, і
не ночуватиме з народом. Тепер він ховається в одній з печер,
або в якомусь іншому місці». Хушай переконав Авесалома, що,
переслідуючи Давида, захопити його не вдасться, а поразка
викличе неминуче розчарування, що нанесе справі Авесалома
велику втрату, «Бо увесь Ізраїль знає, що батько твій лицар і
також хоробрі ті, котрі з ним».

[723]

Хушай запропонував свій план, який вправно лестив мар-
нославної, егоїстичної натурі, що любила хизуватися власною
силою. «Тому раджу, нехай збереться до тебе увесь Ізраїль від
Дана й аж до Беер-Шеви, многотою як пісок, що на березі
моря, і ти сам виступиш з ними. Ми доберемось до нього, де
б він не був, нападємо на нього, як падає роса на землю, і
не залишимо ані його самого, ані його людей, що з ним. А
якщо він сховається у якомусь місті, то увесь Ізраїль принесе
у те місто шнури, та й стягнемо його у долину, так що не
залишиться там ані камінчика».

І сказав Авесалом та всі Ізраїлеві мужі: «Ліпша рада ар-
кеянина Хушай ніж рада Ахітофела!» Але серед них був той,
кого не можна було обдурити, хто ясно передбачав наслідки
фатальної помилки Авесалома. Ахітофел розумів, що справа
повстанців програна. Він знав також і те, що як би не склалася
доля царського сина, для нього, радника, котрий був ініціатором
його найтяжчих злочинів, пощади не буде. Ахітофел підтри-
мував Авесалома у повстанні; за його порадою той вчинив
найогидніший гріх, зганьбивши свого батька. Він порадив уби-
ти Давида і склав план цієї акції; він позбавив себе останньої
можливості помиритися з царем, тепер же Авесалом віддав

перевагу не йому, а іншому. Охоплений ревностями, гнівом і відчаєм, Ахітофел «встав і пішов до свого дому, у своєму місті. Він зробив розпорядження щодо свого дому і повісився». Ось до чого призвела мудрість людини, яка, незважаючи на всі свої блискучі здібності, не обрала Бога своїм Порадником. Сатана зваблює людей принадними обіцянками, але кожна душа, яка піддалась спокусі врешті-решт побачить, що «заплата за гріх — смерть» (Римл.6:23).

Хушай, не впевнений у тому, що мінливий цар дотримається його ради, не гаяв часу і попередив Давида, щоб той негайно перейшов Йордан. Священикам, котрі мали передати це повідомлення через своїх синів, він послав сказати: Так і так порадив Ахітофел Авесаломові та Ізраїлевим старшим, а я радив так і так. Скажіть Давидові: «Не ночуй цієї ночі в степах пустині, але негайно перейди на той бік, щоб не загинути цареві та усім людям, що з ним».

[724]

Хоча молодих людей запідозрили у зраді і переслідували, однак вони успішно виконали своє небезпечне завдання. Давид, виснажений від втоми та душевного горя після першого дня втечі, отримав повідомлення, що йому потрібно перейти Йордан тієї ж ночі, оскільки його син хоче відібрати у нього життя.

Що мав відчутти жорстоко скривджений батько і цар в тяжкий час страшної небезпеки? «Мужній і хоробрий муж», доблесний воїн, монарх, слово котрого було законом, — зраджений сином, якого любив, якому потурав і сліпо довіряв, скривджений і залишений підданими, з котрими був пов'язаний найтіснішими узами честі й вірності! Тепер, виявившись у таких обставинах, якими словами скорботи Давид виливав горе своєї душі? В годину найтяжчого випробовування Давид, усім серцем покладаючись на Бога, співав:

«Господи, — як багато моїх ворогів,
як багато повстають проти мене!

Багато хто кажуть про мене:

Йому в Бозі спасіння нема.

Але Ти, Господи, щит мій та слава моя;

Ти підносиш вгору мою голову!

Я голосно кличу до Господа, —
і Він чує мене із святої Своєї гори.
Я лягаю і сплю, і пробуджуюся,
бо Господь зберігає мене,
я не побоюсь десятків тисяч люду,
які проти мене навколо отаборились!..
Спасіння від Господа,
і над народом Твоїм — Твоє благословення».

(Псал.3:1-9)

Давид і усі, що були з ним — воїни, державні діячі, старші за віком і молоді, жінки та маленькі діти, — уночі перейшли глибоку швидкоплинну ріку. «Так що до світанку не позосталося ані одного, хто б не перейшов Йордан».

Давид і його люди прийшли до Маханаїму — резиденції Уш-Бошета. Це було добре укріплене місто, оточене з усіх боків горами і могло служити хорошим сховищем на випадок війни.

[725]

Це був також багатий край, мешканці якого дружелюбно ставилися до Давида. Тут до нього приєдналося чимало людей, а багаті люди щедро забезпечували їх їжею і всім необхідним.

Рада Хушая досягла своєї мети: Давидові вдалося уникнути смертельної небезпеки, але нерозважливий, поривчастий царевич не міг заспокоїтися і незабаром вирушив у погоню за батьком. «Авесалом перейшов Йордан, — він та усі Ізраїлеві мужі з ним». Авесалом настановив Амаса, сина Давидової сестри Авігайли, начальником над усім своїм військом. Його армія була великою, але недисциплінованою і погано підготовленою до сутички з досвідченими воїнами його батька.

Давид розділив своїх людей на три загони, якими командували: Йоав, Авішай та Іттай-гатянин. Він мав намір очолити військо особисто, але проти такого рішення гаряче протестували начальники війська, радники та народ. «Ти не підеш! — сказали вони. — Бо якщо ми і втечемо, вони не сумуватимуть за нами. І якщо навіть половина нас поляже, вони не звернуть на нас уваги, бо ти — як десять тисяч нас.

Буде краще якщо ти допомагатимеш нам із міста.» І сказав до них цар: «Що вважаєте за добре в очах ваших, я зроблю» (2Сам. 18:3-4).

Зі стін міста було добре видно довгі лави заколотників. Самозванця оточувало численне військо, порівняно з яким військо Давида здавалось лише невеличкою жменькою людей. Але цар, дивлячись на армію противника, думав не про корону чи царство, і навіть не про власне життя, яке залежало від результату бою. Серце батька було сповнене любов'ю і жалем до свого непокірного сина.

Коли військо виходило з воріт міста, Давид підбадьорював своїх вірних воїнів, наказуючи йти вперед з надією, що Бог Ізраїлю дасть їм перемогу. Але навіть в цей момент він не міг заглушити почуття любові до Авесалома. Коли Йоав, переможець у сотнях битв, проходячи повз царя на чолі першої колони, схилив перед монархом свою горду голову, той тремтячим голосом сказав: «Будьте поблажливі, заради мене, до молодого чоловіка, до Авесалома». Авішай та Іттай отримали те саме повеління: «Будьте поблажливі, заради мене, до молодого чоловіка, до Авесалома». Тривога царя, здавалось, свідчила про те, що Авесалом для нього дорожчий, ніж його царство, ніж вірні піддані; тому ця тривога лише збільшила у воїнів обурення діями зрадливого сина.

[726]

Місцем битви став ліс поблизу Йордану, де чисельна перевага війська Авесалома завдала йому лише шкоди. Опинившись у лісовій хащі, серед боліт, загони Авесалома, яким бракувало дисципліни, розгубились і стали некерованими. «І був розбитий там Ізраїльський народ Давидовими слугами. Було того дня велике кровопролиття, — полягло двадцять тисяч!»

Авесалом, зрозумівши, що його справа програна, повернув назад, але заплутався волоссям у гілках розлогого дерева; мул, на якому він їхав, утік, і він безпомічно зависнув, ставши легкою здобиччю противника. У такому стані його знайшов якийсь воїн, котрий, боячись царського гніву, пощадив його, але розповів про це Йоавові. Йоав не довго вагався. Він був заприятелював з Авесаломом, двічі мирив його з Давидом, а той так безсоромно зловживав його довірою. Якби не переваги, які Авесалом отримав завдяки заступництву Йоава, це повстання

з усім його страхіттям ніколи б не вибухнуло. Тепер у владі Йоава було одним ударом знищити заколотника цього лиха. «І він узяв в руки свої три стріли і послав їх у серце Авесалома... І взяли вони Авесалома та й кинули його в лісі у велику яму, і накидали над ним дуже велику могилу з каміння».

Так загинули призвідники заколоту в Ізраїлі. Ахітофел сам відібрав собі життя. Царственный Авесалом, чия сліпуча врода була гордістю Ізраїлю, загинув у розквіті сил; його мертве тіло вкинули до ями, закидавши на знак вічної ганьби грудую каміння. Ще за життя Авесалом спорудив для себе розкішного пам'ятника в долині царів, але єдиним пам'ятним знаком, яким було позначено його могилу, стала купа каміння у відлюдній місцевості.

[727] Вождь повстання був убитий, і Йоав звуком сурми стримав своє військо від переслідування втікаючого противника; до царя одразу ж було послано гінців із вісткою.

Вартовий стояв на міському мурі, вдивляючись у той бік, де точився бій, раптом він зауважив самотнього чоловіка, що біг до міста. Незабаром з'явився ще один. Коли перший наблизився, вартовий сказав Цареві, який чекав біля воріт: Я бачу, як біжить перший Ахімааз, Садоків син. А цар промовив: «Він чоловік добрий і несе якусь добру вістку.» І кликнув Ахімааз до царя: «Перемога». І впав він перед царем долілиць і сказав: «Благословенний Господь, Бог Твій, що видав людей, які піднесли руку свою проти мого пана царя». На нетерпляче запитання царя: «Чи все гаразд із моїм юнаком Авесаломом?» Ахімааз відповів ухильно.

Прийшов другий гонець, вигукнувши: «Нехай прийме звістку мій пан цар, бо Господь помстився за тебе сьогодні всім, котрі повстали проти тебе». Знову з уст батька зірвалось одне-єдине запитання, що найбільше турбувало його: «Чи усе гаразд із моїм юнаком, Авесаломом?» Не в змозі приховати страшну новину, вісник відповів: «Нехай станеться ворогам мого пана і царя та всім, що повстали на тебе, таке лихо, як з цим юнаком». Цього було достатньо. Не запитуючи більше ні про що, Давид, схиливши голову, пішов у горницю над ворітьми і плакав, говорячи: «Сину мій, Авесаломе, сину мій! Сину мій,

Авесаломе! О, якби я був помер замість тебе, Авесаломе. О, Авесаломе, сину мій, сину мій!»

Переможці, що поверталися з поля бою, наблизилися до міста, і гори сповнилися відлунням торжествуючих вигуків. Та коли воїни увійшли до міста, радісні вигуки змовкли, знамена опустились, і, похнюпившись, воїни йшли не як переможці, а швидше як ті, що зазнали поразки. Бо замість привітання царя, з горниці, що над воротами, до них долітав сумний плач і голосіння: «Сину мій, Авесаломе! Мій сину, мій сину, Авесаломе! О, якби я був помер замість тебе, о, Авесаломе, мій сину, мій сину!»

«Того дня перемога обернулася в жалобу для усього народу, бо народ почув, що засмутився цар за своїм сином. Тому входив народ того дня крадькома до міста, як прокрадається військо, засоромлене своєю втечею з місця бою».

Йоав дуже обурився. Бог дав їм причину радіти й торжествувати: щойно було придушене одне з найбільших повстань, відомих будь-коли в історії Ізраїлю; і ось ця блискуча перемога перетворилася на жалобу за юнаком, за злочин якого заплатили ціною крові тисячі доблесних мужів. Суворий, різкий воєначальник пішов до царя й сміливо заявив: «Сьогодні ти засоромив усіх своїх слуг, які врятували життя твоє і життя синів та дочок твоїх... ти любиш своїх ворогів, і ненавидиш своїх друзів. Сьогодні ти показав, що князі і слуги у тебе ніщо; тепер я знаю, що якби Авесалом був живий, а ми всі були мертві, то ти був би нині задоволений... Отож вставай, вийди і говори до серця своїх слуг. Бо присягаю Господом, якщо ти не вийдеш, то цієї ночі ніхто не буде ночувати з тобою, і це буде найгірше за всяке лихо, що приходило на тебе від молодості твоєї аж дотепер».

[728]

Хоча це був різкий і навіть жорстокий докір для убитого горем царя, Давид прийняв його. Усвідомлюючи, що воєначальник має рацію, він спустився до воріт і словами похвали підбадьорював своїх доблесних воїнів, які строем проходили повз нього.

[729]

Розділ 73. Останні роки життя Давида

За основу цього розділу взято другу Книгу Самуїда, розділ 24; перша Книга Царів, розділ 1; перша Книга Хронік, розділи 21;28-29

Поразка Авесалома не відразу принесла мир царству. У заколоті взяла участь така велика кількість людей, що Давид не міг повернутися до своєї столиці і далі користуватися своїми царськими правами без запрошення племені. У зв'язку із замішанням, викликаним поразкою Авесалома, не було вжито негайних і рішучих заходів, аби закликати до повернення царя; коли ж покоління Юди врешті-решт вирішило повернути Давида, це розбудило ревності в інших, що призвело до військових сутичок. Однак цьому швидко було покладено край, і мир знову запанував у Ізраїлі.

Історія Давида є одним із найбільш вражаючих прикладів того, якою небезпечною для душі може стати влада, багатство і світська слава — усе те, чого найбільше прагнуть люди. Лише небагато людей володіють досвідом, який допомагає їм витримати подібне випробування. Ранні роки життя пастушка Давида навчили його смиренню, терпінню в праці та ніжному піклуванню про свої отари; спілкування з природою на самоті серед гір сприяло розвиткові музичних і поетичних здібностей юнака, спрямовувало його думки до Творця; сувора школа життя в пустелі вимагала мужності, сили духа, терпіння і віри в Бога. Усе це було призначене Господом, щоб приготувати Давида до ізраїльського престолу. Він радів дорогоцінним досвідам, за допомогою яких пізнавав Божу любов, і Святий Дух великою мірою перебував із ним. В історії Саула він бачив, якою марною є звичайна людська мудрість. І все ж світська слава та успіхи настільки ослабили характер Давида, що він неодноразово був переможений спокусником.

Взаємовідносини з язичницькими народами викликали в ізраїльтян бажання наслідувати їхні національні звичаї; вони загорілись честолюбивим прагненням світської величі. Як народ Єгови, Ізраїль мав бути прославлений, але, коли гордість та самовпевненість взяли гору, ізраїльтян перестала задовольняти така перевага. Їх понад усе хвилювало те, яке становище вони посідають поміж народами. З таким духом неможливо було уникнути спокуси. З метою завоювання інших народів Давид вирішив збільшити своє військо, вимагаючи військової служби від усіх, хто досяг належного віку. З цією метою потрібно було зробити перепис населення. Саме гордість і честолюбство спонукали царя вдатися до такого кроку. Перепис населення мав показати підданам, наскільки велика різниця між ослабленим царством, яким воно було до вступу Давида на престол, і величчю та процвітанням, якого воно зазнало в роки його правління. Усе це мало посилити і без того велику самовпевненість царя та народу. У Святому Письмі розповідається: «І повстав сатана на Ізраїль, і намовив Давида перелічити Ізраїль». Фактично своїм процвітанням у роки правління Давида Ізраїль завдячував більше Божому благословенню, ніж здібностям царя та могутності його війська. Посилення військової могутності царства створило б у навколишніх народів враження, нібито Ізраїль покладає надію на свої армії, а не на силу Єгови.

Хоч ізраїльтяни й пишалися своєю національною величчю, план Давида щодо значного збільшення армії не отримав схвалення народу. Майбутня мобілізація викликала багато незадоволення; у зв'язку з цим царедворці вважали за необхідне скористатися послугами воєначальників, а не священників чи суддів, котрі раніше здійснювали перепис. Мета цього почи- [731] нання цілковито суперечила принципам теократії. Навіть безпринципний Йоав запротестував: «Нехай Господь додасть до народу Свого в сто раз стільки, скільки є! Чи не всі вони, пане мій, царю, слуги мого пана? Навіщо ж вимагає цього пан мій? Навіщо цей гріх має впасти на Ізраїля? Та цареве слово перемогло Йоава. І вийшов Йоав, і обійшов увесь Ізраїль, і повернувся в Єрусалим». Перепис ще не прийшов до свого завершення, як Давид усвідомив свій гріх. Осуджуючи самого себе, він звернувся до Бога: «Я тяжко згрішив, зробивши це!

Та тепер прости, благаю, провину Свого раба, бо я зробив дуже нерозумно!» Наступного ранку через пророка Гада Давидові було сказано: «Так сказав Господь: Вибери собі: або три роки голоду, або три місяці твого втікання перед ворогами твоїми, коли меч ворогів твоїх доганятиме тебе, або три дні Господнього меча та моровиці в краю, і Ангел Господній буде нищити по усьому Ізраїльському краю. Так розваж, що мені відповісти Тому, Хто послав мене».

Цар відповів: «Тяжко мені дуже! Нехай краще впаду в руки Господні, бо дуже велике Його милосердя, аніж потрапити в руки людські!»...

Край був уражений моровицею, від якої загинуло 70 тисяч ізраїльтян. Лихо ще не увійшло в столицю, як Давид підвів очі свої й побачив Господнього Ангела, що стояв між землею та небом, а в руці його був оголений меч, спрямований на Єрусалим. І впав Давид та старійшини, покриті веретищами, обличчями до землі. Цар благав Бога за Ізраїль: «Чи ж не я сказав рахувати народ? Я той, хто згрішив, і вчинив зло; я, пастух, вчинив зло, а оці вівці — що вони зробили? Нехай же рука твоя, Господи, Боже мій, впаде на мене та на дім батька мого, а не на народ Твій, щоб погубити його».

Перепис викликав незадоволення в народі; однак люди кохалися у тих самих гріхах, які підштовхнули Давида до таких дій. Подібно до того як Господні суди через гріх Авесалома впали на Давида, так нині, через помилку Давида, Бог покарав гріхи Ізраїлю.

[732] Ангел-губитель призупинив свою страшну справу біля воріт Єрусалима. Він став на горі Морія, біля «току євусея-нина Орнана». За наказом пророка Давид пішов на гору, спорудив там жертівник Господеві, «приніс цілопалення та мирні жертви. І покликав він до Господа, Який відповів йому, пославши вогонь із небес на жертовник цілопалення».

«І Господь змилювався над краєм, — і пошесть відійшла від Ізраїлю».

Місце, на якому був споруджений жертівник, віднині вважалося святим, і Орнан запропонував його цареві як дарунок. Але цар відхилив таку пропозицію. «Ні, я хочу купити його за гроші повної ціни, бо не можу принести в жертву для Господа

того, що нічого мені не коштує! І дав Давид Орнанові за те місце золота вагою в шістсот шеклів». Це пам'ятне місце, на якому Авраам спорудив жертівник, щоб принести в жертву свого сина, а нині освячене таким великим визволенням, було пізніше вибране Соломоном для побудови храму.

Ще одна чорна тінь повинна була затьмарити останні роки життя Давида. Йому вже виповнилося 70 років. Труднощі та небезпеки, на які він наражався замолоду, численні війни, турботи й печалі останнього періоду виснажили його фізично. Хоча розум царя був таким же ясным та проникливим, як і раніше, однак час брав своє. Давид шукав усамітнення, і якоюсь мірою це стало причиною того, що він втратив здатність своєчасної оцінки подій, які відбувалися в його царстві. І знову розгорілась боротьба за володіння короною. Знову далися знаки плоди батьківської поблажливості Давида. Цього разу заволодіти престолом забажав Адонія, дуже вродливий, але безпринципний і нерозважливий. В юності він не знав жодних обмежень, бо його батько ніколи не обмежував питанням: «Чому ти так робиш?» Тепер він повстав проти авторитету Бога, Який призначив престол для Соломона. Завдяки природним здібностям і релігійності, Соломон перевершував свого старшого брата, і більш відповідав царському покликанню. Однак, незважаючи на те що Божий вибір не викликав жодних сумнівів, Адонія не залишився без прихильників. Йоав, хоч і завинив у багатьох злочинах, досі зберігав вірність престолові; однак тепер він приєднався до заколоту проти Соломона, так само як і священник Евіатар.

[733]

Коли план повстання визрів, заколотники зібралися на велику учту в околиці міста, аби проголосити Адонію царем, але їхні плани були розладнані втручанням декількох вірних осіб, серед котрих провідну роль відігравали священник Садок, пророк Натан і Вірсавія, мати Соломона. Вони представили цю справу цареві, нагадавши йому про те, що згідно з божественним повелінням престол мав перейти до Соломона. Давид негайно передав свою царську владу Соломонові, який був помазаний і проголошений царем. Заколот зазнав поразки. Його головні учасники стягнули на себе смертну кару. Лише Евіатар був помилуваний з огляду на його духовний стан і

колишню вірність Давидові. Але його позбавили сану первосвященника, який перейшов до Садока. Йоав і Адонія також були помилувані до певного часу, але після смерті Давида вони все ж зазнали покарання за свій злочин. З виконанням вироку над сином Давида завершилося чотирикратне покарання, що свідчило, яким огидним для Бога був батьківський гріх.

Зі самого початку царювання Давида однією з його найзаповітніших мрій було спорудити храм для Господа. Хоча Давидовим намірам не судилося здійснитись, він доклав чимало зусиль і щиросердечного завзяття, щоб його задум міг втілитись у життя. Давид зібрав велику кількість найдорожчих матеріалів: золота, срібла, каменя онікса та іншого кольорового каменю, зокрема мармуру, та найкоштовнішої деревини. Тепер же скарби, зібрані Давидом, мали перейти спадкоємцям, оскільки інші руки повинні були збудувати храм для Ковчега — символа Божої присутності.

Відчуваючи наближення смерті, цар скликав князів Ізраїлю та представників усіх частин царства, щоб передати їм цей спадок. Він бажав дати їм передсмертні настанови, заручитись їхнім словом і підтримкою у великій справі, що мала бути здійснена. Усвідомлюючи тяжкий фізичний стан царя, вони не чекали, що він особисто буде присутній на цій церемонії; але Божа сила зійшла на Давида, і він з надзвичайною енергією та завзяттям востаннє звернувся до свого народу. Давид розповів про своє заповітне бажання побудувати храм, про Господнє повеління передати цю справу в руки його сина Соломона. Давид отримав божественне запевнення: «Соломон, син твій, збудує Мені храм та двори Мої; бо Я вибрав його Собі за сина, а Я буду йому за Отця. Я утривалю царство його навіки, якщо він буде пильно виконувати мої заповіді та постанови Мої, як до цього дня». «Отож на очах усього Ізраїлю, Господньої громади, — сказав Давид, — та знаючи, що наш Бог чує, кажу вам: Дотримуйтеся усіх Заповідей Господа, Бога вашого, щоб вам володіти цією доброю землею і залишити її в спадщину своїм дітям навіки».

На власному досвіді Давид переконався, яким тяжким є шлях тих, хто віддаляється від Бога. Він відчув на собі засудження порушеного Закону і пожинав плоди власного беззако-

[734]

ння. Його душа була сповнена тривою за вождів Ізраїлю: чи залишаться вони вірними Богові; чи буде Соломон слухняний Божому Запові, уникаючи гріхів, які підірвали авторитет його батька, отруїли йому життя та зганьбили Бога? Давид знав: щоб опиратися спокусам, які неминуче напосідатимуть на Соломона в його високому становищі, потрібні будуть смирення, тверда віра в Бога та невтомна пильність, тому що високопоставлені люди — особливий предмет уваги і мішень для стріл сатани. Звертаючись до свого сина, вже визнаного спадкоємця престолу, Давид сказав: «А тепер сину мій, Соломоне, знай Бога твого батька і служи Йому щирим серцем та покірною душею, бо Господь вивідує усі серця й знає усі скруті думки. Якщо будеш шукати Його, то знайдеш, а коли покинеш Його, то й Він залишить тебе назавжди. Гляди ж, Господь вибрав тебе, щоб ти збудував дім на Святиню. Будь мужній і роби це».

Давид дав Соломонові детальні вказівки щодо будівництва храму, а також взірець кожної його частини та всіх предметів, необхідних для служіння, як це було явлено йому Божим Духом. Соломон був ще молодим і боявся великої відповідальності, яка покладалася на нього у зв'язку з будівництвом храму та управлінням Божим народом. Тому Давид сказав своєму синові: «Будь мужній і відважний, берись до діла, не бійся і не лякайся, бо Господь Бог, Бог мій, з тобою, — Він не покине тебе і не залишить».

[735]

Знову Давид звернувся до громади: «Син мій Соломон, якого Бог вибрав, ще молодий та слабкий юнак, а це діло велике, бо не для людини ця будова, а для Господа Бога». Він сказав: «Що було в мене сили, приготував я для храму свого Бога» — і Давид перелічив усі ті цінності, які зібрав. Він сказав: «... Через мою любов до дому Бога мого, є в мене власний скарб золота та срібла, — і його я віддаю для дому мого Бога, окрім усього, що я заготовив для святого храму: три тисячі талантів⁵ золота, офірського золота, і сім тисяч талантів щирого срібла на облицювання стін тих домів». «А тепер чи не захоче ще хтось, — запитав він, звертаючись до численної

⁵Талант — біля 26 кг (прим. ред.).

громади, що принесла щедрі дари, — жертвувати добровільно для Господа?»

Громада охоче відгукнулася: «Начальники родин і князі поколінь Ізраїля, тисячники та сотники й високі царські службовці жертвували охоче, і дали вони на будову Божого дому: золота п'ять тисяч талантів та десять тисяч драхм⁶, срібла десять тисяч талантів, міді — вісімнадцять тисяч талантів, а заліза сто тисяч талантів, А в кого було дорогоцінне каміння, той віддав його до скарбниці Господнього дому... І радів народ, бо вони жертвували Господеві від щирого серця, і цар Давид радів великою радістю».

І поблагословив Давид Господа перед усією громадою. І сказав Давид: «Благословенний Ти, Господи, Боже Ізраїля, нашого батька по віки вічні». Твоя, Господи, могутність і сила, велич і вічність... слава, і все на небесах та на землі Твоє! Твої, Господи, царства, і Ти піднесений над усім як Владика! Багатство і слава — від Тебе, і Ти пануєш над усім, і в руці Твоїй сила та могутність, у Твоїй руці — зробити людину великою і сильною. Тому, Боже наш, ми дякуємо Тобі, і славимо ім'я Твоєї величі. Бо хто я, і хто народ мій, що можемо так жертвувати? Бо усе це — від Тебе, і з Твоєї руки те, що дали Тобі, Бо ми приходьки перед Тобою та чужинці, як усі наші батьки! Наші

[736]

дні на землі — наче тінь, і нічого немає тривалого! Господи, Боже наш, усі ці достатки, що ми наготували для будови храму Тобі, Твоєму Святому Імені, — вони із Твоєї руки, і усе це — Твоє! Я знаю, Боже мій, що Ти вивідуєш серце й любиш щирість».

У щирості серця свого я пожертвував це все, а тепер дивлюсь з радістю, що і народ Твій, який знаходиться тут, жертвує себе Тобі. Господи, Боже Авраама, Ісаака та Якова, наших батьків! Збережи ж навіки цей напрям думок серця народу Твого, і спрямуй їхнє серце до Тебе. А моєму синові Соломонові дай серце бездоганне, щоб виконувати Заповіді Твої, накази Твої та постанови Твої, і щоб зробив усе, і збудував храм, для якого я все приготував! І сказав Давид до усієї громади: «Прославете

⁶Драхма, або динарій — срібна монета, що становила денну плату робітника, вагою 4.33 грама (прим. ред.).

Господа, вашого Бога!» І уся громада славилася Господа, Бога своїх батьків, — і нахилилися, і вклонилися усі до землі Господеві.

З великою старанністю цар збирав коштовні матеріали для побудови і оздоблення храму. Він склав чудові гімни, які мали звучати в його дворах. Тепер його серце раділо в Господі, тому що начальники та князі Ізраїлю так благородно відгукнулися на його заклик і посвятили себе на важливу працю, що чекала на них. Віддавши себе на служіння, вони були готові й на більші жертви. Вони збільшили свої пожертвування, даючи в скарбницю Господню із власного майна. Давид глибоко відчував своє безсилля забезпечити усіма матеріалами будівництво Божого дому, а тому вияв вірності з боку цих шляхетних мужів царства, котрі не тільки охоче відгукнулися на його заклик, від щирого серця посвячуючи свої багатства Єгови, але й посвятили себе на Його служіння, наповнив його серце радістю.

Один лише Бог викликав у Свого народу такий настрій і бажання. Він і повинен бути прославлений, а не людина. Це Він наділив людей земними багатствами, а Його Дух збудив у них бажання принести свої скарби для храму. Усе існуюче належить Господу; якби Божа любов не зворушила серця людей, зусилля царя виявилися б даремними і храм ніколи б не був споруджений.

Усе, що людина отримала від Божих щедрот, належить Йому. Дорогоцінні і прекрасні дари землі, якими Бог наділяє людей, посилаються їм для випробовування, аби виміряти глибину їхньої любові до Нього та вдячності за Його ласку.

[737]

Усі багатства — матеріальні багатства чи інтелектуальні здібності — необхідно покласти як добровільну жертву до ніг Ісуса, щоб той, хто це робить, міг сказати разом з Давидом: «Бо все це — від Тебе, і з Твоєї руки отримане, дали ми Тобі».

Давид відчував наближення смерті, однак його серце, як і раніше, було обтяжене турботою про Соломона та ізраїльське царство, процвітання якого великою мірою залежало від вірності царя. І він заповів своєму синові Соломону: «Ось, я йду дорогою, призначеною для усіх на світі; ти ж кріпись та вияви себе мужем. І будеш дотримуватись наказів Господа, Бога твого, щоб ходити Його дорогами, щоб виконувати поста-

нови Його, Заповіді Його, та устави Його й свідчення Його... Щоб тобі щастило в усьому, що будеш робити, і скрізь, куди звернешся, щоб виповнив Господь Слово Своє, яке говорив мені, кажучи: Якщо сини твої вважатимуть на дороги свої, щоб ходити передо Мною у правді всім своїм серцем та всією душею своєю, то ніколи не забракне спадкоємця від тебе на троні Ізраїлевім!» (1Цар.2:1-4).

Останні слова Давида, які знаходимо у Писанні, — це пісня надії, сповнена високих принципів і невмирущої віри:

«Слово Давида, сина Єссеєвого,
мужа високопоставленого,
помазаного Богом Якова,
і солодкого співця Ізраїлевого.

Дух Господній говорить в мені...

Той, хто владарює над людьми справедливо, —
панує у Божому страсі!

І він буде, як світло поранку безхмарного,
коли сонце з'являється на небі,
від його проміння трава виростає з землі по дощі!

Чим не такий є мій дім перед Богом,
бо Він уклав зі мною Заповіт
вічний, певний і надійний.

Бо Він спасіння моє й усе моє бажання!».

(2Сам.23:1-5)

[738] Великим було падіння Давида, але й глибоким виявилось його каяття, гарячою — любов і сильною — віра. Йому було багато прощено, тому що він багато полюбив (Лука 7:48).

Псалми Давида є відображенням усієї різноманітності пережитих ним досвідів — від мук винуватого сумління та самоосудження до вершин віри та найтіснішого спілкування з Богом. Історія його життя свідчить про те, що гріх приносить лише ганьбу та горе, а Божа любов і милість досягають навіть найбільших глибин; віра дає душам, що каються, право стати Божими синами. З усіх запевнень, які містяться в Його

Слові, історія Давида є одним із найсильніших свідчень Божої вірності, справедливості та милості Його Заповіту.

Людина «втікає, мов тінь, — і не залишається», «Слово ж нашого Бога повіки стоятиме». «А милість Господня від віку й до віку на тих, хто боїться Його, і правда Його — над синами синів тих, що Його Заповіту дотримуються і пам Стають накази Його, щоб виконувати їх!» (Йов 14:2; Ісая 40:8; Псал.103:17-18). «Усе, що Бог робить, зостанеться навіки» (Екл.3:14) .

Чудові обітниці були дані Давидові та його дому, обіт- ниці, що сягають вічності і повністю здійсняться у Христі. Господь сказав: «Присягнув Я Давидові, рабу Моєму... щоб із ним була сильна рука Моя, а рамено Моє зміцнило його! ...Із ним Моя вірність та милість Моя, а ім'ям Моїм його доля піднесеться, — Я покладу його руку на море і на ріки — правицю його. Він Мене буде кликати: «Ти мій Отець, Бог мій, і Скеля спасіння мого». Я зроблю його перворідним, найвищим від земних царів. Навіки збережу милість Мою до нього, і Мій Заповіт з ним незмінний» (Псал.89:4-29).

«І продовжу до віку рід його,
а трон його — як дні неба!».

(Псал.89:30)

«Він судитиме пригночених серед народу,
і спасатиме дітей бідних,
і тиснути буде гнобителя.

Будуть боятися Тебе, доки сонця
і доки місяця, — з роду в рід!...

Праведний процвітатиме в Його дні,
і буде достаток спокою — аж поки світитиме місяць, —
і він запанує від моря до моря...

[739]

Хай ім'я його буде навіки,
хай росте, поки сонце, ім'я його,
нехай благословляються ним, —
нехай хвалять його усі народи!».

(Псал.72:4-8, 17)

«Бо Дитя народилося нам, даний нам Син, і влада на раменах Його, і дадуть ім'я Йому: Дивний Порадник, Бог сильний, Отець вічності, Князь миру». «Він буде Великий, і назветься Сином Всевишнього, і Господь Бог дасть Йому престол Його батька Давида. І повік царюватиме Він над домом Якова, і царюванню Його не буде кінця» (Ісая 9:6; Лука 1:32-33).

Додатки

1 (с. 235). Наказуючи фараонові звільнити Ізраїль, Господь сказав: «Син Мій, Мій первородний — то Ізраїль... Відпусти Мого сина, — і нехай Мені служить» (Вих.4:22-23). Псал-мо-співець пояснює, чому Бог визволив Ізраїль з Єгипту: «І Він з радістю вивів народ Свій, зо співом — вибраних Своїх. І дав їм землі народів, і посіли вони працю чужинців, щоб виконували Його Заповіді та закони Його берегли» (Псал. 105:43-45). З цього ми бачимо, що євреї не могли служити Богові в Єгипті.

У книзі Второзаконня (5:14-15) особливий наголос робиться на тій частині четвертої Заповіді, яка наказує, щоб раб і невольниця також мали відпочинок у суботній день, а ізраїльтянин повинен був пам'ятати, що й він був рабом у єгипетському краї. Господь сказав: «А день сьомий — субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ні ти, ні син твій, ні дочка твоя, ні раб твій, ні невольниця твоя, ні віл твій, ні осел твій, ні всяка худоба твоя, ні чужинець, що перебуває у твоєму дворі, — щоб відпочивав раб твій і невольниця твоя, як і ти. Пам'ятай, що ти був рабом в єгипетському краї, і вивів тебе Господь, Бог твій, звідти потужною рукою та простягнутим раменом, тому й наказав тобі Господь, Бог твій, святкувати суботній день».

З книги Вихід (5:5) дізнаємося також про те, що Мойсей та Аарон «здержували народ від його робіт» (за перекладом з англійської мови: «давали людям спочити від їхніх тягарів»).

З усього цього бачимо, що дотримання суботи було одним із тих видів служіння Господеві, яке ізраїльський народ не міг виконувати в Єгипті; і коли Мойсей та Аарон прийшли з вісткою від Бога (Вих.4:29-31), вони мали на меті запровадити реформу, що й призвело до посилення гноблення. Ізраїльтян було визволено, щоб вони могли виконувати Господні Заповіді, включаючи й четверту. Це ще більше зобов'язувало їх суворо дотримуватися суботи, а також усіх інших Заповідей. Так, у книзі Второзаконня (24:17-18) визволення ізраїльтян з

[741]

Єгипту пов'язане з нагадуванням про те, що на них покладається обов'язок особливою мірою виявляти доброту до вдів та сиріт: «Не кривосудь приходька й сироти, та не бери в заставу вдовиної одежі. І пам'ятай, що був рабом ти сам у Єгипті, і визволив тебе Господь, Бог твій, звідти; тому я наказую тобі так чинити».

2 (с. 248). Ознайомлення з релігією єгиптян допомагає зрозуміти, що кари були призначені для того, щоб підірвати віру єгиптян у силу ідолів та їхню здатність захищати людей; більше того — показати їх такими богами, що жорстоко мучать тих, які їм поклоняються. Для пояснення цієї думки наведемо декілька прикладів.

Перша кара, від якої вода в річці Ніл та в усіх каналах перетворилася на кров (Вих.7:19), була спрямована проти самого джерела існування Єгипту. Ріка Ніл була об'єктом релігійного поклоніння; у деяких місцях приносилися навіть жертви Нілові як богіві.

Друга кара накликала жаб на Єгипет (Вих.8:6). Єгиптяни вважали жаб священними, а одне з їхніх божеств — богиня Хега (Heh) з головою жаби — володіла, на думку єгиптян, творчою силою. Коли за наказом Мойсея жаби намножилися до такої міри, що наповнили землю від краю до краю, єгиптяни, напевно, замислилися над тим, чому Хега мучить своїх вірних прихильників, замість того щоб захищати їх. Таким чином, єгиптяни не тільки зазнали покарання від другої кари, а й стали свідками презирства, виявленого до них, як вони гадали, їхнею богинею (Вих.9:3). Чимало тварин уособлювали собою могутніх богів єгипетського пантеону. Згадаймо лише декілька з них: бик Апіс був присвячений Птахові, батькові усіх богів; корова була присвячена для богині Хатор, що користувалася найбільшою пошаною серед богинь Єгипту. Бара уособлював декількох богів, наприклад, Хнему і Амона — бога з баранячою головою — головного бога Єгипту за часів Нової Імперії. Отже, хвороба, від якої гинули тварини, присвячені їхнім божествам, показала єгиптянам, які безсилі їхні боги порівняно з Богом знехтуваних ними євреїв.

[742]

Дев'ята кара (Вих.10:21) завдала тяжкого удару по одному з найголовніших богів Єгипту, — богу сонця Ра, якому не пере-

ставали поклонятися з найдавніших часів історії цієї країни. У Єгипті, де небо майже завжди залишалось безхмарним, сонце вважалося найбільшою силою, оскільки воно давало тепло, світло, життя та ріст усьому живому. Кожний єгипетський цар вважав себе «сином Ра» і додавав цей вираз до свого титулу. Коли Амон з міста Фіви став головним богом (фараоном) Єгипту за часів 18-ї династії, сила бога сонця Ра вважалася настільки великою, що було вчинено компроміс: Амона і Ра об'єднали в одного бога — Амон-Ра. Через декілька років після виходу ізраїльтян з Єгипту, коли фараон Ехнатон запровадив монотеїзм, що проіснував зовсім недовго, єдиним богом залишився Атон — сонячний диск. Знаючи, яке визначне місце належить поклонінню сонцю в релігійному житті єгиптян і з якою пошаною вони ставилися до бога сонця Ра, Амона-Ра чи Атона, ми можемо зрозуміти, чому кара, спрямована проти цього бога, спіткала Єгипет майже в апогеї боротьби поміж Богом євреїв та Його єгипетськими противниками.

Десята кара — знищення первородних в Єгипті (Вих. 12:29) — завдала удару принаймні одному богові — царю, якого вважали сином Осіріса-Хоруса. Піддані зверталися до цього правителя країни зі словами: «Добрий бог». Остання кара стала вінцем діл, вчинених чудодійною силою Бога євреїв. До цього часу ганьби зазнавали боги, що нібито управляли силами природи чи тваринами, але тепер людина — вже видимий бог, як розуміли єгиптяни, котрий перебував серед них, також був принижений і знехтуваний Богом єврейських рабів, — Богом, про Котрого фараон одного разу сказав: «Хто Господь, що маю слухатись слова Його і відпустити Ізраїль? Не знаю Господа і Ізраїля не відпущу» (Вих.5:2).

3 (с. 256). У книзі Буття (15:13) записані слова Господа до Авраама: «Пам'ятай, що потомство твоє буде прихоськом в землі не своїй. І будуть служити вони, і будуть їх мучити чотири- та років». Цей вірш породжує наступні запитання: чи мають 400 років відношення до: (а) часу мук (стражаання); (б) тимчасового перебування; (в) обох цих періодів. Яким чином можна співвіднести 400 років з періодом 430 років з книг Вих.2:40-41 та Гал.3:16-17?

[743]

На основі тексту: «Проживали ж Ізраїлеві сини в Єгипті чотириста тридцять років» (Вих.12:40) складається враження, нібито ізраїльтяни жили в країні Нілу 430 років — від часу оселення там Якова до виходу євреїв з Єгипту. Про те, що така думка є хибною, свідчать богонатхненні слова апостола Павла з Послання до Галат 3:16-17, в яких говориться про те, що 430 років охоплюють період, який починається з часу укладення Богом Свого Заповіту з Авраамом і закінчується проголошенням Закону на Синаї. Павло посилається на першу обітницю, дану Богом Авраамові у той час, коли він був покликаний вийти з Харану (Бут. 12:1-3). З цього часу й починається період 430 років, тобто, коли Авраамові було 75 років (розд. 12:4). А період 400 років, про який говориться в пророцтві (Бут. 15:13), почався на 30 років пізніше: коли Авраамові було вже 105 років, а його синові Ісааку — шість років (розд.21:5). У цей час Ізмаїл, який «народився за тілом», почав переслідувати того (Ісаака), хто «народився за духом» (Гал.4:29; Бут.21:9-11). Це й стало початком часу страждання Авраамового насіння, який тривав з деякими перервами до виходу ізраїльтян з Єгипту. В Ісаака були неприємності не тільки зі своїм братом по батькові — Ізмаїлом, а й з филистимлянами (Бут.26:15,20-21); Яків, рятуючи своє життя, тікав від Ісава (Бут.27:41-43), Лавана (Бут.31:21), а згодом знову опинився в небезпеці через Ісава (Бут.32:8); Йосифа продали в рабство його брати (Бут.37:28), а єгиптяни пригноблювали ізраїльтян багато десятків років (Вих.1:14).

[744] З часу, коли Авраам був покликаний вийти з Харану й до оселення Якова в Єгипті, минуло 215 років. Ці 215 років охоплюють: (а) 25 років, які минули від часу покликання Авраама до народження Ісака (Бут.12:4; 21:5); (б) 60 років з часу народження Ісака до народження Якова (Бут.25:26) і (в) вік Якова, коли він увійшов до Єгипту (Бут.47:9). Решта — 215 років, що залишаються від періоду 430 років, — це час фактичного перебування євреїв у Єгипті. Отже, період 430 років, про який йдеться (Вих.12:40), включає в себе час перебування патріархів у Ханаані та в Єгипті. Оскільки за часів Мойсея Палестина була частиною Єгипетської імперії, то не дивно, що автор, який жив у той період, говорить про Ханаан як про єгипетську зем-

лю. Перекладачі Септуагінти знали, що 430 років охоплюють і час перебування патріархів у Ханаані. Про це ясно свідчить зроблений ними переклад вищезгаданого тексту (Вих.12:49): «А перебування Ізраїлевих синів, що жили в Єгипті і в землі Ханаанській, — чотириста тридцять років». Додаткове підтвердження правильності даної інтерпретації періоду 430 років знаходимо в пророцтві про те, що з Єгипту вийде четверте покоління тих, хто увійшов до нього (Бут.15:16), а також у виконанні цього пророцтва (Вих.6:16-20).

4 (с. 291). Ізраїльтяни, поклоняючись золотому тельцю, вважали, нібито поклоняються Богові. Так, Аарон, скликаючи народ на поклоніння ідоліві, проголосив: «Завтра свято для Єгови». Вони мали намір поклонятися Богові так, як єгиптяни поклонялися Осірісу — за допомогою боввана. Та Бог не приймає такого служіння. Хоча свято було скликане в Його Ім'я, бог сонця, а не Єгова став справжнім об'єктом їхнього поклоніння.

Поклоніння Анісу взагалі супроводжувалося найогиднішою розпустою, і в Писанні говориться, що поклоніння ізраїльтян золотому теляті теж відбувалося в атмосфері аморальності, характерної для язичницьких обрядів. Ми читаємо: «І повставали вони рано-вранці, і учинили цілопалення й мирні жертви. І засів народ до їди та до пиття, і знову встали забавлятися» (Вих.32:6). Єврейське слово, перекладене як «забавлятися», означає: «бавитися, підскакуючи, співаючи та танцюючи». Такі танці, особливо серед єгиптян, мали плотський, непристойний характер. Слово, перекладене в наступному вірші як «зіпсувався» («Зіпсувався народ твій, якого ти вивів із єгипетського краю»), ідентичне за значенням слову, вжитому в книзі Буття (6:11-12), де говориться, що земля зіпсувалась, бо «кожне тіло зіпсуло дорогу свою на землі». Це пояснює страшний гнів [745] Господній та Його бажання негайно знищити ізраїльтян.

5 (с. 303). Десять Заповідей стали тим Заповітом, на який посилався Господь, пропонуючи Ізраїлю його укладення. Бог сказав: «Коли дійсно послухаетесь Мого голосу і будете дотримуватись Заповіту Мого...» (Вих.19:5). Десять Заповідей отримали назву Божого Заповіту ще до того, як такий Заповіт був укладений з Ізраїлем. Десять Заповідей були не угодою, а

повелінням, яке Бог наказав ізраїльтянам виконувати. Таким чином, Десять Заповідей — Божий Заповіт — були покладені за основу Заповіту, укладеного поміж Ним та Ізраїлем. Десять Заповідей у всіх своїх деталях є «всіма тими словами», на основі яких було укладено Заповіта (Вих.24:8).

6 (с. 328). Коли приносили жертву за гріх священика або усієї громади, тоді кров вносились у Святее; нею кропили перед завісою; кров також покладалася на роги золотого жертівника. Жир спалювали на жертівнику цілопалення у дворі, а м'ясо жертви спалювали поза табором (Левит 4:1-21).

Коли ж жертва приносилась за начальника або за когось із людей, тоді кров не вносились до Святого, а м'ясо жертви повинен був з'їсти священик, як Господь наказав Мойсею: «Священик, що приносить жертву за гріх, буде їсти її, — на святому місці хай її споживають, на подвір'ї Скинії Заповіту» (Левит 4:22-35; 6:19).

7 (с. 342). Те, що наш Господь Ісус Христос є Тим, Хто проголосив Закон, покликав Мойсея на гору і розмовляв з ним, стає очевидним на підставі наступних міркувань.

Христос є Тим, через Кого Бог у всі часи відкривав Себе людині: «Але в нас один Бог Отець, від Котрого все, і ми для Нього; і один Господь Ісус Христос, через Якого все, і ми через Нього» (1Кор.8:6). «Це той [Мойсей], що був у пустині на зборах [за перекладом з англійської мови: у церкві] з Ангелом, який промовляв до нього на горі Синай, та з батьками нашими, і який прийняв живі слова, щоб передати нам» (Дії 7:38). Цим ангелом був Ангел Божої присутності (Ісаїя 63:9), Ангел, в Якого було Ім'я великого Єгови (Вих.23:20- 23). Такий вираз не може відноситися ні до кого іншого, крім Божого Сина.

[746]

Христос названий Словом Божим (Йоан 1:1-3). Він має таке ім'я через те, що Бог у всі віки відкривав Себе людині в Особі Ісуса Христа. Це Його Дух надихав пророків (1Петр.1:10-11). Він являв Себе їм як Ангел Господній, Вождь Господнього війська, Михаїл-Архангел.

8 (с. 587). Сьогодні багатьох хвилює таке запитання: якщо теократія була доброю для стародавнього Ізраїлю, то чому теократична форма правління не може бути доброю і в наш час?

На це запитання легко дати відповідь. Теократія — це правління, яке отримує свою владу безпосередньо від Бога. Правління Ізраїлю справді було теократичним. Це дійсно було правління Боже. Біля палаючого куща Бог дав доручення Мойсееві вивести Божий народ з Єгипту. За допомогою ознак і великих чудес Бог визволив Ізраїля з Єгипту, провадив його пустелею і, врешті-решт, привів до обітованого краю. Він управляв ними за допомогою суддів «аж до пророка Самуїла». Саме до нього Бог звернувся, коли той був ще дитиною; через нього звіщав Свою волю. За днів Самуїла народ почав просити собі царя. Це прохання було задоволене — Бог обрав Саула, а Самуїл помазав його на царя Ізраїлю. Саул не виконував Божої волі, а оскільки він відкинув Господнє слово, то Господь відкинув і його, щоб він не був царем, і послав Самуїла помазати Давида царем Ізраїлю. Престол Давида Бог установив навіки. Писання говорить, що коли Соломон отримав царство замість свого батька Давида, тоді «сів Соломон на Господньому троні за царя на місці свого батька Давида» (1Хрон.29:23). Як бачимо, Давидів трон був одночасно і тронем Господнім; Соломон сів на Господньому троні як цар земного Божого царства. Пізніше престол перейшов до Седекії з роду Давидового, котрий став підвладним вавилонського царя і уклав урочистий заповіт на вірність цареві Вавилону. Таким чином Седекія розірвав свій Заповіт з Богом, Котрий промовив до нього: «А ти, недостойний, беззаконний князю Ізраїлів, на якого прийшов його день разом з кінцем твого нечестя, так говорить Господь Бог: Здійми корону й скинь вінець! Усе вже минулось! Те, що було внизу, піднесеться, а те, що було вгорі, понизиться! Я скину, скину, скину його, і його більше не буде, доки не прийде Той, Хто має на нього право й Кому Я дам його» (Єзек.21:30-32; див. також 17:1-21).

[747]

Отже, ізраїльське царство стало підвладним Вавилону. Коли Вавилон упав і на його місце прийшла Мідо-Персія, воно було скинуте перший раз. Коли Мідо-Персія впала, а її місце заступила Греція, воно було скинуте вдруге. Коли грецька імперія поступилась Риму, воно було скинуте втретє. Слово Боже запевняє: «... Його більше не буде, доки не прийде Той, Хто має на нього право й Кому Я дам його».

Хто ж це Той, Хто має право на нього? «... Даси Йому ім'я: Ісус. Він буде Великий, і Сином Всевишнього назветься, і Господь Бог дасть Йому престол Його батька Давида. І повік царюватиме Він над домом Якова, і царюванню Його не буде кінця» (Лука 1:31-33). І хоч Христос перебував на землі як «Пророк», Страдник, Якому було відоме усяке горе, у ніч зради Він Сам проголосив: «Моє Царство — не від цього світу». Отже, трон Господній був забраний з цього світу, і «його більше не буде, доки не прийде Той, Хто має на нього право...»; саме тоді трон Божий буде даний Христові. Це відбудеться на переломі — наприкінці цього світу і на початку «світу прийдешнього».

Звертаючись до 12 апостолів, Спаситель сказав: «Я вам заповідаю Царство, як Отець Мій заповів Мені; щоб ви в Царстві Моїм їли й пили за столом Моїм і щоб ви сіли на престолах судити дванадцять племен Ізраїлевих» (Лука 22:29-30). З Євангелія Матвія, в якому говориться про Христову обітницю, дану 12 апостолам, дізнаємося, коли це станеться: «При відновленні світу, коли Син Людський сяде на престолі слави Своєї, сядете й ви на дванадцяти престолах судити дванадцять колін Ізраїлевих» (Матв. 19:28).

У притчі про таланти Христос постає в образі чоловіка славного роду, який «відправився в далеку країну, щоб царство прийняти й повернутись» (Лука 19:12). Ісус Сам повідомив, коли саме Він сяде на престолі: «Коли ж прийде Син Людський у славі Своєї і всі святі ангели з Ним, тоді сяде на престолі слави Своєї. І зберуться перед Ним усі народи» (Матв.25:31-32).

[748]

На цей час чекає і автор книги Відкриття, котрий говорить: «Царства світу цього стали царствами нашого Господа та Христа Його, і Він царюватиме вічні віки» (Відкр. 11:15). З контексту видно, коли це відбудеться: «І розлютилися язичники; і гнів Твій прийшов, і час мертвих судити, і дати нагороду рабам Твоїм: пророкам і святым, і тим, що бояться імені Твого, малим і великим, і погубити тих, які губили землю» (в.18). Христове Царство буде встановлене в час остаточного суду, коли праведні отримають нагороду, а нечестиві будуть покарані. Коли ж будуть знищені усі, котрі протистоять вищій владі

Христа, тоді царства цього світу стануть царствами нашого Господа Ісуса Христа.

Христос зацарює як «Цар над царями і Господь над панами» (Відкр. 19:16). «А царство, і панування, і велич царств під усім небом буде дане народові святих Всевишнього». «І приймуть царство святі Всевишнього, і будуть міцно тримати царювання аж на віки віків» (Дан.7:27-28).

До того часу Царство Христове не може бути встановлене на землі. Його послідовники вважають себе «чужинцями й приходьками на землі». Апостол Павло говорить: «Життя ж наше на небесах, звідки ми й очікуємо Спасителя, Господа Ісуса Христа» (Євр.11:13; Филп.3:20).

Оскільки царство відійшло від Ізраїлю, Бог більше не уповноважував окрему людину або групу людей втілювати вжиття Божі принципи безпосередньо від Його Імені. «Мені належить помста, Я відплачу», — говорить Господь (Римл.12:19). Громадянські уряди регулюють взаємостосунки людини з людиною, але не мають жодного відношення до обов'язків зі сфери відносин людини з Богом. Іншими словами, окрім ізраїльського царства на землі не існувало жодного правління, де Бог керував би державними справами через сповнених Божим Духом мужів. Там, де люди намагалися створити теократичне правління на зразок ізраїльського, вони обов'язково брали на себе право вільного трактування, зміни та втілення в життя Божого Закону. Люди привласнювали собі право управляти совістю інших людей, незаконно захоплюючи привілей, який належить лише Богові.

[749]

За часів теократичного правління в Ізраїлі, гріхи, вчинені проти Бога, зазнавали, однак, покарання світськими методами. Вирок виконувався не тільки з божественної санкції, а й під Його безпосереднім контролем та за Його наказом. Чарівники та ідолопоклонники мали бути винищені. Богохульство та святотатство каралися смертю. Численні язичницькі народи мали бути викорінені. Але таке покарання здійснювалося Тим, Який читає серця людей, знає міру їхньої вини і виявляє мудрість та милість щодо Свого творіння. Коли ж за цю справу беруться особистості зі своїми людськими слабкостями та пристрастями, тоді, безсумнівно, відчиняються двері для неприборканої

несправедливості та жорстокості, здійснюються нелюдські за своєю жорстокістю злочини; і все це робиться в священне Ім'я Христа.

Ізраїльські закони, що карали за провини, вчинені проти Бога, служать підставою для аргументів, за допомогою яких намагаються довести необхідність покарання за подібні гріхи в наш час. Такими аргументами користуються всі релігійні гонителі, аби виправдати власні вчинки. В основу релігійної тиранії та переслідувань покладено принцип, за яким Бог нібито уповноважив людину здійснювати контроль над сумлінням іншого. Але всі, хто дотримуються такої думки, забувають, що нині ми живемо в іншу епоху, в умовах, які цілковито відрізняються від умов, у яких перебував Ізраїль; ізраїльське царство було символом Христового Царства, котре буде встановлене тільки з Його Другим пришествям, і не у владі людини контролювати або чинити тиск на інших в питаннях, що стосуються їхніх взаємовідносин з Богом.

9 (с. 593). Щодо питання ідентичності Рами Самуїлової та Рами Веніяминової, д-р Едерхайм, зокрема, писав: «Ці два питання, здається, вирішені: Саул мешкав у Гів'ї і вперше зустрівся з Самуїлом у Рамі. Але, якщо це так, то на підставі Першої книги Самуїла (10:1) не можна вважати Раму Самуїлову за Раму Веніяминову або ж ототожнювати її із сучасним містом Небі Самуїл [Nebi Samuel], розташованим на північному заході, на відстані чотирьох миль від Єрусалима».